

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

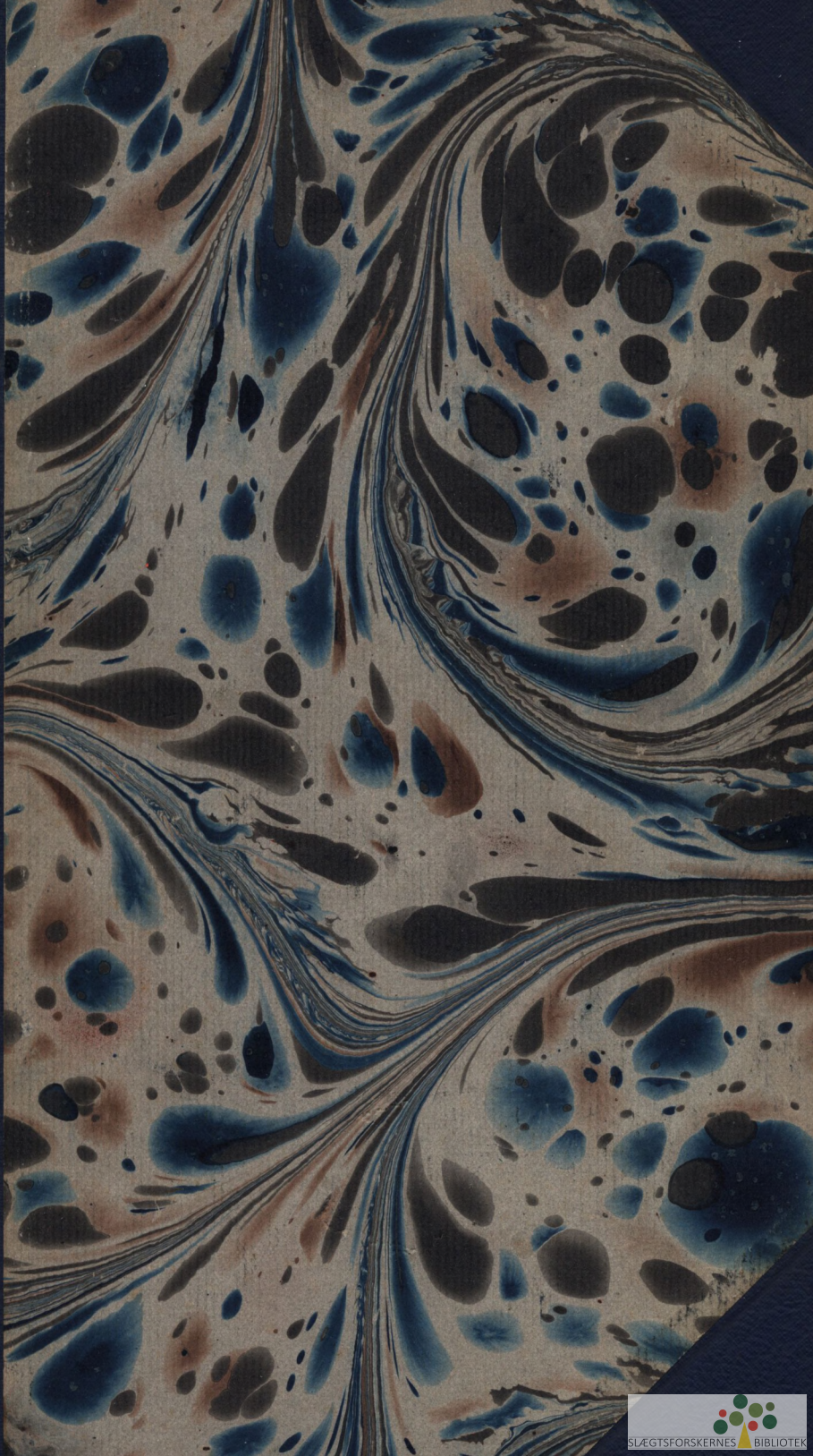
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DANSK
BIOGRAFISK
LEKSIKON

GRUNDLAGT AF C. F. BRICKA

REDIGERET AF

POVL ENGELSTOFT

UNDER MEDVIRKNING AF

SVEND DAHL

UDGIVET

MED STØTTE AF CARLSBERGFONDET

II

BAGGER—BILDSØE

J. H. SCHULTZ FORLAG
KØBENHAVN MCMXXXIII

Tilsynsraad:
Aage Friis, Ellen Jørgensen, L. Laursen.

Copyright 1933 by J. H. Schultz Forlag.
Trykt i J. H. Schultz A/S Universitetsbogtrykkeri.

Bagger, Navnet paa flere danske Slægter, af hvilke den mest kendte føres tilbage til Købmand i Odense Niels Bager, hvis Søn er ovenn. rige Handelsmand Oluf Nielsen Bager (ca. 1521—1602). Hans Søn, Raadmand i Odense Niels B. (f. 1553) havde Datteren Karen, der var gift med Raadmand Johan Burchardsen. Deres Søn Ole, der optog Moderens Slægtsnavn, var Professor ved Universitetet i Lund og havde Sønnen nedenn. Biskop Hans B. (1646—93). Blandt hans Børn af andet Ægteskab med Søster Svane (1658—1730) var nedenn. Dr. jur. Christian B. (1692—1741). Denne er Fader til Generalmajor Hans Frederik B. (1735—1811) og til Etatsraad Johan Poul B. (1736—94), der bl. a. havde Sønnen nedenn. Justitiarius Peter Christian B. (1772—1810), Fader til Digteren Carl Christian B. (1807—46). — En Præsteslægt B. føres tilbage til Jacob Jespersen B. (d. 1673), der 1669 blev Præst i Køng i Odense Amt og var født i Kerteminde. Hans Søn Jacob Jacobsen B. (1673—1717), Sognepræst i Hvirring, Hornborg og Tamdrup, var Fader til Jacob Jacobsen B., der fødtes 1718 (d. 1789) efter Faderens Død. Han havde tolv Børn i andet Ægteskab, blandt hvilke Distriktslæge i Lemvig Eggert Christian B. (1768—1812). Blandt dennes fem Børn var Sognepræst i Rær, senere Førsløv Christian Erhard B. (1807—80), der var Medlem af den grundlovgivende Rigsdag. Han er Fader til nedenn. Højesteretsagfører Johannes Herman B. (1841—1919).

J. C. L. Lengnick: Genealogier, 1845: Niels B. F. E. Hundrup: Stamtavle over Slægten Borgen, 3. Udg., 1877, S. 33 ff.

Albert Fabritius.

Bagger, Carl Christian, 1807—46, Forfatter. F. 11. Maj 1807 i Kbh. (Fødselsstiftelsen), d. 25. Okt. 1846 i Odense, begr. sst. Forældre: Assessor, senere Justitiarius Peter Chr. B. (s. d.) og Margrethe Sophie Poulsen fra Norge (1786—1808). Gift 3. Nov. 1837 paa Basnæs med Thora Alvilde Fiedler, f. 14. Aug. 1810 paa Basnæs, d. 13. Marts 1897 i Kbh. (gift 2° 1851 med Møllebygger,

senere Jernstøberiejer Lauritz William Borum, 1818—56), D. af Justitsraad Frederik Christian F. til Basnæs (1775—1829) og Juliane Marie Sporon (1781—1837).

B., der var født uden for Ægteskab, blev straks anbragt i Huset hos Farbroderen Charles Frederik Borre B., Kaptajn i Søetaten, da Moderen, der var ansat i en Tobaksforretning, næppe har haft Mulighed for at paatage sig Opdragelsen. Det er aabenbart, at Justitiarius B. har ønsket, at hans Søn skulde behandles som ægtefødt. Det var dog først en Maaned efter Faderens tidlige Død, at B. — nu paa Farmoderens Begæring — ved kgl. Reskript af 26. Juni 1810 fik ægtefødt Søns Rettigheder. Ved Farbroderens Død 1814 kom Drengen i Huset hos Farmoderen Anna Elisabeth B., hvor han fik gode ydre Kaar, men en Behandling, der var præget af hendes lunefulde Karakter. Ofte skældte hun ham ud for »Hittebarn, Horeunge, Bastard«. Tolv Aar gammel sendtes han til Roskilde Skole og kom i Huset hos Timelærer, senere Præst P. H. Struck. 1822 blev han optaget som Gratist i den nylig genoprettede Skole i Sorø. Herfra tog han 1827 Studentereksamen og n. A. anden Eksamen paa den saakaldte »Sorø Regens«. For B.s Erindring tegner Sorø sig — i Modsætning til Roskilde — som »det snævre Sorø« I de to sidste Sorø-Aar blev han sig dette Indtryk bevidst som Opposition mod Skoledisciplinen og det aandelige Sorø's Indelukthed og Stilstand, tydeligst udtalt i et Brev til H. C. Andersen, hvis Bekendtskab han havde gjort under et af dennes Besøg i Sorø: »O Jammer, o Rædsel, i sit eet og tyvende Flammear, med alle sine høitflyvende Længsler og Planer, levende at nedputtes i en vel tiltoldet Tranflaske«. Litterære Interesser, Kammeratsamvær og en Forelskelse ligger bag dette Udtryk for B.s Sturm und Drang. I Erindringen om dette Gennembrud af et bevæget aandeligt Liv kan B. i Digtet »Foraaret« tale om sin »Ynglinglykke«, »da, begejstret, over Jordens Dale min Aand sig hæved til det Ideale«. Schiller og Byron var paa een Gang hans Yndlingsdigtere. Selv begynder B. nu ogsaa at skrive Digte, lidt højtidelige og traditionelt idealistiske (»Digtersvar«, »Ønskerne«), men allerede i »Studentersang« fra Sorø-Regensen mærker man en virkelig og stærk Ungdomsfølelse (»modige som Glenter«). Det er dog en Forelskelse, der giver disse Aar deres særlige Indhold. Fra Sommeren 1824 var B. ofte Feriegæst paa Basnæs hos sine to Skolekammerater Frederik og Valdemar Fiedler. Her forelskede han sig i deres purunge Søster Thora. I Julen 1827 tilstod han hende i Digtet »Da Thora var syg« sin Kærlighed, som hun gengældte. En lille Flok af Kærlighedsdigte, blevet til i eller

skildrende Basnæs-Aarene, fulgte efter («Søfuglen», «Herregaarden», «Et Sendebrev», «Sommeren», «Efteraar og Vinter»). Forlovelse blev det ikke til, da Faderen bestemt satte sig derimod. Selv har B. forstaaet, at det gjaldt om at skaffe sig et Levebrød, allerede i Frierdigtet hedder det (i Manuskriptet) som et første Varsel om et stadigt mere brændende Problem i B.s Liv: »aldrig Snaps og lidet Viin, snarlig Attestatsen min«. Foruden de allerede nævnte Digte og flere til undfangede B. i Basnæs-Tiden Ideen til og skrev enkelte Afsnit af Tragedien »Dronning Christine af Sverrig og Monaldeschi«. Han var inde i en betydelig aandelig og digterisk Udvikling. Han havde allerede faaet Digte trykt (1826) i »Nyt Aftenblad«, bl. a. »Hakon Adelsten«, der er hans første trykte Digt, og fra 1827 i »Flyvende Post«. J. L. Heiberg fandt han, da han gjorde hans personlige Bekendtskab, mindre storsnudet, end han havde ventet. B. tilhørte saaledes Digterlavet, inden han 1828 drog til Kbh. Som Fagstudium valgte han Juraen, men et Par Forsøg paa at tage sig sammen og læse mislykkedes. Han fortsatte sin frie Æstetiseren. Københavnerlivet var rigtigt efter hans Hoved: »videlig Tummel, idelig Spadseren, af og til Invitation til Selskaber, som give min Galde og min Latter Luft —; stundom Kafferen hos Mini (et af Tidens litterære Modekonditorier); oftere paa Theatret; tiest Besøg i en vis herlig Viinkjælder«. Thora gensaa han, da hun i Seneftaraaret var paa Besøg i Kbh. Besøget fik skæbnesvangre Følger, idet hun n. A. fødte B. en Søn, der kom til Verden (13. Aug. 1829) paa Stendalsgaard i Vium Sogn. Barnet, der fik Navnet Carl Christian Petersen, blev sat ud i Pleje, og Thora vendte tilbage til sit Hjem. Hun og B. gensaas ikke før 1836, men bevarede dog Forbindelsen med hinanden. I Kbh. fortsatte B. sit Liv som Litterat og fri Fugl. Penge, som han havde arvet efter Faderen og 1830 efter Bedstemoderen, gjorde ham økonomisk uafhængig, indtil han omsorgsfuldt havde destilleret alt og »paa det Forfærdeligste brouilleret sig med sine Finantser«. Fra Basnæs var han udelukket, men Thoras Familie synes indtil det længste at have hjulpet ham. Frederik Fiedler boede en Overgang sammen med ham for at afstive hans Energi til Studeringen. Lidt til Livsopholdet tjente B. som Medarbejder (1835—36) ved »Kjøbenhavnsposten« og ved »Søndagsbladet«, som han anonymt redigerede. Men han var kommet saa langt ned, at han ofte ikke havde Tag over Hovedet. Da indtraf en Begivenhed, som kom til at gribe ind i hans Liv. B. fik Nys om, at Thora skulde rejse til en Slægtning i Hamburg, vel for paa denne Maade efter Familiens Ønske endelig at komme ud af Forbindelsen med ham. Han kørte med Dagvognen til Korsør

(Okt. 1836) og havde her en Samtale med hende. Oplevelsen er skildret i Digtet »Dampskibet Løven«. Digtet er ikke frit for litterær Pose, og B. er mere optaget af sin egen Smerte end af Thoras, men ægte er hans stiltfærdige Bekendelse: »Jeg har Dig elsket, hvad de saa end sige, saa høit som dette Hjerte elske kan«. I Handling viste B., at han mente det alvorligt med Digtets forsonende Slutning, der aabner Udsigt til et nyt Gensyn. I Nov. 1836 flyttede han til Odense for at skabe sig en Livsstilling som Redaktør ved Søren Hempels Avis »Stiftstidende«. N. A. kunde han endelig holde Bryllup.

I Fortsættelse af Sorø-Tiden betegner Københavnaarene den egentlige digteriske Periode i B.s Liv. Hans Teaterinteresse, der ofte mærkes i hans Digte, fik Udtryk i dramatiske Arbejder. 1830 indleverede han til Det kgl. Teater et nu tabt Skuespil »Cids Ungdom«, som han fik tilbagesendt. Samme Skæbne fik Ungdomstragedien om Dronning Christina, som han nu fuldførte og indleverede 1833. Molbechs Censur lød paa, at den smagte for meget af »den nyere franske Skole og den ved Seinen herskende goût du meurtre et de l'adultère«. Tragedien vidner om dramatisk Blik og lyrisk Flugt; trods nogen Kunstlethed mærkes overalt en ægte ungdommelig Lidenskab i Udtrykket. Det er B.s størst anlagte Arbejde. I denne Periode fik han udgivet to mindre Digtsamlinger: »Smaadigte« (1834) og »Digtninger, gamle og nye« (1836). Ved Siden af Digte i den nationale Romanceskoles Stil som det læsebogskendte »Den engelske Kapitain« møder man heri typiske Udtryk for Tidens »moderne Poesi«, saaledes Bellmanimitationen »Promenaden om Natten«, Byron'sk Versfortælling i »Fragmenter af den spanske Krønike«, og overalt mærkes Spor af Heine'sk »Zerrissenheit« og Childe Harold'sk Melankoli. B.s Digtning faar sit Særpræg ved en egen Saglighed i Virkelighedsgengivelsen i københavnske Billeder (»Promenaden om Natten«), i Drikkeviser og i landlige Idyller. Stundom træffes et lyrisk Anslag af mærkelig inderlig Jævnhed (»Mignon i Graven«, »Bortreisen«). Men han mangler ogsaa som Poet Standhaftighed. Hans Digte er egentlig aldrig helt uden Pletter. B.s Lyrik var gaaet ret upaaagtet hen. Derimod vakte han en vis Opmærksomhed med sin Prosabog »Min Broders Levnet, Fortælling af Johannes Harring« (1835). Mod Madvigs — i og for sig rigtige, men ensidigt negative — Anmeldelse i »Maanedsskrift for Litteratur« skrev B. i »Kjøbenhavnsposten« »Til Recensenten af Min Broders Levnet«. Hos Publikum blev Bogen en Succes. Den er en kunstnerisk uformidlet Blanding af Virkelighedsstof og opdigtet Stof, ofte af tarveligste Feuilletonoromankarakter, saaledes Heltindens Skikkelse og Skæbne. Det var

derfor let for Samtiden (og Litteraturhistorien har fortsat) at udskille det private Skandalestof, B.s Forlovelseshistorie, Modeller, Døgnhentydninger, og læse Bogen som Nøgleroman. I Dydsmønsteret Johannes (Fortællingens Jeg) og Svirebroderen Arthur har B. skildret to Sider af sit eget Væsen, men ret dybt gaar ikke Selvanalysen. Kraftigst staar nogle Bifigurer, især Soldekæmpen Svenningsen, der er en Portrætstudie; ellers er Figurerne tykt litterært overmalede, Arthur med Byron'ske og Bellman'ske Farver, Landjunkeren Halvor Thygesen med Walter Scott'ske. De københavnske Knejpescener vakte i Samtiden Forargelse (»en Pøl af sanselig Lyst« (Madvig)). Rigtig levende har kun holdt sig Drikkevisen (»Heisa, vor Krofa'r, nu er jeg kommen hjem«). B.s mindre Noveller er kun Lejlighedsarbejder, af hvilke »Erindringer fra et Ungkarls-Liv i Kjøbenhavn« dog har Interesse som en Slags Forstudie til »Min Broders Levnet«. — B.s Forvandling til Borger i Odense og Ægte-
mand lykkedes ikke. Han faldt ind i gamle Vaner, der i Provinsmilieuet mistede deres Sving af litterært Bohemeliv og blev den blotte Trivialitet. Niveauet er givet med B.s ironiske Selvbekendelse: »Jeg har saa ofte forløbet mig paa Livsbillardet«. Endnu et lille Bind Digte fik B. udsendt, »Øjeblikkets Børn« (1845). Lejlighedsposien fylder mest, men der findes dog Digte som den yndefulde »Børnevis« (»Naar kommer Vaaren«), det personlige Digt »Vision« og Soldedigte som »Cantate« og »Ballade« med humoristiske Apoteoser af Rusens yderste Stadier. Mindediget om Thoras Moder (1837) betegner Forsoningen med Thoras Familie og sætter Punktum for Kærlighedsdigtene. En fri Omarbejdelse af Scribes Femaktsstykke »Cromwells Søn« til en Komædie i to Akter fik en velvillig Dom af Heiberg (»vil rimeligvis sees med Fornøielse«), men kom aldrig op paa Det kgl. Teater, opførtes derimod 1845 paa Odense Teater af H. W. Langes Selskab. Større litterære Arbejder, bl. a. en Tragedie »Peter den Store« og en Fortsættelse af »Childe Harolds Pilgrimsvandring« kom ikke ud over den første Begyndelse. Med sin Hustru, der trofast stod ved hans Side, lykkedes det B. at holde Hjemmet paa Benene. Arbejdet ved Avisen holdt han lige gaaende. En Glæde havde han i sin Søn, som fra 1839 blev opdraget i Hjemmet. Hans Død af Brystsyge var et haardt Slag for B., der selv var langt nede. Han døde nogle Dage efter, og Fader og Søn blev begravet samme Dag. — B. har haft Betydning for den senere Realisme, Schandorph og især Drachmann. Hans »Samlede Værker« blev udgivet af Vilh. Møller i to Bind (1866—67) med en grundlæggende Biografi. — Mindesten, tegnet af Billedhugger Aksel Hansen, afslørede 1914 i Kon-

gens Have i Odense. Mindesmærke i Hansinelund i Ølgod. — Samtidigt Maleri paa Fr.borg, Grundlag for Litografi fra 1847. Miniature af Chr. Petersen 1828.

Vilh. Møller i C. B.s samlede Værker, II, 1867, S. XI—LVI. Georg Brandes: Samlede Skrifter, II, 1899, S. 133—47. H. Schwanenflügel: C. B., 1907. A. Dolleris: C. B., 1907. Th. Hauch-Fausbøll: Personalhist. Saml., II, 1913, S. 53—60. Robert Neiiendam: C. B.s Forhold til Teatret i Personalh. Tidsskr., 6. Rk., V, 1914, S. 217—25. Georg Nygaard: C. B., Bidrag til en Bibliografi. Med en biografisk Indledning, 1918. H. G. Olrik i C. B.s Basnæs-Digte, 1920, og Dagens Nyheder 10. Maj 1932. Oskar Schlichtkrull i C. B.s Udvalgte Skrifter, 1928, S. I—LXVI.

Oluf Friis.

Bagger, Christian, 1692—1741, Jurist. F. 19. Jan. 1692 i Kbh. (Frue), d. 13. April 1741 i Bergen, begr. i Domkirken sst. Forældre: Sjællands Biskop Hans B. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 17. Juli 1733 i Kbh. (Frue) med Marie Elisabeth Müller, f. ca. 1699, d. 23. Febr. 1769 i Kbh. (Petri), Enke efter Viceborgmester i Kbh., Justitsraad Johan Povl Brantz (1673—1731).

B. sattes 1703 i Sorø Skole, hvorfra han blev Student 1709, laa paa Borchs Kollegium 1712—15, rejste derpaa udenlands og fik under sin Udlændighed 1716 Kaldsbrev som Professor philosophiæ ved Kbh.s Universitet med Ret til at ascendere i det juridiske Fakultet. Ved Hjemkomsten 1720 anbragtes han som Professor i lavere Matematik, avancerede 1722 til Professor Logices, men naaede faa Aar efter op i sit Fakultet og blev juridisk Professor. Foruden at være Konsistorialassessor blev B. 1722 Assessor i Hofretten og 1729 i Højesteret, hvor han i Aarene indtil 1738 jævnlig gav Møde. 1733 blev han Justitsraad og fik ved Jubelfesten 1736 Patent som Dr. juris. Da den unge Retslærde Chr. Ludw. Scheidt (s. d.) indkaldtes fra Göttingen som Lærer for Kronprins Frederik (V.), skulde der tilsikres ham et juridisk Professorat, og B. maatte ofres. I Sommeren 1738 fik han derfor Udnævnelse som Stiftsbefalingsmand i Bergens Stift og Amtmand over Bergenus Amt, men kom kun til at beklæde dette Embede i tre Aar. B.s Forfatterkab udgør tre latinske Pligt-Disputatser fra Alumnetiden paa Borchs Kollegium.

Festskr. i Anledn. af Borchs Kollegiums 200 Aars Jubilæum, 1889, S. 140. H. Matzen: Kbh.s Universitets Retshist., II, 1879, S. 88 f.

Eiler Nystrøm.

Bagger, Frederik (Friderich), 1710—91, Godsejer. F. 26. Okt. 1710 paa Risinge, d. 23. Febr. 1791 paa Julskov, begr. i Refsvindinge. Forældre: Ejer af Risinge Poul Pedersen B. (1670—1722)

og Pernille Thomasdatter Købke (1669—1731, gift 1° med Cai Madsen (Mathiesen) Præm til Risinge, 1656—97). Ugift.

1730 dimitteredes B. fra Odense til Universitetet og blev efter filosofisk Eksamen s. A. Huslærer hos Sognepræsten til Brahetrolleborg og Krarup, hos hvem han drev teologiske Studier og øvedes i at prædike, samtidig med at han lagde sig efter Lægevidenskaben af Hensyn til sin egen Sygelighed og som Læge søgtes baade af Herskabet paa Brahetrolleborg og mange andre. For at lære mere drog han i Foraaret 1736 til Altona, idet han ved Smykkehandel fik Midler til medicinske og kirurgiske Studier. Efter et Ophold paa Brahetrolleborg rejste han 1737 til Kbh. og tog juridisk Eksamen s. A., samtidig med at han drev Handel med kinesiske og ostindiske Varer, af hvilke han medførte et Lager, da han nogen Tid efter vendte tilbage til Brahetrolleborg. Der fungerede han som Hushovmester og var 1741—62 Dommer i Brahetrolleborg Birk. Trods alt stod hans Hu til Landvæsenet. 1746 fik han den forsømte Brændegaard i Forpagtning og bragte den med stor Dygtighed paa Fode. 1760 købte han Hovedgaarden Julskov, som han var Ejer af til 1789, og hvor han boede til sin Død. Han arronderede Godset, drev det ypperligt og agtedes af sin Samtid lige højt som Landøkonom og Filantrop. B. er Forfatter af nogle mindre Skrifter. I »Danmarks og Norges oekonomiske Magazin«, III (1759) offentliggjorde han »En forsøgt Maade, hvorledes man med samme Tid, Plov og Bæster uden mindste Umage eller videre Besværlighed kand pløye smale Furer«. 1773 tryktes »Instrux eller Byelov for Revsvindinge Bye«, i meget lig de sædvanlige Landsbyvedtægter, men en Tvangslov paa det moralske Omraade, thi B. var en Modstander af større Frihed for Bonden. Om et mistrøstigt Syn paa Fremtiden vidner hans historisk-filosofiske Skrift »Naturlige Aarsager til Jordgrødens Formindskelse og deraf flydende Dyrtid« (1787). B. var en religiøs Natur, og skønt han tidligt begyndte at give »Tiende« af sin Indkomst til trængende, samlede han store Midler og oprettede Legater for Julskov Bønder, Studenter fra Odense m. fl. samt grundede et Hospital i Kullerup og B.s Stiftelse i Nyborg. 1761 blev han Kammerraad, 1781 Justitsraad samt kort før sin Død Etatsraad. Han havde Medaillen »Pro meritis« (1789) og Landhusholdningsselskabets store Guldmedaille. — Stik af Friedrich fra 1790 efter H. Jensens Tegning, af M. Haas fra 1792 efter Rafns Maleri (1783).

Th. Aabye: Om Friderik B., i Samleren for Landboen, I, 1789, S. 45—55. Personalialia betreffende Friderich B., udg. af J. H. Tauber, 1792. W. H. F. Abrahamson: Fredrik B. den Vindskibelige, 1794. Ejnar Pedersen: Friderich B., 1919.

Hans Knudsen (J. P. Petersen).

Bagger, Hans, 1646—93, Biskop. F. 23. Aug. 1646 i Lund, d. 30. Aug. 1693 i Kbh., begr. sst. (Frue K.). Forældre: Rektor, siden Professor i Lund, Mag. Ole B. (1607—77, gift 2° med Bente Jensdatter Jahn, hun gift 2° med Sognepræst i Helsingør Just Valentin Stemann, 1629—89) og Marie Lauridsdatter (d. 1650). Gift 1° 18. Nov. 1674 i Kbh. (Frue) med Margrethe Schumacher, f. 20. Aug. 1648, d. 1. Juni 1690 i Kbh., begr. sst. (Frue) (gift 1° 1668 med Sognepræst ved Frue K. i Kbh., Mag. Jacob Faber, 1622—74), D. af Vinhandler og Stadskaptajn Jochum S. (1604—49) og Maria Motzfeld (ca. 1614—94). 2° 30. April 1691 med Søster Svane, døbt 14. Febr. 1658 i Kbh. (Frue), begr. 6. Nov. 1730 i Nicolai K. i Kbh. (gift 1° 1673 med kgl. Raad og Sekretær Gerhard Schröder, 1645—77; 2° 1681 med Kancelliraad Christian Albrecht Walter, ca. 1654—87), D. af Ærkebiskop Hans S. (s. d.) og Hustru.

1656 blev H. B. sat i Latinskolen i Lund, og 1663 sendte Faderen ham efter Opfordring af Biskop P. P. Vinstrup i Lund til Universitetet i Greifswald, der dengang hørte under den svenske Krone. Efter et halvt Aars Forløb rejste han til Rostock, hvor han fortsatte sine Studier under de bekendte Teologer Varenius og Qvistorp, og 1664 drog han til Kbh., hvor han blev Bakkalaur. Her synes han at have været særlig begunstiget, antagelig fordi han havde en god Støtte i sit Søskendebarn, Professor H. Vandal, der fik ham gjort til Dekan paa Kommunitetet og Alumnus paa Walkendorfs Kollegium. Med Rejseunderstøttelse fra Universitetet drog han derpaa 1666 til Wittenberg, hvor den lærde Teolog A. Calovius tog ham i sit Hus. Han havde lagt Planen til en længere Studierejse, da Faderen kaldte ham hjem, for at han kunde være til Stede ved Indvielsen af det skaanske Universitet 1668. Men han trak Tiden ud og kom først 1669 tilbage til Lund, hvor han s. A. tog Magistergraden. Han blev af den svenske Regering kaldet til Professor philosophiæ og Konrektor ved Katedralskolen i sin Fødeby, men søgte saa hurtig som muligt at frigøre sig for denne Virksomhed, og da der 1672 sendtes et svensk Gesandtskab til England, fik han Tilladelse til at følge med for at studere de orientalske Sprog i Oxford og Cambridge. N. A. fik han Befaling til at vende tilbage og optage sin Embedsgerning. Han trak dog atter Tiden ud og kom først hjem 1674 efter et længere Ophold i Holland, men allerede 14. April s. A. blev han af Universitetet kaldet til Sognepræst ved Frue K. i Kbh. samt blev Provst for Sokkelund Herred. Ved sit Ægteskab med Margrethe Schumacher, Griffenfelds Søster, blev han nu ogsaa Svoger til Danmarks dengang mest formaaende Mand, hvem han skylder sin sidste mærke-

lige Forfremmelse, idet han 1675, kun 29 Aar gammel, blev udnævnt til Biskop Vandals Efterfølger. Efter at være blevet kreeret til Dr. theol. ordineredes han 27. Juni i Frue K.

Hidtil havde B. haft en mærkelig Medbør. Fra nu af blev hans Stilling vanskelig. Satiren skaanede ham ikke, Uvillie og Misundelse fra Gejstlighedens Side hemmede hans Virksomhed, og før end hans første Embedsaar var udløbet, blev Griffenfeld styrtet. Men skønt B. under de daværende Forhold ikke kunde støtte sig til det herskende Hofparti, forstod han dog at hævde sin Stilling. Han kunde næppe gøre sig gældende ved meget stor Lærdom eller Veltalenhed, thi i ingen af disse Henseender ragede han frem over sine Standsfæller; men han var i Besiddelse af en sjælden administrativ Dygtighed, og til en saadan stillede der netop særlige Krav paa en Tid, da der paa Kirkens Omraade fremkom en Række Forslag til Administrationens Omordning. Han deltog saaledes bl. a. i den sidste Revision af Danske Lovs 2. Bog. Hans Navn er dog især knyttet til det forbedrede Kirkeritual, der udkom 1686, og 27. Marts s. A. udgik Forordningen om Ophævelsen af de mange enkelte Bededage, der samledes i den almindelige Bededag paa 4. Fredag efter Paaske. I denne Forandring havde B. en væsentlig Del, og han udarbejdede selv Bededagsbønnen, der er et smukt Vidnesbyrd om hans Evne til at tale Menigheden til i et jævnt og enfoldigt Sprog. 1688 udgav han en Alterbog, der skulde tjene som Haandbog for Præsterne. Fortalen, hvormed han indledede den, indeholder et udførligt Forsvar for den kirkelige Ritus. Den blev oversat paa Engelsk og vandt Anerkendelse i Udlandet. Han forberedte desuden Udgivelsen af en Forklaring til Luthers lille Katekismus til Vejledning for Præster og Skolelærere, men Døden afbrød dette Arbejde. B. staar som Ordfører for en Tid, hvis Særkende var religiøs Ufordragelighed, og hans Nidkærhed for den lutherske Ortodoksi drev ham ofte til Yderligheder, særlig over for de reformerte, som Regeringen indrømmede en begrænset Religionsfrihed, dels fordi de var Dronning Charlotte Amalies Trosfæller, og dels af statsøkonomiske Hensyn. Ogsaa Katolikernes Forsøg paa at vinde Indgang mødte alvorlig Modstand fra hans Side og fremkaldte en Brevveksling mellem ham og Kardinal Albani, den senere Pave Clemens XI. Den førtes dog med stor Humanitet fra begge Sider og fortsattes igennem en længere Aarrække. Med al sin luthersk-ortodokse Retroenhed var H. B. tillige baade i sit Syn paa Kirkens Ritus og i sin Prædikeform en typisk Repræsentant for den fra England (særlig fra Cambridge) paa-virkede Retning, der betød en saa stærk Fornyelse i Datidens danske Kirkeliv. — Med sin 2. Hustru fik H. B. Ebberødgaard.

— Sortkunstblad af J. Smith i London efter Miniature af Saleman. Drejet Elfenbensrelief af Cavalier (Fr.borg). Nyere Maleri i Roskilde Domkirke.

Universitetets Ligprogr. over H. B., 1693. Zwergius: Siell. Clerisie, 1753, I, S. 308 ff. Nyt theol. Bibl., XVI, 1830, S. 133 ff. N. C. Øst: Archiv f. Psychologie m. m., IV, 1825, S. 345 ff. O. Wolff: Journal for Politik m. m., III, 1812, S. 268 ff. Minerva 1790, III, S. 146—201. A. Halling: Meine Vorfahren, II, 1905, S. 169—83. Kirkehist. Saml., 4. Rk., II, 1891—93, S. 144 ff.; VI, 1899—1901, S. 505; 5. Rk., V, 1909—11, S. 206 f. Th. Hauch-Fausbøll: Patriciske Slægter, III, 1915, S. 251 f. V. A. Secher og Chr. Stöchel: Forarbejderne til Kr. V.s Danske Lov, II, 1893—94, S. 435 ff. *Bjørn Kornerup (S. M. Gjellerup).*

Bagger, Hedevig Christine, 1842—1926, Børnehavepædagog. F. 18. Juni 1842 i Kbh. (Frels.), d. 24. Aug. 1926 paa Skodsborg Sanatorium, begr. i Kbh. (Vestre). Forældre: Landmaaler Christian August Jørgensen (1810—46) og Marie Magdalene Thieme (1819—1910). Gift 8. April 1879 i Sorø med cand. philol., Skoleinspektør Jens Sofus Adler B., f. 9. Febr. 1848 paa Nørager ved Slagelse, S. af Forpagter Jens Otto B. (1802—72) og Henriette Lovise Sophie Ottone Hansen (1817—89).

Fru B. tog Lærerindeeksamen 1873, Institutbestyrerindeeksamen 1876 og var nogle Aar Lærerinde i Sprog og Kommunalærerinde. Efter sit Giftermaal blev hun gennem sin socialt og pædagogisk meget interesserede Ægtefælle ført ind paa Studiet af Smaa børns Opdragelse, særlig Børn fra fattige Hjem, hvor Moderen i større eller mindre Omfang maa deltage i erhvervsmæssigt Arbejde. Efter gennem Studierejser til Tyskland og paa anden Maade at være blevet fortrolig med Friedrich Fröbels Tanker om Opdragelse af Smaa børn søgte hun i Samarbejde med sin Mand at omplante de Fröbel'ske Tanker til dansk Grund, oprettede 1880 en Børnehave i Kbh., 1885 et Uddannelseskursus for Børnehavelærerinder, der 1904 fik Navnet Frøbelseminariet, og ledede dette til sin Død. 1899 stiftede hun Dansk Frøbelforening og 1901 med virksom Støtte af Repræsentanter for Arbejderbefolkningen paa Vesterbro Folkebørnehaveforeningen. S. A. oprettedes af Dansk Frøbelforening den første Folkebørnehave i Kbh. 3: en Børnehave for Børn i tre-seks Aars Alderen beregnet paa at give Børn fra de brede Lag en efter deres Alder passende Opdragelse og Sysselsættelse i seks-otte Timer daglig; denne Børnehave er senere efterfulgt af adskillige andre, der staar i indbyrdes Samarbejde. Fru B. udgav »Den danske Børnehave« (1891) og »Friedrich Fröbel, et Livsbillede« (1916).

Frøbelseminariets Program med Redegørelse for Seminariets Udvikling 1904—29, 1929. Vore Børn, 1930, Nr. 11.

Oluf J. Skjerbæk.

Bagger, Johannes Herman, 1841—1919, Højesteretssagfører, Politiker. F. 3. Nov. 1841 i Rær, Thisted Amt, d. 24. Jan. 1919 paa Frbg., Urne i Bispebjerg Urnehal. Forældre: Sognepræst, sidst i Førsløv Christian Erhard B. (1807—80, gift 2° 1859 med Erica Amalie Christiane Gøtzsche, 1819—81) og Christiane Emilie Henriette Birgitte Amalie Jacobsen (1811—53). Gift 2. Nov. 1870 i Kbh. (Holmens) med Jeanna (Johanne) Christiane Fog, f. Begtrup, f. 6. Dec. 1845 i Trondhjem, d. 15. Jan. 1903 i Kbh. (Jac.), D. af Sognepræst i Røraas Julius B. (1795—1854) og Nicoline Frederikke Begtrup (1809—67), adopteret af Provst, senere Biskop Bruun Juul F. (s. d.) og 1. Hustru.

B. blev Student 1858 fra Viborg, cand. juris 1863, Overretssagfører i Kbh. 1870, Højesteretssagfører 1874. Han var en i adskillige Aar meget benyttet Sagfører, der førte flere betydelige Sager. Paa forskellig Maade tog han Del i Politik, udgav 1871 Pjecen »Danmark og Tyskland, Fremtidsbetragtninger«, hvor han tilraadete Danmarks nære Tilknytning til Tyskland, stillede sig 1872 til Folketinget i Vestervig og valgtes der 1873, 1876 og 1879, søgte ikke Genvalg 1881. Han var oprindelig Højremand, men fjernede sig efterhaanden fra Partiet og ønskede at spille en Mæglers Rolle; 8. Jan. 1874 gik han saaledes ud fra finansielle Synspunkter imod Regeringens Hærlovsforslag. Da han 1879 udgav Pjecen »Forhandlinger i Rigsdagssamlingen 1877—78«, førte det derved begaaede Diskretionsbrud til hans Udtræden af Partiet. 1903—04 var han Formand for den antisocialistiske Vælgerforening i Kbh. — R. 1887. — Litografi 1896.

H. Wulff: Den dsk. Rigsdag, 1882. A. K. i Nationaltid. 2. Nov. 1911.

Poul Engelstoft.

Bagger, Matthias (Mats) Olsen, —1725—, Eventyrer. F. antagelig 1683 i Kristianssand. Forældre: Hører ved Latinskolen, senere Stiftsprovst Ole Hansen B. (d. 1721, gift 2° med Christense Jensdatter Schaaning) og Anne Matsdatter (d. 1697).

B. blev Student 1701 fra Sorø, gik under Paavirkning af Jesuiterpræster ved det franske Gesandtskab i Kbh. over til Katolicismen og opholdt sig tre Aar ved et Jesuiterkollegium i Strasbourg. Hjemkommen tog han 1706 Baccalaurgraden. S. A. blev han indkaldt for Konsistorium, anklaget for at have søgt at forføre Studenterne til Papismen; han mødte ikke, men rejste udenlands, skal en Tid have været ansat ved det kgl. Bibliotek i Madrid og senere have opholdt sig tre Aar i Mexico, hvorefter han blev Abbé og første Aumônier hos den kejserlige Ambassadør i London, Grev Starem-

berg, hvilken Stilling han maatte opgive, da han udtraadte af den katolske Kirke. Da Holberg 1725 var i Paris, erfarede han, at B., hvem han muligt kendte fra Kristianssand, var bleven Tolk ved Bibliothèque Royale, men havde taget Forskud paa sin Løn og var flygtet. Han fortsatte sin Omflakken, var flere Gange i Kbh., bl. a. omkr. 1740—42, da Holberg havde Besøg af ham; han arbejdede da for Hans Gram paa den latinske Oversættelse af Knytlinga Saga. 1744 sendte han fra London en Ansøgning om Ansættelse ved Det kgl. Bibliotek i Kbh., men uden Resultat. Hans senere Skæbne og Dødsaar kendes ikke. B. var utvivlsomt et lyst Hoved med mange spredte Kundskaber og med Evne til at vinde Velyndere, men, som Holberg siger, »et perpetuum mobile«, der »i en Hast kunde forandre Bopæl, Religion, Humør, Studeringer og Sæder«.

Ludvig Holbergs trede Epistler, 1857, S. 123. Holbergs Epistler, udg. af Chr. Bruun, IV, 1873, S. 25 ff., 407 ff. E. C. Werlauff i Nyt hist. Tidsskr., IV, 1856, S. 376—92. P. W. Becker i Hist. Archiv 1878, I, S. 318—20. A. E. Erichsen i Kirkehist. Saml., 4. Rk., IV, 1895—97, S. 392—98.

Svend Dahl (Chr. Bruun).

Bagger, Peter Christian, 1772—1810, Justitiarius. F. 5. Juni 1772 i Kbh. (Frels.), d. 20. Maj 1810 sst. (Garn.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Direktør for de fattiges Væsen, Højesteretsassessor, Etatsraad Johan Poul B. (1736—94) og Anna Elisabeth (Lise) Borre (1752—1830). Ugift.

B. blev Student 1788 (privat dimitteret), juridisk Kandidat 1792, Volontær i Danske Kancelli s. A., konst. Assessor i Hof- og Stadsretten 1794, Protokolsekretær i Højesteret 1797, Assessor i Kbh.s Politiret 1801, desuden adjungeret Politimester i Kbh. og Justitsraad 1808. Da det ved kgl. Resol. af 10. Jan. 1809 bestemtes, at alle Forretninger, som hidtil havde paahvilet Kbh.s Politimester som Justitiarius i Politiretten, skulde udsondres, blev B. udnævnt til Rettens Justitiarius og s. A. desuden til ekstraordinær Assessor i Højesteret. Han var Fader til Digteren Carl B. (s. d.). — R. 1810. — Miniature.

Eiler Nystrom (G. Kringelbach).

Bagger, Rasmus Langeland, 1764—1819, Politimester. F. 20. April 1764 paa Hovedgaarden Saltø, d. 20. Jan. 1819 i Kbh. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Forvalter Marcus Marcussen B. (d. 1770) og Hedevig Johanne Langeland (1740—1822). Gift 25. Jan. 1798 i Slagelse (St. Mikkels) med Frederikke Gjersing, døbt 1. April 1779 i Sandby, Tybjerg Herred, d. 12. Jan. 1852 i

Kbh. (Helligg.), D. af Forpagter, senere Godsejer, Kammerraad Peter Jensen G. (1746—1811) og Magdalene Cathrine Fogh (ca. 1755—1821).

I Barneaarene havde B. lært Jens Baggesen at kende i Korsør, hvor B.s Moder, en Datter af den ansete Købmand Rasmus Langeland, i sine Enkeaar drev Byens Gæstgivergaard og Postholderi, og de to Bysbørn sluttede Venskab for Livet. De kom begge i Slagelse Skole, hvorfra B. blev Student 1784, men medens Digteren fartede rundt i Verden, gik B. den slagne og rolige Embedsvej. Han blev juridisk Kandidat 1789, ansattes som Volontær i Danske Kancelli, blev Kopist 1790 og Kancellist 1794. 1796 udnævntes han til Birkedommer i Antvorskov Birk, blev 1799 tillige Birkeskriver og Raadmand i Slagelse, 1805 Borgmester. Endelig 1809 overtog han Politimesterembedet i Kbh., som han imidlertid 1814 ombyttede med Stillingen som Borgmester. 1805 var han blevet Kancelliraad, 1809 Justitsraad, 1813 Etatsraad. Ogsaa i hans sidste sygelige Leveaar viste Digtervennen ham trofast Deltagelse og Hengivenhed. — Maleri signeret Lorentzen (1811) paa Politigaarden i Kbh.

Personalh. Tidsskr., 1. Rk., I, 1880.

Eiler Nystrøm (O. Nielsen).

Baggesen, Frederik Ludvig **August** Haller, 1795—1865, Officer. F. 14. Aug. 1795 paa Augustenborg Slot, d. 18. April 1865 i Kbh. (Petri), begr. sst. (Ass.). Forældre: Digteren Jens B. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 12. Marts 1828 i Kiel med Charlotte Ditlefine Henriette Jess, f. 2. Juni 1806 i Kiel, d. 1. Nov. 1860 paa Frbg. (Petri), D. af Borgmester, Justitsraad, senere Etatsraad Hartvig J. (1764—1816) og Amalie Henriette Augusta Trendelenburg (1768—1814).

Kun to Aar gammel mistede B. sin Moder, og Faderen tog ham med til Schweiz. Da Faderen 1799 var paa et Besøg hjemme og derefter drog til Paris for at bosætte sig, efterlod han sin lille Søn saa godt som forældreløs i et for ham ganske fremmed Land. De første Aar levede Drengen hos en Tante i Korsør, fra 1806 i Kbh. hos en Onkel, der behandlede ham strengt. Heldigvis tog Faderens Venner, navnlig Brødrene Ørsted, sig af ham. Tidlig fik han Interesse for Militærlivet, og da Onkelen ikke vilde høre tale om hans militære Fremtidsplaner, tog B. sin Skæbne i sin egen Haand, gik til Kongen og bad ham hjælpe sig ind paa den militære Vej. Han udvirkede derved sin Udnævnelse til Fri-korporal 1810, tog Dec. 1812 sin Officerseksamen og blev Sekond-løjtnant ved Holstenske Skarpskytterkorps (senere: Holstenske Jægerkorps), der kort efter afgik til Bevogtning af Sydgrænsen og

i Aug. 1813 til Mecklenburg som en Del af Avantgarden under General Lallemand. B. var med i Fægtingen ved Büchen 19. Aug., men Strabadserne var for svære for hans sarte Konstitution, der yderligere var undergravet af en Febersygdom, paadraget ved Overanstrengelse. Han kom paa Lazarettet i Schwerin og afsendtes med en Sygetransport til Altona. Undervejs opsnappedes Transporten af Kosakker, og B. indbragtes til Hovedkvarteret i Wöbbelin. Under Opholdet her gjorde han Bekendtskab med betydelige Mænd som Lützow og Theodor Körner. Fangenskabet blev kun kort, — han blev fri paa Æresord og tog straks til Kbh. Efter Krigen vendte han tilbage til Holstenske Jægerkorps i Kiel, og Opholdet i denne By blev af afgørende Betydning for hele hans aandelige Udvikling. Universitetet gav ham al ønskelig Lejlighed til de videnskabelige Sysler, han tragtede efter. Han hørte Forelæsninger over Filosofi, Historie og Statistik og lagde derved Grunden til den videnskabelige Dannelse, som senere gjorde ham til en saa fremragende militær Lærer. Studierne afbrødes for en Tid ved Jægerkorpsets Indlemmelse i Okkupationsarmeen i Frankrig, men genoptoges efter Tilbagekomsten i Foraaret 1817. Særlig beskæftigede B. sig nu med Fædrelandets Geografi og Statistik. Han tog 1818 Landmaalereksamen, blev 1822 Premierløjtnant, 1832 Kaptajn og s. A. Lærer i Militærgeografi, Statistik og Krigshistorie ved den militære Højskole. Som Lærer nød han stor Anseelse og blev af sine Kolleger ofte valgt ind i de Komiteer, der behandlede Skolens Anliggender. Som Medlem af en saadan var det, at han, sammen med de Meza, klagede over Direktøren, Oberstløjtnant Joseph Abrahamsons (s. d.) egenmægtige Optræden og fremtvang hans Afgang. 1842 blev han Major og Chef for Generalstabens taktiske Sektion. Ved Krigens Udbrud 1848 var han Stabschef ved Generalkommandoen over Nørrejylland m. m., og i Generalens Fravær gav han paa egen Haand de fornødne Ordre, der bevirkede, at en samlet Troppestykke allerede Natten mellem 28. og 29. Marts kunde rykke frem mod Haderslev som Armékorpsets Avantgarde. De to første Krigsaar anvendtes B. alene i administrative Stillinger, og først 1850 fik han Kommandoen over 2. Infanteribrigade og deltog med den i Istedslaget, hvor hans Føring — paa Grund af hans manglende Erfaring — blev Genstand for Kritik. Efter Krigen blev han Stabschef ved Generalkommandoen i Sjælland, 1854 Generalmajor og Chef for Generalstabten. Denne Post, hvortil han efter hele sin militære Uddannelse skulde synes at være særlig egnet, beklædte han dog kun kort, idet han var en ivrig Modstander af den Nyordning af

Generalstaben, der var planlagt af Tscherning og Flensborg. Konfliktten førte til Inddragelsen af hans Post i Juni 1858, han blev sat paa Vartpenge og ansat som Kommandant i Rendsborg. 1860 fik han sin Afsked. Sine sidste Aar levede han i Kbh., sysselsat med litterære Arbejder.

Hans Virksomhed i denne Retning har været af større Betydning for den danske Hær end hans egentlig krigerske Indsats. Et Værk som hans monumentale »Den danske Stat« (1840, paa Tysk 1845—47), en politisk, fysisk og geografisk Beskrivelse af Danmark og Hertugdømmerne, det første større Værk af denne Art her hjemme, vandt megen Anerkendelse og var særdeles fortjenstfuldt. Ligeledes er hans »Ledetraad ved Forelæsningerne over Danmarks Krigshistorie og Krigskunstens Historie« (1834) et Værk af Betydning. Sin Interesse for Militærvidenskaben viste han ogsaa ved sin talentfulde Redaktion af »Militært Repertorium«, men det var denne Virksomhed, der førte til en meget alvorlig Strid 1840 med Læssøe, fordi B. til Christian VIII. og Generalstabens Chef, Steinmann, havde oplyst, at Læssøe var Forfatter til en Afhandling, hvori Hærens Ordning og særlig Generalstabens Virksomhed kritiseredes. Læssøe, der støttedes af Andræ m. fl., udfordrede B. til Duel, som det kun med Møje lykkedes at faa' afværget. B. indrømmede offentlig sin Fejl og frattraadte Redaktionen. Efter Fadernes Død 1826 følte B. og hans ældre Broder det som deres Pligt at samle og udgive hans Værker, hvoraf den danske Del udkom 1827—32, den tyske 1836. Endelig skrev B. sin Faders Biografi, der udkom i 4 Bind i Aarene 1843—56. — R. 1840. DM. 1843. K.² 1849. — Litografi fra 1851 efter S. Schacks Tegning (Gruppebillede af Hærens øverste Officerer) og fra 1852. Træsnit fra 1865 efter H. Olriks Tegning.

Milit. Repertorium, 1840, S. 411 f. Gehejmæraadinde Andræs politiske Dagbøger, I, 1914, S. 32 f. P. Andræ: Læssøe, Bidrag til Characteristik, 1912, S. 3 ff. Rockstroh: General de Mezas Dagbøger 1849—51, 1928, S. 126. Tidsskr. f. Krigsvæsen 1865, S. 46—50. Ill. Tid. 30. April 1865.

Rockstroh (S. A. Sørensen).

Baggesen, Jens (Immanuel), 1764—1826, Digter. F. 15. Febr. 1764 paa Korsør Søbatteri (»Fæstning«), d. 3. Okt. 1826 i Hamburg, begr. i Kiel (St. Jürgens Friedhof). Forældre: Kornskriver, senere tillige Vejpikør Bagge B. (1735—85) og Anna Møller (1734—1818). Antog Navnet Immanuel 1791. Gift 1° 5. Marts 1790 i Köniz ved Bern med Charlotte Sophie v. Haller, f. 8. Okt. 1767 i Bern, d. 5. Maj 1797 i Kiel, D. af Raadsherre, Landfoged Samuel

v. H. (1721—94) og Sophie Amalie, f. v. H. (1742—1825). 2° 28. Juni (kirkelig indviet 11. Juli) 1799 i Paris med Françoise (»Fanny«) Magdelaine Reybaz, f. 5. Maj 1774 i Genève, d. 24. Juni 1822 i Marly, D. af reformert Præst, siden Genève's Resident i Frankrig Étienne Salomon R. (1737—1804) og Charlotte Antoinette de Roches (1737—91).

Barndomshjemmet var præget af Fromhed og Fattigdom, og B. maatte for sin kalligrafiske Haands Skyld i Tjeneste hos Postmesteren og Amtsforvalteren. Men 1777 lykkedes det den læselystne Dreng at komme i Slagelse Latinskole. Herfra har man bevaret Dagbogsoptegnelser og Digte. 1782 blev han Student og vilde læse til Præst. Han levede en Tid i Kbh. i trange og usikre Kaar, men skaffede sig snart Venner og fik sit Tilhold hos Digteren Pram, hvis Hustru han forelskede sig i og besang under Navnet »Seline«. Han debuterede Febr. 1783 med en Haandfuld Poesier i Iversens »Nytaarsgave« (Odense) og vandt snart et saadant Ry, at han kunde samle 1200 Prænumeranter til sin første Bog, »Comiske Fortællinger« (1785). Heri optraadte han som Elev af J. H. Wessel og Wieland. Versifikation og Stil er den førstes, men B. lagde Vægten paa en mere moderne Sprogtone og Rimteknik, en kunstfærdigere Periodebygning og en raffineret Udnyttelse af Modsætningsforholdet mellem lange og korte Verslinier. Fra sin tyske Mester har B. den snart parodierende, snart følsomme, snart frivole Diktion. Det var den Form, hvori han med Aarene vandt det fuldendte Mesterskab som Digter; endnu var han tynget af talløse litterære Reminiscenser. Serien af rimede Fortællinger fortsattes i »Minerva« i de følgende Aar og sluttedes først med »Jordens Kjærlighedshistorie, eller Aarstiderne« i »Skuddagen« (1814). De mest kendte af B.s Arbejder i denne Genre er »Poesiens Oprindelse«, den oldnordiske Myte udsat for wielandsk Instrumentation, »Kallundborgs Krønike« i »Peder Paars's og »Smeden og Bageren« s Manér, og »Forfatterens Liv og Levnet«, der ogsaa minder om Holberg. Samtiden saa i den purunge B. Arvtageren til Ewalds og Wessels Geni, Samleren af vore bedste litterære Traditioner, Rimets Ridder. Man betroede ham den ansvarsfulde Opgave at give en værdig Oversættelse af »Niels Klim« (Holberg var paa denne Tid kommet stærkt paa Mode igen), og under B.s lykkelige Hænder blomstrede hans Forgængers tørre Gammelmandsfortælling op. Bogen udkom 1789 i en stor Kvart med Abildgaards prægtige Illustrationer; det er Tidsalderens bedste Prosa, ogsaa de indlagte Versestumper havde B. gendigtet paa en genial Maade. Han viste her en Sans for det egentlige

og fyndige Udtryk, som ingenlunde havde udmærket hans tidligere litterære Forsøg.

I Mellemtiden var han kommet ind i fornemme Kredse, navnlig hos den holstenske Del af Aristokratiet, der paa den Tid regnedes for en Magt saavel i det danske som i det tyske Aandsliv. Han blev fejret hos de Reventlow'er og Stolberg'er, protegeret af Grev Schimmelmann og Prins Frederik Christian af Augustenborg, begyndte endog at digte paa Tysk. Men nu mødte han Modvind i de danske Farvande. Hans Libretto »Holger Danske« (1789), med Motiv fra Wielands »Oberon«, blev kritiseret og parodieret uden Skaansel (»Holgerfejden«). Det var ham da dobbelt kært at kunne tiltræde en større Udenlandsrejse med Augustenborgerens Understøttelse. Den gik over Holsten, Hamburg, Pymont, Göttingen, Hessen, Frankfurt am Main og Worms til Schweiz, hvor han besøgte Rousseaus Ø i Bielersøen, Zürich, St. Gotthard og Bern. Her forlovede han sig med sin første Hustru, Datterdatter af den berømte Digter Albrecht v. Haller, hvis Digt »Die Alpen« han elskede. Selv digtede han ved denne Tid sin »Alpenlied«. Ved Nytaar tog han til Paris og dansede i sin Frihedsrus paa Bastillens Ruiner, som han fortæller i »Labyrintens Fortsættelse«. Sidst i Febr. 1790 er han atter i Bern. Paa Hjemrejsen om Sommeren boede det nygifte Par en Tid hos Wieland i Weimar. I Jena sluttede han Venskab med den kantianske Filosof Karl Leonhard Reinhold, og efter Besøg i Berlin og Dresden vender han i Okt. 1790 tilbage til Kbh., hvor han 14. Maj var udnævnt til Professor.

Under sit kortvarige Ophold hjemme samlede han sin Digtning i to Bind »Ungdomsarbejder« (1791), mest tidligere trykte Ting, men nu meget grundigt gennemrettede. 1792—93 udkom »Labyrinten«, en Bearbejdelse af hans Rejse i Tyskland og Elsass; de meget omfattende Fortsættelser fik han aldrig udgivet, med Undtagelse af nogle Brudstykker i »Minerva« (1791) og »Søndagen« (1814). Bogen blev ikke særlig varmt modtaget af Kritikken, men den virkede stærkt. Det var den følsomme Prosas Gennembrud i dansk Litteratur, thi Ewalds Prosaværker var dengang endnu ikke udgivet. B., der endnu lige før sin Rejse havde været rettroende Klassiker, viser sig her som Modernist til Fingerspidserne. Han rejser som rousseausk Natursværmer og gennemtrængt af Tidens Frihedsfølelser. I Rejselivet finder han sin nye Individualitet, han beruser sig i Stemninger og Indtryk, tager smidigt Farve af Omgivelserne, glemmer over den ydre Verdens Afvekslen dog ikke at søge aandelig Berigelse hos de berømte Mænd, han møder paa sin Vej. Bogen er skrevet efter en ny Æstetik: det er ikke

længere Forstanden, men Følelsen, der skal indtage Forsædet i Litteraturen, Skønheden ligger ikke i de regelmæssige Figurer, men i Slangelinien. I Kapitlet »Mannheim« siger han Farvel til Klassicismen. B. har dyppet sin lunefulde Pen i Sternes Blækhus; det er en stor Prosaist af den engelske Skole, som staar fuldt færdig for os. B. polemiserer i Bogen mod de tørre Rejsebeskrivelser. Han er selv Midtpunktet i sit Værk, Emnet er lige saa meget den i utallige Sindsstemninger og individuelle Træk skildrede Digtersjæl som det til aandeligt og politisk Liv opvaagnende Europa.

28. April 1793 tiltraadte B. sin anden Rejse, denne Gang med Hustru og Barn. Det var atter Prinsen af Augustenborg, som havde sørget for, at han fik Midler af det offentlige (til pædagogiske Studier, som han dog forsømte). Vejen gik over Holsten, Hamburg, Braunschweig, Jena, Weimar, Gotha, Nürnberg (hvor han blev optaget i Frimurerens Mestergrad) og Ulm til Schweiz. Her blev han fra Aug. til Dec., men hans urolige Rejsehjerte drev ham til midt om Vinteren at bryde op og foretage en Afstikker sammen med Vennen, den tyske Maler og kunsthistoriske Forfatter Carl Ludwig Fernow, over Augsburg, Wien og Venezia til Firenze; i Italien fordybede han sig i Kunststudier. Fra April 1794 til Marts 1795 blev han i Schweiz, oftest i mørk Stemning, ikke mindst paa Grund af Hustruens vaklende Helbred. Hun havde 1793 født ham endnu en Søn, men de mistede deres Førstefødte kort efter. Paa Hjemrejsen skiltes B. en Maaned fra Familien for atter at besøge Paris, hvor han denne Gang gjorde mange Bekendtskaber; her saa han ogsaa Praerial-Opstanden paa nært Hold. Han stødte til Familien i Weimar, hvor han traf Goethe, og slog sig 7. Juli ned paa Augustenborg Slot. Der kom Sønnen August til Verden.

Maanederne Okt. 1795—Juli 1796 tilbragte Familien i Kiel. 8. Juli 1796 blev B. ansat som Viceprovst paa Regensen, en Bestilling, hvori han ikke har resideret mange Semestre, men hvorfra han først entledigedes 1803. Hustruens Sygdom nødte ham til at bryde op i Marts 1797. De maatte standse i Kiel, hvor hun døde, og B. tog til Bern, hvor han anbragte de moderløse Smaa hos Fru v. Haller. Han sørgede dybt over Tabet af Sophie, men plejede dog stadig nye Ægteskabsplaner. I Maj 1798 rejste han til Italien (Milano og Torino), tilbragte Sommeren i Nærheden af Genève, optaget af politiske Interesser (Schweiz var i Krisetilstand) og af sit tyske Epos »Parthenais«. Han ventede sig meget af dette moderne Heltedigt, og det blev virkelig en Succes

baade i Tyskland og gennem Fauriels Oversættelse i Frankrig. Endelig 7. Sept. 1798 tiltraadte han med sin Svigermoder og begge Sønnerne Rejsen hjem. Den gik over Paris, hvor han forlovede sig med den smukke Fanny Reybaz (Partiet var vistnok arrangeret af Fru v. Haller og Fannys Fader). Endelig 28. Nov. gængsaa han Kbh., hvor han forefandt sin Udnævnelse (af 31. Aug.) til Meddirektør for Det kgl. Teater, og af samme Scene modtoges med Opførelsen af hans nye Operatekst »Erik Eiegod« (skrevet 1789). B. har selv bedømt sin beskedne Indsats som Chef for Nationalscenen i det skæmtefulde Digt »Theateradministratoriade«.

Det nye Ophold i Fædrelandet varede til Okt. 1800, kun afbrudt af en kort Rejse til Paris Juni—Sept. 1799, hvor han ægtede Fanny. Rolige Forhold fandt han ikke i Hjemmet; Illusionen om Fannys Kærlighed maatte snart briste; de forligtes ilde. Forretningerne snart kedede, snart irriterede ham. Mæcenerne var ogsaa godt trætte af ham, og det faldt ham ikke vanskeligt at opnaa ny Tjenstledighed med Bibeholdelse af Gagen. Ved Afskedsfesten i Drejers Klub havde den unge Oehlenschläger til hans Ære skrevet en smuk Sang, som rørte B. til Taarer og fik ham til at omfavne dens Forfatter med Forsikring om, at han testamenterede ham »sin danske Lyre«. Han efterlod ham ogsaa en Del af Korrekturen paa en Udgave af sine »Samlede Værker«, hvoraf der kun kom eet Bind (1801) med overordentlig mange Trykfejl; det indeholder mest Oder, Hymner, Elegier o. l. Poesier, hvori B. ofrede til det udgaaende 18. Aarh.s Smag. Den strenge, alvorfulde Stil passede ham ikke, saa lidt som den burleske Komik.

1790'erne havde været ikke mindre rige paa indre end paa ydre Begivenheder for B. Han var blevet haardt prøvet af Livet, hans Horisont var blevet mægtig udvidet, og fra nu af kommer det grublende i hans Natur mere og mere for Dagen. Det er ogsaa den første Periode i hans filosofiske Liv. Da Kant-Raseriet havde lagt sig, faldt han i Hænderne paa Reinhold og Jacobi, Trosfilosofferne, og religiøse Problemer bliver snart de eneste, der bekymrer ham. Der, hvor Kant havde trukket Erkendelsens Grænser, begynder først B.s Interesse. Indre Oplevelser driver ham til at filosofere, navnlig Tiden efter Sophies Død er rig paa nye tunge Tanker. Det er selve Troens Begreb, som nu opfylder ham. Tro er højere end Fornuft. »Man maa ikke berøve Stjernehimlen den Nat, paa hvis Baggrund den ene er synlig«. B.s Filosofemer fra disse Aar er navnlig nedlagte i hans »Briefwechsel mit Karl Leonhard Reinhold und Friedrich Heinrich Jacobi« (to Bd., 1831). Fra denne Tid af bliver B. en halvvejs Fremmed for

det danske Publikum, sine filosofiske Indfald begraver han i talrige bindstærke Manuskripter, som forbliver uudgivne i hans Levetid, og tysk Digtning optager ham periodevis fuldt saa meget som dansk. Ogsaa Fransk tilegnede han sig med forbavsende Færdighed; hans Digtning i dette Sprog er vel ubetydelig, men hans franske Korrespondance var meget omfangsrig.

I Dec. 1800 slog B. sig ned i Paris, hvor han »kunde lære Livets sande velgørende Bitterhed at kende«. Sygdom, Armod og flere Onder bidrog dertil. I Marts 1802 rejste han til London (»Dover! Shakespear! O Hav! O Bjerger! Jeg er henrykt!«), hvor han blev nogle Uger. Over Hamburg, Eutin og Kiel tog han til Augustenborg, men Gensynet med Hertugen var ikke hjerteligt. I Juni kom han til Kbh., hvor han forefandt alt forandret og kun blev en Uge, fordi Kronprinsen, hvem han havde mødt i Korsør, ved den Lejlighed havde tilsikret ham en Pension. Paa Tilbagerejsen traf han Aftaler med sin Forlægger i Hamburg, der til Jul udgav »Gedichte« (2 Bd.) og n. A. »Parthenais«. I Paris, hvor han indtraf 10. Aug. 1802, havde han det atter ret ondt, men ud paa Vinteren fik han en Art Trøst, idet H. C. Ørsted gav ham Indvielsen i Naturvidenskaberne. Han vaklede paa denne Tid mellem store litterære Planer: et naturfilosofisk Epos (»Uranion«) og to nationale: »Nordiske Forvandlinger« og »Odin«. Desuden skrev han Rimbreve. Imellem havde han Anfægtelser og vilde kun være tysk Poet.

30. Juli 1803 tog han med Vennen A. C. Gierlew og Sønnen Carl til Genève, besøgte Mme de Staël paa Montchoisi, spadserede med Gierlew over St. Gotthard til Milano (Rejsen er beskrevet i den sidstes »Breve over Italien« 1807). Fra Milano tog de til Modena og blev nogen Tid der i Nærheden paa et lille Landsted, La Frasionalga, som B. i sin Tid havde faaet forørende af en Onkel til hans første Hustru; Vennen Adam Moltke (den »Adam«, der stadig nævnes i »Labyrinten«), indbød ham til sig i Firenze og tilbød ham der at rejse med sig til Rom. Men de naaede kun til Perugia, saa tiltraadte B. Tilbagerejsen, solgte Landstedet og opgav Drømme, han havde næret om at slaa sig ned i Vælskland. 24. Okt. var han atter i Paris. Det er denne Retræte, som han har givet en uforlignelig symbolsk Forklaring i Rimbrevene »Rom og Paris« og »Tilbagegangen over Rubicon«.

B. kunde ikke være upaavirket af de store Begivenheder, som havde fundet Sted i Fædrelandets Aandsliv i disse Aar, Oehlen-schlägers Gennembrud, Højromantikken og den sværmeriske Nyklassicismes Indtog i Danmark. B.s litterære Opdragelse bundede i den franske Klassicisme og det 18. Aarh.s Modernisme; de nye

Bevægelser i tysk og fransk Litteratur overrumplede ham. Et tredie Rimbrev fra denne Tid, »Romerering«, viser hans Betæneligheder ved de Retninger i Poesien, som betegnes ved Goethes, Tiecks og Oehlenschlägers Navne. Snart efter begynder han paa et stort satirisk Digt, »Der vollendete Faust«, som har bestemt Adresse imod de nye Ideer. Han opgiver nu ogsaa Planerne om »Odin« og »Forvandlingerne« og overlader Oehlenschläger den oldnordiske Poesi.

Efter Tilbagekomsten til Paris var Forholdet til Fanny bedre, men Finanserne slette. Sidst paa Aaret 1804, efter at Fanny havde født ham en Søn (Adam Paul) og efter Svigerfaderens Død, køber han et Hus (»Violette«) i Marly-le-Roi nær Paris og slaar sig ned der næste Aar. Han arbejder omkring Nytaar 1805 paa sin »Cookiade« (Prøver under Titlen »Oceania« trykt i Digt-samlingen »Heideblumen« 1808). Med Cooks Verdensomsejling som den røde Traad vilde B. skrive »et Heltedigt uden Krig«. Han vilde være »en europæisk Homer for det 18. Aarh., det eneste, af hvis Aand jeg er giennemtrængt«. Saadan Ideer slap han ikke, heller ikke under sin kortvarige Alliance med Nyromantikerne; endnu 1807 tænkte han paa en naturvidenskabelig Digtning.

6. Juni 1806 forlod han Marly for at drage til Fædrelandet, lidet anende, hvilken Lykke og hvilket aandeligt Opsving der forestod ham. Han tog over Holland, hvor han sluttede Kontrakt med Friedrich Brockhaus bl. a. om en Samling Breve, som aldrig kom paa Tysk, men uden B.s Vidende paa Hollandsk (en stor Sjældenhed). I Hamburg mistede han sin »grønne Bog«, hvori der stod en Redaktion af »Oceania«; Tilfældet er ikke enestaaende i B.s Liv. Han opholdt sig fire Uger i Kiel og skrev Digte til Kronprinsparret, der vist gerne vilde have givet ham Embede, men han turde ikke søge for Fannys Skyld, hun hadede Danmark. Her sluttede han ogsaa Venskab med Schack-Staffeldt. I Kbh., hvortil han ankom 14. Aug. 1806, synes han at være blevet venligt modtaget af alle, kun ikke af Schimmelmans. I en da udkommende »Samling af fortjente danske Mænds Portraiter« hyldedes han som Landets første Digter, og Rahbek viede ham et Æresnummer i sin »Tilskuer«. Han skulde egentlig kun være blevet tre Uger, men fik meget at tænke paa. I Nov. udgav han »Skiemt-somme Riimbreve« fra et Tidsrum af 22 Aar, hvoriblandt mange forhen utrykte og tre betydningsfulde fra de sidste Maaneder: »Noureddin til Aladdin« (til Oehlenschläger), »Forespørgselen« (til A. S. Ørsted) og »Min Skygge«. Det sidste Digt forstaas i Belysning af Fortalen: Skyggen er det Jeg, som fremtræder i Rim-

brevene, og som han »med en virkelig Gengangers vemodige Følelser« giver sine Landsmænd til Pris. 1. Dec. udkom »Eventyrer og comiske Fortællinger« (2 Bd.), hvori en tredje Redaktion af hans første Bog, disse ungdommelige Skæmtedigte, som han aldrig blev træt af at file paa. B. var ogsaa forretningsmæssig virksom, han forhandlede med Forlæggeren Brummer om Udgivelse af endnu mange flere Bind, sluttede Aftale med Schimmelmänn om Enkepension for Fanny m. m. m.

Indtil Slutningen af Okt. boede han hos sin Broder, derefter hos A. S. Ørsted. Fra alle Sider pressede man ham om at blive. Men han stødte mange fra sig ved at undgaa Selskabelighed og foretrække et stille Liv i den ørstedeske Kreds. Der gik Sladder om ham og Sophie Ørsted, Oehlenschlägers Søster (»Lilia«), og ikke uden Grund, thi de var vildt forelskede i hinanden. Hun fik Indflydelse paa hans litterære Meninger, omvendte ham, saa vidt det lod sig gøre, til Goethe og den nyere Poesi. Det var ogsaa hendes Skyld, at der ikke opstod noget daarligt Forhold mellem Digterne, da Oehlenschläger besvarede B.s førnævnte Rim-brev med et vel storagtigt Trimeterdigt, hvori han afviste den ældre Digterbroders Tilbud om Raad og Bistand. B.s Duplik (i Blankvers) er forsonlig holdt. I Mellemtiden havde han ogsaa skrevet og udgivet (Marts 1807) sit mest fuldenndte danske Digterværk »Giengangeren«, hvis Hovedstykke, den poetiske Samtale »Min Gienganger og jeg selv«, forudsætter en Slags Forbund mellem B. og den nye Skole. Giengangeren er Bogens Forfatter, identisk med den »Skygge«, han havde talt om i Rimbrevene, den wieldske B., der her ses at underordne sig en mere udviklingsdygtig og alvorfuld Personlighed (»han selv«). B. er en af de faa Mestre i Dialogens Kunst. Han bruger den nu til at holde Dommedag over det danske Parnas. Det er den hjemlige Aandløshed i Poesien og Kritikken, han vil til Livs, men ikke blot til Fordel for den yngre Digter; ogsaa for en Digtning, som fremstiller en moderne Livsanskuelse i Filosofiens og Naturvidenskabens Belysning, vil han bane Vej. Rigtig Højromantiker blev han ikke, og Nyklassicismen stod han lige fjernt, endskønt han i disse Aar arbejdede paa en Oversættelse af Homer i Voss' Manér. Ved denne satirisk-didaktiske Digtning havde B. aflagt Prøve paa sine eminente Evner som Kritiker, han stod som en dansk Boileau eller Pope, men var langt fra i saa sikker Kontakt med sin Tids store Digtere, som de havde været med deres samtidige.

En prosaisk Kommentar til det mærkelige Læredigt gav B. i Fortalen til »Nye blandede Digte« (1. Maj 1807), hvori han be-

buder sin »Muses Overgang fra det spøgende til det alvorlige, eller rettere fra det overgivne Lunefulde til det sindige Rolige«, og endnu mere i den meget udførlige »nye Forerindring« til »Digtervandringer« (mod Enden af Maj s. A.). Han troede, at »Gengangeren« havde været hans sidste Skæmtedigt, og at han nu først skulde begynde sin egentlige Kunstbane. Af disse to Bøger var i øvrigt kun den første ny, det er B.s righoldigste Digtsamling; den anden er en paabegyndt, aldrig sluttet, revideret Udgave af »Labyrinten«. 25. Maj underskrev B. en Kontrakt med Brummer om Leveringen af ikke mindre end seksten Bd. danske Skrifter, og Dagen efter løsrev han sig omsider fra Fædrelandet. Et lille Bind »Nyeste blandede Digte« udkom efter Bortrejsen.

I Marly havde han i Førstningen slemme Scener med Fanny, der var oprørt over Forholdet til Sophie Ørsted. Dennes Broder var i Paris, og en Overgang omgikkes B. og Oehlenschläger som fortrolige Venner. Efterretningen om Kbh.s Bombardement gjorde B. til lyrisk Digter, og i Rimbrevene »Den vakte Knud« og »Flaskebrevet«, i »Prøve af ny Sange for Danske Sømænd«, i »Knud Vidfadmes Svanesang« og »Knud Vidfadmes Hjemvé« m. fl. Poesier viste han sig som en stor patriotisk Digter; Kosmopoliten var som blæst bort.

Med Udgivelsen af Samlingen »Heideblumen« (1808) indtraadte en Katastrofe for B.: de alt for tydelige Allusioner til »Lilia«, hvem Bogen var tilegnet, førte til Brud med den københavnske Kreds, han havde følt sig saa lykkelig i. Okt. 1808—Maj 1809 var den hvileløse Sjæl atter i Tyskland (Frankfurt, Heidelberg, Stuttgart og Tübingen), hvor han plagedes af Sygdom og Forlæggervrøvl og hos Cotta efterlod tolv Bd. i Haandskrift, bl. a. med Breve og Afhandlinger. Cotta udgav for ham »Taschenbuch für Liebende« og den bedsk antiromantiske »Karfunkel- oder Klingklingel-Almanach«. Hjemme ventede Modgang ham, Hustruens Sygdom, Pengesorger. Hans danske Brevveksling var ophørt og Forholdet til Fædrelandets Litterater formørket. I denne trange Tid bliver Filosofien atter hans Trøst. Det er et fuldstændigt Gennembrud i Slutningen af 1809, hvormed den anden Periode i B.s Filosofien indledes. Han bekæmper nu Kant, definerer Filosofien som »en Stræben efter religiøs praktisk Erkendelse«. Han kræver et billedrigere Sprog af Filosoferne, bryder sig ikke om matematisk Sikkerhed eller Almengyldighed. Han vil gøre »det individuelle Spring i individuel Spekulation, der kun kan være tilfredsstillende som *min* Sandheds System«. Tendensen over mod Teosofi er tydelig: Alt drejer sig om Gudsbegrebet. »Gott ist

die Wahrheit aller Wahrheiten, die zugleich im Gewissen, im Gestirnhimmel und dem neuen Testament offenbart sind«. Hovedværkerne fra denne Fase af B.s Tænkning er »Allgemeine Symbolik« og »Philosophisches Tagebuch«.

Aarene 1811—14 tilbragte B. snart i Kiel, hvor han 19. Jan. 1811 var blevet udnævnt til Professor i dansk Sprog og Litteratur, snart i Kbh., hvor gamle Venner og navnlig Sophie Ørsted viste ham Kulde. Hans vidtløftige sprogfilosofiske Manuskripter fra denne Tid blev senere delvis udgivet og er endnu alle bevarede. 1812 og 13 skrev han uden Hensyn til Danmarks politiske Holdning Digte til Alexander I. og tog Parti imod Napoleon, hvem han i sin Ungdom havde besunget i Digte og vilde have gjort til Helt i et Epos, men nu hadede siden Kejserdømmets Indførelse. I Jødefejden 1813 deltog han med Skriftet »Om Jøderne«, der bekæmpede Th. Thaarups »Moses og Jesus« og paadrog B. en langvarig og højst personlig Polemik med T. C. Bruun og dennes Søn N. T. Bruun. I Aug. 1813 flyttede han med Familien definitivt til Kbh., hvor han fik Lov af Kongen til at blive, saa længe Krigen varede. 1. Juni 1814 opnaaede han Demission fra det ham saa ukære Professorat, i Naade og med Pension af to Trediedele af den Indtægt, han havde nydt i Gage og Tillæg. Derefter trykte B. sine »Poetiske Epistler«, der er som anden Del af »Rimbrevene«, i eet og alt i samme Sprog og Stil. De giver B., som han er bedst, i denne Digtart, der var hans personlige Ejendom, hvor det lette Vid og den elegante, tilsyneladende uendelig vilkaarlige Form dækker over det dybe Sind. De indledes med det kapriciøse Læredigt »Lunets Poetik« (»Jeg elsker Smil og store Taarer, men hverken Latter eller Graad«) og slutter med Epistlen »Alenekampen«, der er et Indlæg i Fejden mellem B. og Oehlen-schläger.

Denne overordentlig langvarige og forbitrede litterære Kamp havde længe været forberedt. Den brød ud ved B.s Teaterkritikker 1813—14 i J. K. Høsts Ugeblad »Dannora«. 19. Dec. 1813 kritiserede han i en Anmeldelse af »Hakon Jarl« det »Götzvönberlichingeri«, han fandt i »vor danske Shakespears Dramer«, og fra da af var Striden staaende. B. skrev dels i de af ham selv udgivne Blade »Søndagen«, »Lille Søndag-Aften« og »Skuddagen« (som han mest selv forfattede) og senere i sit Maanedsskrift »Danfana«, dels i »Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn«, dels endelig i selvstændige Bøger og Skrifter. Tallet paa hans Indlæg er legio, men Modstandernes var talrigere, og han blev kun støttet af faa. Hans interessanteste Stridsskrifter er Kritikkerne af »Axel og Valborg«,

»Correggio«, »Hugo von Rheinberg«, »Røverborgen« og »Ludlams Hule«, det lange allegoriske Digt »Pindsvinet«, Digtene »Per Vrøvler« og »Asenutidens Abrakadabra« samt »Breve til Adam Oehlenschläger«. Oehlenschläger deltog selv kun lidet i Striden, men desto mere hans Væbnere A. E. Boye, Hauch, Sibbern, P. Hjort o. fl. Det farligste Indlæg mod B. var uden Tvivl de »Tolv Paragrapher« af P. Hjort (1816), medens den Episode, som kaldes Tylvtestrinden (1818), fik en mere anekdotisk Karakter. Ved Siden af denne Polemik gik en Meningsudveksling med Grundtvig, der imidlertid efterhaanden antog Præget af en Fællesaktion fra de to religiøst bevægede Digteres Side mod Aandløsheden i Litteraturen. Det var tragisk, at B.s rige kritiske Begavelse fik en saa ufrugtbar Anvendelse; han vekslede sin Aands Skatte i ringe Seddelmønt. Hans Indlæg er vel ofte meget vittige, men ogsaa tit smaalige og spidsfindige. Saa meget træffende han end stadig siger om Digterbroderen, saa er det dog næsten kun Dadel, og Mangelen af positive Synspunkter er følelig. Den ortodokse fransk-klassiske Smag, han i Reglen dømmes efter, dækkede ogsaa kun daarlig den Æstetik, hvorefter han skrev sine egne Værker.

I Jan. 1819 udgav B. sin sidste Bog i Fædrelandet, »Rosenblade med et Par Torne«, hvori han for sit Vedkommende afslutter Striden. Ganske havde Polemikken dog ikke opslugt ham i alle disse Aar. Han havde ikke forsømt sine filosofiske Studier og endda faaet Tid til at sysle med rent poetiske Arbejder, saaledes det aldrig fuldendte »natlige Kvad om Uskylds Kamp mod det Onde«, Heksameterdigtet »Thora fra Havsgaard« (begyndt i »Skuddagen« for 17. April 1814, derefter trykt til og med 8. Sang i »Danfana« 1816—17), hans største Forsøg i den fortællende Genre paa Dansk. Det er en Blanding af Idyl, Røverhistorie og religiøs Poesi, en Problemdigtning, som skal vise det Ondes Udryddelighed af Jordelivet og henpege paa Religionen som eneste Trøst og Forklaring over for Tilværelsens Gru. Under Digtets Udarbejdelse har Rædselen og Pessimismen faaet saadan Magt over Digteren, at det maaske ikke er at beklage, at han ikke fik det fuldført. Ogsaa en Række nye Rimbreve og Epistler, Digtene »Balders Igjenkomst« og den filosofiske Gaade »Det evige Sindbillede« viser B. paa Højde med sit Talent.

I Sept. 1820 forlod B. med sin Familie Danmark, som han aldrig mere skulde gense. Der ventede ham onde Aar i Frankrig. I Dec. 1820 maatte han prøve et Terminsophold i Gælds fængslet Sainte-Pélagie. I Juni 1822 døde Fanny, i Nov. Sønnen Paul (det var det tredie Barn, B. mistede). Han tager endnu en Gang

sin Tilflugt til teologiske Spekulationer. Den positive Tendens er nu yderligere skærpet. Han grubler over »das Gesetz der Liebe« som Verdensforklaring; Tyngdeloven f. Eks. er kun en paa det sanselige Verdensalt overført matematisk Anskuelse af Kærlighedsbudet. Om Frelserens Skikkelse samler han sine sidste Overvejelser: uden Jesus er Menneskeheden kun en Drøm, et Intet («Religionsphilosophische Aphorismen», »Letzte Glaubensbekenntnisse« m. fl.).

6. Marts 1823 forlod han Paris for bestandig. Indtil April 1825 opholdt han sig i Schweiz. Der fandt en Opblomstring Sted i hans Produktivitet, han forfattede metafysiske Afhandlinger og udarbejdede Digtet »Adam und Eva«. Det er et af hans lødigste Værker. Planen gaar tilbage til 1782. Han fabulerer om det første Menneskepar med Ironi og Medlidenhed; glødende sanselige Skildringer veksler med Refleksioner i wielandsk Stil og rent burleske Indfald. Og endnu en Gang former han, rigtignok paa et fremmed Tungemaal, disse »Vers, som trækkes ud og ind, alt efter Musens løjerlige Sind«. Han vilde ogsaa gerne have fuldendt »Thora«, men det var ikke Tid.

B.s sidste Aar var en fortvivlet Kamp mod Sygdomme. Navnlig martredes han af en Nyrelidelse, og han dreves fra Badested til Badested (Teplitz, Karlsbad, Marienbad). I Sept. 1826 var han dødssyg i Dresden. Sønnen August bevægede ham til at lade sig føre til Danmark, Transporten foregik langsomt i Vogn og Bærestol, men 28. Sept. maatte Rejsen standses i Hamburg, og 3. Okt. om Morgenen endte han et Liv rigt paa Skuffelse og Smerte. Liget blev obduceret og derefter ført til Kiel, hvor Sønerne August og Karl begravede deres Fader ved Moderens Side.

B.s Forfatterskab er den mest forfinede Blomst paa vort Aandsliv fra det 18. Aarh. Hans Værker tilhører ikke de store, fast afgrænsede Genrer; Bøger og Digte voksede naturligt ud af hans Konversation, om hvis Rigdom og Elegance der gik Ry, og af hans Dagbøger og Breve, der viser ham som en konfessionel Natur og en subtil Sjæl. Der var ikke blot Aandrighed i ham, men dyb Aand og Lidenskab. Gennem Refleksionens Ild naaede han i Aarenes Løb tilbage til den pietistiske Religiositet, han var vokset op i: han minder i sit narcissiske Gudsforhold om Søren Kierkegaard. Men paa sin lange Vandring dels gennemgik han, dels beskuede han Tidsalderens Liv i mangfoldige af dets Stadier. Hans Livs Legende er paa en Maade Tidens Aandshistorie spejlet i et fintmærkende og hedt Gemyt. Han vakte Undren, hvor han kom frem, fængslede og frastødte. Der foreligger vist ikke Vidnes-

byrd om nogen dansk Mand af saa mange betydelige udenlandske Iagttagere som om ham (nogle er samlede af L. Bobé i »Reventlow'ske Papirer« VI, S. 557 ff.).

Sønnerne og C. J. Boye udgav B.s »Danske Værker« 1827—32 i 12 Bd., 2. (forbedrede) Udg. kom 1845—47; »Poetische Werke« kom 1836 i 5 Bd.; »Fragmente« 1855, »Philosophischer Nachlass« 1858—63 i 2 Bd.; »Poetiske Skrifter« ved Arlaud (med rige Kommentarer) 1889—1903 (ufuldendt) i 5 Bd.; kommenteret Udgave af et Udvalg af »Labyrinten« ved L. Bobé 1909; de største Samlinger af B.s Breve findes i den førnævnte »Briefwechsel« 1831 og i August B.s udførlige Biografi af Faderen 1843—56 i 4 Bd. — Efterladte Papirer især i Det kgl. Bibliotek og Universitetsbiblioteket. — Justitsraad 1812. — Mindesmærker af J. Schultz i Korsør 1906 og ved Enghavevej i Kbh. 1932. — Maleri af J. L. Lund (1801) forhen hos Joh. Hansen, af S. Bendixen (1831) i Familieeje, af en fransk Kunstner og af C. A. Lorentzen (paa Fr.borg). Pastel af C. Horneman, kopieret i Olie af C. A. Jensen (paa Gl. Estrup). Tegning af C. L. Fernow. Tuschtegning i Det kgl. Bibliotek. Stik af Chrétien, G. L. Lahde (1806), H. Lips (1807, efter Hornemans Pastel) og af Vilyn (1807, efter Fru C. Schæffers Tegning). Marmorbuste i Studenterforeningen. Relief af Alb. Jacobson (1816) paa Fr.borg.

Om Slægten L. Bobé i Personalh. Tidsskr., 6. Rk., II, 1911. Ovenn. Biografi. L. Bobé: Efterl. Pap. fra den Reventlow'ske Familiekreds (især VI, 1903 og VIII, 1917). Kr. Arentzen: B. og Oehlschläger, 8 Bd., 1870—78. J. Clausen: Jens Baggesen, 1895. Rich. Petersen: Jens Baggesen og Sofie v. Haller, 1902. Elith Reumert: Elskovs Labyrinther, 1926. H. Høffding: Danske Filosofer, 1909. P. Rubow: Dansk litterær Kritik, 1921. K. Tiander: Jens Baggesen (russisk, 1913, med god Bibliografi). O. E. Hesse: Jens B. und die deutsche Philosophie, 1914.

Paul V. Rubow.

Bahnsen, Martin, 1809—75, Raadmand i Aabenraa. F. 19. Juni 1809 i Aabenraa, d. 12. Marts 1875 sst., begr. sst. Forældre: Farver Barthold B. (1764—1831) og Cathrine Nielsen (1780—1852). Gift 12. Juni 1840 i Aabenraa med Dorothea Maria Hansen, f. 24. Nov. 1817 i Aabenraa, d. 1. Juli 1899 sst., D. af Gæstgiver Peter H. (1782—1843) og Catharina Helena Petersen (1779—1842).

B. tilhørte en Slægt, der siden 1667 havde været knyttet til Aabenraa som Farvere og Raadmænd. Efter at have været til Søs gik han ind i Faderens Fag og overtog efter dennes Død Forretningen, som han drev med stor Dygtighed, saa at hans Farveri i nogle Aar var Slesvigs største. Sammen med Dr. Grauer og Fr. Fischer dannede han Aabenraas første lille danske Kærne, der

skulde forberede det danske Gennembrud i Byen 1848—49. Han var Medstifter af »Frederiksklubben« (11. Dec. 1848). Han udnævntes 1850 til Raadmand og valgtes 1852 til Stænderdeputeret for Aabenraa, hvilken Stilling han bevarede til Stænderinstitutionens Ophør. 1864 blev han afsat som Raadmand. I Overgangs-aarene efter Freden indtog han en førende Stilling i den danske Lejr. Han var Ordfører for sin By hos Civilkommissærerne og Prinsen af Hohenlohe (1865) og for Stændermedlemmernes Deputation hos v. Zedlitz og v. Halbhuber (April 1865), og han var udset til Ordfører for »de 47«s Deputation til Kong Wilhelm, men blev ved et Tilfælde forhindret i at deltage. Med sin skarpe Forstand og nøgterne Dømmekraft ydede han den danske Politik værdifulde Tjenester, selv om hans Handlekraft til Tider kunde lammes af hans meget mørke Syn paa det danske Folks Fremtid. Sygdom nedbrød i hans sidste Leveaar hans Arbejdskraft. — Han havde ved Selvarbejde, der fortsattes til hans sidste Aar, paa flere Omraader erhvervet sig omfattende Viden, især i Historie, Kemi og Botanik. — Maleri af Haderslev-Kunstner i Privateje.

Slægt i A. D. Jørgensen: En Redegørelse, 1901, S. 8 og Personall. Tidsskr., 9. Rk., II, 1929, S. 190 f. J. P. Junggreen i Dannevirke 15. Marts 1875. Fædrelandet 31. Marts 1875. Nordslesvigsk Søndagsblad, VI, 1885, S. 305 ff. Haabets Mænd, 1923, S. 53—58. P. Lauridsen: Da Sønderjylland vaagnede (Folkeudg.), 1920, S. 466 ff.

Hans Lund.

Bahnsen, Carl Tholstrup, 1845—1917, Præst, Forfatter. F. 26. Sept. 1845 i Viborg, d. 15. Juli 1917 paa Frbg., begr. i Skive. Forældre: Overlærer ved Katedralskolen Christian Frederik Adolf B. (1818—96) og Christiane Guldberg (1820—91). Gift 11. Nov. 1890 paa Frisenvold ved Randers med Johanne Nicoline Preetzmann, f. 8. Febr. 1861 paa Frisenvold, d. 18. Nov. 1901 i Skive, D. af Proprietær Sophus P. (1829—73) og Caroline Floor (1824—1914).

B. blev Student 1863 fra Viborg, cand. theol. 1870 og virkede indtil 1890 som Lærer i Kbh., især ved Borgerdydskolen paa Christianshavn. 1890—95 var han Præst i Slotsbjergby og Sludstrup, derefter i Skive og Resen til 1915. Han var som Præst meget paaskønnet for sit ejendommelige og stemningsbaarne Vidnesbyrd. — Hans litterære Produktion er kun ringe af Omfang; i sygelig Selvkritik kaserede han meget, der sikkert var en bedre Skæbne værd. Hans Tragedie »Erik den Fjortende« blev i Sæsonen 1878—79 opført syv Gange paa Det kgl. Teater, men var dermed udspillet. 1879 fik han det Ancker'ske Rejselegat og tilbragte Vinteren 1879—80

i Udlandet, navnlig i Rom. 1909 skrev han et lille Skuespil, »Mens det dages«, et Indlæg i Dagens Forsvarsstrid, 1913 trykt og skænket til Forsvarsindsamlingen. Efter hans Død udkom (1918, 7. Opl. 1932) en Digtcyklus, »Vandringsmandens Sange«, en stærkt personlig præget Digtsamling, indeholdende Digte, der længe vil bevare B.s Navn. — R. 1908. — Tegning af P. S. Krøyer i Privat-eje (1880).

Ernst v. der Recke: Forord til Vandringsmandens Sange, 2. Opl., 1920, S. 7—16. Dagens Nyheder 3. Dec. 1878. Skive Folkeblad og Skive Avis 17. og 25. Juli 1917. Holstebro Dagblad 25. Juli 1917. Antvorskov Højskoles Aarsskrift, 1931, S. 3—18.

Fred. Nørgaard (Sophus Bauditz).

Bahnsen, Jesper Jespersen, 1827—1909, Officer, Politiker, Krigsminister. F. 18. Nov. 1827 paa Taarupgaard ved Viborg, d. 26. Aug. 1909 paa Frbg., begr. sst. (Solbjerg). Forældre: Proprietær Lorenz Friderich B. (1791—1883) og Henriette Cecilie Jespersen (1802—65). Gift 1° 5. Nov. 1856 i Asminderød med Antonie Oline Bentzien, f. 17. Marts 1838 i Kerteminde, d. 10. April 1868 paa Frbg., D. af Sognepræst i Kerteminde, senere i Asminderød, Provst Vilhelm Bartholomæus B. (1800—57, gift 1° 1828 med Sophie Marie Elisabeth Nagel, 1811—33) og Marie Sophie Plum (1810—1902). 2° 29. Aug. 1869 i Taarup med Anne Christine Lundsteen, f. 5. April 1840 i Vorgod, d. 30. Jan. 1911 paa Frbg., D. af Sognepræst i Vorgod, senere i Aal Petrus L. (1803—61) og Christiane Marie Elisabeth Hansen (1813—70).

B. blev Student 1844 fra Viborg og cand. phil. 1845. Den tidligere Huslærer paa Taarupgaard, Stephan Ankjær (s. d.) raadede ham til ligesom han selv at bryde ud fra Studierne og gaa den militære Højskolevej. Den kgl. militære Højskole havde som videnskabelig Uddannelsesanstalt en ikke ringe Prestige, og B. tog da 1846 Adgangseksamen dertil. Da Krigen brød ud 1848, var B.s Klasse i fuld Eksamenslæsning til Oprykningsprøve, men Skolen lukkedes, og B. blev, efter en kortvarig praktisk Forberedelse, i Juli kommanderet til Tjeneste paa Helgenæs, hvor der var anlagt en befæstet Stilling. Ved Nytaarstid 1849 blev han ansat ved Kystbatterierne langs Lille Bælt og derefter paa selve Fredericia Fæstnings Nordfront, hvor han stod paa Vagt paa sin Bastion Natten til 6. Juli. N. A. blev han kar. Premierløjtnant og Chef for et Reservedepot i Assens. Efter Krigen gennemgik han Højskolens ældste Klasse og kom 1853 til 1. Artilleriregiment og sendtes med et Artilleri-Detachement til Christiansø i Anledning af Krimkrigen. Hele n. A. var han af samme Grund De-

tachementskommandør paa Kronborg. — En helt ny Virksomhed aabnede sig, da han 1855 blev Skoleofficer og Lærer i Artilleri og Fortifikation ved Landkadetakademiet, men allerede n. A. maatte han atter ud i praktisk Tjeneste for ikke at forspilde sine Avancementschancer. 1857 blev han Kaptajn, ansattes 1859 som Lærer i Kemi ved Den militære Højskole og stod nu à la suite i Artilleriet 1860—67, idet han dog under Krigen 1864 var ved Artillerikommandoen i Fredericia og deltog i Fæstningens Forsvar. I Slutningen af 1864 blev han Chef for Batteriet Prøvestenen. Da Officerskolen afløste Højskolen og Kadetakademiet, blev han Lærer i Kemi her og var Skoleofficer 1870—76. Her var det, at han først ret fik Lejlighed til at beskæftige sig med den Sag, der blev hans Livssag, Forsvarsvæsenets Udvikling. Ved den Veltalenhed, Klarhed og Overbevisning, hvormed han fremsatte sin Opfattelse, og den ubøjelige og konsekvente Energi, hvormed han fastholdt den og forstod at føre sin Villie igennem i Kredsen af Lærerne ved Skolen, fik han en alt overvejende Indflydelse her. 1871 foranledigede han Stiftelsen af det krigsvidenskabelige Selskab, hvor Spørgsmaalet Kbh.s Befæstning blev drøftet. For at vække Interesse for Sagen i videre Kredse begyndte han, dels personlig, dels gennem Medarbejdere, at rejse Diskussion om den i Pressen. 1879 blev han Oberst og s. A. Chef for 1. Departement i Krigsministeriet. Krigsministeren, W. F. L. Kauffmann, ønskede at faa Forsvarssagen fremmet og havde ladet udarbejde et Hærlovforslag med tilhørende Forsvarsplan. Men efter at Hærloven 1880 var vedtaget, var Udsigterne for Fæstningssagen ikke lyse. Selv Landstinget indtog i Rigsdagssamlingen 1881—82 en forbeholden Stilling til den. Men B. virkede utrættelig og med alle Midler for sin Plan. Det private Initiativ sattes i Gang ved Hjælp af en storstilet Agitation for Forsvarssagen. Forsvarsforeninger stiftedes, hele Bevægelsen fik praktisk Udslag i Foranstaltninger som Selvbeskatningen, Adresser, Kvindernes Indsamling, Foredrag i alle Landets Byer osv. — Da B. 12. Sept. 1884 blev Krigsminister i Ministeriet Estrup, haabede han sikkert, støttet til den saaledes rejste Bevægelse, at kunne gøre sine Anskuelser gældende og gennemføre Fæstningssagen ad normal parlamentarisk Vej, idet han indbragte et Forslag til Lov om en overordentlig Bevilling til Befæstningen. Men det hjalp ikke, heller ikke da nye, mindre bekostelige Forslag forelagdes i de to næste Samlinger, og dermed syntes Udsigten borte til at faa Sagen gennemført ad Forhandlingernes Vej. — Ved provisorisk Bevillingslov 1886 bevilgedes da Midlerne til Paabegyndelsen af Kbh.s Landbefæstning

og af Kystbatterier ved Charlottenlund og Kastrup, og samtidig blev de Vanskeligheder fjernet, der hindrede den frivillige Selvbekskatning i at paabegynde Opførelsen af Garderhøjfortet, hvortil Grundstenen lagdes Marts 1886. »Vest-Enceinten« paabegyndtes 1888 og gjordes færdig paa to Aar. Arbejdet paa Middelgrundsfortet strakte sig over Perioden 1890—95. Nye Kaserner og en ny Ride- og Beslagskole opførtes. Det militære Gendarmerikorps oprettedes ved provisorisk Lov af 27. Okt. 1885. 1887 udstedtes fuldstændige Mobiliseringsbestemmelser, og ved Lov af 1888 indførtes det nye Magasingevær, hvilket medførte Opførelsen af en ny Geværfabrik. 1891 oprettedes en Generalkommission, hvis Formand blev Kronprinsen, der tillige blev Hærinspektør.

Højre havde hidtil trofast fulgt og støttet B. Imidlertid indledtes fra Begyndelsen af 90'erne den Forhandling mellem Højre og Venstre, der efterhaanden gjorde et storpolitisk Forlig muligt. Forliget blev til Virkelighed ved Vedtagelsen af en regelmæssig Finanslov 1. April 1894, og der opnaaedes Enighed om et »Tillæg til Hærloven«, hvorved Fæstningsartilleriet vel forøgedes, men paa Bekostning af de andre Vaaben og den almindelige Værnepligt. I Aug. 1894 gik Ministeriet Estrup af, og hermed var B.s politiske Rolle udspillet. 1887, 1890 og 1892 var han efter haarde Valgkampe blevet valgt til Folketinget paa Frbg., men han faldt 1895 og søgte ikke mere Valg. Som Politiker havde han vist sig som en baade slagfærdig og behændig Debattør, der maalbevidst og utrættelig viede sig den Sag, som han troede paa, men hans Stejlhed og Selvbevidsthed virkede unødigt udfordrende, og hans Fald var en tvingende Nødvendighed, for at Forhandlingspolitikken, der skulde samle et Flertal blandt de borgerlige Partier om Landets Forsvar, kunde faa fri Bane. Skønt trykket af økonomiske Vanskeligheder, der for en Del skyldtes Overtagelsen af Fædrenejendommen Taarupgaard, og sikkert dybt skuffet over sit politiske Nederlag og over det Forlig, der i Virkeligheden betød en Underkendelse af hans Livsværk, vedblev han dog, lige til sine sidste Leveaar, i Tale og Skrift at virke for sin Opfattelse af Forsvarssagen, ligesom han ogsaa til det sidste med stor Interesse fulgte Udviklingen, saavel paa det militære som paa det tekniske og matematiske Omraade. — 1894 blev han Generalløjtnant og kommanderende General i 1. Generalkommandodistrikt; afgik 1897. Han var Formand for Foreningen af Officerer uden for aktiv Tjeneste, som han viste megen Interesse. — R. 1868. DM. 1874. K.² 1881. K.¹ 1885. S.K. 1888. — Maleri af Otto Bache (1895) paa Fr.borg og af L. Tuxen (s. A.) i Privateje. Kultegning

af Otto Bache i Privateje. Buste af H. P. Pedersen-Dan (1911) paa Graven og af C. Th. Wegener (s. A.) i Privateje.

Ill. Tid. 21. Sept. 1884 og 5. Sept. 1909. Axel Liljefalk i Vor Fremtid III, 1910, S. 1—7.

Rockstroh (P. N. Nieuwenhuis).

Bahnsen, Kristian Bahne, 1855—97, Etnograf og Arkæolog. F. 12. Maj 1855 i Randers, d. 10. Jan. 1897 i Kbh., begr. paa Frbg. Forældre: Grosserer Waldemar B. (1829—1908) og Petrine Madsen (1830—1909). Gift 5. Nov. 1886 i Kbh. (Johs.) med Margareta Philippa Busse, f. Walther, f. 25. Marts 1846 i Berlin, d. 12. Jan. 1927 paa Frbg. (gift 1° med tysk Godsejer Otto Busse), D. af Professor ved Friedrich Wilhelm Gymnasium i Berlin Friedrich Gottlieb Ludwig W. (1800—79) og Johanna Carolina Emilie Stüler (1806—86).

Efter 1872 at være blevet Student fra Borgerdydskolen paa Christianshavn studerede B. under Worsaaes Ledelse Arkæologi og tog 1877 Magisterkonferens i Oldtidsvidenskab. 1879 blev han Assistent ved det etnografiske Museum og kort efter ogsaa ved det oldnordiske. Her knyttedes han i et nært og frugtbringende Venskab til Arkæologen Sophus Müller, og de arbejdede begge i Aarene efter Worsaaes Død paa at forene Samlingerne i et Nationalmuseum. Ved dets Oprettelse 1892 blev B. den første Inspektør ved dets 1. Afdeling, som kom til at omfatte baade den danske forhistoriske og den etnografiske Samling, og i denne Stilling virkede han til sin Død. En Frugt af B.s dobbelte Virken som Etnograf og Arkæolog er hans første Arbejde: »Gravskikke hos amerikanske Folk« (Aarb. f. nord. Oldkynd. o. Hist., 1882), rent arkæologisk det næste: »Bronzealderens Mands- og Kvindegrave« (sst. 1886). Uden at hans arkæologiske Arbejder indstilledes (»Nefrit- og Jadeitsager i Europa«, sst. 1889 og »Meddelelser fra Nationalmuseets danske Samling, Stenalderen«, sst. 1892) droges han dog stedse stærkere mod Etnografien. I »Etnografiske Museer i Udlandet« (sst. 1887), Udbyttet af en længere Studierejse til de vigtigste etnografiske Museer i Europa, fremsætter han den moderne Etnografis Krav om systematiske Indsamlinger af Sager, hørende til det daglige Livs Behov, i Mod-sætning til den fra Kunstkammeret arvede Hang til at samle Sjældenheder. Aaret efter blev han Medudgiver af det da i Leiden grundede Tidsskrift »Internationales Archiv für Ethnographie«, til hvilket han ydede flere Bidrag. Allerede da samlede han Stof til sit Hovedværk »Etnografien«, som han dog paa det Tidspunkt kun havde tænkt som en kortfattet Haandbog for Museums-

besøgende. Om en tidssvarende Nyopstilling af den etnografiske Samling vekslede han Tanker med sin Ven, den svenske Etnograf Hjalmar Stolpe. I sine sidste Leveaar satte B. al sin Energi ind paa disse to Opgaver; men han var da allerede en dødsmerket Mand, og ingen af dem naaede han at se fuldendt. Af »Etnografien«, der udviklede sig til et to Bindes Værk, forelaa ved hans Død de tre Fjerdedele; 1. Bd. udkom 1894, og det fuldendtes af hans Kollega ved Museet, Carl Fredstrup (1900). Dette B.s Hovedværk er et overmaade dygtigt Arbejde, paa een Gang videnskabeligt og let læseligt; det var ikke blot et Standardværk for sin Tid og indtil nu den eneste større danske etnografiske Haandbog; men det kan den Dag i Dag læses med stort Udbytte, selv om en saa ny Videnskab, som Etnografien da var, selvsagt har udviklet sig stærkt i den forløbne Menneskealder og gjort en Nybearbejdelse tiltrængt. — Malerier af Hans Nic. Hansen 1875—76 (Privateje) og 1895 (Etnografisk Museum). Pennetegning af samme 1879 i Privateje.

Ill. Tid. 31. Jan. 1897. Ymer 1897, Hft. 1, S. 77. Internationales Archiv f. Ethnographie, X, 1897, S. 172. Th. A. Müller i Politiken 12. Jan. 1897.

Th. Thomsen.

Bahr, Anders Peter Louis, f. 1876, Veterinær. F. 4. Marts 1876 i Kbh. (Frels.). Forældre: Restauratør Anders Clausen B. (1844—98) og Erika Antonia Christensen (1847—94). Gift 3. Maj 1910 i Kbh. (Pauls) med Johanne Frederikke Boserup, f. 27. Dec. 1887 paa Frbg, D. af Forpagter Adam Gottlob B. (1845—1914) og Christine Rasmussen (f. 1855).

B. fuldendte Veterinærstudiet 1898 og praktiserede en kort Tid som Dyr læge i Sverige og Norge. Han var derefter Assistent ved Forsøgslaboratoriets bakteriologiske Afdeling 1898—1904 og 1903—04 Assistent ved Veterinær- og Landbohøjskolens stationære Klinik. 1904 blev han Forstander for Ratinselskabets bakteriologiske Laboratorium i Kbh. Siden 1911 har han været dansk Redaktør og Medudgiver af »Skandinavisk veterinär-tidskrift«. 1922 blev han Dr. med. vetr. ved Veterinærskolen i Hannover. B. har væsentlig beskæftiget sig med Bakteriologi; af hans Arbejder kan nævnes: Aktinomyose hos Hunden (Maanedsskr. f. Dyr. XXV, 1913—14), Børnekolerinens Ætiologi (Bibl. f. Læger, CII, 1910, CIV, 1912, s. m. H. P. T. Ørum og A. Thomsen), Sygdomme hos Honningbien og dens Yngel (Meddel. fra D. kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Serumlab. 1915), Paratyfus hos Honningbien (Archiv f. Bienenkunde 1922), Nogle Undersøgelser vedr.

Honningens Betydning i sanitær Henseende (Maanedsskr. f. Dyrk. XLIII, 1931—32). B. har i en Aarrække været Lærer i Bakteriologi og Bisygdomme ved de af Danmarks Biavlforening etablerede periodiske Kursus for Biavlslærere og har skrevet en Bog om Honningbiens Liv og Sygdomme (1923). Han har endvidere offentliggjort videnskabelige og populære Artikler om den rationelle Udryddelse af gnavende Skadedyr. B. har vist stor Interesse for biografisk Virksomhed; af hans veterinærhistoriske Arbejder bør især nævnes »Erik Viborg og Veterinærskolen« (Maanedsskr. f. Dyrk. XIV, 1902—03).

Hj. Friis.

Bajer, Fredrik, 1837—1922, Forfatter og Politiker. F. 21. April 1837 i Vester Egede, d. 22. Jan. 1922 i Kbh.; Urne paa Bispebjerg. Forældre: Sognepræst Alfred Beyer (1807—81) og Cecilie Luise Crone (1815—1900). Kaldte sig indtil 1865 Beyer. Gift 8. Okt. 1867 i Herlufmagle med Pauline Matilde Schlüter (se Matilde B.).

B. var 1848—54 Elev paa Sorø Akademis Skole. I Efteraaret 1854 optoges han paa Landkadetakademiet og blev i Okt. 1856 Løjtnant ved Dragonerne. Indtil Krigens Udbrud var han tjenstgørende først i Næstved og senere i Holsten, fraregnet 1860—62, da han tog Adgangseksamen til og hørte Forelæsninger paa den militære Højskole. Under Krigen 1864 gjorde han Tjeneste i Nørrejylland, havde oftere selvstændig Kommando og vandt Paa-skønnelse for udvist Dygtighed og Konduite. 3. Aug. 1864 fik han Premierløjtnants Karakter. Men allerede n. A. var hans militære Løbebane til Ende. Paa Grund af Hærens Indskrænkning afskedigedes han 7. Juni 1865. Skønt han i den følgende Tid var uden fast Ansættelse og levede under trange økonomiske Kaar, følte han det dog snarest som en Lettelse at være kommen bort fra Militærtjenesten. I hans Livserindringer gengives (S. 252) en Dagbogsoptegnelse fra 16. Jan. 1865, hvori han tilkendegiver sit Syn paa Sagen i følgende Ord: »Denne smaalige pedantiske Fredstjeneste ærgrer mig fra Morgen til Aften. . . . Noget mere aandsfortærende Liv kan ikke tænkes. Og en Krig som den sidste skal ikke vedligeholde éns Lyst til Krigsvæsnen. . . . Jeg tror, at min Opgave her i Livet ikke er at være Krigsmand, men Videnskabsmand«. B. tog Bolig i Kbh., hvor han skaffede sig Underhold dels ved at give Undervisning, dels gennem en omfattende litterær Virksomhed og (fra 1871) endvidere som Translatør i det svenske Sprog. Hans Interesser spændte over mange Omraader, men samlede sig efterhaanden stærkere og stærkere om Kvindesagen, Udvikling af Fællesskabet mellem de nordiske Riger

og Fredssagen. I Tale og Skrift tog han til Orde for Kvindernes Ligeberettigelse, og han var 1871 Medstifter af Dansk Kvinde-samfund. I Virksomheden for Fremme af nordisk Samarbejde og nordisk Fællesskab deltog han bl. a. ved Oprettelsen af Nordisk Fristats Samfund. Særlig fortjener det at fremhæves, at han havde væsentlig Andel i, at det første nordiske Skolemøde kom i Stand i Göteborg 1870. B.s Arbejde for Fredssagen begyndte 1867, da han søgte at faa oprettet en dansk Fredsorganisation. Hans Bestræbelser viste sig dengang frugtesløse. Først femten Aar senere naaede han at se Tanken virkeliggjort. 1872 valgtes B. i Horsenskredsen til Medlem af Folketinget, hvor han derefter uafbrudt havde Sæde indtil 1895. Hans demokratiske Synsmaader anviste ham Plads inden for den daværende Venstreopposition, men han havde vanskeligt ved at indordne sig under Partidisciplinen, og i nok saa høj Grad som den storpolitiske Kamp lagde forskellige Reformspørgsmaal og Danmarks Stilling udadtil Beslag paa hans Interesse og Arbejdsevner. 1878 fremsatte han det Lovforslag, som førte til Loven af 7. Maj 1880 om gift Kvindes Raadighed over, hvad hun erhverver ved selvstændig Virksomhed. Med utrættelig Iver virkede han for Indførelsen af Forholdstalsvalgmaaden ved de kommunale Valg. Endvidere tog han fremtrædende Del i Forhandlingerne om Møntreformen. Men sin Hovedopgave saa han i Arbejdet for Fredssagens Fremme. 28. Nov. 1882 lykkedes det ham at stifte Foreningen til Danmarks Neutralisering, som tre Aar senere fik Navnet Dansk Fredsforening (nu Dansk Freds- og Folkeforbundsforening). Indtil 1892 var han Formand for denne Forening, som fra en ringe Begyndelse (ved Stiftelsen talte den kun 30 Medlemmer) arbejdede sig frem her hjemme og under hans Ledelse hurtigt kom i Forbindelse med andre Landes Fredsorganisationer.

Hvad B. i første Række havde Opmærksomheden henvendt paa, var Neutralitetsspørgsmaalet. Han tog til Orde for, at Danmark — og helst alle tre nordiske Riger — skulde neutraliseres ligesom Schweiz og Belgien, der havde faaet deres vedvarende Neutralitet anerkendt og garanteret. Tanken om Danmarks Neutralisering var ikke ny. Under Fredsforhandlingerne i Wien 1864 havde de danske Repræsentanter modtaget Instruktioner fra Ministeriet Bluhme om at undersøge Muligheden for, at Danmark kunde opnaa Anerkendelse som vedvarende neutral Stat i Lighed med Schweiz og Belgien. Med Henvi-sning hertil rettede B. i Folketinget 23. Jan. 1885 en Forespørgsel til den daværende Udenrigsminister (Rosenørn-Lehn) om, hvorvidt der senere var ført For-

handlinger i Retning af Danmarks Neutralisering. Udenrigsministerens Svar lød paa, at Danmark vilde bevare sin Handlefrihed. Trods denne Afvisning fortsatte B. med usvækket Iver sit Arbejde for Neutralitetssagen. Efter grundige Overvejelser kom han bort fra Tanken om, at vort Land skulde søge at opnaa garanteret Neutralitet, da en saadan Garanti ikke vilde skabe øget Sikkerhed, men i givet Fald kunde blive farlig ved at stille Danmark i et vist Afhængighedsforhold til Garantimagterne. Hvad det gjaldt om var, at Danmark selv fastslog sin vedvarende Neutralitet og gennem hele sin Færd gav Vidnesbyrd derom. Lidt efter lidt trængte dette Syn paa Sagen igennem i videre og videre Krese. I væsentlig Grad skyldtes det da B., at Ministeriet Zahle ved Verdenskrigens Udbrud med Tilslutning fra alle Partier i Rigsdagen kunde erklære, at Danmark vilde føre en absolut og til alle Sider ligelig Neutralitetspolitik.

Side om Side med Arbejdet for Danmarks vedvarende Neutralitet virkede B. for Voldgiftsagens Fremme. Til en Begyndelse mødte han ogsaa her store Vanskeligheder. 8. Febr. 1887 stillede han i Folketinget Forslag om Nedsættelse af en parlamentarisk Kommission, som bl. a. skulde undersøge Betydningen af en vedvarende Voldgiftstraktat mellem de tre nordiske Riger. Forslaget henvistes til Behandling i et Udvalg, men kom saa ikke videre. B. slog sig imidlertid ikke til Ro. I Begyndelsen af 1888 indsendte Dansk Fredsforening, for hvilken han jo var Formand, et Andragende til Folketinget om at yde sin Medvirkning til en vedvarende nordisk Voldgiftstraktat. Som Svar herpaa vedtog Tinget 27. Marts 1888 (med 50 St. mod 16) en Dagsorden, der lød saaledes: »Folketinget slutter sig til det i Andragendet udtalte Ønske under Forudsætning af, at det deles af de andre Statsmagter, uden hvis enige Samvirken det ikke kan virkeliggøres«. Skønt Dagsordenen var meget forsigtigt affattet, fik den overordentlig stor praktisk Betydning som Udgangspunkt for de Bestræbelser, der førte til, at Danmark i Tiden før Verdenskrigen blev et Foregangsland paa Voldgiftsagens Omraade.

Under sit Arbejde for Fredssagens Fremme havde B. fra første Færd Opmærksomheden særlig henvendt paa Udviklingen af Samfølelsen og Fællesskabet mellem de nordiske Riger. Som Formand for Dansk Fredsforening tog han Initiativet til det første nordiske Fredsmøde, der afholdtes i Göteborg i Sommeren 1885. Og senere vedblev han uafbrudt at virke for et fast og vidtrækkende Samarbejde mellem de nordiske Fredsorganisationer. Men samtidig knyttede han nærmere og nærmere Forbindelser med Fredsven-

nerne i andre Lande. Han deltog i den europæiske Fredskongres i Bern 1884 saavel som i den første Verdensfredskongres, der afholdtes i Paris 1889. Derefter var han — i Tiden indtil Verdenskrigen — regelmæssig Dansk Fredsforenings Repræsentant paa de aarlige Verdensfredskongresser. Paa Kongressen i Rom 1891 lykkedes det ham at faa stiftet Verdensfredsbureauet, for hvilket han indtil 1907 var Præsident (derefter Ærespræsident).

Som Medlem af Folketinget stræbte B. efter saa snart og saa stærkt som muligt at føre den danske Rigsdag ind i det interparlamentariske Fredsarbejde. Paa den første interparlamentariske Konference (i Paris 1889) var han eneste dansk Deltager. Det følgende Aar mødte han paa Konferencen i London sammen med Herman Bing. Derefter fattede og gennemførte han i Begyndelsen af 1891 Planen om Oprettelsen af en dansk interparlamentarisk Gruppe. Inden for dennes Bestyrelse varetog han Sekretærposten, men han øvede — i Kraft af sin Kundskabsfyldte, sit utrættelige Arbejde og sine personlige Forbindelser med fremtrædende Parlamentarikere i andre Lande — som oftest bestemmende Indflydelse. At han til Stadighed deltog i de aarlige interparlamentariske Konferencer, siger sig selv. Fra 1892 havde han Sæde i det interparlamentariske Raad. Ogsaa efter sin Udtræden af Folketinget beholdt han Stillingen som Bestyrelsesmedlem og Sekretær i den interparlamentariske Gruppe, og netop i denne Periode lykkedes det ham at faa virkeliggjort en betydningsfuld Plan, med hvilken han længe havde beskæftiget sig. Hvad han tilstræbte var, at der inden for den interparlamentariske Union dannedes et snævrere nordisk Forbund, der kunde bringe de tre Landes Rigsdagsmænd i nærmere Forbindelse med hverandre til Fremme af fælles nordiske Interesser. Unionsadskillelsen mellem Norge og Sverige 1905 syntes at lægge alvorlige Hindringer i Vejen for et fastere nordisk Samarbejde. Men B. gav ikke op. Takket være hans ihærdige Virksomhed blev Vejen banet for Dannelsen af det nordiske interparlamentariske Forbund, som — efter den danske Gruppens Initiativ — fandt Sted 1908. I Gruppens Bestyrelse fortsatte han Arbejdet, indtil nedbrudt Helbred 1916 tvang ham til at frasige sig Sekretærposten. Som Paaskønnelse af sit Arbejde i Fredssagens Tjeneste fik B. 1908 tildelt Nobels Fredspris.

B.s litterære Virksomhed spændte over mange forskellige Omraader. I Blade og Tidsskrifter skrev han talrige Artikler og Afhandlinger. 1877—79 udgav han selv et Ugeskrift (»Folkevennen«), der var Organ for Nordisk Fristats Samfund. Til Behandling optog han historiske og politiske Emner — særlig vedrørende

Kvindesagen og Fredssagen. Endvidere deltog han stærkt interesseret i Drøftelsen af Spørgsmaal angaaende Skole- og Undervisningsvæsenet (Medlem af Pædagogisk Selskabs Bestyrelse 1869—83). Blandt hans større Skrifter skal nævnes: »Samlinger til jævnførende nordisk Lyd- og Retskrivningslære« (1871, udg. med Understøttelse af Videnskabernes Selskab), »Nordens politiske Digtning 1789—1804« (1878), »Klara-Rafael-Fejden« (1879), »Om Ægtefællers formueretlige Ligestillelse« (1884), »Nordiske Nevtralitetsforbund« (1885), »Om Krigs Forebyggelse ved Voldgift« (1886), »Interparlamentariske Konferencer« (1890), »Fredsvennernes Krigsplan« (1891), »Verdensfredsmødernes Meninger« (1892), »Da det danske Slesvig gik tabt« (1. Udg. 1896 under Pseudonymet Bjarke Frode, 2. Udg. 1914), »Om årsager til krig og voldgift i Europa siden år 1800« (1897), »Idéen til Nordens, særlig Danmarks vedvarende Nevtralitet« (1900), »Det skandinaviske Nevtralitetssystem« (1901), »Fredrik Bajers Livserindringer udgivne af hans Søn« (1909), »Nordens, særlig Danmarks Nevtralitet under Krimkrigen« (1914).

B. var en sympatisk og retlinet Personlighed. Til Tider kunde hans Synsmaader bære Præg af en vis Ensidighed. Men hele hans Færd var stemplet af en urokkelig Overbevisningstroskab. Lige saa uegennyttigt som modigt og udholdende kæmpede han for Virkeliggørelsen af de store Tanker, han havde viet sit Liv. I sine sidste Aar var han stadig syg og lidende, men Sygdommen nedbrød ikke hans Aandskraft. Lige til det sidste fulgte han aarvaagent Begivenhedernes Gang hjemme og ude. Hans Tro paa Fredsideernes endelige Sejr rokkedes ikke. Da Verdenskrigen var brudt løs, udtalte han: »Nu er der som aldrig før Brug for Fredsarbejdet«. Han hørte til dem, der aldrig havde vaklet i Troen paa og aldrig havde ophørt efter bedste Evne at virke for Løsningen af det nordslesvigske Spørgsmaal ad retslig Vej og i Overensstemmelse med Grundsætningen om den nationale Selvbestemmelsesret. Med dyb og inderlig Glæde oplevede han at se dette Maal naaet. — Danske Fredsorganisationer og danske Kvindeorganisationer rejste 1923 i Kbh.s Fælledpark et af Billedhuggeren Utzon Frank udført Mindesmærke for B. — Efterladte Papirer i Det kgl. Bibliotek. En Del Breve i Kungl. Biblioteket, Stockholm. — Portrætteret paa Gruppebillede af N. Simonsen af Officerer ved Næstved Garnison (testamenteret til Fr.borg) og paa Gruppebillede af Marie Luplau: Fra Kvindevalgretskampens Tid (i Rigsdagen), Tegning af Erick Struckmann (sst.), Buste af Rasmus Andersen 1918 og Relief af Carl Mortensen (sst.). Maleri af Tycho Jessen 1918 i Privateje. Træsnit 1883—1907.

Ovennævnte Livserindringer. Edvard Wavrinsky i Svenska Riksdagens interparlamentariska Grupp. Handbok 1914. N. Neergaard og Niels Petersen i Fredsbladet Jan. 1922. Slægt se Beyer.

Niels Petersen.

Bajer, Pauline Matilde Theodora, f. 1840, Forkæmper for Kvindesag og Fredssag. F. 4. Jan. 1840 paa Frederikseg ved Herlufmagle. Forældre: Godsejer Wilhelm Schlüter (1811—80) og Pauline Gätthgens (1813—1906). Gift 1867 med Forfatteren og Politikereren Fredrik B. (s. d.).

Sit Syn paa Kvindesagen har M. B. givet i disse Ord til Fr. B. i deres Forlovelsestid: »Kvinden skal være Manden den Hjælp, som er ham lig«. Med sin Mands Hjælp stiftede hun 24. Febr. 1871 sammen med tre andre Kvinder det Kvindesamfund, hvoraf 15. Dec. s. A. Dansk Kvindesamfund opstod. Det første Kvindesamfund var en dansk Afdeling af et internationalt Kvindesamfund stiftet i Genève 1868 af Fru Marie Goegg og paa det Tidspunkt omfattende flere europæiske Lande. Ordet »international« vakte imidlertid den Gang Betænkeligheder, og som Formand i den nystiftede Forening indsaa M. B. Nødvendigheden af at afbryde Forbindelsen med Genève, og hendes Mand var hende behjælpelig med Foreningens Omdannelse til Dansk Kvindesamfund. Samtidig trak M. B. sig af private Grunde tilbage som Formand. — I Nov. 1886 stiftede hun sammen med Fru Johanne Meyer Kvindeligt Fremskridtsforening af mere demokratisk Støbning. I Sommeren 1888 afholdt denne Forening et nordisk Møde i Kbh., og samtidig stiftede den Bladet »Hvad vi vil«. Efter syv Aars Virksomhed opløstes Foreningen, og dens Medlemmer gik over i Dansk Kvindesamfund, som 1893 havde organiseret sig med Kredse omkring i Landet. — Fru B. blev nu et interesseret Medlem af Kbh.-Kredsen, var en Aarrække dens Formand og er nu Æresmedlem. I Anledning af Dansk Kvindesamfunds 60 Aars Jubilæum 24. Febr. 1931 modtog hun som dets Stifter F. M. G. — Portrætteret paa Gruppebillede af Marie Luplau: Fra Kvindevalgretskampens Tid (i Rigsdagen), Tegning af Erick Struckmann (sst.).

Fr. Bajers Livserindringer, 1909. Gyrithe Lemche: Dansk Kvindesamfunds Historie gennem 40 Aar, 1912.

Gyrithe Lemche.

Baland, Carl Friedrich Wilhelm Heinrich, 1822—64, Officer. F. 23. Aug. 1822 i Kbh. (Fred. ty.), d. 18. April 1864 ved Dybbøl, begr. i Kbh. (Garn.). Forældre: Kaptajn, senere Oberstløjtnant Albert Carl Friederich Benedictus B. (1789—1865, gift 2° 1849

med Josephine Christine Friederike Anker, 1824—1912) og Helena Christine Caroline van Helsding(en) (1794—1848, gift 1° 1809 med Sekondløjtnant, senere Ritmester Eduard Ewald, 1789—1834, Ægteskabet opløst). Gift 7. Nov. 1851 i Vejlbj, Vends Herred, med Erasmine (Rasmin) Cronberg, f. 6. April 1823 i Røgle-Torp Skole, d. 27. Febr. 1894 i Kbh., D. af Skolelærer, Ejer af Virkelyst ved Strib Johan Henrik C. (1785—1866) og Anna Marie Cathrine Jørgensdatter (1781—1863).

B. blev Sekondløjtnant à la suite 1841, men forblev endnu et Aar som Repetent ved Akademiet. Nov. 1842 kom han i Nr. ved 5. Linie Infanteribataillon. 1848 deltog han i Kampen ved Bov, Slaget ved Slesvig og Fægtningerne i Sundeved og blev s. A. Premierløjtnant. Som Kompagnikommandør deltog han 1849 i Kampene ved Kolding og Gudsø og Slaget ved Fredericia. Efteraaret 1849 blev han Skoleofficer ved Landkadetakademiet, 1850 kar. Kaptajn, 1860 Kaptajn (I). 14. April 1864 ansattes han som midlertidig Bataillonskommandør ved 22. Regiment og faldt 18. April under Bombardementet paa Dybbølstillingen, kort før Stormen begyndte. 9. Maj s. A. fik hans Enke »tillagt Rang med Majors Enker«, og 12. Maj fik hun »som Majorinde sin Pension forhøjet«. — R. 1849. — Portrætteret paa Træsnit af de ved Dybbøl 1864 faldne Befalingsmænd.

Axel F. Hansen: Mindeskrift over de i 1864 faldne Officerer, 1909.

P. N. Nieuwenhuis (Rockstroh).*

Balche, Hans, ca. 1628—89, Hofsnedker. F. ca. 1628, d. 19. April 1689 i Kbh., begr. sst. (Holmens). Forældre: Hofsnedker Henrik B. (1592—1667) og Anne Christensdatter Skaanøe. Gift 1° med Cathrine Johansdatter, f. 1629, begr. 8. Jan. 1657 i Kbh. (Holmens). 2° med Maren Hellesdatter. 3° 1670 med Susanne Hansdatter.

Som ung rejste H. B. paa sit Haandværk i Tyskland og Italien og fik 1658 Bestalling som Hofsnedker i sin Faders Sted. Snart efter befaledes det, at alle fremmede Snedkersvende, der ankom til Kbh., skulde forhøre hos ham, om han havde Brug for dem, før de henvendte sig til de almindelige Lavsmestre. Som Møbel- og Bygningssnedker nævnes han ofte i Datidens Regnskaber, bl. a. 1666—67 ved Opførelsen af Det kongelige Biblioteks Bygning (nu omdannet til Rigsarkiv). Det er imidlertid væsentlig den Omstændighed, at han fra Jan. til Juni 1665 var midlertidig Slotsfoged paa Kbh.s Slot, der har gjort hans Navn kendt. Baade Leonora Christina og Dr. Otto Sperling, der dengang sad som Fanger i Blaataarn, omtaler ham sympatisk for hans vakre Optræden imod

dem. Leonora Christina siger, at »han var meget fin« og kunde lidt Italiensk. Det var i hans Hus paa Slotsholmen, at Hans Nansen og Hans Svane »konfererede« om den Forandring i Regeringsformen, der gennemførtes 1660. Han indebrændte ved det daværende Amalienborgs Brand.

Leonora Christina Ulfeldts Jammers-Minde, udg. af S. Birket Smith, 1869.
Dr. med. Otto Sperlings Selvbiografi, udg. af S. Birket Smith, 1885.

C. Nyrop (Chr. Axel Jensen).*

Balle. Slægten, der har Navn efter Sognebyen Balle ved Skanderborg, føres tilbage til Hans B., der stod i Christian IV.s Livgarde til 1629, og som maaske er Søn af Præsten i Lading Jens Espensen B. (d. 1590). Slægtens første Led var Bønder og Ryttere. Ovenn. Hans B.s Sønnensøns Søn Peter Sørensen B. (f. 1687) var islandsk Købmand i Kbh. og Fader til Degnen i Vestenskov Søren Petersen B. (1715—58), hvis Søn var nedenn. Biskop Nicolai Edinger B. (1744—1816). Denne havde femten Børn, blandt hvilke Sønnerne Major Peter Hansen B. (1777—1835) — der var Fader til nedenn. Hippolog Peter Wilhelm B. (1801—73) — og Distriktslæge Johan Otto August B. (1780—1842), hvis Søn var Sognepræst til Ulse og Braaby Johannes (Hans) Peter Ovesen B. (1810—79), der havde fjorten Børn. Blandt disse var Otto Sophus Schack B. (1851—1922), Industridrivende i Stockholm, der er Stamfader til en svensk Linie, som ændrede Navnet til Ballé; endvidere de nedenn. Officeren Carl Gustav B. (1854—1913) og Præsten Nikolaj Edinger B. (1839—1900). Sidstnævnte, hvis Efterslægt har været knyttet til Grønland, havde ti Børn, blandt hvilke de to grønlandske Provster Nikolaj Frederik Severin B. (f. 1871) og nedenn. Knud B. (1877—1928). Af Johs. P. O. B. (1810—79)s Døtre var Julie Marie Andrea B. (1842—87) i sit Ægteskab med Grosserer Nicolai Caspar Schøler Stabel Petersen (1839—1907) Moder til nedenn. Maler Otto Petersen B. (1865—1916).

L. E. Grandjean: Biskop Nicolay Edinger Balle's Slægt gennem 350 År, 1922.

Albert Fabritius.

Balle, Carl Gustav, 1854—1913, Officer. F. 26. April 1854 i Aversi, d. 7. Sept. 1913 i Kbh., begr. sst. (Garn.). Forældre: Sognepræst Johannes (Hans) Peter Ovesen B. (1810—79) og Nancy Henriette Jacobine Schack (1815—86). Gift 1. Juli 1887 i Kbh. (Garn.) med Edele Margarethe Julie Petersen (gift 2° 1895 med Læge Just Gotschalk, d. 1923. Ægteskabet opløst), f. 14. Sept. 1866 paa Tørslevgaard, Estruplund Sogn, D. af Proprietær, senere Grosserer

og Particulier Nicolai Caspar Schøler Stabel P. (1839—1907) og Julie Marie Andrea Balle (1842—87). Ægteskabet opløst 1895.

Allerede som Dreng følte B. sig draget af det militære Kald, men kun med Vanskelighed fik han sin Faders Tilladelse til at indtræde i Hærens Elevskole (1870—73). Han blev Sekondløjtnant 1875, Premierløjtnant 1878, gennemgik 1882—84 Generalstabsklassen, blev 1886 Adjutant ved 1. Generalkommando, 1890 Ritmester og Eskadronschef ved 5. Dragonregiment. Han var Souschef ved 2. Generalkommando 1896—1902 og blev derefter Stabschef hos Generalinspektøren for Rytteriet. 1903 blev han Oberstløjtnant og Chef for 4. Dragonregiment. Han var Medlem af forskellige Kommissioner til Udarbejdelse af nye Lærebøger og Uddannelsesreglementer. 1905—09 var han Stabschef ved 2. Generalkommando, 1909 blev han Generalmajor og Generalinspektør for Rytteriet. I denne Stilling virkede han med Energi og Tro paa Fremtiden for sit Vaabens Udvikling og deltog utrættelig i Udarbejdelsen af et nyt Reglement for Rytteriets Uddannelse og Anvendelse (1913), et Værk, der i høj Grad var tidssvarende og et Mønster paa Klarhed og Overskuelighed. Paa alle væsentlige Punkter byggede det paa hans Syn og Opfattelse og paa hans personlige Arbejde. Det betød vel i mange Retninger et Brud med, hvad der før havde haft Hævd i Rytteriet, men B. havde den Lykke før sin Død at erfare, at hans Indsats for Vaabnets Udvikling blev forstaaet og vel modtaget. Skønt gennem flere Aar pint af den snigende Sygdom, der voldte hans Død, virkede B. med usvækket Interesse og Energi lige til det sidste. Begavet med et i sjælden Grad tiltalende Ydre og fortræffelige Karakteregenskaber vandt han ubegrænset Tillid og Hengivenhed hos alle — fra Rekrutten til Generalen. Med Sagtmodighed og Hensynsfuldhed i Formen, forbunden med Fasthed og vidt Udsyn, forstod han paa alle Omraader at sætte sit Præg paa den Vaabenart, hvis Chef han til sidst blev. Han var en udmærket Fører og personlig en fortrinlig Rytter. — R. 1894. DM. 1903. K.² 1907.

Berl. Tid. 8. Sept. 1913.

Rockstroh.

Balle, Knud, 1877—1928, Provst i Grønland. F. 28. Juli 1877 i Godthaab, Sydgrønland, d. 23. Juli 1928 i Godthaab, begr. sst. Forældre: Missionær og Seminarieførstander N. E. B. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 17. Maj 1905 i Viborg Domkirke med Esther Helweg-Larsen (Navneforandring fra Larsen 1902), f. 20. Marts 1881 i Kbh. (Johs.), d. 21. Marts 1906 i Upernivik, Nordgrønland, D. af Kapellan ved Johanneskirken, senere Stiftsprovst i Viborg

Vilhelm Ludvig Larsen, Navneforandring til H.-L. 1902 (1850—1927) og Thyra Lorentzen (1852—1906). 2° 27. Marts 1912 i Christianssted, St. Croix, med Anna Budtz Jørgensen, f. 15. April 1878 i Kbh. (Trin.), D. af Agent, senere Fabrikant Otto B. J. (1839—1913) og Karen Marie Christiane Mikkelsen (1840—1907).

B. blev Student 1897 fra Schneekloths Skole og teologisk Kandidat 1904. I sine Studieaar boede han paa Studenterhjemmet og tog virksom Del i den kristne Studenterbevægelse, men fra hans allertidligste Drengenaar havde det staaet ham klart, at hans Livsgerning skulde falde blandt Befolkningen i hans Fødeland. 1905 blev han præsteviet Medhjælper hos den gamle indfødte Præst Mørch i Upernivik, hvem han 1908 afløste som Førstepræst, 1910 forflyttedes han til Godthaab, hvor han tillige var Lærer paa Seminariet, 1912 udnævntes han til Provst for Grønland med Bolig i Egedesminde — en meget anstrengende Post med Berejsning af hele den vidtstrakte Kyst fra Upernivik til Julianehaab. 1918 trak han sig tilbage fra Provstestillingen, da han ifølge sin Overbevisning ikke kunde tage Medansvar for den da indførte Deling af Grønland i to Provstier, men da man 1926 gik tilbage til den første Ordning, gik han modstræbende med til paa ny at overtage Embedet for hele Grønland med Bolig i Godthaab. B. var med sin stilfærdige og beskedne Optræden en ualmindelig fast og mandig Karakter, og det var i begge de nævnte Tilfælde udelukkende Hensynet til den grønlandske Kirkes Tarv, der ledede ham, ligesom han i Arbejdet for Befolkningen aldrig gik paa Akkord med, hvad han ansaa for urigtigt. Skønt ikke særlig stærk af Helbred virkede han med utrættelig Iver, først og fremmest i Præste- og Provstegerningen, men ogsaa det kulturelle Arbejde for at føre Grønlænderne fremad havde i ham en varmt forstaaende og altid uforfærdet Talsmand. Det blev med Rette sagt om ham, at han »sled sig op for sine Grønlændere«, hvad Befolkningen ogsaa forstod, og der var almindelig Landesorg ved hans tidlige Død, der betød et uopretteligt Tab for Grønland. — B. udfoldede en ret stor litterær Virksomhed, dels ved Tidsskrift- og Bladartikler om aktuelle grønlandske Forhold, dels i det grønlandske Sprog. Saaledes har han udgivet en Oversættelse af Bunyans »Pilgrims progress« foruden forskellige Bøger af belærende og opbyggeligt Indhold. Han var Medarbejder ved Værket »Greenland« (tre Bd. 1928—29). — R. 1921. — Maleri i Egedesmindes Kirke, malet af en indfødt, Peter Dalager.

H. Ostermann i Grønl. Selsk. Aarsskr., 1927—28, S. 98 ff.

H. Ostermann.

Balle, Nikolaj Edinger, 1839—1900, Missionær og Seminarieforstander i Grønland. F. 12. April 1839 i Olstrup Præstegaard, d. 13. Nov. 1900 i Godthaab, Sydgrønland, begr. sst. Broder til Generalmajor C. G. B. (s. d.). Gift 12. April 1869 i Jakobshavn, Nordgrønland, med Kathrine Justine Fleischer, f. 16. Dec. 1849 i Upernivik, Nordgrønland, d. 20. Aug. 1918 paa Frbg., D. af Kolonibestyrer Knud Geelmuyden F. (1815—77) og Regine Magdalene Paulussen (1816—89).

Allerede fra Barndommen var ved Læsningen af Egede'snes Skrifter B.s Interesse for Grønland vakt, og det blev tidlig hans Maal at træde i Hans Egedes Fodspor som Missionær (som det stadig noget misvisende hed) for Grønlænderne. 1858 blev han Student fra Herlufsholm, 1864 teologisk Kandidat. I sin Studietid hørte han sammen med nogle ligesindede til Grundtvigs nærmeste Kreds. 1865 blev han præsteviet Seminarielærer ved Jakobshavn, 1867 Missionær for Ūmánaq, men stadig med Bolig i Jakobshavn, 1869 konstitueret Seminarieforstander her, men skulde vedblivende bestride Ūmánaqs Missionariat. Endelig udnævntes han 1870 til Missionær og Seminarieforstander i Godthaab, i hvilken Stilling han virkede til sin Død, idet han tillige periodevis bestyrede Holsteinsborgs, Sukkertoppens og Frederikshaabs Missionariater.

B. var en særpræget Personlighed, hvis stærke Trosliv, Nidkærlighed og aandelige Myndighed fik Indflydelse langt ud over de Distrikter, der var hans egentlige Virkefelt. Ved hans lange Virksomhed som Forstander for Grønlands eneste Seminarium fik de mange Hold af unge, der udgik herfra som Kateketer og Lærere til alle Egne af Grønland, en ensartet Uddannelse og Paavirkning, hvilket naturligvis fik stor Indflydelse paa Menighedernes kristelige Udvikling. Hans Livsgerning fik saaledes Betydning for hele det grønlandske Folk, og hans Navn nævnes stadig med Ærbødighed og Kærlighed hele Kysten over, uagtet han trods sin dybe Indsigt og Indlevelse i det grønlandske Sprog intet skriftligt har efterladt sig ud over enkelte Oversættelser i Tidsskriftet »Atuagagdluitit«, der trykkes i Godthaab, og en enkelt Pjece af opbyggeligt Indhold. — R. 1895. — Mindetavle i Godthaabs Kirke (1907) med Reliefbillede af Aug. Hassel.

I en Biografi af B. kan hans Hustru ikke forbigaaes. Det var sikkert hende, der bandt ham saa fast til Gerningen i Grønland, at han trods gentagne Tanker om og Opfordringer til at repatriere og tage Embede i Danmark blev i den til sin Død, ligesom hendes Fortrolighed med grønlandsk Tankesæt og hendes intime Landsmandsforhold til Befolkningen utvivlsomt har virket frugtbargørende for hans Gerning.

To af B.s Sønner fortsatte hans Præstegerning i Grønland, dels ovenn. Knud B., dels hans ældre Broder *Nikolaj Frederik Severin B.*, f. 26. Aug. 1871 i Godthaab, Student fra Nykøbing 1890, teologisk Kandidat 1897, Missionær i Frederiksdal 1900, i Lichtenau 1901, i Julianehaab 1904, Førstepræst 1905, i Godthaab 1909, Seminarieforstander 1910, Provst for Sydgrønland 1918, Sognepræst ved Davidskirken i Kbh. 1927; R. 1921.

H. Ostermann.

Balle, Nicolai Edinger, 1744—1816, Biskop. F. 12. Okt. 1744 i Vestenskov ved Nakskov, d. 19. Okt. 1816 i Kbh. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Sogndegn Søren Petersen B. (1715—58) og Margrethe Dorothea Mundt (1719—62). Gift 1° 8. Okt. 1771 i Vallekilde med Frederikke Severine Grundtvig, f. 9. Maj 1747 paa Sejro, d. 2. Aug. 1781 i Kbh. (Frue), D. af Sognepræst paa Sejro, senere i Vallekilde Otto Jørgensen G. (1704—72, gift 2° 1772 med Anna Margrethe Jensen, 1725—1810, gift 1° 1746 med Sognepræst i Sæby-Gershøj Knud Arild Christensen Friis, ca. 1684—1763, gift 1° 1712 med Johanna Helt, 1687—1745) og Marie Elisabeth Lauenstein (1706—55). 2° 10. Maj 1782 i Kbh. (Frue) med Johanne Frederikke Harboe, f. 5. Juni 1756 i Kbh. (Frue), d. 11. April 1802 sst. (Frue), D. af Biskop Ludvig H. (s. d.) og Hustru.

Efter Skolegang i Nakskov og (fra 1759) i Slagelse blev B. Student 1762 og fik Attestats 1765. Ved Universitetet tog P. Holm sig af den fattige Student, lagde Studieplan for ham og skaffede ham Stipendier. Gennem Rosenstand-Goiske fik han den filosofisk-teologiske Metode, han bevarede for Livet, og som skyldtes Wolffs apologetiske Demonstration af Aabenbaringsens og Fornuftens Enhed. 1766—69 var B. paa Stipendierejser i Udlandet. Han opholdt sig længst i Leipzig og hørte Gellert og Ernesti; her vandt han saa stor Navnkundighed, at vort Universitet tildelte ham Magistergraden for at komme Universitetet i Leipzig i Forkøbet. Rejsens sidste Del blev tilbragt i Halle, hvor B. hørte Joh. Salomo Semler. 1769 kom han hjem, men modtog s. A. Hvervet som Hovmester for Brødrene Cai og Fritz Reventlow, Sønner af Overkammerherre, Grev Ditlev R. Rejsen gik til Göttingen, hvor B. hørte Kirkehistorikeren Walch og Orientalisten Joh. David Michaelis. Han fik paa disse Rejser et førstehaands Indtryk af en ny Æra i Teologiens Historie. Filologiens og Historiens Metoder overførtes nu paa Teologien. Dogmehistorie, Kanons og Haandskrifternes Historie var nye Felter for Forskningen; nye Problemer rejste sig overalt, men den sammenlignende Forskning, der f. Eks. fik Udtryk i Semlers kritiske Principper, syntes at opløse Dogmets Absolutthed i tids- og stedsbetin-

gede Formuleringer. En ny historisk Metode vandt Hævd under Navnet Neologi og er Grundlaget for den moderne teologiske Forskning. — Trods Tilbud om Ansættelse i Udlandet foretrak B. at vende hjem og blev 1770 Dekan paa Kommunitetet og Borchs Kollegium. Naar han, der efter sin Uddannelse syntes forudbestemt til akademisk Bane, søgte og 1771 fik det fjerne Præstekald Kettrup-Gøttrup, skyldtes det sikkert Ønsket om at kunne sætte Bo. Opholdet der blev dog kort; 17. Jan. 1772 var Struensees Styre forbi, og Guldberg kaldte B. som teologisk Professor til Kbh., hvor han hilstes med Forventning af den yngre Generation. Hans Professortid 20. Marts 1772—15. Juni 1783 var præget af en enorm Flid; han behandlede baade Dogmatik («Theses theologicæ», 1776), Fortolkning, Kirkehistorie og siden 1774, da han blev Hofprædikant og Dr. theol. («Doctrina de imagine Dei»), tillige Pastoralteologi. B.s teologiske Standpunkt var en konservativ Supranaturalisme, som i dogmatisk Henseende dækkede den gammellutherske Teologis Skema, men som nu fik sin Begrundelse i Wolffs Filosofi. For B. var Aabenbaringen i Skriften ikke en urørlig, af Aanden dikteret Masse. I Skriften var Aabenbaringen, men han anerkendte, at Skriften havde en historisk, en menneskelig Side, der maatte være Genstand for historisk Undersøgelse og sproglig Fortolkning. B.s Interesse var den bibelske Teologi, og han afviste at indlægge filosofiske Tanker i en Tekst, naar Opgaven var at fortolke den sagligt. At B. derved for adskillige af de ældre (bl. a. for P. Holm) kom til at staa som en »Kætter«, er sikkert nok; derimod var han paa det venskabeligste forbundet med Guldberg, med hvis Regimente hans Tid som Professor omtrent faldt sammen; de to var ligesindede baade i teologiske og menneskelige Interesser; dog har Guldberg større Skyld end B. i den groteske Maade, paa hvilken T. C. Bruun blev behandlet, da han 1783 havde udgivet »Mine Fritimer«, et Koketteri med Boccaccio. Guldberg følte det som en hellig Pligt at holde alle kirkefjendtlige, radikale Strømninger ude; disse lod sig dog kun opdæmme, men ikke i Længden afvise. — B. blev 1782 adjungeret sin Svigerfader, Ludvig Harboe, i Bisperembedet, hvad der gav Anledning til Spot over »Ypperstepræsteembedets Arvelighed paa Spindesiden«, og efter Harboes Død 1783 blev B. hans Efterfølger. Med Guldbergs Fald 14. April 1784 var der blevet aaben Bane for Indførelse af Oplysningens Ideer. Engelsk Deisme, fransk Materialisme og tysk Fornufttro gjorde sig i stigende Grad gældende inden for det almindelige Aandsliv og satte ogsaa sit Præg paa den teologiske Forskning og det kirkelige Liv. Den Enhed mellem Fornuft og Aabenbaring,

som Wolffs System havde etableret, opløstes, og Fornuften blev nu Kriterium for hvad Aabenbaringen maatte indeholde. De Aar, i hvilke B. kom til at virke som Biskop, blev de mest kritiske, som den danske Kirke havde gennemgaaet siden Reformationen. Hvad han 1778 havde skrevet til Joh. v. Bülow om Forholdene i Tyskland: »Der er nu ikke en Lære tilbage i vor hellige Tro, som jo anfægtes af sine egne Bekendere«, fik han Lejlighed til at sande for Danmarks Vedkommende som et Resultat af den populærfilosofiske Deismes Agitation. Mange af de yngre blev smittet af en ny Tidsaad; de ældre savnede baade Mod og Evne til at opponere. Under disse Forhold rejste han en Kamp for en bibelsk Tro paa Kirkens Grund, dog saaledes, at Troslæren stadig støttedes af Fornuften. For B. hørte Kristendom og sund Fornuft sammen; med Fornuftens Grunde vilde han godtgøre, at den kristelige Religion var sand guddommelig, og at Bibelen var Guds Ord. Men hans Forhold var langt fra lette. Ved Universitetet maatte han indstille sine Forelæsninger paa Grund af Mangel paa Tilslutning; han saa Størsteparten af den dannede Almenhed staa med Ligegyldighed eller med ligefrem Spot over for Kirkelæren, og han klagede over at være uden Støtte fra Statens Styrelse. Efter Guldbergs Fald havde B. i Schack Rathlou, som 1787 blev Kancelliets Præsident, haft en varm Støtte, men i Chr. Colbjørnsen, som 1788 blev Generalprokurør, fik Oplysningens Individualisme en begavet Talsmand. B. vilde besvære Tidens kritiske Aand paa to Maader, dels ved at ændre Gudstjenestens Form, dels ved at forbedre Skoleundervisningen. Paa begge Omraader kom Christian Bastholm ham i Forkøbet. 1785 udgav denne sit »Forsøg til en forbedret Plan i den udvortes Gudstjeneste«: Gudstjenesten skulde være kort og afvekslende, det liturgiske Sprog skulde moderniseres, og Mennesker skulde holdes i Beskæftigelse og Bevægelse. Dette »Forsøg« kaldte mellem talrige andre ogsaa B. frem til Forsvar for Kirkens Sprog og Skikke. Paa en Visitatsrejse affattede han i Maj s. A. en Pastorskrivelse: »Vei til Hæderlighed for Geistlige«. Uden overhovedet at nævne Bastholms Navn gennemgik B. det af denne fremsatte Forslag for derefter blankt at afvise det. B. havde tidligere taget Ordet for liturgiske Reformer; hans Afvisning af Bastholms Forslag medførte, at han i vide Kredse betragtedes som reaktionær. Derimod tog han Ordet for en forbedret Udgave af den brugelige Katekismus. Allerede 1785 udgav Bastholm sin »Religionsbog for Ungdommen«. Faa Aar efter udarbejdede de sammen en ny »Lærebog i den evangelisk-christelige Religion« (1791), som skulde være indført i Skolerne inden 1794. Bogen afløste Erik Pontoppidans

»Sandhed til Gudfrygtighed« fra 1737 og benævnes med Rette Balles Lærebog; den var i Forhold til Pontoppidan velgørende kort affattet og havde opgivet Spørgsmaalsformen til Fordel for en systematisk Fremstilling. Den tilfredsstillende imidlertid hverken de gammeldagstroende eller de liberale; paa Vejleegnen nægtede »de stærke Jyder« at bruge den, da de ikke fandt den bibelske Lære udtrykt i den; B. selv fandt den derimod udmærket. I det hele var B. levende interesseret i Skolens Forhold og støttede uden Anfægtelse Skolen af Kirkens Midler. Han var Medlem af den store Skolekommission 1789—1814 og arbejdede baade for at skaffe de bedst mulige Lærerkræfter til Veje gennem de nyoprettede Seminarier og for at bevare Undervisning i bibelsk Kristendom. Derfor modsatte han sig Hertugen af Augustenborgs unitariske Reformplaner og Indførelsen af Campes deistiske Lærebog i Frue Skole. — Oplysningstidens Kirkelighed fik ikke alene Udtryk i »Lærebogen«, men ogsaa i »Evangelisk-kristelig Salmebog« fra 1798. Kingos Salmebog fra 1699 med sine Kontrastvirkninger mellem Natur og Naade kunde Datiden ikke bruge. Guldbergs Salmebog fra 1778 med sine svulstige Rimerier var ikke slaaet igennem, og 1790 fik B. Tilladelse til at udarbejde en Salmebog. Arbejdet blev fordelt i en Komité (Abrahamsen, Malling, Rahbek, Storm, Riber og B.), som indbød Tidens Digtere til at indsende Bidrag. De to Prøvehæfter, der udkom 1793 og 1795, blev ikke ubetinget gunstigt modtaget, men alligevel udkom Salmesamlingen, som ogsaa blev bekæmpet af »de stærke Jyder«. Denne tidsprægede Salmebog har været udsat for megen og uretfærdig Kritik. Det er derfor ikke upaakrævet at fremhæve den virkelige Betydning, den har haft ved at give vort Folk Styrke til at gennemgaa den tunge Tid, det nye Aarhundrede bød paa til Indledning. — Omkring 1790 antog den antikirkelige Propaganda uanede Dimensioner. Kirkehusenes Ydre forfaldt, og Kirkens Indre var ved at blive stormet. B., der af Naturen var tungsindig, var ved at tabe Troen paa Kristendommens Fremtid i Danmark; omkring 1795 tænkte han ligefrem paa at forlade Landet for at slaa sig ned i Sachsen, men Guldberg satte Mod i ham. Medens Bastholm mente, at man maatte gaa Angriberne i Møde, saa langt det var muligt, og gennem tydelig Oplysning vise dem, at deres Angreb paa Kirke og Kristendom kun skyldtes Fordomme og Uvidenhed, tog B. sig paa at holde Bibel-læsninger i Tillid til, at Skriftens Ord var det eneste Budskab, Tiden havde Brug for. 1777 og 1784—85 havde han udgivet Apostelen Paulus' Breve med Forklaringer; nu begyndte han fra 1793 hver Søndag Aften at holde Bibellæsninger i Vajsenhuset, og efter

Branden 1795 fortsatte han dem i Garnisons Kirke, og de fandt stor Tilslutning. Men han blev stærkt rystet, da han erfarede, at ogsaa disse Møder ansporede Modstanden, idet der opstod — i øvrigt grundløse — Rygter om stedfundne moralske Uordener i Garnisons Kirke. I Marts 1796 blev det ham meddelt, »at her ikke er større Horehus i Kbh., end Kirken er paa denne Tid«. Han lagde Sagen offentlig frem og bad Tilhørerne være hans Medarbejdere paa Ro og Orden, hvad ogsaa skete. Han lod Bibel-læsningerne trykke (»Bibelsk Søn- og Helligdags Læsning«, 1793—94 og 1797 ff.); der tegnede sig over 30 000 Abonnenter, hvad der viste, at B.s Indsats var et ikke ubetydeligt Led i Kirkens Forsvar, som mest truedes gennem den litterære Propaganda. Blandt de mange antikirkelige Tidsskrifter er der her Grund til at nævne det fra 1795 anonymt udgivne »Repertorium for Fædrelandets Religionslærere«, som samtidig med at lovprise Kant optrykte importerede vulgærrationalistiske Fortolkninger til det nye Testamente. Da det viste sig, at Redaktøren ikke var Præst, men en Student, Malthe Møller, tabte Sensationen sig. Fra 1796 udgav Otto Horrebow Tidsskriftet »Jesus og Fornuften«; det indeholdt ætsende Angreb paa den kristne Tro i Voltaires Aand. »Bøger læses ikke, men Blade læses af enhver«, skrev B., og han svarede ved at udgive et andet Tidsskrift »Bibelen forsvarer sig selv« (1797—1802), hvori han imødegik Angrebene Stykke for Stykke. Men først da den kantiske Filosofi gennem den unge A. S. Ørsteds Publikationer (1798—99) blev mobiliseret mod den hjemlige Deisme, blev Horrebow gjort tavs. Desuden udgav B. »Magasin for den nyere danske Kirkehistorie« (1792—96) og »Pligtankeret« (1793—96); i disse Skrifter førte han et Forsvar for sin Embedsvirksomhed, dels ved at offentliggøre sine Indstillinger, dels ved at svare paa de Angreb, der rettedes mod ham. — Hvor meget Datidens Præster end kunde være uenige om, var de dog fælles om Bevidstheden at være *Statens* Embedsmænd. Hvor stærkt ogsaa B. følte sit Ansvar som Statseembedsmand, viser hans Anmeldelse til Kancelliet af M. C. Bruun's »Aristokraternes Catechismus« (1796), ikke paa Grund af Bruuns Kritik af Kirkelæren, men fordi Suveræniteten var blevet angrebet. B. ønskede ikke Bruun straffet, men haabede, at Kancelliet vilde imødegaa denne litterært. B.s Adfærd blev stærkt dadlet, og Rahbek meldte sig ud af Salmebogskommissionen. Men at mange paaskønnede B. og i ham saa en modig Talsmand for bibelsk Kristendom og loyalt Borgersind, viser den interkonfessionelle Hædersgave, der indsamledes 1797, og den Guldmedaille, han fik overrakt med Paaskriften:

»Religionens Ven, Statens Ven«. I det nye Aarhundrede ændredes Helhedsbilledet af de aandelige Forhold ganske. Den populær-filosofiske Deisme tabte sin Slagkraft, Begejstringen for den franske Revolution holdt sig ikke, da man saa, hvad den kostede af Blod, og med Romantikken brød nye Idealer frem. Af Vigtighed var den nye Presselov af 27. Sept. 1799; den forbød Spot over for Troen, Kirken og Præsterne. Kants Filosofi skabte et Tidehverv, fordi den umuliggjorde den gamle Eudaimonisme, gav nye Principper for Moralen og gjorde denne til et Grundlag for Religionen og dennes praktiske Postulater. Kants Filosofi blev Udgangspunkt baade for en ny Rationalisme, hvad H. G. Clausen er et Eksempel paa, men ogsaa for en ny Supranaturalisme, der i Tilknytning til »Das Ding an sich« byggede paa »det egentlige«, der laa hinsides vor af Fænomenverdenen begrænsede Erkendelse. Disse Forskydninger gav Mulighed for en bibelsk-konfessionel Kristendom, der fik Styrke fra Udlandets Vækkelsesbevægelser i Aarhundredets Begyndelse, og B. anerkendte ogsaa Kirkens bedre Livsvilkaar efter 1800, selv om han ikke forstod Kants Filosofi og med den ham egne Tørhed ængstedes for Romantikken (jfr. hans advarende Vurdering af Oehlschlägers Digt om Jesu gentagne Liv i de skiftende Aars-tider). Men med Folkets Skæbne følte han sig eet. 1801 beklagede han, at han ikke var kommet til at bære den blaa Kjortel i Stedet for den sorte, og 1807 opmuntrede han uforfærdet Soldaterne paa Volden under Bombardementet. Hans senere Aar var trange. Ganske vist blev han 7. Marts 1800 Konfessionarius efter Bastholm, og paa mange Maader blev der vist ham Paaskønnelse. Men hans Tungvind brød stærkere frem, huslige og økonomiske Sorger tærede paa ham, og 1808 tog han sin Afsked som Biskop, men vedblev at være Konfessionarius. De sidste Leveaar tilbragte han i Svigersønnens, Etatsraad H. G. Olsens selskabelige Hjem. — Som Teolog har B. ikke ydet noget originalt. Størstedelen af hans omfangsrige Produktion var død, inden han selv var borte. Naar hans Minde vil leve i den danske Kirke, skyldes det hans uselviske Hengivelse i sin Tjeneste i en Tid, da de Værdier, han repræsenterede, blev saa anfægtede, at det kunde synes tvivlsomt, om de var til at bevare. Han var en nidkær Visitor; i Løbet af 25 Aar var han omtrent fem Gange Stiftet rundt. Ved Katekisationerne gjorde han sig megen Umage for at faa Samtalen i Gang med Børnene, og i sin Fremtræden virkede han som en folkelig Patriark. Mod Præsterne var han venlig, og han indskærpede dem Forpligtelsen over for Symbolerne, god Orden og uskadte Samvittighed, men til Kancelliet skrev han, at han ikke kunde tage

Ansvar for, om nogen gejstlig skrev mod de symbolske Bøger eller paa egen Haand ændrede Gudstjenesten. Han vilde gerne i Tidens Aand virke for det almene bedste, bidrog til at hæve Præsterne Kaar ved Oprettelse af Enkekassen og Brandkassen og virkede for en for Præsterne gunstig Ordning af Tienden. B. var ikke »Bibelens en-somme Kæmpe«, men han var den eneste, der blev hørt, blandt dem, der talte den bibelske Kristendoms Sag. — K. 1809. DM. 1812. — Mindesten paa Graven rejst af sjællandske Præster. Gips-Minde-tavle med Brystbillede af Th. Stein i Garnisons Kirke (1894). — Maleri af C. A. Lorentzen i Roskilde Domkirke (1808) og af Hans Hansen (1822, Kopi efter et andet Maleri). Miniature paa Fr.borg. Stik af G. L. Lahde 1798. Portrætteret paa W. Heuers Stik af Frederik VI.s Salving 1815 (1818). Silhouet i Træsnit. Marmor-medailon i Frue Kirke. Relief i Bispegaarden i Kbh. Medaille af J. E. Bauert (1798).

B.s Selvbiografi, trykt sammen med hans Prædiken ved Bispevielsen, 1783. Samling af fortiente danske Mænds Portraiter m. biograph. Efterretn., II, 1799, S. 1—40. Magazin for Religionslærere, udg. af L. N. Fallesen, II, 1794, S. 613—26. Theol. Maanedsskrift for Fædrel. Religionslærere, udg. af samme, 1805, V, S. 265—324; 1807, IX, S. 520—29; 1808, XI, S. 470—72; 1808, XII, S. 190. Jens Møller: B.s Levnet og Fortjenester, i Theol. Bibl., XII, 1817, S. 1—338 (ogsaa i Særtryk m. Udvalg af B.s Brevveksling, s. A.); Tillæg i Nyt theol. Bibl., III, 1823, S. 62—77. Dansk Literatur-Tid., 1816, S. 636—42. Fr. Münters Tale v. B.s Jordefærd fra Trin. Kirke 25. Okt. 1816 i Tillæg til Münters Ordinations Taler, 1817, S. 168—76. Joh. Paludan: Confessiones publicæ in memoriam N. E. B., i Theol. Bibl., XI, 1817, S. 347—54. Jens Møller: Oratio funebris in memoriam Dr. Fr. Münteri i Nyt theol. Bibl. 1830, XVIII, S. 158—62. Samme (om B. som Taler) i Nyt theol. Bibl., XX, 1832, S. 278 f. Gravminde i Nyt theol. Bibl., IV, 1823, S. 387—91. N. F. S. Grundtvig: Kort Begreb af Verdens Krønike, 1812, S. 346 f. Samme: Kirke-Speil, 1871, S. 360. Bernstorffske Papirer v. Aage Friis, III, 1913, Nr. 1901, Nr. 2096. Schebel i Dansk Maanedsskrift, 1868, II. Th. Overskou: Af mit Liv og min Tid (1798—1818) v. Robert Neiiendam, 1915, S. 40. Alexander Rasmussen: Frederik Münter, I, 1, 1925, S. 168. L. Koch: Biskop N. E. B., 1876 (sammes Bedømmelse af sin Bog: En gammel Præsts Erindringer, 1912, S. 164). Samme: Oplysnings-tiden i den danske Kirke 1770—1800, 1914. L. C. Petersen: Erindringer fra en Præstegerning blandt de stærke Jyders, 1923. L. Helveg: Den danske Kirkes Historie efter Reformationen, 2. Udg., II, 1883, S. 183, 189, 191 ff. Michael Neiiendam: Christian Bastholm, 1922.

Michael Neiiendam.

Balle, Otto Petersen, 1865—1916, Maler. F. 17. April 1865 paa Tørslevgaard, Estruplund Sogn, d. 29. Juni 1916 i Kbh., begr. sst. (Ass.). Forældre: Proprietær, senere Grosserer og Particulier Nicolai Caspar Schøler Stabel Petersen (1839—1907) og Julie Marie Andrea Balle (1842—87). Navneforandring 1888. Gift 14. Nov. 1905 i Kbh. (Stefans) med Henrikka (Henriette) Nicoline

Johanne v. Jessen, f. Møller (gift 1° 1891 med senere Redaktør Franz v. Jessen, s. d.), f. 27. Febr. 1871 paa Sølund ved Skanderborg, D. af Proprietær Henrik Christian Leonhard Rübner M. (1827—74) og Anna Vilhelmine Bøttern (1840—89).

B. tog Præliminæreksamen og kom paa Handelskontor, viste Lyst til kunstnerisk Arbejde og fulgte Teknisk Skoles Undervisning om Aftenen. Han lagde her tydelige Evner for Dagen og blev 1883 dimitteret til Kunstakademiet, hvor han fik Afgang som Maler 1888. Han blev straks derefter (indtil 1895) Lærer ved Tegne- og Industriskolen for Kvinder og 1890 ved Teknisk Selskabs Skoler, idet han samtidig arbejdede kunstnerisk i Krøyers Studieskole. Han har gjort en Del Rejser rundt i Europa og fik 1900 Bjelkes Legat. 1888—1917 udstillede han paa Charlottenborg ialt 70 Arbejder, og han har været repræsenteret i München, Chicago og Stockholm. Hans Arbejder er oftest smukke Landskabsbilleder fra hjemlige Egne med en Staffage af naturligt systende Bønder; han har ogsaa malet Portrætter. Det er dygtige, men lidet epokegørende Arbejder. B. greb ofte Pennen baade som Kunstkritiker og for at give Indlæg i Sager, som havde hans Interesse. Han var Sekretær for Malersektionen i Kunstnerforeningen af 18. November og Medlem af Bestyrelsen i Naturfredningsforeningen. — Malerier af Knud Søeborg 1885 og G. V. Blom 1915 og 1916. Tegninger af L. Kabell ca. 1877 og Resen Steenstrup ca. 1888. Buste af Caspersen ca. 1910. Portræt af G. V. Blom i Sortkunst 1917. Portrætteret paa Adolph Larsens Radering »Kvartet i Atelieret« (1899).

Berl. Tid. 30. Juni 1916.

O. Andrup.

Balle, Peter Wilhelm, 1801—73, Hippolog. F. 27. Jan. 1801 i Egense ved Svendborg, d. 11. Marts 1873 i Kiel, begr. sst. Forældre: Kornet, senere Major Peter Hansen B. (1777—1835) og Wilhelmine Christine Flock (1782—1858). Gift 1° 1. Okt. 1824 i Kbh. (Frue) med (Emilie) Maria Josepha Sønderup, f. Thonus, døbt 20. Marts 1789 i Liège, d. 12. Nov. 1857 i Kbh. (Fred. ty.) (gift 1° 1811 med Kaptajnløjtnant Claus (Lexau) Sønderup, 1779—1818), D. af Josephus T. og Maria Barbara Marchand. 2° 27. Okt. 1859 i Kiel med Magdalene Cathrine Österling, f. Hingst, f. 28. Sept. 1805 i Kiel, d. 19. Marts 1862 sst. (gift 1° 1829 med Johann Daniel Österling, f. 1806), D. af Fragtmand Asmus H. (ca. 1774—1830) og Dorothea Margaretha Langmacken (ca. 1778—1817). 3° 19. Maj 1863 i Kiel med Johanne Margrethe Magdalene Schærr, f. 5. Nov. 1816 i Slesvig, d. 12. Okt. 1899 i Eckernförde, D. af

Værtshusholder Johann Friedrich S. (ca. 1786—1833) og Margaretha Hedevig Martens.

Efter Uddannelse ved Kadetskolen blev B. 1818 Løjtnant i det slesvig-holstenske Kyradsérregiment, gennemgik Rideskolen og tog Dyrslægeeksamen ved Veterinærskolen i Kbh. 1824. S. A. blev han ansat som Staldmester og Ridelærer ved Universitetet i Kiel, hvor han virkede i en lang Aarrække. B. har udfoldet en ikke ringe litterær Virksomhed paa Ride- og Kørekunstens Omraade; vigtigst er »Ridekonsten eller Veiledning til Ridehestens rigtige Behandling« (1830), »System til Ridehestens Dressur« (1847) og »Kjøreskole« (1849, udg. 1851). Disse Skrifter er de første danske Arbejder paa dette Omraade. Som Ledetraad til Forelæsninger, han holdt over Hestens Eksteriør, udgav han 1834 en lille Bog »Grundzüge der Lehre von der äusseren Gestalt des Pferdes«. Han hædredes med den svenske Guldmedaille for Kunst og Videnskab. — Krigsraad 1841. Overkrigskommissær 1859. — Maleri i Historische Landeshalle, Kiel.

B. Bang (Hj. Friis).*

Ballin, Navnet paa flere jødiske Slægter. Jacob Levin B. (1762—1803) var født i Hamburg og tog 1793 Borgerskab som Købmand i Kbh. Han havde flere Børn, blandt hvilke nedenn. Dr. med. Samuel Jacob B. (1802—66) og Garvermester Marcus Jacob B. (1801—50), hvis Søn Garvermester Jacob Ludvig B. (1833—91) adopterede nedenn. Industridrivende Max Adolph B. (1865—1921). En yngre Søn af Garvermester Marcus Jacob B. var Fabrik-ejer Hendrik Isidor B. (1835—1901), hvis Søn er nedenn. Kunsthaandværker Francesco Mogens Hendrik B. (1871—1914). — Til en anden Slægt B. hørte Joseph B. (1717—87), som først boede i Witzenhausen, senere (fra 1743) i Bowenden i Hannover. Han var Fader til Brødrene Salomon B. (f. 1755), der 1778 slog sig ned i Middelfart, og Joel B. (f. 1751), der 1777 fik Borgerskab i Fredericia og 1783 i Horsens. Sidstnævnte havde flere Børn, blandt hvilke Joseph Joel B. (1786—1839), der var Lysestøber først i Vejle, senere i Kbh. — hans Søn er nedenn. Kobberstikker Joel (John) B. (1822—85) — og Samuel B. (d. 1874), med hvem Slægten vendte tilbage til Tyskland; han var Udvandreragent i Hamburg og Fader til den kendte tyske Industrimand Albert B. (1857—1918).

Josef Fischer: Stamtavlen Melchior, 1920, S. 68—71, 111. N. J. Berendsen: Af en gammel Journalists Erindringer, 1918, S. 74 f. Bernhard Huldermann: Albert Ballin, 1922, S. 2, 5.

Albert Fabritius.

Ballin, Joel (John), 1822—85, Kobberstikker. F. 22. Marts 1822 i Vejle, d. 21. Marts 1885 i Kbh., begr. sst. (Mosaisk Kgd., Nørrebro). Forældre: Lysestøber Joseph Joel B. (1786—1839) og Hanne Peiser (1784—1862). Gift 1852 i Paris med Helene Levin, f. 18. Sept. 1820 i Nakskov, d. 25. Maj 1902 i Roskilde, D. af Købmand i Nakskov, senere Schächter i Kbh. Assor L. (1778—1834) og Susanne Cohn (1789—1859).

Elleve Aar gammel kom B. til Kbh. for at uddannes til Maler. Han besøgte Kunstakademiet 1833—44, uddannede sig bl. a. under Eckersbergs Vejledning til Figurmaler og udstillede en enkelt Gang. Han opgav dog hurtigt Maleriet og lagde sig efter Kemitypi. For rigtig at uddanne sig i dette Fag rejste han 1846 til Leipzig, hvor han imidlertid snart gik over til at dyrke det rene Kobberstik. 1848 rejste han med Understøttelse af det Reiersen'ske Fond til Paris, hvor han med gentagen Støtte af Akademiet og Kultusministeriet forblev en lang Aarrække, gik paa École des Beaux-Arts og uddannedes til Fagkobberstikker. Hans Stik, der ofte er Staalstik (∴ udført paa Kobberplader, der forstaaledes for at kunne yde et større Antal Aftryk), er tit gjort i en blandet Teknik: det rene Liniestik suppleret med lettere Tonætsning. B.s første Blade var udført efter Malerier paa Louvre af Jan Victors og A. van Ostade (»Landsbyskolen«). Af samtidige Kunstneres Arbejder har han stukket A. Protais' Soldaterbilleder, Pilotys »Henrik VIII. og Anna Boleyn« og É. J. Lafons »Slaget ved Mentana«.

B. blev boende i Paris, indtil den fransk-tyske Krig 1870 bevirkede, at han flyttede til London, hvor han blev til 1883, i hvilket Aar han vendte tilbage til Danmark. 1861 fik han Guldmedaille paa Salonen i Paris, 1862 havde han en større Udstilling paa Charlottenborg, og 1877 blev han endelig Medlem af Kunstakademiet, til hvilket han 1880 sendte sit Stik efter Edwin Long: »Bethesda Dam« som Medlemsstykke.

For Kunstforeningen i Kbh. udførte B. nogle Blade efter danske Kunstnere. Særlig efter Carl Bloch har han udført Stik, saaledes: »Gadebarberen« (1865), »Den første Kærlighed« og i sine senere Aar det store Blad »Hans Tausen beskytter Biskop Joachim Rønnow«. Af andre Blade efter danske Kunstnere kan nævnes M. Rørbye: »Den læsende Abbate« (Staalstik), A. Dorph: »En ung Kone venter sin Mand hjem fra Søen« og A. Helsted: »Italiensk Præst med sin Elev«. Efter H. Olriks Maleri er udført et stort Portræt af Prinsesse Alexandra af Wales, og endelig naede han knap at faa fuldført et Stik efter W. Marstrands store Væg billede i Roskilde Domkirke, »Christian IV. paa Trefoldigheden«.

B. var uden Tvivl en fremragende Tekniker, men tillige en typisk Repræsentant for den uddøende Kobberstikkunst, der i de sidste tre Fjerdedele af 19. Aarh. sank ned til at blive en næsten mekanisk Reproduktionsart, der blev endeligt slaaet ud af de moderne Reproduktionsmetoder. B. er den sidste danske Kobberstikker, der havde noget Navn. Han formaaede ikke at genoplive Kunstarten her i Landet, lige saa lidt som hans samtidige i Udlandet. Hans Arbejde var manuelt upaaklageligt, men kedsommeligt og uden selvstændig kunstnerisk Værd. — Talrige Selvportrætter i Maleri og Tegning i Familieeje. Portrætteret som Tilhører paa Constantin Hansens Maleri af den grundlovgivende Rigsforsamling (1860—64) paa Fr.borg. Træsnit 1885.

J. Meyer: Allgem. Künstler-Lexikon, II, 1878, S. 653. Ill. Tid. 5. April 1885. De grafiske Fag, XXVIII, 1932, S. 108 ff. *V. Thorlacius-Ussing.*

Ballin, Max Adolph, 1865—1921, Industridrivende. F. 12. Jan. 1865 i Hamburg, d. 12. April 1921 paa Frbg., begr. i Kbh. (Mos. Vestre). F. af fattige jødiske Forældre, adopteret af Garveriejer Jacob Ludvig B. (1833—91, gift 1° 1858 med Sophie Goldschmidt, 1833—60) og Ida Camilla Levy (1836—96). Gift 10. Juni 1888 i Hamburg med Franziska Frederikke Philip, f. 20. Sept. 1864 i Hamburg, D. af Fabrikant Hugo P. (1818—98) og Betty Levy (1837—1911).

B. blev Student 1884 fra Borgerdydskolen i Kbh. og n. A. cand. phil. Adoptivfaderen var Medindehaver af den betydelige Garverivirksomhed M. J. Ballin & Sønner, og B. foretog efter sine Eksaminer langvarige Rejser til Udlandet, bl. a. til Wien, for at sætte sig ind i Garverivirksomheden. Omkring 1890 indtraadte han i Ledelsen af Adoptivfaderens Virksomhed og blev, efter at denne 1897 var omdannet til Aktieselskab, administrerende Direktør for Selskabet. Under sit Ophold i Udlandet havde han sat sig ind i de da fremkomne nye Metoder til Garvning af Læder, den saakaldte Hurtiggarvning eller Ekstraktgarvning. Uden i og for sig selv at have udviklet disse Metoder er B. her hjemme Foregangsmanden, og hans Virksomhed var en af de første i Europa, der i Praxis førte disse Metoder ud i Livet. Han ydede her personlig en stor Indsats og lagde Vægt paa stadig at være paa Højde med Udviklingen. Hans Virksomhed baseredes saaledes i udstrakt Grad paa Laboratoriekontrol, og han holdt sig i stadig Kontakt med Udlandets førende Kemikere paa disse Omraader, af hvilke han stod i personlig Forbindelse med flere. — Under hans Ledelse udviklede Selskabet sig hurtigt. En Mængde Provinsgarverier, der

ikke havde de fornødne økonomiske og tekniske Forudsætninger for at gaa over til de nye industrialiserede Garvningsmetoder, maatte give op, og ogsaa et i Vejle anlagt Hurtiggarveri blev konkurreret ud. Akts. M. J. Ballin & Sønner udvidedes gentagne Gange. Aktiekapitalen, der oprindeligt var 630 000 Kr., forøgedes ved Udvidelser 1902, 1906, 1907, 1908, 1910 og 1914 til 3,5 Mill. Kr. Der overtoges en Fabrik i Tyskland (Wilster), to Fabrikker i Sverige (Kjeflinge Skofabrik og Kjeflinge Garveri), og her hjemme erhvervedes en Række Virksomheder — saaledes Akts. Dansk Garverikompani, Vejle, Em. Messerschmidt & Sønners Garveri og Danchells Kromgarveri. Ved Krigens Udbrud beskæftigede den B.ske Virksomhed en Trediedel af den danske Garveriindustri samlede Arbejdertal, og produktionsmæssig var Virksomhedens Andel endda en Del større. Driftsoverskudet steg betydeligt gennem Aarene, og Aktieudbyttet øgedes fra 8 til 15 pCt.

Den Dygtighed, hvormed B. havde ført sit eget Firma frem til en ledende Stilling, i Forbindelse med hans ligefremme og usnobbede Væsen bevirkede, at man blandt Fagfæller gerne betroede ham Ledelsen i det Arbejde, der i disse Aar gjordes for at opbygge Industriens Organisation. B. nærede meget stor Interesse for disse Forhold og kom paa afgørende Punkter til at præge Udviklingen. Han var saaledes Medlem af det Udvalg, der 1906 skabte Grundlaget for Oprettelsen af Industrifagene, i hvis øverste Ledelse han havde Sæde indtil sin Død — som Næstformand fra 1915 og som Formand fra 1920. Af Arbejdsgiverforeningens Hovedbestyrelse blev han Medlem 1907, og han var en af Foreningens Repræsentanter i det 1908 nedsatte Fællesudvalg, hvis Arbejde resulterede i »Normer for Regler for Behandling af faglig Strid« og Lov af 12. April 1910 om Oprettelse af en fast Voldgiftsret og om Udnævnelse af en Forligsmand i Arbejdsstridigheder. Fra 1911 var han Medlem af den faste Voldgiftsret. Som en af Industriforeningens Repræsentanter kom han 1911 ind i Bestyrelsen for Teknologisk Institut. Denne Institution optog ham stærkt, og i Instituttets betydelige Vækst havde han sin store Andel. Han var Medlem af det Byggeudvalg, der forestod Opførelsen af Instituttets Bygning, og var stærkt medvirkende til, at disse store Byggeplaner kunde realiseres. Fra 1916 til sin Død var han Formand for Instituttets Bestyrelse.

Trods sin stærke Deltagelse i Organisationsarbejdet var B. dog stadig først og fremmest Lederen af sit store Industriforetagende. Først ved Krigens og de deraf følgende Begivenheder blev denne for Dygtighed og Held velkendte Industrimand en offentlig Forgrundskikkelse.

B. havde ved Industriraadets Oprettelse 1910 faaet Sæde i dette, og han hørte til den Kreds af Industrimænd, der under Ingeniør A. Foss' Førerskab var med til at præge Landets økonomiske Politik i disse vanskelige Aar. Den ene officielle Opgave efter den anden blev ham betroet, og de Egenskaber, der i det private Erhvervsliv havde bragt ham en industriel Succes, forlenede ham med en enestaaende Brugbarhed ved Løsningen af de mange Opgaver, der nu trængte sig paa. Hans Evne til at koncentrere sig om det praktisk opnaaelige og hans sjældne Klarhed i Opfattelse og Udtryk gjorde ham skikket til at skabe Afgørelse i Situationer, hvor Hurtighed først af alt var nødvendig, og hvor Usikkerhed var en Ulykke. Som Medlem af Englandsudvalget (senere »det staaende Udvalg«) deltog han i Industriraadets øverste Ledelse.

I sin private Virksomhed drog B. Fordel af Krigskonjunkturerne. Et stort Garveri anlagdes i Valby, den bearbejdede Hudemængde fordobledes, og Aktiekapitalen udvidedes til 10 Mill. Kr. 1918 kom saa Dannelsen af Storkoncernen Akts. M. J. Ballins Sønner & Hertz' Garveri- og Skotøjsfabrikker med en Aktiekapital paa 27 Mill. Kr.

I vide Kredse blev B. i disse Aar opfattet som en Personifikation af Varefordyrelsen. De voldsomme Angreb mod ham kulminerede ved et Optrin mellem ham og Professor L. Birck i Den overordentlige Kommission 6. Aug. 1918. B. var meget nedtrykt over den Modvillie, der herskede mod ham i Offentligheden, en Modvillie, der i øvrigt ikke fandt Genklang hos dem, der ledede Landet. I den stærke Benyttelse af B. til officielle Tillidshverv skete ingen Ændring, og sine Standsfællers Tillid bevarede han uændret. Men efter Krigens Slutning var B. en brudt Mand. Hans Deltagelse i det almene erhvervsøkonomiske Arbejde havde, i Forbindelse med Tidens hele Tendens, fjernet ham fra det Detailarbejde, hvormed han oprindelig havde bygget sin Virksomhed op. Handelstransaktioner af internationalt Format blev nu det Virkefelt, han dyrkede, baade fordi det store Spil lokkede, og fordi hele hans Koncerns Indretning maatte forudsætte saadanne Indtægtsmuligheder for at svare til de højstemte Forventninger. Da Prissammenbrudet kom, viste det sig, at han havde regnet fejl baade med Hensyn til sine egne Dispositioner og til sine Medarbejderes Dygtighed. B., der havde vundet sit Navn i Kraft af sin erhvervsmæssige Dygtighed, kunde ikke bære den Forsmædelse at blive betragtet som en uuelig Varespekulant. Hans Nervekraft var ydermere undergravet gennem et forceret Liv. Hans tidligere sprudlende Livskraft og Evne til en hurtig og klar Afgørelse var borte, han blev nervøs og fam-

lende, og til sidst lukkede alt sig for ham. Han døde for egen Haand. — R. 1912. DM. 1918. K.² 1920. — Posthumt Maleri af Jul. Paulsen, ophængt i Industrifagenes Lokaler, tilhørende Foreningen af danske Læderfabrikanter. Mindetavle i Teknologisk Institut.

Alex. Foss, H. P. Prior og G. Gregersen i Tidsskr. f. Industri, 1921, S. 73—78.
H. Langkjær og Chr. H. Olesen i Berl. Tid. 12. April s. A. *Ivar Egebjerg.*

Ballin, Francesco Mogens Hendrik, 1871—1914, Kunsthaandværker. F. 20. Marts 1871 i Kbh. (Mos.), d. 27. Jan. 1914 i Hellerup, begr. i Kbh. (Kat. Ass.). Forældre: Handelsfuldmægtig, senere Fabrikejer Hendrik Isidor B. (1835—1901) og Ida Hend Levy (1844—1920). Gift 26. Jan. 1899 i Ordrup (Andreas K.) med Marguerite Eudoxie Frédérique d'Auchamp, f. 18. Nov. 1872 i Kbh. (Kat.), d. 8. April 1907 i Ordrup, D. af cand. polit., senere Kontorchef i Finansministeriet François Louis d'A. (1843—1913) og Eugénie Caroline Augusta Richard (1848—1912).

Efter at have afsluttet sin Skolegang med 4. Klasses Hovedeksamen fulgte B., der var eneste Barn af velhavende Forældre, sin Lyst til Kunsten og uddannede sig som Maler under Malthe Engelsteds og P. S. Krøyers Ledelse; han udstillede nogle ret svage Figur- og Landskabsbilleder paa Den frie Udstilling. Allerede 1891 rejste han til Paris, hvorfra han med den hollandske Maler Jan Verkade tog til Bretagne. N. A. var han atter i Bretagne med Verkade, der var blevet Katolik, og de rejste derfra sammen til Firenze. Under Verkades Paavirkning gik B. over til Katolicismen og døbt 6. Jan. 1893 i San Giovanni i Firenze, hvorved han til sine to oprindelige Fornavne føjede Francesco. Efter Hjemkomsten til Kbh. s. A. traadte han i Forbindelse med Forfatteren Johannes Jørgensen og var stærkt medvirkende til, at denne konverterede. Ved Johannes Jørgensens Tidsskrift »Taarnet« blev B. en flittig Medarbejder. 1899 grundede han paa Tuborg en Smedie for kunstnerisk udførte Metalarbejder, noget dengang nyt her hjemme. Det var væsentlig Tin, B. forarbejdede til dekorativt udformede Skaale, Krus og Kander; senere arbejdede han ogsaa i Bronze, Messing, Sølv og Guld, mest smaa Arbejder som Smykker, Rammer o. l., ofte med Anvendelse af Rav, Koraller og Halvædelstene. Hans kunstneriske Stil var stærkt paavirket af Bindsbøll og den tyske »Jugend«-Bevægelse. Foruden egne Tegninger arbejdede han sammen med Kunstnere som Siegfried Wagner, Gudmund Hentze, Ludv. Find o. fl. B.s Virksomhed fik en ikke ringe Betydning for Udviklingen af den kunstneriske Udnyttelse især af Tin

og Sølv i den anvendte Kunsts Tjeneste, ikke mindst gennem den store personlige Paavirkning, han øvede paa yngre Kunstnere. 1907 opgav han sin Smedie og det dertil knyttede Udsalg og virkede Resten af sit Liv i den katolske Sags Tjeneste som en højt elsket og anset Leder af den katolske Højskole i Kbh. — Maleri af L. Find 1913. Tegning af samme paa Fr.borg. Selvportræt.

Sophus Michaëlis i Kunst, III, 1901. Johannes Jørgensen: Mit Livs Legende, II, 1916. Nord. Ugeblad for kat. Kristne, LXII, 1914, S. 85 ff.

Georg Nygaard.

Ballin, Samuel Jacob, 1802—66, Læge. F. 21. Okt. 1802 i Kbh. (Mos.), d. 24. Marts 1866 sst., begr. sst. (Mosaisk Kgd., Nørrebro). Forældre: Købmand Jacob Levin B. (1762—1803) og Susanne Melchior (1777—1807, gift 2° 1806 med Marskandiser og Lysestøber i Helsingør, senere Købmand i Kbh. og Altona Joel Levin Nathanson, 1774—1866, gift 2° med Judithe Ruben). Gift 5. Maj 1836 i Kbh. (Mos.) med Dorothea Trier, f. 29. Okt. 1806 i Kbh. (Mos.), d. 10. Nov. 1894 sst., D. af Købmand Levin Seligmann T. (1774—1823) og Jacket (Jacobine) Melchior (1778—1849).

Forældrene døde tidlig, hvorfor B. blev opdraget i Huset hos sin Onkel Købmand Levin Seligmann Trier, hvis Datter senere blev hans Hustru. Dimitteret 1820 fra Borgerdydskolen i Kbh. tog han 1826 medicinsk Eksamen, var derefter i nogle Aar Kandidat og Reservemedicus paa Frederiks Hospital, tog virksom Del i Stiftelsen af Lægeselskabet Philiatrien (1829), foretog 1831—32 efter kongelig Befaling en Rejse i Udlandet for at studere den asiatiske Kolera og publicerede efter sin Hjemkomst en værdifuld Licentiatdisputats om denne Sygdom (1832). 1836 tog han den medicinske Doktorgrad og virkede fremdeles som praktiserende Læge i Kbh., idet han samtidig var ansat først som Distriktslæge, senere i en lang Aarrække som Fattiglæge ved det mosaiske Samfund. 1853 var han Overlæge ved et Koleralazaret og udfoldede i det hele en utrættelig Virksomhed under den store Koleraepidemi. S. A. blev han Medlem af Sundhedskollegiet. Ved Siden af sin omfattende og højtskattede Lægevirksomhed og sin flersidige offentlige Virken til Lægevidenskabens og Lægevæsenets Fremme tog han livlig Del i Tidens politiske og nationale Bevægelser og sluttede sig nært til den ledende nationalliberale og skandinaviske Retning; han var saaledes ogsaa Medlem af Dansk Folkeforenings Repræsentantskab. En af hans Døtre blev gift med Overlæge Professor Dr. med. Frederik Jacob Trier (s. d.). — Tit. Professor 1860. — R. 1853. — To Malerier af Jul. Friedländer fra 1852, desuden Maleri af L.

Bendixen (1863) og Portræt paa Kop fra Bing og Grøndahl, alle i Privateje. Litografi. Træsnit efter Tegning af H. Olrik (1866).

Selvbiografi i Universitetets Progr., 1836, S. 64 f. Ill. Tid. 8. April 1866.

Jul. Petersen (L. S. Fridericia).*

Balling, Jens Christian, 1843—1916, Skolemand. F. 24. April 1843 i Skive, d. 15. Okt. 1916 paa St. Josefs Hospital i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Handelsbetjent, senere Gartner Svenning B. (1822—47) og Ane Margrethe Wendelin (1804—83). Gift 27. Okt. 1864 i Hvejsel med Laura Julie Semler, f. 1. Maj 1833 i Vordingborg, d. 30. April 1905 i Lindeballe, D. af Muremester Carl Gotfred S. (1783—1846) og Elisabeth Christine Wolf (1805—66) og Plejedatter af Provst E. S. Wolf i Hvejsel.

Efter Konfirmationen blev B. anbragt paa et Prokuratorokontor i Skive, men allerede seksten Aar gammel fik han midlertidig Plads som Andenlærer, kom 1860 til Jelling Seminarium, hvorfra han blev dimitteret 1863, blev derefter Lærer ved Gedved Seminarium, gik med i Krigens som frivillig, men blev hjemmitteret inden Overgangen til Als, fordi han havde faaet Embede som Lærer i Rebild, Skørping Sogn. Efter tre Aars Ophold her blev han 1867 forflyttet til Lindeballe, hvor han blev, til han 1905 efter sin Hustrus Død tog sin Afsked. Derefter levede han i Holte og paa Frbg., men var meget paa Rejse som Foredragsholder, til han 1913 blev ramt af Apopleksi og maatte ligge paa Hospitalet til sin Død. Ved Siden af sin Lærergerning, som han gik meget op i, udfoldede B. en betydelig Virksomhed med Pennen (for øvrigt ogsaa som Foredragsholder). Han begyndte som Bidragyder i F. E. Boisens »Budstikke«, mest med Betragtninger over bibelske Emner. Da »Budstikken« hørte op (1879), udgav han nogle Aar (1880—82) sammen med tre Præster »Den ny Budstikke« og udgav 1883—1905 alene »Vægteren« (hver 14. Dag), hvor hans fasteste Bidragyder var Otto Møller. Sine egne Artikler samlede og sammenarbejdede han i Bogform, »Ordsproglærdom« (1877; 2. udvidede Udgave 1890; ny Saml. 1905), »Hverdagsprædikener« (1895), »Paulus og hans Tid« (1882) og »Bibelske Skildringer« (1898). Bibelen og de gamle Fyndord er stadig de Emner, han kredser om, og dem kendte han grundigt. B. var 1894—1906 Medlem af Bestyrelsen for Danmarks Lærerforening, 1905—06 Formand, og han var virksom for Afholdssagen paa sin Egn. — Mindesten i »Ballings Anlæg« ved Lindeballe Skole med Bronzeportrætmedaillon af Rasmus Andersen 1919.

Chr. Balling: En Sommer i Amerika, 1902. Hans Kau: Læreren og Forfatteren C. B., 1917.

Marius Kristensen.

Balling, Emanuel, 1733—95, Forfatter, Journalist. F. 13. Dec. 1733 i Præstø, d. 22. Jan. 1795 i Kbh. (Nic.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Købmand Jørgen Jensen B. (ca. 1699—1743, gift 2° 1737 med Anna Magdalene Dreyer, ca. 1705—43) og Bolette (Bodil) Cathrine Amunds (Ammonsdatter) (ca. 1699—1736). Gift 13. Juli 1763 i Helsingør (Olai) med Mette Marie Enghaven, døbt 2. Maj 1736 i Kbh. (Holmens), begr. 6. Febr. 1793 sst. (Nic.), D. af Skriverkarl, senere Postmester og Viceraadmand i Helsingør Andreas Jacob E. (d. 1764, gift 2° 1755 med Catharine Margrethe Bondo, d. 1818, Enke efter Løber ved Toldkammeret Cordt Buck, d. 1754) og Anna Cathrine Wolf (d. 1753).

Tidlig forældreløs blev B. efter sin Konfirmation Skriversvend paa Gaunø og ca. 1760 Fuldmægtig hos Notarius publicus i Helsingør. Her forsøgte han sig uden Held som Eddikebrygger, fik saa Privilegium paa et Trykkeri, hvorfra han 1767 udgav »Øresundske Skipperlister«, der n. A. udvidedes til Ugebladet »Helsingørs Adresse-Contors nye Efterretninger« med udenlandske Nyheder og Underholdningsstof. Han oprettede en Skrivestue og udgav den første i Rækken af sine Oversættelser af Edward Young. Da intet af alt dette kunde skaffe ham Udkommet — hvad han redeligt og troskyldigt meddelte i sin Afskedsartikel — tog han 1771 til Kbh., hvor han efterhaanden satte sin store Flid, Foretagsomhed og Evne til Sympati ind paa mangfoldige litterære og filantropiske Opgaver. Hverken hans selvstændige Digtning af følsom og belærende Art (Digtet »Aarstiderne« (1782—85) nævnes endnu, fordi det foranledigede et hvast Epigram af Baggesen), hans Oversættelser eller hans kortvarigere periodiske Skrifter (»Litteraturens Paketbaad« (1777—79), »Avis for Børn« (1779—82)) vilde dog kunne bevare Mindet om ham; mest kendt i Samtiden blev hans didaktiske Fortælling »Husmoderen eller den værdige Landboequinde« (1792), der prisbelønnedes af Landhusholdningsselskabet, uddeltes af Regeringen i 1000 Eksemplarer og oversattes til Svensk. Derimod vil Kulturhistorikeren stedse ty til Ugebladet »Kiøbenhavns Aftenpost«, hvis Hovedbidragyder han var fra dets Stiftelse 1772 til sin Død; siden 1783, da Udgifveren Agent Holck døde, var han ogsaa af Navn Redaktør. Han skrev heri talløse Betragtninger over og Smaaskildringer (oftest i Samtaleform) fra Hovedstadens og Landets Nutidshistorie og Dagligliv. Deres Forbillede var den engelske Tidsskriftmanér, og er end Afstanden litterært set overordentlig, betegner de dog, stofrige og let læste som de er, en virkelig journalistisk Nybegyndelse og paaskønnedes ogsaa meget i den jævne Middelstand. Bladets Agitation for Godgørelse og

Samfundsarbejde overførte B. til det praktiske Liv. Han var blandt Hovedmændene i »Selskabet for Borgerdyd« 1785, var Stifter af den første »Realskole for Middelstandens Pigebørn« 1787, og da den ikke trivedes, fik han til Bedste for fattige Pigebørns Opdragelse oprettet »Det søsterlige Velgørenhedsselskab«, der fik stor Tilslutning og endnu virker. — B.s almenyttige Foretagender gav ham ofte personlige Tab, og en sorgfri Tilværelse opnaede han aldrig. Hans selvlærte Præg som Skribent og hans snaksomme, ofte naive og snusfornuftige Ræsonnement, ikke mindst den idelige Formanen til Tarvelighed og Dyd gjorde ham til et let Bytte for hans Samtids yngre kvikke Hoveder og til en Fabel for de senere Romantikere. Sund Sans manglede han dog ikke, og hans positive Indsats har Eftertiden villigt anerkendt. — Tegning af M. M. Henrichsen. Stik derefter af Flint (1795).

F. Thaarup: Den virksomme Emanuel Balling, 1795. H. Lund: Selskabet for Borgerdyd, 1885. Th. Lang i Bog og Naal, II, 1895, S. 210 f, 232 f. G. Sinding i Nordstjernen 26. April 1896, Tillæg. L. Pedersen: Helsingør i Sundtoldstiden, II, 1929, S. 300 ff.

Paul Læssøe Müller.

Balsgaard, Carl Vilhelm, 1812—93, Maler. F. 24. Dec. 1812 i Kbh. (Frue), d. 14. Aug. 1893 sst., begr. paa Frbg. (Solbjerg). Forældre: Lottoassistent, Revisor Hans Jensen B. (1779—1820) og Maria Dorothea Weinreich (1780—1844). Gift 9. Nov. 1843 med Anna Margrete Hirth, f. 28. April 1809 i Kbh. (Garn.), d. 13. Aug. 1868 sst. (Frbg.), D. af Sadelmager ved det ridende Artilleri Johan Emanuel H. (1780—1833) og Karen Magdalene Neble (1773—1850).

B. kom 1828 paa Akademiet, vandt 1841 den lille Sølvmedaille, konkurrerede med Ære, men uden Udbytte til den Neuhausenske Præmie 1843 med en Kopi paa Porcellæn af Eckersbergs Billede af Thorvaldsen, fik dog 1855 et Rejsestipendium paa to Aar, blev 1857 agreeret ved Akademiet og 1858 Medlem. Oprindeligt arbejdede han som Figurmaler, gik derefter over til at male Frugtstykker og Stilleben (1835) og lagde sig 1842 efter Porcellænmaleriet. 1848—49 opholdt han sig i Göteborg, 1855—57, med Støtte af Akademiet og det Reiersenske Fond, i Berlin, Dresden, Düsseldorf og Paris, 1872—73 i Italien. 1864 blev han ansat som Inspektør ved Kong Christian IX.s private Malerisamling; han underviste Dronning Louise i Maling. Da et Professorat som Dekorationsmaler 1864 blev oprettet, søgte han dette, 1865 Stillingen som Direktør for Galleriet efter C. J. Thomsen, begge Dele uden Held. Han var en bitter og kampivrig Karakter, der ikke uden Drillelyst

beskæftigede sig meget med Akademiets og Akademikernes Forhold. Endnu i Slutningen af 80'erne angreb han voldsomt den nyere Kunst (Krøyer). Af hans Arbejder ejer Statens Museum for Kunst »Stilleben« og et Frugtstykke (1857) samt det af ham til Museet testamenterede »Billede af Menneskelivet« fra 70'erne. Paa Rosenborg hænger de to morsomme Billeder af Frederik VII.s Indtog i Kbh. med Prinsesse Mariane (1843 og 1845), paa Fr.borg dels et lille Billede fra Gammeltorv (1839), dels hans dertil af ham selv testamenterede Selvportræt. B. har til Litografi udført Billeder af Hans Egede, Phister, A. S. Ørsted og N. N. Falck. B. førte en spids, meget detaillerede Pensel og arbejdede desuden altid med Fordriver, saa hans Værker er til det yderste pilne og smaaligt gennemførte; Farveholdningen er, især efter hans Düsseldorfbesøg, sødlig-varm. — B.s efterladte Formue gik til et Legat for Kunstneres Enker. — Tit. Professor 1867. — R. 1892.

F. Meldahl og P. Johansen: Det kgl. Akademi for de skønne Kunster, 1904, S. 300 ff.

O. Andrup.

Balslev, fynsk Præsteslægt, der føres tilbage til en Bonde Anders Rasmussen i Balslev By, hvis Søn Rasmus Andersen (1656—1718), Amtsforvalter i Odense og Rugaards Amter, antog Navnet B. I sit Ægteskab med Marie Elisabeth Hansdatter Bang havde han fire Børn, af hvilke den ældste Søn Magister Jens B. (1690—1761) var den første af fire Præster B. paa Rad i Tommerup og Brylle. Jens B. var gift tre Gange; anden Gang med Maria Sophie Luja, med hvem han havde seks Børn, hvoraf Laurits Luja B. (1722—92) var den næstældste Søn. Han var Sognepræst til Haarslev og havde fem Børn, blandt hvilke hans Efterfølger i Haarslev nedenn. Rasmus B. (1762—1840). Blandt dennes Børn var nedenn. Biskop Carl Frederik B. (1805—95) — der er Fader til nedenn. Skolemand Christian Vilhelm Julius B. (f. 1860) —, Rasmus B. (1807—82) Sognepræst i Nørre Broby — hvis Søn er Biskop i Odense Laurits Nicolaj B. (1845—1923) — og Johan Christian B. (1798—1885), der fulgte Faderen i Haarslev Sognekald. Sidstnævnte var gift første Gang med Martine Henriette Boesen, med hvem han bl. a. havde Sønnen Rasmus Laurits B. (1833—96), der var Udgiver af »Bibellæsning i Hjemmet«. I andet Ægteskab med Pauline Dorothea Erasmin Krüger havde J. C. B. Sønnen Laurits Nicolaj Vilhelm B. (1850—1923), der som Faderens Efterfølger blev den fjerde Pastor B. i Haarslev Sogn. — 1928 afslørede i Balslev By Mindesmærker for Slægtens Stamfader og en Række af dens Medlemmer.

Benjamin Balslev: Stamtavle over Familien B., 1901. Lars Chr. Balslev og Benjamin Balslev: Stamtavle over Haarslevgrenen af Familien B., 1917; Tillæg, 1926. Præstehist. Saml., 1929, S. 23—41.

Albert Fabricius.

Balslev, Carl Frederik, 1805—95, Biskop. F. 10. Jan. 1805 i Haarslev ved Bogense, d. 11. Marts 1895 i Ribe, begr. sst. Forældre: Sognepræst Rasmus B. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 1° 8. Maj 1833 i Kbh. (Frue) med Ulrikke Christine Boesen, f. 28. Juli 1807 i Kbh. (Helligg.), d. 13. Febr. 1837 i Vejerslev, D. af Renteskriver, senere Justitsraad Johannes B. (1768—1859) og Sophie Frederikke Hammerich (1779—1850). 2° 12. Juni 1839 i Kbh. (Frue) med Louise Eleonore Boesen, f. 28. Jan. 1818 i Kbh. (Frue), d. 17. Nov. 1850 sst. (Frue), Søster til 1. Hustru. 3° 18. Aug. 1853 i Jordkær med Marie Elise Hansen, f. 3. Aug. 1824 i Jordkær, d. 23. April 1895 i Ribe, D. af Sognepræst, senere Superintendent Jep H. (s. d.) og Hustru.

B. blev 1822 Student fra Odense, tog 1827 teologisk Embeds-eksamen og opholdt sig derefter seks Aar i Hovedstaden som Lærer. 1833 blev han Sognepræst for Vejerslev og Blidstrup paa Mors, 1850 Stiftsprovst i Ribe, 1860 Sognepræst i Nørre Broby og 29. Marts 1867 Biskop i Ribe, fra hvilket Embede han netop havde søgt sin Afsked, da han døde. 1883 blev han Dr. theol. honoris causa ved Kbh.s Universitet. Hans Navn er især knyttet til to meget brugte Skolebøger. Til Brug for sine Børn, som han selv underviste, havde han udarbejdet en kort Fremstilling af den bibelske Historie, der under Titlen »Bibelhistorie tilligemed lidet af Kirkens Historie efter Apostlenes Dage, til Brug for Almueskoler« udkom i Aaret 1844. Den blev autoriseret til Brug i Almueskolen og ved Konfirmationsundervisningen og fandt derfor stor Udbredelse; 1929 forelaa den i 137 Oplag. 1849 udkom B.s »Luthers Catechismus med en kort Forklaring. En Lærebog for den uconfirmerede Ungdom«. Ogsaa denne Bog blev autoriseret til Skolebrug, og efterhaanden fortrængte den Balles Lærebog; 1932 forelaa den i 304 Oplag. — R. 1856. DM. 1869. K.² 1875. K.¹ 1878. S.K. 1892. — Maleri af H. C. Jensen i Ribe Domkirke (1883). Træsnit 1883 og 1892.

Selvbiografi i Universitetets Progr. Nov. 1883. Sofus Elvius i III. Tid. 22. April 1883.

Fr. Nielsen (Hans Koch).*

Balslev, Rasmus, 1762—1840, Præst. F. 3. Febr. 1762 i Kolshave Præstegaard, Guldbjerg Sogn, d. 25. Dec. 1840 i Haarslev, begr. sst. Forældre: Sognepræst Laurits Luja B. (1722—92) og Apelone

Lange (1724—91). Gift 1° 1. Juni 1790 i Vilstrup ved Haderslev med Dorothea Christine Windekilde, f. 6. Febr. 1768 i Løgumkloster, d. 11. Aug. 1796 i Haarslev, D. af Sognepræst i Vilstrup Niels Jensen W. (1721—1809) og Cathrine Pedersdatter Wedel (1730—1803). 2° 7. Juli 1797 i Tyrstrup ved Christiansfeld med Anna Salome Lautrup, f. 28. Dec. 1775 i Aastrup ved Haderslev, d. 15. Juli 1833 i Haarslev, D. af Sognepræst i Tyrstrup Johan Christian L. (1737—1803) og Salome Christophersdatter Sass (1754—1828).

B. blev privat dimitteret 1778 og bestod Attestats 1783. Afgørende for hans Fromhedsliv fra de ganske unge Aar blev den Paavirkning fra Christiansfeld, som Brødremenighedens Mission udøvede paa Fyn, og som ogsaa naaede hans Hjem. Under sin Studentertid bevarede B. Forbindelsen med Brødremenigheden, hvor han i Forstanderen for de ugifte Brødre, Stolpe, fandt en forstaaende aandelig Vejleder. 1783 blev han Degn hos Faderen i Haarslev paa Fyn, og seks Aar senere overtog han dette Patronatskald. Brødremenighedens aandelige Gerning i Nordslesvig og paa Fyn skabte et Fællesskab mellem de vakte Præster og Lægfolk. Den stærke Følelse af Missionsforpligtelse i en Tid, der var ualmindelig kritisk over for kirkelig Kristendom, gav sig Udslag i, at en Kreds af Præster, blandt dem B., med Jens Fr. Boesen i Vigerslev som Udgiver udsendte et Tidsskrift («Evangelisk Magazin for danske Sandhedselskere», I—IV, 1801—06, fortsat i »Christeligt Maanedsskrift«, I—II, 1807—09) og periodiske Opbyggelsesskrifter (bl. a. B.s højt paaskønnede »Opbyggelige Betragtninger for Syge«, 1806, 10. Opl. 1880) samt lod uddele Bibler og Ny Testamenter. Arbejdets Hensigt var at befordre »sand evangelisk og praktisk Kristendom«. B.s patriarkalske Præstetype var i Brødremenighedens Aand: det hjertelige, det enfoldige og det økumenisk fredelige. — Maleri af ukendt i Familieej.

E. Mau i Genealogisk og biographisk Archiv, I, 1840, S. 403 ff. Selvbiografi fra 1838, trykt som Manuskript, Odense, 1882. L. Koch: Den danske Kirkes Hist. 1801—17, 1879—80, S. 251 f. J. Oskar Andersen: Festskrift i Anl. af Det danske Missionsselskabs Hundrede-Aars Jubilæum, I, 1921, S. 25 f.

Michael Neiiendam.

Balslev, Christian Vilhelm Julius, f. 1860, Skolemand. F. 2. Marts 1860 i Ribe. Forældre: Stiftsprovst, senere Biskop C. F. B. (s. d.) og 3. Hustru. Gift 1° 14. Okt. 1899 i Kbh. (Jac.) med Thyra Gyride Thorsen, f. 21. Febr. 1872 i Kbh. (Frels.), d. 18. Juni 1902 sst. (Johs.), D. af Politiasistent, senere Politiinspektør Thor Niels

Brock T. (1831—87) og Elise Marie Theodora Henriette Grimm (1836—1909). 2° 1. Sept. 1909 i Sønder Jernløse med Ella Sofia Elisabeth Mielche, f. 9. Jan. 1876 i Aarhus, D. af Kaptajn, senere Oberstløjtnant Johan Christopher M. (1829—1907) og Edel (Ella) Vilhelmine Hoff (f. 1847).

B., der allerede i Barnealderen havde Interesse for Naturen og Naturiagttagelse, blev Student 1877 fra Ribe, cand. theol. 1883 og tog Skoleembedseksamen (ved Tillægseksamen i Naturhistorie og Geografi) 1893. Han blev straks efter teologisk Embedseksamen knyttet til københavnske Skoler, var 1886—89 ansat ved Birkerød Kostskole under Johan Mantzius og fik her Interesse for Undervisning i Naturhistorie og Lyst til ved Fagstudium at sætte sig ind i Faget. 1889—93 var han Lærer ved Slomanns Skole og paavirkedes ogsaa her af den ejendommelige og begavede Leder. 1893—1930 var han Lærer ved N. Zahles Skole og Seminarium, Lektor fra 1920. — Under Universitetsstudiet fik navnlig Eug. Warming Betydning for B. Hans Interesse førtes i biologisk Retning, han fik Syn for, at Undervisningen burde samle sig om enkelte Hovedtyper, og han blev derved en af Pionererne for Typeundervisningen paa biologisk Grundlag. — Da Almenskoleloven af 1903 forberedtes, var han med til at udarbejde Planen for Naturhistorieundervisningen, og han udgav siden, dels alene, dels sammen med Kristen Simonsen og P. Andersen, en Række stærkt benyttede Lærebøger i Botanik og Zoologi, saavel for Mellemskolen, Realklassen og for Præliminær- og Pigeskoleeksamen som for Folkeskolen og Seminarieret. Han har tillige sammen med P. Andersen udgivet seks Vægtavler over Insekterne og sammen med Eug. Warming tyve botaniske, siden fem med Aug. Mentz. Disse Tavler, der klart fremhæver det væsentlige, har baade her hjemme og i Udlandet naaet stor Udbredelse. — Gennem sin praktiske Lærergerning, ikke mindst ved Seminarieret, har B. virket for sund Forstaaelse af Naturhistorieundervisning. Sine Tanker om denne har han udtrykt i den 1900 udkomne »Praktisk Hjælpebog for begyndende Naturhistorielærere« (3. Udg., 1918). B. er fra 1925 Censor i Botanik ved Skoleembedseksamen, fra 1921 Direktør for Det Wærnske Institut, hvis Historie han udgav 1913. — R. 1922.

Carl Christensen: Den danske Botaniks Hist. indtil 1912, 1924—26, S. 770 ff.

Hakon Jørgensen.

Bancke, Mogens, d. ca. 1588, Præst og Salmedigter. Han nævnes 1553, mens Bornholm var bortforlenet til Lübeck, som Præst i Allinge og edfæstet Landsskriver. Rimeligvis 1558 blev han Sogne-

præst i Svaneke-Ibsker; 1584 var han blandt de Præster, der sendtes til Hertug Christians Hylding i Lund; i nogle Aar var han Provst. Kraften i hans Minde paa Stedet udtrykkes ved Fortællingen om, at Svenskerne Landgang i St. Ibs Sogn 1645 skulde skyldes, at B.s Grav i Ibs Kirke havde lidt Overlast. I videre Kredse erindredes han som religiøs Digter; om end uden særlig Originalitet i Tanke eller poetisk Kraft gav han jævne, tilforladelige Udtryk for bibelsk-luthersk Fromhed, med stærk Følelse af Troens Kamp under Verdens og Syndens Tryk. I Hans Thomissøns Salmebog 1569 var der optaget tre Salmer af B., hvoraf en (»Vi takke dig, o Gud, vor Fader kære«) gik over i Kingos Salmebog og derfra i Landstads norske; i 2. Udg. af H. Thomissøn 1586 tilføjedes en rimet Dialog om Loven og Evangeliet, med stærk Polemik mod Katolicismen. B. udgav endvidere »Alle Søndages og Festers Evangelier udi Rim udsatte«; i Dedikationen til Høvedsmanden paa Hammershus Mogens Gjøe 1578 udtaler han Haabet om, at Lægfolk paa denne Maade kan lære Evangelierne. Bogen, der saa nøje som mulig gengiver Teksterne i versificeret Form, udkom 1580 og atter 1586 med en Fortale af Sjællands Biskop Poul Madsen om Guds Ords Nytte: netop ved at synge Teksterne kan vi hjælpe hverandre til at kende dem.

J. R. Hübertz: Aktstykker til Bornholms Historie, 1852, S. 183, 194, 495. H. F. Rørdam: Lyskanders Levned, 1868, S. 278, og i Kirkehist. Saml., 5. Rk., II, 1903—05, S. 50. C. J. Brandt og L. Helweg: Den danske Psalmedigtning, I, 1846, S. 73 ff. og Tillæg, S. 21. J. A. Jørgensen: Series pastorum paa Bornholm, 1907, S. 46 f.

Valdemar Ammundsen.

Bang, Navnet paa flere danske Slægter, hvis Uafhængighed af hverandre maa anses for givet paa Trods af ældre Genealogers Forsøg paa at kæde dem sammen til een. Den mest kendte af disse Slægter stammer fra Vestfyn, hvor fire Brødre Poul, Hans, Jørgen og Henrik B. fra Middelfart og Assens nævnes sammen 1547 (Dsk. Kancelliregistr. 1535—50, S. 347 f.). Det er uvist, om disse har Forbindelse med nedenn. Øksenhandler Christopher B. (d. 1599) og dermed med den nedenn. Kapellan Oluf B. (d. 1522), som fejlagtig er opstillet som den fælles Stamfader for Slægterne B., og hans Broder Sognepræsten Peder Hansen B. i Middelfart. Sidstn. var i Slægt med Præsten Mats B., der havde stiftet det St. Anna Alter i Middelfart, om hvis Gods Peder Hansen B. og andre Slægtninge 1547 stredes med Borger i Bogense Hans B.; denne havde ogsaa andet Kirkegods, som efter hans Død 1560 overgik til Øksenhandleren Christopher B., hvad der støtter Formodningen om deres

Slægtskab. Af de nævnte Brødre skal Henrik være Fader til nedenn. Præst Hans Henriksen B. (d. 1620), medens Jørgen er Stamfader til en stor Efterslægt. Hans Sønnesøns Sønnesøns Søn Kammerraad Niels Christian B. (1697—1760) havde i første Ægteskab Sønnen nedenn. Oluf Lundt B. (1731—89), der blev adlet 1777 og er Stamfader til den nulevende adelige Familie B.; hans Sønner var de nedenn. Godsejer Niels B. (1776—1815) og Forfatteren Balthasar Nicolai B. (1779—1856). Niels Chr. B. var endv. Fader til Amtsforvalter Jacob B. (1739—97), hvis Sønnesønner er nedenn. Kunstsamler Frederik Siegfried B. (1810—89) og Overlærer Jacob Henrik B. (1809—99), hvis Søn er nedenn. Veterinær Bernhard Laurits Frederik B. (1848—1932). Sidstnævnte var Fader til nedenn. Veterinær Oluf B. (f. 1881). — Af andet Ægteskab havde Kammerraad Niels B. Sønnerne Sognepræst Peder Schwane B. (1744—92) — der er Bedstefader til nedenn. Jurist Peter Georg B. (1797—1861) — og nedenn. Læge Frederik Ludvig B. (1747—1820), der var Fader til nedenn. Læge Oluf Lundt B. (1788—1877). Sidstnævnte var Bedstefader til Forfatteren Herman Joachim B. (1857—1912) (s. d.).

Præsten Niels B. i Klinte (1532—1608), hvis Tilknytning til den lige omtalte Slægt er højst tvivlsom, er Bedstefader til de nedenn. Fætre Filologen Thomas B. (1600—61) og Biskop Niels Hansen B. (1614—76). — Raadmand i Nyborg Mads Olsen B. (1632—79) havde Sønnerne Hospitalsforstander Hans Madsen B. (1673—1755) — der var Fader til nedenn. Teolog Hans Otto B. (1711—64) — og Ole Madsen B. (1663—1710). Dennes Søn var nedenn. Genealog Oluf B. (1710—83). — Købmand i Grenaa Jens B. (1646—1728) var Bedstefader til nedenn. Læge, Arkitekt Jens B. (1737—1808) og til Assessor i Hof- og Stadsretten Andreas B. (1740—1801), der var Fader til nedenn. Forstmand Jens B. (1786—1862). Dennes Søn, nedenn. Forstmand Frederik Andreas Christian B. (1821—1902), var Fader til ligeledes nedenn. Forstmand Jens Poul Frederik B. (1854—1929). — Fra Byfoged i Middelfart, senere Herredsfoged i Nim Herred Niels B. nedstammer en Landmands- og Købmandsfamilie B. Af hans Sønnesønner var Købmand Peder Jørgensen B. (1723—95) Bedstefader til nedenn. Officer Peter Christopher B. (1829—1905), og Landmanden Laurits B. (1731—88) var Oldefader til Overlærer Johannes Peter B. (1836—98), hvis Søn er nedenn. Teolog Jacob Peter B. (f. 1865). — Købmand i Horsens Jens Thykjær B. var Fader til nedenn. Historiker Heinrich Vilhelm Theodor Falkenberg B. (1843—1910), hvis Sønner var de nedenn. Statistiker Niels Frederik Immanuel Omø B. (1874—1924) og

Politikeren Jens Gustav B. (1871—1915), hvis Hustru var den ligeledes nedenn. Politiker Nina B., f. Ellinger (1866—1928), samt den tidligt afdøde Historiker Thomas Bartholin B. (1889—1920). — Uden Forbindelse med nogen af disse Slægter forekommer i 15. og 16. Aarh. to Adelslægter B., en i Jylland og en anden paa Lolland-Falster.

F. E. Hundrup: Stamtavle over Oluf Bangs Efterkommere paa Sværdsiden, 1875, korrigeret i Personahist. Tidsskr., 1. Rk., III, 1882, S. 279—86. Danmarks Adels Aarbog, II, 1885, S. 29 ff. Ny kirkehist. Saml. VI, 1872—73, S. 271 ff.

Albert Fabritius.

Bang, Bernhard Laurits Frederik, 1848—1932, Veterinær. F. 7. Juni 1848 i Sorø, d. 22. Juni 1932 paa Frbg., begr. sst. (Solbjerg). Forældre: Overlærer ved Sorø Akademis lærde Skole, senere tit. Professor Jacob Henrik B. (1809—99) og Laura Louise Marie Josephine Moth (1814—91). Gift 20. Dec. 1874 i Sorø med Anna Elisabeth Caroline Klee, f. 20. Okt. 1844 i Kbh. (Frue), d. 3. Nov. 1922 paa Frbg., D. af Fuldmægtig, senere Kontorchef i Postvæsenet og Justitsraad Frederik Alexander Gottlieb K. (s. d.) og Hustru.

B. forlod Sorø som Student 1865, blev cand. med. 1872, studerede derefter Veterinærvidenskab og tog Dyr lægeeksamen 1873. Han fungerede som Kandidat ved Almindelig Hospital og Kommune-hospitalet og praktiserede samtidig en kort Tid som Læge paa Nørrebro. I de følgende fem Aar var han knyttet til Kommune-hospitalet, først som Prosektor, senere som Reservemedicus ved 3. (medicinske) Afdeling under Overlæge Fr. Trier. Det saa saaledes ud, som om B. vilde opgive Veterinærvidenskaben. Da døde Professor V. Stockfleth ved Veterinærskolen 1879, og Skolens Direktør C. E. Fenger opfordrede B. til at søge Lærerstilling ved Højskolen; 1. Jan. 1880 tiltraadte han sin nye Gerning som Lærer i Kirurgi og Leder af ambulatorisk Klinik. I begge disse praktiske Veterinærfag, der paa Forhaand ikke havde B.s særlige Interesse, blev hans Virksomhed af overordentlig Betydning for Veterinærvidenskaben. Kort efter sin Ansættelse foretog han i Foraaret 1880 en Rejse til Veterinærskolerne i Tyskland, Østrig og Frankrig, vendte tilbage i Maj og forsvarede i Juli Afhandlingen »Iagttagelser og Studier over dødelig Embolie og Thrombose i Lungearterierne« for den medicinske Doktorgrad. Med B.s Undervisning i Veterinærkirurgi indtraadte et Vendepunkt, idet han indførte Antiseptikken, der længst havde vundet Indpas i Lægekunsten, men kun i ringe Grad havde været paaagtet af Dyr lægerne. B. blev hurtigt anerkendt som en fremragende Kirurg; dristigt og med Held gik han

i Lag med den vanskelige og farlige Klaphingsteoperation og siden talrige andre kirurgiske Indgreb, der tidligere havde givet daarlige Resultater. Han udstrakte sin Operatørgerning til hele Landet, idet han foretog talrige Rejser rundt til praktiserende Dyr læger, hjalp dem og oplærte dem i Antiseptikken, hvorved han selv høstede Erfaring og hjembragte et værdifuldt Studiemateriale. H. V. Stockfleth havde 1870 og 1877 udgivet 1. og 2. Del af sin højst fortjenstfulde Haandbog i Veterinærkirurgien. B. tog nu Arbejdet op, gennearbejdede og forbedrede det efterladte Manuskript og udgav 1888 som Supplementsbind en Fremstilling af Urin- og Kønsganernes Sygdomme.

Ved sin Ansættelse havde B. tillige paataget sig Forpligtelsen til at undervise i patologisk Anatomi, et Fag, som der ikke før i større Omfang havde været læst over ved Skolen; siden Bays Død 1880 var Undervisningen helt hørt op. Af Interesse for Faget begyndte B., saa vidt Tiden tillod det, at holde Forelæsninger og Sektionsøvelser, og efterhaanden indsaa man, at en selvstændig Undervisning i patologisk Anatomi var paakrævet. De første Bestemmelser derom findes i Højskolens Undervisningsplan for 1885, men først da G. A. C. Sand i Juli 1887 havde overtaget Operationsøvelserne og Ledelsen af ambulatorisk Klinik — fra Febr. 1889 ogsaa Kirurgien — fik B. Tid til at ofre sig for patologisk Anatomi, den Del af Undervisningen, der fremfor alt havde hans Interesse. Samtidig overtog B. den almindelige Patologi, og hertil kom senere i Nov. de Fag, Professor Bagge hidtil havde doceret: speciel Patologi og Terapi og Farmakodynamik. Desuden blev B. Leder af den stationære Klinik (Klinikken for mindre Husdyr til 1892 og af Klinikken for større Husdyr kun den medicinske Afdeling fra 1895 indtil sin Afgang fra Skolen Sept. 1914) og endelig ogsaa Forsøgslaboratoriets bakteriologiske Afdeling.

B.s Gerning kom saaledes efterhaanden til at omfatte snart sagt alle Veterinærfagene. Helt let var det næppe for ham at overtage den specielle Patologi og Terapi; St. Friis skriver i sin Biografi af B. i Højskolens Festskrift (1908): »Efter næsten 10 Aars Virksomhed skulde B. nu overtage en paa mange Omraader ganske ny og forskelligartet Gerning. Medens han ved sin Overtagelse af Kirurgien efter Stockfleth havde forefundet et i praktisk som videnskabelig Henseende solidt Grundlag at bygge videre paa, saa var der intet saadant Fundament til Stede for B. at støtte sig til ved de Fag, han nu skulde overtage. Bagge var ved sin Afgang fra Skolen en gammel Mand, og det sidste Tiaars rivende Udvikling havde han ikke kunnet følge. Men B. havde nu sin allerede

betydelige Erfaring at støtte sig til, og hans rige Evner og store Interesser svigtede ikke heller her.»

Med Iver havde B. dyrket Bakteriologien og fulgt de store videnskabelige Opdagelser og Fremskridt, som Forskningen stadig bragte. Hans egne bakteriologiske Arbejder gav ham Plads blandt Bakteriologiens største Navne. Især har han beskæftiget sig med Tuberkulosespørgsmaalet. Lige siden den første Meddelelse, der drejede sig om Yvertuberkulosen hos Kvæget (Tidsskr. f. Vet., XIV, 1884), har B. ved utallige Afhandlinger, Indlæg og Foredrag i Aarens Løb søgt at bekæmpe denne Sygdom, og alene paa Tuberkulosens Omraade har han et Verdensnavn. B. var den første, der anvendte det af Koch opdagede Tuberkulin paa Kvæget, men, som St. Friis skriver, B. benyttede det diagnostisk i Stedet for terapeutisk, og derved fik man et Middel til at befri Kvægbesættningerne for Tuberkulosen og skabe rene Avlscentre. Forordningen om Pasteurisering af Mælken før dens Anvendelse til Kalve- og Svineføde, hvorved Udbredelse af Tuberkulose i høj Grad vanskeliggøres, skyldes ogsaa B.s Initiativ. Men ser man den lange Række af Afhandlinger fra B.s Haand igennem, da viser de, at han især har søgt Aarsagerne til Sygdommene og sjældent har været Foregangsmand paa det terapeutiske Omraade. De fleste af B.s Afhandlinger har været offentliggjort i »Tidsskr. f. Veterinærer«, »Maanedsskr. f. Dyr læger«, »Det landøkonom. Forsøgslaboratoriums Beretn.«, »Ugeskr. f. Landmænd«, »Tidsskr. f. Landøkonomi« og »Medlemsbl. f. d. danske Dyr lægeforening«. Talrige af disse Arbejder er atter gaaet over i udenlandske Veterinærfagskrifter. Af Hovedarbejder nævnes: Den ondartede Lungesyge i Danmark 1881—83, Undersøgelser over miltbrandagtig Rosen og dens Behandling med Jodkalium (1889), Mallein (som Snivediagnosticum) (1892), Nekrosebacillen (Rendyrkning af den og dens Paavisning ved forskellige Sygdomme) (1890), Endocarditis hos Svin (1889, 1891—92), Svinepest (1892), Yverbetændelse hos Kvæget (1888), Influenza hos Hesten (1882), Kronisk Lungebetændelse hos Hesten (1893), Mund- og Klovsygens Optræden i 1896, Kvægets kroniske, smitsomme Tarmbetændelse (1906) o. m. fl. Endelig maa særskilt fremhæves, at B. sammen med V. Stribolt paaviste og rendyrkede den Bacil, der fremkalder den smitsomme Kastning hos Kvæget (Maanedsskr. f. Dyr læger, VIII, 1896—97; X, 1898—99). Spørgsmaalet om den infektiøse Kastnings Smitsstof, der længe har haft den største Betydning inden for Veterinærmedicinen, er i Nutiden ogsaa blevet et overordentlig vigtigt Problem for den humane Medicin, idet man har konstateret, at Bacillus abortus Bang fremkalder Febris undu-

lans, i andre Tilfælde en professionel Hudaffektion (Brucella-Infektion) hos Dyr læger.

Blandt B.s mange Afhandlinger er desuden ikke faa veterinærhistoriske, hvoriblandt kan nævnes Biografier af Abildgaard (1901) og den danske Veterinærskoles Lærere indtil 1880 (1923), endvidere Afhandlinger om Veterinærstudiet 1858—80 (1908), om Veterinærvesenet før Skolernes Oprettelse og om de første franske Veterinærskoler (1924).

B.s Virksomhed blev meget omfattende. Administrative Evner viste han som Veterinærfysikus (1892—1922) og som Formand igennem 36 Aar for Det veterinære Sundhedsraad (1892—1928), som han havde været Medlem af allerede siden 1881. Ogsaa paa andre Omraader lagde man Beslag paa B.s Arbejdskraft, sammen med Dr. Selmer ledede han 1887—89 den interimistiske Vaccinationsanstalt paa Veterinær- og Landbohøjskolen; af andre Hverv kan nævnes, at han var Medlem af Kommissionen til Forberedelse af Lov om smitsomme Husdyrsygdomme (1885) og Kød-kontrollkommissionen 1898 o. s. v.

I al sin Gerning høstede B. fra alle Sider, i Ind- som Udland, uforbeholden Anerkendelse, og hans humane og hjertelige Sindelag gjorde ham altid æret og elsket ikke blot i sin Lærergerning, men ogsaa inden for Dyr lægernes faglige Organisationer; i en lang Aarrække var han Formand i De danske Dyr lægers Fællesforening. 1892 blev han Professor i Veterinær-Lægevidenskab, 1898 Medlem af Videnskabernes Selskab, 1899 Æresmedlem af Den danske Dyr lægeforening og siden af talrige inden- og udenlandske veterinære, medicinske og landøkonomiske Selskaber; en ganske særlig Hyldelse vistes ham 1930, da han udnævntes til Æresmedlem af de internationale Veterinærkongresser. 1905 modtog han Sølvmedaillen fra den internationale Tuberkuloseforening. Han blev Dr. med. h. c. i Kristiania 1911, Dr. med. vetr. h. c. i Wien 1911 og Utrecht 1921. B.s Portræt blev 1906 malet til Fr.borg af August A. Jerndorff. 1923 opstilledes en stor Monumentalbuste i Bronze af B. (af August Hassel) foran Anatomibygningen paa Veterinær- og Landbohøjskolen; den sjældne Hæder, der her vistes B. i levende Live, var Udtryk for danske Dyr lægers dybe Taknemmelighedsfølelse over for Standens elskede og hæderkronede Nestor. — R. 1887. DM. 1892. K.² 1898. K.¹ 1911. S.K. 1922.

F. E. Hundrup: Stamtavle over Oluf Bangs Efterkommere, 1875, S. 70. Selvbiografi i Universitetets Progr., Nov. 1880, S. 129 ff. Ill. Tid. 26. Febr. 1888, 1. Jan. 1905. Maanedsskr. f. Dyr læger, XVI, 1904—05; XXX, 1918—19; XXXV, 1923—24; XL, 1928—29. Biografi af St. Friis i Den kgl. Veterinær-

og Landbohøjskole 1858—1908, 1908, S. 252—66. Berl. Tid. 6. Juni 1918. Festskrift til Bernhard Bang 1848—7. Juni—1928, 1928 (med Bibliografi). Oluf Thomsen i Politiken 7. Juni 1928 og Dagens Nyheder 23. Juni 1932. Carl H. Hansen i Berl. Tid. 23. Juni s. A.

Hj. Friis.

Bang, Balthasar Nicolai, 1779—1856, Forfatter. F. 18. Juli 1779 i Kbh. (Nic.), d. 15. Okt. 1856 i Nøddebo, begr. sst. Forældre: Kammeradvokat, senere Justitiarius Oluf Lundt B. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 11. Juni 1803 paa Frbg. (Frue) med Birgitte Sophie Horneman, døbt 4. Jan. 1781 i Kbh. (Frue), d. 24. Maj 1863 i Nøddebo, D. af Prof. theol. Claus Frees Horneman (s. d.) og Hustru.

B. blev privat dimitteret 1797, tog n. A. juridisk Forberedelseseksamen, udgav 1799 sine første Skuespil »Miskjendelsen« og »Den overvundne Stolthed« og 1801 Brevromanen »Adelaide von Hartner«. S. A. tiltraadte han en større Udenlandsrejse; han besøgte Iffland, Wieland, Herder og Schiller, traf Jean Paul og valfartede i Schweiz til de Steder, der var knyttet til Mindet om hans Yndlingsforfatter Rousseau, hvis »Confessions og Nouvelle Héloïse han mindst tyve Gange havde læst«. Efter Hjemkomsten købte B. en Landejendom i Nøddebo (det poetiske Navn gjorde Udslaget), ægtede sin Barndomskærlighed og levede et lykkeligt og patriarkalsk Husliv, agtet og elsket af Egnens Befolkning for sin Venlighed og Godgørelighed.

I Nøddebo genoptog B. sin dramatiske Produktion med Lystspillet »Stevnerne« og det historiske Sørge­spil (i Sanders Manér) »Knud Lavard«; begge forkastedes af Det kgl. Teater; de udkom under Titlen »Dramatiske Forsøg« 1807. De følgende 25 Aar udfoldede han en utrættelig Forfattervirksomhed, der kun sjældent kronedes med Held; ialt tolv Arbejder afvistes af Teaterdirektionen, og af de seks, som opførtes, havde kun Lystspillet »Lystspillet« (1809) og Sørge­spillet »Laura« (1817) Succes; det sidste gik seksten Gange. B. mente sig personligt forfulgt af Direktionen; i Virkeligheden var dog hans kranke Skæbne som Dramatiker ingenlunde ufortjent. Hans Stykker er et Repertorium af slidte litterære Klicheer. Lystspillene opererer med ganske udvendig Forklædnings- og Forvekslingskomik, der undertiden udarter til grove Farceløjer (»Uglspil«, 1812); Sørge­spillene er fyldt med krasse Sensationseffekter (»Criminalprocessen«, 1824) eller sentimentale Dydsdeklamationer (»Laura«) — tydeligt inspirerede af det 18. Aarh.s tyske borgerlige Drama. I Teknik og Emnevalg var B. Kotzebues Elev og forblev ganske uberørt af den store Strømkæntring i den danske Litteratur, som hans jævnaldrende Oehlenschläger fremkaldte. Smukke­

træder denne varmtfølede Søn af Humanitetens Aarhundrede os i Møde i sin indtagende Selvbiografi, hvis Hovedstykke, Skildringen af Udenlandsrejsen, viser B. som en elskværdig Elev af Sterne og Baggesen. — En Del Breve i Det kgl. Bibliotek. — R. 1853.

Selvbiografi, udg. af C. Otto, 1867; Supplémenter til samme i Figaro, red. af Rob. Watt, 1868, Nr. 104 og 109. Breve i: Af Jonas Collins Papirer, udg. af Edgar Collin, 1871. Fr. L. B. Zeuthen: Et Par Aar af mit Liv, 1869, S. 31—34. Rich. Petersen: Minder fra Øresundskysten, 1891, S. 245—53. C. N. Scholten: Dengang, 1921, S. 40—45. F. E. Hundrup: Stamtavle over Oluf Bangs Efterkommere, 1875, S. 66 f.

H. Topsøe-Jensen.

Bang, Christopher, d. 1599, Stiftsskriver og Øksenkøbmand. D. 6. Dec. 1599 i Odense, begr. i Graabrødre K. sst. Gift med Kirstine Clausdatter, d. 22. Marts 1624, begr. i Odense, D. af Claus Michelsen og Karine Kotte.

Af de andre kendte B. er paa Fyn var C. B. vistnok beslægtet med Hans B. i Bogense. Da denne døde 1560, blev C. B. hans Efterfølger til et Vikarie ved St. Knuds Kirke i Odense og fik ligeledes to Gaarde paa Fyn i Forlening, som denne tidligere havde haft. C. B.s Livsløb blev ikke helt almindeligt. I sin Ungdom (1556) studerede han i Wittenberg og blev senere ca. 1560 Underfoged paa Em Kloster (Emsborg). Da Regeringen ca. 1567 indsatte Stiftsskrivere i alle Landets Stifter, blev C. B. Stiftsskriver paa Fyn. Han skulde som saadan oppebære Kronens Tiendepart og andre Indtægter af Stiftet og gøre Regnskab derfor i Rentekammeret; selv skulde han aarligt høre Kirkernes Regnskaber og paase, at de holdtes i tilbørlig Stand. Han har næppe røgtet sit Embede med stor Nidkærlighed. I hvert Fald klages der senere over, at han stod tilbage med Kirkernes Regnskaber, og saa sent som 1578 laa han i Strid med Oluf Bager om, hvorvidt han havde leveret ham hele det Kvantum Korn, der var anvist ham af Tiendekornet 1568 og følgende Aar, og maatte til sidst gaa ind paa at efterlevere et vist Kvantum. Han var da længst ophørt at være Stiftsskriver, da Regeringen i Maj 1572 atter havde ophævet Stiftsskriverembederne over hele Landet, men han havde nok at tage Vare paa endda. Allerede Aaret efter at han var kommet som Stiftsskriver til Odense, havde han kastet sig ud i Øksenhandelen. 1568 passerede paa hans Regning 247 Øksne Gottorptolderen, 1569: 292, 1570: 716 og 1570'erne igennem aarligt ca. 500—700 Øksne; 1573 dog kun 299. C. B., der var gift ind i en af Odenses bedste Slægter, maa da regnes blandt Byens fornemste Borgere. 1571 blev han tillige med Knud Jørgensen Seeblad Forstander for Almindeligt Hospital. 1576 er han Raadmand. I Stridbarhed synes han ikke at have staaet langt

tilbage for Hans Mule og viser flere Gange Tilbøjelighed til at tage sig selv til Rette; 1584 maatte han offentligt gøre Byskriveren en Undskyldning for Fornærmelser. C. B. havde ikke saa ganske lidt Gods i Forlening af Kronen og har vel ejet ikke helt faa Ejendomme i Odense, hvad Navnet B.s Boder vidner om. Allerede 1576 var han jævnsides Knud Jørgensen Seeblad Odenses trediestørste Skatteyder, og endnu 1598, Aaret før sin Død, havde han bevaret denne Position.

G. L. Wad: *Fra Fyens Fortid*, I, 1916, S. 80 f.; IV, 1924, S. 13—24. F. E. Hundrup: *Stamtavle over Oluf Bangs Efterkommere*, 1875, S. 96. Utrykt i Rigsarkivet: *Rentemesterregnskaberne og Gottorp Toldregnskaber*.

Astrid Friis.

Bang, Claus Hansen, d. 1682, Digter. F. i Bogense (?), d. 9. Dec. 1682 i Kbh. Fader: Borgmester i Bogense Hans B.

C. B. blev Student 1638 fra Odense og Sognepræst i Horne og Asdal 1654. Efter en skandaløs Proces med Formandens Enke blev han 1662 afsat, formodentlig ved Højesteretsdom, og levede derefter i Kbh. som Lejlighedspoet. Der kendes fra Aarene 1666—77 27 Lykønskingsvers, Bryllups- og Begravelsesdigte o. l., som han alle har ladet trykke under Forfatternavnet Dorus; flere fra 1678—82 vides at være gaaet tabt. Disse Arbejder vidner ikke om store poetiske Evner, Versifikationen er ofte ubehjælpelig, og en Sammenligning med Anders Bordingssamtidige Lejlighedspoesi godtgør, at B. kun har hørt til Tidens ringere Digtere. At baade Jørgen Sorterup og Tøger Reenberg sidenhen gør sig lystige over hans Versefabrik, er ikke saa ufortjent, som at Peder Syv har optaget hans Klagedigt over Frederik III. (1670) i *Tohundredvisebogen*.

Tøger Reenberg: *Poetiske Skrifter*, II, 1769, S. 107 ff. Kirkehist. Saml., 3. Rk., III, 1881—82, S. 767—73.

R. Paulli.

Bang, Frederik Ludvig, 1747—1820, Læge. F. 5. Jan. 1747 paa Egebjerggaard i Odsherred, d. 26. Dec. 1820 i Kbh. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Forvalter over de kgl. Godser i Odsherred, Kammerraad Niels Christian B. (1697—1760, gift 1° med Cathrine Marie Kjær, d. 1743) og Ulrikke Eleonore Schwane (1727—92, gift 2° 1761 med Forvalter over de kgl. Godser i Odsherred, Kammerraad Jacob Hansen, d. 1791). Gift 1° 17. Okt. 1777 i Kbh. (Garn.) med Frederikke Noline Christiane Mynster, f. Ring, døbt 6. Nov. 1749 i Kbh. (Garn.), d. 6. Maj 1779 sst. (Nic.) (gift 1° 1770 med Sekretær, senere Inspektør ved Frederiks Hospital, Kammerraad Christian Gutzon Peter Mynster,

1741—77), D. af Inspektør ved Frederiks Hospital Hieronymus Ring (d. 1771) og Karen Sophie Rosengaard (d. 1793). 2° 24. Sept. 1779 i Kbh. (Frels.) med Ingeborg Mohrum, f. Madsen, døbt 28. Nov. 1754 i Kbh. (Frels.), d. 9. Aug. 1781 sst. (Trin.) (gift 1° 1772 med Skibskaptajn Niels Mohrum, d. 1779), D. af Kaptajn, Brygger og Grosserer Lars Madsen (ca. 1720—81) og Anna Catharina Berthelsdatter. 3° 10. Jan. 1782 i Kbh. (Helligg.) med Lovise Hansen, døbt 26. Juli 1765 i Kbh. (Helligg.), d. 16. Jan. 1845 i Ferslev i Horns Herred, D. af Sognepræst ved Helligaands K. Mouritz H. (1722—77) og Anna Dorothea Muus (1727—99).

B. var en tidlig modnet Begavelse og blev allerede 1761 dimitteret til Universitetet fra Herlufsholm. I Kbh. kom han i Huset hos sin seksten Aar ældre Broder, daværende Kammeradvokat, senere Konferensraad og Generalprokurør O. L. B. (s. d.), der maatte være ham i Faders Sted, da denne var død pludselig uden at efterlade sig Formue. Det var efter Broderens Tilskyndelse, men oprindeligt imod egen Tilbøjelighed, at han valgte det medicinske Studium. Kun tyve Aar gammel tog han 1767 medicinsk Eksamen, og 1770 kunde han ved Hjælp af det Fincke'ske Rejsestipendium og Understøttelse fra Broderen foretage en toaarig Udenlandsrejse med Ophold i Berlin, Strasbourg og Paris. Paa Grund af »Ubekendtskab med Verden og Undseelse« kom han ikke i Forbindelse med Udlandets berømte Læger, men anvendte Tiden til ensomme Studier og tog Ekscerpter af alt, hvad han læste. Han kom hjem — som han selv skrev — »mager og fortørret baade paa Sjæl og Legeme«. Kort efter Hjemkomsten forsvarede han (1773) sin Disputats, som han havde udarbejdet i Udlandet. Han blev derefter angrebet af en heftig »Forraadnelsesfeber«, men da han begyndte at komme sig, var ogsaa hans tidligere melankolske Sindstilstand forsvunden, og han genvandt sin »naturlige Tilbøjelighed til Virksomhed og Glæde«. 1774 ansattes han som Reservemedicus hos den gamle Overmedicus J. C. Fabricius, der trængte til Hjælp i sin Hospitalsgerning, og ved dennes Død n. A. blev han — nærmest paa Anbefaling af Rottbøll, som da var Medlem af Hospitalsdirektionen, — kun 28 Aar gammel — selv den medicinske Afdelings Overlæge (Medicus). I denne Stilling, som han beklædte i 25 Aar, indlagde han sig stor Fortjeneste af den praktiske Lægevidenskab. Fra 1782 var han tillige ekstraordinær Professor ved Universitetet og blev saaledes den første Overlæge, der optraadte som Lærer i sin Egenskab af Universitetsprofessor. Derved blev en mere systematisk klinisk Undervisning, 3: Undervisning ved

Sygesengen, indført her i Landet. 1786 blev han Medlem af Collegium medicum, 1795 af Direktionen for Frederiks Hospital, s. A. af Jordemoderkommissionen og 1803 af Sundhedskollegiet. 1806 var han Universitetets Rektor.

Hans to videnskabelige Hovedværker udkom omtrent samtidig 1789. »Selecta diarii Nosocomii Regii Fridericiani Hafniensis« (I—II), der begynder med en omhyggelig og detailleret Beskrivelse af Frederiks Hospitals Indretning og Administration, er en Samling af velobserverede Sygdomstilfælde i Forbindelse med Ligundersøgelser. »Praxis medica systematice exposita, selectis diarii Nosocomii Fridericiani illustrata« er en systematisk Lærebog i medicinsk Patologi og Terapi. Den er et Forsøg paa at inddele Sygdommene i Lighed med Linnés Systematik i Grupper og Arter efter deres Symptomer, for derved at naa til velafgrænsede Sygdomsbilleder. Ideen havde han faaet fra den franske Læge Boissier de Sauvages Bog »Nosologia methodica« (1763), men medens denne havde drevet Klassificeringen ud i det absurde med omkring et Par Tusinde Sygdomsenheder, er B.s Lærebog ganske anderledes praktisk og overskuelig og har sikkert været et for sin Tid udmærket Hjælpe-middel i Undervisningen. Den vidner baade om Iagttagelsesevne og Virkelighedssans og viser en for en Universitetslærer heldig Evne til klar og logisk Fremstilling. I enkelte Beskrivelser, f. Eks. af Hysterien, synes B. at være forud for sin Tid. Begge Bøger blev hurtigt oversatte til Tysk og fik stor Udbredelse, og fremmede Læger besøgte ofte B.s Afdeling. 1800 fratraadte han sin Hospitalsstilling og udnævntes til ordinær, lønnet Professor. I den følgende Tid blev hans Hovedinteresse teologiske Spørgsmaal —, som dog ogsaa tidligere havde optaget ham (jfr. f. Eks. den danske Oversættelse af en Tale ved Universitetets Reformationsfest om »Fornuftens Begreb om Gud og Christi Læres Overensstemmelse dermed« (1782)). Han var en Modstander af den da herskende rationalistiske Retning og bekendte sig til en streng Pietisme. Han udgav flere andre religiøse Skrifter. Paa sine gamle Dage oversatte han Bibelsprog i latinske Heksametre (»Viisdoms Lærdomme og Leveregler uddragne af Salomons og Sirachs Skrifter«, 1819). Under Kbh.s Bombardement 1807 brændte Professorboligen og dermed hans Bøger, Papirer og den Dagbog, han havde ført i mange Aar. — B.s Hjem paa Frederiks Hospital var et af Samlingsstederne for den Ungdom, der skulde faa stor Betydning for Danmarks aandelige Liv ved Aarhundredets Begyndelse. B.s Stifsønner, de to Brødre Mynster hørte til Bakkehusets og Kammarahbeks nærmeste Venner. Grundtvig og Henrik Steffens var

B.s Søstersønner, og gennem O. H. Mynster kom den sidste i Forbindelse med den unge Oehlschläger. — Etatsraad 1811. — R. 1813. — Malerier af F. Bolten og C. A. Lorentzen (Kirurgisk Akademi). Stik af W. Heuer (1807). Posthumt Litografi. Karikaturstik i Tiderne, Nr. 2, 1797.

Bibl. f. Læger, 1821, S. 456—64. J. P. Mynster i Dansk Litteratur-Tid., 1821, S. 19—31. Samme: Meddelelser om mit Levned, 1854. H. Steffens: Was Ich erlebte, I, 1840, S. 209—14; II, 1840, S. 58 ff.. Astrid Wentzel: O. H. Mynster, 1928. Hans Kyrre og Vilh. Maar: O. H. Mynster, Kamma Rahbek, en Brevsamling, 1926, S. X f. Oluf Lundt Bang: Livsminder, udg. af Vilh. Maar, 1929, særlig S. XXI—XXIV. H. Schwanenflügel: J. P. Mynster, 1900—01, især I, S. 4—15 og 31 ff.

Jul. Petersen (V. Meisen).*

Bang, Frederik (Fritz) Andreas Christian, 1821—1902, Forstmand. F. 28. Juli 1821 paa Stendalgaard ved Viborg, d. 28. Maj 1902 i Odense, begr. sst. Forældre: Skovrider Jens B. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 1° 28. Maj 1853 i Tolderlund ved Odense med Caroline Marie Jørgensen, f. 10. Juli 1826 i Odense, d. 15. Jan. 1869 paa Gøddinggaard, Nørup Sogn, D. af Brønderiejer, senere Kancelliraad Poul J. (1796—1884, gift 2° med Gunhild Sophie Langhoff, d. 1865) og Marie Cathrine Nielsen (1798—1831). 2° 30. Sept. 1870 i Nørup med Julie Jørgensen, f. 13. Juli 1829 i Odense, d. 10. Dec. 1908 sst., Søster til 1. Hustru.

B. blev Forstkandidat 1842 og var Medarbejder ved Planlægningen af Svenstrup Skove 1847—49 under Ledelse af den ansete Forstmand F. F. F. v. Wimpffen. Han deltog som Herregaards-skytte i Krigen 1848. Siden var han Assistent hos Faderen og hos H. C. Riegels, for hvem han ledede Udførelsen af Kulturforsøg paa Viborg Hede, og blev 1852 Bestyrer af Randbøl Statsskovdistrikt som Plantør, Skovrider 1862. 1863—1902 havde han tillige Overtilsynet med Varde Kommunes Plantage og var 1867—76 Statens Tilsynsførende med de private Skove i Vejle og Ribe Amter. 1876—1900 var han Skovrider paa Tisvilde-Frederiksværk Distrikt og samtidig Sandflugtskommissær i Fr.borg Amt. Under B.s Bestyrelse udvidedes Tisvilde-Frederiksværk Distrikt betydeligt ved Tilkøb af den store Hedestrækning Asserbo Overdrev, som det blev en af B.s vigtigste Opgaver at tilplante (1885—96). B. var Medstifter af Actieselskabet for jydsk Heders Beplantning, der dog kun fik ringe Betydning. Større Indflydelse fik B. efter Hedeselskabets Oprettelse som en af Dalgas' bedste Støtter i Plantningsarbejdet. 1892 var han Medstifter af Fr.borg Amts Plantnings-selskab. — Som Hedeskovbruger har B. særlig haft Betydning ved at fremhæve Nødvendigheden af Alens Brydning forud for Til-

plantningen. Han talte for Undergrundsplovens Anvendelse ved Landmandsforsamlingen 1863, og efter en Rejse i Hannover 1870 indførte han i Forbindelse med Jenssen-Tusch (Feldborg Distrikt) den hannoveranske Reolplov, der har haft afgørende Betydning for Hedens Tilkultivering. — Paa Hundreedaarsdagen for B.s Fødsel afsløredes en Mindesten paa Bangs Høje i Tisvilde Hegn. — Forst-raad 1867. — R. 1876. DM. 1892.

A. Oppermann i Tidsskr. f. Skovbrug, X, 1889, S. 300 f. Samme i Frederiksværk og Helsingør Dagblad 2. Okt. 1900. Johs. Helms i Dsk. Skovforenings Tidsskr., VI, 1921, S. 342—47. F. E. Hundrup: Stamtavle over Oluf Bangs Efterkommere, 1875, S. 51. S. O. Fasting: Lægen Frans Casper Djørups Slægt, 1913, S. 38.

C. Syrach Larsen.

Bang, Frederik Siegfred, 1810—89, Kunstsamler. F. 22. Dec. 1810 i Balslev paa Fyn, d. 28. Maj 1889 i Kbh., begr. paa Frbg. Forældre: Sognepræst i Balslev, siden i Grevinge, Konsistorial-raad Laurits B. (1776—1866) og Elisabeth Vogt (1774—1854). Gift 5. Maj 1842 i Grevinge med Caroline Amalie Ibsen, f. 16. Maj 1815 i Odense, d. 26. Maj 1893 paa Frbg., D. af Overtoldbetjent, Løjtnant, senere Toldkontrollør og Krigskancellisekretær Johannes I. (1788—1846) og Louise Sophie Hedvig Fencker (1794—1843).

B. kom 1815 i Huset hos sin Mormoder i Kbh., hvor han opdroges. 1826 blev han Volontær i Østersøisk Kompagni og var 1830—43 ansat hos C. J. Hambro og Søn i Kbh., idet han dog 1839—40 var paa en Rejse til Napoli og London. 1843 forflyttedes han til samme Firma i London, hvor han havde en betroet Stilling, og hvor f. Eks. Indkøbet af Kunstsager til den yngre Baron Hambros Privatsamling blev overdraget ham. 1857 vendte han tilbage til Kbh., udnævnt til Overbogholder ved Privatbanken, som fra sin Start stod Hambros Bank nær; han avancerede 1859 til Hovedkasserer og beklædte denne Post til sin Død. Han var en dygtig og veluddannet Bankmand, elskværdig og repræsentativ, og en hjælpsom Natur, som gjorde sig store Anstrengelser for at yde ikke mindst Videnskabsmænd Støtte, hvor han kunde; i en Aarrække var han Kasserer i Det kgl. nordiske Oldskriftsselskab. — B. har faaet særlig Betydning som en af de store Samlere her hjemme. Det var mest Bøger og Kobberstik, der interesserede ham, men i Tidens Løb havde han ogsaa erhvervet sig udstrakte Kollektioner af Malerier og Kunstgenstande. Han efterlod sig alene en dansk Portrætsamling paa over 6500 Blade; i alt løb Antallet af Stik paa Auktionen efter ham op til over 20 000. Med enestaaende

Rundhaandethed skænkede han de offentlige Samlinger og Institutioner af sine Fund; Det kgl. Bibliotek og Universitetsbiblioteket nød godt af hans Gavmildhed, ligeledes Sorø Akademi, Malerisamlingen og Kobberstiksamlingen, Fr.borg, St. Paulskirken o. s. v. — En Del Breve i Det kgl. Bibliotek. — Justitsraad 1861. Etatsraad 1887. — R. 1856. DM. 1869. F.M.G. 1876. — Maleri af B. A. Bendixen 1836. Tegning af J. V. Gertner paa Fr.borg 1862. Litografi af J. W. Tegner 1888.

F. E. Hundrup: Stamtavle over Oluf Bangs Efterkommere, 1875, S. 70. Utrykt Selvbiografi i Det kgl. Bibliotek (Ny kgl. Saml., 4° 2659).

O. Andrup.

Bang, Jens Gustav, 1871—1915, Historiker, Politiker. F. 26. Sept. 1871 i Store Hedinge, d. 31. Jan. 1915 paa Dr. Bränniches Klinik i Hornbæk; Urne paa Bispebjerg Kgd. Forældre: cand. theol., Lærer, senere Sognepræst Vilhelm B. (s. d.) og Hustru. Gift 23. Marts 1895 paa Frbg. med Nina Ellinger (se Bang, Nina).

Fra Faderen arvede B. Sansen for historiske Studier. Han blev Student 1889 fra Ribe og tog Magistergraden i Historie 1894. 1897 blev han Dr. phil. paa en Afhandling »Den gamle Adels Forfald«, hvori han søgte at paavise, at legemlig som aandelig Degeneration var Aarsagen til, at den danske Adel satte sin politiske Magtstilling til. En beslægtet statistisk-historisk Undersøgelse over Befolkningsforholdene i 17. Aarh. udgav han 1906 under Titlen »Kirkebogsstudier«. I sine sidste Studenteraar var B. kommet ind paa Studiet af socialistiske Værker og blev grebet af Socialismens Idé og K. Marx' Historiebetragtning. Han og hans Hustru, der ligeledes tilegnede sig denne Anskuelse, meldte sig 1896 til Tjeneste ved »Social-Demokraten«, og B. blev nu Resten af sit Liv en Lærer for den danske Arbejderklasse i samfundsøkonomisk Viden og udadtil Forfægteren af og Repræsentanten for de socialistiske Teorier og den materialistiske Historieopfattelse (»Hvorfor jeg er Socialdemokrat«, Vagten, 1. Aarg. 1899—1900, S. 109—20). Han var vel ikke som Frederik Dreier nogen oprindelig Tænkner, men en stor receptiv Begavelse og en fremragende Popularisator. I Fortællinger »for Folket« udgav han 1899 »Europas Kulturhistorie«, I—II, der fik en Slags Fortsættelse i »Vor Tid«, I—II, 1908. Paa Universitetet holdt han 1901—02 en Række Forelæsninger over »Kapitalismens Gennembrud«, der udkom 1902 som første Del af et tre Bindes Værk »Kapitalismens Tidsalder«. Paa dette arbejdede han med Mellemrum til sin Død, men fik det ikke færdigt. Fra 1905 skrev han ugentlig en større Artikel i »Social-Demokraten«,

underbygget med statistisk og historisk Dokumentation, om Arbejdernes Leve- og Arbejdsvilkaar, om Kapitalisme og Socialisme. Et Udvalg af disse »Mandags-Artikler«, der stadig er en Kilde for Agitatorer og Studiekredsdelegerede, samledes efter hans Død af Nina Bang og E. Wiinblad i »Arbejderklassens Liv og dens Kamp«, I—II (1915). Han var Lærer ved den socialdemokratiske Arbejderskole i Kbh. fra dens Oprettelse 1910 og skrev som Lærebog for denne Skole »Den kapitalistiske Samfundshusholdning, en populær Fremstilling af K. Marx's økonomiske Theori« (1912). Hans socialistiske Forfatterskab omfatter desuden en Række mindre Skrifter og Pjecer. — 1901—09 var B. opstillet som Socialdemokratiets Kandidat til Folketingsvalgene i Odense 2. Kreds. Da P. Knudsen 1910 overtog sin Borgmesterstilling, arvede B. Kbh.s 10. Valgkreds og kom ind i Folketinget, hvor han var sit Partis Ordfører under den store Skattedebat 1911—12. Paa Partiets Kongresser var han selvskrevet Medlem af alle Udvalg vedrørende Programspørgsmaal. Trods sin store Arbejdsevne var B. aldrig fysisk stærk og maatte ved Rejser til Udlandet og Rekreationsophold søge at styrke sit Helbred. — Foruden de ovennævnte Skrifter udgav han bl. a. »Catilina« (1902), »Den socialistiske Fremtidsstat« (1903), »Det danske Samfund i Skildringer og Tal« (1904), »Georgeismen« (1905) og »Danske Len og Stamhuse« (1906). Efter hans Død udkom »Den materialistiske Historieopfattelse« (1915) og »Efter Krigen« (1915). Desuden skrev han Artikler i danske Tidsskrifter, i »Socialistisk Bibliotek« 1910—13, i »Die neue Zeit« og det svenske »Tiden«. — Malerier af Borghild Arnesen (ca. 1905) i Familiens Eje og af Ingeborg Seidelin (1908).

Selvbiografi i Universitetets Program Nov. 1897, S. 89 f. E. Arup i Hist. Tidsskr., 8. Rk., V, 1914—15, S. 449 f. E. Cohn i Nationaløk. Tidsskr., LIII, 1915. Social-Demokraten 1., 3. og 7. Febr. 1915. Th. Stauning: Tanker og Taler, 1931, S. 194—97.

Oluf Bertolt.

Bang, Hans Henriksen, d. 1620, Præst. F. i Middelfart, d. 1620 i Besser. Forældre: Borgmester Henrik Olufsen B. (d. 1591) og Karine. Gift med Margrethe (levede endnu 1648), D. af Klosterforstander Iver Bertelsen (s. d.) og Hustru.

H. H. B. blev Student 1590 og opnaaede ved Faderens Død 1591 kgl. Understøttelse til at fortsætte sine Studier; tog Baccalaurgraden 1593 og var derefter Rektor i Odense, indtil han 1594 blev beskikket til Hovmester for Otte Axelsen Brahe til Elved (s. d.), med hvem han rejste udenlands. 1594 blev han immatrikuleret i Herborn, 1597 var han i Basel og siden s. A. i Genève, besøgte derpaa Lyon,

Orléans og Paris, men blev fra den sidstnævnte By kaldt tilbage til Danmark. Formodentlig har han paa denne Udenlandsrejse erhvervet sig sin Magistergrad. 1600 blev han Sognepræst ved Helligaandskirken i Kbh. og maa snart have vundet sig et anset Navn, thi allerede 1609 valgte Købstadpræsterne i Aalborg Stift ham til deres Biskop. Kongen tog dog intet Hensyn til Valget, men satte en Professor ved Universitetet paa Bispestolen. Under Kalmarkrigen digtede H. H. B. »en liden Krigssang«, som udkom 1611, ligesom der ogsaa tillægges ham flere Salmer, og 1611—12 udgav han Ligrædikener over Otte Axelsen Brahe, Sten Rosensparre og Henrik Gjøe. I disse Skrifter viser han sig som en habil Opbyggelsesforfatter af melanchtonisk Farve. 1614 blev han valgt ind i den gejstlige Ret, der skulde dømme i den bekendte Præst Oluf Kocks Sag, men da han tillige skulde optræde som Vidne i denne, nedlagde Dr. Hans Resen Indsigelse imod hans Valg, og han maatte derfor udtræde. 1616 blev han ved direkte kgl. Udnævnelse beskikket til Præst i det store Kald i Besser og Onsbjerg samt til Provst over Samsø. Hans Hustru overlevede ham i mange Aar i den yderste Fattigdom.

J. C. Bloch: Den fyenske Geistligheds Hist., I, 2, 1788, S. 346—49. Kirkehist. Saml., 2. Rk., VI, 1872—73, S. 81, 109; 3. Rk., I, 1874—77, S. 590 f., 600. F. E. Hundrup: Stamtavle over Oluf Bangs Efterkommere, 1875, S. 91.

Bjørn Kornerup.

Bang, Hans Otto, 1711—64, Teolog. F. 19. Sept. 1711 i Hillerød, d. 31. Okt. 1764 i Kbh. (Frue), begr. i Frue K. Forældre: Postmester og Hospitalsforstander Hans Madsen B. (1673—1755, skal have været gift flere Gange, blev Enkemand 1710, sidste Gang gift 1740 med Ingeborg Margrethe Munchberg, d. 1750) og Anna Kirstine Jensdatter Bording (d. 1725, tidligere gift). Ugift.

B. blev Student 1731 fra Fr.borg, Dekan paa Kommunitetet 1735 og Alumnus paa Valkendorfs Kollegium 1737—38 og opholdt sig derpaa med kgl. Understøttelse 1738—40 i Halle, hvor han vistnok især blev paavirket af Prof. S. J. Baumgarten, hvem han siden viste sig afhængig af. 1740 blev han Informator for Søkadetterne, 1746 Kommunitets- og Regensprovst, 1748 Magister, 1752 Licentiat og Dr. theol. og endelig 1754 Professor i Teologi ved Kbh.s Universitet. B.s mest omfattende Arbejde er »Introductio in explicationem epistolæ apostoli Judæ« (1752—56), der bl. a. vidner om Kendskab til engelsk og hollandsk Teologi. I sin »Introductio in historiam criticam theologiæ systematicæ« (1759) bekæmper han heftigt de engelske Deister og giver ved direkte Udtalelser

den af Erik Pontoppidan og Peder Rosenstand-Goiske udviklede, supranaturalistiske Apologetik sin Tilslutning. Oftere nævnes i den historiske Litteratur hans lille »Dissertatio philosophica« fra 1735, fordi den er et typisk Udtryk for Tidens høje Værdsættelse af Logikken som en nødvendig Forskole for Teologien. Som Universitetslærer var B. ikke betydelig. Af Temperament var han yderst fredsommelig, men alt for passiv, og han beskyldtes af onde Tunger i Samtiden for at have Hang til Velleved. Han saa med Sympati paa Herrnhuterne, og det københavnske Brødresocietets Dagbøger gav ham ved hans Død det Skudsmaal, at han »elskede Brødrene«, men at han ikke ejede Mod nok til for Alvor at kæmpe for deres Sag. — Ved sit Testamente oprettede han et lille Legat til Fordel for to teologiske Studenter paa Regensen.

F. E. Hundrup: Stamtavle over Oluf Bangs Efterkommere, 1875, S. 44.
A. F. Büsching: Nachrichten von dem Zustande d. Künste u. Wiss. in d. dän. Reichen, II, 1756, S. 275 f. N. C. Øst: Archiv for Psychologie m. m., IV, 1825, S. 347 f. Nyt theol. Bibl., V, 1824, S. 153. Kirkehist. Saml., 3. Rk., VI, 1887—89, S. 208 f.; 4. Rk., V, 1897—99, S. 636. Saml. af de for Univ.s Legater gjældende Bestemmelser, 1890, S. 145 f.

Bjørn Kornerup.

Bang, Herman Joachim, 1857—1912, Forfatter. F. 20. April 1857 i Adserballe paa Als, d. 29. Jan. 1912 i Ogden, Utah, begr. i Kbh. (Vestre). Forældre: Sognepræst Frederik Ludvig B. (1816—75) og Thora Elisabeth Salomine Blach (1829—71). Ugift.

B. troede ligesom Steffens og Grundtvig paa sin Nedstamning fra Hvide'rne. Det var dog mere de nære end de fjerne Medlemmer af Slægten, han dyrkede med Veneration: Oldefaderen Lægen F. L. Bang (s. d.), Farfaderen Ole B. (s. d.), der var en meget kendt Læge og tillige skrev Digte, Faderen, der døde sindssyg. — Under Krigen 1864 flyttede Familien til Horsens, senere blev Faderen Præst i Tersløse paa Sjælland. B. blev Student 1875 fra Sorø, cand. phil. 1877. Han begyndte at studere Jura, men opgav det drevet af Skuespillerinteresser og slutte i de første Studenteraar den moderne franske Roman- og Skuespillitteratur. Forældreløs, som han var, fik han i disse Studenteraar et fast Stæde hos Bedstefaderen, Gehejmeraad, Ekscellence Ole B., hvem Sønnen senere skildrede i Romanen »Det graa Hus«, og hans første Publikation var en Samling af Bedstefaderens Poesier. Efter hans Død 1877 forsøgte B. at blive Skuespiller. Han havde spillet Komædie baade som Barn (i Hjemmet sammen med Moderen, i hvis Slægt der var Teaterblod) og i Skoletiden (paa Sorø Akademi sammen med Phister, der havde opmuntret ham stærkt). Han havde imidlertid

ikke Held med sine Teaterplaner og blev derfor i Stedet Skuespilforfatter og kritisk Essayist. Som Skuespilforfatter (»Proverber«) støttedes han af Høedt og som Journalist af Topsøe. Efter først at have skrevet i »Dagbladet« og »Morgen-Telegraf« blev han en meget benyttet Feuilletonist i »Nationaltidende«, hvis Læsere han baade forargede og henrev med sin maniererede, overdrevent pointerede Stil, den samme, som han benyttede den følgende Menneskealder i de Blade, han arbejdede ved (længst »Aftenbladet« og »København«). Særlig berømt blev hans store Artikel om Christiansborg Slots Brand 1884. En Række af sine litterære Feuilletoner samlede han i to Bind: »Realisme og Realister« (1879) og »Kritiske Studier og Udkast« (1880). Disse Ungdomsarbejder har stadig Interesse; B. havde et udpræget kritisk Talent, og hans Karakteristikker af Datidens og den nærmere Fortids fremtrædende Forfattere, som Topsøe, J. P. Jacobsen, Balzac, Feullet, Dumas fils, Zola og Daudet, er rige paa træffende Bemærkninger formet i hans aandrigt pointerede Stil. Mindre litterært betonet var den tredje Samling »Herhjemme og derude« (1881). B.s Enaktere (»Du og Jeg«, »Hverdagskampe« og »Graavejr«, den sidste opført 1881 paa Det kgl. Teater) udkom 1879—81. 1880 udgav han sin første Novellesamling »Tunge Melodier« og sin første Roman »Haabløse Slægter«, der blev beslagnagt (efter en Højesteretsdom) som usædelig og 1884 blev udgivet i forkortet Udgave. 1883 udkom Romanen »Fædra« (skrevet i et pretiøst, kunstfærdigt Sprog, der var paavirket af Brødrene Goncourt); den blev to Aar efter dramatiseret under Titlen »Ellen Urne«. B. havde imidlertid ikke opgivet sine Skuespillerplaner. Han debuterede som Conrad i »En Forlovelse« ved en Privatforestilling paa Folketeatret 23. Febr. 1884 og gik derefter paa Turné i Provinsen. 1885 havde han i Norge en Fiasko som Osvald i »Gengangere«, men tog Revanche ved et Foredrag om Jonas Lie, den af alle moderne Romanforfattere, han kom til at elske højest og skylde mest, og hvem han i Tilegnelsen af Novellesamlingen »Under Aaget« (1890) ydede sin uforbeholdne Hyldest. I sine sidste ti Aar blev B. en meget yndet Oplæser, især af egne Værker (berømtest blev hans Foredrag af de tre store Numre »Dannevirkenatten« fra »Tine«, »Gravesens Bal« fra »Stuk« og »Danserinden Irene Holm« fra »Under Aaget«). 1884—87 var han paa Rejse og opholdt sig længe i Berlin, Meiningen, Wien og Prag. Paa disse Rejser skrev han bl. a. sin mest ansete Roman »Ved Vejen«, der udkom 1886 sammen med et Par større Noveller under Titlen »Stille Eksistenser«, og »Stuk« (1887). To Aar efter den sidstnævnte udkom Romanen »Tine«. I Begyndelsen af 90'erne

opholdt B. sig længe i Paris, hvor han for Lugné Poe satte flere Ibsenforestillinger i Scene paa Forsøgsteatret L'Oeuvre. 1892 grundlagde han i Oslo en litterær Varieté, en Tanke, han havde syslet med gennem adskillige Aar, men Forsøget mislykkedes. 1896 fik han en af sine største Successer med Romanen »Ludvigsbakke«, 1898 og 1901 kom Mindebøgerne »Det hvide Hus« og »Det graa Hus«. Fra Tiden omkring Aarhundredskiftet stammer Novellesamlingerne »Liv og Død«, »Ravnene« og »Sommerglæder«. De to sidste Romaner, begge forklædte Autobiografier, »Mikaël« og »De uden Fædreland« er fra 1904 og 1906. 1907 kom Novellesamlingen »Sælsomme Fortællinger« og 1910 den teaterhistoriske Feuilletonsamling »Masker og Mennesker«. — B. blev fundet døde i Toget fra Chicago til Kalifornien; han var da ude paa en stor Oplæsningsturné, og hans foreløbige Maal var Kalifornien og Japan.

B. blev i sin pure Ungdom baade forkælet og forkættet. Men den Forargelse, han vakte, kom ham kun til gode, den skabte Røre om hans Navn og hans Person og gjorde ham allerede i hans Journalistiks og Forfatterskabs Begyndelse til en af Kbh.s Forgrundsfigurer. Han elskede det opsigtvækkende, Sensation var den Luft, han maatte aande i — i sin Journalistik kunde han ikke røre noget som helst Emne uden at gøre det sensationelt, hvilket formelt viste sig i en uafsladelig Pointering. Denne Pointering blev hans Udtryksmaade i hele hans Virksomhed, hans Forfatterskab, hans Journalistik, hans Oplæsning. Hans Metode forblev den samme, fra han var ung, til han ældedes, og selv i hans sidste Tiaar, da han blev Genstand for en virkelig Folkeyndest, da hans Bøger blev købt, da han havde fuldt Hus til alle sine Oplæsninger og hver Gang blev tiljublet, da hans Artikler tryktes paa første Plads, med fedeste Overskrift og altid med fuldt Navn, selv da dreves han af sin inderste Natur til at forcere sine Virkemidler. Endog i sine mest nuancerede Værker, de fineste, mest modererede, de hverdagsagtigt sande, viste han ofte en saa skæbnsvanger Trang til at understrege, at det stilfærdige kunde blive i aandelig Forstand næsten larmende.

B. elskede i sin Ungdom saavel som i sine modne Aar ogsaa i sit Udseende at udhæve alt det, der var ham egenartet. Han fremelskede og understregede det dekadente, da han var ung — det kulsorte Pandehaar, der gjorde den blege Ansigtssfarve dobbelt mærkelig, mens denne Hvidhed fik Lyset i de mørke brændende og sørgmodige Øjne til at virke hemmelighedsfuldt fosforescerende. Han forstod glimrende at gøre sin Særhed gældende, og lige til det sidste yndede han at gennemføre en bestemt Rolle. Den aldrende

B. havde graaet Haar, og Panden var blevet helt fri — den Skikkelse, han da havde anlagt, var den meget vidende Verdensmands, han bar en tung Byrde af Menneskekundskab, og Centret i denne var Erfaringen om, at Lidelsen er Menneskets naadeløse Herre; naar han smilede, rummede dette Smil en uendelig Overbærenhed med de svage Mennesker, der ligger under for den ubønhørlige Skæbne, og en grænseløs Medfølelse for deres uafvendelige Lidelser. Der er vistnok kun meget faa Digttere, der saa naturnødvendigt er blevet drevet til bestandig at indtage en Positur og gennemføre den med Kunst. Det vilde dog være ganske uretfærdigt kun at betragte B. som et Menneske, der af Selvindtagethed, Forfængelighed og Trang til at vække Opsigt havde formet sin Person bevidst, lagt disse Skikkelser, han antog, saa fast i Leje, at de efterhaanden blev ham helt naturlige. Grundlaget i hans Væsen var oprindeligt nok, og fremfor alt var hans Medfølelse med de lidende blandt Menneskene oprigtig. Han, der kunde tage sig ud som Egocentriker, der uophørligt maatte beskæftige sig med sin egen Person, havde en endog usædvanlig Trang til at lindre og trøste de baade aandeligt og legemligt lidende. Den Mand, der skrev »Ved Vejen«, hørte ikke blot i sin Litteratur, men ogsaa i sit Liv til de barmhjertige. Men Trangen til at spille Roller var ham dybt indgroet. Teatret var og blev hans store, halvt ulykkelige, halvt lykkelige Passion. Hans Vanskæbne som Skuespiller opvejedes af hans Successer som Sceneinstruktør og som Oplæser. De Aar, omkring Aarhundredskiftet, da han arbejdede ved Folketeatret som Iscenesætter, var hans frugtbareste; hans Hovedindsats var Iscenesættelsen af Bjørnsons »Over Evne«, I—II, 1899. Han virkede overmaade inspirerende paa adskillige betydelige Talenter, der manglede Evnen til ved egne Kræfter at frigøre sig (som Anna Larssen). Til Gengæld udøvede han en uheldsvanger Indflydelse paa ringere Talenter med fattigere Natur, thi dem fik han uundgaeligt saa helt i sin Magt, at de blev slaviske Kopier af hans Tale- og Væremaade. B.s Metode var den næsten voldeligt hypnotiserende. Han var som ladet med Elektricitet, og han havde let ved at sende sin Strøm gennem fremmede Organismer. Den meget betydelige Virkning, han som Oplæser udøvede over Publikum, selv det store, der ikke havde litterære Forudsætninger, beroede ogsaa paa en suggestiv Kraft. Han forstod at hallucinere sine Tilhørere og Tilskuere (thi hans Mimik fulgte uafbrudt hans Stemme) ind i den Stemning, han ønskede at skabe. Hans egentlige Skuespiller- og Iscenesættertalent viste sig i Maaden, hvorpaa han fik de forskellige Personer til at tale med hver sin Røst, han udnyt-

tede Pauserne og var uforlignelig i sin Evne til at faa de humoristiske Replikker eller Bemærkninger til at knalde. Det mere udviklede Publikum fandt ham derimod søgt og sentimental, naar det gjaldt Tolkningen af det følsomme, hans henaandende, hæse, næsten uhørlige Hvisken var efterhaanden udartet til hysterisk Manér.

Alle B.s senere Romaner er lige saa meget dramatisk som Romanlitteratur — i Virkeligheden meget mere. Mens det aldrig lykkedes ham at skrive et scenedygtigt Stykke, er hans Romaner sammensat af lutter Scener fremstillet med den mest udprægede Sans for det individuelle og det livagtige. Men yderst sjældent formede han disse centrale Scener, hvor Konflikter af aandelig Art strammes og faar Udløsning. Dette skyldes først og fremmest B.s Mangel paa Interesse for Ideologi, en Mangel, der baade er hans Romaners Styrke og Svaghed. Hans Mennesker er ikke opfyldt af store Aspirationer, de er blottet for alle metafysiske Tendenser, de er behersket af rent jordiske Instinkter og Følelser. Egentlig intellektuelle Konflikter opstaar ikke i denne primitive Verden, der er behersket af det elementære Drifts- og Følelsesliv. Men netop fordi B. kom efter en Periode, da Tendenslitteraturen havde floreret, virkede hans Bøger, hvor Menneskelivet rørte sig frit, saa nye og friske.

B.s Romaner voldte ham et uhyre Besvær. Han havde paa et tidligt Tidspunkt følt den analyserende Roman som utilstrækkelig. Det som det gjaldt om for ham var at skabe direkte Liv. Han vilde ikke fortælle om sine Mennesker og ikke ransage deres Indre og omhyggeligt redegøre for sine Opdagelser i denne skjulte Verden, han vilde derimod vise Læseren dem, talende, gestikulerende, handlende, han ønskede fremfor alt at gribe deres Stemmer; gennem det, de sagde, og Tonefaldene, de instinktivt anlagde, begærede han at faa Læserne til spontant at ane eller endog vide, hvad der foregik i deres Indre. Han maatte tit vente i Timevis paa, at de skulde vise sig for ham, og kom de endelig til Syne, blev det en ustandselig Anstrengelse for at overraske dem i de rigtige Øjeblikke, dem, hvor de uden selv at ane det, udleverede sig, det vil sige skæbnesvangert fulgte deres inderste Naturs Tilskyndelser.

Derfor er B.s værdifuldste Romaner de, hvor han viser sin Evne til at overrumple Livet i dets Umiddelbarhed: »Ved Vejen«, der saa sandfærdigt viser os en forkuet og skuffet Kvinde i en lille Stationsby; »Tine«, hvor han paa Grundlag af sine Barndoms minder fra Krigen 1864 fremmaner saa tragisk en Kærlighedshistorie paa Baggrund af Krigens Gru og Fortvivlelse, »Ludvigsbakke«, hvor han har givet Heltinden Ida Brandts svære Kærlighedsskuffelse sin

egen dybeste Ømhed. Men i disse Romaner bliver Hovedpersonerne aldrig eneraadende. De er altid Dele af Milieuet, de viser sig bestandig paa Baggrund af det, de er Led af en Helhed. Alt det i Mennesket, der er betinget af dets Ensomhed, giver B.s Romaner liden eller ingen Besked om, fordi han een Gang for alle havde indskrænket sin Kunst til at fremvise Menneskene; alt det usynlige og uhørlige, Tankerne, Drømmene, maatte man kun skimte eller gætte sig til bag det, der var synligt eller hørligt. Undertiden var der en udadledig Ligevægt mellem Person- og Milieuskildringen, Menneskene hævdede sig ikke ud af Milieuet, men til Gengæld fordunklede eller opslugte dette dem ikke. Dette gælder »Ved Vejen«, »Tine«, »Ludvigsbakke« og Fortællingerne i »Under Aaget«. Men i »Stuk«, der med meget tydelige Zola'ske Reminiscenser skildrer hin Periode i 80'erne, hvor Kbh. forceret pludselig vilde forvandle sig til Storstad, har Milieuet i den Grad forgrenet og bredt sig, at det overskygger og kvæler Menneskene, der alle kæmper en næsten fortvivlet Kamp for at tiltrække sig Læserens Opmærksomhed. »Stuk« er en tour de force, et Kunststykke, der har voldt B. en lang Anspændelse af voldsomste Art, men Resultatet kom ikke til at svare til Anstrengelserne, uden for saa vidt som det er blevet et Vidnesbyrd om Farerne ved Impressionismen i Litteraturen.

B.s sidste store Romaner, »Mikaël« og »De uden Fædreland —«, indtager en Særstilling i hans Produktion. Han har i dem ikke opgivet sin Scenesættelseskunst — denne fejrer endda i den anden en Triumf — men han har villet give store Karakterstudier. Hovedpersonerne i begge Romaner er kunstneriske Genier, de er ingenlunde som B.s andre Personer almene Typer for Menneskehedens omfangsrige anonyme Middelklasse, men Undtagelsesvæsen, lidende alle Geniets Kvaler, fremfor alle den absolutte Ensomheds. De er forklædte Autobiografier af rent sjælelig Art, der viser, hvordan B. betragtede sig selv, og hvilke Egenskaber, hvilke Levevilkaar han ansaa for Geniets. Tonen i disse Bøger klinger ofte uhyggeligt hult, og som Karakterromaner betragtet er de yderligt tynde; disse Bøger, som han selv havde tænkt som Kronen paa sit Forfatterskab, blev hans ringeste og viste klart, at hans Geni netop bestod i Evnen til saa sandfærdigt, som det sjældent er set, at give Billeder af det almene og beskedne Menneskeliv. De muntre galgenhumoristiske Anekdoter i Memoiresamlingen »Ti Aar« viste, at B., naar det gjaldt Smaating og Overflade, kunde tage sig selv baade med Ironi og Humør, de to sidste Romaner, at han, naar det drejede sig om det inderste og væsentlige, betragtede sig selv med en svær

Højtidelighed, der ikke havde Plads hverken for Smil eller Kritik. Den Opgave, som B. i disse to sidste Romaner havde stillet sig, var imidlertid ovenud vanskelig. Han vilde her for første Gang skrive om den kønslige Abnormitet, der har haft den alvorligste Indflydelse paa hans Liv. Men B. kunde ikke beskrive sin Homoseksualitet direkte. Tiden var dengang ikke moden endnu til en saglig og ligefrem Behandling af Problemet, Homoseksualiteten blev i hele B.s Samtid i Almindelighed betragtet, ikke blot i Danmark, men i Flertallet af Europas Lande, langt mere som en Last end som en Sygdom, og tilmed en Last, der indgød de normale Afsky, og som i bedste Fald forekom dem ynkelig eller latterlig. B. har lidt under denne Følelse af at tilhøre en Pariakaste, af altid at maatte skjule det, som dog havde den mest gennemgribende Betydning for ham selv. Da han saa endelig i sin modne Alder, paa Grænsen af Alderdommen (thi B. ældedes tidligt), besluttede sig til at behandle dette, han aldrig før havde dristet sig til at antyde, da var han nødsaget til at forklæde Tingene saa godt, at kun de indviede blev i Stand til at skimte de virkelige Forhold bag Omskrivningerne eller Symbolikken. Dette er rimeligvis Grunden til, at disse to Bøger virker baade saa tvungne og saa tomme. Mange højtideligt mente Udbrud lyder som Fraser, fordringsfulde Attituder erstatter den naturlige Gestus, hvorpaa hans andre Arbejder er saa rige. Den Tvang, han i Fremstillingen var underlagt, har snøret ham saa haardt, at dette Emne, der for ham selv rummede den bitreste Virkelighed, er kommet til at virke oppustet og teatralisk.

Paa de unge i 80'erne, ja helt op i 90'erne, virkede B.s Stil særegent fascinerende. Som han havde endnu aldrig nogen dansk Forfatter skrevet. Det var især Syntaksen, der virkede saa overraskende og inciterende. B. elskede Inversioner og Indskud. Han havde tilegnet sig denne Forkærlighed gennem Studiet af den franske Litteratur, men det var ikke den klassiske franske Prosa, han havde dyrket, men derimod den dengang mest moderne, især Brødrene Goncourts. Han fik ved Sætningernes Leddelinger enkelte Ord til at træde særligt kraftigt eller blussende frem, han forstod at tale mere til Nerverne end til Intellektet. Igennem Indflydelse fra fransk Prosa frigjorde han sig hurtigt for den Paavirkning fra J. P. Jacobsen, som endnu i 90'erne var meget almindelig blandt de unge. Det var endog, som om han bevidst arbejdede paa tværs af den Jacobsen'ske langt udspundne, syngende Rytme, der først og fremmest lagde Vægt paa en almen Sætningsharmoni; B.s Stil blev ganske anderledes paagaaende, overrumplende og nervepirrende. Alligevel søgte B. ogsaa, paa sin Vis, det musikalske, og rundt om

i hans Bøger, ikke mindst i hans Digte («Digte»), der er skrevet i rimfri, men ingenlunde rytme fri, Vers, møder man Passager af udsøgte, ja ligefrem raffinerede rytmiske Virkninger, men der var over hans Musik aldrig dette flydende, som præger næsten al dansk Prosa og Poesi, men altid noget vist forvredent og krampagtigt, noget i Slægt med Barokken. Den skønneste lyriske Prosa, B. har frembragt, findes imidlertid ikke i hans »Digte«, men derimod i Prosabogen »Det hvide Hus«. Han har i denne Mindebog sat sin Moder et uforgængeligt Monument, Bogens Lyrik er gennemtrængt af Sjæl og har Erindringens lange, sukkende og sugende Aandedræt. Selv om Sproget ikke synger, saa hvisker, mumler og stundom nynner det paa en egen indtrængende og hemmelighedsfuld Vis, og pludselig møder man Sætninger, der ligesom stønner dumpt og uendeligt sagte af Længsel og hjælpeløs Hjemve. Ved Følelsernes Dybde, ved Diktionens Inderlighed, ved Stemningssuggestionens aandeagtige Karakter kroner denne sarte, men vægtige Bog B.s Produktion i Kraft af sin Poesis Renhed og Æmhed. Nægtes kan det ikke, at B.s Prosa, som flere Slægtled forelskede sig i, gør et udansk Indtryk og ofte synes direkte at være overført fra Fransk, uden Hensyntagen til det danske Sprogs Aand og hævdvundne Karakter. Man kan heller ikke sige, at B.s Stil har stiftet Skole. Selv de Forfattere, der gennem Læsningen af hans Romaner og Fortællinger har indset Betydningen af de minutiøse Iagttagelser i Gengivelsen af Virkeligheden, har ikke ladet sig paavirke af hans Stil (med Undtagelse af Karin Michaëlis).

I Udlandet har B. den sidste Menneskealder været en af Danmarks mest læste Forfattere. Han er berømt i Tyskland og endnu mere i Rusland (eller var det i hvert Fald før Revolutionen), og i Frankrig har hans Ry været i stadig Stigen. — Værker i Mindeudgave, I—VI, 2. Opl. 1920—21. — Malerier af N. V. Dorph (1891) og den tyske Maler B. Berneis (1912). Tegninger af Dorph (i Teatermuseet) og af P. S. Krøyer (1899). Buster af R. Bøgebjerg (1882) og Ingeborg Plockross (1902 og 1904). Raderinger af E. Krause (1912) og Hermann Struck. Træsnit 1883 (af C. Hammer) og 1884 (af A. Bork). Litografi af E. v. Strokirch 1906. Dødsmaske paa Fr.borg og i Teatermuseet.

Om Slægt: F. E. Hundrup: Stamtavle over Oluf Bangs Efterkommere, 1875, S. 78. Anna Levin i Dagens Nyheder 19. og 20. April 1932. — Selvbiografisk: Ti Aar. Erindringer og Hændelser, 1891. Herman Bangs Vandreaar fortalt i Breve til P. Nansen ved Laur. Nielsen med Indledning af P. Nansen, 1918. — P. A. Rosenberg: Herman Bang, 1912. Chr. Houmark i Tilskueren, 1915, I, S. 60—69, 232—58. Georg Christensen i Edda, X, 1918, S. 57—80. Georg Brandes: Samlede Skrifter, III, 2. Udg., 1919, S. 254—58. Gerda Christopher-

sen: Memoirer, 1919, S. 133—39. C. M. Scholten: Dengang, 1921, S. 101—05. Svend Leopold: Erindringer fra min Ungdom, 1928, S. 127—44. Albr. Schmidt i Tilskueren, 1928, I, S. 251—62. Lugné Poe: La Parade, II, 1931. Anna Levin: Fra Herman Bangs Journalistaar ved »Nationaltidende« 1879—84, 1932.

Chr. Rimestad.

Bang, Niels Frederik Immanuel Omø, 1874—1924, Næstformand i Landsoverskatteraadet. F. 1. Febr. 1874 paa Omø, d. 13. Dec. 1924 paa Frbg., Urne paa Bispebjerg. Broder til Gustav B. (s. d.). Gift 1° 7. Febr. 1899 i Kbh. (Kristk.) med Bertha Margrethe Johanne Nielsen, f. 13. Aug. 1876 i Kbh. (Frbg.), D. af Bryggerknægt, senere Vognmand Jørgen N. (1847—1927) og Johanne Marie Larsen (1845—99). Ægteskabet opløst. 2° 11. Okt. 1913 paa Frbg. (b. v.) med Dagny Vilhelmine Zoëga, f. 24. Okt. 1889 i Kbh. (Matth.), D. af Vekselerer Frederik Vilhelm Z. (1849—1912) og Kirstine Cecilie Poulsen (1852—1924).

B. blev Student 1893 fra Roskilde og statsvidenskabelig Kandidat 1900. N. A. ansattes han som Assistent (Sekretær) i Statens statistiske Bureau, som Det statistiske Departement dengang hed, og avancerede her til Fuldmægtig 1906. Allerede i sine unge Aar viste han sig som en flittig og pligttopfyldende Arbejder med mange Interesser, som særlig samlede sig om de sociale Spørgsmaal. Over for de praktiske politiske Spørgsmaal sluttede han sig nærmest til Socialdemokratiets Standpunkt, om end ikke saa udpræget som Broderen, Politikeren og Historikeren Gustav B. (s. d.). — B.s Livsgerning faldt i Landsoverskatteraadet, der oprettedes 1912, og hvor han 1913 blev Næstformand. Han fik her straks at gøre med Revisionen af Ansættelserne til Indkomst- og Formueskat Landet over og kom derigennem i direkte og omfattende Forbindelse med mange enkelte Skatteydere og med de lokale Ligningsmyndigheder (Skatteraadene). Han tilrettelagde og gennemførte dette Arbejde — baade udadtil og inden for Raadet — med stor Energi og Interesse, udviste selv meget Initiativ og forstod at incitere sine Medarbejdere. Dette Initiativ maatte ifølge Sagens Natur møde Modstand baade hos de lokale Ligningsmyndigheder, der hidtil havde haft Eneraadighed over Skatteansættelserne hver inden for sit Omraade, og hos de enkelte Skatteborgere. Over for den enkelte Skatteyder, som skulde efterbetale Skat og klagede sin Nød, kunde han vise baade Medfølelse og Hjælpsomhed. I sine principielle Krav over for Skatteraadene om stadig større Effektivitet i Ligningsarbejdet var han derimod ubøjelig og skabte sig undertiden selv Vanskeligheder ved en vis Mangel paa Smidighed og ved sit Temperament. Men hans Nidkærhed og Dytighed maatte alle

anerkende. Hans Arbejde i Landsoverskatteraadet har været af uomtvistelig Betydning for Skatteligningens Effektivitet og dens Ensartethed over for de forskellige Egne af Landet og over for de forskellige Samfundsklasser, hvad der i en Tid, hvor de personlige Skatter har været i stærk Vækst, har bidraget til større social Retfærdighed og underbygget de offentlige Indtægter. — B. har skrevet en Del Afhandlinger i Blade og Tidsskrifter om sociale og statistiske Emner. Han var statistisk Medarbejder ved den første Ædruelighedskommission, i hvis Betænkning han 1907 skrev en Afhandling om »Drikfældighedens Indflydelse paa forskellige sociale Forhold«, og var Medlem af den 2. Ædruelighedskommission 1914. Han udgav 1911 (sammen med Vilh. Elberling) en historisk-statistisk Redegørelse for Rigsdagsvalgene 1895—1910, 1923 »Vejledning for Skatteydere og Ligningsmyndigheder til Brug ved Indkomst- og Formueopgørelsen« og 1924 »Vejledning i Regnskabsføring samt Affattelse af det lovbefalede Driftsregnskab for mindre Næringsdrivende«. — Tegning af C. A. (1897). Maleri af Poul Rytter (1918).

Studenterne fra 1893, 1918. Politiken 14. Jan. 1916 og 4. Jan. 1917. Berl. Tid. 14. Dec. 1924. Morsø Folkeblad 19. Jan. 1925.

Jens Toftegaard.

Bang, Jacob Peter, f. 1865, Teolog. F. 13. Jan. 1865 i Rønne. Forældre: Adjunkt i Rønne, senere Overlærer i Viborg, Dr. phil. Johannes Peter B. (1836—98) og Johanne Louise Christiane Salome Jørgensen (1838—1909). Ugift.

B. blev Student 1882 fra Viborg, cand. theol. 1888. N. A. vandt han Universitetets Guldmedaille for Opgaven »At undersøge Forholdet mellem Kants Lære om det radikale Onde og den kirkelige Lære om Arvesynden«. I sin Kandidattid boede han en Tid paa Borchs Kollegium og foretog 1890—91 en Studierejse til Italien og Tyskland, hvor han navnlig ved Universiteterne i Halle og Berlin drev religionsfilosofiske, religionshistoriske og dogmatiske Studier. 1894 blev han Lic. (Dr.) theol. for en Afhandling »Om Trosartiklens Begreb. En Undersøgelse af den synkretistiske Strids dogmatiske Problem«. 1904 blev han »midlertidig Lærer i nytestamentlig Eksegese« ved Universitetet; 1903—16 redigerede han »Dansk Kirketidende«, og desuden var han en Tid Censor ved Lærereksamen og Lærer ved Statens Lærerhøjskole. 1910 blev han efter P. Madsens Afgang Professor ved Universitetet med Dogmatik og nytestamentlig Eksegese som Hovedfag og virkede i denne Stilling, til han efter omtrent et Aars Sygelighed tog sin Afsked

1924. — Allerede tidligt viste B. Interesse for den her hjemme endnu ret tilsidesatte Ritschl'ske Teologi; 1893 udgav han »A. Ritschls Teologi«; 1914 slog han i »Om Forsoningen i Kristus« (oprindeligt nogle Foredrag paa Liselund) til Lyd for den subjektive Forsoningslære, der ogsaa i særpræget Form kommer frem i hans dogmatiske Hovedværk »Troen og Livet«, I—III (1917—20). I denne Bog fremtræder en ejendommelig og paa adskillige Punkter meget bemærkelsesværdig og ansporende Forening af liberal Teologi og den grundtvigske Livsanskuelse, der vel egentlig er det karakteristiske for B.s teologiske Fysiognomi: Fremhævelsen af Aabenbaringen som Liv og af Menighedens Betydning samt en gennemført Kamp mod Mysticisme, Intellektualisme og Nomisme. Samme Linier genfindes i en stærkt forkortet Nybearbejdelse af Tros læren »Den kristne Tro« (1922). — Mod den yderliggaaende Liberalisme har B. gjort Front i »Om Kristendommens Væsen« (1902), rettet mod den tyske Teolog A. Harnacks »Das Wesen des Christentums« (1900). Han henviser heri med Styrke til den apostolske Trosbekendelse, som han i »Paulus og Troens Ord« (1900) hævdede som kendt allerede af Paulus. Denne Side af den grundtvigske Dogmatik træder dog noget, om end aldrig helt, tilbage i de senere Skrifter. B.s Paulusstudier har ogsaa sat Frugt i »Paulus, Universalismen i hans Tænken og Virken« (1911), og hans Arbejde med Grundtvig har givet sig Udslag i »Grundtvigs Arv« (1925) og »Grundtvig og England« (1932). I Religionspsykologien har B. været Foregangsmand her hjemme; hans Hovedværk paa dette Omraade er »Det religiøse Sjæleliv«, I—III (1911—26, oversat til Svensk). — Fra Barndommen nationalt indstillet har B. i talrige Artikler i Tidsskrifter og Dagspressen givet Udtryk for sit varme Fædrelandssind, der vil vække til dansk Samling og en sund folkelig Selvfølelse; her kan nævnes: »Kristendom og Nationalitet med særligt Hensyn til Forholdet mellem Dansk og Tysk i Sønderjylland« (1900), og »Hurra og Halleluja, Prøver af ny-tysk Aand« (1916). I den kirkelige Situation har B. ogsaa grebet ind ved »Teolog og Lægmand«, et Nødraab til det kristne Lægfolk af en Teolog« (1911) og »Til Klaring« (1916). — Desuden kan nævnes: »Den kristelige Glæde« (1895), »Den sejrende Tro« (1928) samt »Gyllingpræsten Otto Møller« (1931). — R. 1921. — Maleri af Chr. Bang.

Selvbiografi i Universitetets Progr. Nov. 1894, S. 148—49. F. E. Hundrup: Stamtavle over Oluf Bangs Efterkommere, 1875, S. 101.

Niels Munk Plum.

Bang, Jens Poul Frederik, 1854—1929, Forstmand. F. 25. Febr. 1854 paa Gøddinggaard, Nørup Sogn, d. 21. Febr. 1929 i Varde, begr. i Aal. Forældre: Forstraad Fr. B. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 1° 20. Dec. 1883 i Kbh. (Frue) med Ida Francisca Oehlschläger, f. 23. Okt. 1852 i Vejle, d. 4. Jan. 1921 i Oksbøl, D. af Sagfører Gustav Adolph Oe. (1822—87) og Anna Marie Louise Berg (1831—1910). 2° 16. Aug. 1922 i Skellerup, Fyn, med Therese Carmel Kathrina (kaldet Carmen Suria) Thuner, f. Robby, f. 25. Nov. 1888 i Belgien, døbt 20. April 1893 i Fredericia (gift 1° 1913 med Cellist Carsten T., d. 1929, Ægteskabet opløst), D. af Joseph Daickuhn og Lisabeth (fra Perpignan), 16. Sept. 1892 adopteret af Gartner Johan Carl August Bruno R. (ca. 1851—1916) og Eleanor Emilie Bozi (ca. 1846—99).

B. blev Forstkandidat 1878, opholdt sig i Vinteren 1878—79 hos Skovrider Fritz ved Hedeselskabet og aftjente sin Værnepligt i Sommeren 1879. Han ledede Planlægningsarbejderne ved Rosen-vold Skove (1879—80) og Tirsbæk (1880—81). 1882 fik han Ansættelse som Assistent hos Klitinspektøren, Kammerherre de Thygeson (s. d.), samtidig med at han opnaaede Anciennitet i Statskovvæsenet. Han benyttede sig dog ikke af denne Mulighed til at blive Skovrider, men fortsatte det paabegyndte Arbejde inden for Klitvæsenet, hvor han hurtigt blev Plantør, senere Overplantør og Overklitfoged ved Siden af, at han bevarede den oprindelige Stilling som Klitinspektørens Assistent. I Sommeren 1885 ledsagede han daværende Overførster P. E. Müller paa en Rejse i Mellem-europa for at studere Bjergfyren med særligt Henblik paa dens Anvendelighed ved Plantning paa øde Jorder som Heder og Klitter. Efter 23 Aars Arbejde som de Thygesons Assistent og nærmeste Medarbejder udnævntes B. 1905 efter hans Død til Klitinspektør, og det øverste Embede inden for Klitvæsenet var dermed betroet ham, indtil han tog sin Afsked 1926. Gennem det lange Samarbejde med Forgængeren blev ogsaa hans eget Arbejde i en væsentlig Grad præget af de i dennes Tid valgte Retningslinier. B.s litterære Hovedarbejde, »Om de nord- og vestjydske Klitters Bepantning« (i Tidsskr. f. Skovbrug, XII, S. 1—118) udkom allerede 1891 og fulgtes af adskillige mindre Artikler i Fagtidsskrifter og Dagblade. — R. 1896. DM. 1908. — Mindesten i Oksbøl Plan-tage 1933.

F. E. Hundrup: Stamtavle over Oluf Bangs Efterkommere, 1875, S. 51.
S. O. Fasting: Lægen Frans Casper Djørups Slægt, 1913, S. 39.

C. Syrach Larsen.

Bang, Jens, ca. 1575—1644, Købmand. Utvivlsomt f. i Horsens af fornem Købmandsslægt (hans Søskende kaldte sig dels B., dels Felthus), begr. 20. Febr. 1644 i Aalborg. Gift 1605 i Aalborg med Maren Jørgensdatter, begr. 19. Juli 1639 i Aalborg, antagelig D. af Borger i Aalborg Jørgen Jensen (Husum) og Stifdatter af Borgmester sst. Peder Nielsen Finde.

J. B. kom som ung til Aalborg, hvor hans ældre Broder Jørgen Olufsen Felthus var Storkøbmand og senere Borgmester, og tog 1605 Borgerskab i Staden, hvor han efterhaanden oparbejdede en meget stor Forretning saavel med almindelige Købmandsvarer som med Stude; hans talrige Skibe sejlede baade paa Østersøen, Nord-søen og Spanien, og han havde Forretningsforbindelser over hele Nordjylland samt talrige Ejendomme baade i Aalborg og i Vendsyssel og Thy. 1622 blev han Meddirektør i det da oprettede Saltkompagni for Nordjylland, et Foretagende, der endte med store Tab og langvarige Processer mellem Interessenterne. 1623—24 opførte han sit imponerende Renæssance-Stenhus ved Østeraa (det nuværende Svaneapotek), med hvilket han synes at have villet overtrumfe Broderen Jørgen Olufsens 1616 opførte prægtige Stenhus ved Østeraa (Nr. 25). Paa hin Tid stod han sikkert ogsaa i sin største Velmagt, thi Krigen 1627—29, da Jylland var besat af Fjenden og han selv flygtet til Marstrand, bragte ham store Tab. Efter Krigen var Jylland forarmet, og han havde i 1630'erne utallige Processer med baade Kreditorer og Debitorer, og der blev ofte foretaget Udlæg hos ham. Man faar det Indtryk, at Mangel paa likvide Midler voldte ham Vanskeligheder, men han og Hustru lod dog 1637 opføre et Fattighus med 26 Senge og gav dertil en ret stor Have. Af den efter Hustruens Død foretagne Boregistrering fremgaar, at han endnu da sad i en meget stor Bedrift og bl. a. ejede en betydelig Mængde Gaarde, Huse, Boder og Grunde i Aalborg. Imidlertid gik det stadig tilbage for ham, og da han døde, var hans Bo vistnok insolvent og hans store Stenhus pantsat til en Række Kreditorer. Personlig synes han at have været en baade brutal og selvraadig Kværulant, men energisk og initiativrig. Skønt han oftere nød kongelig Bevaagenhed, kom han dog ikke som Byens øvrige Storkøbmand i noget Magistratsembede, og dertil var han vel ogsaa for egensindig.

D. H. Wulff: J. B., 1885—86. F. E. Hundrup: Stamtavle over Oluf Bangs Efterkommere, 1875, S. 54 og 62, korrigeret af C. Klitgaard i Personalh. Tidsskr., 8. Rk., V, 1926, S. 13—18. C. Klitgaard: Aalborg Købmænd gennem 500 Aar, 1931.

C. Klitgaard.

Bang, Jens, 1737—1808, Læge og Arkitekt. F. 1. Aug. 1737 i Kbh. (Nic.), d. 25. Febr. 1808 sst. (Garn.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Renteskriver, senere Kammerraad Jens Jensen B. (1691—1756) og Mette Holmsted Schuurmann (1718—59). Gift 30. Juli 1779 i Sorø med Caroline Christiane Henriette Louise Kraft, f. 29. Marts 1758 i Sorø, d. 13. Febr. 1835 i Kbh. (Helligg.), D. af Inspektør ved Sorø Akademi, Landsdommer, Justitsraad Peter K. til Katstrup og Nørager (1711—64) og Birgitte Borthuus (ca. 1735—91).

B. blev privat dimitteret til Universitetet 1756, tog 1759 Baccalaurgraden og blev 1761 Alumnus paa Elers Kollegium. Han studerede Medicin og blev paa Grund af sin Dygtighed i Anatomi og sit Talent for Tegning Prosektor hos Professor Rottbøl og udførte Dissektioner for Chr. Joh. Berger til dennes anatomiske Forelæsninger paa Kunstakademiet. Samtidig kastede han sig med saa megen Energi over Bygningskunsten, at han i Løbet af faa Aar (1760—65) vandt alle Kunstakademiets fire Medailler. Ogsaa i Kobberstikkunsten viste han sig at have fremragende Evner. Alleerede som ung Mand fik han betroet flere vigtige Opgaver: 1763 blev han valgt til i Forening med U. B. Aaskow at undersøge den da grasserende ondartede Kvægsyge, 1764 holdt han efter Indstilling af sin Lærer Berger Forelæsninger for Jordemødrene paa Fødselsstiftelsen og 1768 — »i Bergers Fraværelse« — Forelæsninger paa Kunstakademiet. 1772 blev han Medlem af Norske Videnskabernes Selskab og af det københavnske medicinske Selskab. S. A. docerede han Arkitektur og Perspektiv, men opnaede dog ikke, trods Bergers Anbefaling, denne Gang Professoratet i Anatomi ved Kunstakademiet, idet Weidenhaupt blev den foretrukne. Efter at han 1773 havde taget medicinsk Eksamen og en Tid været Fabricius' Medhjælper paa Frederiks Hospital, disputerede han n. A. for den medicinske Doktorgrad med et fremragende obstetricisk Arbejde, »Tentamen medicum de mechanismo partus«, hvor han gjorde Rede for Skuldrenes Passage gennem Bækkenet under Fødslen. Det vandt mere Anerkendelse i Udlandet end her hjemme, saaledes hos den berømte tyske Fødselshjælper Nägele. B. var derefter i nogle Aar Læge ved Næs Jernværk i Norge og 1776—1801 ved Sorø Akademi, fra 1788 tillige Distriktskirurg for Sorø Amt. 1797 var han blevet Medlem af Videnskabernes Selskab og 1788 Æresmedlem af Kunstakademiet. 1801 udnævntes han til Viceborgmester i Kbh. med fjerde Hovedfag, Sundhedsvæsenet, under sig. 1803 blev han Medlem af Sundhedskollegiet, var desuden Medlem af forskellige vigtige Bestyrelser og Kommissioner, Direktør

for Kbh.s Fattigvæsen og endelig fra 1805 — efter Weidenhaupts Død — Professor i Anatomi ved Kunstakademiet. En Række praktiske Hverv blev overdraget ham. Bl. a. gav han Tegning til et nyt St. Hans Hospital og til et nyt Forbedringshus. Af virkelig opførte Bygninger, som skyldes ham, kendes dog kun Graverboligen paa Assistens Kirkegaard. Den er bygget 1806 i Tidens klassicerende Stil, men dog med et vist personligt Præg. En græsk Tempelflade vender ud mod Nørrebros Runddel, medens Bygningen til den modsatte Side ser ud som et almindeligt Hus. — Sin største Betydning har denne alsidigt begavede Mand haft som Læge og specielt som Fødselshjælper. — Justitsraad 1803. — Posthumt Stik af Flint (1810) efter ældre Tegning.

Bibl. f. Læger, II, 1810, S. 266—84. E. Ingerslev: Matthias Saxtorph og hans Samtid, 1913. F. E. Hundrup: Stamtavle over Oluf Bangs Efterkommere, 1875, S. 47. H. Weitemeyer i Hist. Medd. om Kbh., I, 1907—08, S. 65—93, 225 f.

Jul. Petersen (V. Meisen).*

Bang, Jens, 1786—1862, Forstmand. F. 14. Juli 1786 i Kbh. (Frue), d. 9. Juli 1862 paa Stendalgaard, begr. i Vium. Forældre: Assessor i Hof- og Stadsretten Andreas B. (1740—1801) og Anna Sybilla Terkilsen (1746—1822). Gift 1° 18. Jan. 1816 i Kbh. (Helligg.) med Abel Cathrine Frederikke Preisler, f. 11. Dec. 1792 i Kbh., d. 17. Okt. 1824 paa Stendalgaard, D. af Gartner Georg Daniel P. (1760—1812) og Christiane Abelgreen (ca. 1754—1812). 2° 28. Maj 1825 i Sjørlev med Ane Marie Hasle Djørup, f. 26. Aug. 1806 i Kaarup Mølle, Visborg Sogn, d. 10. Maj 1865 i Odense, D. af Møllejer, senere Ejer af Avnsbjerg og Tiendekommissær Laurs (Laurits) Christensen (Christian Abraham) D. (1775—1846) og Ane Sophie Stilling (1773—1858, gift 1° 1794 med Møller Michael Christensen, d. 1801).

B. blev Student 1805 fra Herlufsholm og studerede en Tid Teologi, men paa Grund af trange Kaar og en Øjensvaghed maatte han opgive Studierne og blev Huslærer hos Justitsraad C. F. Fiedler paa Basnæs. Her fattede han Lyst til Naturvidenskaber og Skovbrug, tog 1813 Landmaalereksamen og 1814 Forsteksammen i Kbh. Efter en kort Tid at have været Assistent hos Overførster G. W. Brüel paa Egelund blev han 1815 Skovrider paa Alheden med Bolig paa Stendalgaard, og her virkede han i næsten et halvt Aarhundrede utrættelig for Træplantningens Fremme. Som den betydeligste af hin Tids Hedeskovbrugere kom han efterhaanden højt i Gunst hos Frederik VI. og fik overdraget mange Tillidshverv vedrørende Skovanlæg paa Heder og Sandflugtstrækninger, Besty-

relsen af forskellige Skovejendomme m. m. Han blev Tiendekommissær 1817 og fik Landmaalerbestalling 1820, var Formand for Tiendekommissionen for Viborg Amts sydøstlige Del fra 1854. Han oversatte C. P. Laurop: »Om Opelskning af Birketræer« (1821) og skrev selv: »Kortfattet Vejledning til at opelske Træer paa Jyllands Heder« (1828). — Forstraad 1829. Justitsraad 1861. Virkelig Etatsraad 1862. — R. 1852.

G. L. Wad og A. Leth: Medd. om dimitterede fra Herlufsholm, 1875. A. Oppermann: Bidrag t. d. dsk. Skovbrugs Hist., 1889. F. E. Hundrup: Stamtavle over Oluf Bangs Efterkommere, 1875, S. 50 f. S. O. Fasting: Lægen Frans Casper Djørups Slægt, 1913, S. 37.

C. Syrach Larsen (A. Oppermann).

Bang, Niels, 1776—1815, Godsejer. F. 20. Febr. 1776 i Kbh. (Nic.), d. 30. Aug. 1815 paa Sparresholm, begr. i Toksværd. Forældre: Kammeradvokat, senere Justitiarius Oluf Lundt B. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 11. Maj 1802 i Kbh. (Ty. ref.) med Cathrine Amalie Henriette Callisen, f. 8. April 1779 i Kbh. (Ty. ref.), d. 24. Juni 1879 paa Sparresholm, over 100 Aar gl., D. af Lægen Henrich C. (s. d.) og 2. Hustru.

B. blev Student 1793 (privat dimitteret) og juridisk Kandidat 1798, studerede derefter Økonomi i Göttingen og rejste i Sydtykland og Schweiz for at gøre sig bekendt med Agerdyrkning og Fabrikvæsen. Fra Slutningen af 1799 indtil 1804 stod han som Auskultant i Rentekammeret. Sammen med sin Svoger C. U. D. v. Eggers (s. d.) havde han 1800 købt Benzonsdal, men udløste kort efter sin Medejer og afhændede derefter Gaarden 1806. N. A. erhvervede han Sparresholm, som endnu er i Slægtens Besiddelse. B. vandt sig et anset Navn som Godsejer, bestræbte sig bl. a. for at gøre sine Fæstebønder til Selvejere og satte sig i det hele et smukt Eftermæle ved sin uselviske Færd. Under en Blodgangsepidemi i Ishøj (nær Benzonsdal) optraadte han med Energi og Snarraadighed for at standse dens Udbredelse, og da Bønderne frygtsomt holdt sig tilbage, tilsaa han personlig de syge og begravede de døde; 1809 oprettede han paa Sparresholm et Værk til Hørrens Behandling, og efter Englændernes Landgang paa Sjælland 1807 samlede og udrustede han et frivilligt Korps paa 200 Mand og førte det selv til den kommanderende Generals Hovedkvarter. Kongen belønnede ham 1809 med Ridderkorset af Dannebrog.

J. D. Th. Manthey: Ridderes Levnedsløb 1809—17, 1818, S. 132. Dsk. Herregaarde, XV, 1863. Dsk. Herregaarde ved 1920, I, 1927, S. 360 f. Rentekammerets (utrykte) Resolutioner 13. Dec. 1799, 3. Juni 1801. F. E. Hundrup: Stamtavle over Oluf Bangs Efterkommere, 1875, S. 66.

Eiler Nystrøm (G. L. Wad).

Bang, Niels Haarup, f. 1857, Skolemand, Filosof. F. 2. Febr. 1857 i Roskilde (Domk.). Forældre: Købmand, senere Magasinforvalter Peter Ivar B. (1823—74) og Caroline Sofie Nielsen (1826—1913). Gift 28. Aug. 1906 i Kbh. (b. v.) med Jenny Falck, f. 1. Marts 1877 i Kbh. (Frue), D. af Grosserer og Fabrikant Gustav Adolf F. (1833—92) og Fanny Thielsen (1853—1919).

To Aar gammel flyttede B. med sine Forældre til Randers, fra hvis lærde Skole han 1874 blev Student. I Skoletiden var hans Interesse for religiøse Spørgsmaal blevet vakt, og han valgte derfor det teologiske Studium, der afsluttedes med Embedseksamen 1880. Jævnside med Teologien studerede B. Filosofi, som han ved Rasmus Nielsens Forelæsninger havde faaet en levende Interesse for, og som han siden stadig har dyrket. 1897 disputerede han for den filosofiske Doktorgrad med Afhandlingen »Begrebet Moral. Analyse og Kritik«. Efter sin Embedseksamen blev han Lærer ved det højere Skolevæsen, først i Birkerød og Helsingør, senere (fra 1890) i Kbh., hvor han tillige blev Lærer i Pædagogik ved Femmers Kvindeseminarium. 1900 udnævntes han til Viceskoledirektør og 1915 til Skoledirektør i Kbh., fratraadte som saadan 1919. — B.s Indsats som Skolemand er præget af Forstaaelse for det paa Selvvirksomhed hvilende Arbejdes Værdi og af Sans for at skabe Betingelser for de individuelle Udviklingsmuligheder. I Arbejdet for Smaa børns- undervisning, Fortsættelsesundervisning og udvidet Lærerindeuddannelse (Faglærerindeeksamen) har det været ham magtpaaliggende at bringe Undervisningsform og Undervisningsstof paa Højde med Tidens videnskabelige og tekniske Fordringer. I talrige Afhandlinger bl. a. i Tidsskriftet »Vor Ungdom«, som han redigerede 1904—15, har han gjort Rede for sine pædagogiske Tanker. Et Led i B.s pædagogisk-oplysende Arbejde er ligeledes hans »Oversigt over Opdragelsens og Skolens Historie« (1899, 7. Udg. 1931), der ogsaa foreligger paa Svensk, »Opdragelse og Undervisning i det nittende Aarhundrede« (1921) og »Den danske Folkekirke« (1911). I sidstnævnte Skrift, hvor bl. a. Forholdet mellem Folkekirken og Folkeskolen bliver belyst, betragtes Skolens fuldstændige Frigørelse fra Kirken som den konsekvente Gennemførelse af den ved Grundloven givne Religionsfrihed. — B.s filosofiske Forfatterskab, der ligesom hans pædagogiske udmærker sig ved en klar og anskuelig Fremstillingsform, omfatter hans Disputats og en erkendelsesteoretisk Afhandling, »Aarsagsforestillingen. Analyse og Kritik« (1925). Hans moralfilosofiske Tanker gaar ud paa, at kun det Menneske er moralsk, der anerkender, at Samfundets Interesse staar over den enkeltes. I Almensansen lægger den moralske Samvittighed sig

for Dagen. Ved den Vægt, B. lægger paa Pligtbegrebet og de moralske Dømmes objektive Karakter, nærmer han sig Kant, men fjerner sig fra ham ved at lægge Tyngdepunktet ikke i den enkelte, men i Samfundet, og ved sin Tilslutning til de engelske Utilitarianeres Princip om den størst mulige Sum af Lykke. — Den erkendelsesteoretiske Afhandling tilsigter at bringe den Aarsagsforestilling, som instinktivt virker i common sense og i Fagvidenskaberne, til klar Bevidsthed. B. har dog begrænset sin Opgave ved bl. a. at holde den nyeste Fysiks Synspunkter uden for Undersøgelsen.

Universitetets Program Nov. 1897, S. 82 f. Politiken 28. Marts 1897 og 21. Febr. 1919. Berl. Tid. 1. Febr. 1917.

S. V. Rasmussen.

Bang, Niels Hansen, 1614—76, Biskop. F. 10. Aug. 1614 i Klinte, Skam Hrd., d. 17. Okt. 1676 i Odense, begr. i St. Knuds K. sst. Forældre: Sognepræst i Klinte, Provst Hans Nielsen B. (d. 1636) og Maren Nielsdatter (d. ca. 1660). Gift 18. Juli 1641 i Odense St. Knuds K. med Anna Hansdatter Kølenbrun, d. 18. Juli 1688, begr. i Odense St. Knuds K., D. af Borgmester i Odense Hans Nielsen K. (d. 1651) og Marie Poulsdatter (d. 1651).

N. B., der efter sit Fødested undertiden kaldes N. H. Klinte, opdroges hjemme og kom derpaa i Odense Skole. 1635 blev han indskrevet ved Universitetet, hvor han fik sit Søkendebarn, Professor Thomas B. til Præceptor. Sine Studier fortsatte han i Nederlandene og holdt i Franeker en græsk Tale »om Historien«, der udkom sst. 1638 med græsk og latinsk Tekst. Under dette Ophold kom han bl. a. i Forbindelse med den berømte Teolog Johs. Coccejus. 1639 blev han under et Besøg hos Biskop Hans Mikkelsen i Odense kaldet til Kapellan i Dalum og Sanderum hos Præsten Poul Middelfart. 1641 tog han Magistergraden og forfremmedes 1645 til Sognepræst. 1663 blev han udnævnt til Biskop over Fyns Stift og kreeredes 1668 per bullam til Dr. theol. Han viste stor Omhu for Stiftets Gejstlighed, og efter hans Opfordring oprettedes der 1665 en gejstlig Enkekasse ved frivilligt Sømmenskud fra alle Præsterne i Stiftet. 1670 blev han kaldet til Kbh. for i Forening med Universitetets Professorer og flere gejstlige at forhandle om Opretelsen af en almindelig Kirke-domstol og fælles Kirkeret for alle Lutheranere. Forslaget, der var udgaaet fra det sachsiske Hof, anbefaledes af den nedsatte Kommission, men blev ikke gennemført. 1674 indkaldtes han tillige med Landets øvrige Biskopper for at deltage i Forhandlingerne om Udarbejdelsen af Danske Lovs 2. Bog. Skønt N. B. ikke endnu følte sig trykket af sin Alder og fuldt ud kunde varetage sit Embede, maatte han dog finde sig i,

at Christian V. 1672 gav ham en Medhjælper. Hofprædikanten Rud. Moth var faldet i Unaade; han skulde fjernes fra Hovedstaden, og Kongen udnævnte ham derfor til Provst i Odense og Vicebiskop over Fyns Stift. Moth døde 1675, og N. B. havde den Tilfredsstillelse at overleve ham i et Aars Tid. Han har foruden den ovennævnte græske Tale kun udgivet to Ligprædikener, over Christoffer Urne til Aarsmark (1665) og over Marq. Rodsteen til Lundsgaard (1672). B. var 1668—75 Ejer af Hollufgaard.

J. C. Bloch: Den fynske Geistligheds Hist., I, 1, 1787, S. 131—50. Johs. Coccejus: Opera anecdota, II, 1706, S. 649. Saml. til Fyens Hist. og Top., VII, 1878, S. 112, 142, 148, 155, 179, 189. Kirkehist. Saml., 3. Rk., V, 1884—86, S. 130, 592—95; 4. Rk., VI, 1899—1901, S. 765—66. Personalhist. Tidsskr., 8. Rk., VI, 1927, S. 45, 69, 248; 9. Rk., V, 1932, S. 59. H. P. Mumme: St. Knuds Kirke i Odense, 1844, S. 217. F. E. Hundrup: Stam-tavle over Oluf Bangs Efterkommere, 1875, S. 16.

Bjørn Kornerup (S. M. Gjellerup).

Bang, Nina Henriette Wendeline, 1866—1928, Historiker, Poli-tiker. F. 6. Okt. 1866 i Kastellet i Kbh., d. 25. Marts 1928 paa Rigshospitalet sst., Urne paa Bispebjerg Kgd. Forældre: Stabs-hornblæser, senere Krigsraad Heinrich August David Ellinger (1826—1914) og Ida Preuss (1834—83). Søster til Professor H. O. G. Ellinger (s. d.). Gift 23. Marts 1895 paa Frbg. med Historikeren Jens Gustav B. (s. d.).

Da Fru B. var fire Aar, blev Faderen forflyttet til Helsingør, og her tilbragte hun sin Barndom og Ungdom. 1889 blev hun Student (privat dimitteret) og tog Magistergraden i Historie 1894. Under Syslen med dansk Handelshistorie og vel ogsaa under Indflydelse af Indtryk fra Helsingør kom hun ind paa den Tanke, at Rigs-arkivets Regnskaber over Øresundstolden gemte et enestaende værdifuldt Materiale til Belysning af de søfarende Nationers, særlig de baltiske Landes, Englands og Hollands økonomiske Historie, og med Støtte af Carlsbergfondet gik hun i Gang med at fremdrage dette Stof. Resultatet heraf foreligger i »Tabeller over Skibsfart og Varetransport gennem Øresund 1497—1660« (I 1906, II 1922). 1911—12 tilvejebragtes ved Bidrag fra en Række Stater, Stæder, Handelskorporationer o. fl. et Fond paa over 150 000 Reichsmark til Arbejdets Fortsættelse. 1924 maatte Fru B. imidlertid paa Grund af andet Arbejde afbryde sin personlige Beskæftigelse hermed (Astrid Friis: Bemærkninger til Vurdering af Øresundstoldregn-skaberne og Principperne for deres Udgivelse (Hist. Tidsskr., 9. Rk., IV, 1925—26, S. 109—82); Nina Bang: Lidt af det meget, Øre-sundsregnskaberne fortæller (Tilskueren, 1926, II, S. 316—25)). —

Endnu før hun blev Student, havde hun undervist i en Skole i Helsingør, og i Kbh. var hun i flere Aar Lærerinde ved Schneekloths og Engelhardts Skoler. Hun, der var opdraget i et strengt konservativt Hjem og en Tid havde været stærkt religiøs, kom efter sit Giftermaal ind paa Studiet af K. Marx' og K. Kautskys Skrifter, og »alt blev drejet omkring i mig« — hun blev overbevist og erklæret Socialist. Fra 1898 blev hun knyttet til »Social-Demokraten«, hvor hun skrev om udenrigspolitiske Emner og — i stigende Grad — behandlede handelspolitisk og økonomisk Stof. I populær, men saglig Form belyste hun Aktieselskabernes Kapitaliserings- og Udbytteforhold. Inden for Socialdemokratiet vandt hendes noble Væsen og store Arbejdsevne let over den Skepsis, Arbejderne kunde nære over for en Dame »fra den anden Side«. 1903 indvalgte hun i Partiets Hovedbestyrelse. 1913—18 var hun Medlem af Kbh.s Borgerrepræsentation og omfattede her især Bolig- og Skatte-spørgsmaal, Børnenes Vilkaar i Storbyen o. l. med Interesse. Hun repræsenterede ofte sit Parti ved internationale Møder, hvor hendes Sprogkundskaber var til stor Nytte; saaledes deltog hun 1917 i Stockholm-Konferencen, hvor en socialistisk Fredsaktion forberedes, ligesom hun var Medlem af Partiets Delegation til »Internationale«s Kongres i Genève 1920. — 1918 valgtes Fru B. ind i Landstinget for 1. Kreds og genvalgtes 1920 og 1924. Hun kom straks ind i Tingets Finansudvalg og var sit Partis Ordfører i Sager som Banklov, Aktieselskabslov o. l. 1922—24 var hun Medlem af Toldraadet. 24. April 1924 udnævntes hun til Undervisningsminister i den første socialdemokratiske Regering og blev dermed den første kvindelige Minister overhovedet. Under mere end almindelig Opmærksomhed tog hun energisk fat paa de Opgaver, Ministeriet frembød. Kort efter sin Tiltrædelse simplificerede hun Det kgl. Teaters Ledelse (Direktør Norries Udnævnelse 19. Maj 1924), ligesom hun gjorde de forberedende Skridt til Løsning af Nationalmuseets Bygningsspørgsmaal. En Hovedopgave saa hun i at føre de demokratiske Skolereformer ud i Livet, som den store Skolekommission af 1918 havde gjort Forarbejdet til. I Rigsdagssamlingen 1924—25 fremsatte hun Forslagene til Lov om Lærerskoler og til Lov om Skolens Styrelse og Tilsyn. Administrativt begyndte hun, med Tilsidesættelse af Ministeriets hidtidige Konsulent, Udarbejdelsen af en Plan for Seminariernes Undervisning. Dette og forskellige andre Led i Fru B.s maalbevidste Administration og Politik gav Anledning til overdrevent voldsomme Angreb fra Modstandernes Side. Kort efter Ministeriets Afgang (14. Dec. 1926) ramtes Fru B. af den Sygdom, der blev hendes Død. Ud over

de omtalte Skibsfartstabeller, Artikler i Dagspressen og i Tidsskrifter (bl. a. »Tilskueren« og »Die neue Zeit«) skrev Fru B. »Karl Marx, hans Liv og Virke« (1918) og udgav sammen med E. Wiinblad »Arbejderklassens Liv og dens Kamp, udvalgte Artikler af G. Bang« (I—II, 1915). — Tegning af Gerda Ploug Sarp (1924) i Familiens Eje.

Social-Demokraten 5., 6. og 11. Okt. 1926, 25. 27. og 30. Marts 1928.
Andrea Brochmann sst. 3. Okt. 1931.

Oluf Bertolt.

Bang, Oluf, f. 1881, Veterinær. F. 12. Dec. 1881 paa Frbg. Forældre: Professor, Dr. med. B. B. (s. d.) og Hustru. Gift 10. Nov. 1917 paa Frbg. (Emaus) med Magna Schrøder, f. 23. Okt. 1885 i Vester Egede, D. af Fuldmægtig paa Gisselfeldt Godskontor, senere Godsforvalter paa Corselitze, Justitsraad William Charles S. (1849—97) og Anna Eleonora Harpøth (1861—1922).

B. blev Student 1899 fra Frbg. Latin- og Realskole, tog medicinsk Forberedelseseksamen, men søgte snart over i Veterinærstudiet og tog Dyrlægeeksamen 1905. 1905—07 var han ansat som Assistent ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Klinik for mindre Husdyr. 1908 deltog han i Konkurrencen om Professoratet i patologisk Anatomi ved Veterinærskolen, var Assistent i Klinik for store Husdyr 1908—13, tillige Assistent ved Forsøgslaboratoriets bakteriologiske Afdeling 1907—14, er Professor i speciel Patologi og Leder af den stationære Kliniks medicinske Afdeling fra September 1914. B. har dels alene, dels sammen med V. Ellermann eksperimentelt undersøgt og beskrevet Leukæmi hos Høns (Vidensk. Selsk. Oversigt, 1908, S. 65—94 og 1909, S. 261—318), et Arbejde, der kaster Lys over denne Sygdoms Aarsagsforhold, og har foretaget interessante og betydningsfulde Undersøgelser over Pattedyr- og Fjerkrætuberkulosen. Herunder skal ogsaa nævnes hans Undersøgelser over Anvendelsen af Fjerkrætuberkulin som diagnostisk Middel ved Kvægets kroniske, smitsomme Tarmbetændelse. 1924—26 var B. Formand i Biologisk Selskab. — R. 1927.

Hj. Friis.

Bang, Oluf (Ole) Lundt, 1731—89, Generalprokurør, Justitiarius. Døbt 13. Sept. 1731 i Egebjerg, Holbæk Amt, d. 27. Sept. 1789 i Kbh. (Helligg.), begr. i Helligg. K.s Kapel. Forældre: Forvalter over de kgl. Godser i Odsherred, senere Kammerraad Niels Christian B. (1697—1760, gift 2° 1743 med Ulrikke Eleonore Schwane, 1727—92, gift 2° 1761 med Forvalter over de kgl. Godser i Odsherred, Kammerraad Jacob Hansen, d. 1791) og

Cathrine Marie Kjær (d. 1743). Gift 1° (Aug.?) 1762 i Kbh. (Nic.?) med Anthonette Frederica Horn, døbt 18. Aug. 1741 i Kbh. (Fr. Ref.), d. 25. Marts 1773 sst. (Helligg.), D. af Digteren og Juristen Frederik H. (s. d.) og 1. Hustru. 2° 4. Aug. 1773 i Kbh. (Frue) med Else Marie Thecou, f. Schiødt, døbt 22. Okt. 1735 i Kbh. (Helligg.), d. 26. Jan. 1802 sst. (Helligg.) (gift 1° 1759 med Brygger Nicolai T., 1732—62), D. af Urtekrammer, senere Justitsraad Niels S. (1706—74, gift 2° 1738 med Kirstine Daldorph, 1717—70) og Antoinette Boertmann (1712—35).

B. blev Student 1747 fra Fr.borg, 1750 teologisk og 1753 juridisk Kandidat. 1758 blev han Højesteretsadvokat og 1763 Kammeradvokat. I Struenseeprocessen var han Dronningens Anklager og Brandts Forsvarer. 1779 blev han Vicegeneralprokurør, 1780 Assessor i Kancellikollegiet og ekstraordinær Assessor i Højesteret, 1784 Generalprokurør og 1788 Justitiarius i Hof- og Stadsretten. Som Medlem af Overbankdirektionen (1783—88, med en kort Afbrydelse 1784) modarbejdede han den nye Møntordning i Hertugdømmerne af 1788, der efter hans Opfattelse begunstigede Hertugdømmerne paa Kongerigets Bekostning. 1786 blev han Medlem af den store Landbokommission, og s. A. fremlagde han i dennes 2. Møde en Betænkning om Bondens Retsstilling, der med Hensyn til Stavnsbaand og Hoveri repræsenterede et moderat Reformstandpunkt, men som tillige indeholdt skarpe Udtryk om Fæstebøndernes Behandling og krævede Skifteretten over Bønderne helt frataget Godsejeren. Betænkningen udkom samtidig i Trykken som »Afhandling om Bondestanden« og fremkaldte en Række heftige Angreb fra Reformmodstandere. B.s øvrige Forfatterskab bestaar væsentlig af juridiske Dissertationer. — Adlet 1777 under Navnet de B. — Justitsraad 1773. Etatsraad 1779. Konferensraad 1783.

E. Holm: Kampen om Landboreformerne, 1888. Samme: Danmark-Norges Historie 1720—1814, VI, 1, 1907, S. 189. F. E. Hundrup: Stamtavle over Oluf Bangs Efterkommere, 1875, S. 65. *Poul Bagge (G. Kringelbach).*

Bang, Oluf (Ole) Lundt, 1788—1877, Læge. F. 27. Juli 1788 paa Frederiks Hospital i Kbh. (Garn.), d. 12. Okt. 1877 sst. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Professor F. L. B. (s. d.) og 3. Hustru. Gift 1° 4. Dec. 1813 i Kbh. (Frue) med Henriette Louise Aamodt, f. 14. Okt. 1789 i Kbh. (Frue), d. 7. Jan. 1818 sst. (Garn.), D. af Haarskærer Ole A. og Christine Lund. 2° 19. Juni 1826 i Fr.borg Slotsk. med Sophie Marie Dahlerup, f. 14. April 1801 i Hillerød, d. 26. Marts 1878 i Kbh. (Helligg.), D. af Fuldmægtig,

senere Vejfiskal, Hospitalsforstander og Postmester i Hillerød Hans D. (1758—1838) og Vilhelmine Marie Birch (1776—1850).

B. voksede indtil sit tolvte Aar op paa Frederiks Hospital og modtog her rige Indtryk af Lægevidenskaben og dens Udøvelse. Han omtaler selv i sine efterladte autobiografiske Optegnelser den Plage, det forvoldte ham, at »Syvaarsdrengen opdroges med Bibel-læsning og Salmesang«, ligesom Faderens pietistiske Aandsretning ogsaa senere gav sig Udtryk i, at Sønnen blev holdt borte fra den kirurgiske Uddannelse, fordi der paa denne Afdeling af Hospitalet dengang ikke herskede den bedste Tone. Han var betydeligt yngre end Stifbrødrene O. H. og J. P. Mynster, hvorfor den litterære Indflydelse fra denne Kreds næppe har haft Betydning for ham. 1804 blev han dimitteret fra det Schouboe'ske Institut og begyndte straks at studere Medicin. Som Student gjorde han 1807 Tjeneste paa Volden under Bombardementet som Læge i Kongens Livjægerkorps (Studenterkorpset). Takket være sine gode Evner — og en letforstaaelig Protektion — nød han en hurtig Forfremmelse. Allerede 1808 tog han medicinsk Eksamen. Efter at have været Kandidat paa Frederiks Hospital i halvandet Aar (1809—10) blev han Reservemedicus hos Stifbroderen O. H. Mynster i et Aar (1810—11), hvorefter han ansattes som Underakkuchør og Reserve-medicus ved Fødselsstiftelsen. Hans Ansættelse lød paa tre Aar, men han giftede sig efter de tre Aars Forløb og blev i Stillingen i fjorten Aar lige til 1825 — hvilket medførte, at ingen yngre Læger i dette Tidrum fik speciel Uddannelse i Obstetrik. 1810 havde han vundet Universitetets Guldmedaille og fik af Fakultetet Tilladelse til at benytte den samme Afhandling til Erhvervelse af Licentiatgraden, ved hvilken Lejlighed han blev temmelig ilde medtaget paa Grund af sine mangelfulde Kundskaber i Latin. 1813 tog han Doktorgraden med en obstetricisk Afhandling, et Kompilationsarbejde, der efter Tidens Skik var bygget paa Lærerens Synspunkter. B. forbigaar saaledes her Bergers Navn til Fordel for Matth. Saxtorphs. Som Underakkuchør var han litterært ret flittig og udsendte en Række mindre Meddelelser om vanskelige Fødsler, ligesom han i en Beskrivelse af en Række Barsefebertilfælde (1821) var inde paa den rigtige Opfattelse af denne Sygdom, idet han havde iagttaget, at »flere medicinske Studenter ved Obduktion af Lig af Barsefeberpatienter havde paadraget sig en Sygdom, der i høj Grad lignede denne Sygdom«. Men desværre formaaede han lige saa lidt som sine Samtidige at drage de rigtige Konsekvenser af denne Iagttagelse. Allerede 1813 knyttedes B. til Universitetet, idet han udnævntes til Adjunkt ved det medicinske Fakultet.

1814—25 docerede han Obstetrik, fra 1818 desuden Patologi og Terapi. 1818 var han blevet Medlem af Sundhedskollegiet, og 1821 blev han ordinær Professor og Medlem af Konsistorium. Ved disse Stillinger fik han i mere end 50 Aar Lejlighed til at øve den aller største Indflydelse inden for Sundhedsvæsenet og Universitetet, især hvad Undervisningen ved dette angik. 1823 foretog han en større Studierejse til Berlin, Dresden, Wien, Paris og London, hvor han kom i personlig Berøring med de ledende Personligheder i denne Gennembrudstid for den kliniske Medicin. I Paris lærte han af selve Laënnec at foretage Brystundersøgelser med Stetoskopet og holdt snart efter sin Hjemkomst Foredrag i Medicinsk Selskab om den epokegørende Opfindelse. Han synes imidlertid ikke selv at have værdsat den efter Fortjeneste, men at have overladt dens Indøvelse til Reservelægen S. Trier.

1825 blev B. Overmedicus ved Frederiks Hospital. For retfærdigt at kunne bedømme hans Virksomhed her maa man have nogen Forstaaelse af hans Personlighed. Han var et kvikt og hurtigt Hoved, men manglede den Taalmodighed, som en detailleret Undersøgelse af Patienterne fordrer. Desuden var den medicinske Afdeling efterhaanden vokset, og man sagde senere, at hans Stuegang »foregik i Jernbanefart«. I et Tilbageblik over sin Lægevirkomhed udtalte han langt senere (Ugeskr. f. Læger, 3. Rk., XVII, 1874, S. 212), at da han for 66 Aar siden begyndte sin praktiske Virksomhed, »optog Undersøgelsen oftest kun faa Minuter; den gjaldt Udseendet, Pulsen, Tungen og de enkelte Steder, som muligens trængte til at beføles«. Han var rimeligvis efterhaanden selv blevet klar over, at han ikke fulgte med Tiden; 1858 omtalte han saaledes »den ny Treenighed«, man var begyndt at sværge til: »Trompeten, Gryden, Kikkerten« (d. v. s. Stetoskopet, Laboratoriet og Mikroskopet).

Hans Undervisningsmetode var nu og da Genstand for Kritik. 1841 opgav han sin Overlægestilling og udnævntes — efter Christian VIII.s Tilskyndelse — til Direktør for Fødselsstiftelsen med Overakkuchørens Bolig som Embedsbolig, idet den nysudnævnte Overakkuchør C. E. M. Levy ikke mentes at have tilstrækkelig praktisk Uddannelse. Han blandede sig ikke i Levys specielle Virksomhed, men kom alligevel i et noget spændt Forhold til ham og havde ogsaa andre Fortrædeligheder under de vanskelige Forhold for Fødselsstiftelsen i de paafølgende Aar, der endte med, at den helt maatte lukkes i Nov. 1844 paa Grund af Barselseber. Efter at han 1841 havde opgivet sin praktiske Hospitalsgerning, virkede han endnu i 33 Aar som Professor i Medicin, et Forhold, som næppe

har været til Gavn for Videnskaben, og som i det hele er vanskelig forstaaeligt for vor Tid. Han hørte nemlig i den Grad Fortiden til, at hans Sygdomsopfattelse nærmest var beslægtet med den mere end to Tusind Aar gamle hippokratiske Lære om »Konstitutionernes«, »Temperamenternes« og de forskellige Vædskers Betydning. I Slægt hermed havde han opbygget sit særlige patologiske System: »Dyshæmierne«, 3: sygelige Forandringer i Blodet som Sygdomsaarsag. Dette var særlig mærkeligt netop paa hans Tid, da man just var begyndt at faa nærmere Kendskab til og særlig Interesse for de sygelige Forandringer i Vævene. Det, som B. især hæftede sig ved i den hippokratiske Lære, hører dog for saa vidt med til de evige Sandheder. Det var »Naturens helbredende Kraft«, som han atter og atter vendte tilbage til, ogsaa i sine smaa — halvvejs populære — Skrifter: »Lægen som Spaamand« (1871), »Vi og vor indre Collega« og »Lægen ved Sygesengen«. Den sidste udkom i tre Udgaver, 1831, 1845 og 1870. Selv i den sidste Udgave af denne faar f. Eks. Termometret kun en betinget Anerkendelse.

De mere gammeldags af Samtiden saa i B. Lægen med det »geniale kliniske Blik«, der næsten uden Undersøgelse kunde se paa Patientten, hvad han fejlede. De, der fulgte med Tiden, havde ikke megen Tiltro til denne Form for Intuition og var i hvert Fald klare over, at den ikke kunde læres videre og let førte til Overfladiskhed. Dertil kommer yderligere, at denne Lære manglede Udviklingsmuligheder. Til de gode Sider af B.s hippokratiske Indstilling hører hans Sans for Diæten. Han er den første danske Læge, der har forstaaet Diætetikens Betydning; hans »Sygediætetik« udkom i otte Udgaver indtil 1869. Ligeledes blev han Foregangsmand ved sin Lovprisning af Brugen af koldt Vand, baade til indvendig og udvendig Brug. Ligesom det paa hans Tid ansaas for urimeligt eller usømmeligt at bade, blev Vand til indvendig Brug anset for sundhedsfarligt, hvilket dog ikke var helt uden Berettigelse i Tiden, før Kbh.s Vandværk aabnedes 1860. B.s lille Skrift »Koldt Vand« udkom 1863, sidste (6.) Oplag 1886. I mange Aar var han Medlem af Bestyrelsen for Søbadeanstalten ved Rysensten. Han arbejdede energisk for Oprettelsen af en Anstalt for Tilvirkning af kunstige Mineralvande i Kbh. Dette lykkedes 1834, da Rosenborg Sundhedsbrønde aabnedes. Han var ligeledes knyttet til Klampenborg Badeanstalt. I det hele taget synes han at have egnet sig for administrative Opgaver ved sin Hurtighed, jævne Fornuft og Evne til at »skære gennem Vrøvlet«. Hans Valgsprog var »superflua nocent«. Takket være disse Evner og ved sin personlige Indflydelse hos Frederik VI. lykkedes det ham under en Audiens, han selv har

beskrevet i joviale Vendinger, at faa gjort en Ende paa den mere end hundredaarige Strid mellem Medicinere og Kirurger. Han fik udvirket Ophævelsen af Kirurgisk Akademi (1838) og dets derpaa følgende Sammensmeltning med Universitetet (1842), saaledes at man nu ikke længere havde to Slags Læger af forskellig Kvalitet og Uddannelse, men den unge Læge paa een Gang, ved samme Eksamen, blev cand. med. & chir. — B. har i udpræget Grad hørt til de Læger, som Patienterne og deres paarørende fik Tillid til. Han fik da ogsaa i Aarenes Løb en betydelig Praksis, baade som Huslæge og Fødselshjælper, især for Bourgeoisiet og Aristokratiet. Ogsaa Kongehusets Medlemmer har sat stor Pris paa ham og vist ham Tillid og Venlighed, lige fra Frederik VI. til Kronprins Frederik (VIII.). Han opnaaede talrige Æresbevisninger, baade fra sine Kollegers Side, der tillige fejrede ham ved alle større Begivenheder i hans Liv, og fra den øvrige Del af Samfundet. To Gange var han Universitetets Rektor (1824—25 og 1839—40). 1874 tog han sin Afsked fra Universitetet og udtraadte af Direktionerne for Fødselsstiftelsen og Frederiks Hospital.

B. havde en mærkelig Passion for ved alle mulige Lejligheder at skrive Vers, som han dels udgav under eget Navn, dels under Pseudonymerne B-o, O. B. eller Dr. Balfungo. Hans Versekunst var dog uden metrisk eller poetisk Værdi. Et stort Digt »Eva Homo« udsendte han første Gang 1851, i 2. forøgede Udgave 1867. Ved sin Død efterlod han sig en versificeret Autobiografi, »Livs Minder«, der 1929 er udgivet af Professor Vilh. Maar. Endogsaa videnskabelige Afhandlinger har han skrevet paa Vers (»Livets Kamp med Døden«, oplæst i Med. Selskab 1835). Hans Sønneson Herman B., der debuterede med at udgive nogle af Bedstefaderens Vers, har i »Det graa Hus« givet et — ganske fortegnet — Billede af ham som »den gamle Excellence«.

I sit lange Liv har B. forfattet en Mængde (ca. 125) Afhandlinger og mindre Skrifter om praktisk Lægevidenskab, dels i en videnskabelig, men letfattelig Form, dels helt populære. En enkelt af de første, »Om pathologiske Stamtavler« (Bibl. f. Læger, 3. Rk., III, 1848), røber baade en god Idé og en paa flere Punkter rigtig Opfattelse. Undersøgelsen er bygget over Iagttagelser af Familier, han har kendt gennem sin Praksis. En enkelt af disse Familier, hans egen, er særlig grundigt behandlet, og man faar om den en Del Oplysninger af Værdi. I øvrigt havde B. ikke videnskabelige Anlæg, men ved sine Administrationsevner og ikke mindst ved sin rige Personlighed har han øvet en betydelig Indflydelse paa sin Samtid. — Etatsraad 1836. Konferensraad 1848. Gehejmekonferensraad 1874. — R. 1829. DM. 1840. K. 1842. S.K. 1864. — Tegning af

J. V. Gertner (1848) paa Fr.borg. Maleri af D. Monies. Familienmaleri af F. Bolten 1793. Portrætteret paa Erik Henningsens Maleri fra 1896 af det skandinaviske Naturforsker møde 1847 (Univ. Festsal og Fr.borg). Buster af Adelgunde Vogt (1843) i Medicinsk-historisk Museum og af Th. Stein i Rosenborg Brøndanstalt (Sødring & Co.) (1878). Litografier efter Tegning og Maleri af D. Monies (1840) af Em. Barentzen, efter Fotografier 1853, 1858 og 1869. Træsnit 1861 (efter Tegning af H. Olrik) og 1870.

Bibl. f. Læger, 6. Rk., VIII, 1878, S. 164—72. Ugeskr. f. Læger, 3. Rk., XXIV, 1877, S. 393 ff. Herman Bang i Nutiden, III, 1879, S. 6 f. E. Ingerslev: Matthias Saxtorph og hans Samtid, 1913, S. 373 og Den kgl. Fødsels- og Plejestiftelse, 1915, S. 128—31, 270—74, 301, 308, 351 f. Oluf Lundt Bang: Livs Minder. Udg. af Vilhelm Maar, 1929. F. E. Hundrup: Stamtavle over Oluf Bangs Efterkommere, 1875, S. 77 f. Sv. Monrad i Silkeborg Bads Hist., 1933, S. 63—74.

V. Meisen.

Bang, Oluf, d. 1522, pavelig Kapellan og Notar. F. i Middelfart, d. 24. Dec. 1522 i Rom. Fader: Borgmester (og en kort Tid Skultus) i Middelfart Hans B.

O. B. nævnes første Gang 1506—07 som promoveret Baccalaureus i Rostock; siden blev han ogsaa Magister. Han hørte til den Art senmiddelalderlige Gejstlige, der paa Grund af deres Smidighed og Øvelse i at føre Pennen i lige Grad lod sig anvende til gejstlige og verdslige Forretninger. 1513 omtales B. som Klerk fra Odense Stift og Pavens bestandige Bordfælle (*continuus commensalis*), da han provideredes med Sognekirkerne i Taulov og Kongsted, som han nød Indtægten af til sin Død. Formodentlig under dette Ophold i Rom er han kommet i Forbindelse med og i Tjenesteforhold til den pavelige Legat for Landene i Nord- og Østeuropa, Kardinal Thomas Bakocz, Ærkebiskop af Gran i Ungarn, hvis Tillid han aabenbart har forstaaet at vinde i en usædvanlig Grad. Rimeligvis ved hans Hjælp fik han pavelig Provision paa en Række kirkelige Beneficier (1513 Dekanetet i Kbh. og Toreby Sognekirke, 1517 Sognekaldet i Asperup og 1520 Kantoriet i Roskilde), om end det er uvist, om han nogen Sinde reelt er kommet i Besiddelse af disse. 1514 blev han i Rom af Kardinal Thomas Bakocz kreeret til Comes Palatinus, og paa dennes Anbefaling ophøjede Kong Ludvig af Ungarn ved Patent af 17. Maj 1517 O. B. og hans Efterkommere i Adelsstanden. Efter — som det synes — et Ophold i Danmark rejste O. B. 1519 til Ungarn og derfra 1520 til Rom. Flere Breve (bevarede i Udtog) fra ham viser ham som en Mand, der nøje fulgte Forholdenes Udvikling i Danmark, og han har vistnok deltaget i de vanskelige Forhandlinger, der førtes mellem Christian

II. og Pavestolen om det lundske Ærkesæde. 1521 opnaede han Provision paa Kanonikater i Ribe og Haderslev Kapitler, og 1522 fik han af Hensyn til sine Studier fornyet Forlængelse af Fristen for at lade sig indvie til de hellige Grader. Ved denne Lejlighed kaldes han bl. a. pavelig Kapellan. Faa Maaneder efter døde han.

Acta pontificum Danica, VI, 1915, Nr. 4383, 4385, 4627, 4829, 4851 f., 4857, 4910, 4913. H. F. Rørdam: Monum. Hist. Dan., 2. Rk., II, 1887, S. 496—500. C. Giessing: Jubel-Lærere, III, 1786, S. 111—13. F. E. Hundrup: Stamtavle over Oluf Bangs Efterkommere, 1875, S. 1 (korrigeret i Personalh. Tidsskr., 1. Rk., III, 1882, S. 279—86).

Bjørn Kornerup.

Bang, Oluf, 1710—83, Genealog. F. 7. Aug. 1710 i Hillerød, d. 8. Juli 1783 i Kbh. (Holmens), begr. ved Kirken. Forældre: Byskriver i Hillerød Ole Madsen B., undertiden, efter sin Fødeby, kaldet Nyborg (1663—1710, gift 1° 1693 med Inger Jensdatter, d. 1705) og Kirstine Marie Thams (1686—1750, gift 2° med Byskriver i Hillerød Jørgen Christensen Koch, d. 1750). Gift 1° 2. Nov. 1746 i Kbh. (Holmens) med Jytte Christiane Gjøe, f. 11. Nov. 1729 i Nykøbing M., d. 14. Marts 1764 i Kbh. (Holmens), D. af Provst Marcus Andersen G. (1693—1741) og Else Susanne Kattenberg (d. 1790). 2° 20. Dec. 1779 i Kbh. (Holmens) med Jytte Sophie Marschall, døbt 6. Juni 1758 i Kbh. (Slotsk.), d. 18. April 1803 i Fredensborg (gift 2° 1802 med Dronning Juliane Maries Mundkok Frederik Jepsen (Jensen) Lind, 1741—1803), D. af Kammertjener, senere Traktør Jean M. (d. ca. 1781, gift 2° 1765 med Anna Margrete Hansted) og Maria Dorothea Coppy.

B. blev Student 1728 fra Fr.borg, cand. theol. 1735, var derefter Hjælpepræst, først ved St. Olai Kirke i Helsingør, fra 1738 hos Broderen Hans Jørgen B. paa Vallø, ansattes 1740 som Skoleholder for Fattigskolen ved Holmens Kirke i Kbh. og tiltraadte endelig Stillingen som Klokker ved samme Kirke 1746 (Ekspektancebrev 1741). — B. offentliggjorde bl. a. det periodiske Skrift »Samling af adskillige nyttige og opbyggelige Materier« (syv Hæfter, 1743—45), indeholdende historiske Bidrag og Bogreferater. Han gjorde sig navnlig bekendt ved (1777) at tage Initiativet til Stiftelsen af Det kgl. genealogisk-heraldiske Selskab, hvis energiske og interesserede Forstander han derefter var indtil Udgangen af 1780. Han oplevede 1782 at se første Hæfte af det Adelsleksikon, som blev den vigtigste Frugt af Selskabets Virksomhed. I dettes Arkiv (nu i Rigsarkivet) træffes forskellige Manuskripter fra hans Haand.

Dsk. Saml., IV, 1868—69, S. 75 f. E. C. Werlauff: Det kgl. danske Selskab, 1847, S. 131—37, 145—49. F. E. Hundrup: Stamtavle over Oluf Bangs Efterkommere, 1875, S. 43.

Poul Bredo Grandjean.

Bang, Peter Christopher, 1829—1905, Officer. F. 1. Nov. 1829 i Kbh. (Holmens), d. 14. Okt. 1905 sst., begr. sst. (Garn.). Forældre: Kancellisekretær, senere Herredsfoged, Etatsraad Claus B. (1792—1868) og Inger Marie Zimmer (1799—1880). Gift 14. Dec. 1880 i Kbh. (Garn.) med Caroline Amalie Frederikke Lorentz, f. 9. Maj 1843 i Kbh. (Petri), d. 2. Nov. 1906 sst., D. af Skrædder Johan Joachim Frederik L. (ca. 1799—1866) og Maren Sophie Henningsen (ca. 1807—86).

B. blev 1847 Student fra Metropolitanskolen og begyndte at studere Medicin, hvad han dog opgav for at blive Militær. 1853—55 var han Elev ved den militære Højskole og derpaa Sekondløjtnant à la suite, blev Premierløjtnant 1858. Han deltog i Krigen 1864 ved 7. Batteri og udmærkede sig i Kampen ved Vejle. 1867 blev han Kaptajn og efter flere Aars Tjeneste ved Tøjhuset Oberstløjtnant 1881, Oberst 1892, afgik 1894. — B.s Interesse for Historie var blevet vakt 1870, og med det Maal for Øje at skrive det danske Artilleris Historie samlede han med pinlig Nøjagtighed og forstandig Kritik et mægtigt Materiale, som dog aldrig er blevet behandlet. 1895 fik han det Hverv at hjælpe Oberst O. Blom (s. d.) med at katalogisere og beskrive Vaabnene i den historiske Vaabensamling (nu Tøjhusmuseet). — B. var en frisk og djærv Officer og en kundskabsrig Forsker med et godt Overblik over de Opgaver, han satte sig. Hans store Ekscerptmateriale til Artilleriets Historie findes i Rigsarkivet. — R. 1864. DM. 1883. K.² 1894.

Dansk Artilleritidsskr., 1917, S. 41 ff. Selvbiografi i Hærens Arkiv.

Rockstroh.

Bang, Peter Georg, 1797—1861, Embedsmand, Politiker, Jurist. F. 7. Okt. 1797 i Kbh. (Nic.), d. 2. April 1861 sst., begr. sst. (Ass.). Forældre: res. Kapellan i Asminderød, senere Domprovst i Roskilde Jacob Hansen B. (1770—1841) og Nina Cathrine Sophie Østrup (1779—1820). Gift 4. Juni 1824 i Roskilde Domkirke med Marie Caroline Fribert, f. 14. Okt. 1803 paa Annebjerggaard ved Nykøbing S., d. 18. Dec. 1875 i Kbh. (Frue), D. af Kaptajn, Proprietær Lorents F. (1781—1814) og Ulrikke Eleonora Svane Trojel (1784—1838).

B. blev Student 1813 fra Fr.borg, tog juridisk Embedseksamen 1816 og disputerede for Licentiatgraden 1819, for Doktorgraden 1820. Han begyndte sin Embedsbane som Underkancellist i det danske Kancelli og surnumerær Assessor i Landsover- samt Hof- og Stadsretten og rejste med offentlig Understøttelse i halvtredie Aar i Udlandet med Romerretten som særligt Studiefag. 1826 blev

han Overretsassessor, 1830 overordentlig Professor i Romerret ved Kbh.s Universitet, 1831 ekstraordinær Assessor i Højesteret, 1834 ordentlig Professor og Referendar i Konsistorium samt to Aar efter Universitetets Kvæstor. 1836—45 var han Medlem af Nationalbankens Direktion. B. viste i alle sine Stillinger fremragende Dygtighed og en fænomenal Arbejdsevne; allerede da kunde man med Rette sige om ham, at han »trak for to overalt, hvor han blev spændt for«. Med særlig Interesse omfattede han Kvæsturvirksomheden og vandt her praktisk Indsigt i Godsadministration og Landboforhold i det hele, de to Omraader, hvor han senere som Minister fandt sit kæreste Virkefelt.

B., som dengang regnedes til den moderat-liberale Retning, valgtes ved det første Stændervalg 1834 som Deputeret for Kbh. ind i Østifternes Stænderforsamling. Med vanlig Arbejdssiver kastede han sig ind ogsaa i denne Virksomhed og blev Medlem af de vigtigste Udvalg. Han var en afgjort Ven af Reformer paa forskellige Omraader og arbejdede bl. a. for udvidet kommunalt Selvstyre, Offentlighed og Orden i Finansstyrelsen og Foreningen af Kongerigets Stænderforsamlinger. Derimod kunde han ikke følge dem, han sædvanlig samarbejdede med paa Reformomraadet, i deres Krav om en egentlig konstitutionel Forfatning med fuld besluttende Myndighed og Skattebevillingsret for Folkerepresentationen. Derfor viste der sig ved det andet Stændervalg 1841 afgørende Vanskeligheder for hans Genvalg i Kbh., men han valgtes som Repræsentant for de mindre Landejendomsbesiddere i 17. Valgdistrikt (Lolland). I Stænderforsamlingens anden Valgperiode skærpedes Modsætningen yderligere, navnlig efter at B. i et hvast Stridsskrift (»Om de attraaede Forandringer af den danske Statsforfatning«, 1842), der i øvrigt viste megen kritisk Sans og udstrakt Kendskab til Europas nyere konstitutionelle Udvikling, præciserede sit Standpunkt i Konstitutionsspørgsmaalet derhen, at han vel kunde tænke sig, at Borgernes personlige Rettigheder (herunder Ytrings- og Religionsfriheden) i et vist begrænset Omfang grundlovsmæssig sikredes, saaledes at ingen Forandring af den bestaaende Tilstand kunde finde Sted uden Folkerepresentationens Samtykke, men bestemt maatte afvise Kravene om dennes almindelige besluttende Myndighed og Skattebevillingsret samt om Ministeransvarlighed. I det nationale Spørgsmaal savnede B. dengang til en vis Grad Blik for den Fare, der truede sydfra, saaledes at han endog i Stænderforsamlingen udtalte, at han ikke vilde afvise en Forening af Hertugdømmernes Stænderforsamlinger. B. havde efterhaanden fjernet sig saa stærkt fra den liberale Bevægelse, at der intet var til

Hinder for hans Tilslutning til Christian VIII.s politiske System, og Kongen paa sin Side indsaa, hvilken Vinding det vilde være at knytte denne stærke Arbejdskraft til det regerende Bureaucrati. Efter 1844 at være blevet udnævnt til kgl. Kommissarius ved den første sjællandske Jernbane indtraadte han 1845 som Deputeret i Rentekammeret og opgav sine tidligere Stillinger ved Universitetet og i Nationalbanken.

Der blev i Regeringen lagt stærkt Beslag paa hans Arbejdsevne. Det blev ham overdraget at koncipere det kgl. aabne Brev af 1846, og s. A. udnævntes han til kgl. Kommissarius ved Kongerigets Stænderforsamlinger, hvor han med stor Skarphed afviste de konstitutionelle Krav og Stændernes Forsøg paa Indblanding i Forholdet til Hertugdømmerne. Under de Forhandlinger, som i Christian VIII.s sidste Dage og efter Frederik VII.s Tronbestigelse førtes om Forfatningsspørgsmaalet, kom B. til at spille en meget fremtrædende Rolle. 14. Dec. 1847 lod Kongen ham kalde, overgav ham de forskellige Vota, som i Løbet af de sidste Maaneder var afgivet af dem, med hvem Kongen havde drøftet Forfatningsspørgsmaalet, og anmodede ham om at afgive en Erklæring om Sagen. Som den Opportunist, B. var, indsaa han, at Enevælden ikke længere lod sig opretholde, men var fornuftig nok til at forlange Kongens udtrykkelige Befaling til at ytre sig »frit om Kongelovens Forandring og en Forfatnings Indførelse«. Kongen gav denne Bemyndigelse, og B. arbejdede nu, som han selv siger, »tildels Natten med Dagen, som jeg aldrig før har arbejdet«. 2. Juledag afleveredes Erklæringen, som fandt Bifald hos Kongen, men dennes alvorlige Sygdom tillod ingen videre Forhandling. Saa døde Kongen 20. Jan., og samme Nat kaldtes B. til Forhandling med Statsraadet om den nye Konges Tiltrædelsesproklamation, som vedtoges med delvis Benyttelse af et af B. Dagen forud udarbejdet Udkast. Derefter begyndte Forhandlingerne i Statsraadet om den Forfatningskundgørelse, som udstedtes 28. Jan. B. deltog i hele denne Forhandling, for hvilken den af ham tidligere afgivne Erklæring i det væsentlige blev lagt til Grund. Carl Moltke havde i Reskriptet indført en Passus om, at det ikke tilsigtedes at ophæve den bestaaende Forbindelse mellem Hertugdømmerne, som B., der nu ogsaa i det nationale Spørgsmaal havde ændret sin Synsmaade, forgæves bekæmpede, støttet af Bardenfleth. — Da Kundgørelsen var udstedt, blev det overdraget til en Kommission, bestaaende af Ørsted, C. Moltke og B., at udarbejde Udkastet til Forfatningsloven, men dette Arbejde afbrødes af Casinomødet 20. Marts og den derpaa følgende Ministerkrise. Under denne var han atter

meget virksom og deltog i alle Forhandlinger ud fra det Synspunkt, at det nu ikke længere var muligt at opretholde Grundlaget af 28. Jan. Han var villig til at deltage i den Bardenfleth'ske Ministerkombination, men da Enighed ikke kunde opnaas mellem de tilkaldte, og Bardenfleth 22. Marts om Morgenen maatte opgive Forsøget, foreslog B. at vinde Tid ved at Kongen udnævnte en foreløbig Regeringskommission paa tre Medlemmer, der skulde lede Forretningerne, indtil et nyt Ministerium kunde udnævnes. Kommissionen skulde bestaa af Bardenfleth, C. Plessen og B., og dens Program over for den slesvigholstenske Deputation skulde være en Tredeling af Monarkiet, saaledes at der blev fælles Udenrigspolitik og Forsvar, men Slesvig blev »en selvstændig Landsdel med sin egen Landdag« og ikke fik nogen særlig forfatningsmæssig Tilknytning til Kongeriget. Da dette jo ikke var i Overensstemmelse med Casinoprogrammet, forlangte B., at ikke blot Monrad og Hvidt, som havde deltaget i Forhandlingerne, men ogsaa de øvrige liberale Hovedførere skulde love ikke at modsætte sig Ordningen. Det er karakteristisk for B.s Opportunisme og for hans Beredvillighed til at lægge Skulderen til, hver Gang der i en vanskelig Situation skulde skaffes en Udvej, at han, da det trak ud med at tilvejebringe de liberales Tilslutning, og der opkom en Plan om, at Kongen, hvis det strandede med Regeringskommissionen, skulde udnævne et Ministerium med Bardenfleth, Greverne Moltke og Bluhme som Medlemmer, altsaa i det væsentlige vende tilbage til det gamle Gehejmestatsraad, straks efter Kongens Ønske udarbejdede en Proklamation, der i saa Tilfælde skulde bruges, og derefter, da Hertugen af Augustenborgs Brev og Efterretningerne fra Hertugdømmerne atter havde ændret Situationen, var den, der først foreslog Kongen at sende Bud efter »Folkelederne«, og selv var den, der hentede dem til Slottet. B. indtraadte dog ikke i Martsministeriet, vistnok væsentlig paa Grund af visse Uoverensstemmelser med Casinoprogrammet angaaende Slesvigs Stilling. I Sept. 1848 udnævntes han til Amtmand over Holbæk Amt, og Maaneden efter valgtes han paa et udpræget konservativt Program i Fredericiakredsen til Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling, men da han kort efter indtraadte i Novemberministeriet som Indenrigsminister, kom han aldrig til at tiltræde Amtmandsembedet og nedlagde sit Rigsdagsmandat. Senere var han Folketingsmand for Holbækkredsen fra Aug. 1852 til Febr. 1853 og for Ringkøbingkredsen fra Juni 1855 til Nov. 1856.

Ved sin Indtræden i Novemberministeriet havde B. som de andre nyudnævnte Ministre maattet acceptere Martsministeriets Grund-

lovsforslag, men om han end havde affundet sig med den almindelige Valgret til Folketinget, arbejdede han des stærkere paa at faa Landstingets Sammensætning ændret derhen, at Tingets Medlemmer valgtes af Kommunalraadene, som jo dengang sammensattes ved ret indskrænket Valgret, og forsvarede paa Regeringens Vegne dette over for Rigsforsamlingen. Forslaget kunde dog ikke trænge igennem, og sluttelig satte ogsaa B. sit Navn under Junigrundloven. Hans Hovedvirksomhed som Indenrigsminister laa dog paa Landboreformernes Omraade. I hans anden Stænder-Valgperiode havde hans lollandske Bondevælgere protesteret mod det forholdsvis konservative Standpunkt, han i Stænderne havde indtaget over for Landboreformerne, men nu var han under de ændrede Forhold kommet til at se paa den besiddende Bondestand som det sikreste Grundlag for en rolig Udvikling i Landet og satte al sin Kraft ind paa at tilfredsstille denne Stand og fremme dens økonomiske Udvikling ved en Række indgribende Reformlove, der skulde ophæve de tyngende Uligheder, som endnu bestod mellem Bondejorden og den privilegerede Godsbesiddelse, og ved en Tvangsafløsning af Fæsteforholdet fremme Selvejendom. Han havde i Febr. 1849 nedsat den store Landbokommission, for hvilken han forelagde en Række af ham selv udarbejdede Forslag, af hvilke de vigtigste angik Udjævning af Forskellen mellem privilegeret og uprivilegeret Hartkorn med Hensyn til offentlige Arbejder og Beskatning, Afløsning af Gaardmands- og Husmandshoveriet og af Jagtretten samt en Tvangsafløsning af Fæsteforholdet paa de private Godser. De første Forslag blev til Lov, rigtignok først efter at B. havde forladt Indenrigsministeriet, men det sidste voldte alvorlige Vanskeligheder. B. var med Styrke gaaet ind for Princippet om Bondestandens Medvejendomsret til Fæstejorden og det dermed følgende, at ved Tvangsafløsningen skulde Jorden kun betales med en Pris, der laa under, hvad den var værd i Handel og Vandel. For disse Principper var der vel nu og i de følgende Aar Flertal paa Rigsdagene, idet ikke blot Bondevennerne, men ogsaa en Del af Centrum sluttede sig til dem, men ingen Regering dristede sig til at tage fat paa Gennemførelsen, dels paa Grund af indre Uenighed om Principperne, dels fordi Sagen havde faaet en storpolitisk Betydning, idet Østmagterne, der med saa megen Mistænksomhed betragtede Danmarks formentlig alt for radikale Udvikling under Junigrundloven, særlig havde Opmærksomheden henvendt paa dette Forslag, der betragtedes som en Fornægtelse af Ejendomsretten. B. saa, at han ikke vilde kunne faa sine Kolleger til at følge sig i denne Sag, og dette var stærkt medbestemmende

for hans Udtræden af Ministeriet i Sept. 1849, der i øvrigt begrundedes med, at han over for det øvrige Ministerium fastholdt Tanken om Slesvigs Selvstændighed. B.s Udtræden beklagedes i høj Grad af Bondevennerne, som nu mente, at den egentlige Drivkraft var veget fra Arbejdet for Landboreformerne. For ham selv blev Fæsteafløsningsagen ved at være en Pæl i Kødets hele hans øvrige politiske Liv igennem. Han fastholdt Tvangsafløsningsprincippet, om han end til Tider maatte optræde mod Fordringer, der efter hans Skøn var for yderliggaaende, men stadig uden at kunne bringe Sagen til nogen Løsning, og dette Forhold har sikkert spillet en væsentlig Rolle ved hans senere Demissioner som Indenrigsminister for Kongeriget. Endnu saa sent som i Rigsdagssamlingen 1855—56 afsluttede han som Indenrigsminister en stærkt bevæget Tale om sit Forhold til Fæsteafløsningsagen med de Ord: »Er der noget, som for Alvor bringer mig til at vige fra denne Plads, saa er det denne Sag«.

B.s Stilling til Landboreformerne og særlig til Fæstesagen bragte ham i et nært Forhold til Bondevennerne, som bl. a. støttede ham ved Folketingsvalget i Aalborg 1851 og endog i Aug. 1852 drev deres Støtte saa vidt, at B. Christensen overlod ham sin egen Kreds, Holbæk, og derved skaffede ham valgt. B. spillede ogsaa en Rolle under de Forhandlinger, som efterhaanden førte Bondevennerne over til Helstatspolitikken. — Efter sin Udtræden af Novemberministeriet overtog han Domænedirektoratet og blev i Dec. 1851, efter i en Maanedes Tid at have været konst. Finansminister, midlertidig Kirke- og Undervisningsminister i A. V. Moltkes sidste Ministerium, for derefter i Jan. 1852 at indtræde i Ministeriet Bluhme som Indenrigsminister og tillige indtil Juni 1852 som konst. Kirke- og Undervisningsminister. Inden for Ministeriet hørte B. til den Fløj, der, som han selv senere udtrykte det, kæmpede mod C. Moltkes »dæmoniske Indflydelse« og for, at Helstaten skulde være konstitutionel. Ligeledes ønskede han, at Fællesforfatningen, inden den udstedtes, skulde forelægges til Betænkning for en Delegeretforsamling af Landsdelenes Repræsentationer. Endelig blev Modsætningen inden for Ministeriet saa stærk, at den førte til et Brud, og i April 1853 udtraadte B. af Regeringen, og Ministeriet Ørsted dannedes. Efter dettes Afgang i Dec. 1854 indtraadte B. i den nye Regering, som han selv som Førsteminister kom til at give Navn, og i hvilken han atter overtog Indenrigsministeriet. Den politiske Ledelse af Ministeriet laa dog ikke i hans, men i Triumviratet Andræ-Hall-Scheeles Hænder, men han deltog i Forhandlingen om Fællesforfatningsloven, som i det hele havde hans Billigelse, og som

han paa Ministeriets Vegne førte et virksomt Forsvar for i Rigsdagen. Efter Lovens Udstedelse 2. Okt. 1855 blev B. Monarkiets første Konsejlspræsident, og da Indenrigsministeriet efter den nye Ordning deltes i to, overtog han Ministeriet for Monarkiets fælles indre Anliggender og fortsatte for Kongerigets Vedkommende kun som konst. Indenrigsminister. Den vigtigste indre Reform, som B. i denne Ministerperiode gennemførte, var Loven om Sogneforstanderskabers og Amdraads Sammensætning, som i det væsentlige stemmede overens med et af ham under Ministeriet Bluhme gennemført Forslag, der var strandet paa Ministeriet Ørsteds Veto. B., hvis Helbred allerede da var noget svækket, savnede tilstrækkelig Kraft og personlig Autoritet til at holde det ret splidagtige Ministerium sammen, og da han desuden paa Grund af Fæsteaflysningsspørgsmaalet ønskede at fratræde Indenrigsministeriet, afgik han ved Ministerkrisen i Okt. 1856 og traadte dermed definitivt ud af det politiske Liv. Han udnævntes efter sin Afgang til Justitiarius i Højesteret og døde i denne Stilling. En Anmodning, som efter Rotwitts pludselige Død i Febr. 1860 blev rettet til ham om at danne det nye Ministerium, afslog han.

B. var en af de, hvad saglig Indsigt og administrativ Dygtighed angaar, bedst funderede blandt vor første Frihedstids ledende Mænd, og man kan uden Overdrivelse sige, at han overgik dem alle i utrættet Arbejdsvillie og robust Arbejdskraft. Naar han saa villigt og gerne arbejdede sammen med Mænd af de mest forskellige Retninger og i sin politiske Færd viste en saa høj Grad af Opportunisme, var det ikke af Mangel paa egen Overbevisning om, hvad der var det rette, men fordi han i en Tid, hvor nyt og gammelt stødte sammen og dog til Tider maatte samvirke, ansaa det for nødvendigt, at man i udstrakt Grad lempede sig efter hinanden, om ikke alt skulde gaa i Stykker. Han var en jævn, borgerlig Natur og kunde til Tider drive denne Jævnhed til Yderligheder, som ikke stemmede med hans høje Stillingers Værdighed, men dette, at han saa fordringsløst og saa ganske blottet for al bureaukratisk Fornemhed kunde færdes mellem alle og samarbejde med dem, hjalp ham paa den anden Side mangan Gang til at forlige Modsetningerne og faa noget ud af Arbejdet, hvor andre ikke kunde. — Efterladte Papirer i Rigsarkivet. — Virkelig Etatsraad 1842. Gehejmekonferensraad 1854. — R. 1836. DM. 1840. K. 1847. S.K. 1854. — Maleri af ukendt (ca. 1825) i Privateje. Portrætteret paa Constantin Hansens Maleri af den grundlovgivende Rigsforsamling (1860—64) paa Fr.borg. Portrætmaske i Rigsdagen af Bundgaard. Træsnit 1856 og af H. Olrik 1861. Litografier af

J. Thorsøe og R. Jensen paa Billederne af Grundlovens Underskrivelse.

F. E. Hundrup: Stamtavle over Oluf Bangs Efterkommere, 1875, S. 72. Breve fra Geheimeraad P. G. Bang til Provst H. K. With i Hist. Tidsskr., 3. Rk., VI, 1867—69, S. 105—34. Ill. Tid. 7. April 1861. *N. Neergaard.*

Som *Retslærd* tilhørte B. den historiske Skole, hans Beundring for dennes Fører F. C. v. Savigny var blevet befæstet under hans Ophold i Udlandet, hvor han særlig lagde sig efter Studiet af den romerske Ret, hvis Indflydelse ogsaa gør sig noget for stærkt gældende i B.s Bidrag til den danske Privatret; de kritiske Bemærkninger, han i »Juridisk Tidsskrift«, XXIII (1834) rettede mod A. M. Schweigaards skarpe Angreb paa den tyske Retsvidenskab og derunder ogsaa Savigny, er vel begrundede og fortjener ikke Orla Lehmanns nedsættende Dom i dennes »Efterladte Skrifter«, I, S. 129. B.s første Skrifter, Licentiaafhandlingen »De moderamine inculpatae tutelae ex legibus patriis Romanisqve præmissis principiis juris universalis de jure defensionis« (1819), Doktordisputatsen »De ordinaria forma inquisitionis criminalis speciali patriæ legum habito respectu« (1820) og hans fem Konkurrenceforelæsninger (1830) præges af samme solide Dygtighed som hans senere Produktion. B. ejede ikke Ørstedes Genialitet, hans videnskabelige Begavelse stod ikke Maal med hans Arbejdsfælle J. E. Larsens, han tog de Opgaver op, som Tiden havde fornøden, uden i Almindelighed at tilstræbe nogen Novation; i sin 5. Prøveforelæsning om Overlevelsens Betydning med Hensyn til Stiftelsen af den tinglige Ret gav han i øvrigt Udtryk for de samme Tanker, der 1840 førte Savigny til den berømte Sondring mellem obligatoriske og tinglige Kontrakter. For at fyldestgøre »den særdeles Forpligtelse til at holde Forelæsninger over Romerretten«, der blev paalagt B. ved den kgl. Resolution af 27. Febr. 1830 om hans Ansættelse som Professor, udgav han »Lærebog i de til den Romerske private Ret henhørende Discipliner. I. Den udvortes Retshistorie og Systemets almindelige Deel« (1833); II. Bd., 1. Hæfte. »De tinglige Rettigheder« (1835), den første systematiske, dog ikke fuldførte Fremstilling af den romerske Privatret i dansk Retsvidenskab; den Hurtighed og Letthed, hvormed B. arbejdede, har ikke efterladt Spor i dette Værk, der bygger paa et grundigt Kendskab saavel til Kilderne som til den romanistiske Litteratur. Det havde været B.s Hensigt med sine romerretlige Studier at bane Vejen for et fuldstændigt System af den danske Privatret; han fik det ogsaa behandlet i Forelæsninger, men ikke offentliggjort; de enkelte privatretlige Afhandlinger, han

lod trykke — Læren om Interessentskab (Jurid. Tidsskr., XVI, 1829; XXI, 1833) og om Sameje (sst., XVII, 1831) —, angik Emner, der hidtil kun havde tildraget sig liden Opmærksomhed, men navnlig den første, en Interessentskabs-Lærens »almindelige Del«, indeholder i alt væsentligt en Udvikling af, hvorvidt Romerrettens herhenhørende Sætninger er anvendelige paa dansk Ret, og har allerede af den Grund ikke spillet nogen synderlig Rolle i Retsanvendelsen. Størst Betydning fik B. som Processualist. Sammen med J. E. Larsen udarbejdede han »Systematisk Fremstilling af den danske Procesmaade« (Juridisk Tidsskr., XXIX—XXXII, 1837—39; XXXIV—XXXV, XXXVII—XL, 1839—43, udk. særskilt, I—V, 1837—43), hvoraf de ti første Kapitler af den ekstraordinære Proces og Fremstillingen af Appel navnlig skyldes Larsen og Resten B.; Processens almindelige Del, derunder Læren om Forlig, udelukkedes under Hensyn til den alt fra Ørstedes Haand foreliggende systematiske Behandling, og B.s Løfte om at skrive en Kriminalproces naaede han ikke at opfylde. Videnskabeligt set fører dette Hovedværk ikke ud over Ørsted; det er Ørstedes grundlæggende og banebrydende processuelle Monografier, der er bearbejdede, fuldstændiggjorte og samlede i System; for Skifterettens Vedkommende kunde Forfatterne støtte sig til J. O. Hansens udtømmende Skrift herom. Men det var et Værk, hvortil Retslivet trængte, og det beherskede baade Teori og Praksis indtil Fremkomsten af Nellemanns Procesarbejder. Efter Ørstedes nødtvungne Opgivelse af sin Forfattervirksomhed tiltraadte B. sammen med J. L. A. Kolderup-Rosenvinge og J. O. Hansen Redaktionen af »Juridisk Tidsskrift« (XVII—XL, 1831—40), hvori han publicerede forskellige Afhandlinger foruden de alt foran nævnte.

Frantz Dahl.

Bang, Peder, d. 23. Juni 1277, Biskop i Roskilde. Fader: Skjælm B.

P. B. var af Skjælm Hvides store godsstærke og indflydelsesrige Æt. Gennem snart hundrede Aar havde Mænd af Slægten, den ene efter den anden, været Biskopper i Roskilde, dengang Valget faldt paa P. B., efter at Jakob Erlandsen var blevet Ærkebiskop. Jakob Erlandsen havde næppe været uden Indflydelse paa sin Frændes Løbebane og kunde vel ønske gennem ham at beherske sit gamle Stift. Forholdet minder i nogen Grad om Situationen i 12. Aarh.s sidste Aarti, da Absalon var den mægtige Ærkebiskop hinsides Sundet, og hans unge Slægtning Peder Sunesen styrede Roskilde Bispedømme. Vist er det, at P. B. troligt fulgte Jakob

Erlandsen i hans Kirkepolitik og i Kampen mod Kronen, der strakte sig gennem Størstedelen af hans Tid.

Umiddelbart efter at Jakob Erlandsen Natten mellem 4. og 5. Febr. 1259 var blevet fængslet i Skaane paa Kong Christoffers Bud, forkyndte P. B. fra Kbh. 9. Febr. Interdikt over Roskilde Stift. Kongen bød, at Kirkerne skulde lukkes op, og Biskoppen flygtede til Rügen. Fra Schaprode, hvor Ærkebispens Broder Anders Erlandsen havde Gaard og Gods, sendte han 22. Marts Brev til Roskilde Domkapitel og Stiftets Gejstlighed og manede til Standhaftighed, og en Maanedes Tid senere var han i Fyrst Jaromar af Rügens Følge, da denne sammen med den sønderjyske Hertug gjorde Landgang paa Sjælland. Biskop Peder førte Kongens Fjender ind i Landet, hed det siden i Klagepunkterne mod ham, og forstrakte dem med Midler af Bispedømmets Indkomster og Domkirkens Skat. I Juni kom det til et blodigt Slag ved Næstved, hvor Jaromars Hær kæmpede med Skarer, der vist for en meget stor Del hørte hjemme i P. B.s Stift. Den fanatiske Biskop skal — i Følge de Klager, der blev sat op imod ham — have erklæret, at de, der faldt i Modstandernes Rækker, var uværdige til kirkelig Jordfæstelse. Imidlertid var Kong Christoffer død, og for at bane Vej for Forsoning løslod Enkedronningen Jakob Erlandsen af Fængslet. Men Ærkebispens og Roskildebispens vilde ikke Fred, og da de kun fandt ringe Tilslutning hjemme, forlod de deres Stifter for uden for Landets Grænser at virke mod den unge Konge og Enkedronningen.

Begge Parter lagde deres Sag frem i Rom, men paa Grund af de hyppige Paveskifter i disse Aar blev der ikke fra Kuriens Side handlet kraftigt og konsekvent. Pave Urban IV., der var fjendtlig stemt over for Prælaterne, overdrog Styrelsen af P. B.s Stift til Biskop Tyge af Aarhus, det kongelige Partis Forkæmper, hvorimod Pave Clemens IV. sendte Kardinal Guido til Danmark for at jævne de vanskelige Forhold. Guido fældede sin Dom i Slesvig 30. Sept. 1266, hvorved han krævede Prælaterne genindsat i deres Embeder, men med det samme affordrede dem Troskabsed til Kongen, og ved Dom i Lübeck 10. Sept. 1267 godkendte han deres Erstatningskrav, dog med betydelig Nedsættelse. Virkning af Guidos Indgriben sporer vi ikke.

Endnu paa dette Tidspunkt var Jakob Erlandsen og P. B. haardnakkede, men efter nogle Aars Forløb synes de stridende Parter at være blevet trætte. Ærkebispens søgte Forlig 1273, og P. B. fulgte ham. Ved et Brev, givet i Roskilde 10. Maj 1274, kundgør han, at al Ufred mellem Roskilde Kirke og Kronen er bilagt. Vil-

kaarene kendes ikke. I sine sidste Aar sad han stille hjemme i sit Stift. Han udstedte 1275 Privilegier for Kbh.s Borgere og bekræftede den af Jakob Erlandsen givne Stadsret og stadfæstede 1276 Vor Frue Kapitels Friheder. Ved Roskilde Domkirke oprettede han et Præbende, »præbenda Averbaldina«, der vist har Navn efter Roskildekanniken Anders Everbaltsen, som døde ikke længe efter, at P. B. var blevet Biskop.

A. Krarup og W. Norvin: Acta processus litium, 1932. Jørgen Olrik: Valdemar Sejrs Sønner og den store Ærkebisperid, 1906—08.

Ellen Jørgensen.

Bang, Peder Hansen, ca. 1500—66, Præst, historisk Samler. F. i Middelfart, d. 14. Marts 1566 sst. Broder til Oluf B. (d. 1522) (s. d.).

P. H. B. betegnes som Klerk af Odense Stift, da han 9. Juli 1516 var i Gran i Ungarn og af sin Broders store Velynder, Kardinal Thomas Bakocz ved et omfattende Aktstykke modtog en Række kirkelige Begunstigelser samt Ret til selv at uddele Indulgenser af forskellig Art. 1520 var han i Rom, hvor Broderen kreerede ham til »tabellio« (Sekretær), og ved Broderens Død 1522 provideredes han med dennes Sognekirker Taulov og Kongsted. 1524 omtales det, at han »med sine Disciple« kom fra Polen til Rom. Formodentlig har han under sit Ophold i Udlandet erhvervet Magistergraden. 1527 blev han af Biskop Jens Andersen Bældenak viet til Præst i Middelfart (og Kauslunde), hvad han vedblev at være efter Reformationen. 1547 fik han og to Borgere Ejendomsbrev paa St. Anne Hus sst., og 1553 fik han tillagt Kongetienden af Kauslunde Sogn. En Række historiske Optegnelser, der gennem den yngre Cornelius Hamsfort er bevaret for Eftertiden, synes for en Del at skyldes ham.

Acta Pontificum Danica, VI, 1915, Nr. 4585, 4913, 4941. Ny kirkehist. Saml., VI, 1872—73, S. 756—62. H. F. Rørdam: Monum. hist. Dan., 2. Rk., II, 1887, S. 496, 501, 511. Dsk. Kancelliregistranter 1535—50, 1881—82, S. 347 f. Kancelliets Brevbøger 1551—55, 1885—86, S. 210.

Bjørn Kornerup (H. F. Rørdam).

Bang, Sophus, f. 1866, Læge. F. 26. Juli 1866 paa Erholm ved Aarup. Forældre: Skovrider Christian Ludvigsen B. (1828—1906) og Maren Margrethe Knudsen (1833—1917). Gift 15. Juni 1900 paa Frbg. med Anna Margrethe Christensen, f. 13. Maj 1872 i Kbh. (Frels.), D. af Oversergent, senere Stabssergent, Krigsassessor og Godsinspektør paa Rønningsøgaard Frederik Brandt C. (1833—1922) og Henriette Noline Marie Margrethe Harmsen (1841—1922).

B. blev Student 1884 fra Fredericia og tog 1891 medicinsk Eksamen. Til Aug. 1892 gjorde han Kandidattjeneste paa Almindelig Hospital og var derefter et Aar Prosector anatomia. Da han havde paadraget sig en tuberkuløs Lungeaffektion, rejste han til Davos, hvor han blev Vinteren 1893—94, opholdt sig siden indtil 1896 paa Madeira, i Ajaccio og ved Rivieraen; de sidste tre Steder praktiserede han. Da han vendte tilbage, vel restitueret, kom han snart ind i et meget stort saavel praktisk som videnskabeligt Arbejde, idet han dels var knyttet til Kommunehospitalet som Kandidat og Reservemedicus 1896—1901, dels arbejdede ved Finsens Lysinstitut som Assistent og Laboratorieforsker til 1902; desuden var han assisterende Læge ved en Sanatorieafdeling for tuberkuløse, der paa hans Initiativ blev oprettet paa Øresundshospitalet, og ledede 1898—1903 et privat Brystsygesanatorium i Hellerup. Det er saaledes B., der har begyndt den egentlige Sanatoriebehandling af Brystsyge her i Landet.

Paa Finsens Institut udførte B. en Række Undersøgelser af Lysets Indvirkning paa Mikrober, særlig Tuberkelbaciller, og i det hele baade rent biologiske og terapeutiske Lysundersøgelser. Blandt de mange tekniske Opfindelser og Forbedringer, han med saa stort Snilde har gjort, har navnlig Anvendelsen af kolde Metal-elektroder ved Fremstilling af Buelys faaet blivende Betydning i Teknikken. Fra denne Periode er ogsaa Disputatsen »Tuberkuløsens Sammentræf med andre Sygdomme« (1901), et meget omfattende og interessant Arbejde. 1903 blev B. Overlæge ved Nationalforeningens Sanatorium ved Silkeborg. Samtidig med at lede denne store praktiske Virksomhed har han offentliggjort en Mængde Arbejder, især vedrørende Brystsygens Praktik; der er overhovedet næppe noget Felt her, som han ikke har givet værdifulde Bidrag til: Diagnose, Stadietinddeling, Tegnsystem, Sanatoriekur, Behandlingsteknik, lige ned til en omfattende Bibliografi over »Danish Works on Tuberculosis since the Days of Villemin« (1908). Efter ti Aars Forløb gik han over til en mere alsidig praktisk Virksomhed som Overlæge ved Bispebjerg Hospitals medicinske Afd. C., som han 1916 ombyttede med en tilsvarende paa Kommunehospitalet. Foruden som Overlæge her har B. virket som en meget søgt klinisk Lærer for Studenterne og har altid staaet i første Række blandt vore medicinske Klinikere. Hans Arbejder fra de senere Aar har ogsaa bevæget sig paa andre Felter end Lungetuberkulosen; ikke mindst har han interesseret sig for Hjertesygdommene, og han har stillet sig paa deres Side, der mener ved en forfinet Perkussions-teknik, til hvilken han har angivet instrumentelle Forbedringer,

at kunne erkende Hjertets Omfang nøjagtigt. — B. har haft Sæde i adskillige Hospitalsbestyrelser o. l., Cancerkomiteen, Røde Kors, Nationalforeningen m. m., været Formand for Den alm. danske Lægeforening (1922—28) samt for flere videnskabelige Foreninger. — R. 1916. DM. 1928. — Maleri af G. A. Clemens (ca. 1905) i Privateje. Stik af Britze 1931.

Selvbiografi i Universitetets Program Nov. 1901, S. 145 f. Th. Hauch-Fausbøll: Studenterne fra 1884, 1910, m. Tillæg 1924.

Fr. Lützheft.

Bang, Thomas, 1600—61, Sprogmand. F. 18. Febr. 1600 i Flemløse ved Assens, d. 27. Okt. 1661 i Kbh., begr. i Frue K. Forældre: Sognepræst Jens Nielsen B. (1567—1643, gift 2° med Ellen Jensdatter) og Karine Sørensdatter (d. 1602). Gift 26. Juni 1636 i Kbh. med Else Bartschier, f. 13. Dec. 1614 i Kbh., d. 29. Maj 1675 sst., D. af Handelsmand og Raadmand Didrik B. (1585—1642) og Lene Helmersdatter Rhode (d. 1662).

Th. B. blev dimitteret fra Odense Skole 1621 og fik ved Universitetet Professor Jesper Brochmand til Privatpræceptor. Denne, som satte stor Pris paa ham, tog ham til Lærer for sin Søn og en Søn af Kansleren Christian Friis, som boede i hans Hus. Efter at have tilendebragt sine Studier i Kbh. fik Th. B. Stipendium til at foretage en Udenlandsrejse. Han rejste først til Rostock (1627), hvorfra Krigen dog snart tvang ham til at vende hjem. Senere studerede han i Franeker og Wittenberg, hvor han navnlig lagde sig efter østerlandske Sprog. 1630 udnævntes han til Professor i Hebraisk ved Kbh.s Universitet. En pludselig udbrudt Sindssygdhed havde dog nær foraarsaget, at han havde mistet Embedet; men da han, bl. a. ved Holger Rosenkrantz' Omsorg, forholdsvis hurtig kom sig, kunde han tiltræde Professoratet 1631; Magistergraden tog han 1632. Hans Universitetsvirksomhed bestod for en stor Del i elementær Undervisning i Hebraisk og Fortolkning af Dele af det gamle Testamente; men forskellige Universitetsprogrammer vidner om hans videregaaende Studier. Snart fik han dog ogsaa andre Opgaver. Efter at der var opstaaet stor Uenighed om Værdien af de af J. D. Jersin udarbejdede latinske Skolegrammatikker, blev der 1631 nedsat en Kommission af Professorer fra Kbh. og Sorø med det Formaal at udarbejde ensartede Skolebøger for hele Landet, og denne Kommission overdrog 1633 B. at omarbejde Jersins Grammatikker. Han udgav da (dog uden at angive sig selv som Udgiver) »Jani Dionysii Jersini Grammaticae Latinae praecepta minora jussu regio revisa, mutata et interpolata« (1636), hvortil sluttede sig »Praecepta majora«, en Omarbejdelse af Jersins

større Grammatik, hvor B. udtrykkelig angives som Bearbejder (1640). I disse Arbejder fjerner Th. B. de fleste af de Forbedringer, som Jersin havde indført i Fremstillingen af den latinske Grammatik; navnlig opgiver han saa godt som ganske Brugen af det danske Sprog, som Jersin havde indført. Paa den anden Side gjorde Th. B. Fremstillingen fyldigere ved Benyttelse af Melancthons Grammatik. Disse Lærebøger udkom senere i adskillige Oplag, og trods flere Angreb, navnlig af Hans Mikkelsen Ravn, Rektor i Slagelse (1649), blev de almindelig benyttede i Skolerne, indtil Søren Anchersens Grammatik udkom. — Til »Præcepta majora« sluttede sig Th. B.s Hovedarbejde i latinsk Filologi, »Observationum philologicarum libri duo« (1637—40) i to tykke Bind. Værket er indrettet saaledes, at de enkelte Regler af »Præcepta majora« anføres hver for sig, og dertil knyttes vidtløftige Anmærkninger til Støtte for Reglerne med Anførelse af Bevissteder og talrige Citater af ældre og nyere Forfattere, hvoraf ialt citeres over 800. Til Skolebog kan denne Bog ikke have været beregnet, men nok til Haandbog for Lærere og Videnskabsmænd, og den er sikkert i lang Tid blevet stærkt benyttet af Dyrkerne af det latinske Sprog. En meget brugt elementær Lærebog var derimod hans »Aurora Latinitatis«, først udarbejdet til privat Brug og udgivet 1638 og mange Gange senere. Det er et kortfattet Glossarium, indeholdende en Del af de mest benyttede latinske Ord, ordnede efter Ordklasser, Bøjningsarter og Verbernes Styrelse, med tilføjet dansk Oversættelse; tilføjet er endvidere nogle kortfattede Samtaler af meget ferskt Indhold.

Med Professoratet forbandt Th. B. Stillingen som Universitetsbibliotekar. Tidligere var det Skik, at dette Hverv gik paa Omgang mellem de yngre Professorer. Nu blev Th. B. ansat som fast Bibliotekar (1649) og opnaede som saadan at faa Universitetsbiblioteket flyttet til et bedre Lokale, en stor Sal paa Loftet over Trinitatis Kirke (1652), uden at det dog vides, om Initiativet hertil skyldes ham. Ved Indvielsen 1657 indførtes et af Th. B. forfattet Reglement for Benyttelsen. 1653 begyndte han at holde Forelæsninger for Studenterne i Brugen af de forskellige Bogsamlinger, en Skik, der holdt sig lige til Rs. Nyerups Tid.

1652 var Th. B. bleven Professor i Teologi, og n. A. tog han den teologiske Doktorgrad. Som Indledning til sine teologiske Forelæsninger holdt han en Tale »Oliva sacrae pacis«, som han udgav 1654. Heri maner han til Fred paa kirkeligt Omraade uden dog at svigte sit strengt lutherske Standpunkt. Et ejendommeligt Værk er hans »Coelum orientis et prisici mundi« (1657; udgivet med nyt Titelblad

som »Exercitationes philologico-philosophicae de ortu et progressu litterarum« 1691). Det er sammenarbejdet af otte tidligere udgivne »Exercitationes litterariae antiquitatis« (1638—48) og drøfter Spørgsmaalet om Bogstavskriftens Oprindelse. Th. B. kritiserer navnlig visse katolske Forfatters Paastand, at Bogstavskriften er opfundet af Adam eller hans nærmeste Efterkommere før Syndfloden, paa-viser bl. a. Uægtheden af den saakaldte »Henochs Bog« og behandler forskellige gamle Alfabetter. For vor Tid maa Bogen nærmest betragtes som et Kuriosum. Th. B. delte Tidens Opfattelse af Hebraisk som Grundsproget. — Th. B. efterlod sig ved sin Død en værdifuld Bogsamling, der bl. a. indeholdt Sjældenheder af ældre dansk Litteratur. — En Del Breve i Det kgl. Bibliotek. — Maleri af Abr. Wuchters. Stik af Haelwegh herefter 1657.

E. Vinding: Regia Academia Hauniensis, 1665, S. 314—20. H. F. Rørdam i Kirkehist. Saml., 3. Rk., V, 1884—86, S. 193—299. F. E. Hundrup: Stam-tavle over Oluf Bangs Efterkommere, 1875, S. 13.

Hans Ræder (H. F. Rørdam og M. Cl. Gertz).

Bang, Heinrich Vilhelm Theodor Falkenberg, 1843—1910, Præst, historisk Forfatter. F. 21. Marts 1843 i Horsens, d. 19. Marts 1910 i Kbh., begr. i Kirke Hvalsø. Forældre: Vicekonsul, Købmand Jens Thykjer B. (1797—1866) og Lyna Emilie Mikisch (1809—74). Navnene Heinrich og Falkenberg efter Bevilling af 8. Marts 1850. Gift 30. Maj 1871 i Kbh. (Trin.) med Camilla Vilhelmine Agathe Lassen, f. 18. April 1845 i Haderslev, D. af Borgmester i Haderslev, senere Gehejmeetatsraad, Overpræsident i Flensborg Gustav Frederik L. (s. d.) og 1. Hustru.

B. blev Student 1862 fra Horsens, cand. theol. 1869, kst. Førstelærer ved Borgerskolen i Store Hedinge 1871, s. A. Sognepræst og Skolelærer paa Omø, 1876 Sognepræst i Føvling og Holsted og 1891 i Kirke Hvalsø og Særløse, fra hvilket Embede han tog sin Afsked 1908. Allerede i sin Ungdom havde B. med Iver kastet sig over historiske Studier, og han udfoldede Livet igennem en omfattende, meget spredt, Forfattervirksomhed omhandlende Danmarks Kirke- og Kulturhistorie. Foruden en stor Mængde Artikler i Dagblade og Tidsskrifter har han udgivet baade større Afhandlinger og selvstændige Skrifter, hvoriblandt især bør fremhæves »Den danske Kirkes Historie i Kristjan den tredjes Tid« (1890), »Præstegaardsliv i Danmark og Norge i Tidsrummet fra Reformationen til det syttende Aarhundredes Slutning« (1891), »Latinskoleliv og Studenterliv« (som Indledning til sidstnævnte Skrift) (1892), »Den danske Kirkes Historie i Tiden fra 1559 til 1699« (1896) samt

»Hexevæsen og Hexefølgelser især i Danmark« (1896). Alle disse Arbejder henvender sig i første Række til en bredere Lærerkreds, og uden at bygge paa meget dybtgaaende Studier er de prægede af Forfatterens livlige Aand, mangeartede Kundskaber og sikre historiske Instinkt. Derimod var streng Kritik og finere Teknik ikke B.s Sag. — I »Kirkehistoriske Samlinger« og »Samlinger til jydsk Historie og Topografi« har B. paa Grundlag især af Jens Worms Papirer i Horsens Skolebibliotek og af den Ledreborgske Haandskriftsamling udgivet en Del ret værdifulde Aktstykker og Breve, og han omgikkes med Planer om at skrive en dansk »Bispekrønike«, men fik kun i Bladartikler behandlet Biskopperne i Sjællands, Fyns og Aarhus Stifter. B. var desuden Medarbejder ved »Dansk biografisk Lexikon« og 1888—1910 et virksomt og interesseret Medlem af Bestyrelsen for Det jydsk historisk-topografiske Selskab.

Th. Hauch-Fausbøll og M. Groshennig: Danmarks Præstehist. 1884—1911, I, 1912—14, S. 430 f. A. Heise i Saml. til jydsk Hist. og Top., 3. Rk., VI, 1908—10, S. 419—24 med Bibliografi.

Bjørn Kornerup.

Bang-Haas, Andreas, 1846—1925, Entomolog. F. 6. Dec. 1846 i Horsens, d. 7. Febr. 1925 i Dresden-Blasewitz, Urne paa Crematoriums-Friedhof, Dresden-Tolkewitz. Forældre: Glarmester Jørgen H. (1815—96) og Marie Bang (1816—1904). Gift 1. Sept. 1880 i Dresden-Blasewitz med Carmen Dolores Staudinger, f. 2. Nov. 1857 i Granada, Spanien, D. af Dr. phil. Otto S. (1830—1900) og Malvine Grabow (1829—1908).

B.-H. var oprindeligt bestemt til Handelen og blev efter sin Konfirmation sendt til Kbh., hvor han i sytten Aar var ansat paa et Handelskontor. I dette Tidsrum traf han, der var en ivrig Sommerfuglesamler, stadig sammen med Datidens kendte Entomologer, Professor Schiødte, Fabrikant Drewsen og Cand. Schlick; han var, sammen med sidstnævnte, 1868 med til at stifte den danske entomologiske Forening. Som Samler var han endvidere kommet i livlig Bytteforbindelse med mange udenlandske Lepidopterologer; herved skaffede han sig efterhaanden et saa stort Kendskab til de europæiske Sommerfugle, at Dr. O. Staudinger i Blasewitz ved Dresden — en Mand, der foruden sin videnskabelige Virksomhed ogsaa drev en verdenskendt, højt anset Grosserervirksomhed i Sommerfugle — opfordrede ham til at indtræde som Kompagnon i Forretningen. Med Glæde modtog B.-H. dette Tilbud, der satte ham i Stand til fuldtud at hellige sig sine medfødte Interesser; 1879 rejste han til Tyskland, hvor han siden hen stadig opholdt sig, først som Parthaver i og siden Staudingers Død 1900 som Ejer af

hele Virksomheden, indtil han 1913 trak sig tilbage. Firmaet fortsattes af hans Søn Otto B.-H. (f. 1884). Som Forfatter er B.-H. kendt ved sin paa Schiødttes Opfordring udarbejdede Liste over de danske Sommerfugle (1874—83), ved en Fortegnelse over Grønlands Sommerfugle (1897) og ved en Række Beskrivelser af nye og lidet kendte palæarktiske Storsommerfugle.

Nekrolog i *Iris*, Dresden, XXXIX, 1925.

R. H. Stamm.

Bangert, Conrad Gregers, 1851—1922, Kassekontrollør og Kontorchef. F. 30. Nov. 1851 i Kbh. (Garn.), d. 30. Maj 1922 paa Frbg., begr. i Søllerød. Forældre: Regnskabsfører, Overkrigskommissær, senere Overintendant Conrad Caspar Emil(ius) B. (1816—95) og Ida Andrea Wörmer (1820—93). Gift 1° 15. Nov. 1879 i Kbh. (Jac.) med Ida Josepha Andersen, f. 20. Maj 1853 i Kbh. (Garn.), d. 25. Febr. 1904 sst., D. af Skibsreder Julius A. (1815—88, gift 2° med Emma Bang, 1825—91) og Anine Petrea Johanne Christensen (1829—53). 2° 23. Nov. 1905 i Kbh. (Marie Kirkesal) med Valborg Elise Hansen, f. 13. Sept. 1868 i Kbh. (Johs.), Adoptivdatter af Grosserer, Vicekonsul Olaf Rasmus H. (1841—97) og Amalie Clara Ida Gollong (1843—1916).

B. blev Landbrugskandidat 1871 og ansattes 1874 i Østifternes Kreditforening, hvor han 1879 blev Fuldmægtig, 1892 Kassekontrollør, 1908 Kontorchef, afgik 1921. Han interesserede sig levende for Ornitologi og Oologi, stod i stadig Korrespondance med udenlandske Museer og skaffede det danske zoologiske Museum adskillige værdifulde Naturalier, ligesom han frivilligt arbejdede for det. Mest kendt blev han dog ved sin Deltagelse i det kristelige Liv og Arbejde i Hovedstaden. 1870 var han et af de syv Medlemmer af Lægmandsudvalget, der blev Begyndelsen til Kbh.s Kirkefond, i hvis Bestyrelse og Forretningsudvalg han sad til sin Død. Ledende Del tog han i den kristelige Ungdomsbevægelse, 1878—88 var han Næstformand, 1888—1912 Formand for K. F. U. M., og det var under hans energiske Førerskab, at den nye Bygning opførtes 1900. — R. 1900. DM. 1918. — Maleri af N. V. Dorph i K. F. U. M. 1922. Buste af Jersild i Familieeje.

Maanedsbld for K. F. U. M. i Kbh. Juli 1922.

Hans Koch.

Bangert, Emilius Ferdinand Caspar, f. 1883, Domkantor, Komponist. F. 19. Aug. 1883 i Kbh. (Jac.). Forældre: Fuldmægtig, senere Kontorchef Conrad Gregers B. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 2. April 1909 i Kbh. (Helligg.) med Astrid Schack, f. 29. Jan. 1889 i Kbh. (Frue), D. af Premierløjtnant, senere Kaptajn i Marinen Carl Georg S. (1855—1930) og Dagmar Fischer (1866—98).

B. blev Student 1902 fra Borgerdydskolen paa Østerbro og arbejdede efter Filosofikum 1903 en Aarrække i Landbygningernes Brandforsikring (indtil 1918), men studerede samtidig Musik, var fra 1900 i flere Aar Elev i Klaver af Henrik Knudsen, fra 1902 af Carl Nielsen i Teori og Komposition. Efter at have taget Undervisning i Orgelspil (hos Edgar Henriksen i Kbh. og Eugène Gigout i Paris) og bestaaet Organisteksamen 1908 i Kbh. ansattes han 1915 som Organist ved Skovshoved Kirke, n. A. ved Jesuskirken i Valby og udnævntes 1919 til Domkantor ved Roskilde Domkirke. 1912—20 virkede han som Musikantmelder ved »Hovedstaden«, 1913 fik han det Ancker'ske Legat og foretog Studier i Tyskland og Italien. Siden 1925 fungerer B. som Lærer i Musikteori ved Konservatoriet i Kbh., fra 1931 ogsaa som Lærer i Orgel. Han er Medlem af Bestyrelsen for Cæciliaforeningen, Dansk Koncertforening, Dansk Organist- og Kantorsamfund og Samfundet Dansk Kirkesang. Hans Interesser som praktisk udøvende Musiker er især knyttet til Orglet, hvis Bygning og Historie han har et særligt Kendskab til, og paa hvilket Instrument han er agtet som betydelig Koncertgiver.

B.s Kompositioner, af hvilke kun en mindre Del findes trykt, er ikke synderlig omfattende, men værdifulde. Sammen med Carl Nielsen skrev han Kantate ved Aarhus Landsudstillings Aabningsfest 1909 (anden Halvdel af hver af Delene) samt Forspil og Mellemaktsmusik til L. C. Niensens Skuespil »Willemoes« (Op. 4, 1908); saavel i disse Arbejder som i den Række Sange, B. har skrevet (Op. 5—6, 1910), mærker man i Tonens Friskhed og Karskhed nu og da et vist Fællesskab med Carl Niensens Skrivemaade, der dog ikke formaar at fortrænge B.s egen, ofte i blødere og varmere Farver holdte Teknik. B.s Stil er præget af et vist Forbehold over for helt moderne Strømninger og staaer Nyklassicismen, til Tider ogsaa den franske Impressionisme nærmere end de sidste Slægtleds Musik, saaledes hans Symfoni (C-Dur, Op. 3, 1907), de to Violinsonater (C-Mol, Op. 1, 1905, og A-Dur, Op. 8, 1926), Strygekvartetten (D-Dur, Op. 2, 1906) og Koncertouverturen »Jeg vælger mig April« (Op. 7, 1913, opført i Dansk Koncertforening). B. skrev desuden nogle Motetter til Gudstjenestebrug (1920—30); en Del Sange er optaget i de gængse Skolesangbøger. B.s Musik er Udtryk for en kræsen og gennemkultiveret Musikers Smag; han er i Besiddelse af udpræget Sans for Melodi og Form; karakteristisk for hans Sats er desuden den stærke Selvstændighed især i Mellestemmerne, der vidner om megen kontrapunktisk Sikkerhed og forlener hans Musik med en egen rank og særpræget Holdning. Typisk i denne

Henseende er hans Kantate ved K. F. U. M.s 50 Aars Fest 1928 (Op. 9). — R. 1929.

Erik Abrahamsen.

Banke, Jørgen Mikkelsen, f. 1877, Biblioteksmand, Skolemand. F. 16. Dec. 1877 i Ebberup Banker ved Assens. Forældre: Gaardejer, senere Bud ved Tøjhuset Niels Mikkelsen (1846—1926) og Karen Jørgensen (1845—1922). Gift 12. Maj 1905 i Aal med Regine Susanne Vilhelmine Bruun, f. 3. Febr. 1878 i Aal Sogn, D. af Sognefoged, Gaardejer Niels Stokholm B. (1841—1923) og Dusine Jensen (1848—1918).

B. tog Præliminæreksamen 1893, begyndte at studere Veterinærvidenskab, men gik snart over til at uddanne sig som Skolemand (Lærereksamen fra Blaagaard 1900). Han var derefter Lærer i Oksbøl ved Varde og blev — efter en kortere Tids Virksomhed som Journalist ved »Fyns Venstreblad« og som Højskolelærer — Kommunalærer i Esbjerg 1904. Ivrigt interesseret i Folkeoplysning arbejdede han her saavel for Oprettelse af en Arbejderhøjskole som for Byens Folkebibliotek, og efter at han 1913 var blevet Bibliotekar ved dette, deltog han stedse stærkere i det agitatoriske Arbejde for Folkebibliotekernes Udvikling, hvis Frugt var Biblioteksloven af 1920; til den ved denne Lov oprettede Institution Statens Biblioteks-tilsyn blev han s. A. knyttet som Konsulent og forlod dermed Skolevæsenet. B. har i sin Agitation lagt særlig Vægt paa den oplysende Litteraturs Betydning i Bibliotekerne, har udarbejdet en Metode til Haandbøgers Benyttelse i Skolen og udgivet en Vejledning heri (»Bøgers Brug«, 1919, 2. Udg. 1921). Ogsaa i Sverige har han virket som Biblioteksagitor. Hans Indsats i Folkeoplysningsarbejdets Organisation har i øvrigt sat Frugt paa flere andre Omraader, særlig Aftenskolevæsenet; han har fremsat Ideen til »Folkegaarden«, en Slags Central for Oplysningsarbejdet i det enkelte Sogn, og han har været Medudgiver af flere folkeoplysende, delvis ogsaa paa udvidet Læsning i Skolen beregnede Tidsskrifter (1923—25 »Nær og fjærn«, fra 1927 »Faglig Læsning« m. fl.). 1932 udgav han en fynsk Bondeskil- dring, »Vorherres Niels«. — Malerier af Lauritz Mikkelsen (ca. 1900) og Axel Korf (1929), Tegning af Chr. Lyngbo (1917), alle i Privateje.

O. Thyregod i Lærerne og Samfundet, I, 1913, S. 522 f. Chr. Søndergaard i Fyns Venstrebl. 2. Nov. 1930. Nord. tidskr., 1930, S. 166.

Svend Dahl.

Banke, Mogens, se Bancke.

Banner, dansk Uradelsslægt, der ligesom den svenske Adelslægt Banér udleder sin Herkomst fra Timme Sjællandsfar, der kendes

fra Knud den Stores Kampe i England. — Slægten føres paaviselig tilbage til Marsken Erik Nielsen, der 1340 var Lensmand paa Aalborghus (d. 1345). Hans Søn Brune Erik til Elkær var Farfader til Niels Eriksen til Skaregaard, Stamfader til de »nye Høeg'er«, medens Erik Nielsens yngre Søn, Niels Eriksen Rød (d. før 1355) til Jerpelstorp, formodes at være Farfaders Fader til nedenn. Rigsraad Niels Eriksen B. (d. tidligst 1444) til Vinstrup og Asdal, Stamfaderen til den Linie af Slægten, der førte Navnet B. Han var Fader til nedenn. Rigsraad Anders Nielsen B. (d. 1486) til Vinstrup m. m., hvis Søn Erik Andersen B. til Asdal var Fader til nedenn. Marsk Erik Eriksen B. (ca. 1484—1554). Denne havde i sit første Ægteskab Sønnerne nedenn. Frants B. (d. 1575) til Kokkedal og Otte B. (d. 1585) til Asdal og Bangsbo. I andet Ægteskab havde Marsken bl. a. Sønnen Anders B. (d. 1583) til Gessingholm, hvis Søn Otte B. (d. 1625) til Gessingholm m. m. er Stamfader til den yngre Slægt. Han var Fader til de nedenn. Stiftamtmand Erik B. (1618—87) til Oregaard og Niels B. (1622—70) til Ringstedgaard m. fl. Sidstnævntes Sønnesøn, Kaptajn i Søetaten Niels B. (d. 1713) var den sidste Mand af Slægten B.

Danmarks Adels Aarvog, II, 1885, S. 31—53. C. Klitgaard i Personalh. Tidsskr., 9. Rk., V, 1932, S. 127 f.

Albert Fabritius.

Banner, Anders Nielsen, d. 1486, Rigsraad. Forældre: Rigsraad Niels Eriksen B. (s. d.) og Hustru. Gift 1° før 1455 med Kirsten Gyldenstjerne, der levede endnu 1468 (gift 1° med Gotskalk Andersen Stenbrikke til Kokkedal), D. af Erik Nielsen. 2° med Sophie Galt, der levede endnu 1531 (gift 2° før 1496 med Iver Eriksen Fasti), D. af Mogens Ebbesen Galt.

A. N. B. var Vendsyssels rigeste og mest ansete Adelsmand i den sidste Del af 15. Aarh. Hans Hovedbesiddelse var Kokkedal, som hans første Ægteskab havde skaffet ham; efter sin Fader havde han arvet Vinstrup ved Tjustrup Sø paa Sjælland; ved Moderens Død 1479 kom han tillige i Besiddelse af Asdal. Desuden ejede han flere mindre Hovedgaarde som Højris, Assendrup og Drefsholm (i Vrensted Sogn). Hans udstrakte Godsbesiddelse førte ham ind i vidtløftige Processer, saaledes bl. a. med Provsten i Børglum og Prioren i Hundslund Kloster; disse to gejstlige Herrer udvirkede endog et Pavebrev med Bandtrusel mod ham, et Dokument, hvis Retsgyldighed dog underkendtes af Kongen og Rigsraadet paa Stændermødet 1468. Som Ridder nævnes han allerede 1452; som Rigsraad kan han derimod ikke med Sikkerhed paavises før 1465. 1470 var han Lensmand paa Aalborghus, hvortil Slægten blev

stærkt knyttet, idet ikke blot hans Fader havde haft dette Len, men hans Søn og Sønnesøn senere fik det. I sine sidste Leveaar — under Kong Hans — forekommer han hyppigere som Rigsraad, og 1486 indsattes han til sammen med Ribebispen og Oluf Mortensen Gyrstinge at lede Regeringen i Jylland, mens Kongen var i Norge.

Danmarks Adels Aarbog, II, 1885, S. 47. *Thiset (Henry Bruun*)*.

Banner, Erik, 1618—87, Stiftamtmand. F. 5. Okt. 1618, d. 19. Aug. 1687, begr. i Ore Kirke. Forældre: Otte Andersen B. til Gessingholm, Vorgaard, Lyngholm, Løgismose, Ringstedgaard og Stustrup (d. 1625) og Jytte Nielsdatter Bild (1585—1646). Gift 1° 1650 med Sophie Ottesdatter Rosenkrantz til Boserup, begr. 5. Okt. 1670 i Kbh. (Nic. K.), D. af Otte Christoffer R. til Boller og Stjernholm (s. d.) og Hustru. 2° 2. Nov. 1672 i Odense med Kirsten Henriksdatter Lindenov, f. 3. Dec. 1648 paa Raabeløf, d. 26. el. 27. Sept. 1678 paa Mullerup, D. af Stiftamtmand Henrik L. til Øvedskloster (d. 1673) og Beate Christoffersdatter Ulfeldt (ca. 1610—76).

B. rejste efter et Ophold paa Sorø Akademi i Frankrig, hvor han i flere Aar sad fængslet for Gæld, og i Holland, blev efter Hjemkomsten Hofjunker, gik Militærvejen og avancerede 1656 til Ritmester, 1674 til Generalmajor. 1657—61 havde han Holbæk i Forlening. Paa Stændermødet 1660 tilhørte han den kongeligsindede Fløj af Adelen og underskrev Haandfæstningens Kassationspaategning af 16. Okt. 1661 ledsagede han som Hofmarskal Prins Christian (V.) til Hyldingen i Norge og blev 1662 norsk Generalkrigskommissær, 1671 Justitsraad og Tilforordnet i Højesteret og den norske Overret samt Amtmand over Frederiksstads og Smaalenenes Amt. 1673 forflyttedes han til Danmark som Stiftsbefalingsmand paa Fyn og Amtmand over Odense, Dalum og St. Knuds Klosters Amter, men vendte 1679 tilbage til Norge, hvor han var Stiftsbefalingsmand og Amtmand over Akershus Stift og Amt og Vicesatholder i U. Fr. Gyldenløves Fraværelse indtil 1681, da han fik sin Afsked. — B. laa som Generalkrigskommissær i stadig Strid med de civile Finansmyndigheder paa Grund af sin hensynsløse Varetagelse af Hærens finansielle Interesser. Han fandt en Tid lang Støtte hos Christoffer Gabel og Gyldenløve, men blev efter sin Afsked draget til Ansvar for sin norske Forvaltning og dømtes 1687 af Kammerretten til at betale Kronen 37 364 Rdl. Da hans Formuesomstændigheder var elendige, eftergav Kongen ham dog denne Sum, mod at han afstod sin Pension (2000 Rdl. aarlig).

At han som Medlem af Domskommissionen over Oluf Rosenkrantz (s. d.) nægtede at undertegne Dommen (1682), har muligvis bidraget til, at man tog saa haardt paa ham. — B. ejede Sparretorn, som han omdøbte til Bannerslund, Tybjerggaard, som han 1672 solgte til U. Fr. Gyldenløve, og Oregaard (købt 1679), men døde insolvent. — Hv. R. 1671.

Danmarks Adels Aarvog, II, 1885, S. 50. Saml. t. d. norske Folks Sprog og Historie, IV, 1836, S. 45 f. J. Bloch: Stiftamtmand og Amtmand i Kongeriget Danmark og Island 1660—1848, 1895, S. 22, 64, 70. Carl Christiansen: Bidrag til dansk Statshusholdnings Historie under de to første Enevoldskonger, I, 1908, S. 53, 171 ff.; II, 1922, S. 233, 956.

C. O. Bøggild Andersen.

Banner, Erik Eriksen, ca. 1484—1554, Rigmarsk og Rigsraad. D. 28. Marts 1554 paa Kalø, begr. i Torslev K. i Øster Han Herred. Forældre: Erik Andersen B. til Asdal, Kokkedal og Højris og Karen Gjøre (levede 1527, gift 2° med Niels Høeg til Eskær, d. 1524). Gift 1° med Mette Rosenkrantz, d. 13. April 1533 paa Kalø, D. af Niels Eriksen R. (s. d.) og Hustru. 2° Jan. 1537 med Margrete Gyldenstjerne, d. 1. Dec. 1554, begr. i Torslev K., D. af Henrik Knudsen G. til Iversnæs (Wedellsborg) (s. d.) og Hustru.

Foruden det anselige Gods, E. B. tog i Arv fra sin Fader, fik han med sin Hustru Rygaard i Sjælland. Han naaede allerede i Christian II.s Tid frem til en anset Stilling, forlenedes 1514 med Kalø Slot paa Regnskab og beholdt det paa skiftende Vilkaar til sin Død. Paa Kalø blev han 1518 Fangevogter for Gustaf Vasa; da det 1519 lykkedes denne at undslippe til Lübeck, beredte det E. B. ret store Vanskeligheder, idet Lybækkerne nægtede at udlevere ham. E. B. mistede vel ikke Christian II.s Gunst, men han maatte bøde 1600 Gylden, og det var forgæves, at han søgte at faa Erstatning af Gustaf Vasa under Paaberaabelse af, at denne havde givet sit Æresord paa ikke at ville flygte. Da Oprøret mod Christian II. udbrød omkring Aarsskiftet 1522—23, holdt E. B. tillige med Mogens Gjøre og sin Svoger Oluf Nielsen Rosenkrantz sig i det længste til Kongen. Først da det var klart, at denne maatte vige Tronen, og E. B. selv truedes paa Liv og Gods, fulgte han Mogens Gjøre og sendte Kong Christian sit Opsigelsesbrev. Hans Navn findes derfor ligesom Mogens Gjøres under den foreløbige Haandfæstning, der udstedtes 26. Marts i Viborg. Samtidig optoges han i Rigsraadet. I den følgende Tid virkede han snart tillige med andre jyske Rigsraader som Statholder i Jylland, snart var han til Stede ved Kbh.s Belejring. — I Frederik I.s Regeringstid blev E. B. snart kendt som en af Reformationens kraftigste Forkæmper,

og han støttede med megen Iver de luthersksindede Prædikanter i Jylland, hvorfor det katolske Partis Forbitrelse lige saa fuldt rettedes mod ham som mod Mogens Gjõe. Poul Helgesen skriver endda, at det var E. B., der drev Mogens Gjõe frem. Det er da intet Under, at Bønderne i Kalø Len under Tiendeurolighederne i Jylland nægtede at yde Bispetiende; E. B. nødtes af Kongens Befaling til at sætte sin Autoritet ind paa, at Biskoppen af Aarhus fik sine Indtægter. E. B. skal have haft betydelig Indflydelse hos Bønderne. En af Grundene hertil var, at han sammen med Mogens Gjõe, Jens Hvas og Johan Friis i Slutningen af 20'erne rejste rundt i Jylland og holdt Retterting i Kongens Sted. Derfor blev det ogsaa ham ved Siden af Mogens Gjõe, Kongen maatte henvende sig til, hver Gang der dukkede Vanskeligheder op. 1531 lykkedes det saaledes ham og Mogens Gjõe at faa neddæmpet den stærke Gæring i Jylland, der især var vendt mod den forhadte Mogens Munk. — Da Danmark efter Frederik I.s Død 10. April 1533 stod uden Konge, var E. B. den, der næst Mogens Gjõe med størst Kraft virkede for den protestantiske Hertug Christians Valg. Det var en Selvfølge, at han deltog i det jyske Raads Møde i Karup (1. Maj) og dernæst i Herredagen i Kbh. (Juni—Juli). Efter det mislykkede Forsøg paa at sætte Hertug Christians Valg igennem synes E. B.s Stilling over for Bisperne og de andre katolske Rigsraader at have været endnu stejlere end Mogens Gjøes; han har ikke som denne medbeseglet Rigsraadets Brev til det norske Rigsraad, hvorved Kongevalget udsattes til næste Aar, for at det norske Rigsraad kunde komme til Stede, som det hensynsfuldt hed, og ingen af dem har medbeseglet Recessen af 3. Juli, som lagde Religionssagen helt i Bispernes Haand; ja, det var mulig netop denne Reces, der foranledigede Mogens Gjõe og E. B. til hemmeligt at forlade Herredagen. E. B. er vistnok ligesom Mogens Gjõe forblevet paa Sjælland endnu en Tid og skal have været medvirkende til, at Hans Tausen atter kom tilbage til Kbh. Ganske naturligt var E. B. tillige med Mogens Gjõe med som Udsending ved Ratifikationen af Unionstraktaten med Hertugdømmerne Dec. 1533 i Kolding. Omtrent samtidig skal de have haft en Sammenkomst med Hertug Christian paa en Jagt, hvor de søgte at formaa ham til støttet af dem og deres ligesindede at tiltage sig Kongemagten; men Hertug Christian, der ønskede en Opfordring fra et enigt Rigsraad, afviste dem. Medens nu Mogens Gjõe og E. B. bl. a. ved Møder paa Kalø søgte at bane Vejen for Hertug Christians Valg paa den tilstundende Herredag 1534, udbrød Grevefejden, som kuldkastede alle Planer. E. B. var

til Stede paa Møderne i Ry 4. Juni og 4. Juli, hvor det jyske Raad og den jyske Adel erklærede sig for Hertug Christian. Under den paafølgende Clemensfejde blev E. B. Adelen Hovedanfører. Hvorvidt han selv var til Stede ved det skæbnesvangre Slag ved Svenstrup, vides ikke; i hvert Fald slap han derfra med Livet, og det lykkedes ham derefter at organisere en Modstand i Randers, saaledes at Landet Syd for Gudena, netop de Egne, hvor Mogens Gjøe og E. B. havde størst personlig Myndighed, kunde holdes. Det øvrige Jylland kom først i Hertug Christians Magt, da Johan Rantzau kom med sine Landsknægte. E. B. blev sideordnet denne som Befalingsmand over Krigsfolket i Jylland og blev, efter at Aalborg var indtaget, sat som Lensmand paa denne udsatte Post. Da det snart efter atter gærede i Vendsyssel, sendtes Mogens Gjøe og E. B. derop for at skaffe Ro. Stygge Krumpen, der var lidet venligt stemt mod Hertug Christian og hans protestantiske Tilhængere, skal have gjort sit til at ophidse Bønderne mod E. B., men det lykkedes Mogens Gjøe og E. B., sikkert uden stærke Midler, at dæmpe Uroen. — I de fredelige Aar, der fulgte, vedblev E. B. at være en af de mest betroede Rigsraader. 1538 ledsagede han tillige med andre Rigsraader Christian III. til Fyrstemødet i Braunschweig. Efter Tyge Krabbes Død 1541 udnævntes han som dennes Efterfølger til Danmarks Riges Marsk. S. A. deltog han i Kongemødet i Brømsebro. 1542 var han som Rigsmarsk Anfører for de danske Tropper, der sendtes Kong Gustaf til Hjælp i Dacke-Fejden. 1547 sendtes han sammen med Eske Bille og Erik Krabbe til Tyskland for at forsøge ved Mægling at hindre Udbruddet af den schmalkaldiske Krig. Denne Mægling blev dog frugtesløs, men gjorde det lettere for Danmark at indtage den neutrale Holdning, det ønskede. Ogsaa i Landets indre Administration vedblev E. B. at være en ivrig Deltager. Ligesom i sin Ungdom var han paa sine gamle Dage en af de Rigsraader, der hyppigst sad som Dommer i Rettertinget. — Ligsten i Torslev K. med Billeder af ham og Hustruen.

Danmarks Adels Aarbog, II, 1885, S. 48. A. Heise: Familien Rosenkrantz's Hist., II, 1882, S. 116—19, 124—35, 179—91, 194—209, 232 f., 251—60, passim. ¹Samme i Hist. Tidsskr., 4. Rk., V, 1875—77.

Astrid Friis (A. Heise).

Banner, Frants, d. 1575, Lensmand. Begr. 24. Juli 1575 i Torslev K. i Øster Han Herred. Forældre: Erik Eriksen B. (s. d.) og 1. Hustru. Gift med Anne Johansdatter Oxe, begr. 4. Maj 1581 i Torslev K., D. af Johan O. til Nielstrup (s. d.) og Hustru.

Som Søn af en af Landets mest fremtrædende Mænd kom F. B. tidligt frem. Han nævnes første Gang 1546, da han var forlenet med Provstiet i Aarhus, og har muligt da været beskæftiget i Administrationen. 1548 deltog han som Hofsinde i Prinsesse Annas Brudetog til Sachsen. To Aar senere blev han Lensmand paa Holbæk (paa Afgift), som han ved sin Faders Død 1554 fik ombyttet med dennes Len Kalø (dog paa ændrede Vilkaar: paa Regnskab mod Genant). Allerede tre Aar senere skiftede han atter Len og fik nu Børglum Kloster som Afgiftslen; dette beholdt han til Aaret før sin Død. I den nordiske Syvaarskrig gjorde han Tjeneste som Ritmester over den jyske Rytterfane, som han bl. a. førte i Slaget ved Svarteraa. Efter sin Fader havde F. B. arvet Kokkedal og efter sin Moder Rygaard i Sjælland, som han 1573 mageskiftede med Ø Kloster i Jylland. At han satte sin Hustrus Slægt højere end sin egen, ses deraf, at han gav denne Gaard Navnet Oxholm; hans Svogerskab med Peder Oxe har sikkert skabt ham en bedre Position, end han selv havde formaaet.

Danmarks Adels Aarvog, II, 1885, S. 48.

Astrid Friis (Thiset).

Banner, Niels, 1622—70, Gehejmemaal, Amtmand. F. 22. April 1622, d. 22. Febr. 1670 paa Frederiksgave. Broder til Erik B. (s. d.). Gift 18. Maj 1651 i Kbh. med Anna Catharine Schulte til Rødkilde, f. 15. Nov. 1631, d. før 1675, D. af Hofraad, Lensmand paa Abrahamstrup Jørgen S. til Findstrup (1593—1652) og Anna Margrethe v. Götzen (1611—84).

Om N. B.s Ungdom vides intet. Han stod i stor Yndest hos Kong Frederik III., som afholdt hans Bryllup med Datteren af sin tidligere Hofraad og Opdrager. S. A. (1651) fik han Jungshoved i Forlening, som han 1654 ombyttede med Svigerfaderens gamle Len Abrahamstrup. 1658 skænkede Kongen hans efter ham opkaldte Søn Frederik Svenstrup. Under Krigen 1657 gjorde han Tjeneste som Ritmester i Kongens Livregiment. Han deltog i Stændermødet 1660, hvor han i Lighed med Broderen Erik B. (s. d.) var blandt de Adelsmænd, som villig bøjede sig for den øgede Kongemagt. 1660 var han blevet forlenet med Aakær Slot, men fik 1661 Ordre til at overlevere det til Rigsdrost Joachim Gersdorffs Arvinger som Erstatning for »bornholmsk Vederlags-gods« i Skaane og fik i Stedet Hagenskov Len kvit og frit for sin og sin Hustrus Levetid foruden en Aarpenge paa 2000 Rdl. 1667 skænkede hans kongelige Velynder — som allerede 1661 havde givet hans to Sønner Alrø og Endelave i Faddergave — ham Hagenskov Slot, som B. taknemmeligt omdøbte til Frederiksgave,

og s. A. blev han Amtmand i Assens, en Stilling, han beklædte til sin Død, som indtraf faa Dage efter Kongens. Den trofaste Kongetjener fik ogsaa andre Beviser paa Suverænenes Naade og Tillid: han blev Gehejmerraad og Assessor i Statskollegiet og (1669) i Højesteret. Han ejede mange Godser (foruden de nævnte Ringstedgaard, Dejbjerggaard, Rødkilde, Rygaard, Tybrind), men gik ikke fri for den økonomiske Depression, som ramte hele hans Stand, og maatte før sin Død afhænde flere af dem. Han efterlod sig fjorten Børn.

Danmarks Adels Aarvog, II, 1885, S. 51; XLIII, 1926, II, S. 58. Personalh. Tidsskr., 1. Rk., V, 1884, S. 313 ff.; 2. Rk., IV, 1889, S. 175. J. Bloch: Stiftamtmand og Amtmand i Kongeriget Danmark og Island 1660—1848, 1895, S. 72 f., 123. Danske Herregaarde ved 1920, II, 1923: Frederiksgave, Rygaard.

C. O. Bøggild Andersen.

Banner, Niels Eriksen, d. tidligst 1444, Rigsraad. Begr. i Dueholm Klosterkirke. Forældre: Erik Thomsen B. og Ingerd Pedersdatter. Gift før 1422 med Johanne Andersdatter Panter, d. 1479, begr. i Dueholm Klosterkirke (gift 1° med Bonde Due til Torp, d. ca. 1420), D. af Anders Nielsen P. (vistnok d. senest 1406).

N. E. B. nævnes tidligst 1421 og skrives da til sin Fædrenegaard Vinstrup paa Sjælland; gennem sit Ægteskab føjede han hertil Asdal i Jylland, til hvilken Landsdel han fra da af særlig var knyttet. 1438 deltog han som Rigsraad og Lensmand paa Skivehus i Opstanden mod Erik af Pommern og var med til at indkalde Christoffer af Bayern. 1442 var han Hovedsmand paa Aalborghus, og n. A. overværede han som Ridder Kroningen i Ribe. Senere end 1444 er han ikke fundet nævnt som levende. Hustruen, hvem ældre Kilder giver Tilnavnet Sappi, var i sin Ungdom blevet bortført med Vold af Bonde Due, fordi hendes Slægtninge modsatte sig hans Frieri; hun overlevede N. E. B. i adskillige Aar og nød megen Anseelse; 1462—63 forekommer hun endog som kongelig Hovedsmand i Vendsyssel; naar derimod Slægtbøgerne gør hende til Rigsraad, tør dette næppe anses for mere end et Sagn. — Et Portræt af Hustruen paa Gaunø er et Falsum.

Danmarks Adels Aarvog, II, 1885, S. 47. O. Andrup: Fort. over Gaunøs Portrætsamling, 1914, S. 75, 146.

Henry Bruun (Thiset).

Barbé, Laurent, d. 1754, Skibskonstruktør. D. 21. Marts 1754 i Kbh., begr. sst. (Trin.). Gift med Birgitte Agnes Mariane Schenck, døbt 9. Juni 1725 i Kbh. (Garn.), D. af Regimentsfeltkær i Livgarden til Fods Gerhard Philip S. (ca. 1684—1761,

gift 2° med Maria Elisabeth Bonfils, 1708—69) og Christine Conradine Cardinal (1705—29).

B. indkaldtes fra Frankrig af Grev F. Danneskiold-Samsøe og ansattes 6. Maj 1740 som Konstruktor ved Holmen, da de af Thurah byggede Skibe havde vist sig uheldige. Efter B.s Tegning byggedes nu »Elephanten« med 76 Kanoner. Skibet klarede sig ret godt ved Besejlingen, men viste sig snart efter behæftet med alvorlige Fejl, bl. a. en stærk Tilbøjelighed til Kølbrudning, og samme Fejl havde de af ham senere konstruerede Skibe. Holmens Chef Admiral Suhm indstillede ham derfor Febr. 1747 til Afsked, idet han udtalte, at i Stedet for at lære os noget maatte B. oplæres af Konstruktionskommissionen. De af ham byggede Skibe har alle grove Fejl, saa det var at ønske, at der aldrig var bygget noget Skib efter hans Tegning, og det af ham ombyggede »Sydermanland« er regnet for en af de forunderligste Konstruktioner, som hidtil er set. Efter dette blev B. afskediget af Kongen, og der tillagdes ham en Pension paa 500 Rdl., indtil han kunde blive placeret andetsteds, hvilket imidlertid ikke lykkedes for ham. Han henlevede sine sidste Dage i Kbh. 1756 tillagdes der Enken, som sad i fattige Kaar, en aarlig Pension paa 100 Rdl. *Th. Topsøe-Jensen.*

Barbette, Josie, 1657—1731, Emaillemaler. Døbt 16. Sept. 1657 i Strasbourg, d. 1731, begr. 2. Jan. 1732 i Kbh. (Tysk ref.). Forældre: Guldarbejder Frédéric B. og Marguerite Basseschin. Gift 1. Nov. 1694 i Kbh. (Tysk ref.) med Anna Catharina Flockenius, begr. 28. Marts 1741 i Kbh. (Tysk ref.), D. af nederlandsk Præst i Franckenthal Gerhard Vosmar F. (d. ca. 1685, gift 3° 1683 med Geertruid de Haes, Enke efter Brygger Isack Ferein) og Jacomyna Bosch eller hans 2. Hustru Adelheit Heueschin (Hausen).

B. opholdt sig endnu 1684 i Strasbourg, men kort derefter maatte han flygte paa Grund af Ophævelsen af det nautiske Edikt og synes 1686 at have været i Holland. Paa engelske Auktioner er der fremkommet Miniaturer daterede 1689 og tilsyneladende af en mere genremæssig Karakter (en gammel Mand), hvad der kan tyde paa, at han som saa mange af sine Trossfæller er søgt til England. Her i Landet kendes et Portræt af en ukendt fra 1690; den Joseas Barbeck, som dette Aar fik Borgerskab i Kbh. som Skildrer, maa være B. Han nærmede sig nu Hoffet ad den sædvanlige Vej over U. F. Gyldenløve og Sophie Amalie Moth, hvis Portrætter han udførte 1692, og naaede snart saa langt frem i Anseelse, at han fandt Beskæftigelse hos Kongen, dels saaledes at han malede dennes, Dronningens og Prinsesse Sophie

Hedevigs Portrætter, dels ved at han malede smaa allegoriske Billeder, det danske Vaaben o. l. — Der kendes ogsaa fra hans Haand Kopier efter van Dycks Portrætter og en Miniature af Carl XI. af Sverige (1696). Af Kongens Kasse udbetales ham Penge 1693—99, 1701 og 1716. — Portrætter paa Rosenborg, Fr.borg, i Landesmuseum i Kassel og i den Sinebrychoffske Samling i Helsingfors. Miniaturemalerens Lod er ofte blot den at kopiere i sit bestandigere Materiale de officielle Hofmaleres Oliebilleder; B. maa derfor først værdsættes som den trofaste og følsomme Kopist, dernæst som den fortrinlige Kolorist og Tekniker. Hans Miniaturer har en Finhed i Farvetoning, en Delikatesse i Behandlingen, som bevirker, at han regnes blandt de allerstørste Emaillemalere, og at hans Arbejder, naar Bagsiden med den fine marmoraarede Contreemaille er skjult, ofte er erhvervede af Kendere som fremragende Arbejder af Louis XIV.s Hofemailleur Petitot. Hans allegoriske Figurbilleder er lidet fornøjelige; men man maa atter her antage, at det skyldes, at de er Kopier. B. synes at have været stærkt beskæftiget for Guldsmede, især i 18. Aarh.

E. F. S. Lund: Danske malede Portræter, IV, 1912, S. 47 ff. J. J. Foster: Miniature painters, II, 1903, S. 101. E. Lemberger: Bildniss-Miniaturen in Skandinavien, 1912, S. 127. Henri Clouzot: Miniaturistes sur émaille, 1924, S. 13.

O. Andrup.

v. Barby, Andreas, 1508—59, kgl. Raad. F. 24. Juli 1508, d. 3. Aug. 1559, begr. i Roskilde Domkirke. Uægte Søn af Nicolaus v. B., Amtmand paa Gommern, Herre til Loburg og Isterlin (d. 1524, gift 1491 med Elisabeth v. der Schulenburg, 1468—1553).

Huitfeldt og næsten alle senere Historikere kalder A. B. tysk Kansler, og saaledes kaldes han ganske vist ogsaa lejlighedsvis i samtidig Omtale, f. Eks. af Jacob Bording i hans Ligtale over Christian III.; men det har næppe Hjemmel i noget officielt Dokument. A. B.s officielle Titel er kun »vor Mand og Raad«. A. B. fik sin Uddannelse i Wittenberg hos den berømte Hieronymus Schurff og blev senere Kansler hos Christian III.s Svigerfader Hertug Magnus af Sachsen-Lauenburg. 1541 benyttede Kong Christian ham som Underhandler med Hertugerne af Pommern. Febr. 1542 fik han Bestalling paa tre Aar, ifølge hvilken han mod en aarlig Løn af 100 Gylden Mønt forpligtede sig til at lade sig bruge i Kongens Tjeneste (i Sendefærd). Nov. 1543 blev han gjort til Leder af Tyske Kancelli (efter Georg Corper). Efter at have tilsagt »i sin Livstid at ville blive boende i Danmark og lade sig bruge i

Kancelliet« forlenedes han af Kongen med Rigsraadets Samtykke med Domprovstiet i Roskilde og tillagdes tillige en aarlig Pengeløn af 40 Gylden Mønt. I Stedet for denne fik han senere Domprovstiet i Viborg, 1545 fik han yderligere St. Klare Kloster i Roskilde. 1547—48 tilskødede Kongen ham Faurholm, som han 1554 solgte til Peder Oxe for ikke mindre end 17 000 Dlr. S. A. optoges han i den danske Adelsstand. — Om hans Indsats som Leder af Tyske Kancelli er det vanskeligt at dømme. Enkelte Breve fra A. B. til Kongen viser Rutine og sund Sans. Det vides, at han i 1558 modsat Johan Friis fraraadede Danmarks direkte Indblanding i den russisk-liflandske Strid, og at han 1559 tilraadede Frederik II.s Deltagelse i Krigen mod Ditmarskerne. Netop paa denne Tid var hans Indflydelse sikkert størst. Hans begunstigede Stilling beroede dog vel mest paa, at han forstod at indynde sig hos Kongen ved frem for alt at varetage Kongehusets Interesser. Saaledes lod han sig 1555 vælge til Biskop over Lübeck blot med det Formaal at formaa Domkapitelet til at vælge Hertug Magnus til hans Koadjutor for saa selv at aftræde Stiftet til denne. Mislykkedes det, forpligtede han sig 1556 til at afgive alle Indtægter af Stiftet til Kongen. Det var sikkert som en Tak herfor, at Kongen netop 1556 tilskødede A. B. Selsø, som han n. A. fik Tilladelse til at gøre til et Stamhus for sin Brodersøn Hans v. B. Selv om det ikke lykkedes A. B. at faa Hertug Magnus valgt til sin Koadjutor, stod han dog lige til det sidste højt i Christian III.s Gunst. Det er meget karakteristisk, at medens Kongen paa sit Dødsleje først henvender sig baade til Johan Friis og A. B. og beder dem bestræbe sig for at fortsætte Landets Styrelse i samme Aand som før, paalægger han derefter A. B. alene at takke alle sine Tjenere og bede dem herefter tjene Hertug Frederik med al Troskab. A. B. overlevede kun Kong Christian ganske kort. Hans Død vakte næppe Sorg nogetsteds, og det giver intet tiltalende Billede af ham, naar hans Underordnede i Kancelliet Licentiaten Casper Paselich, der dog ogsaa var Udlænding, giver ham det Eftermæle, at »han kom som en Ulv, han levede som en Løve, han døde som en Hund«. Hans v. B. solgte snart efter Selsø til Corfits Ulfeldt, og der er næppe Grund til at beklage, at der saaledes intet barbysk Stamhus blev i Danmark. — Radering af Pregel efter Søren Abildgaards Tegning af Gravstenen i Roskilde Domkirke. Maleri paa Loburg ved Magdeburg.

Danmarks Adels Aarbog, II, 1885, S. 54. H. F. Rørdam: Kbh.s Universitets Hist. 1537—1621, I, 1868—69, S. 420—24; II, 1869—72, S. 753 f. L. Laursen: Danmark-Norges Traktater 1523—1750, I, 1907.

Astrid Friis.

Barby, Günther, Greve af, Herre til Mülingen, ca. 1540—72, tysk Adelsmand. F. ca. 1540 i Tyskland, d. 25. Sept. 1572 i Kbh. Forældre: Wulff, Greve af B., Herre til Mülingen, og Agnesa, Grevinde af Mansfeld (1511—58). Trolovet 8. Febr. 1570 med Dorthe Krabbe til Krabbesholm, d. 1623 (gift 1° 1575 med Bendix Ahlefeldt, d. 1576; 2° 1578 med Erik Lykke, d. 1602), D. af Iver K. (d. 1561) og Magdalene Banner (d. 1597); han d. før Brylluppet.

Grev G. tilhørte en gammel tysk, 1659 uddød Greveslægt, af hvilken Grev Borchard 1474 havde ledsaget Christian I. paa Italienrejsen, ligesom flere Medlemmer under Syvaarskrigen stod i dansk Krigstjeneste. Han tjente i sin tidlige Ungdom Hertug Johan Wilhelm af Sachsen, derefter Hertug Ernst af Braunschweig, hvem han 1557 fulgte paa Krigstog mod Frankrig. 1559 kom han ligesom sin ældre Broder Borchard i Kurfyrst August af Sachsens Følge til Danmark i Anledning af Frederik II.s Kroning. Mens Broderen vendte tilbage til Tyskland, hvor han dog i nogen Tid virkede som en Art diplomatisk Agent i dansk Tjeneste, traadte Grev G. paa Kurfyrstens Foranledning i Tjeneste hos Frederik II., der 1563 gjorde ham væragtig. S. A. nævnes han blandt de tyske Krigsfolk, der flokkedes for at deltage i Syvaarskrigen; senere forekommer han som Hofjunker; da han efter sin Trolovelse havde til Hensigt at bosætte sig i Danmark, skænkede Kongen 1570 ham og hans mulige ægte Livsarvinger Spøttrup som Ejendom; Aaret efter blev han Hofmarskal. Hans svagelige Helbred medførte imidlertid, at hans Bryllup atter og atter maatte udsættes, og 25. Sept. 1572 bukkede den endnu unge Mand under for sin Sygdom. Dorthe Krabbe fik Lov at beholde Spøttrup som Len indtil 1579.

¹⁵ Danmarks Adels Aarbog, II, 1885, S. 54 f. Hans Thomissøn: Trøst aff Gudsord, 1577, Bl. D. II.—E. III.

Henry Bruun (Thiset).

Barch, Carl Wilhelm, 1743—1805, Danser. Døbt 13. Juli 1743 i Kbh. (Nic.), d. 29. Aug. 1805 sst. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Hofperlestikker Nicolai Jensen B. (ca. 1703—76) og 2. Hustru Anna Margrethe Jagenreuter (d. senest 1758). Gift Maj 1773 i Kbh. (Nic.) med Danserinden Mette Marie Knudsen, f. 27. Jan. 1745 i Kbh. (Trin.), d. 30. Marts 1827 sst. (Frue), D. af Tjener hos den ungarske Legationssekretær, senere Garderobe-betjent ved Det kgl. Teater Lars K. (Næsbye) og Ingeborg Cathrine Pedersdatter Raff.

B. var en af Dansekunstens Pionerer paa Det kgl. Teater, hvor han virkede fra 1758 og 1764 var den første, der af Teaterkassen

modtog Understøttelse (200 Rdl.) til videre Uddannelse i Wien, men allerede 1770 maatte han paa Grund af et Ulykkestilfælde trække sig tilbage som udøvende Kunstner. Siden var han (til 1786) Lærer for Ballettens unge, og ved sin Død havde han Titel af Hofdansemester. I Perioden før Galeotti var B. Teatret en nyttig Mand, ogsaa som Kompositør, men intet af hans Arbejder overlevede ham. I øvrigt er hans Navn knyttet til en Affære, hvori hans senere Hustru, en afholdt Danserinde, spillede Hovedrollen. De var begge uddannet af den indkaldte italienske Balletmester A. Como, men da den Hyldest, som Publikum viste Marie Knudsen, vakte Madame Comos Skinsyge — hun var prima ballerina og stærkt protegeret af Teaterdirektør Christian Fædder —, blev B. og hans Kæreste efter et personligt Sammenstød med Como afskediget (1761). Den offentlige Opinion, der gav sig Udslag i Tumulter paa Tilskuerpladsen, var imidlertid saa stærk, at Direktionen efter nogle Maaneders Forløb maatte tage Afskedigelsen tilbage. Madame B. virkede som dygtig Danserinde i det usædvanlig lange Tidsrum af 40 Aar til Udgangen af Sæsonen 1798—99, og da hun højtbedaget døde, forsvandt den sidstlevende af Personalet fra Teatrets ældste Tid.

Th. Overskou: Den danske Skueplads, II—III, 1856—60. Deliberation og Korrespondance, 1753, 1762—70, Det kgl. Teaters Arkiv (Rigsarkivet).

Robert Neiiendam.

Borchmann, Hans, Snedker i Christian IV.s Tjeneste (d. tidligst 1645). Gift 1611 i Fr.borg Slotskirke med Engel Jakobsdatter og vistnok 2° med Anna, f. ca. 1595, d. 1650.

H. B. var maaske Søn af Snedker Henrik B., der 1616—17 boede i Hillerød og leverede Altertavler til Omegnens Kirker. Selv blev han 8. Maj 1616 ansat som Slotssnedker paa Fr.borg med 40 Rdl. Aarsløn. Saa længe han arbejdede i Muskat og Ibentræ, skulde han have Ekstrabetaling paa hver Svend, og Bestallingen skulde regnes fra April 1611. Fra dette Tidspunkt maa han have arbejdet paa Slottet, sikkert især med Udsmykningen af det endnu bevarede Stoleværk i Slotskirken, hvor Pragtstykket, Christian IV.s Kongestol, er prydet med Muskat og Ibentræ, medens de andre Stole er indlagte med Ornamenten og Perspektivbilleder (efter Vredemann de Vries), alt i tyskpræget Senrenæssancestil. Stolestaderne er en af de rigeste og stateligste Intarsia-Serier i hele Nordeuropa. 1619 fik B. Gavebrev paa en Kronen tilhørende Gaard i Hillerød, og i 1630'erne leverede han Snedkerarbejder til Christian IV.s Genopførelse af Kronborg, hvor han sidste Gang

nævnes 1645. Rimeligvis har han fra 1630 fæstet Kratmøllen i Hjølunde Sogn og foruden Haandværket drevet Mølleri.

F. Beckett: Frederiksborg, udg. af Det nationalhist. Museum, II, 1914.
E. Carstensen: Hjølunde Sogns Historie, 1878, S. 51. *Chr. Axel Jensen.*

Bardenfleth, nordtysk Uradelsslægt, der formentlig har Navn efter Landsbyen Bardenflete ved Bremen. Navnet forekommer allerede 1219 med Henrik B., der det nævnte Aar hyldede Ærkebispem af Bremen. Slægten føres tilbage til Johannes B. (nævnt 1296), hvis Sønnens Sønneson Addo B. til Rechtebe (d. 1566) var Farfaders Fader til Addo B. til Rechtebe (d. 1647), der havde fjorten Børn, hvoriblandt Sønnen Addo til R. (d. 1693), hvis Søn Johan Frederik B. (1674—1736) til Nutzhorn traadte i dansk Krigstjeneste og 1733 blev Generalløjtnant i Rytteriet. Han havde i 2. Ægteskab med Sophie Amalie Bonar to Sønner, Kammerherre Christian B. (1738—1805) og nedenn. Gehejmerraad (Otto) Frederik B. (1734—1800). — Foruden denne Linie, der ikke er optaget i dansk Adel, indkom i 17. Aarh. med Premierløjtnant Frederik B. (d. 1719) en Linie, der blev naturaliseret 1871. Liniens Tilknytning til ovenn. anses for utvivlsom, om end den ikke lader sig nøjagtig paavise. Nævnte Frederik B. var Farfader til Generalløjtnant Johan Frederik B. til Harridslevgaard (1740—1811), som i 1. Ægteskab med Sophie Magdalene de Løvenørn havde syv Børn, blandt hvilke de tre nedenn. Kontreadmiral Johan Frederik B. (1772—1833) — der er Fader til nedenn. Minister Carl Emil B. (1807—57) — Generalløjtnant Jens Carl B. (1780—1855) og General Frederik Løvenørn B. (1781—1852). Minister C. E. B. havde ti Børn, blandt hvilke de nedenn. Søofficer Frederik Carl Christian B. (f. 1846) og Stiftamtmand Vilhelm B. (f. 1850).

Danmarks Adels Aarbog, VIII, 1891, S. 22—31. *Albert Fabritius.*

Bardenfleth, Carl Emil, 1807—57, Embedsmand og Politiker. F. 9. Maj 1807 i Kbh. (Garn.), d. 3. Sept. 1857 i Interlaken, begr. sst. Forældre: Kaptajnløjtnant, Guvernør, senere Kontreadmiral Johan Frederik B. (s. d.) og Hustru. Gift 3. Okt. 1832 i Kbh. (Frue) med Rigsgrevinde Sophie Amalie Schmettau, f. 4. Nov. 1810 i Kbh. (Garn.), d. 26. April 1893 paa Stubberup ved Borup, D. af Generalmajor, Rigsgreve Gottfried Wilhelm Christian S. (s. d.) og 2. Hustru.

B. undervistes først i Hjemmet og i længere Perioder sammen med den ca. et Aar yngre Prins Frederik (VII.), hvis Opdragelse dengang lededes af B.s Fader. 1823 blev han Student fra Borger-

dydskolen i Kbh. og tog 1827 juridisk Embedseksamen. Ogsaa i Skoleaarene og de første Ungdomsaar bestod der et fortroligt Venskab mellem Prinsen og B., som gav denne Lejlighed til at paaskønne Vennens elskværdige Egenskaber, men dog ogsaa tidligt gav ham et nøje Indblik i hans mindre heldige Karakterejendommeligheder. Da Brylluppet med Prinsesse Vilhelmine havde fundet Sted 1828, blev B. ansat som Kavalier ved det unge Hof. Forholdene her blev ham dog snart lidet tiltalende, og da hans fra Ungdommen af skrøbelige Helbred gjorde det vanskeligt for ham at deltage i Prinsens hyppige Jagtture og andre Udflugter, søgte han bort til en roligere og mere selvstændig Virksomhed, der ogsaa kunde muliggøre det for ham at gifte sig. 1832 fik han da Embedet som Byfoged i Frederikssund og Herredsfoged over Horns Herred og forblev her, til han 1837 konstitueredes som Stiftamtmand paa Island, hvilken Stilling han beklædte til 1840, da Christian VIII. rettede en indstændig Opfordring til ham om at overtage Posten som Hofchef hos Kronprinsen, som nu stod foran sit andet Ægteskab. B. mente, trods svære Betæneligheder, ikke at kunne sidde denne Opfordring overhørig og tiltraadte sin nye Stilling i Foraaret 1841. Han ønskede imidlertid, bl. a. af Helbredshensyn, snarest mulig at komme bort fra den og blev 1843 Stiftamtmand over Fyn, hvor han med to Afbrydelser i Sommeren 1845 og 1847, da han fungerede som kgl. Kommissarius ved det nyoprettede Altings to første Samlinger, forblev til 1848. I alle sine Embedsstillinger viste B. sig som en dygtig og i sin Gerning stærkt interesseret Embedsmand.

Ogsaa som Stiftamtmand bevarede B. en nær Forbindelse med Kronprinsen, som var blevet udnævnt til Guvernør over Fyn. Han nærede stærk Sympati for den unge Kronprinsesse og gjorde hvad han formaaede for at hindre Ægteskabets Sammenbrud og bryde den Indflydelse, som Louise Rasmussen øvede over Prinsen, men begge Dele forgæves. Trods de dybtgaaende Karakterforskelligheder mellem den nøgterne og i alle Livsforhold korrekte B. og den ekscentriske Kronprins viste den gensidige Hengivenhedsfølelse sig dog stærk nok til endnu at kunne holde, og der er ingen Tvivl om, at B. i disse Aar paa mange Omraader har øvet en gavnlig Indflydelse paa Prinsen. — Fra Politik havde B. som korrekt Embedsmand af den gamle Skole altid holdt sig fjern, og hans personlige Sympatier gik afgjort i Retning af at beholde den kongelige Enevælde saa længe som muligt. Naar han dog i Foraaret 1847 bevægede Kronprinsen til at indgive et Memorandum til Kongen, der tilraadede ikke blot kraftigere at imødegaa de

slesvigholstenske Bestræbelser og værne om Danskheden i Slesvig, men ogsaa snarest at udstede en hele Monarkiet omfattende konstitutionel Forfatning, var det ingenlunde paa Grund af stærke konstitutionelle, endelige demokratiske Sympatier, men ene af nationale Grunde. Han frygtede Helstatens Sammenbrud og Slesvigs Tab, hvis man ikke i Tide gav Monarkiets forfatningsmæssige Ordning en ny og fastere Form, der til en vis Grad imødekom Tidsaanden, og det var for ham af afgørende Betydning, at denne Ordning blev truffet af Christian VIII. og ikke overladt til Efterfølgeren, som han ansaa for ganske uskikket til et saadant Hverv. Memorandum'et, som var affattet af B. efter Samraad med de to mest fremtrædende Medlemmer af Kronprinsens Hofstat, Major v. Schøller og Kabinetsekretær Lunding, indeholdt i øvrigt ingen Enkeltheder angaaende den nye Forfatnings Struktur.

Henvendelsen blev venlig modtaget af Kongen, som jo paa den Tid selv syslede med Forfatningsplaner, men B. blev ikke inddraget i nogen Forhandling herom, før han et Par Dage efter Frederik VII.s Tronbestigelse blev kaldt til Kbh. og udnævnt til Gehejmestatsminister, indtil videre uden Portefeuille, men senere som Præsident i det danske Kancelli. Straks efter sin Ankomst til Kbh. blev B. inddraget i Gehejmestatsraadets Forhandlinger om Udkastet til Kundgørelsen af 28. Jan. 1848. Han følte sig i afgjort Modsætning til Raadets ledende Flertal med Hensyn til Hovedpunktet: at Kongeriget og Hertugdømmerne skulde sende et lige Antal Repræsentanter til den nye Fællesforsamling, men som den meget yngre og mindre erfarne ansaa han det for frugtesløst her at gøre Indvendinger. Paa andre Punkter søgte han vel at bekæmpe Forslagets Hovedtendens: Hertugdømmernes Ligeberettigelse med og forholdsvis Selvstændighed over for Kongeriget, men uden væsentlige Resultater, idet Kongen altid fulgte Flertallet og B. undgik at benytte sit personlige Forhold til ham til at paavirke ham i modsat Retning.

Efter Februarrevolutionen antog Forholdene en saa kritisk Karakter, at B. kom i stedse stærkere Modsætning til Statsraadets ledende Flertal. Han satte saaledes forgæves sin Indflydelse ind paa, at der i Begyndelsen af Marts skulde koncentreres en paalidelig dansk Troppstyrke i og omkring Rendsborg, og da Ophidselsen i Hertugdømmerne voksede og den tyske Bevægelse antog et stedse mere dansk-fjendtligt Præg, ansaa han Faren for helt at miste Slesvig for saa overhængende, at man maatte forlade det hidtidige System, tillade Holsten og Lauenburg at følge den nationalpolitiske Udvikling i Tyskland, sætte alt ind paa at værgede de Landsdele, der

laa uden for Forbundsdagens retslige Indflydelse, og tilvejebringe en nærmere forfatningsmæssig Sammenslutning mellem Kongeriget og Slesvig. B. greb altsaa Ejderpolitikken som den sidste Nødhjælp mod en overvældende Fare, men kun i det Haab, at man, naar denne Fare var overstaaet, kunde vende tilbage til den konstitutionelle Helstat. Efter Rendsborgmødet 18. Marts afsendtes den slesvigholstenske Deputation til Kbh., og af det Svar, der maatte gives denne, afgang Fremtidens Politik. Casinomødet 20. Marts satte yderligere Tingene paa Spidsen, og samme Aften søgte B. Kongen, fremstillede Situationen for ham og vandt uden Vanskelighed hans Tilslutning til den Politik, der nu maatte følges. Ved Statsraadsmødet, der paa B.s Foranledning var sammenkaldt til 21. Marts om Morgenen, inden den københavnske Borgerdeputations Modtagelse, tilkendegav Kongen, at han havde bestemt sig til et politisk Systemskifte, og B. uddybede det efter Kongens Ønske nærmere i en længere Tale. Følgen var Ministeriets Demission, hvorefter Kongen anmodede B. om at søge et nyt Ministerium dannet. B. henvendte sig til Monrad, som han ansaa for den inden for den nationalliberale Kreds, der var bedst egnet til at indtræde i Regeringen, og tillige til Grev Sponneck og Etatsraad Francke. De videre Forhandlinger førte imidlertid ikke til noget Resultat, idet Monrad ikke mente at kunne indtræde alene, men krævede, at i det mindste ogsaa Etatsraad Hvidt deltog i Kombinationen, hvilket B. ikke mente at kunne acceptere, da det vilde give Systemskiftet en for demokratisk Karakter, og de to andre ytrede stigende Betænkeligheder i anden Retning. Det af P. G. Bang foreslaede midlertidige Triumvirat, i hvilket ogsaa B. skulde være indtraadt, synes denne ikke at have haft nogen Tro paa, og et Forsøg fra hans Side paa at faa A. V. Moltke, som var den, der i Statsraadet havde staaet ham nærmest, til at paatage sig Ministeriets Dannelse mislykkedes. Saaledes maatte B. om Morgenen 22. Marts meddele Kongen, at hans Forsøg var strandet, og tilraadte ham i en Art Fortvivelse at henvende sig til det opløste Statsraads Mænd. I de derefter følgende Forhandlinger tog han ikke nogen ledende Del, men indtraadte som Justitsminister i det under Grev A. V. Moltkes Forsæde dannede »Martsministerium«. Inden for dette indtog han en mere tilbagetrukket, nærmest modererende Holdning og gik kun med store Betænkeligheder med til det Grundlovsforslag, som han selv som Justitsminister forelagde for Rigsforsamlingen. Tanken om Slesvigs Deling ansaa han for uigennemførlig og indtraadte i Novemberministeriet med Bibeholdelse af sin Portefeuille som Justitsminister. Ved Ministerskiftet i Juli 1851 overtog han Mini-

steriet for Slesvig og bevarede denne Stilling i Oktoberministeriet s. A. Han støttede som slesvigsk Minister den samme Politik, som var inaugureret af hans Svoger Tillisch. Derimod ønskede han ikke at indtræde i Januarministeriet 1852, ikke fordi han tog Afstand fra Helstatspolitikken, men fordi han ikke mente at kunne følge den Kurs, det vilde slaa ind paa i nationalpolitisk og konstitutionel Henseende.

Efter sin Udtrædelse af Regeringen købte B. Søllerødgaard, hvis Drift han viste megen Interesse. I Begyndelsen af 1855 modtog han Ansættelse som konstitueret Domænedirektør. I det parlamentariske Liv deltog han som Folketingsmand for Odensekredsen 1849—52 og siden som Landstingsmand for Fyn 1853—54. Fra Juli 1854 var han kongevalgt Medlem først af Juliforordningens, siden af Oktoberforfatningens Rigsraad. Skønt B.s parlamentariske Virksomhed ikke havde sat sig synderlige Spor, var det under Ministerkrisen i Efteraaret 1856 af det afgaaende Ministerium ønsket, at det skulde overdrages ham at rekonstruere det, men Kongen, hvis Venskab for B. under Grevinde Danners Paavirkning nu var stærkt kølnet, delte ikke dette Ønske, og da han dog, efter en stærk Pression, lod ham kalde, strandede Planen allerede paa, at han som Betingelse for sin Tiltræden krævede Scheeles Fjernelse. — Kammerjunker 1827. Kammerherre 1840. Gehejmekonferensraad 1848. — K. 1842. DM. 1845. S.K. 1848. — Portrætteret paa Constantin Hansens Maleri af den grundlovgivende Rigsforsamling (1860—64) paa Fr.borg. Studie hertil (1849) i Rigsdagen. Maleri af A. Schiøtt (1855). Litografi herefter ved L. A. Kornerup 1860. Litografier af J. Thorsøe og R. Jensen paa Billederne af Grundlovens Underskrivelse.

I. Bardenfleth: Livserindringer efterladte af Geheimekonferensraad C. E. Bardenfleth, 1890.

N. Neergaard.

Bardenfleth, Jens Carl, 1780—1855, Officer. F. 26. Febr. 1780 i Slagelse (St. Peders), d. 24. Sept. 1855 i Hillerød, begr. sst. Broder til Frederik Løvenørn B. (s. d.). Gift 11. April 1811 med Elisabeth Charlotte v. Schmidten, f. 7. Jan. 1786 paa Williamsborg ved Horsens, d. 11. Febr. 1865 i Hillerød, D. af Godsejer Johan Friederich v. S. til Williamsborg (ca. 1761—1830) og Christine Elisabeth Harboe (ca. 1761—1846).

B. blev Vicekorporal i Fynske Dragonregiment 1791, Kornet à la suite 1792, Sekondløjtnant 1801. 1802—05 besøgte han sammen med Broderen Universitetet i Kiel og den af Generalmajor Binzer ledede Feltjægerskole. 1806 blev han Aide-Generalkvarter-

mester i General Johan Ewalds Stab og deltog som saadan i Begivenhederne ved Lübeck, hvor Resterne af Blüchers Korps blev afvæbnet af de Franske, og hvori danske Grænsetropper indvikledes. Her blev B. under Affæren ved Stockelsdorf (6. Nov.) alvorlig saaret af franske Husarer, der antog ham og hans Folk for Preussere. Han fik flere alvorlige Hug i Ansigt og Baghoved og bar Mærker deraf Livet igennem. Blandt Venner fik han derfor Tilnavn »balafré«. Han blev Divisionskvartermester 1808 og attachededes Bernadotte, da denne med sit fransk-spanske Korps var i Danmark, derefter Kommandør for Generalkommandostaben paa Fyn, kar. Major 1812, Overkvartermester Juni 1813 og Stabschef ved den »bevægelige Armeedivision«, der som »Auxiliærkorps« under Prins Frederik af Hessen underlagdes Marskal Davout og rykkede ind i Mecklenburg. B.s Virksomhed som Stabschef blev almindelig anerkendt, og under Tilbagetoget fra Kiel til Rendsborg var det efter hans Raad, at Prinsen valgte Vejen over Sehested — sikkert den heldigste. Medens Prinsen stod i Rendsborg, indsendte han i Dagene 28. Dec.—2. Jan. en Række Skrivelser til Kongen, hvori han paa en meget skarp Maade foreholder denne det urigtige i at samle Hæren paa Fyn i Stedet for i Sydjylland og gaa offensivt til Værks: »Gud forlade den, der raadede Deres Majestæt til at gaa bag Lillebelt«. Skrivelserne var konciperede og renskrevne af B. (»de Bardenflethske Breve«); de krænkede Kongen dybt, og B. blev fjernet som Stabschef. Efter Kielfreden blev han atter Kommandør for Fynske Generalkommandostab, kar. Oberstløjtnant (med Anciennitet) 1823, Overadjutant April 1832, Oberst og Chef for Livregiment lette Dragoner Juni s. A., Medlem af Kommissionen for Armeens Omorganisation 1840, kar. Generalmajor 1841, Kommandant i Rendsborg 1842. Han fik Afsked som Generalløjtnant 1. Jan. 1846. — R. 1813. DM. 1826. K. 1836. S.K. 1843. — Træsnit af H. P. Hansen (1873).

Tidsskr. f. Krigsvæsen, 1855, S. 355 f. Medd. fra Krigsark., I—III, 1883—88; V—IX, 1892—1902. C. Th. Sørensen: Kampen om Norge i Aarene 1813 og 1814, I, 1871, S. 179, 181, 188, 257, 273, 285, 368; II, 1871, S. 11, 23 f., 72 ff., 126.

Rockstroh (S. A. Sørensen).

Bardenfleth, (Otto) Frederik, 1734—1800, Overretskansler. Døbt 10. Dec. 1734 i Kbh. (Slotsk.), d. 19. Sept. 1800 i Slesvig, begr. sst. Forældre: Generalløjtnant Johan Frederik B. (1674—1736, gift 1° 1724 med Rigsfriherreinde Georgette Henriette Dorothea v. Görtz, 1708—87, skilt) og Sophie Amalie Bonar (1704—60). Gift 10. Sept. 1762 paa Neuhof i Mecklenburg med Magdalene Marie Ludovica

v. Bassewitz, f. 18. Dec. 1742, d. 27. Jan. 1812 i Slesvig, D. af Oberstløjtnant Hans Detlef v. B. (1688—1764) og Davida Eleonore Dorothee v. Bülow (1709—69).

B. gik i Sorø Skole og holdt her som fjortenaarig en latinsk Tale i Anledning af Kronprins Christian (VII.)'s Fødsel 1749, som tryktes og nød den Ære at blive omtalt i »Lærde Efterretninger«. Han blev 1752 udnævnt til Hofjunker, 1755 til oldenburgsk Regeringsraad, 1761 til holstensk Landraad. I Grevskabet Oldenburg fik han Embede som Landfoged, 1759 over Stadt- og Butjadingerland, 1770 over de fire Marsk- og Geestfogderier. Senere sad B. i mange Embeder uden at finde blivende Sted. 1773 blev han Amtmand over Aabenraa og Løgumkloster Amter, 1774 2. Deputeret i Rentekammeret, 1781 Amtmand i Rendsborg, 1789 Administrator over Grevskabet Ranzau og endelig 1795 Kansler ved Overretten i Gottorp. — Kammerherre 1774. Gehejmeraad 1795. — Hv. R. 1780.

Luxdorphs Dagbøger, udg. af E. Nystrøm, II, 1925—30, S. 118, 208, 224. Bertouchs Korrespondance med Adelen: Bardenfleth (Rigsarkivet).

Eiler Nystrøm (Thiset).

Bardenfleth, Frederik Løvenørn, 1781—1852, Officer. F. 15. Juli 1781 paa Harridslevgaard, d. 19. Aug. 1852 i Kiel, begr. i Skovby ved Bogense. Forældre: Generalløjtnant Johan Frederik B. (1740—1811, gift 2° 1787 med Ingeborg Dorothea de Løvenørn, 1744—1814) og Sophie Magdalene de Løvenørn (1741—86). Gift 1816 (Ægteskabstilladelse 1. Juni) med Sophie Ewald, f. 17. Nov. 1792 i Eckernförde, d. 27. Febr. 1829 i Kbh. (Frue), D. af Generalløjtnant Johan(n) E. (s. d.) og Hustru.

B. blev ti Aar gammel Vicekorporal i Faderens Regiment — Slesvigske Rytterregiment —, 1792 Kornet à la suite, 1798 virkelig Kornet, 1801 Sekondløjtnant. Fra Aug. 1802 til Nov. 1805 studerede han ved Universitetet i Kiel og deltog samtidig i Undervisningen ved den af Generalmajor Binzer ledede Feltjægerskole (Generalstabsskole). Jan. 1806 blev han Aide-Generalkvartermester (Premierløjtnant) under Binzer og Dec. 1807 Medlem af den ekstraordinære Indkvarteringskommission, Jan. 1808 Divisionskvartermester (overkomplet) og ansat ved Generalkommandoen i Holsten. Maj 1809 deltog han i General Ewalds Stab i Ekspeditionen mod Friskarehøvdingen, den preussiske Major Schill, der med sit Korps da stod i Stralsund. B. udmærkede sig her ved Mod og Konduite; det skyldes for en stor Del ham, at Fæstningen ikke blev udplyndret efter Stormen, og han hædredes for sit For-

hold med den hollandske Reunionsorden og det danske Ridderkors. Begivenhederne under dette Felttog har B. skildret i et overordentlig smukt udstyret Værk »Stormen paa Stralsund«, der udkom 1846. 1811 blev han virkelig Divisionskvartermester og 1812 kar. Major. Under hele Felttoget 1813 var han Souschef i Prins Frederik af Hessens Stab, hvis Chef var hans ældre Broder Carl B. (s. d.). Prinsen havde i Brødrene en fortrinlig Medhjælp; »to tapre, talentfulde Mænd, der vilde have prydet enhver Generalstab«. B. fremhævedes paa en smuk Maade efter Fægtningerne ved Boden, Bornhøved og Sehested. Jan. 1814 blev han Chef for Generalkommandostaben og Febr. 1816 Souschef ved det danske Armékontingent, der under Prins Frederik af Hessens Kommando var i Frankrig 1816—18. Efter Hjemkomsten var han Lærer (Guvernør) for den senere Frederik VII. til 1826, da Prinsen blev myndig. Han blev kar. Oberstløjtnant 1823, Overkvartermester à la suite Febr. 1826 og Dec. s. A. Overadjutant hos Frederik VI. 1831 var han i Frankfurt for at varetage Statens Interesser i den tyske Forbundshær (10. Armékorps). 1832 blev han kar. Oberst, Generalkvartermesterløjtnant 1833, Kommandør for Livgarden til Hest 1834 (til 1. Jan. 1842), s. A. Chef for Landkadetkorpset og Dec. 1839 Chef for Den kgl. militære Højskole; for disse to Institutioner stod han i Spidsen til sin Død. 1840 blev han Skatmester i Ordenskapitlet, kar. Generalmajor 1841, Generalløjtnant Juli 1849 og Dec. s. A. Medlem af den Kommission, der blev nedsat for at paadømme den hjemkaldte Generalguvernør paa de dansk-vestindiske Øer P. C. F. Scholtens Forhold. B. tog ikke aktiv Del i Treaarskrigen, men blev efter Freden kommanderende General i Holsten og Lauenburg (Dec. 1851). B. var en meget smuk og anselig Soldat. General de Meza bemærker noget spydigt om ham 1849: »(B.) besøgte mig (paa Als) i Legemsstørrelse, debiterende om sine Bro- og Landgangsforsøg i Assens«. — R. 1809. DM. 1814. K. 1826. S.K. 1841. — Miniature i Familieej. Træsnit af H. P. Hansen (1873). Litografi efter Daguerreotypi 1852.

Medd. f. Krigsark., I—II, 1883—85; IV, 1890; VII—VIII, 1896—1900. C. Th. Sørensen: Kampen om Norge i Aarene 1813 og 1814, I, 1871, S. 188, 273; II. 1871, S. 3 ff., 35, 70 f., 73, 162, 364. E. de Saint-Maurice Cabany: Notice nécrologique sur le lieutenant-général F. L. de B., 1853.

Rockstroh (S. A. Sørensen).

Bardenfleth, Frederik Carl Christian, f. 1846, Søofficer. F. 21. Juni 1846 i Odense. Forældre: Stiftamtmand, senere Justitsminister m. m. C. E. B. (s. d.) og Hustru. Gift 11. Juni 1881 i Kbh.

(Holmens) med Ida Elise Cathrine Meldal, f. 30. Okt. 1856 i Kbh. (Holmens), D. af Premierløjtnant, senere Viceadmiral Julius Sophus M. (s. d.) og Hustru.

B. blev Kadet 1860 og var 1864 med Fregat »Sjælland« i Østersøeskadren, blev Løjtnant 1866, Kaptajn 1881 og Kommandør 1894. Han var 1871—73 Skoleofficer ved Søofficerskolen og derefter halvandet Aar i Koffardifart. Af hans forskellige Hverv uden for Marinen skal nævnes, at han var Kommissarius ved Ordningen af Søgrænsen mellem Danmark og Tyskland mellem Manø og Romø og i Lillebælt samt 1881—84 Fører af Postdampskib mellem Korsør og Kiel og 1886—92 Chef for Statsbanernes Søfartsforvaltning. 1892—1901 var han en myndig og repræsentativ Chef for Søofficerskolen og fik den ordinære Funktionstid, otte Aar, forlænget for at kunne beklæde Stillingen ved Søkadetakademiets 200 Aars Jubilæum 1901. S. A. udnævntes B. til Jagtkaptajn hos Kongen, var i denne Egenskab Chef for den Eskadre, der 1906 eskorterede Kongeskibet »Dannebrog« med Kronprinsen og Kronprinsessen til Trondhjem i Anledning af det norske Kongepars Kroning. S. A. afskedigedes han ved opnaaet Aldersgrænse med Kontreadmirals Karakter og varetog Stillingen som Hofchef hos Dronning (fra 1912 Enkedronning) Louise indtil 1925. Han var 1896—1908 kongevalgt Medlem af Kbh.s Havneraad og sad 1901—28 i Bestyrelsen for Store Nordiske Telegrafelskab. — Kammerherre 1901. — R. 1884. DM. 1893. F.M.G. 1896. K.² 1899. K.¹ 1905. S.K. 1911. — Træsnit ca. 1898. *Th. Topsøe-Jensen.*

Bardenfleth, Johan Frederik, 1772—1833, Søofficer. F. 19. Aug. 1772 i Holbæk, d. 3. Febr. 1833 i Kbh. (Holmens), begr. i Skovby ved Bogense. Broder til Frederik Løvenørn B. (s. d.). Gift 16. April 1799 i Vejle med Augusta Vilhelmine v. Hellfried, f. 16. Nov. 1775 i Kbh. (Petri), d. 23. Dec. 1861 sst. (Holmens), D. af Justitsraad, senere Generalpostdirektør Johan Carl Frederik v. H. (s. d.) og Hustru.

B. blev Kadet 1784 og deltog 1786 med sin Morbroder Kaptajn Poul Løvenørn i et Togt med »Grev Ernst Schimmelmänn« med det Formaal at komme i Land paa Østgrønland, hvilket dog ikke lykkedes. 1789 blev han Sekondløjtnant og fulgte s. A. Onkelen paa en Sendelse til Marokko. 1796 forfremmedes han til Premierløjtnant, og to Aar senere blev han Skoleofficer og Lærer ved Søkadetakademiet. I Slaget paa Reden 1801 var han Næstkommanderende i Blokskibet »Charlotte Amalie« og blev i denne Anledning n. A. hædret med Guldmedaillen. Om Slaget har han

s. A. udgivet et »Udkast til en militær Beskrivelse«. Af hans andre videnskabelige Arbejder skal særlig nævnes Afhandlingen »Om Orkaner« (i Vidensk. Selsk. naturvidensk. og math. Afhandl., V, 1831). 1806 blev B. Kaptajnløjtnant og Kammerjunker og ansattes som Guvernør hos Prins Frederik Ferdinand, hos hvem han to Aar senere blev Hofchef. 1808 blev han Ordensviceceremonimester, 1810 Kaptajn, 1813 fik han Ledelsen af Prins Frederik (VII.)'s Opdragelse, da Prins Christian Frederik sendtes til Norge, og 1815 blev han afskediget af Søetaten. 1822—27 var han Generalguvernør for de dansk-vestindiske Øer; under hans Ophold her 1826 tillagdes der ham Kontreadmirals Karakter. Efter sin Hjemkomst 1827 tiltraadte han atter Stillingen som Hofchef hos Arveprins Ferdinand, blev 1828 Ordensceremonimester og 1831 Ordensskatmester. — R. 1808. DM. 1812. K. 1817. S.K. 1826. — Maleri (senere end 1826) i Familieje. Tegning af J. F. Møller (1831) paa Fr.borg.

Th. Topsøe-Jensen (C. With-Seidelin).

Bardenfleth, Vilhelm, f. 1850, Stiftamtmand, Politiker. F. 18. Juli 1850 i Kbh. (Garn.). Forældre: Justitsminister C. E. B. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 24. Maj 1882 paa Nysø med Baronesse Kristine Stampe, f. 30. Okt. 1856 paa Christinelund ved Præstø, d. 9. Marts 1884 paa Frbg., D. af Baron Henrik S. til Baroniet Stampenborg (1821—92) og Jonna Drewsen (1827—78). 2° 26. Jan. 1888 i Kbh. (Vartov) med Agnete Brandt, f. 22. April 1862 i Rønnebæk ved Næstved, D. af Sognepræst der, senere Præst ved Vartov Carl Joachim B. (s. d.) og Hustru.

B. blev 1868 Student fra Borgerdydskolen i Kbh. og 1874 juridisk Kandidat. Efter en alsidig Uddannelse, dels som Volontør paa Ringkøbing Amts Kontor hos sin ældre Broder, Amtmand Johan Frederik B. (1835—90), dels paa juridiske Kontorer i Kbh., blev B. 1878 Volontør i Indenrigsministeriet, 1879 Assistent, n. A. tillige Sekretær hos Ministeren, og 1889 Fuldmægtig og Ekspeditionssekretær. 1. Aug. 1894 udnævntes han til Stiftamtmand over Aarhus Stift og Amtmand over Aarhus Amt, men allerede 7. Aug. s. A. udnævntes han, der gennem sin anden Hustru stod i Forbindelse med grundtvigske Kredse og derigennem med Baron Reedtz-Thott, til Minister for Kirke- og Undervisningsvæsenet i dennes Kabinet. Han har indlagt sig varig Fortjeneste af Folkeskolevæsenet ved at gøre de væsentligste Forarbejder til Loven om Forandring i forskellige Bestemmelser angaaende Folkeskolen, der dog først gennemførtes af hans Efterfølger Biskop Sthyr (Lov af 24. Marts 1899). Efter at Ministeriet Reedtz-Thott var traadt tilbage

23. Maj 1897, blev B. Indenrigsminister i H. E. Hørrings Kabinet, i hvilken Stilling han naaede at gennemføre forskellige vigtigere Love, f. Eks. Lov af 7. Jan. 1898 om Arbejderes Forsikring mod Følger af Ulykkestilfælde i visse Virksomheder, Lov af 19. Marts s. A. om Erhvervelse og Fortabelse af Indfødsret samt Lov af 26. Marts s. A. om Erstatningsansvar for Skade ved Jernbanedrift (Gentofte-Ulykken 1897), endvidere Love om flere Kommuners Oprettelse til Købstad (bl. a. Esbjerg) samt Lov af 7. April 1899 om Tillæg til Lov om Anlæg af Kbh.s Frihavn. Derimod strandede de fleste af B.s Forslag om Jernbaneanlæg o. l., f. Eks. om Dampfærgeforbindelsen Gedser—Warnemünde, og 28. Aug. 1899 tog han sin Afsked som Minister. 1895—98 havde han repræsenteret Odense 1. Kreds i Folketinget. Kort efter sin Afgang som Minister udnævntes han 14. Sept. 1899 til Amtmand over Vejle Amt, fra hvilken Stilling han 1921 tog sin Afsked. — 1902—31 var B. Formand i Bestyrelsen for Den Kellerske Aandssvageanstalt i Brejning, og i en lang Aarrække var han Medlem af Bestyrelsen for Det danske Hedeselskab. Endvidere har han været Formand for de henholdsvis 1909 og 1911 af Kirke- og Undervisningsministeriet nedsatte Kommissioner ang. Folkeskolens Tilsyn m. v. og ang. Kbh.s Skolevæsens Tilsyn m. v., ligesom han var Formand for Det kirkelige Udvalg af 1921. — Han var Formand for Vejle Banks Repræsentantskab 1901—30. — Kammerherre 1911. — R. 1894. K.² 1896. DM. 1898. K.¹ 1899. S.K. 1920. — Malerier af Knud Larsen i Vejle Bank 1918, af V. Irminger paa Vejle Raadhus 1920, af Heinrich Dohm paa Brejning 1927. *A. Falk-Jensen.*

Barfod, *Barfoed*, *Barfood*, Præsteslægt, der føres tilbage til Jens B. i Sædding i N. Nebel Sogn, som adledes 1455, uden at hans Efter-slægt dog var i Stand til at hævde Adelskabet. Jens B., der døde efter 1486, var Fader til Kannik og Rektor i Ribe, Mag. Hans B. og til Herredsfoged i Vester Herred Knud B. i Sædding, hvis Sønnesøn Laurits B. i Sædding endnu 1564 førte adeligt Vaaben. Han var 1573 Herredsskriver og levede endnu 1581. Af hans seks Børn blev Sognepræst i Sneum Claus Lauritsen B. (d. 1641) Stamfader til samtlige her nævnte Slægtsmedlemmer. Hans Sønnesøns Søn Sognepræst i Fraugde Christen Clausen B. (1665—1707) var Fader til den lærde Thomas Christensen Barfoed (ca. 1701—43), der var Sognepræst i Hasle ved Aarhus. Han var Bedstefader til Apoteker i Stege Erik Christian Barfoed (1786—1854), hvis Søn, nedenn. Kemiker Christen Thomsen Barfoed (1815—89) var Fader til nedenn. Sognepræst i Brøndbyvester og -øster Erik Christian

Nissen Barfoed (f. 1847). — En Søster til ovenn. Thomas Christensen Barfoed, Else Cathrine Barfoed (1700—76), var gift med Borgmester i Assens Hans Pedersen (ca. 1696—1743), hvis Børn alle optog Moderens Slægtsnavn. Af disse var Sognepræst i Lyngby-Albøge Christen Hansen Barfoed (1730—85) Fader til nedenn. Provst i Fakse Hans Peter Barfoed (1770—1841). Denne, der var gift tre Gange, havde med sin første Hustru ni Børn, blandt hvilke Hans Christian Theodorus Barfoed (1799—1878) — der var Farfader til nedenn. Forfatter Aage Barfoed (f. 1879) — Toldbetjent Christian Severin Barfoed (1804—57) — hvis Søn er nedenn. Hospitalsforstander Hans Peter B. (1834—92), der er Fader til Aage Immanuel Tang B. (f. 1878), fra 1932 Departementschef i Undervisningsministeriet — og endelig nedenn. Politiker Povl Frederik B. (1811—96), hvis Søn nedenn. Læge Hans Peter Gote Birkedal B. (1843—1926) var Fader til Forlagsboghandler Olaf Ostfeld B. (f. 1871). En yngre Søn af Politikeren Povl Frederik B. var Sognepræst i Hjørlande N. Fr. S. Grundtvig Gote Birkedal B. (1848—1928), hvis Søn er nedenn. Forfatter Thorkil Barfred B. (f. 1889). — Med sin anden Hustru havde ovenn. Hans Peter Barfoed (1770—1841) een Søn, nedenn. Genealog Immanuel B. (1820—96), Fader til Ornitologen, Sognepræst i Hjørlande Kristen Vøldike Thomsen B. (f. 1860), og i sit tredie Ægteskab fire Børn, af hvilke Sønnen, Sognepræst i Tommerup Theophilus Elieser Trolle Barfoed (1831—96) var Farfader til Journalisterne Per Barfoed (f. 1890) (»Bror Mika«) og Viggo Barfoed (f. 1895) (»Ærbødigt«). — Nedenn. Admiral Niels Larsen B. (1650—1730) formodes med temmelig stor Sandsynlighed at tilhøre denne Slægt, men hvorledes Tilknytningen er, er ikke oplyst. En Hypotese udleder hans Afstamning fra Herredsfoged i Hammerum Herred Jacob B., der var Søn af ovenn. Laurits B. i Sædding.

Danmarks Adels Aarbog, II, 1885, S. 56 f. (Fr. Barfod:) Festprogram til Bryllupet i Arninge 8. Septbr. 1854, 1854. Andreas Barfod: Slægten Barfod (Faxe-Linien), 1898. L. F. la Cour: Bidrag t. Barfod og la Cour Slægternes Hist., I, 1909. Fr. Birkedal-Barfod: Stamt. over Slægten Barfod—Barfoed—Barfoed, 1925.

Albert Fabritius.

Barfod, Povl Frederik, 1811—96, historisk Forfatter, Politiker. F. 7. April 1811 i Lyngby, Sønder Herred, Randers Amt, d. 15. Juni 1896 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Sognepræst i Lyngby, senere Provst i Fakse Hans Peter Barfoed (s. d.) og 1. Hustru. Gift 11. Sept. 1841 i Fuglebjerg med Emilie Birkedal, f. 18. Okt. 1813 paa Aalebækgaard, Møen, d. 3. Okt. 1897 paa Landbo-

skolen ved Lyngby, D. af Godsinspektør, Forpagter Ludvig Harboe Birchedahl (1772—1819) og Agathe Johanne Husum (1775—1864).

B. blev Student 1828 (privat forberedt), studerede en Tid Filologi og Jura, men tog ikke nogen afsluttende Eksamen, var en Tid Huslærer paa Landet, men tog fra 1832 fast Ophold i Kbh., hvor han først var Lærer og siden kom ind i en omfattende litterær Virksomhed. Om Sommeren foretog han i en Række Aar Fodvandring omkring i Landet for at indsamle personalhistoriske Oplysninger i Raadstue- og Præstearkiver. 1838—39 var han ansat ved Universitetsbiblioteket, 1846—56 Bibliotekar i det skandinaviske Selskab, 1855—61 Fuldmægtig i Indenrigsministeriet og 1861—66 Assistent ved Det kgl. Bibliotek. Det var dog ikke som Embedsmand, men som Politiker og Forfatter, han fik Betydning. Hans let begejstrede Sind grebes af 40'ernes store Tanker: Nordens Enhed, Slesvigs Danskhed og Friheden, og hele hans offentlige Virksomhed og hans Forfatterskab er præget heraf. Han deltog i adskillige af de nordiske Studentermøder, ved Studentersammenkomsten i Kbh. i Pinsen 1842 var han den egentlige Leder fra dansk Side, og han udgav 1839—42 det fællesnordiske Tidsskrift »Brage og Idun«. Ogsaa Kampen i Slesvig fulgte han med den største Samfølelse, en Tid nærede han endog Ønske om at blive Forstander for Rødding Højskole. — Tidligt kom B. ind i Politik paa bondevenlig Side, redigerede 1844—47 Bevægelsens Blad »Almuevennen«, var Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling, valgt paa Møen, og med en ganske kort Afbrydelse Folketingsmand 1849—69, først for Stegekredsen, senere fra 1853 for Saksøbingkredsen. 1853 forlod han Bondevennerne, til hvis venstre Fløj han havde hørt (ikke uden Symbolik er han paa Constantin Hansens Grundlovsbillede afmalet med sin røde Kalot paa Hovedet), men gik nu i mere moderat Retning, stemte til sidst for Grundloven af 1866 og stod i en ældre Alder paa Højres Side i Forsvarsspørgsmaalet. Skønt han med Iver deltog i Tingets Forhandlinger, fik han dog aldrig nogen fremtrædende politisk Stilling, »under en tyveaarig Rigsdagsvirksomhed udrettede jeg saa godt som intet«, har han selv sagt. 1849 udgav han den grundlovgivende Rigsforsamlings Historie, 1856 udsendte han »Dansk Rigsdagskalender«, en paalidelig og nyttig Haandbog.

Størst Betydning fik B. ved sit historiske Forfatterskab, der er stærkt personligt præget, vidner om hans varme Fædrelandskærlighed og hans romantiske Sind. Om end ikke enig med Grundtvig i alt hørte han baade kirkeligt og folkeligt til den grundtvigske Retning, og ved sin Virksomhed blev han et Enhedsmærke for visse

Kredse inden for denne Retning. 1835—36 udgav B. »Poetisk Læsebog for Børn og barnlige Sjæle«, et Samlevværk, hvortil var føjet Biografier af en Række Digtere. Allerede her viser sig hans stærke Sans for det personalhistoriske, for hvis Nøjagtighed han ingen Møje sparede sig. 1848—49 udgav han »Danmarks Gejstlighed«, et personalhistorisk-statistisk Arbejde, hvis Paalidelighed vandt almindelig Anerkendelse, medens hans Personvurderinger, der i visse Tilfælde var taktløse, ikke kunde staa for en forstandig Kritik. Ved sin Udgave af Ambrosius Stubs samlede Digte med en litteraturhistorisk Indledning (1851, 5. Udg. 1879) førte han atter denne delvis glemte Digter ind i den danske Læseverden. Alle B.s Fortrin og Mangler som historisk Forfatter træder tydeligst frem i hans Hovedværk: »Fortællinger af Fædrelandets Historie« (2 Bd., 1853, 4. Udg. 1872—74). Det er en varmhjertet dansk Mands Fortælling om Fædrenes Bedrifter, fyldt af Harme mod alt Tyskeri, lagt til Rette for den jævne Læser, betydelig paa det personalhistoriske Omraade, men i øvrigt mere en aandfuld Forkyndelse end paalidelig Historie. Ringere, men vidnende om hans sjældne Flid, er hans Alderdomsarbejder: »Danmarks Historie 1319—1536« (1885) og »Danmarks Historie 1536—1670« (4 Bd., 1891—93). Blandt hans øvrige Skrifter kan nævnes Biografier af N. F. S. Grundtvig (1872), P. A. Fenger (1878) og Svend Grundtvig (1883). — Fast Embedsvirksomhed synes ikke at have ligget for B., og han sad altid i usikre økonomiske Kaar; en fast aarlig Understøttelse, han fra 1872 fik paa Finansloven, ændrede ikke dette Forhold, saa han kunde skrive: »Fra jeg var Barn (1826) til nu, da jeg er 83, har jeg aldrig været uden Gæld«. Han var uegenlyst i al sin Færd, og mange velgørende Virksomheder havde i ham en virksom Talsmand og en god Støtte. En Tunghørhed, han ved et Uheld paadrog sig i 60'ernes Slutning, lukkede ham i nogen Maade ude fra Mennesker, saa hans ejendommelige Skikkelse nu sjældnere saas i Vartov og ved Møder. Hans Liv havde et stærkt ideelt Præg, og Samtiden mødte i ham en altid redelig og helstøbt Personlighed. Selv i sin høje Alder var han aandslivlig og Midtpunktet for en stor Slægt. — Efterladte Papirer i Det kgl. Bibliotek. — R. 1888. — Maleri af H. Siegumfeldt (1891) paa Fr.borg. Træsnit derefter af H. P. Hansen (1897). Buste af E. H. Bentzen (1882) sst. Portrætteret paa Constantin Hansens Maleri af den grundlovgivende Rigsforsamling (1860—64) sst. Pennetegning af P. C. Skovgaard (1845). Træsnit af H. P. Hansen derefter (1897). Litografi af A. Lønborg (1857) og af Harald Jensen (1893). Træsnit af W. Obermann efter H. Olriks Tegning og af H. P. Hansen (1896).

Richard Petersen: F. B., 1897. A. D. Jørgensen: Hist. Afhandlinger, IV, 1899, S. 37—46. V. Birkedal: Personlige Oplevelser, I, 1890, S. 130—41. Dansk Tidsskrift, 1898, S. 195—204. L. C. Nielsen: Fr. V. Hegel, I, 1909, S. 259—64. P. Lauritsen: F. B., 1909. K. Fabricius i Riget 7. April 1911. H. P. B. Barfod i Mit Hjem, 1913, S. 5—13. Samme: Minder fra et langt Liv, 1921. Højskolebladet, 1896, Sp. 771—74. Fr. Birkedal-Barfod: Stam. over Slægten Barfod—Barfood—Barfoed, 1925, S. 97.

Fred. Nørgaard (H. F. Rørdam).

Barfod, Hans Peter, 1834—92, Hospitalsforstander, Forfatter. F. 11. Maj 1834 i Køge, d. 4. Sept. 1892 i Aalborg, begr. sst. Forældre: Købmand i Køge, senere Toldbetjent ved Bandholm Christian Severin Barfoed (1804—57) og Johanne Marie Grouleff (1810—74). Gift 24. Sept. 1868 i Ulfborg med Marie Cathrine Tang, f. 9. Marts 1840 paa N. Vosborg, d. 2. Marts 1928 paa Frbg., D. af Godsejer A. E. M. T. (s. d.) og Hustru.

Forældrenes trange Kaar og Sønnens tidlige og levende Optaget af forskelligartede Interesser gjorde ham Vejen til en fast Stilling i Livet meget vanskelig. 1850—52 var han Kontorist hos Godsforvalteren paa Baadesgaards Gods, 1854 tog han dansk juridisk Eksamen, og 1855 blev han 2. Fuldmægtig hos By- og Herredsfogden i Nykøbing S. Samtidigt søgte han ad forskellige Veje at skaffe sig et dybere Livsindhold, syslede med Poesi, Statistik, Topografi o. a. og var desuden stærkt optaget af de religiøse Spørgsmaal, der drejede sig om de to Poler Grundtvig og S. Kierkegaard. Ved privat Understøttelse fik han 1860 Lejlighed til at foretage en Rejse i Tyskland og Schweiz. Indtryk fra denne nedlagde han i et med Bifald modtaget Skrift, »Fra en Rejse«. Efter Opfordring fra Aalborg overtog han 1861 Udgivelsen af et nyt nationalliberalt Blad, »Aalborgposten«, der skulde modarbejde Bernhard Rées bekendte Organ, »Aalborg Stiftstidende«. Herved fik han mange Vanskeligheder at kæmpe med og maatte til sidst (1864) afhænde Bladet. Da han saaledes stod uden Livsgerning, tilbød Biskop Kierkegaard ham 1865 foreløbig Plads i sit Hus, for at han kunde ordne Søren Kierkegaards efterladte Papirer. Dette førte til, at han s. A. blev Biskoppens Amanuensis og Stiftskasserer. 1869—77 udgav han med stor Omhu, men under en Del Modstand, de tre første Bind af S. Kierkegaards »Efterladte Papirer« for Aarene 1833—47. 1875 blev han tillige Hospitalsforstander i Aalborg, hvilken Gerning han baade i Forholdet til de gamle i Hospitalet og til den ærværdige Stiftelse omfattede med største Interesse. Fra 1878 optog han det som sin Opgave at tilvejebringe en kyndig Restaurering af den gamle Hospitalsbygning. — Foruden de

nævnte Skrifter har han udgivet flere mindre Afhandlinger og Indlæg i Dagens Spørgsmaal samt en Del spredte Digte. — Lito­grafi af Ad. Lønborg efter Fotografi 1861.

E. Tauber og A. H. Nielsen: Personal-hist. Notitser om Embeds- og Bestil­lingsmænd i Aalborg i Fortid og Nutid, 1879—80, S. 215 ff. Fr. Birkedal-Barfod: Stamt. over Slægten Barfod—Barfood—Barfoed, 1925, S. 88.

H. F. Rørdam (S. Nygård).*

Barfod, Hans Peter Gote Birkedal, 1843—1926, historisk Forfatter, Læge. F. 14. Sept. 1843 paa Frbg., d. 30. Juni 1926 sst., begr. sst. Forældre: Forfatter, Historiker Povl Frederik B. (s. d.) og Hustru. Gift 4. Sept. 1868 i Kbh. (Vartov) med Mine (Nielsmine) Ostenfeld, f. 13. Juli 1841 i Værum, d. 7. Marts 1914 paa Frbg., D. af Proprietær og Prokurator Laurids O. til Christianslund ved Ran­ders (1789—1856).

Efter Forberedelse paa Dahl og Nansens Kursus tog B. 1863 Studentereksamen fra Universitetet, meldte sig som frivillig 1864, gjorde som Lægestuderende Tjeneste paa Lazarettet paa Frbg. Slot og blev som Godkendelse af sin Virksomhed 1866 ud­nævnt til Reservelæge i Hæren med Premierløjtnants Rang, skønt han dengang endnu kun var Student. Sin medicinske Eksamen tog han 1870, fik Ansættelse ved Almindelig Hospital og var 1871—1921 praktiserende Læge paa Frbg., havde en omfattende Praksis, var navnlig i sine yngre Dage en meget søgt Fødselshjælper, blev Overlæge i Kongens Livjægerkorps 1885, var Læge ved forskellige Børnehjem, tog 1894 Doktorgraden ved et Arbejde om Gigtfeberens Udbredelse i Danmark og udgav og redigerede 1882—1912 »Lommebog for Læger«.

Skønt B. var en omhyggelig og kyndig Læge og menneskekærlig i al sin Gerning, er det dog som historisk Forfatter, han mest vil mindes. Fra sit Hjem fik han i Arv en brændende Kærlighed til Historie. Allerede 1864 udgav han: »Kong Frederik VII.s Sang­krønike«, et Udvalg af Digte til Kongen i hans Regeringstid og ved hans Død, og til sine sidste Aar syslede han som Forfatter og Udgiver med historiske Arbejder. Hans Hovedværk er »Kong Christian IX.« (2 Bd., 1888—1906), et Værk, der har Værdi som Kildeskrift, desuden »Carl Hall og Forsvarssagen i 60 Aar« (1909) og det indholdsrige Memoireværk »Minder fra et langt Liv« (1921). Som gammel Mand udsendte han, der fra sin Ungdom af havde sit aandelige Hjemsted i grundtvigske Kredse, seks Bind »Minder fra gamle grundtvigske Hjem« (1921—26), skrevne af forskellige Mennesker inden for disse Kredse og ydende et værdifuldt Bidrag

til den grundtvigske Retnings indre Historie i det 19. Aarh.; Værket blev fortsat delvis paa Grundlag af B.s Forarbejder med fire Bind udgivet af Holger Begtrup (1927—30). B. var ivrig Forsvarsven, en af Ophavsmændene til den frivillige Selvbeskatning 1884 og til Forsvarsadressen af 1908. — R. 1888. DM. 1906. — Malerier af A. Price (1864) og Cathrine Heyerdahl (1919). Gipsbuste af E. H. Bentzen (1896).

Mindeblade om H. P. B. B.s 70 Aars Fødselsdag d. 14. Sept. 1913, saml. af O. O. Barfod. Mit Hjem, 1913, S. 5—13. Minder fra gamle grundtvigske Hjem, II, 1922, S. 72—100. Højskolebladet 1923, Sp. 1153—58. Mindeblade om H. P. G. B. B.s Jordefærd, 1926. Fr. Birkedal-Barfod: Stam. over Familien Barfod—Barfoed—Barfoed, 1925, S. 98 f. O. O. Barfod i Menighedsbladet 1932, Nr. 51 f.

Fred. Nørgaard.

Barfod, Immanuel, 1820—96, Præst og Personalhistoriker. F. 16. Juli 1820 i Lyngby, Sønder Herred, Randers Amt, d. 15. Maj 1896 i Vaabensted, begr. sst. Forældre: Sognepræst i Lyngby, senere Provst i Fakse Hans Peter Barfoed (s. d.) og 2. Hustru. Gift 18. April 1846 i Fuglebjerg med Johanne Christiane Frederikke Thomsen, f. 9. Febr. 1825 paa Sandrupgaard, Tikøb Sogn, d. 11. Jan. 1892 i Vaabensted, D. af Forpagter paa Fuglebjerggaard Andreas T. (1797—1843) og Frederikke Anna Gertrud Birkedal (1800—76).

B. blev Student fra Vordingborg 1838, cand. theol. 1843, virkede en Tid som Huslærer og ansattes 1845 som Andenlærer ved Borger-skolen i Nykøbing F. Udnævntes 1851 til Sognepræst i Oversø, Flensborg Provsti, og forflyttedes 1854 til Sørup, samme Provsti, hvor han forblev, indtil han 1864 afsattes af Fjenden. Endnu s. A. modtog B. Herredskirke og Lille Løjtofte Sognekald, Lollands Nørre Herred, og forflyttedes endelig 1874 herfra til Vaabensted og Engestofte, Musse Herred, hvis Provst han var 1884—94. — B. var en fortrinlig begavet og overordentlig praktisk Mand, til hvem Embedsbrødre, Lærere og Sognebørn ofte fandt Vej for at søge Raad og Støtte. I kirkelig Henseende blev han, dog uden Ensighed, stærkt paavirket af Grundtvig. Som Personalhistoriker og Genealog udfoldede han, flittig og grundig, et næppe tilstrækkelig værdsat Forfatterskab. Hans Presbyterologi »Den falsterske Gejstligheds Personalhistorie« (I—II, 1851—54) er, ikke mindst naar Datidens Arbejdsmetoder tages i Betragtning, et mønsteryldigt Værk, der efterfulgtes af enkelte Bidrag til »Kirkehist. Samlinger« og flere udmærkede Stamtavler, ligesom han offentliggjorde Lejlighedsdigte og ydede Bidrag til Dagblade. B. tog virksom Del i Stiftelsen af Personalhistorisk Samfund og var da ogsaa den, der indledede 1. Bind af »Personalhistorisk Tidsskrift« med en

velformet og vækkende, om end kun kortere Artikel »Genealogen og hans arbejde« (1880). Som Medlem af Bestyrelsen for Genealogisk Institut fik han en ikke ringe Indflydelse paa Indførelsen af forbedrede Kirkebøger. Ogsaa Navnesagen omfattede han stadig med usvækket Interesse. — R. 1888.

Fr. Birkedal-Barfod: Stam. over Familien Barfod—Barfood—Barfoed, 1925, S. 119.

Poul Brede Grandjean.

Barfod, Niels Larsen, 1650—1730, Søofficer. F. 5. April 1650 paa Taasinge, d. 23. Febr. 1730 i Kbh., begr. sst. (Petri K.). Forældre: Kgl. Proviantkommissarius Lars B. og Kirstine Hansdatter Løve (ca. 1618—98). Gift 1° 1677 med Janiche Bæhr, f. ca. 1649, d. 11. Marts 1687. 2° 14. Okt. 1688 i Kbh. (Holmens) med Magdalene Jørgensdatter Witt, f. ca. 1653, d. antagelig i Jan. 1717, D. af Kræmmer Jørgen W., Kbh.

B. sejlede fra 1666 i Asiatisk Kompagnis Tjeneste og avancerede her til Overstyrmand paa Skibet »Oldenborg«. Da Føreren for dette, Kaptajn Bæhr, døde i Ostindien 1674, førte B. Skibet hjem. 1675 blev han Maanedsløjtnant i Flaaden og deltog n. A. som Chef for Snau »Fire Liljer« i Slaget ved Øland under Niels Juel. Samme Efteraar blev B., der imidlertid var forfremmet til Maanedskaptajn, Chef for Fregat »Carlshavn«, men maatte 18. Maj 1677 stryge Flaget for en overlegen svensk Styrke; han og hele Besætningen kom i Fangenskab, hvorfra han dog snart blev udvekslet. B. blev i Anledning af denne Affære stillet for en Krigsret, der 1679 frifandt ham, og han blev nu Chef for Orlogsskib »Delmenhorst«, der sammen med »Flyvende Hjort« sendtes til Bornholm for at hente svenske Krigsfanger. Da B. havde faaet ca. 500 af disse om Bord, blev han angrebet af en overlegen svensk Styrke under Ankerstierna. Efter et tappert Forsvar slap de Danske bort om Natten og naaede Sundet. I Vinteren 1683—84 laa han med Fregat »Stjernen« paa Arnager Red ved Bornholm for at undersøge, om denne egnede sig til Krigshavn; Marts 1684 blev Fregatten af Isen sat op paa Arnager Rev og blev Vrag. I de følgende Aar var B. Skibschef med den Opgave at konvojere Handelsskibe. 1694 afgik han som Chef for Orlogsskibet »Gyldenløve« sammen med Snau »Pakan« og en svensk Fregat »Wachtmeister« med en Konvoj paa 80 Koffardiskibe. Efter at »Pakan« og »Wachtmeister« med en Del af Konvojen var detacherede, blev Resten 30. Juni i Kanalen omringet af en engelsk Eskadre paa tolv Orlogsskibe, der beordrede hele Styrken ind paa Downs Red. B., der havde været passiv Tilskuere, fulgte nu med ind paa Reden for at protestere. Her blev

han af Englænderne opfordret til at stryge sin Vimpel, og da han nægtede dette, 11. Aug. angrebet af to engelske Orlogsskibe af Viceadmiral Showels Eskadre. Efter at tre Mand var faldne og 18 saarede, opgav B. den ulige Kamp og strøg Flaget, hvorefter han blev holdt fangen paa et engelsk Orlogsskib. Efter tre Maaneders Forløb blev han og Skibet frigivet. For sit Forhold under Affæren blev han Kommandørkaptajn. 1700 var han først Chef for en af Eskadrerne i Gyldenløves Flaade, derefter Juli—Aug. Chef for de til Kbh.s Forsvar under det svensk-engelsk-hollandske Angreb udrustede Pramme og Baade, blev 1703 Schoutbynacht og n. A. Enrulleringschef i Jylland, 1710 Viceadmiral og Eskadrechef i Gyldenløves Flaade i Østersøen og om Efteraaret Chef for en Eskadre i Nordsøen og Kattegat. 1711 og 1712 var han atter Eskadrechef i Gyldenløves Flaade; det blev 1711 lagt ham til Last, at det ikke lykkedes at faa Artilleriet overført til Pommern. 1712 var han i Gyldenløves Flaade under Kampen i Østersøen 28.—30. Sept., men blev efter Slaget anklaget for at have holdt sin Eskadre tilbage. Sagen blev efter Kongens Befaling i Jan. 1714 hævet paa Grund af B.s tidligere gode Tjeneste. S. A. forfremmedes han til Admiral og Medlem af Admiralitetet og var fra 1717 til sin Død Deputeret i Generalkommissariatet.

J. H. Lützwow: Saml. af hist. Efterretn. om danske Søe-Officierer, 1788, S. 26 ff. C. G. Bastrup: Konvojrejse i Slutn. af 17. Aarhund. i Tidsskr. f. Søv., 1900, S. 241—60. Fr. Birkedal-Barfod: Stamt. over Familien Barfod—Barfood—Barfoed, 1925, S. 57 f.

Th. Topsøe-Jensen.

Barfod, Thorkil Barfred, f. 1889, Forfatter. F. 24. Juli 1889 i Hjørslunde. Forældre: Sognepræst, sidst i Gelsted Nicolai Frederik Severin Grundtvig Gote Birkedal B. (1848—1928) og Anna Marie Barfred (1850—1926). Gift 12. Maj 1914 i Kbh. (Frederiks) med Edith Birkedal-Barfod, f. 4. Juli 1886 i Svendborg, D. af Organist Ludvig B.-B. (s. d.) og Hustru.

B. blev Student 1907 fra Odense, studerede først Teologi, siden Medicin, opholdt sig syv Maaneder i Spanien 1910 og var Journalist ved »Horsens Avis« 1912—13, Redaktør af Ugebladet »Sort paa Hvidt« 1917—18; 1919—27 var han Medarbejder ved forskellige Provins- og Hovedstadsblade. Han har udgivet en Række fortællende og lyriske Digte, hvoraf de vigtigste er »Den graa Sko« (1913), »Smaa Kalamiteter« (1915), »Lille Frøken Ilse« (1916), »Det evige Foraar« (1917), »Spot og Spe« (1919) og »Stjernen i Mulmet« (1929). Af hans Prosaarbejder kan nævnes »Afdøde W. Schowsen« (1918), »Nille Tangloppen« (1918), »Jul i Præstegaarden«

(1920) og »Livets Musik« (1925). B. var i sin første Ungdom stærkt paavirket af Sophus Claussen og skrev i dennes Tegn mange kaade, lunefulde, drilske og yndefulde Vers, der vilde have givet ham et større Navn end det, han har faaet, hvis Diktionen ikke havde været saa afhængig af Forgængerens. I B.s sidste Samlinger har han helt befriet sig for denne Paavirkning og da leveret rytmisk stærke og følelsesbevægede Digte i Slægt med Drachmanns og L. C. Niensens.

Fr. Birkedal-Barfod: Stamt. over Familien Barfod—Barfood—Barfoed, 1925, S. 108.

Chr. Rimestad.

Barfoed, Aage, f. 1879, Forfatter. F. 2. Maj 1879 paa Frbg. Forældre: Ritmester, Hovedkasserer ved Statsbanerne Victor Henrik Valdemar B. (1841—1905) og Frederikke Andersen (1852—1924). Ugift.

B. forlod Skolen efter daværende 5. Latinklasse og var Assistent ved Statsbanernes Hovedkassererkontor 1897—1907. Han udgav sin første Bog, Fortællingen »Viljer«, 1904 og Skuespillet »Væven« 1905. 1906 fik han Skuespillet »Asta Kanning« spillet paa Det kgl. Teater med Betty Hennings i Hovedrollen. Med to Aars Permission fra Statsbanerne rejste han i Italien, Frankrig, Tyskland, England og Schweiz og opholdt sig et halvt Aar i Afrika; paa Rejsen skrev han Skuespillet »Skyggen« og Fortællingen »Skytten«, der begge udkom hos Gyldendal (1907). 1908 kom Italienerfortællingerne »Blodet« og Araberfortællingerne »Solfolket«, og 1909 blev Skuespillet »Jørgen Gylling« antaget paa Det kgl. Teater. 1910 udkom hans første større Samfundsroman »Ovn« (fra Burmeister & Wain), 1912 hans første historiske Roman »Mørkets Kontrakt«, handlende om den sidste Troldkvind, der kom i Bastillen. Fra nu af helligede han sig udelukkende historiske Emner, dels italienske, dels danske. De italienske Romaner er: »Granatæblet« (1913) (om Carlo Gozzi i Venedig), »Duen og Slangen« (1923) (Renæssanceroman fra Florens og Pistoia), »Under Ørnens Vinger« (1925) (Venezia under Napoleonstiden). Danske Emner har han behandlet i fire sammenhængende Bind fra Reformationstiden: »Herremanden paa Kaas« (1915), »Den store Bryllupsfest«, »Den udvalgte Konge« og »Staden falder« (1922—24). 1926 blev det dramatiske Digt »Leonora Christina« opført som Operatekst paa Det kgl. Teater (udk. 1930). B.s Anseelse er nu knyttet til hans historiske Romaner. De hviler paa grundige Studier, og han har stadig vist Evne til at fange de forskellige Tidsrumms aandelige og materielle Atmosfære. Karaktertegningen har plastisk Tydelighed,

Fremstillingen Flugt, og Stilen er ofte beaandet af lyrisk Følelse. — Malerier af Aage Lønborg Jensen (1905), Sally Philipsen (1908), Axel Bache (1910) og Loui Naici (1910), alle i Privateje.

Den nye Litteratur, I, 1924, S. 167 ff. Fr. Birkedal-Barfod: Stamt. over Familien Barfod—Barfood—Barfoed, 1925, S. 87.

Chr. Rimestad.

Barfoed, Christen Thomsen, 1815—89, Kemiker. F. 16. Juni 1815 i Stege, d. 30. April 1889 i Kbh. (Matth.), begr. sst. (Holmens). Forældre: Apoteker Erik Christian B. (1786—1854) og Anneke Cathrine Laurberg (1789—1869). Gift 30. Okt. 1846 i Kbh. (Helligg.) med Elise Petrine Hedvig Mathilde Viborg, f. 12. Marts 1817 i Kbh. (Frels.), d. 13. Jan. 1897 paa Frbg., D. af Etatsraad, Forstander for Veterinærskolen E. N. V. (s. d.) og Hustru.

B. blev Student 1832 fra Vordingborg, tog Filosofikum 1833, farmaceutisk Eksamen 1835 og polyteknisk Eksamen i anvendt Naturvidenskab 1839. Fra Nov. 1839 til Foraaret 1842 foretog han med Stipendier en Studierejse til Berlin, Wien og Paris; det sidste Sted blev han paa H. C. Ørsteds anbefaling optaget som Elev i Pelouzes Laboratorium. Han studerede paa denne Rejse især Kemi og Mineralogi og satte sig tillige ind i de nyere Metoder til Spiritusfabrikation. Efter sin Hjemkomst gav han Privatundervisning i teoretisk og praktisk Kemi og vandt 1844 en af Videnskaberens Selskab for det Classenske Legat udsat Pris (angaaende det brændte Lers Nyttelighed som kunstigt Gødningsmiddel). 1845—50 var han Docent i Kemi og Fysik ved Veterinærskolen, 1850—58 konst. Lektor sst.; da Veterinær- og Landbohøjskolen blev oprettet 1858, fortsatte han som Lektor i Kemi og Farmaci her indtil 1887. 1850—59 underviste han desuden i Kemi ved den militære Højskole. — Da Landmændenes Interesse for Kemiens Anvendelse i Landbrugets Tjeneste i Tiden omkring 1840 var blevet vakt, begyndte han 1844 at holde offentlige Forelæsninger over Agerdyrkningskemi. Disse Forelæsninger fortsatte han, først med Støtte af Landhusholdningsselskabet, senere for egen Regning, indtil Landbohøjskolens Oprettelse, ligesom han ved Forelæsninger for Selskabet for Naturlærens Udbredelse og for Danmarks Apotekerforening søgte at udbrede Kendskabet til Kemi og Fysik i videre Kredse.

Allerede fra 1845 var B. knyttet til Veterinærskolen og lagde der udmærkede pædagogiske Evner for Dagen. Han blev vel ikke Medlem af den Kommission, der blev nedsat i Anledning af Veterinærskolens Udvidelse til en Lærestalt for alle Landbovirk-somheden vedrørende Fag, men han ydede Kommissionen væsentlig

Bistand ved Planlæggelsen af Undervisningen i Naturvidenskaberne, ligesom Ordningen af det kemiske Laboratorium, hvis Ledelse han skulde overtage, naturligt blev overdraget til ham. For at faa dette Laboratorium udstyret saa tidssvarende som muligt foretog han 1856 med offentlig Understøttelse en Studierejse til Tyskland, hvor han grundigt satte sig ind i Indretningen af alle de nyere Laboratorier. Den fortræffelige Maade, hvorpaa Landbohøjskolens kemiske Laboratorium blev indrettet, er et Vidnesbyrd om den Indsigt, hvormed han anvendte de saaledes indhøstede Erfaringer. Da han overtog Ledelsen af det nye Laboratorium, opgav han, for helt at kunne hellige sig Landbohøjskolen, sin Lærergerning ved den militære Højskole. Paa denne Skole var han 1853 blevet ramt af en Eksplosion, der nær havde kostet ham Synet; om han end bevarede det, var de tilføjede Læsioner dog af saa alvorlig en Karakter, at han aldrig helt forvandt Følgerne.

Som Lærer ved Veterinær- og Landbohøjskolen fik B. den største Betydning for Udviklingen af den danske Dyrlæge- og Landbo-stand. Hans Forelæsninger var klare og letfattede, selv for Tilhørere med smaa Forkundskaber, og de ledsagende Forsøg instruktive og vel gennemførte. Han tillagde selv de kemiske Øvelser stor Betydning som Udviklingsmiddel; den Omtanke, Eleverne maatte vise ved en systematisk Gennemarbejden af ofte ret udviklede analytiske Metoder, mente han maatte udøve en heldig Indflydelse paa Udviklingen af klar og logisk Tænkning, saaledes at den kemiske Undervisning for de landbrugsstuderende kunde træde i Matematikkens Sted. Som mangeaarig Sekretær ved Undervisningsraadet kom B. ved mangfoldige Lejligheder Eleverne nær, hvilket faldt ham let, da de nærede stor Tillid til ham, en Tillid, der var grundet paa Respekt for den Dygtighed og Omsorg, hvormed han varetog saavel sine Lærerpligter som Elevernes Interesser.

Allerede tidligt havde B. søgt at omplante udenlandsk teknisk og landbokemisk Litteratur paa dansk; saaledes udgav han 1843 Pistorius: »Vejledning i Brændevinsbrænden; udgivet af Lüdersdorff, oversat og bearbejdet paa Dansk«, et Værk, der fik stor Indflydelse paa Udviklingen af den danske Spiritusindustri, ligesom han besørgede 3.—7. Udgave af J. F. W. Johnstons Bog: »Catechismus i Agerdyrkningschemi og Jordbundslære« (1858, 1863, 1867, 1870, 1877). Men hans Hovedindsats er dog de to Værker, han skabte til Brug ved Undervisningen i kemisk Analyse, dels »Lærebog i den analytiske Chemi, Prøvemidlerne og den uorganiske kvalitative Analyse« (1863, 2. noget forøgede Udgave 1880), dels »De organiske Stoffers kvalitative Analyse«, der oprindeligt udkom i to

Hæfter i Aarene 1867—77, i samlet Udgave 1878. Dette Værk er enestaaende i den kemiske Litteratur, saavel i Danmark som i Udlandet. Et Vidnesbyrd om den Betydning, man ogsaa i Udlandet tillagde den Bestræbelse for at gennemføre en systematisk kvalitativ Analyse af organiske Stoffer, som Værket er Udtryk for, er, at det 1881 udkom i tysk Oversættelse. Begge Værker har til Begyndelsen af dette Aarhundrede været de ene anvendte Lærebøger i kemisk Analyse her i Landet. B.s Udarbejdelse af disse to Bøger affødte en Række videnskabelige Meddelelser, der fremkom dels paa Dansk, især i »Tidsskrift for Fysik og Kemi« og i Videnskabernes Selskabs »Skrifter« og »Oversigter«, dels paa Tysk i »Journal für praktische Chemie« og i »Zeitschrift für analytische Chemie«, Arbejder, der alle er prægede af hans store Omhu, saavel ved Planlægningen som ved Udførelsen af Forsøgene. — Foruden disse eksperimentelle Arbejder foreligger der fra B.s Haand et i S. M. Triers »Archiv for Pharmaci og teknisk Chemi« (1866) optaget Arbejde »Om den danske Apothekertaxt fra 1645«, der giver flere vigtige Bidrag til Farmaciens Historie i Danmark.

I sine senere Aar var B. meget plaget af Sygdom, og hans Død var Afslutningen paa et langt, haabløst Sygeleje. — B. var fra 1851 til sin Afgang fra Landbohøjskolen Medlem af det veterinære Sundhedsraad, 1845—58 af Landhusholdningsselskabets saakaldte »Kunstkommission«, 1863—67 af Forst-Eksaminationskommissionen samt af et Par andre særlig nedsatte Kommissioner. Han havde betydelig Indflydelse paa Stiftelsen og Indretningen af Carlsbergfondet (1876) og især paa Formen for dets Statutter; han valgtes ogsaa straks til Medlem af dets Direktion (Formand fra 1886) samt til Formand i Carlsberg-Laboratoriets Bestyrelse; 1865 blev B. Medlem af Det kgl. danske Videnskabernes Selskab, 1877 Dr. med. h. c. ved Uppsala Universitets 400 Aars Jubilæum og 1879 Dr. phil. h. c. ved Kbh.s Universitets 400 Aars Jubilæum. 1885 udnævntes han til Æresmedlem af Danmarks Apotekerforening. — Tit. Professor 1856. — R. 1867. DM. 1878. K. 1887. — Marmorbuste af Rasmus Andersen paa Landbohøjskolen (1900). Maleri af Aug. Jerndorff (1896) i Carlsberglaboratoriet. Litografi af P. Gemzøe efter Fotografi 1868. Træsnit af G. Pauli (1887) og H. P. Hansen.

Selvbiografi i Levnedbeskrivelser af de ved Kbh.s Universitets Firehundredaarsfest promov. Doktorer, 1879, S. 27 ff. Ugeskrift for Landmænd, 6. Rk., XVII, 1889, S. 242—46. Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908, 1908, S. 410—20. Carlsbergfondets Mindeskrift, 1911. Fr. Birkedal-Barfod: Stam. over Familien Barfod—Barfood—Barfoed, 1925, S. 53 f.

Stig Veibel (S. M. Jørgensen).

Barfoed, Erik Christian Nissen, f. 1847, Præst. F. 6. Dec. 1847 i Kbh. (Helligg.). Forældre: Docent, senere Professor C. T. B. (s. d.) og Hustru. Gift 16. Marts 1880 i Kbh. (Garn.) med Thora Læssøe, f. 30. Aug. 1853 i Kbh. (Slotsk.), d. 17. Jan. 1917 sst. (Brorsons), D. af Kammerassessor, Kopist ved Mønt- og Medaillekabinettet, senere Slotsforvalter paa Rosenborg, Kammerraad Ludvig August L. (1808—78) og Charlotte Camilla Louise Trütschler-Hanck (1814—82).

B. blev Student 1867 fra Metropolitanskolen, cand. theol. 1873, var et Aar i Udlandet og en Tid teologisk Manuduktør, 1877 blev han Kateket ved Garnisons Kirke i Kbh., 1879 Sognepræst i Brøndbyøster og -vester. Paa Udenlandsrejser, bl. a. til Italien og Grækenland, dyrkede han saavel kunsthistoriske som kirkehistoriske Interesser; et Resultat af de første er »Titian Vecellio« (1889). Hans liturgiske Studier, der syntes at føre i højkirkelig Retning, satte Frugt i en Række Skrifter, »Alter og Prædikestol« (1885), »Vor Højmesse« (1899) og »Oldtidens Liturgier« (1902), Arbejder, der vidner om indtrængende Grundighed og stor Kærlighed til Emnet. Den ringe Opmærksomhed, B. fandt for sine liturgiske og patristiske Studier, førte ham ind i kritiske Overvejelser, for hvilke han har gjort Rede i Bogen »Hvorfor jeg maatte nedlægge min Præstegerning« (1912). Ud fra en massiv ortodoks Opfattelse førtes han til Tvivl om Kristendommens Særstilling (Absoluthed), og efter aarelange smertelige indre Kampe kendte han sig nødt til at forlade den Præstegerning og den Kirke, han havde tjent trofast i over en Menneskealder. Han fik efter Ansøgning sin Afsked med Pension 1912 og har siden levet stille i Hovedstaden, stadig optaget af sine Studier.

Ovenn. Redegørelse. Fr. Birkedal-Barfod: Stam. over Familien Barfod—Barfoed—Barfoed, 1925, S. 54.

Hans Koch.

Barfoed, Hans Peter, 1770—1841, Præst, Seminarieførstander. F. 15. Febr. 1770 i Tirstrup, d. 14. Nov. 1841 i Fakse, begr. sst. Forældre: Sognepræst i Tirstrup, senere i Lyngby og Albøge Christen Hansen B. (1730—85) og Christiane Elisabeth Kruuse (1736—77). Gift 1° 24. Juni 1797 i Kbh. (Frels.) med Marie Catharine Hjorth, f. 31. Dec. 1776 i Kbh. (Frels.), d. 17. Jan. 1816 i Lyngby, D. af Brygger og Borgermajor Hans Jørgen H. (ca. 1738—1805) og Dorothea Marie Ørsland (ca. 1740—1814). 2° 25. Marts 1817 i Viby ved Aarhus med Christine (Charlotte) Guldberg (gift 1° 1798 med Degn i Odder, cand. theol. Jørgen la Cour, 1767—1809), f. 10. Juni 1777 i Skagen, d. 28.

Febr. 1826 i Fakse, D. af Tolder i Skagen, siden i Ribe Holger G. (1735—1809) og Petrea Margrethe Schwane Bang (1759—78). 3° 8. Aug. 1827 i Halsted med Christiane (Elisabeth) Priergaard, f. 5. Aug. 1800 i Lille Løjtofte, d. 11. Marts 1887 i Kbh. (Matth.), D. af Degn i Lille Løjtofte, senere Forvalter paa Søllestedgaard o. fl. St. Peter Trolle P. (1767—1834) og Else Catharine Dorothea Barfoed (1768—1842).

B. blev Student fra Viborg 1789, cand. theol. 1792 og s. A. Kateket ved St. Nicolai Kirke i Kbh., hvis Brand han 1795 oplevede. 1796 blev han Sognepræst i Branderup, hvor han forgæves søgte at faa oprettet et Seminarium for Sønderjylland, og 1808 forflyttedes han til Lyngby og Albøge ved Grenaa. Her lykkedes det ham 1813 at faa oprettet et Seminarium, hvis første Forstander han blev. Dets Formaal skulde være rent praktisk: at uddanne Bønder til Lærere for Bønder uden at hæve dem ud af Bondestanden. 1821 fik B. Rang med Amtsprovster, og 1822 forflyttedes han til Fakse, hvor han 1828 tillige blev Provst i Fakse, Stevns og Bjeverskov Herreder. To Gange afslog han Tilbudet om en Bispestol. — B. var en livlig og begavet Personlighed, udrustet med stor Arbejds-kraft og Virketrang. Særlige Evner besad han som Pædagog og Administrator. Efter sin Søn Frederik B.s Vidnesbyrd var han »i sit livs middag inderlig gjennemtrængt af tidens rasjonalisme«. Herpaa tyder ogsaa nogle særskilt udgivne Prædikener fra Tiden 1808—32, der afspejler en Forkyndelse, som paa almindelig rationalistisk Vis samler sig om Tanken om Guds Forsyn og om Moral-læren. De tegner tillige Billedet af en Mand, der var varmt patriotisk interesseret. I Slutningen af sit Liv skal B. under Paa-virkning af en af sine Sønner have nærmet sig en mere positiv Kristendomsopfattelse. — R. 1836. — Miniature af Turretin 1824. Maleri af C. Weitemeyer 1834. Litografi.

L. F. la Cour: Bidrag til Barfod og la Cour Slægternes Historie, 1909, S. 20, 25 f. Fr. Birkedal-Barfod: Stamtavle over Slægten Barfod—Barfood—Barfoed, 1925, S. 74 f. Fr. Barfod: Danmarks Gejstlighed, I, 1848, S. 144 f. H. P. Barfod: Minder fra et langt Liv, 1921, S. 4 f. F. Nielsen: Lyngby Semi-narium, 1851, S. 1—24. J. Fausbøl: Minder fra Brænderup Sogn og Roost, 1911, S. 17—20.

Bjørn Kornerup.

Bargum, Henning Frederik, 1733—ca. 1800, Handelsmand. F. 1733, døbt 9. Okt. i Kbh. (Helligg.), levede endnu 1792. Forældre: Lærredskræmmer Thomas Carstensen B. (ca. 1696—1754) og Marie Rebekka Sprich (ca. 1703—81). Gift 15. Dec. 1762 i Kbh. (Petri) med Barbara Eleonora Gustmeier, D. af Groshandler Carl Hieronymus G. (d. 1756) og Catharina Sprich (d. 1773).

B.s Fader var indvændret fra Tønder Amt, og hans Moster var gift med den ansete københavnske Tømmerhandler og Negociant Carl Hieronymus Gustmeier, der efter Datidens Skik ogsaa drev Vekselhandel. Selv knyttedes han tidligt til dette Købmandshus, og efter Onkelens Død førte Enken det videre i Kompagniskab med B., som ægtede hendes Datter. Huset havde store Leverancer til Søetaten, og 1758 sendtes B. udenlands for at købe Tømmer til Flaaden. To Aar efter overtog han paa egen Haand Forpagtningen af Tobakshandelen i Danmark; ikke mindre end en Tønde Guld skulde han aarlig erlægge til Staten, og han fik Titel af General-Tobaksdirektør (31. Dec. 1760). Det nye Monopol blev dog ilde optaget, baade af Magistraten og Befolkningen. En Undsigelse mod B. blev opslaaet paa Holmens Kirke, og Politimesteren maatte højtidelig love, at Almuen skulde faa det samme Kvantum Tobak for en Skilling som forhen. B. var saaledes straks kommen i en skæv Stilling til Publikum, og da han heller ikke kunde komme ud af det med Generaltoldkammeret, fik han næppe begyndt denne Virksomhed, før den (Marts 1761) overdroges til Peter Borre (s. d.). B. slog ufortrødent ind paa nye Foretagender. Han overtog Franskmanden Douilhacs Hattfabrik i Kbh., fik 1764 Privilegium til at drive den videre og havde tillige en Fiskebensfabrik. Allerede paa dette Tidspunkt var han saa velstaaende, at han kunde lade Jardin bygge sig en herskabelig Gaard i Amaliegaden, det nuværende Gule Palæ. Men han stiledede højere, og ved Oprettelsen af Det danske Guineiske Kompagni lykkedes det ham ogsaa at skabe sig en Slags Navnkundighed. Kompagniets væsentlige Virksomhed var Slavehandel. Paa Rejser i England, Frankrig og Holland havde han set, hvor stor Avance denne Handel gav, og det lykkedes ham at faa et Interessentskab i Stand med de fornødne Begunstigelser fra Staten. Han fik 18. Marts 1765 Oktroj paa Slavehandel i tyve Aar og 1. Nov. s. A. kgl. Koncession paa Forterne Christiansborg og Fredensborg paa Guineakysten, som underlagdes Selskabets Styre. Driftsplanen gik ud paa at sende Skibe til Guinea, købe Guld, Elefanttænder og navnlig Slaver, afhænde Slaverne i Dansk-Vestindien og hjemføre Raasukker i Stedet. Der anskaffedes tre Skibe, hvoraf det første udsendtes 8. Juli 1766, et Pakhus bag Børsen blev købt til Raffinaderi og Lagre. Mad. Gustmeier var oprindelig Deltager, men traadte hurtig ud og synes derefter at have brudt med Svigersønnen. Skønt Kompagniet støttedes af Regeringen, der frafaldt Indførselstolden paa Slaver til Vestindien, havde det alligevel ingen rigtig Fremgang og fallerede 1775. B. havde Aaret før maattet fly af Landet for at undgaa Kreditorerne, bl. a. skal

Saint Germain (s. d.) have betroet ham det meste af de 60 000 Rdl., han 1772 modtog af den danske Regering i Stedet for Pension. Senere flakkede B. om i Udlandet. 1782 levede han i Wien, hvor han oprettede et Bankhus, der imidlertid ogsaa gik fallit 1790, og to Aar efter opholder han sig i Alsace, hvorfra han har Forbindelse med Venner i Paris. Her slipper foreløbig hans Spor. Efter en Tradition i Familien skal han være død som Købmand i Nantes. Alle Efterretninger tyder paa, at B. var en Købmandsbegavelse af stort Format, med en utømmelig Energi, men at han i for høj Grad savnede de rette Karakteregenskaber. — Akvarel i Familieeje.

Adresseavisen 1766, Nr. 159 og 163. Luxdorps Dagbøger, udg. af E. Nystrøm, I—II, 1915—30; passim. E. Holm: Danm.-Norges Hist., III, 2, 1898, S. 284 f. Fra Arkiv og Museum, I, 1899—1902, S. 32. Hist. Medd. om Kbh., I, 1907—08, S. 174—80. Kay Larsen: De Danske i Guinea, 1918, S. 65 f. Personalh. Tidsskr., 9. Rk., IV, 1932, S. 243—52.

Eiler Nystrøm.

Bargum, Ludolph Conrad Hannibal, 1802—66, Advokat, Politiker. F. 28. Maj 1802 i Læk, d. 5. Juli 1866 i Slesvig, begr. i Kiel (St. Jürgens Frdh.). Forældre: Senere Sognepræst i Tyrstrup og Hjerndrup Ludolph Conrad B. (1777—1832) og Anna Henriette Saxesen (1783—1845). Gift 19. Okt. 1831 i Tyrstrup med Friederike Luise Albertine Lange, f. 9. Jan. 1811 i Pløn, d. 22. Jan. 1896 i Kiel, D. af Underretsadvokat Christian Conrad L. (1779—1820) og Louise Johanne Caroline Wilhelmine v. Zülow (1779—1842).

B. studerede 1823—27 Jura i Kiel og ved tyske Universiteter, tog Okt. 1827 Eksamen paa Gottorp og blev 1829 Advokat og Notar i Kiel. Han var Medlem af den holstenske Stænderforsamling fra 1842. 1843 var han med i den Kreds, der grundede »Neue Kieler Blätter«. I Marts 1848 bidrog han til Dannelsen af den provisoriske Regering uden selv at blive Medlem af den. Han tilhørte »Gammel-Slesvigholstenerne« og gjaldt for ikke at være nogen fast politisk Karakter. Efter Trearskrigen var han igen Medlem af de holstenske Stænder fra 1853, hvor han 1855 var den eneste, der støttede Scheele over for Forsamlingens Mistillids-erklæring, ligesom han forsvarede ham ved Processen for Overappellationsretten. 1856 blev han umiddelbart valgt Medlem af Rigsraadet og var der Talsmand for Forsonlighedspolitikken. Paa Grund af hans Holdning over for den danske Regering vakte hans Udnævnelse til Borgmester i Kiel 1862 stærkt Røre. Paa et offentligt Møde frakendte man ham »hans Medborgeres Tillid og Agtelse«. 1864 tog han sin Afsked. — Etatsraad 1862. — Akvarel i Familieeje.

N. Neergaard: Under Junigrundloven, I—II, 1892—1916. Quellen und Forschungen zur Gesch. Schleswig-Holsteins, IV, 1916 (se Register S. 176).

Svend Larsen.

Barmwater, Peter Heinrich Ferdinand, 1867—1918, Fysiker. F. 10. Febr. 1867 i Kbh. (Johs.), d. 30. Nov. 1918 sst., begr. sst. (Ass.). Forældre: Snedkersvend, senere Snedkermester Peter Heinrich B. (1832—85) og Christine Petersen (1833—1912). Gift 20. Marts 1894 i Kbh. (Johs.) med Olga Marie Aagaard, f. 20. Juli 1870 i Kbh. (Helligg.), d. 28. Juli 1928 sst., D. af Murermester Frederik Aksel A. (1840—1906) og Marie Vilhelmine Grundtvig (1845—1910).

B. blev Student 1885 fra Borgerdydskolen i Kbh. og cand. mag. (Fysik) 1890. Han virkede som Lærer ved forskellige københavnske Skoler (Borgerdydskolen fra 1896, Polyteknisk Lærestalts Forberedelseskursus fra 1894, N. Zahles Skole fra 1899) og var 1891—93 tillige Assistent ved Polyteknisk Lærestalts fysiske Laboratorium; 1900 blev han Docent i Fysik ved Farmaceutisk Lærestalt. 1892 vandt han Universitetets Guldmedaille og blev 1898 Dr. phil. paa Afhandlingen »Om det osmotiske Tryks Natur«. De heri behandlede Undersøgelser fortsattes og førte til enkelte andre Publikationer, men B.s Hovedindsats ligger paa Fysikundervisningens Omraade. Han havde Sæde i det Udvalg, der udarbejdede Læseplanen for Gymnasiet efter Almenskoleloven af 1903, og har skrevet en Række meget benyttede Lærebøger i Fysik for Gymnasiet samt Lærebøger for Seminarier og for farmaceutiske Studerende. Herigennem og ved talrige Tidsskriftartikler har han bidraget virksomt til Indførelse af Elevøvelser ved Fysikundervisningen. Særlig værdifuld er hans Lærebog i Astronomi (1900, 5. Udg. 1929), hvori han bl. a. indførte Brugen af Almanakken ved denne Undervisning.

Selvbiografi i Universitetets Program Nov. 1898, S. 170 f.

H. M. Hansen.

Barnekow, gammel Adelsslægt af vendisk Oprindelse, der muligvis har Navn efter sit Vaaben, der indeholder en Vædder (vend. Baran). Slægten føres tilbage til Aluericus de Bernekowe (nævnt 1237—71) eller til Lutbertus de B. (—1255—), og Stamrækken tager sin Begyndelse med Nicolaus B. (nævnt 1308). Dennes Sønnensøn, Darslewe B. (nævnt 1372—78), var Fader til Henning B. (nævnt 1413—32) — hvis Søn Claus B. var Stamfader til Linien paa Resekewitz, der uddøde i 18. Aarh. —, til Jareslev B. — hvis Efterslægt, Linien paa Koseldorf, uddøde 1564 — og til Raven B. til Kubbelkow (nævnt 1400—21), hvis yngre Søn Erik B. er Stamfader til Linien paa Silwitz, hvorfra den yngre mecklenburgske Gren nedstammer. Fra denne er atter udgaaet en endnu levende Gren, der 1825 optoges i preussisk Friherrestand. — Raven

B.s ældre Søn Dargeslew B. (nævnt 1425—30) er Stamfader til Ralswik-Linien; hans Sønnesøn Morten B. havde otte Børn, hvoriblandt nedenn. Hans B. (d. 1559), der er Stamfader til den ældre danske Linie. Hans yngste Søn var nedenn. Christian B. (1556—1612), hvis Sønnesøn, nedenn. Christian B. (1626—66) til Vidskøfle m. m., 1664 introduceredes paa det svenske Ridderhus; hans Sønnesøn Christian B. (1694—1762) blev 1751 optaget i svensk Friherrestand og er Stamfader til den svenske friherrelige Linie, af hvilken en Gren 1816 optoges i Grevestanden. — Til ovenomtalte yngre mecklenburgske Gren hørte Wilken Zacharias B. til Dollahn (1730—84), der er Stamfader til den yngre danske adelige Linie, som opnaaede Anerkendelse 1877. Hans Sønnesøn Overauditor Adolph Gothard Joachim B. (1805—39) var Fader til nedenn. Komponist Christian B. (1837—1913).

Danmarks Adels Aarvog, XXIX, 1912, S. 30—70. A. Barnekow: Anteckninger om slakten B., 1908. Gothaisches Freiherrl. Taschenbuch, 1932, S. 13.

Albert Fabritius.

Barnekow, Christian, 1556—1612, Adelsmand. F. 24. Juli 1556 paa Jomfruens Egede ved Fakse, d. 21. Febr. 1612 paa Skællinge Hede i Halland, begr. i Tølløse K. Forældre: Rigsraad Hans B. (s. d.) og Hustru. Gift 30. Juli 1598 paa Vidskøfle med Margrethe Henriksdatter Brahe, begr. 3. Dec. 1617 i Lund, D. af Rigsraad Henrik B. til Vidskøfle (s. d.) og Hustru.

C. B. fik en god Opdragelse, og i atten Aars Alderen drog han udenlands for at fuldende sin Uddannelse. Med en enkelt Afbrydelse (1581—82) tilbragte han sytten Aar (1574—91) i det fremmede. Han studerede i Jena, Ingolstadt, Padova, Basel, Genève og Siena og foretog Rejser til Grækenland, Tyrkiet, Syrien, Palæstina, Ægypten og Abessinien. Da han, 35 Aar gammel, tvunget af Sygdom vendte Kursen hjemefter, havde hans selv for Datidens unge danske Adelsmænd usædvanligt langvarige Udenlandsophold kostet ham i alt over 80 000 Kr. i vor Tids Penge. 1587 var han blevet forlenet med et Kannikedømme i Roskilde Domkirke med Paalæg om efter Fuldendelsen af sine Studier at lade sig bruge i Kongens Tjeneste, og straks efter Hjemkomsten fik han 1591 Ansættelse i Kancelliet og blev 1593 Hofjunker. 1595—1602 var han forlenet med Lunds Bispegaard og St. Peders Kloster i Lund, 1597—1602 tillige med Malmøhus og 1602—12 med Landskrona. Regeringen gjorde stærkt Brug af hans store Sprogkundskaber i Forhandlinger med Udlandet; han var 1594 i Skotland, 1595 som Kongens Ledsager i Tyskland, 1597 (sammen med Arild Huitfeldt)

i England og Nederlandene, 1600 i Emden, 1603 i Polen og Brandenburg og 1606 atter i England som Medlem af Kongens Følge.

C. B. var blandt de danske Adelsmænd, der faldt i den ulykkelige Træfning, som Christian IV. 21. Febr. 1612 indledede med en overlegen svensk Styrke paa Skællinge Hede ved Varberg. Efter en hallandsk Tradition, der dog ikke synes at være skriftligt optegnet før tidligst i anden Halvdel af 17. Aarh., og som først, i noget forskellig Version, optræder paa Tryk i et Par svenske Arbejder om Hallands Historie fra ca. 1750, skal C. B. ved denne Lejlighed have reddet Kongens Liv med Tabet af sit eget ved at overlade ham sin Hest. Ingen af de samtidige Kilder, heller ikke H. P. Resens Ligprædiken over C. B., kender noget til Daaden, og den Maade, hvorpaa Christian IV. inddrev en Pengefordring paa den afdøde hos dennes Enke og Børn, synes at vise, at han ikke følte sig i Taknemmelighedsgæld til C. B. Det er næppe udelukket, at den folkelige Overlevering paa C. B. har overført den ganske tilsvarende Tjeneste, som Wenzel Rothkirch (s. d.) ydede Christian IV. i Slaget ved Lutter am Barenberg i 1626. — C. B. ejede paa Sjælland Gaardene Birkholm (nu Løvenborg) og Tølløse; i Skaane fik han ved sit Giftermaal Vidskøfle, og paa Rügen havde han Andel i Slægtens Arvelen Ralswik og Strey. En Gade i Kbh. har Navn efter en Gaard, han besad her. — Paa den Sten ved Frägnared, hvor han efter Sagnet faldt, har Hallands fornminnes-förening 1866 ladet indhugge en Mindeindskrift.

H. P. Resen: Ligprædiken over C. B., 1613. De la Gardiska Archivet, V, 1834, S. 99 ff., 141 f., 156 f. C. Paludan-Müller i Nykjøbing Skoles Program 1870. C. F. Bricka i Hist. Tidsskr., 4. Rk., III, 1872—73, S. 1—21. Hallands fornminnes-förenings årsskr. 1868, S. 14 ff. Dsk. Mag., 5. Rk., II, 1889—92, S. 272 ff. H. F. Rørdam: Arild Hvitfeldt, 1896, S. 198—220, 232. Fr. Boisen i Vort Forsvar 15. Febr. 1903. A. Barnekow: Anteckningar om släkten B., 1908, S. 38 ff. Dsk. Adels-Forbunds Medlemsblad, II, 1912. Danmarks Adels Aarbog, XXIX, 1912, S. 47. Personalhist. Tidsskr., 8. Rk., I, 1922, S. 105; II, 1923, S. 125 f., 276. C. F. Bricka og S. M. Gjellerup: Den dsk. Adel i 16. Aarh., II, 1913, S. 1—20.

C. O. Bøggild Andersen (C. F. Bricka).

Barnekow, Christian, 1626—66, Herre til Vidskøfle, Lillø, Ralswik og Strey m. m. F. 13. Dec. 1626 paa Vidskøfle, d. 14. April 1666 sst., begr. sst. Forældre: Hans B. til Birkholm (1601—30) og Lisbet Klausdatter Bille (1608—28). Gift 1° 4. Sept. 1651 i Malmø med Else Henriksdatter Ramel, f. 12. Febr. 1633, d. 7. Marts 1658 i Malmø, D. af Rigsraad Henrik Henriksen Ramel til Beckeskog, Hviderup og Løberød (1601—53) og Margrete Ottedatter Skeel (—1671—). 2° 5. Aug. 1660 i Kbh. med Birgitte Christensdatter

Skeel til Gl. Køgegaard og Ørtofte, f. 23. Dec. 1638, d. 7. Nov. 1699 i Kbh. (gift 2° 1669 med Vicekansler Grev Christoffer Parsberg til Torbenfeldt (s. d.); 3° 1682 med Gehejmeraad Knud Thott til Gaunø og Knudstrup (s. d.)), D. af Rigsraad Christen Albretsen Skeel til Fusingø og Holbækgaard (s. d.) og 1. Hustru.

C. B. opdroges efter Forældrenes Død hos sin Slægt, gik fra 1640 i Sorø Skole, rejste derpaa flere Aar i Udlandet og studerede bl. a. i Strasbourg, Paris og Orléans. 1648 udgav han i Strasbourg en juridisk Dissertation («De clarigatione et manifestis, ut appellatur»). 1650 blev han Hofjunker, 1651 Landkommissær i Skaane. Efter Afstaaelsen af Skaane, hvor hans vigtigste Ejendomme laa, aflagde han i April 1658 Ed til den svenske Konge, udnævntes 18. Marts 1663, da Niels Krabbe afslog Embedet, til Vicepræsident i Göta Hofret og introduceredes 1664 paa det svenske Ridderhus. Han nød paa Grund af sin Velstand en Del Anseelse, men fik ingen større politisk Indflydelse og gik mest op i Styrelsen af sine Godser. Som Erstatning for Slægtsgodserne paa Rügen, der var blevet konfiskerede af Svenskerne 1657, fik han af Bornholms Vederlag Lillø som Len og noget Bøndergods, hvad der udviklede ham i Processer med Ebbe Ulfeldt (s. d.). Fra hans Sønneson *Christian B.* (1694—1762) nedstammer de svenske Grever og Friherrer B. — Malerier paa Sørby Torp (af Abr. Wuchters 1648) og Gl. Køgegaard. Familiebillede i Vidskøfle Kirke. Stik af Alb. Haelwegh til Ligprædikenen.

Niels Sørensen: Ligprædiken over C. B., 1666. K. Fabricius: Skaanes Overgang fra Danmark til Sverige, II, 1906, S. 24, 59 f., 81. A. Barnekow: Anteckningar om släkten B., 1908, S. 52 ff. Danmarks Adels Aarbog, XXIX, 1912, S. 47 ff. G. M. Elgenstierna: Den introducerade svenska adelns ättartavlor, I, 1925, S. 234.

C. O. Bøggild Andersen (Thiset).

Barnekow, Christian, 1837—1913, Komponist. F. 28. Juli 1837 i St. Sauveur (Dept. Hautes-Pyrénées, Frankrig) (døbt i den reformerte Kirke i Montpellier), d. 20. Marts 1913 i Kbh., begr. sst. (Ass.). Forældre: Overauditør, Kammerjunker Adolph Gothard Joachim B. (1805—39) og Else Sophie Fenger (1809—99). Gift 24. Juli 1862 i Kbh. (Holmens) med Laura Edeline Johanne With, f. 15. Sept. 1832 i Daugaard ved Vejle, d. 26. Sept. 1920 i Kbh., D. af Herredsfoged, senere Stænderdeputeret og Justitsraad Jesper Peter W. (s. d.) og 2. Hustru.

B. fødtes under en Rejse til Syden, som Forældrene foretog af Hensyn til Faderens Helbred. Da Faderen var død, vendte Moderen tilbage til Danmark med B., der allerede i den pureste Barndom

sylde med Musik og komponerede; den unge Niels Ravnkilde blev hans Lærer i Musik og overdrog ved sin Afrejse til Rom den videre Uddannelse til Ed. Helsted. Af Helbredshensyn gik B. tidligt ud af Metropolitanskolen og forberedte sig privat til Studentereksamen, hvorved han fik rigelig Tid til Musikstudier ved Siden af Læsningen. Efter Studentereksamen 1856 helligede han sig helt Tonekunsten, blev en habil Klaver- og Orgelspiller og en myreflittig Komponist. Nogen offentlig Stilling havde han aldrig, men han deltog med Iver i Kbh.s Musikliv, stiftede saaledes sammen med en Del yngre Musikere, Emil Hartmann, J. Malling, Winding, G. Matthison-Hansen, Chr. Schiørring, Rüdinger o. a., Abonnementskoncerterne i Hotel Phønix, ledede Samfundet til Udgivelse af dansk Musik fra 1871 og udgav en Del af dets Publikationer (Klaverudtogene til Kunzens »Gyrithe«, 1872, Joh. Hartmanns »Balders Død«, 1876, og »Fiskerne«, 1885—86, Schulz' »Christi Død«, 1879, Frølichs »Erik Menveds Barndom«, 1880, Kompositioner af Buxtehude i 4hdg. Arrangement, 1912 m. m.); ogsaa uden for denne Forenings Rammer beskæftigede B. sig med ældre Musik, hvorom hans Publikation »Ältere geistliche Lieder« (J. C. F. Bach, K. Ph. E. Bach og J. A. P. Schulz) vidner. Af Musikforeningens Administration blev han Medlem 1880 (Formand fra 1895 til sin Død). En Overgang var B., der ikke ønskede at binde sig fast til noget Organistembede, Vikar for J. P. E. Hartmann og N. W. Gade, og en kortere Tid underviste han privat i Klaverspil og Musikteori. Han var af sine Kolleger udstyret med en lang Række Tillidshverv og sad som Medlem af Bedømmelsesudvalgene i det Ancker'ske og det Berggreen'ske Legat.

Den Art af Kompositioner, der skulde bringe B.s Navn viden om i Landet, var aandelige Sange. Den store Samling af 100 aandelige Sange (1863, 1870, 1874, 1903) er hans Hovedværk; til disse slutter sig de bibelske og kirkehistoriske Sange (1868) og — eftersom alle disse Værker, trods deres Forskellighed, kan føres tilbage til en fælles Oprindelse: den Grundtvig'ske religiøse og historiske Vækkelse — desuden de fædrelandshistoriske Sange: »Sange fra Nordens Sagnhistorie« (1873) og »Fædrelandshistoriske Sange« (1875). En stor Del af disse Melodier blev kendt og skattet i vide Kredse (f. Eks. »Morgenstund har Guld i Mund«, »For Dig, o Herre, som Dage kun«, »Vidunderligst af alt paa Jord«, »Kom, Gud Helligaand, kom brat«, »Der er en Vej, som Verden ikke kender«, »Frelseren er mig en Hyrde god«, »Jeg var en Munk«, »Som Solen oprinder«, »Jeg gik i Marken og vogtede Faar« o. m. a.). Adskillige af dem er optaget i kendte Samlinger og

Sangbøger. B. tilsigter i disse Melodier at skabe en Række jævne og folkelige Sange for Kirke, Hjem og Skole; Stilen er imidlertid næppe folkelig nok, i dette Ords egentlige Betydning, til at de vil faa varig Betydning som Folke- og Kirkesang, dels fordi den stærkt instrumentalt paavirkede Sangstil (med store Spring) fra B.s Tid her lægger sig hindrende imellem, dels fordi Satsen er for artistisk præget; de aandelige Sange, af hvilke adskillige indgik i Koralbøgerne, er da ogsaa snarere aandelige Romancer (eller aandelige Viser og Vækkelsessange), end de er Salmemelodier. Heller ikke B.s Komposition af »Sønderjydske Viser« (1868) og »Nye Melodier til gamle Folkeviser« (1870), i hvilke samme udpræget følsomme Skrivemaade mærkes, har kunnet undgaa Kritik. Paa Grund af disse særegne Forhold har B. været Genstand for en ofte haardere Bedømmelse, end Ret var; den har delvis sin Rod i de nævnte Melodiers manglende Tilpasningsevne for deres Formaal, dels i manglende Kendskab til B.s øvrige Produktion. I sig selv er B.s Melodier (betragtet løsrevet fra deres Funktion) ofte af stor Skønhed, inderlige og udtryksfulde, af en egen varm Farve; denne Tone passer ypperligt til Komposition af verdslige Sange, som B. ligeledes i høj Grad gav sig af med (»Den Ensomme«, Op. 4; »Tre Sange«, Op. 6; »Digte af Chr. Richardt«, Op. 7; »Dronningens Klage«, Op. 13, 1892; »Nocturner«, Op. 19, 1898; Balladen »Christian Barnekow«, Op. 27, 1907 o. m. a.), og hvor en stemningsrig, af poetisk Finhed præget Tone slaar en i Møde; i en Række Sange til Tekster af Topelius (flerstemmigt Damekor, Op. 8, 1885, finske Digtere, Op. 11, 1890, russiske Folkesange ved Thor Lange, Op. 14, 1892) har B. gjort det Kunststykke at farve sin Stil med en vis nordisk og slavisk Klang, uden at denne virker paataget og unaturlig. Ogsaa Duetter skrev B. en Del af (de lige nævnte Op. 14 og den smukke Samling »Nord og Syd«, Op. 22, 1901), desuden Sange for blandet Kor (Op. 17) og for Mandskor (Op. 15, 18, 21, 26). Til Kunstakademiet (Stiftelsesfesten), til Holbergfesten paa Sorø Akademi 1884, til Efterslægtsselskabets Skole (Aarsfesten) og til Indvielsen af Grundtvigs Hus skrev han Kantater.

B. debuterede som Instrumentalkomponist; hans Op. 1 (komp. 1859) er en Klavertrio, derefter fulgte en Sekstet (komp. 1862) samt et Hæfte firhændige Klaverstykker, »Humoresker« (1869), i hvilke allerede en stærk individuel Tone lader sig paavise; i lange Tider helligede han sig dernæst Vokalmusikken, men fra Tiden efter Aarhundredskiftet foreligger paa ny en omfattende instrumental Produktion (Klaverkvartet, Op. 12, 1905; Strygekvintet, Op. 20, 1905; Violinsonate, Op. 23, 1907; Klaversonate, Op. 24,

1907, og »Idyllen« for Strygeorkester, Op. 29, 1910). Endelig har B. ogsaa skrevet en Del Orgelpræludier (delvis over Koralmelodier), der dog hører til det mindst vægtige i hans Produktion. I Rungs Tillæg til Weyses Koralbog (Udgaven 1868) var allerede et forholdsvis betydeligt Antal af B.s religiøse Melodier blevet optaget; denne Kendsgerning i Forbindelse med B.s flittige Komposition af slige Melodier i Mellemtiden gjorde ham selvskreven til at deltage i Redaktionen af en ny Koralbog, og han kom saaledes til at sætte sit Præg paa »Tillægs«-Samlingerne af 1883 og af 1892, der bærer hans Navn.

B.s Evne til at fastholde en Stemning eller et »Billede« i Musik er en af hans mest fremtrædende kunstneriske Ejendommeligheder; i de religiøse eller historiske Sange manifesterer denne Evne sig i Sangenes smukt fastholdte Andagtsfølelse, deres fint gennemførte Skildring af bibelsk Idyl, deres kraftige historiske Maleri eller bevidste antikiserende Folkevisetone, i de øvrige Sangkompositioner saavel som i Instrumentalmusikken (hvor navnlig Klaversatsen føles musikermæssig veldisponeret) gennemføres Kompositionens Holdning ogsaa ofte paa pittoresk Maade; teknisk set brillerer B. ved en stadig og omhyggelig Gennemarbejdning af Stemmerne, der alle er meget iørefaldende, præget af en sart Melodik (i Familie med Emil Hartmanns og August Windings) og rytmisk selvstændige (ikke mindst paa Rytmens Omraade er B.s Musik Undersøgelse værd). Denne Stemningens Fastholden kan føre til Snakkesalighed, hvor Temaernes Struktur ikke synes at være stærk nok til at bære Formens Bredde; B. er størst i de mindre Former, hvis Indhold han til Gengæld helt ud fortætter kompositorisk. — B.s meget betydelige Nodesamling er indlemmet i Musikhistorisk Museums Bibliotek. — Tit. Professor 1891. — R. 1900. DM. 1911. — Malerier af W. Marstrand (litograferet 1843 af Em. Bærentzen), O. D. Ottesen ca. 1854 og Brita Barnekow 1899. Træsnit af C. Hammer 1883.

Danmarks Adels Aarbog, XXIX, 1912, S. 68. J. Aarso i Højskolebladet 26. Juli 1907, sst. 4. April 1913. Will. Behrend i Ill. Tid. 11. Aug. 1907. G. Skjerne sst. 6. April 1913. Gerh. Lyng: Danske Komponister i 20. Aarh.s Begyndelse, 1917. Beretning om Samfundet til Udgivelse af dansk Musiks 25 Aars Virksomhed 1871—96.

Erik Abrahamsen.

Barnekow, Hans, d. 1559, Rigsraad. D. 9. Febr. 1559 i Kolding, begr. i St. Knuds K. i Odense. Forældre: Morten B. (d. 1540) og Anna Joachimsdatter Krakewitz af Potlos. Gift 14. Aug. 1550 paa Kbh.s Slot med Mette Johansdatter Oxe, d. April 1582, D. af Johan O. til Nielstrup (s. d.) og Hustru.

Slægten B. havde gennem flere Generationer haft Roskilde Biske-

stols Gods paa Rügen, Ralswik og Strey, i Forlening. Johan Friis' Ophold hos H. B. i Greifswald, da han 1534 var sluppet bort fra Kbh., viser ogsaa Slægtens Tilknytning til Danmark. Da de pommerske Hertuger 1535 beslaglagde Godserne, stod Slægten B. fuldt og helt paa dansk Side. H. B.s Fader fik saaledes 1539 sin Arveforlening (af 1536) fornyet af Christian III., og efter hans Død forlenedes Sønnen 1541 med Ralswik og Strey, der endelig efter Overenskomst 1543 (ved Johan Friis) tilbagegaves af de pommerske Hertuger. Allerede fra 1536 havde Broderen Jørgen B. været Christian III.s Hofsinde, og fra nu af knyttedes ogsaa H. B. nær til Kong Christian. Han var en vellærd Mand, havde 1512 studeret i Greifswald, 1529 i Wittenberg. Regeringen benyttede ham meget i Forhandlinger med Udlandet, saaledes 1545—46 ved det schmal-kaldiske Forbunds Forhandlinger; 1548 varetog han Kongens Forretninger paa Kieleromslaget. 1545 gav Christian III. H. B. Ventebrev paa Bosjø Kloster i Skaane efter Torben Billes Død; han maatte beholde det for Livstid mod at forpligte sig til at lade sig bruge i Kongens Tjeneste til enhver Tid og til at bosætte sig i Danmark. Først 1553 efter Torben Billes Død tiltraadte han Bosjø Kloster og var da længst kommet i Besiddelse af andre Len. Allerede 1546 forlenedes han med Højstrup (i Pant). N. A. købte han Ellinge, og samtidig naturaliseredes han (13. Dec. 1547). Allerede 1546 kaldes han af Kong Christian »vor Mand og Raad«, og fra 1550 i hvert Fald er han Medlem af Rigsraadet. Ved Naturalisationen maatte han forpligte sig til at tage sig en Hustru af indfødt Adel, og 1550 efterkom han denne Forpligtelse ved at ægte Peder Oxes Søster (med hvem han fik Tølløse og Følleslev). Det skyldes vel mest Svogeren Peder Oxes i disse Aar mægtigt stigende Indflydelse, at han 1552 blev Stiftslensmand i Roskilde. 1555 betroedes det ham sammen med Erik Bølle i Øst-Danmark at oppebære den Skat, der da bevilgedes til Bygningsbehov. Da imidlertid 1557 Peder Oxes Nedgangstid begyndte, hørte han til de første, der ramtes. I Foraaret 1557 maatte han afgive Roskildegaard til Herluf Trolle, og samtidig maatte han sammen med Erik Bølle aflevere Restbeløbet af Skatten til Herluf Trolle og Peder Bille til videre Forvaltning. Hans Stilling var dog i øvrigt urokket. Han røgtede sikkert sine Hverv saa godt som nogen danskfødt Mand, men hans fremmede Oprindelse spores dog deri, at han næsten aldrig var mellem Dommerne i Rettertinget.

Dsk. Herregaarde ved 1920, I, 1922, S. 20. L. Laursen: Danmark—Norges Traktater, I, 1907. Herredags Dombog Nr. 6 i Rigsarkivet. Danmarks Adels Aarbog, XXIX, 1912, S. 46. A. Barnekow: Anteckningar om släkten B., 1908, S. 33—37.

Astrid Friis (Møllerup).

Barner, mecklenburgsk Uradelsslægt, hvis Navn forekommer saa tidligt som Aar 999, medens den sammenhængende Stamrække først tager sin Begyndelse med Ridderen Otto B., der nævnes 1302. Hans Sønnens Søn Claus B. (d. før 1429), der er fælles Stamfader for alle nulevende Slægtmedlemmer, var Farfader til Morten B., der er Stamfader til Huset Zschendorf, med hvilket Gods han 1462 blev forlenet. Han var Oldefader til Johan B. (d. 1585), der foruden Zschendorf ejede Bülow og Pentzin. Med dennes Sønner deler Huset sig i to Linier. Den ældre Linie begynder med Joachim B. til Zschendorf og Pentzin (d. 1614), der er Oldefader til Brødrene Lüder Henning B. (1670—1704) — hvis Søn er nedenn. Amtmand Joachim Hartvig Johan B. (1699—1768) — og Cord B. (d. senest 1714) paa Zschendorf, som er Bedstefader til Generalmajor Helmuth Gotthardt B. (1713—75). Denne, der traadte i dansk Tjeneste, ejede Alkestrup, Egemark og Vedbygaard paa Sjælland og er Stamfader til den danske Slægt B., der blev naturaliseret 1872. Af hans Sønner havde Kammerjunker Leopold Theodor B. til Alkestrup og Egemark (1761—1809) flere Børn, bl. hvilke Helm Gotthardt B.-Charisius (1791—1851) og Amtsforvalter Conrad Vilhelm B. (1799—1873), hvis Datter var nedenn. Filantrop Regitze Vilhelmine Louise Augusta B. (1834—1911). Leopold Theodor B.s Broder Frederik Holger B. (1765—1831) til Eskilstrup var Bedstefader til nedenn. Brødre Konrad B. (1836—1903) og Hans Sophus Vilhelm B. (1839—1921). — Den yngre Linie til Bülow begynder med Christoph B. (ca. 1550—ca. 1629), hvis Sønnensøn Cord B. til Bülow og Kressin (1617—1704) var Farfader til nedenn. Generalmajor Magnus Friderich B. (1721—1815), som 1776 naturaliseredes. Han efterlod sig ikke Efterslægt. — Slægtens Hovedlinie til Weslin forblev i Tyskland.

K. v. Barner: Familienbuch der v. B., Autogr., 1867. Beiträge zur Gesch. der Familie v. B., I—II, 1910—11.

Albert Fabritius.

Barner, Joachim Hartvig Johan, 1699—1768, Amtmand. F. 25. Marts 1699 i Rehna, Mecklenburg, d. 17. Dec. 1768 paa Barnersborg (nu Vedbygaard), begr. i Vedby K. Forældre: Senere Fændrik Lüder Henning B. (1670—1704) og Esther Maria v. Zülow (d. 1740). Gift 1° 26. Febr. 1740 paa Frbg. Slot (Slotsk.) med Mette Amalie Rosenkrantz, f. 4. Juni 1706, fremstillet i Norup K. 14. Juli s. A., d. 6. Nov. 1755 paa Vedbygaard, D. af Jørgen R. til Quitzovsholm (1678—1754) og Marie Elisabeth de Roklenge (1675—1715). 2° 21. Juni 1757 med Elisabeth Tugendreich v. Grambow, f. 25. Maj 1732 (el. 33), d. 3. Jan. 1777 i Kbh. (Frue), D. af Gene-

ralløjtnant Levin Volrath v. G. (1688—1761) og Barbara Sophie v. d. Lühe (1711—66).

B. blev 1718 Fændrik i et dansk hvervet Regiment, blev Sekondløjtnant 1719, Premierløjtnant 1723. 1726 blev han Kaptajnløjtnant ved Sjællandske nationale Regiment, 1730 Kaptajn, 1733 Kompagnichef i Livgarden, 1737 Oberstløjtnant i Dronningens Livregiment og 1739 Oberst ved Lollandske Infanteriregiment. Han havde aabenbart lagt sig Penge til under sin tyveaarige Løbebane som Officer, thi han købte 1738 Vedbygaard og tog 1740 Afsked fra Militærtjenesten. 1746 blev han Stiftamtmand i Kristianssand Stift og Amtmand over Nedenæs Amt, forflyttedes 1751 til Danmark som Amtmand over Kalundborg, Sæbygaard, Dragsholm og Holbæk Amter og sad i dette Embede indtil nogle Maaneder før sin Død. Vedbygaard oprettede han 1767 til et Majorat under Navn af Barnersborg, men allerede 1794 substitueredes Stamhuset af en Fideikommiskapital, en Del af det underliggende Gods bortsolgtes straks, og 1818 gik selve Vedbygaard ud af Familien. — Gehejmerraad 1768. — Hv. R. 1759. — Maleri som hvid Ridder.

Beiträge zur Gesch. der Familie v. B., I, 1910, S. 100 ff.

Eiler Nystrom.

Barner, Konrad, 1836—1903, Toldembedsmand og Personalhistoriker. F. 26. Okt. 1836 paa Eskilstrup ved Ringsted, d. 13. Aug. 1903 i Wiesbaden, begr. i Bülow i Mecklenburg. Forældre: Godsejer, Hofjægermester Leopold Theodor B. til Eskilstrup (1809—87) og Julie Aurelia Munk (1809—83). Gift 24. April 1863 i Kbh. (Garn.) med Nanna Elisabeth Iselin Fabritius-Tengnagel, f. 12. Sept. 1836 i Odense, d. 25. Juli 1883 i Kbh. (Garn.), Besidderinde af det Rosenfeldtske Fideikommis, D. af Major Mathias Leth F.-T. (1770—1859) og Vilhelmine Frederikke Augusta v. Römer (1814—91).

B. blev Student fra Herlufsholm 1856, cand. polit. 1862, var fra 1863 Assistent i Generaldirektoratet for Toldvæsenet, indtil han 1875 udnævntes til Overtoldinspektør i Kbh., hvorfra han fra Nytaar 1891 forflyttedes til Aarhus som Overtoldinspektør for Nørrejylland. Han kom 1894 tilbage til Kbh., nu som Overtoldinspektør for Østifterne, i hvilket Embede han virkede til 1902, da han erholdt Afsked. — Stærkt slægtshistorisk interesseret offentliggjorde han »Familien Rosenkrantz's Historie« (I. Fra de ældste Tider til Begyndelsen af det 16. Aarh., 1874), hvilket gode Arbejde fortsattes af A. Heise (s. d.). Gennem en Aarrække samlede han

et stort Materiale til sin egen Slægts Historie, der under Titlen »Beiträge zur Geschichte der Familie von Barner« blev offentliggjort i gennearbejdet Skikkelse af Arkivregistrator F. Rusch (I—II, Schwerin i. M., 1910—11), idet dog B. staar som det bredt anlagte Værks Hovedforfatter. — Kammerjunker 1866. Kammerherre 1877. — R. 1878. DM. 1882. K.² 1902. — Maleri af Watzelhahn, Wiesbaden (1901). Litografi af O. Bentzon (1878) efter Fotografi.

Beiträge zur Gesch. der Familie v. B., I, 1910, S. 97 ff.

Poul Bredo Grandjean.

Barner, Magnus Friderich, 1721—1815, Officer. Døbt 27. Sept. 1721 i Kressin, Mecklenburg, d. 31. Maj 1815 i Slesvig, begr. sst. Forældre: Kaptajn Christoph Magnus B. (1669—1725, gift 1° 1713 med en Kvinde af Slægten v. Dessin) til Kressin og Eva Magdalene Sophie v. Restorff (d. 1726). Ugift.

B. blev Fændrik 1741, Sekondløjtnant 1744, Kaptajn 1750 og Major 1765. 1767 blev han Oberstløjtnant i Danske Livregiment, hvorover han, efter Chefens, Oberst Trolles Død 1770, fik den midlertidige Kommando, indtil Oberst O. S. Falkenskjold 1771 blev Chef. Forholdet mellem B. og hans atten Aar yngre Chef var lige fra Begyndelsen ikke godt, og B. har sikkert som Regimentets Kassekommissær ladet det mangle paa Tilsyn, saa at Regimentskvartermesterens store Bedragerier først opdagedes, da Falkenskjold kom til. B. fik tildelt en skarp Irettesættelse for Forsømmelighed og blev forsat til Norge, idet det meddeltes ham, at han ingen Bestalling vilde faa, før der var Orden i Livregimentets Regnskaber, der var i den »største Forvirring«, og før alt var afleveret i rette Stand. Efter Struensees og Falkenskjolds Fald fik B. atter Kommandoen over Danske Livregiment, hvis Chef var Generalmajor Sames i Glückstadt. Da B., efter 1774 at have erholdt Obersts Karakter, var misfornøjet med blot at være Næstkommanderende, indgav han Ansøgning om Afsked. Den afsloges, da man ikke kunde se, af »hvilken Fonds den af Supplicanten begjærte Pension« skulde udredes, og 1777 blev han endelig Chef for Regimentet. Han blev Generalmajor 1780, men tog sin Afsked paa Grund af Svagelighed 1787. Resten af sit Liv tilbragte han for største Delen i Byen Slesvig. Naturaliseret som dansk Adelsmand 1776. — Maleri i Familieeje.

V. Stilling: Danske Livregiment til Fods. 1. Bataillons Hist., 1913, S. 80—84. Beiträge zur Gesch. der Familie v. B., I, 1910, S. 144 f.

Rockstroh (S. A. Sørensen).

Barner, Regitze Vilhelmine Louise Augusta, 1834—1911, Filantrop. F. 28. Febr. 1834 i Kbh. (Frue), d. 2. Dec. 1911 paa Vallø, begr. paa Vallø Stifts Kgd. Forældre: Auskultant i Rentekammeret, Kammerjunker, senere Amtsforvalter i Tryggevalde Amt Conrad Vilhelm B. (1799—1873) og Jacobine Marie Castenschiold (1809—62, gift 2° 1850 med Boghandler Jacob Erslev, s. d.). Ugift.

Efter i nogle Aar at have styret Huset for sin Fader og virket filantropisk i det stille traadte Frk. B. 1860 ind i det københavnske Fængselselskab som »besøgende Dame«, og blev nogle Aar senere Direktrice i Selskabet. Hun fik i denne Egenskab gennem Besøg i Fængslerne og hos de kvindelige Fangers Paarørende et stærkt Indblik i den fattigste Befolknings Levekaar og kom herved ind paa Tanken om at oprette et Hjem for unge løsladte Kvinder. 1877 fik hun grundet Lindevangshjemmet paa Frbg. til Optagelse af unge straffede Piger for gennem et fleraarigt Ophold at paavirke dem i kristelig Henseende og oplære dem i al Slags Husgerning. Hjemmet bestaar fremdeles og virker nu som Ungdomshjem for unge Piger under Værgeraadforsorg. Frk. B. deltog fremdeles i Arbejdet for Oprettelse af Diakonissestiftelsen og var Medlem af dens Bestyrelse 1863—84. 1879 stiftedes paa hendes Initiativ Foreningen til Værn for enligt stillede Kvinder med det Formaal at skabe Hjem for unge enlige Kvinder; 1889 indviedes Foreningens Værnehjem Bethania i Kbh. (fra 1927 Frk. B.s Hjem for unge Piger), der modtager baade studerende og selverhvervende Kvinder. Der oprettedes ved Frk. B.s Arbejde talrige Afdelinger af Foreningen i Provinsen, og 1899 indviedes Vesterled i Lindevangen som Hjem for ældre enlige Kvinder. Frk. B. har anonymt udgivet »Nogle Meddelelser om Diakonissegerningen i ældre og nyere Tid« (1862) og under forskellige Mærker skrevet Fortællinger og Digte til »Aftenlæsning«; 1911 udgav hun som Manuskript for Venner »Minder fra mit Liv og min Gerning«, to Bd. Igennem dette ret omfangsrige Værk faar man et godt Indtryk af Frk. B.s betydelige Begavelse og hendes Evne til utrættelig at arbejde for Gennemførelsen af de Maal, hun havde sat sig. 2. Bd. indeholder væsentlig Minder om en Række Personligheder, med hvilke hun kom i Forbindelse. — Maleri af Bertha Wegmann (1903) paa Vesterled. Bronzestue af Augusta Finne (1903) i Haven ved Frk. B.s Hjem for unge Piger.

Ovenn. Erindringer. Henriette Skram: Regitze B., 1919.

Oluf J. Skjerbæk.

Barner, Hans Sophus Vilhelm, 1839—1921, Landmand, Politiker. F. 31. Jan. 1839 paa Eskilstrup ved Ringsted, d. 14. Nov. 1921 paa Frbg., begr. i Nordrup ved Ringsted. Broder til Konrad B. (s. d.). Gift 15. Juli 1864 i Kbh. (Holmens) med Bertha Emilie Mathilde v. Lowzow, f. 3. Aug. 1839 i Kbh. (Frue), d. 5. Dec. 1876 paa Prøvegaarden, D. af Kammerherre, senere Gehejmekonferensraad Frederik v. L. (1788—1869) og Sophie Charlotte Marie v. Blücher (1804—94).

B. var fra Barndommen bestemt for Landvæsenet, som han lærte forskellige Steder; han blev Underforvalter, Forvalter og havde nogle Aar Prøvegaarden under Giesegaard i Forpagtning. Han blev derefter Forpagter og senere Ejer af sin Fødegaard Eskilstrup, der havde været i Familiens Eje siden 1790. — Han kom i ung Alder til at deltage i det landøkonomiske Foreningsarbejde, idet han 1870 indtraadte i Udvalget for Husmandsbrugets Ophjælpning; det er karakteristisk for ham og faldt i Traad med hans sidste Aars Virksomhed, naar han som ung Godsejer først optog et Arbejde for Smaakaarsmanden. Han viste saa stor Nidkærlighed i Arbejdet for Husmændenes Ophjælpning, at han 1875—79 og 1884—87 fungerede som Formand for det store Amtsudvalg, der beskæftigede sig med denne Sag. 1887 udgav han et Skrift om Sorø Amts Landboforeningers Virksomhed til Ophjælpning af det lille Jordbrug. 1887—98 var B. Formand for Sorø Amts økonomiske Selskab, 1897—1902 Næstformand i De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift, 1891—1909 Formand for Forbundet af sjællandske Kvægavlsforeninger, Formand for Foreningen til Kulturplanternes Forbedring. I Førslev-Sneslev Sogneraad var han Formand 1868—74. Han var en af de ledende i Agrarbevægelsen, og da Agrarforeningen stiftedes 1893, valgtes han til dens første Præsident og fungerede til 1895. — 1903—06 var han Folketingsmand for Thisted Amts 3. Valgkreds, Hurupkredsen; han stod uden for Partierne, var i Valggruppe med Højre og tilhørte nærmest de frikonservative. — Som offentlig Personlighed nød B. Tillid i vide Kredse, hans Arbejde i de forskellige Tillidshverv var præget af Retsindighed og en gennemført Pligtfølelse. — I de senere Aar boede han i Kbh., optaget af kirkelige og filantropiske Arbejder. Han var bl. a. Formand i Bestyrelsen for Lindevangshjemmet og for de samvirkende Menighedsplejer i Kbh. — Kammerjunker 1866. Kammerherre 1889. — R. 1893. — Mindsten rejst af Indre Mission ved Eskilstrup 1931. Maleri af Otto Bache 1912. Blyants-tegning dertil paa Fr.borg. Træsnit 1894.

Ugeskrift for Landmænd, 1909 og 1921.

Anton Christensen.

Barnewitz, Frederik, 1622—53, til Rudbjerggaard, Fredsholm og Bellinge paa Lolland. F. 17. Juli 1622 i Nykøbing F., d. 22. Sept. 1653 paa Rudbjerggaard, begr. i Nakskov K. Forældre: Joachim B. (s. d.) og Hustru. Gift 29. Nov. 1648 i Kbh. med Ide Jørgensdatter Grubbe, f. 27. Marts 1627 paa Vestervig Kloster, d. 1702, D. af Jørgen G. (1584—1640, gift 1° 1606 med Mette Eriksdatter Lykke) og Lene Knudsdatter Rud (1594—1671).

F. B. kom 1640 i Sorø Skole, studerede 1641 i Leiden og foretog derefter i Aarene 1642—46 en lang Udenlandsrejse til Tyskland, Schweiz, Italien, Frankrig og Spanien og studerede bl. a. i Leiden, Orléans og Siena. Han tilegnede sig paa disse Rejser stor Sprogfærdighed; ved sin Hjemkomst talte han med Lethed seks forskellige Sprog. Aaret efter sin Hjemkomst blev han Hofjunker og 1650 Lensmand paa Aalholm og Nykøbing Slotte. 1651 fik han Inspektionen over Købstæderne paa Lolland og Falster, og 1653 blev han Landkommissær paa Lolland. Foruden sine Godser paa Lolland ejede F. B. nogle Godser i Mecklenburg og regnedes for en af de rigeste Adelsmænd i Danmark. Paa sit Dødsleje gav han den for Datiden betydelige Sum af 3000 Rdl. til de fattige. — Stik af Alb. Haelwegh til Ligprædikenen.

L. J. Hindsholm: Ligprædiken over F. B., 1655. Danmarks Adels Aarvog, II, 1885, S. 64.

L. Laursen (J. A. Fridericia).

Barnewitz, Joachim, 1563—1626, til Gross-Zieten og Niendorf samt Rudbjerggaard og Fredsholm paa Lolland. F. 1563, d. 22. Marts 1626, begr. i Nykøbing F. Forældre: Jacob v. B. til Gross-Zieten og Anne v. Huenicken. Gift 1620 med Øllegaard Hartvigsdatter Pentz, f. 19. Febr. 1594 paa Warlitz, d. 6. Juli 1654 i Lübz (gift 2° 1635 med mecklenburgsk Gehejmerraad Hartwig v. Passow, d. 1644), D. af Hartvig P. til Warlitz (d. 1632) og Ilsabe v. Daldorf (1568—1637).

J. B., der tilhørte en oprindelig brandenburgsk, senere mecklenburgsk Adelslægts, kom allerede i sit tiende Aar som Edelknabe i Hertug Hans den Ældres Tjeneste og blev senere »Kammertjener« hos denne. Efter Hertugens Død 1580 traadte han i Kong Frederik II.s Tjeneste som Hofjunker. 1594 blev han Kammerjunker og senere Hofmester hos Enkedronning Sophie, der siden forlenede ham med det til hendes Livgeding hørende Nykøbing Slot og Len. — Epitafium med Portrætrelief i Tillitse K.

Nic. Vismar: Ligprædiken over J. B., 1626. Danmarks Adels Aarvog, II, 1885, S. 64.

L. Laursen (Thiset).

Barteldt, se Barthold.

Barth, Christian Frederik, 1787—1861, Obovirtuos og Komponist. F. 24. Febr. 1787 i Kbh. (Petri), d. 17. Juli 1861 i Middelfart, begr. sst. Forældre: Obovirtuosen Chr. Sam. B. (s. d.) og Hustru. Ugift.

Under Faderens omhyggelige Vejledning erhvervede B. sig hans ejendommelig skønne Tone og Spillemaade og blev snart saa dygtig, at han allerede 1802 trods sin Ungdom fik Ansættelse i Kapellet. Offentlig var han endnu tidligere optraadt paa en Koncert i Teatret 1801. 1804 fik han Orlov paa et Aar for yderligere at perfektionere sig og en Rejseunderstøttelse af den kgl. Kasse, »da han er et talentfuldt Subjekt«. I Berlin spillede han med meget Bifald to Obokonserter, komponerede af hans nedenn. Broder Philip, og blev n. A. efter sin Hjemkomst udnævnt til første Oboist i Kapellet. Senere gjorde han hyppige Koncertrejser, saavel her i Provinserne som i Sverige, Tyskland og Holland, og alle Vegne beundrede man hans henrivende Tone, mesterlige Foredrag og store Færdighed; men foruden disse Virtuosegenskaber var han tillige i Besiddelse af betydelige Evner som Komponist, især for sit Instrument. I Trykken er udkommet — næsten alle i Tyskland — Koncert i B-Dur (i Form af en Syngescene), Koncert Nr. 4 i C-Dur og »Rondeau suisse«, alle for Obo med Orkester, Divertissement for Obo med Strygekvartet, Sonate for Obo med Piano, en Ouverture for Orkester i E-Dur, Symfoni i Es-Dur for Blæseinstrumenter o. fl.; fire Studier af ham for Obo solo findes trykte (dog uden Angivelse af hans Navn) i Wieprechts Oboskole. Blandt de mange dygtige Elever, han uddannede, var Chr. Schiemann, der atter videreførte hans Spillemaade til næste Generation af Obospillere her hjemme; B.s Teknik har paa denne Maade behersket Obospillet lige til vor Tid, hvor dog den yngste Skole af Oboister uden helt at bryde med B.s Behandling af Instrumentet paa væsentlige tekniske Omraader har søgt Impulser andre Steder fra (Pariserskolen). B. tog sin Afsked 1841 og tilbragte sine sidste Aar i Middelfart som en Særling i trange Kaar.

Musikforeningens Festskrift, I, 1886. »Kapel-Protokollerne« i Det kgl. Teaters Arkiv.

S. A. E. Hagen (Erik Abrahamsen).*

Barth, Christian Samuel, 1735—1809, Obovirtuos. F. 11. Jan. 1735 i Glauchau i Sachsen, d. 8. Juli 1809 i Kbh. (Petri), begr. sst. (Ass.). Forældre: Købmand Georg Samuel B. (ca. 1708—48) og Christiane Sophie Georgi (ca. 1708—48). Gift senest 1774 med Anna Marie Wilhelmine Bisdorff, f. ca. 1748, d. 19. Marts 1806 i Kbh. (Petri).

B. fik sin første musikalske Undervisning i Thomasskolen i Leipzig, hvor Joh. Seb. Bach dengang var Lærer. Efter først at have været ansat i Hoforkestrene i Rudolstadt, Weimar og Hannover blev han, der dengang var berømt som en af de største Virtuoser paa Obo, 1772 ansat i Kapellet i Kassel, hvor Gerber, som hørte ham 1785, med Henrykkelse taler om hans »himmelsk skønne Tone«. Ved Omordningen af Kapellet i Kbh. under Naumann blev han kaldet hertil i Jan. 1786 og ansat som første Oboist. 1793 nævnes han som Kammermusikus, afgik 1797 med Pension. — Foruden ovenn. Christian Frederik B. havde han Sønnen *Frederik Philip Carl August B.*, f. 21. Okt. 1774 i Kassel, d. 22. Dec. 1804 i Kbh., Elev af Faderen og ligeledes en udmærket Obospiller; han optraadte, kun fjorten Aar gammel, 1789 som Solist ved en Koncert paa Det kgl. Teater og blev ansat i Kapellet 1793. Han og Faderen dirigerede 1794—97 Koncerter i Det holstenske dramatiske Selskab, hvor der blev opført forskellige Kompositioner af Philip B. (Koncerter for Obo, Fløjte og Valdhorn). I Trykken er kun udkommet en Koncert for Fløjte i E-Mol og et Par Sanghæfter.

Musikforeningens Festskrift, I, 1886. *S. A. E. Hagen (Erik Abrahamsen*)*.

Barth, Hans, d. ca. 1540, Bogtrykker. H. B. var Tysker af Fødsel og drev fra ca. 1525 en kortere Aarrække Bogtrykkeri først i Wittenberg og derefter i Magdeburg. Senere rejste han til Danmark og slog sig ned som Bogtrykker i Roskilde, hvor han virkede fra 1534 til 1540. I Roskilde opholdt sig paa denne Tid Poul Helgesen og den ansete humanistiske Forfatter Peder Parvus, og det var væsentlig for disse to Mænd, Trykkeriet kom til at arbejde. Den første Bog, som udgik derfra, er dateret 12. Aug. 1534 og er en Oversættelse af et Skrift af Erasmus fra Rotterdam, foretaget af Poul Helgesen. Ialt er bevaret ti forskellige Tryk fra H. B.s Presse i Roskilde, deriblandt den første danske Udgave af Kirkeordinansen (1539) og en islandsk Oversættelse af det nye Testamente (1540), den første Bog, der er trykt paa det islandske Sprog. Fra Trykkeriet udgik 1538 den første Bog, som her i Landet er trykt med Antikva; tidligere havde man til alle Bøger, ogsaa latinske, brugt Gotisk eller Schwabacher. Efter Trykkeriets Ophør blev en Del af Materiellet overtaget af Bogtrykkeren Hans Vingaard, af hvem det første Gang er fundet anvendt ca. 1542. En Søn af H. B., Christopher, optraadte senere som Bogtrykker i Kbh.

L. Nielsen: Dansk Bibliografi 1482—1550, 1919, S. XL—XLI, 233—38.

Lauritz Nielsen.

Barth, Søren Christian, 1803—95, Officer. F. 1. Sept. 1803 i Lyngby, d. 19. Jan. 1895 paa Solbakken, Birkerød Sogn, begr. i Hørsholm. Forældre: Kgl. Kapelmusikus Frederik Philip Carl August B. (1774—1804) og Anna Cathrine Meyer (1781—1869, gift 2° 1811 med Sekondløjtnant, senere Ritmester Peter Henrich Achen, 1784—1869). Sønneson af Chr. Samuel B. (s. d.). Gift 23. Dec. 1832 i Vordingborg med Sigbrit Jensine (Signe) Stadel Clausen, f. 30. Marts 1800 i Stubbekøbing, d. 13. Jan. 1880 paa Søborg, Birkerød Sogn, D. af Sognepræst, Dr. theol. Johannes C. (1767—1821) og Anna Lucie Fog (1769—1852).

Efter en Tid at have været Skriver paa Tølløse Godskontor og senere ansat ved Fiskerierne i Lyngby- og Sjølsø, som Morbroderen havde i Forpagtning, lod B. sig hverve som Underofficer (Korporal) ved Sjællandske Lansénrregiment og fik 1824 Tilladelse til at indtræde paa Landkadetakademiet som Kadet uden Gage. 1826 blev han Sekondløjtnant ved Infanteriet, men forsattes 1829 til sin gamle Afdeling Sjællandske Lansenerer. Han blev Premierløjtnant 1834, fik Ritmesters Anciennitet 1841 og blev ved Hærens Nyordning 1842 Adjudant ved 1. Kavaleribrigade, hvis Kommandør da var Generalmajor Chr. Høegh-Guldberg. 1848 deltog han under dennes Efterfølger, Generalmajor Baron J. G. Wedell-Wedellsborg, i Kampen ved Bov og Slaget ved Slesvig; derefter blev han Kommandør for Ordonnanskorpset og i Aug. Ritmester I. og Eskadronschef. 31. Maj 1849 tog han meget virksom Del i Rytterfægtningen ved Aarhus og n. A. i Slaget ved Isted; efter dette blev han afgivet til Oberst Schepelern, der med et kombineret Kommando skulde rykke mod Frederiksstad, i hvis Nærhed B. forblev til Febr. 1851. Juli 1852 blev 6. Dragonregiment forlagt til Holsten, og B. fik Garnison i Wandsbeck, hvor han forblev henimod en halv Snes Aar. Allerede som ung Premierløjtnant havde han begyndt Arbejdet paa Forbedringer ved Rytteriets Rideekvipage og ved Feltartilleriets Seletøjer, og hans nye Sadelkonstruktion (den »B.ske Sadel«) havde efterhaanden vundet Anerkendelse — særlig i Udlandet. 1862 blev han i den Anledning kommanderet til Tjeneste ved Artilleri- og Konstruktionskommissionen i Kbh., udnævntes til Major Sept. 1863 og til Oberstløjtnant Dec. s. A. Under Krigen 1864 havde han Overtilsynet med samtlige Hestedepoter i Nørrejylland og paa Fyn med Station i Middelfart. Dec. s. A. fik han sin Afsked med Obersts Karakter. Gennem hans interessante og muntert fortalte »Livserindringer«, som han nedskrev i sin høje Alderdom (trykt 1900 som Manuskript) faar man en Række Billeder af Livet i Officerskredse i Frederik VI.s Tid,

navnlig af de yderst fattige Vilkaar, hvorunder Størsteparten af Officererne og deres Familier levede. Den Flid og Nøjsomhed og samtidig den strenge Pligtfølelse, som B. gjorde Bekendtskab med fra sin tidlige Barndom, blev Eksempler for ham, som han fulgte gennem hele sit lange Liv. Ogsaa paa andre Omraader er »Livs-erindringer« af kulturhistorisk Værd. — R. 1841. DM. 1865. K.² 1888.

Militær Tid. 1895, Nr. 5. Nationaltid. Aften, 20. Dec. 1884. Ovenn. Livs-erindringer.

Rockstroh (P. N. Nieuwenhuis).

Barth, Wilhelm Herman, 1813—96, Musikteoretiker, Organist. F. 27. April 1813 i Kbh., d. 1. Aug. 1896 sst., begr. sst. (Garn.). Forældre: Tømrer Friderich Wilhelm B. (1787—1868) og Eleonora Elisabeth Schultz (1787—1869). Gift 15. Aug. 1834 i Kbh. (Garn.) med Caroline Emilie (Amalie) Marquard, f. 29. April 1816 i Kbh. (Cit.), d. 22. Juli 1891 sst., D. af Sergent, senere Arrestforvarer Johan Hendrik M. (1779—1845) og Louise Henriette Frieben (1788—1855).

B. blev Elev i Violinspil hos Musiklærer Paaske, og da det efter Konfirmationen blev bestemt, at han skulde fortsætte ad Musikkens Vej, studerede han yderligere Valdhorn (Blauhut) og Violoncel (Rüdinger); uden at drive det til at blive Virtuøs anerkendtes han snart som en dygtig Musiker og var en Tid en søgt Kvartetspiller. 1834—38 var han Janitschar ved Livgarden, 1851 ansattes han som Kantor ved Garnisonskirken, 1852 som Organist ved Reformert Kirke, 1859 ved Petri Kirke og 1878 som Klokker ved Jacobskirken. Som Komponist gjorde han sig kendt ved to Koncertouverturer for Orkester (1860—61) og en Lovsang for Solo, Kor og Orkester (1867), to Strygekvaretter, ti Fugetter for Orgel (1858) og fire fugerede Postludier (1865), smagfuld og dygtig, om end noget tør og kantet Musik. Størst Betydning fik B. som Musikteoretiker, en af de første selvstændige Forfattere paa dette Omraade her hjemme (kun Bearbejdelser af tyske Værker forelaa tidligere). Foruden den kortfattede, højst nødtørftige »Læren om den enkelte Contrapunkt« (1868) skrev han 1869 en »Harmonilære« og i Tilknytning hertil »100 Exempler til Udarbejdelse« (1870) samt en »Modulationslære« (1884), alle sammen de første i Danmark udkomne originale Værker af denne Art, og en Periode meget benyttede ved Undervisningen i Musikteori. B. slutter sig i det væsentlige til den tyske Musikteoretiker G. Weber og drager i Harmonilæren og Modulationslæren stærkt til Felts mod en Række af Webers Landsmænd (Richter, Rink, Dütsch, Wohlfahrt, Schütze, Lobe); mest

selvstændig er hans Opfattelse af Modulationsmidlerne, inden for hvilke han fornægter den enkelte Fællestones Berettigelse som tilstrækkelig Formidling mellem to fjerntbeslægtede Klange og i Stedet forlanger reelt Klangfællesskab som eneste antagelige Overgangsmiddel. Han forkaster, at Dominantakkorden skulde være en Klang, der i særlig Grad formidler mellem to Tonarter, idet han betegner dens Opløsning som tvetydig (Opløsning til Dur, Opløsning til Mol). Paa flere Punkter har Eftertiden givet B. Ret, men hans musikteoretiske Værker skæmmes af en Del Pedanteri (ogsaa i de ellers udmærkede harmoniske Analyser) og af hans Mangel paa Forstaaelse af den nyere Musik og den Teori, som kan opbygges med denne som Udgangspunkt. Bekendt er hans Udtalelse om Wagner og dennes »Fremtidsmusik«: »Skal Wagner saaledes være et Mønster for, hvad der skal komponeres i Fremtiden, da fristes vi til at udbryde: Lad os være taknemmelige, fordi vi have Fortidsmusiken, og lad os glæde os ved endeel af Nutidsmusiken, men lad os bede Gud bevare os for Fremtidsmusiken« (Harmonilære, S. 82). — R. 1893. — Træsnit 1877 og 1884.

Søndagsposten 23. Marts 1884. Ill. Tid. 8. Juli 1877. *Erik Abrahamsen.*

Barthold (Barteldt, Bartelsen, Bertelsen), **Martin** (Marten, Morten), ca. 1617—93, Officer. D. 1693 paa Bækmark, begr. i Nees K., Ringkøbing Amt. Gift 1656 med Cathrine v. Andersen, f. ca. 1626, d. 18. Marts 1700, begr. i Nees K., D. af Kaptajn Claus v. A. (d. 1632) og Cathrine v. Kahlen.

B.s Herkomst og første militære Løbebane er dunkel. Han synes at have været Enspænder (hvervet Rytter med en enkelt Følgesvend) under Christian IV., havde 1651—57 Golchen i Mecklenburg i Pant, tjente sig op til Officer, gik i svensk Krigstjeneste og blev fanget ved Nyborg. Efter at have faaet svensk Afregning i Sept. 1660 gik han fra Jan. 1662 i dansk Tjeneste som Oberstløjtnant reformé i Rytteriet. I de følgende Aar, da Rytteriet blev stærkt indskrænket, var han snart i Tjenesten og snart pensioneret, men 1673 udnævntes han til Oberst og Kommandant paa Bornholm, hvor han n. A. tillige blev Amtmand. Bornholmerne klagede baade over hans Administration og hans Optræden over for dem, idet han i det hele var dem alt for militærisk. Han kaldtes derfor 1675 til Kbh., hvorefter han blev Chef for 2. Sjællandske nationale Infanteriregiment. I April 1676 var han om Bord paa Niels Juels Flaade og deltog i Erobringen af Gotland, og kort efter udnævntes han til Guvernør paa denne Ø, hvis Forsvar han organiserede

dygtigt og energisk. Han forstod at vinde Befolkningen her, og han afsløj flere mindre og i Maj 1679 et større svensk Tilbageerobningsforsøg. — Med sin Hustru, der var Søster til Hans Jørgen v. Andersen (s. d.), fik han Gaarden Ulsund, Skodborg Herred, som han 1682 forenede med Bækmark.

O. Nielsen: Hist.-top. Efterretninger om Skodborg og Vandfuld Herreder, 1894, S. 257 f., 316 f. M. K. Zahrtmann i Bornh. Saml., XIV, 1922, S. 28—34.

Rockstroh (P. F. Rist).

Bartholdy, Conrad Johan, 1853—1904, Komponist. F. 12. Marts 1853 i Hammel, d. 5. Dec. 1904 paa Frbg., begr. i Kbh. (Vestre). Forældre: Apoteker Georg Christian B. (1807—83) og Hedvig Margrethe Jürgensen (1817—89). Gift 27. Dec. 1879 i Aarhus (Domkirken) med Octavia Tørsleff, f. 14. Juni 1854 i Assens, D. af Kantor, Kordegn, Translatør Laurits Christian T. (1802—65) og Severine Hansine Petrine Steenberg (1814—1906).

B. blev Student 1872 fra Aarhus og valgte Statsvidenskaben som Studium. Samtidig fik han Musikundervisning hos Gebauer (Teori) og Neupert (Klaver); fra 1876 var han udelukkende beskæftiget med Musik, dels som meget skattet Musiklærer (især mange Sangelever — B. havde selv en lys og stor Tenorbaryton, uddannet af Rung, Alb. Meyer og Tørsleff), dels som Dirigent og Komponist. 1883 ansattes han som Kantor ved Matthæuskirken i Kbh., hvilket Embede han forblev i til sin Død. Efter en Overgang at have dirigeret andre Kor (bl. a. »Ydun«) virkede han som Studenter-sangerens — meget afholdte — Dirigent fra 1897 til 1903. I Matthæuskirken arrangerede han i Tiden fra 1894 til sin Død en Mængde Folkekoncerter (med gratis Adgang), ved hvilke et meget betydeligt Repertoire af Kirkemusik blev opført, baade Vokalmusik og Orgelmusik; selv var B. en fortræffelig Organist og Orgel-Improvisator, der ofte vikarierede for Joh. Ad. Krygell og ogsaa lod sig høre ved Koncerterne. B. var aktivt interesseret i Musiklærernes Forhold og medvirkede til, at Musikpædagogisk Forening startedes trods Modstand fra betydende Musikfolks Side. Han gav ligeledes Stødet til, at Kommissionen for den militære Musik oprettedes, og bidrog som Medlem (fra 1899) af denne Kommission til en Højnelse af Militærmusikken i Landet; en Tid dirigerede B. i øvrigt ogsaa Officers-Orkestret. B. var en meget vidende Mand paa Musikkens Omraade; han havde rejst en Del (bl. a. 1886 paa det Ancker'ske Legat) og hørt megen Musik rundt i Europa; i Kbh. var hans Hjem et af Centrene for Byens Musikdyrkelse, der havde Forbindelse med talrige Musikere, Kunstnere

og Forfattere, og hvor den joviale, frodige og hjertevindende B. ret fik Udløsning for sin Trang til at give sine Medmennesker Andel i sin intense Musikglæde. B.s Indsats støttedes her i fremtrædende Grad af hans Hustru, der i mange Aar ogsaa underviste i Sang. B. var desuden stærkt æstetisk interesseret; nogle Smaaskrifter: »Tonernes Naturlære« (1892) og »Musikens Natur, en fysiologisk-historisk Undersøgelse« (1893) vidner herom; han skrev desuden: »Hvorledes bliver jeg Sanger« (1897) samt »Talestemmens Kultur« (1903).

B. var hovedsagelig Sangkomponist og Operakomponist; enkelte Klaverkompositioner, en Koncertouverture (Tivoli 1887), Marcher m. m. foreligger dog, og det er ret ejendommeligt, at den Komposition, der gjorde hans Navn i særlig Grad populært, er en Instrumentalkomposition: »Strophe« (1897). Af de talrige Vokalkompositioner nævnes en Række Kantater: Nordiske Skolemøder (Op. 19), Polyteknisk Lærestalts Indvielse (Op. 19 b., 1890), De Brockske Handelsskoler (Op. 22, 1891), Teknisk Skole (Op. 22 b., 1893), Kunstindustrimuseet (Op. 24, 1893), Frihavnens Aabning (Op. 24 d., 1894), Universitetets Mindefest for A. D. Jørgensen (Op. 30 b., 1897), Fyns Forsamlingshus (Op. 35, 1900) o. fl. a.; desuden skrev B. »Tannhäuser« (Sangcyklus, Op. 4, 1878), »Vagabundus« (Bassolo m. Orkester, Op. 6, 1880, Dansk Koncertforening), »Græshopperne« (Mandskor m. Orgel og Orkester, Op. 13, opført 1884 i Matthæuskirken), »Salomons Sange« (Op. 15, 1885), »Ritornell und Vierzeile« (for fire Solostemmer, Op. 21, 1892), »I Seraillets Have« (Damekor m. Klaver, Op. 27, 1896), »Asali« (Tenorsolo, Damekor og Klaver, Op. 29, 1896), Serenaden »Nu hvælver sig Himlen«, især sunget af Studentersangerne, Sangene Op. 20, 1891 og de akademiske Skytters Fanesang. Hans største Arbejder er de dramatiske; foruden Operetten »Svine-drengen«, der gjorde stor Lykke paa Dagmarteatret (Op. 16, 1886), skrev han Operaerne »Loreley« (Tekst af B., Op. 17, Det kgl. Teater 1887) og det betydeligste Værk »Dyveke« (Op. 31, Det kgl. Teater 1899); et Antal Kompositioner forefindes i Manuskript i Familiens Eje.

B. var en dygtig Musiker; et oprindeligt kompositorisk Talent ejede han ganske vist ikke, men han havde et fortrinligt Greb paa at skrive en letflydende, melodøs og musikermæssigt set ulastelig Sats; hans Musik er af udpræget lyrisk Sving og samtidig præget af en sikker Sans for det dramatisk virkningsfulde. I Lighed med Samtidens Kompositioner (fra Heises senere Værker og fremefter) er Hovedvægten lagt paa den farverige, ofte dristigt springende

Modulation, der paa effektiv Maade understreger Tekstens Stemninger og Billeder, medens det reale tematiske Arbejde er skudt i Baggrunden. Ogsaa i Sangene (af hvilke B. skrev et stort Antal ud over de allerede nævnte) er Romancetonen præget af denne urolige og stærkt følsomme Stil, som Tiden op mod Aarhundredskiftet yndede. — Tit. Professor 1900. — Mindsten paa Graven af Aug. Hassel, rejst af Venner og Beundrere. — Tegning af Aug. Tørsleff i Privateje.

T. Baumgarten: Familien Tørsleff, 1913. W. Behrend i Ill. Tid. 18. Dec. 1904. G. Lyng: Danske Komponister i 20. Aarh.s Begyndelse, 1917. A. Sørensen: Studentersangforeningen 1889—1914, under Trykning. *Erik Abrahamsen.*

Bartholin, sikkert den mest kendte af de danske lærde Slægter. Slægtens Stamfader er Bonden Jesper Pallesen i Bigum (Nørlyng Hrd.), der levede i Midten af det 16. Aarh. Hans Søn Bertel Jespersen (d. 1613) var først Kapellan ved Helligaands K. i Kbh., senere (1577) Slots- og Sognepræst i Malmø, hvor der i Petri Kirke hænger et Epitafium over ham. Han havde to Børn, Datteren Dorothea (1590—1637), der var gift med Professor Christian Longomontanus (s. d.), og Sønnen nedenn. Teolog og Læge Caspar B. (1585—1629), der latiniserede sit Patronymikon. Denne var Fader til seks Sønner, bl. hvilke de nedenn. Professor Bertel B. (1614—90), Anatomen Thomas B. (1616—80), Rektor Albert B. (1620—63), Professor Rasmus B. (1625—98) samt Dr. jur. Caspar B. (1618—70) til Kornerupgaard, der efter sin Død — 1674 — adledes med Navnet v. Bartlin. Da den adlede Gren af Slægten uddøde allerede i 2. Generation (1730), ophøjedes ovenn. Anatom Thomas B.s Sønner 1731 i Adelsstanden. Blandt disse var de nedenn. Lægen, Generalprokurør Caspar B. (1655—1738), Landsdommer Christopher B. (1657—1714), Antikvaren Thomas B. (1659—90) og Teologen Hans B. (1665—1738). Thomas B. (1659—90) var Fader til Højesteretsjustitiarius Thomas B. (1690—1737), medens Landsdommer Christopher B. havde Sønnerne Kaptajn Thomas B. (1683—1717) og nedenn. kst. Justitiarius Caspar Christopher B. (1700—65). Sidstn. var Fader til nedenn. Overretsassessor Thomas Eichel B. (1755—1829) og til Højesteretsassessor Johan B.-Eichel (1748—99) til Aastrup, fra hvem samtlige nulevende Slægtsmedlemmer stammer. Hans Søn af samme Navn (1780—1819) substituerede 1805 (ved Bevill. 1803) Stamhuset Aastrup med Bartholin-Eichels Fideikomiskapital. — Nedenn. Forfatter Ahasverus B. (1653—1710) tilhører ikke denne Slægt.

Danmarks Adels Aarbog, XLIX, 1932, II, S. 115—41. Jul. Petersen: Bartholinerne og Kredsen om dem, 1898.

Albert Fabritius.

Bartholin, Ahasverus, 1653—1710, Journalist. F. 1653 i Højby, Odsherred, d. 11. Maj 1710 i Andrarum, Skaane. Forældre: Sognepræst Eskild Bertelsen (ca. 1619—80) og Mette Ahasveridatter Bhie (d. 1676). Gift efter 1691 i Malmø med en Løjtnants Enke, Stifdatter af Ritmester Anders Mask og D. af dennes Hustru Elisabeth Bottler (d. senest 1697).

A. B. blev Student 1673 (privat dimitteret). Fra Nov. 1683 til Juni 1691 udgav han med kgl. Understøttelse som Fortsættelse af Bordings og Als' rimede Maanedssavis: »Mercurius eller visseste Relationer om hvis paa adskillige Orter passeret er«. Med Rette siger Jørgen Sorterup derom: »B. skrev saa slet, at den danske Mercurius derover faldt i Skarnet og forsvandt«. A. B. var som Person præget af hensynsløs Paagaahenhed og udvikledes i forskellige Processer. Paa Grund af Gæld rømte han 1691 til Skaane, hvor han en Tid skal have drevet Andrarum Alunværk.

P. M. Stolpe: Dagspressen i Danmark, II, 1879, S. 83—95. Danmarks Adels Aarbog, XLIX, 1932, II, S. 139.

P. Stolpe (R. Paulli)*.

Bartholin, Albert, 1620—63, Skolemand, Litteraturhistoriker. F. 6. Aug. 1620 i Kbh., d. 17. Maj 1663 sst., begr. i Frue K. Forældre: Professor Caspar B. (s. d.) og Hustru. Gift 12. Nov. 1648 i Kbh. med Karen Bartholomæusdatter Haagensen, d. 20. Maj 1662 i Kbh., D. af Handelsmand, Proviantskriver Bartholomæus H. (d. 1643) og Margrethe Henriksdatter (d. 1667, gift 1° med Proviantskriver Cordt van Busch, d. 1625) eller hans 1. Hustru Bente Pedersdatter (d. senest April 1627).

A. B. blev Student 1640 fra Herlufsholm, rejste udenlands og var 1643 i Wittenberg. Efter Hjemkomsten tog han 1645 Magistergraden i Kbh. og blev s. A. Professor designatus og Rektor ved Fr.borg Skole. Med ham som Rektor var Christian IV. alt andet end tilfreds; men Elevtallet gik dog betydeligt frem i hans Tid, saa at Skolen maatte forøges med en Klasse og en tredje Hører ansættes. Af hans Disciple var Thomas Kingo, hvem han siges at have taget sig faderligt af, langt den berømteste. Da han var svaagelig af Helbred, maatte han 1656 have en Medhjælper i Rektorembedet, og 1660 tog han sin Afsked; sin sidste Tid tilbragte han i Huset hos sin Broder, den berømte Anatom Thomas B., der 1666 udgav hans i Manuskript efterladte danske Forfatterleksikon »De scriptis Danorum«, suppleret med Tilføjelser fra Boglisterne i Peder Syvs 1663 udkomne »Nogle Betenknninger om det cimbriske Sprog«. I sin »Bibliotheca septentrionis eruditi« udgav Johs. Møller 1699 Bogen paa ny med talrige Tillæg. B. havde en ypperlig Bogsamling,

der 1663 bortsolgtes paa Auktion i Kbh. (trykt Katalog fra s. A. in 4°).

P. Bendtsen: Efterretninger om den lærde Skole ved Frederiksborg, 1822, S. 21. C. F. Bricka og J. A. Fridericia: Christian IV.s egenhændige Breve, VI, 1885—86, S. 142 f., 337. Rich. Petersen: Thomas Kingo, 1887, S. 15—18. Laur. Nielsen i Nord. tidskr. f. bok- och biblioteksväsen, I, 1914, S. 260 f. Danmarks Adels Aarbog, XLIX, 1932, II, S. 120.

Carl S. Petersen (H. F. Rørdam).

Bartholin, Bertel, 1614—90, Filolog. F. 21. Sept. 1614 i Kbh., d. 29. Jan. 1690 sst., begr. i Frue K. Forældre: Professor Caspar B. (s. d.) og Hustru. Gift 20. Juni 1647 med Sille Marie Glob, f. 21. Febr. 1630 i Køge, d. 21. Jan. 1675 i Kbh., begr. i Frue K., D. af Sognepræst Christen Lauritsen G. (ca. 1581—1633, gift 1° med Karen Richardsdatter Hoffmann (gift 1° 1585 med Skriver og Tolder, senere Byfoged i Helsingør Rasmus Lange, d. ca. 1595), 2° med Johanne Hansdatter Resen, d. 1621, 3° med Bodil Jensdatter) og Margrethe Braem (d. 1633).

Efter at være blevet Student fjorten Aar gammel (1628) studerede B. B. først i Kbh. og derpaa hos Holger Rosenkrantz paa Rosenholm. Derefter begav han sig paa en Udenlandsrejse, som ialt varede i otte Aar, studerede først tre Aar i Leiden og dernæst i Frankrig, Italien og Amsterdam. Han kollationerede Skrifter af klassiske Forfattere og studerede Oldtidsvidenskab, men gav sig ogsaa en Tid ivrigt af med Retsvidenskaben. Efter 1645 at være vendt hjem blev han udnævnt til Professor eloquentiæ i Kbh.; Magistergraden tog han 1647. Senere fik han Opsyn med det kgl. Kunstkammer med Titel af Antiquarius regius. Til Trods for sine omfattende Studier naaede B. B. under sin lange Virksomhed som Universitetslærer ikke i særlig Grad at gøre sig gældende; hans mest omtalte Skrift er »Commentarius de pænula« (1655; udg. i forøget Skikkelse 1670), hvori han med stor Vidtløftighed udvikler den antikke Rejsekappes Form, Stof, Farve, Anvendelse o. s. v. Ringe Værd har hans »Exercitatio philologica de Latini sermonis puritate« (1645), hvori han sondrer mellem fire Perioder af det latinske Sprogs Historie og giver forskellige Eksempler paa ukorrekte latinske Udtryk. En lille Disputats om Filologiens Nytte for de forskellige Fagstudier (1653) er heller ikke af stor Interesse. — B. B. ejede Sonnerup og Holbæk Slots Ladegaard.

E. Vinding: Regia Academia Hauniensis, 1665, S. 363—66. Danmarks Adels Aarbog, XLIX, 1932, II, S. 119.

Hans Ræder (G. L. Wad og M. Cl. Gertz).

Bartholin, Caspar, 1585—1629, Teolog og Læge. F. 12. Febr. 1585 i Malmø, d. 13. Juli 1629 i Sorø, begr. i Frue K. i Kbh. Forældre: Slotspræst i Malmø Bertel Jespersen (d. 1613) og Anna Rasmusdatter Tinckel. Gift 22. Nov. 1612 i Kbh. med Anna Fincke, f. 8. Febr. 1594 i Kbh., d. 17. Okt. 1677 sst., begr. i Frue K., D. af Professor, Dr. med. Thomas F. (s. d.) og Hustru.

Allerede da C. B. var tre Aar gammel, kom han i sin Fødebys Latinskole, hvor han snart gjorde sig bemærket ved sit hurtige Nemme, og i sit fjortende Aar var han saa dygtig i Latin og Græsk, at han skrev hele Afhandlinger i disse Sprog, ofte endog i bunden Stil. Men da denne tidlige Aandsmodenhed trykkede hans legemlige Udvikling, bestemte hans Forældre sig til at lade ham forblive endnu nogle Aar i Skolen, og først 1603 i sit attende Aar blev han indskrevet ved Kbh.s Universitet. N. A. tiltraadte han allerede sin første Udenlandsrejse. Efter nogle Ugers Ophold i Rostock drog han til Wittenberg, hvor han studerede Filosofi og Teologi i tre Aar. 1604 var han Respondens ved Professor J. Martinis Disputats »de primis rerum principiis«, og 1605 tog han Magistergraden (»Disp. de natura«). Til sit Underhold havde han hjemme fra kun 60 Dl. aarlig i halvfjerde Aar af Lunds Domkapitel, og hvad der i øvrigt medgik til hans Ophold, maatte han selv erhverve sig. Han fik af det filosofiske Fakultet i Wittenberg Tilladelse til at holde filosofiske Øvelser og Forelæsninger, men da han samtidig hermed fortsatte sine teologiske Studier, især under den bekendte Professor L. Hutter, maatte han ofte gøre Nat til Dag for at vinde Tid, og da han tillige indskrænkede sin Kost til det allertarveligste, led hans Helbred allerede dengang et Knæk, som han aldrig forvandt. At han dog ikke fuldstændig bukkede under, har vistnok sin Forklaring deri, at han af og til nødtes til at afbryde sine Studier og færdes i fri Luft, idet han foretog største Delen af sine mange Rejser til Fods. Da han havde samlet tilstrækkelige Rejsepenge, drog han 1606 over Halle, Jena og Marburg til Herborn og senere over Köln og Louvain til Antwerpen. Paa den sidste Del af Rejsen blev han fanget af Krigsfolk, der ansaa ham for Spejder, men han undslap over Flandern til Frankrig. Efter en kort Udflugt til England tog han Ophold i Leiden, hvor han dog ikke lod sig indskrive ved Universitetet. Her begyndte han første Gang at sysle med Medicinen uden dog endnu at opgive Teologien. Han aflagde derefter et kort Besøg i Hjemmet og drog derpaa atter til sine Venner i Wittenberg.

Imidlertid modnedes hans Beslutning om at gøre Medicinen til sit Hovedstudium, og 1607 drog han over Giessen, Heidelberg og

Strasbourg til Basel, hvor han i et Aar søgte Adgang til de berømte medicinske Professorer Fel. Plater, Casp. Bauhin og Jac. Zwinger. Sit Underhold erhvervede han sig her ligesom i Wittenberg ved at holde filosofiske Forelæsninger, og paa dette Grundlag udarbejdede han fra 1608 en Række filosofiske Haandbøger i Logik, Fysik, Metafysik og Etik, der snart gjorde hans Navn kendt over det halve Europa. Allerede 1607 havde man i Basel tilbudt ham den medicinske Doktorgrad, men han vilde ikke modtage den. 1608 rejste han til Italien og tilbragte Vinteren i Padova. 1609 opholdt han sig i Rom, hvor han deltog i den pavelige Livlæge Joh. Fabers Sygebesøg. S. A. besøgte han Napoli, hvor Anatomen J. Jasinus forgæves tilbød ham et Professorat i Anatomi. Ogsaa til Sicilien gjorde han en Udflugt. Hidtil havde han rejst uhindret i Italien, men da han vendte tilbage til Rom, blev han forfulgt som Kætter. 1610 var han atter i Padova, hvor han gjorde sig fortjent af »den tyske Nation«, men foretog s. A. en Rejse i Frankrig, hvor han afviste en Opfordring til at overtage et Professorat i Græsk ved Akademiet i Sedan. Under et tredje Ophold i Padova fortsatte han sine anatomiske Studier, særlig ved Dissektioner af menneskelige Lig. Paa Grundlag af disse udarbejdede han senere forskellige medicinske Disputatser og samlede endelig det hele Udbytte i sine »Anatomicæ institutiones«. Imidlertid havde han modtaget Opfordring til at gøre sine Studier frugtbringende i sit Fædreland og brød derfor op for over Wien og Pressburg endnu en Gang at besøge Basel, hvor han 1610 kreeredes til Doktor i Medicinen. Han virkede derefter en Tid i Wittenberg, hvor han holdt medicinske Forelæsninger, og her udkom første Gang 1611 hans ovennævnte anatomiske Hovedværk.

Ved Mikkelsdags Tide s. A. kom han til Jylland, hvor han modtog et Brev fra Kansleren Chr. Friis, der tilbød ham et Professorat i Latin ved Kbh.s Universitet, som han tiltraadte ved Juletid. Sin akademiske Position styrkede han yderligere n. A. ved sit Ægteskab med en Datter af Thomas Fincke. 1613 forfremmedes han til Professor med. efter Dr. G. Sascerides og aabnede sine Forelæsninger med en Tale »de philosophiæ in medicina usu«. I de ti Aar, hvori han virkede i denne Stilling, udfoldede han en mærkelig Arbejdskraft, og man forstaaer næppe, hvordan han fik Tid til at udgive sine mange Skrifter. Foruden at røgte Forelæsninger og Disputatser udgav han Aar efter Aar nye Oplag af sine filosofiske Haandbøger — i Rostock, Wittenberg, Basel, Frankfurt og Strasbourg udkom de, flere Gange dog imod hans Viden og Villie. 1618—19 var han Universitetets Rektor og holdt, da han

nedlagde denne Værdighed, en Tale »de ortu, progressu et incrementis regiæ Academiæ Hafniensis« (trykt 1620), det første egentlige Forsøg paa en særlig Fremstilling af vort Universitets Historie og et Arbejde, der vidner om et omfattende Kilstudium. 1619 fik han desuden kgl. Befaling til at udgive Skolebøger i de forskellige filosofiske Fag, det vil sige forkortede Udgaver af hans Haandbøger. Hans Skolebøger er reelt set konservative, formelt klare og korte. Under dette Arbejde søgte han ofte Raad hos sin Velynder, den lærde Holger Rosenkrantz, med hvem han havde staaet i Forbindelse siden 1610, og flere Afsnit i hans Retorik er optagne efter dennes Udkast. Det var vistnok ogsaa igennem Forholdet til denne berømte Adelsmand, at han atter kom ind paa religiøse Studier, som efter aarelange Overvejelser førte ham til Beslutningen om helt at hellige sig Teologien. Allerede i Sommeren 1622 nødte hans nedbrudte Helbred ham til at foretage en Baderejse til Karlsbad, der dog ikke havde den tilsigtede Virkning, og 1623 faldt han i en livsfarlig Sygdom. Han aflagde da det Løfte, at han, dersom han genvandt sit Helbred, herefter vilde ofre Gud alle sine Studier og Arbejder »til hans hellige Ords, som en Sjælens sande Lægedoms, Traktering og Forklaring«. Da han imod Forventning overstod sin Sygdom, modtog han 1624 et Professorat i Teologi. Efter at have styrket sig ved en ny Baderejse fortsatte han Udarbejdelsen af sine Skolebøger og fik til Løn derfor et Kanonikat i Roskilde Kapitel. 1626 blev han kreeret til Dr. theol., men var paa Grund af Svagelighed ikke til Stede ved Promotionen. I øvrigt helligede han Resten af sit Liv til teologiske og religiøse Betragtninger, som han lod fremkomme dels i Disputatser, dels i Prædikener og mindre religiøse Afhandlinger (»Om Herrens Nadvere« (1627), »Om Krijg« (1628), »Om Christo« (1627) o. s. v.). Igennem dem alle gaar der en mild religiøs Grundtone, der minder om J. Arndt og J. Gerhard. De fandt en smuk Afslutning i hans Afhandling: »De studio theologico compendiarum ratione inchoando et continuando« (1628), hvori han indtrængende paalægger de unge at studere tre Ting: den hellige Skrift, den hellige Skrift og atter den hellige Skrift, først som Børn paa Modersmaalet, siden i Grundsprogene og endelig i Kommentarerne. Som teologisk Professor viste C. B. sig helt igennem som Discipel af Holger Rosenkrantz, med hvem han gennem Aaringer stod i et livligt Brevskifte. Baade hvad Hovedtanker og Enkeltheder angaar, er hans teologiske Skrifter at betragte som direkte Laan fra Rosenkrantz. — 1629, da C. B. sidste Gang var Universitetets Rektor, rejste han i Juli til Sorø. Paa Vejen blev han syg af Kolik og Stensmerter. Sygdommen

tiltog, da han kom til Sorø, og her afgik han ved Døden i Professor J. Bursers Hus. Fra 1616 bespiste han en Dag om Ugen 50 fattige Skolebørn, og i sit Testamente gav han 200 Speciesdl. til fattige og 100 Speciesdl. til Vor Frue Kirkes Udbedring.

C. B. hører til Danmarks mest berømte Videnskabsmænd i det 17. Aarh. Denne Berømmelse skyldes ikke, at han var en original Begavelse, frugtbar paa nye Synspunkter, men især hans usædvanlige pædagogiske Evner. Han forstod med intuitiv Sikkerhed baade at udskille det forældede og overflødige i Tidens Lærdomskompleks og at fremstille det tilbageblevne Stof formuleret klart og skarpt med tydelig Fremhæven af Hovedpunkterne. I filosofisk Henseende hører han til den strengt aristoteliske Retning, der brød Staven over den foregaaende Periodes ramistisk-prægede Opposition mod Stagiritens Eneherredømme, og betegner saaledes en Tilbagevenden til den middelalderlige dialektiske Metode. Som Teolog er han — som Hans Poulsen Resen, Holger Rosenkrantz og hans nære Ven Jens Dinesen Jersin — typisk for den, navnlig af Johann Arndt paavirkede, lutherske Ortodoksi, der afløste Filippismen. C. B. og hans Fæller repræsenterer en Fromhedstype, for hvem Maalet var en personlig oplevet Tro og en bibelfast Teologi, der ikke fortabte sig i gølge Lærestridigheder, men gav sig virksomme Udslag i det praktiske Liv.

J. D. Jersin: Ligpræd. over C. B., 1632. C. E. Brochmand: Vita et mors Caspari Bartholini, 1629. Kirkehist. Saml., 3. Rk., VI, 1887—89, S. 40 ff. Personalhist. Tidsskr., 6. Rk., IV, 1913, S. 209 f. J. Oskar Andersen: Holger Rosenkrantz den Lærde, 1896, S. 127, 176 ff., 197, 203 ff., 240 ff. Sorø, udg. af Soransk Samfund, I, 1924, S. 591. Danmarks Adels Aarbog, XLIX, 1932, II, S. 115.

Bjørn Kornerup (S. M. Gjellerup).

Under C. B.s store Studierejse var det navnlig Universiteterne i Basel og Padova, der havde Betydning for hans *lægevidenskabelige* Studiers Fremme, og han opholdt sig paa begge disse Steder gentagne Gange. I Basel virkede endnu den gamle Felix Plater, lige udmærket som Anatom og som praktisk Læge, og foruden af ham nød C. B. Undervisning af Jacob Zwinger, der ogsaa docerede den nye paracelsistiske Medicin, og af Anatomen Caspar Bauhin, der 1610 kreerede ham til Doktor i Medicinen («Paradoxa medica»). I Padova levede endnu dengang en meget berømt anatomisk Veteran, Fabricius ab Aqvapendente, og dennes ansete Discipel og Efterfølger i Professorposten, Casserius (der var begyndt som Fabricius' Anatomitjener), udfoldede ogsaa en betydelig Virksomhed. Her øvede C. B. sig flittigt i anatomisk Dissektion og arbejdede

i Følge Sønnen Thomas B.s Angivelse med paa Præparater til Pladerne i Casserius' berømte Værk om Sanseredskaberne («Pentæstheseion»). I øvrigt var vistnok paa dette Sted Eustach. Rudius, en fremragende Galenist, hans vigtigste Lærer. Ogsaa i Rom og Napoli dyrkede han med Udbytte lægevidenskabelige Studier.

Ligesom senere hans mere navnkundige Søn Thomas røbede han i en tidlig Alder baade Læse- og Skrivelyst. Det gav sig Udslag i en Række lærde Disputatser, »Problemata philosophorum et medicorum exercitationes« (Wittenberg 1611), og i hans s. A. og sst. publicerede anatomiske Haandbog, »Institutiones anatomicæ«. Denne »Ledetraad i Anatomien« fik i Aarenes Løb en stor Udbredelse. Den blev i 21 Aar i hvert Fald optrykt fem Gange (Rostock, Strasbourg og Oxford). Skønt den ikke engang var illustreret, udfyldte den et Savn derved, at den var let at haandtere og dens Stof vel ordnet. Til de fire traditionelle topografiske Hovedafsnit (Underliv, Bryst, Hoved og Lemmer) var der føjet fire »libelli«, der indeholdt en sammenhængende Beskrivelse af de fire store Organsystemer: Blod- og Pulsaarer, Nervesystem og Skelet. Det er tillige den første Lærebog, i hvilken de af Casserius paaviste Lugtnerver er beskrevne som det første Par Hjernenenerver. I øvrigt indeholder Bogen ikke synderligt af egentlig nye Opdagelser eller originale Synspunkter. Forfatteren var og blev ingen Banebryder i denne Forstand, og han var tilmed kun 25 Aar gammel ved dens første Publikation. Det lidet nye, der findes, er oven i Købet til Dels kun af temmelig imaginær Natur, saaledes Forfatterens Betegnelse af de af Eustachius kort i Forvejen opdagede Binyrer som »Capsulæ atrabiliares«, idet han opfattede disse Organer som hule og Afsondringssteder for »den sorte Galde«, en Vædske, der endnu den Gang spillede en stor Rolle i ætiologisk Henseende. En endnu større Berømmelse skulde C. B.s anatomiske Haandbog dog opnaa, efter at hans Søn Thomas (s. d.) 1641 havde overtaget Udgivelsen. Den suppleres af nogle »Controversiæ anatomicæ«, der først udkom efter B.s Død 1631, og som i seks Afdelinger omhandler forskellige indviklede anatomiske og fysiologiske Spørgsmaal.

Af megen lægevidenskabelig Interesse er hans »De studio medico inchoando, continuando et absolvendo, consilium breve atque extemporaneum« (publiceret 1628 i »Opuscula quatuor singularia«), en til Jonas Charisius' unge Søn Peder og til hans egne seks Sønner dediceret Vejledning, hvori han giver en detailleret og nøjagtig Anvisning til, hvilke Fag og Videnskaber den medicinske studerende bør lægge sig efter, hvorledes og ved hvilke Hovedforfatteres Hjælp han skal studere dem, og hvilke fremmede Universiteter og Pro-

fessorer han navnlig skal søge hen til for at supplere sine Studier. Han begynder med at indskærpe »Pietas« og et dagligt Studium af Bibelen som det fremfor alt fornødne. Ganske særlig interessante er hans Anvisninger til Studiet af »Pharmacopoea Spagyrica«, idet han her med stor Ros fremhæver den nye paracelsistiske Medicins praktiske Præstationer og saaledes viser sig uhildet af den Galenske Lære. Ligesom Paracelsus er han saa fordomsfri at tilraade ikke at skamme sig ved at udspørge »aniculis et barbitonsoribus« om Husraad, »der ogsaa kunne være meget nyttige«. — Stik fra 1622 og af Simon de Pas 1625.

V. Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevesen, I, 1873, S. 270—74. P. L. Panum: Vort medicinske Fakultets Oprindelse og Barndom, 1879, S. 56—91. C. C. A. Gosch: Danmarks zoolog. Lit., II, 1, 1873, S. 10—23. Jul. Petersen: Bartholinerne og Kredsen om dem, 1898. E. Ingerslev: Fragmenter af Fødsels-hjælpens Hist., II, 1907, S. 321. V. Maar i Ugeskr. f. Læger, 1916.

V. Meisen (Jul. Petersen).

Bartholin, Caspar, 1655—1738, Generalprokurør, Læge. F. 10. Sept. 1655 i Kbh. (Frue), d. 11. Juni 1738 sst., begr. sst. (Frue K.). Forældre: Professor Thomas B. (s. d.) og Hustru. Gift Sept. 1679 med Anna Fabricius, f. 10. Nov. 1643, d. 18. Febr. 1713 i Kbh. (gift 1° med Kancelliforvalter, Assessor Jørgen Ernst Reitzer, d. 1676), D. af Læge, Dr. jur. & med. Christian F. (1601—66, gift 2° med Magdalene Motzfeldt, 1617—91) og Else Steffensdatter Rohde (d. 1650).

C. B. blev Student 1671, privat dimitteret, og hans Studier, eller maaske mest hans Faders Indflydelse, skaffede ham allerede 1674 Udnævnelse til Professor philosophiæ ved Universitetet, dog saaledes, at han kunde fortsætte sine Studier i Udlandet. Han tiltraadte samme Foraar en treaarig Rejse, studerede bl. a. ved Leidens Universitet og besøgte Frankrig, Italien o. fl. Steder, idet han overalt gjorde sig bemærket ved sin for en saa ung Mand usædvanlige Lærdom; man har da ogsaa fra denne Tid adskillige Skrifter fra hans Haand om saare forskellige Emner, dels hentede fra Lægevidenskab, dels fra den klassiske Arkæologi. Efter sin Hjemkomst tiltraadte han sit Professorat og begyndte sin Virksomhed med Forelæsninger over Anatomi og Fysik; 1678 blev han Dr. med., efter Faderens Død (1680) Medlem af det medicinske Fakultet; Rektor ved Universitetet var han 1687 og siden oftere. For øvrigt gav den Maade, hvorpaa han og hans Slægt, B.er og Worm'er, fremmede deres egne Interesser ved Universitetet — især ved bestandig at sørge for, at de flest mulige Professorater overdroges dem —, Anledning

til en 1707 fremkommen anonym Klage, der til Dels satte en Stopper for Slægtens Nepotisme.

Indtil 1701 vedblev B. at docere Anatomien, og efter den Tid har hans Virksomhed som Universitetslærer næppe været stor, saa meget mere som der efterhaanden var blevet lagt Beslag paa hans Kræfter og Tid i ganske andre Retninger. Som saa mange andre Embedsmænd fik han nemlig Sæde i Højesteret (1691), og 1719 betroede Kongen ham den ansvarsfulde og omfattende Post som Generalprokurør, som han beklædte til 1729. Det gik ham som flere andre, at hans Brugbarhed skaffede ham saa mange Embeder, at man ikke fatter, hvorledes han kunde overkomme dem. 1724—30 var han Deputeret for Finanserne. Den største Hædersbevisning blev ham til Del, da Frederik IV. 1729 gav ham det hvide Baand, som endnu aldrig havde smykket nogen borgerlig og selv til adelige uddeltes sparsomt. To Aar efter optoges han med sin Slægt i Adelsstanden. Efter sin Fader havde han arvet Hagestedgaard, som han solgte 1686.

B.s litterære Arbejder er talrige fra den Epoke af hans Liv, da han endnu ikke var overlæstet med uvidenskabelige Embedspligter; efter den Tid er de kun faa. Som ovenfor nævnt har han leveret flere Arbejder i den klassiske Arkæologi (om de gamles Øresmykker, om de gamles Fløjter, om Skikke ved Barselen — efter en romersk Sarkofag); men sin største Betydning har han som lægevidenskabelig Forfatter. Han blev født saa sent, at Faderen, der tidlig trak sig tilbage fra den egentlige lægevidenskabelige Professorvirksomhed, ikke i saa Henseende kunde være hans Lærer. I Anatomi og Fysiologi — de Fag, som han i Overensstemmelse med de B.ske Traditioner, i det mindste i den tidligere Del af sit Liv, særlig dyrkede — var derimod Steno hans egentlige Lærer, og de Arbejder, han i denne Retning har publiceret, viser alle tydelig Paa-virkning af Lærerens Synspunkter og Ideer. Dennes betydningsfulde Opdagelser paa Kirtelsystemets Omraade førte Disciplen endog videre paa et enkelt Punkt, idet han, først hos en Kalv (1682), senere ogsaa hos andre Dyr, opdagede en særlig vid Udførselsgang fra den ene af Spytkirtlerne (glandula sublingvalis), som han beskrev i en 1684 udgiven Afhandling, og som fremdeles bærer hans Navn (Kirtelens mindre Udførselsgange er væsentlig opdagede af Steno, men bærer i øvrigt Navn efter Leipziganatomen Rivinus, der ogsaa beskæftigede sig med disse Undersøgelser). Nogle Slimkirtler ved Indgangen til de kvindelige Kønsorganer fremtræder ligeledes ofte i Haandbøgerne under B.s Navn, fordi han først har paavist og beskrevet dem hos Mennesket (i et Brev til den romerske

Anatom Riva 1677), medens de dog allerede forinden var paaviste hos Koen af den berømte Parisanatom Duverney. I en til 3. Udg. af M. Lysers »Culter anatomicus« (1679) tilføjet Afhandling giver han forskellige gode Vink med Hensyn til Dissektion og anatomisk Demonstration, ligesom han ogsaa i en vis Modsætning til Steno stærkt accentuerer Mikroskopets Betydning for anatomiske Undersøgelser, men for øvrigt slutter han sig ogsaa her til sin Lærer og til de af denne givne Anvisninger. Foruden de nævnte Arbejder publicerede han som medicinsk Professor et ret betydeligt Antal Dissertationer af anatomisk og fysiologisk Indhold, dog næppe nogen af særlig fremragende Betydning.

C. B. maa som Videnskabsmand i det hele opfattes som den uoriginale Dygtighed, der afslutter den B.ske Glansperiode i dansk Medicinalhistorie. Han stiftede ikke Skole, og fra nu af gik det tilbage med Lægevidenskaben i Danmark. Naar Riegels i stærke Udtryk bebrejder B., at han sveg sit egentlige Kald, Videnskabsmandens, for at være Adels Haandlanger og arbejde i Kollegierne, er dette næppe ganske uden Grund, og at han blev trukket frem af den Reventlowske alt formaaende Slægt, er der ogsaa andet, der tyder paa, end Riegels' Udsagn alene. Hvorledes B.s Virksomhed uden for Universitetet har været, er det nu vanskeligt at dømme om; det taler for hans Uundværlighed, at han efter de ved Frederik IV.s Død indtraadte store Forandringer beholdt sine Embeder og belønnedes af Christian VI. med Adelsbrevet. — Justitsraad 1694. Etatsraad 1708. Konferensraad 1722. — Hv. R. 1729. — Tvivlsomt Maleri paa Universitetet. Stik af J. Edelinck, Paris, 1676.

C. Giessing: Jubel-Lærere, II, 1, 1781, S. 51—65. N. D. Riegels: Fierde Fride-
richs Hist., II, 1799, S. 362—66. F. Richardt og T. A. Becker: Prospecter af
danske Herregaarde, XVII, 1865, Hagested. C. C. A. Gosch: Danmarks zoolog.
Lit., II, 1, 1873, S. 262—77. Minerva, 2. Aarg., I, 1786, S. 1—27. H. Matzen:
Kbh.s Univ. Retshist., II, 1879, S. 242 ff. R. Nyerup: Kbh.s Univ. Annaler,
1805, S. 212 f. E. Ingerslev: Fragmenter af Fødselshjælpens Hist., II, 1907,
S. 323. Danmarks Adels Aarbog, XLIX, 1932, II, S. 122.

V. Meisen (G. L. Wad og Jul. Petersen).

Bartholin, Caspar Christopher, 1700—65, Kancelliembedsmand. F. 11. Nov. 1700, d. 26. Jan. 1765 i Kbh. (Frue), begr. i Soderup K. Forældre: Landsdommer Christopher B. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 26. Maj 1735 i Kbh. (Frue) med Else Worm, f. 17. Febr. 1703, d. 19. Maj 1740 i Kbh. (Frue), D. af Biskop Christen W. (s. d.) og Hustru. 2° 20. Maj 1744 paa Aastrup med Elisabeth Hedevig Eichel, f. 1729, d. 24. April 1755 i Kbh. (Soderup), D. af Lands-

dommer Just Valentin E. til Stamhuset Aastrup (ca. 1690—1743) og Christiane Schouboe (1692—1745).

B. udnævntes 1720 til Sekretær i Danske Kancelli, blev 1727 tillige Sekretær i Kommissionen for de fattiges Væsen, 1734 Assessor i Højesteret og fik ca. 1739 Sæde i Kancellikollegiet. B., der vedblev at være Medlem af Kancellikollegiet, gav fra 1746 stadigt Møde i Højesteret og konstitueredes 1763 som Justitiarius; han skulde dog kun forrette »Justitii vices«, indtil der kunde beskikkes en virkelig Justitiarius, og opnaaede aldrig selv denne Stilling, som umiddelbart efter hans Død blev besat med Mogens Rosenkrantz. Da B.s Hustru var eneste Barn, overtog han efter Svigermoderens Død Stamhuset Aastrup (nu hørende under det grevelige Dannemandske Stift), som forblev i hans Familie mere end et halvt Aarhundrede. Efterkommerne antog Navnet B.-Eichel, men selv brugte han det sjældent. — Justitsraad 1735. Etatsraad 1747. Konferensraad 1760.

S. Vedel: Højesterets Historie under Enevælden, 1888, S. 281. Luxdorps Dagbøger, udg. af E. Nystrøm, I—II, 1915—30. Danmarks Adels Aarbog, XLIX, 1932, II, S. 127.

Eiler Nystrøm.

Bartholin, Christopher, 1657—1714, Landsdommer. Døbt 23. Dec. 1657 i Kbh. (Frue), d. 13.—14. April 1714 paa Kaas, begr. i Lime K., Salling. Forældre: Professor Thomas B. (s. d.) og Hustru. Gift 16. Juli 1682 paa Krogerup ved Humlebæk med Marie Anne (Mariane) Grove, f. paa Nellerup, døbt 1. Jan. 1662 i Gilleleje, begr. 4. Sept. 1733 i Lime K., D. af Fyrforvalter Peder Jensen G. (1615—73, gift 1° med Ane Christensdatter Langbjerg (Longomontanus), d. 1659) og Dorothea Steffensdatter Rohde (1633—77, gift 2° med Hans Rostgaard, s. d.).

B. blev Student (privat dimitteret) 1672 og tilbragte en Del af sin Ungdom paa Rejser i Udlandet; 1674 studerede han i Leiden, og 1677 udgav han i Rom det eneste Skrift, der haves fra hans Haand, en kort Levnedbeskrivelse af Vitalianus Borromæus efter et Haandskrift, han havde fundet i det medicæiske Bibliotek. Imidlertid var han 1676 blevet designeret Professor i Matematik ved Universitetet, for at han kunde overtage Villum Langes Funktion under dennes Forfald; men den akademiske Løbebane har formodentlig ikke tiltalt ham; thi ca. 1680 blev han Sekretær i Danske Kancelli, og 1684 udnævntes han til Landsdommer i Nørrejylland, hvor han ejede Herregaarden Bajlumgaard og senere købte Kaas og Haastrup i Salling, som han alle besad til sin Død. B., der 1696—1707 var Vicestiftsbefalingsmand over Aalborg Stift og Viceamtmand i Aalborghus Amt samt fra 1699 første Landsdom-

mer, var 1687 blevet Kancelliraad, 1693 Justitsraad, 1699 virkelig Justitsraad og 1709 Etatsraad. Fra ham stammer den nulevende Slægt B.

C. Giessing: Jubel-Lærere, II, 1, 1781, S. 64 Tab. A. Thura: Idea hist. lit. Dan., 1723, S. 190 f. F. Richardt og T. A. Becker: Prospector af danske Herregaarde, XV, 1863, Kaas. E. Tauber og A. H. Nielsen: Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg, 1879—80, S. 61 f. Danmarks Adels Aarboeg, XLIX, 1932, II, S. 122.

S. Nygård (G. L. Wad).

Bartholin, Hans, 1665—1738, Teolog. F. 16. April 1665 paa Hagedstedgaard, døbt 10. Maj i Kbh. (Frue), d. paa Kongsdal, begr. 31. Okt. 1738 i Kbh. (Frue K.). Forældre: Professor Thomas B. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 13. Dec. 1694 i Kbh. (Frue) med Anna Maria Reitzer, f. 8. Febr. 1668, d. 9. Marts 1733, begr. i Kbh. (Frue K.), D. af Kancelliforvalter, Assessor Jørgen Ernst R. (d. 1676) og Anna Fabricius (1643—1713, gift 2° med Generalprokurør Caspar Bartholin, s. d.).

Indtil sin Faders Død (1680) blev H. B. undervist i sit Hjem paa Hagedstedgaard, men kom senere i Kbh.s Skole, hvorfra han 1683 blev Student. Allerede 1684 rejste han udenlands for i Tyskland, Holland, England og Frankrig at studere østerlandske Sprog og bibelsk Filologi. I Paris sluttede han et nøje Venskab med sin Landsmand Morten Reenberg, der ved at besøge ham daglig fik ham trukket ud af daarligt Selskab — en Vennetjeneste, som H. B. aldrig glemte. 1688 blev han hjemkaldt for at overtage et Professorat i Filosofi og et Adjunktur i Teologi ved Universitetet, 1691 blev han Provst ved Kommunitetet og 1692 Professor i Hebraisk. Endelig blev han 1693 Professor i det teologiske Fakultet, og som saadan forsvarede han 1695 for den teologiske Doktorgrad en Disputats: »De Deo triuno«, den sidste teologiske Doktorhandling i lange Tider; først 1736 fandt den næste Sted. H. B. blev Medlem af den Kommission, der efter kongelig Ordre 1696 traadte sammen for at gennemse Baggers Alterbog og for, navnlig med Kingos Salmebog som Grundlag, at udarbejde »en fuldkommen Salmebog« baade til Kirkebrug og til Husandagt. Da Sjællands Bispestol blev ledig 1710, ventede mange at se H. B. som Henrik Bornemanns Efterfølger; men Christen Worm, en Ætling af en anden berømt Professorfamilie, blev foretrukket for ham, efter Sigende fordi Jacob Lodberg gennem sin Ven, Hofpræsten F. J. Lützens, havde modarbejdet hans Valg. Det var Venskabet med Magister Reenberg, der havde bragt H. B. i Fejde med Lodberg, og Striden mellem de to Teologer drejede sig navnlig om det Spørgsmaal, hvorvidt Englene var skabte i de seks Dage eller før

disse. Det første paastod H. B., og han har i en særlig Disputats bekæmpet den modsatte Opfattelse som Socinianisme. H. B. var nemlig ikke blot en lærd, men ogsaa en ivrig ortodoks Teolog. I sin »Elementa theologica« (1710), der paa Grund af sin Klarhed og Overskuelighed i en Del Aar var en yndet teologisk Lærebog, har han givet en Fremstilling af Dogmatikken, der i visse Maader kan betragtes som en Vejledning til Forstaaelse af Jesper Brochmands berømte System. I H. B. havde Pietismen en af sine bitreste Modstandere. Da Pietisterne begyndte at arbejde for Missionen, søgte han i nogle Teses, der kun foreligger i Haandskrift (Ny kgl. Saml. 4to 1151 a), at gendrive deres store Forventninger om Hedningernes Omvendelse; da der i 1723 udkom en pietistisk farvet Katekisme, anbefalet af Biskop Worm, advarede han mod Bogen som farlig for den rene Lære (Thottske Saml. 4to 1578), og ikke mange Aar før sin Død samlede han alle sine Indvendinger mod Pietismen i et lille, ligeledes kun haandskrevet, Arbejde, »Kort Undervisning om en Del Pietisternes Vildfarelser« (Gl. kgl. Saml. 4to 1495). Ligeledes er der i officielle Betænkninger og Privatbreve fra hans Haand bevaret en Række skarpe Udtalelser, der klart nok viser hans fjendtlige Stemning over for Pietisterne. Med Bitterhed talte han saaledes om, at »Hofjesuiternes skinhellige Griller har mere Gehør end den rene Lære«. Modstanderne lod imidlertid ikke H. B. uden Svar. Den sværmske Degn paa Lolland Christian Mundt mente endog at kunne bevise, at H. B. hverken forstod »Begyndelsens Elementer i Guds synderlige Ord eller den almindelige Katekismus«, og han erklærede, at i H. B.s »Elementer« var der »ikke een Trosartikel ret lært efter Troens Maade i Profeternes og Apostlernes Skrifter uden den ene Artikel om den hellige Skrift«, som B. efter hans Mening endda ikke forstod. 1731 nedlagde H. B. alle sine Embeder og trak sig tilbage til Herregaarden Kongsdal, der dog ikke var hans Ejendom.

C. Giessing: Jubel-Lærere, II, 1, 1781, S. 66—86. L. N. Helveg: Den danske Kirkes Hist. efter Ref., 2. Udg., I, 1857, S. 577 f., 603, 610; II, 1883, S. 20 ff. Univ. Program ved H. B.s Promotion til Dr. theol. 1695. Kirkehist. Saml., 3. Rk., I, 1874—77, S. 235 f.; III, 1881—82, S. 490, 776 f.; IV, 1882—84, S. 56 f.; 4. Rk., I, 1889—91, S. 274 ff.; 5. Rk., I, 1901—03, S. 269 ff. H. F. Rørdam: Hist. Saml., I, 1891, S. 363, 366; II, 1896, S. 348 ff. Personalhist. Tidsskr., 8. Rk., VI, 1927, S. 157. Danmarks Adels Aarbog, XLIX, 1932, II, S. 123.

Fr. Nielsen (Bjørn Kornerup).*

Bartholin, Iver, se Bertelsen.

Bartholin, Rasmus, 1625—98, Fysiker, Matematiker og Læge. F. 13. Aug. 1625 i Roskilde, d. 4. Nov. 1698 i Kbh., begr. sst.

(Frue K.). Forældre: Professor Caspar B. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 17. Sept. 1661 i Roskilde med Anna Hansdatter, f. 11. Jan. 1641 i Roskilde, d. 20. Jan. 1684 i Kbh. (Frue), D. af Rektor i Roskilde Hans (Johan) Frederiksen og Maren Glob; 2° 5. Marts 1686 i Helsingør (Olai) med Anna Margrethe Braem, f. 5. Okt. 1652, d. 2. Juni 1703 i Kbh. (Frue) (gift 1° 1677 med Toldskriver i Helsingør, Lic. jur. Johan Lambertsen Lihme, 1649—78), D. af Tolder i Helsingør Gødert B. (s. d.) og 2. Hustru.

R. B. blev Student fra Herlufsholm 1642 og drog efter nogle Aars Studium i Kbh. til Leiden, hvor han immatrikuleredes 1646. N. A. tog han af Hensyn til fremtidige Ansættelser Magistergraden i Kbh., men drog atter til Udlandet, hvor han blev til 1656, først fire Aar i Leiden, derefter længere Tid i Frankrig og i Italien, hvor han 1654 blev Dr. med. i Padova, og endelig kortere Tid i England. I Leiden grundlagdes R. B.s Hovedinteresse, Matematikken, og om hans Anseelse allerede da vidner det, at det blev betroet ham at udgive Fr. v. Schootens Forelæsninger over Descartes' Matematik (1651, heri en selvstændig Afhandling af R. B.). Han blev ogsaa stærkt opfyldt af Descartes' Filosofi. I Frankrig stiftede han bl. a. Venskab med den fremragende Matematiker de Beaune og tilbød sin Hjælp ved Udgivelsen af dennes Forelæsninger. Samarbejdet kom dog ikke i Stand, mens de Beaune levede, men hans efterladte spredte Notater blev af R. B. bearbejdet og samlet til en Helhed, der udkom 1659. Dette Værk, der 1683 optryktes som Vol. II af Descartes' Geometri, har R. B. altsaa reddet for Efterverdenen. Han vendte hjem, da der kunde skaffes ham et Professorat i Matematik, som han tiltraadte 1. Febr. 1657, og allerede Aug. s. A. blev han tredie Professor i Medicin. I de ogsaa for Universitetet vanskelige Krigsaar holdt han Forelæsninger over begge Fag og arbejdede flittigt, idet der fra disse Aar foreligger en Række matematiske Afhandlinger og fra 1664—66 Observationer af den store Komet. 1671 blev han ordinær Professor i Medicin, men allerede 1678 blev han efter Ansøgning Professor honorarius uden Undervisningspligt. Frederik III. overdrog R. B. at udgive Tyge Brahes Observationer paa Grundlag af de Haandskrifter, som var afkøbt Keplers Efterladte, og der anvistes Penge til Medhjælp og til Vederlag for R. B. Blandt de mest betroede Hjælpere var Ole Rømer, der senere blev gift med R. B.s Datter. Ved Frederik III.s Død var Afskriften omtrent færdig, men der kunde nu ikke skaffes Penge. Astronomen Abbed Picard fra Paris, der kom til Kbh. for at bestemme Uraniborgs Beliggenhed, fik da Observationerne og Ole Rømer med til Paris, hvor han mente

at kunne skaffe de fornødne Midler, men dette lykkedes heller ikke. Originalhaandskrifterne kom tilbage til Danmark. Man har, vistnok med Urette, bebrejdet R. B., at dette Arbejde ikke blev fremmet; det, der blev færdigt, er omhyggeligt udført.

R. B.s videnskabelige Hovedværk er Opdagelsen af Dobbeltbrydningen i islandsk Kalkspat («*Experimenta crystalli Islandici disdiacastici*», 1669). I dette Arbejde redegøres først saa indgaaende for Krystalform, Spalteretninger, karakteristiske Vinkler m. m., at R. B. med Rette ved Siden af Steno nævnes som Krystallografiens Grundlægger. Derefter berettes om det aldrig før set, at en Lysstraale, der trænger ind i Krystallen, derinde deler sig i to, hvoraf kun den ene følger Descartes' Brydningslov. R. B. maaler Brydningsforholdet for den »ordinære« Straale paa en ny Maade og prøver paa at give en simpel Lov for den »ekstraordinære« Straales Brydning. Denne Lov er dog ikke rigtig, men Newton opstillede lidt senere ogsaa en urigtig Lov. Dette første danske eksperimentalfysiske Arbejde, hvorved Danmark kom til at deltage i det 17. Aarh.s store fysiske Fremskridt, fik yderligere Betydning ved, at det lykkedes Huyghens at forklare Dobbeltbrydningen ud fra sin Bølgeteori for Lyset og derved blev saa overbevist om dennes Rigtighed, at han fik Mod til at offentliggøre den. R. B.s Skrift er udgivet i tysk Oversættelse 1922.

R. B. blev 1671 Lærer for Prins Jørgen, var 1675—93 Assessor i Højesteret, Universitetets Rektor 1666, 1674 og 1683, blev 1667 kgl. Mathematicus. Som Læge indførte han Kininen som Middel mod Andendagsfeberen. Hans Universitetstaler viser ham som en nøgtern, fornuftig Mand, en kraftig Modstander af Disputationerne og en ivrig Forkæmper for det danske Sprog for at kunne bringe Kundskab til det menige Folk (Talen »*De studio linguæ danicæ*« 1674, optrykt i H. Bertelsen: »*Danske Grammatikere*«, I, 1915, dansk Oversættelse ved C. Behrend, 1914). Han ejede Lindholm ved Roskilde. Ved sin Død testamenterede han en Del af sin Formue til videnskabelige og filantropiske Formaal. — Kancelliraad og Justitsraad 1684. Etatsraad 1694. — Posthumt Maleri i Familieej. Stik fra 1688.

Danmarks Adels Aarvog, XLIX, 1932, II, S. 120. Descartes: Oeuvres, publ. par Adam et Tannery, Suppl. 1913, S. 29—37, 45—48. V. Maar: Den første Anvendelse af Kinabark i Danmark, 1925. *H. M. Hansen.*

Bartholin, Thomas, 1616—80, Læge. F. 20. Okt. 1616 i Kbh., d. 4. Dec. 1680 paa Hagededgaard, begr. i Kbh. (Frue K.). Forældre: Professor Caspar B. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 8. Maj

1649 med Else Christophersdatter, f. 5. Nov. 1634, d. 17. Marts 1675 paa Hagedstedgaard, D. af Borgmester i Kbh. Christopher Hansen (s. d.) og 1. Hustru. 2° 20. Okt. 1678 i Kbh. med Magdalene Rohde, d. 24.—25. Okt. 1708 i Kbh. (Petri) (gift 1° 1667 med Stadshauptmand, Handelsmand i Kbh. Cort Heinrich Mercker, 1607—71), D. af Handelsmand Steffen R. (1587—1638) og Marie Olufsdatter (1596—1650).

Sin første Undervisning fik T. B. sammen med Jørgen Fuirens Sønner af private Lærere, bl. a. den senere Livlæge Poul Moth. Ved sin Faders Død fik han til Formynder sin Mosters Mand, Ole Worm, der med megen Interesse og Kærlighed tog sig af den begavede Drengs Opdragelse. Efter 1634 at have deponeret ved Kbh.s Universitet studerede han her de forskellige Videnskaber, bl. a. ogsaa Medicin; den prædominerende Teologi var dog dengang endnu hans Hovedstudium. Allerede 1636 optraadte han som Respondens for 1. Afdeling af Ole Worms »Institutiones medicæ«, og n. A. rejste han med Understøttelse af denne og af sin Bedstefader Thom. Fincke til Udlandet sammen med sin ældre Broder Bertel. Hans Faders og Ole Worms ansete Navne og dennes anbefaling skaffede ham overalt en udmærket Modtagelse, og han studerede først tre Aar i Leiden, hvor Lægevidenskaben og særlig Anatomien dengang blomstrede, og hvor Vorstius Falkoburgus og navnlig Anatomen Joh. Walæus var hans Lærere; med den sidstnævnte sluttede han et nært Venskab. Han studerede ogsaa andre Videnskaber, saaledes navnlig Filologi hos Salmasius og Heins, men under Opholdet i Leiden modnedes dog efterhaanden hans Beslutning om at hellige Lægevidenskaben sine Kræfter, saaledes som det fremgaar af Breve til Ole Worm.

Af hans Brevveksling med denne ses det ogsaa, at han med Iver kastede sig over forskellige da brændende anatomiske Spørgsmaal, saaledes over Undersøgelse af de af Aselli kort i Forvejen opdagede Mælkekar og af Harveys Lære om Blodcirkulationen, ligesom det af Worms Breve til ham fremgaar, at han i denne havde en udmærket lægevidenskabelig Raadgiver og Vejleder, der indskærpede ham Vigtigheden af uafbrudt og nøjagtig Iagttagelse som første Betingelse for virkeligt Fremskridt i Naturerkendelsen. Hans stadig stærkt fremtrædende Tilbøjelighed til litterær Produktion gav sig allerede nu Udtryk i Udarbejdelsen af en forbedret og illustreret Udgave af Faderens anatomiske Lærebog (1641) i Leiden. Hans egne Tilføjelser til Udgaven er vel kun af mindre Betydning, og de allerfleste af Illustrationerne laant andetsteds, men Bogen fik dog megen Interesse ved den gode Bistand, der blev ham til Del

fra hollandske lærdes Side, saaledes ved vigtige tilføjede Bemærkninger om Hjernens Struktur af hans berømte jævnaldrende, Franciscus de le Boë Sylvius, der dengang var Læge i Amsterdam, og især ved to Breve om Blodumløbet og om Mælkekarrene af hans Lærer og Ven Walæus, der er trykt i Værkets Slutning. Den Omstændighed, at Harveys nye banebrydende Lære her første Gang i en Haandbog blev fuldt ud godkendt, gav Udgaven en ganske særlig Betydning.

Imidlertid havde han 1640 paa Grund af Sygdom forladt Leiden, og da han paa Grund af Krigsuroligheder maatte opgive et paa-tænkt Kurophold i Spaa, drog han til Paris, hvor han studerede under de to daværende Professorer ved Collège royal, R. Moreau og den berømte Anti-Paracelsist Guy Patin, medens han ikke synes at være kommet i megen Berøring med den yngre Riolan. N. A. rejste han videre til Montpellier, hvor han gjorde sig bemærket ved at tage Del i en medicinsk Disputation om Mælkekarrene, men for øvrigt følte sig mindre tilfreds. Han skyndte sig derfor endnu samme Efteraar sammen med sin Broder Caspar bort til Padovas berømte Universitet, hvor han opholdt sig i to Aar og nød en voksende Anseelse, hvorom hans Valg til Consiliarius for den tyske Nation og derefter til Prorektor og Syndikus ved Universitetet vidner. Han blev ogsaa med megen Venlighed modtaget af den her bosatte berømte danske Læge Joh. Rhode, Ole Worms Ven, gennem hvem han blev bekendt med den tyske Anatom Joh. Vesling, der en Tid lang var Professor i Padova. Foruden anatomiske Studier under dennes Vejledning dyrkede han Kirurgi hos Marchettis, praktisk Medicin hos Sala og Sylvaticus, men bekender i øvrigt i Breve til Worm, at hans Studier i denne Tid i det hele var blevet noget vidtsvævende, og at Lægevidenskaben dog ikke fuldt formaaede at fængsle ham, en Bekendelse, som giver Worm Anledning til at indskærpe ham at holde fast ved denne Videnskab, bl. a. af den praktiske Grund, at han var bestemt til Vikar for sin gamle Morfader Thomas Fincke. Derfor opfordrer Worm ham ogsaa til snarest muligt at afslutte sine udenlandske Studier og komme hjem, men det er tydeligt af B.s Svar, at han ikke havde Lyst dertil, og han undskylder sig da navnlig med sit svagelige Helbred. Han rejste 1643 videre sydpaa, først til Rom og derfra til Napoli og Sicilien, hvor han i Messina afslog et Tilbud om en vellønnet Professorplads. Han gjorde Forsøg paa at naa Ægypten, men naaede paa Grund af smitsom Sygdom paa Skibet kun til Malta, hvor de talrige »Glossopetræ« (forstenede Hajtænder), som man efter en Legende tillagde overordentlige helbredende

Kræfter, vakte hans særlige Opmærksomhed. At fastslaa disse mærkelige Formationers egentlige Beskaffenhed var imidlertid ikke ham, men hans Discipel Niels Stensen forbeholdt. Paa Tilbagevejen herfra opholdt han sig i længere Tid i Napoli, hvor han navnlig studerede Anatomi og Kirurgi hos Marcus Aurelius Severinus, men i øvrigt var syg og lidende af Nyresten, den Sygdom, der senere fulgte ham og endte hans Liv. I Slutningen af 1644 kom han tilbage til Padova, hvor han forblev den største Del af det næste Aar, og hvor han publicerede sit næste litterære Arbejde, en lærd Disputats »de unicornu«, 3: Enhjørningen. I Padova fik han en ny Paamindelse fra Worm om at komme hjem for at overtage et ledigt Professorat i Veltalenhed, men han undslog sig atter og rejste til Basel, hvor han — ligesom i sin Tid hans Fader og Ole Worm — 1645 blev kreeret til Doktor i Medicinen sammen med sin daværende Rejsefælle, Henrik Fuiren. Foruden sin Doktor-dissertation (»de pleuritide«) udgav han her en Tale »de monstria in natura et medicina«. Det næste Foraar drog han til Holland, hvor han under sit Ophold i Leiden fik en ny Udgave af den anatomiske Lærebog i Trykken (snart efter oversat fra Latin til Fransk og Tysk) og desuden udgav flere andre Skrifter, deriblandt et temmelig omfattende »de luce animalium«, der blev dediceret til den gamle Morfader, og som vidner om megen Lærdom og spekulativt Vid, skønt det falder aldeles uden for Naturvidenskab i vor Forstand. Endelig kom han hjem 1647 og overtog kort efter det ved Longomontans Død ledigblevne Professorat i Matematik, efter at han i Forvejen havde undslaaet sig for at ledsage den syge Prins Christian til Surbrøndene. Han følte baade da og senere stor Ulyst til al praktisk Lægevirksomhed.

Allerede 1648 fik han imidlertid Professoratet i Anatomi, idet Simon Paulli traadte tilbage for ham. Han var nu kommet paa den Plads, der vistnok svarede bedst til hans særlige og grundigste Studier, og som han ogsaa i en Del Aar udfyldte saaledes, at der kastedes Glans over det hidtil uanselige danske Universitet, og Studenter fra fremmede Lande drog til Kbh. for at uddanne sig i Anatomien ved hans Domus anatomica. Ganske uden Torne var imidlertid heller ikke denne T. B.s Glansperiode. Allerede samtidig med sin Tiltrædelse af Embedet maatte han i fem Disputationer værges sig mod stærke Angreb paa den nye Udgave af Faderens Anatomi fra den gamle Professor i Altorf Caspar Hofmanns Side, hvilke Angreb ogsaa senere blev genoptagne og ført videre af den skarpsindige Riolan, der som kyndig Anatom rejste forskellige skarpe og for største Delen velbegrundede Indvendinger,

bebrejdede T. B., at han havde dissekeret for lidt, at han var for lettroende, og dadlede den Fordringsfuldhed, hvormed han optraadte. B. søgte vel at imødegaa Riolan i den allerede 1651 publicerede nye (3.) Udgave af Anatomien, der staar betydeligt over de foregaaende, men det voldte ham kun nye Angreb fra Modstanderen.

Den største Modgang mødte ham imidlertid paa det Omraade, hvor han paa den anden Side fejrede sin største Triumf, som mere end noget andet har foreviget hans Navn: hans Undersøgelser og Opdagelser paa det for Ernæringen og hele Livets Økonomi saa vigtige Chylus- og Lymfesystems Omraade. Da W. Harvey i sit berømte Skrift om Hjertets og Blodets Bevægelser (*»Exercitatio anatomica de motu cordis et sanguinis«*, 1628) havde kuldkastet et Hovedpunkt i Galens gamle, rodfæstede System og ved en Række omhyggelige Vivisektioner opklaret Blodcirkulationens hele Forhold, maatte alle de yngre Anatomer, der antog hans nye Lære, og til hvilke T. B. allerede tidlig hørte, nødvendig med særlig Opmærksomhed studere andre Punkter i Galens System, der stod i nøje Berøring med Kredsløbslæren, og da først og fremmest hans Doktrin om Leveren som det Organ, der tilberedte Blodet og modtog alt Næringsmateriale (Chylus) dertil gennem Blodkar fra Tarmen. De 1622 af Aselli opdagede Chyluskar i Tarmkrøset viste den videre Forskning Vej, og saa snart T. B. vel havde installeret sig i sit Anatomihus og tillige havde haft det særlige Held at faa en ganske usædvanlig dygtig Assistent i den unge Michael Lyser fra Leipzig, der kom til Kbh. netop for at studere Anatomi under denne Lærer, tog han energisk fat paa nøjere Undersøgelser af Chyluskarrene og opdagede ved omhyggelige Vivisektioner snart, at disse Kar ikke — som Aselli o. a. havde ment — (efter hans første Antagelse dog til Dels) gik til Leveren, men løb som en særskilt Stamme op forbi Leveren langs Rygsøjlen for i Halsregionen at udmunde i de store Blodaarer. Opdagelsen, der første Gang publiceredes 1652 i en Disputation med Michael Lyser som Respondens, var imidlertid allerede nogle Aar tidligere gjort paa Dyr, først af Pecquet i Montpellier (1649) og derpaa af O. Rudbeck i Uppsala, begge ganske unge Studenter, men B. har dog Prioriteten, for saa vidt som han først paaviste Chyluskarstammen ogsaa hos Mennesket, nemlig paa Ligene af to Forbrydere, som Frederik III. skænkede ham til dette Brug, ligesom han ogsaa angav Karstammens hele Forløb mere korrekt end Pecquet. Disse Undersøgelser førte hurtigt videre til Opdagelse af Lymfekarrene som et fra Chyluskarrene væsentlig forskelligt System, hvilket navnlig traadte

tydeligt frem ved Undersøgelsen af Leveren, og hvorved det tillige og først og fremmest blev endelig fastslaaet, at Leveren aldeles ikke modtog Chylus fra Tarmen og saaledes ikke var det bloddannende Organ, som Galen havde lært. Denne epokegørende Opdagelse proklameredes paa effektiv Maade i T. B.s 1653 udgivne Skrift om de lymfatiske Kars Opdagelse («Vasa lymphatica nuper Hafniæ in animantibus inventa et hepatis exequiæ»), idet Bogens sidste Blad indeholder en pompøs Gravskrift over Leveren, som han takker for lang og hæderlig Tjeneste, men som nu er afsat. Skriftet er med mange smigrende Talemaader dediceret til B.s gamle Modstander Riolan, vistnok i det Haab derved at afvæbne denne farlige Kritiker, hvad der dog ikke lykkedes; den gamle Pariser rykkede frem med nye skarpe Stridsskrifter.

Den pralende, uhyre selvfølende Maade, hvorpaa T. B. optraadte baade her og i sine senere Skrifter om Lymfekarrene (hans 1670 publicerede Samling »Opuscula nova anatomica« indeholder fjorten forskellige Skrifter om Chylus- og Lymfekarrene), maatte nu ogsaa naturlig mishage hans unge svenske Rival Rudbeck, der ligeledes hurtigt var naaet til Opdagelsen af disse Kar, og da T. B., der ved sin Stilling og sit Navn, sine tidligere litterære Præstationer og sine indflydelsesrige Forbindelser med Europas lærde i høj Grad havde Overtaget over den unge, endnu ukendte Student, efter at være blevet bekendt med dennes Skrift om Lymfekarrene, i en ny Udgave af sit Skrift indskød nogle lidt usandsynlige Datumangivelser for at bevise sin Prioritetsret til Opdagelsen, beskyldte Rudbeck i et Indlæg ligefrem T. B. for Falskneri, ligesom han ogsaa insinuerede, at det i Virkeligheden var Lyser, som var den dygtige anatomiske Undersøger, og hvem Opdagelsen egentlig skyldtes. Denne uhyggelige Prioritetsstrid satte en stor Del af den lærde Verden i Bevægelse og berørte T. B. meget pinligt. Imidlertid iagttog han en klog Tilbageholdenhed og lod sine udenlandske Disciple, først Bogdanus, senere Seger, træde i Skranken for sig og overvælde Rudbeck med Smædeskrifter. I sin Kendelse om Striden hævder A. von Haller (Elem. phys., I, 1757, S. 161) Rudbecks Ret, og nyere historiske Undersøgelser, navnlig af Hvasser, Daremberg og Tigerstedt, har væsentlig ført til samme Resultat, idet Rudbeck har Prioritet med Hensyn til Opdagelsens Datum, men T. B. med Hensyn til Publiceringen, ligesom man næppe kan nægte T. B., at han »tidligere og fuldstændigere end Rudbeck og først af alle har opfattet Opdagelsens hele overordentlige Betydning« (Panum). Senere omtalte for øvrigt T. B. ved forskellige Lejligheder sin Medbejler med stor Anerkendelse.

Disse vigtige Undersøgelser fortsatte T. B. i flere Aar, stadig med Bistand af udmærkede Prosektorer, Lyser indtil 1652 og derefter Henrik a Møinichen til 1654, og fuldstændiggjorde i Begyndelsen af 1654 Opdagelsen ved Paavisning af Lymfekar ogsaa hos Mennesket («*Vasa lymphatica in homine nuper inventa*»). Samtidig arbejdede han i sit Anatomihus paa anatomiske Præparater af Menneskelig til Tavler for et stort illustreret Pragtværk i Anatomien, »*Augusta anatome*«, som han »efter kongelig Befaling« vilde udgive, og hvorved han vilde konkurrere med de største udenlandske Anatomer, men Værket saa aldrig Lyset, og Pladerne tilintetgjordes senere ved Ildebrand. Efter de nævnte Prosektorerets Bortrejse trak T. B. sig tilbage fra selvstændige anatomiske Undersøgelser, og for saa vidt synes Rudbecks ovenomtalte Insinuation ikke helt at svæve i Luften, — hvorved dog maa fremhæves, at T. B. selv aabent og med megen Anerkendelse omtaler den betydelige Del, Lyser har taget i hans Undersøgelser. Derimod fortsatte han med stor Iver og Energi sin litterære Virksomhed, for hvilken han aabenbart ogsaa var ganske særlig anlagt, og hvorved han har erhvervet sig overordentlige Fortjenester. Hans naive Præleri og Selvførherligelse virker vel mindre tiltalende paa Nutiden, men skadede ham næppe væsentlig i hans Samtids Øjne, og ved Siden deraf giver han i sine Skrifter Vidnesbyrd om meget fremragende Dygtighed og har »bidraget mægtig til at nedbryde den forældede Galenske Læreygning og bane Vej for Konsekvenserne af de nye fysiologiske Opdagelser« (Panum). I flere »*Spicilegia*«, udgivne i Slutningen af 50'erne (og til Dels optrykte i den nævnte, 1670 udgivne Samling Skrifter), hævdede han med dialektisk Dygtighed sin Opfattelse mod forskellige andre Videnskabsmænd, ligesaa i sin sidste (4.) Udgave af den anatomiske Haandbog, der udkom i Leiden 1673 i en meget udvidet og efter Videnskabens seneste Udvikling væsentlig reformeret Skikkelse. I et Brev fra Paris 1675 omtaler Sønnen Caspar en Oversættelse »til det indiske Sprog«, som »*Stor-Mogulen*« skulde have ladet foretage, men herom vides intet. Et mandschuisk anatomisk Atlas fra Samtiden (Manuskript i Det kgl. Bibliotek, udg. i Facsimile 1928), som Kejser Khang-hi har ladet udføre, gengiver bl. a. Illustrationer fra T. B.s Anatomi.

Ogsaa i den store Samling af Specialbidrag til Anatomien, som han 1654—61 udgav under Titelen »*Historiarum anatomicarum rariorum centuria I—VI*«, findes flere Meddelelser til Bestyrkelse af den nye Lære, ligesom Skriftet i det hele giver talrige Observationer til Oplysning navnlig af Dyreanatomien. En Værket tilføjet Afhandling af Joh. Rhodius («*Mantissa anatomica*») giver det

yderligere anatomisk Interesse. Hans 1663—67 udgivne »Epistolæ medicinales« (i alt fire Centurier), der indeholder hans udstrakte Brevveksling med en stor Mængde baade indenlandske og udenlandske Videnskabsmænd, har ikke blot Interesse ved at vise, hvilken meget fremragende Stilling T. B. indtog i Datidens lærde Verden, men giver ogsaa talrige positive Bidrag til Videnskabens Opklaring og til Præcisering af de nye Synspunkter, for hvilke T. B. kæmpede. Datidens Mangel paa Tidsskrifter opvejedes for en stor Del netop ved en direkte Meningsudveksling mellem Videnskabsmændene, og saadanne Brevsamlinger faar derved, som Gosch bemærker, Karakter af virkelig videnskabelige Arkiver. En anden af T. B. (1662) udgivet omfattende Samling Smaastykker, »Cista medica Hafniensis«, giver en Mængde Oplysninger om Lægevidenskabens og Lægestandens Historie og hele Forhold i Danmark og har en stor kulturhistorisk Værdi. I et tilføjet Appendix gives en udførlig Beskrivelse af Forfatterens »Domus anatomica«, ganske vist spækket med bombastiske Udgydelser af Selvros for alt, hvad han der har udrettet. Hans 1666 udgivne ti Dissertationer »De medicina Danorum domestica« har Betydning i samme Retning som det sidstnævnte Skrift. Andre Skrifter af særlig Interesse er: »De peregrinatione medica« (1674), en Anvisning for de unge Læger til at foretage deres medicinske Studierejser paa rette Maade og i øvrigt nærmest bestemt for hans egen Søn Caspar og hans Søstersøn Holger Iacobæus, dernæst en Afhandling »De anatome practica ex cadaveribus morborum adornanda« (1674), hvori han henleder Opmærksomheden paa et Specialfag, der dengang kun var meget lidet dyrket, men som senere har faaet en saa overordentlig stor Betydning for Videnskaben: den patologiske Anatomie, — skønt han endnu ikke har Øje for den Retning, hvori Fagets Hovedbetydning maatte søges. Endvidere maa hans udgivne akademiske Taler nævnes. Men af endnu større og mere monumental Betydning end de fleste af hans nævnte Skrifter er hans »Acta medica et philosophica Hafniensia«, et i stor Stil anlagt videnskabeligt Tidsskrift, der udkom fra 1673 til hans Død, i det hele i fem Bind; det indeholder særdeles mange vigtige Bidrag, fornemmelig fra hans Disciple, og afgiver et slaaende Vidnesbyrd om det rige videnskabelige Liv, der var kommet til Udvikling i Danmark og i det mindste til Dels var vakt af T. B. selv.

Som Universitetslærer viste han ikke den udholdende Energi, der i saa høj Grad udmærkede ham som Forfatter. Efter at han i nogle faa Aar med Liv og Lyst havde demonstreret Anatomien for sine studerende, blev han træt og klagede bestandig over sit

Helbred. Da han ved Ole Worms Død 1654 rykkede op i dennes Plads som anden medicinske Professor, blev han allerede derved i Stand til at indskrænke sin anatomiske Undervisning, og da han to Aar efter, ved Thomas Finckes Død, blev det medicinske Fakultets Senior og Decanus perpetuus, fritoges han ganske for denne Undervisning. 9. Febr. 1656 holdt han sin sidste Dissektionsøvelse og tog i en pompøs Tale Afsked med denne vigtige Gerning. Allerede 1654 var han blevet valgt til Universitetets Rektor, en Stilling, han dog hurtig overdrog til Spormand, idet han selv ved Pestens Udbrud i Kbh. s. A. flyttede til Roskilde. 1660 blev han af Helbredshensyn af Kongen fritaget for at holde Forelæsninger og flyttede kort derefter som Professor honorarius til sit kære Gods Hagestedgaard ved Holbæk, hvorfra han dog jævnlig tog til Kbh., blandt andet for at tilse og forevise sit Naturaliekabinet, som han stadig samlede Bidrag til, og som var anbragt i Anatomihuset oven over Auditoriet. Men han beholdt sin Stilling som Fakultetets Senior og Dekanus og dermed ogsaa en afgørende Indflydelse paa Universitetets og Lægevidenskabens Anliggender — en Indflydelse, han til fulde forstod at gøre gældende, navnlig i den Retning, at han fulgte det allerede af Bedstefaderen anviste Spor og ivrigt sørgede for sine Slægtninges Ansættelse i Professorposterne, hvad der lykkedes baade med hans Søn Caspar, hans Fætter Vilhelm Worm og hans Søstersøn Mads Iacobæus, skønt i det mindste ingen af de to sidstnævnte viste nogen særlig Kvalifikation. I Konsekvens heraf forstod han ogsaa snildt at holde Mænd borte, som ikke hørte til Familien, selv om de var Kapaciteter, ja vel netop snarest i dette Tilfælde, da hans store Forfængelighed vanskelig vilde kunne taale at se en glimrende videnskabelig Stjerne ved Siden af sig. Hans tvetydige Færd over for hans geniale Discipel Steno, da denne kom tilbage og blev skuffet i sin velbegrundede Forventning om at opnaa en anatomisk Lærerstilling ved Universitetet, er et Vidnesbyrd af stor og beklagelig Vægt mod T. B. Hans Forhold til Michael Lyser ved dennes Tilbagekomst fra Tyskland er maaske heller ikke ganske frit for Tvetydighed i saa Henseende. Men B. havde saaledes vedblivende den Tilfredsstillelse at kunne indtage en ubestridt Herskerplads ved Universitetet og fra sit Gods lede Landets officielle videnskabelige Liv, medens han fremdeles anvendte sit Otium til litterære Studier og frugtbar litterær Produktion.

Paa dette Punkt ramte der ham i øvrigt et svært Slag 1670, idet hans Gaard brændte, medens han selv var i Kbh., og hans kostbare Bibliotek og talrige Manuskripter gik til Grunde. Kongen gjorde

alt for at trøste ham, fritog hans Gods for Skatter og Afgifter og udnævnte ham til Livlæge (Archiater honorarius) med forhøjet Gage. 1671 var han paa ny Universitetets Rektor og blev s. A. udnævnt til Universitetets Bibliotekar. I denne Egenskab forfattede han et værdifuldt Skrift om Læsning og Studium af Bøger (1676). Efter at han 1675 havde afslaaet et smigrende Tilbud om at overtage et anatomisk Professorat ved Universitetet i Padova, blev han udnævnt til Højesteretsassessor. 1680 valgtes han atter til Rektor, men samtidig dermed tiltog hans Svagelighed, der bestandig ytrede sig som Nyrestensbesværligheder, og s. A. 4. Dec. døde han. — Mindesmærke af Wiedewelt ved Jægerspris 1780. — Maleri paa Fr.borg. Stik bl. a. af Joh. Georg (1644), Jonas Suiderhof (1651, efter Maleri af Karel van Mander) og G. Appelmanns (1671, efter Maleri af H. Ditmer).

A. G. Sommer i Universitetsprogr. Nov. 1858, S. 3—48. V. Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevesen, I, 1873, S. 474—82. C. C. A. Gosch: Danmarks zoolog. Lit., II, 1, 1873, S. 45—148. P. L. Panum i Universitetsprogr. Nov. 1880, S. 3—34. A. D. Jørgensen: Nils Stensen, 1884, S. 68—72. W. His: Ueber die Entdeckung des Lymphsystems (Zeitschrift f. Anatomie, I, 1876, S. 128—43). R. Tigerstedt: Om lymfkärlens upptäckt (Skrifter utg. af finska Läkarsällskapet), 1885. Jul. Petersen: Bartholinerne og Kredsen om dem, 1898. Samme i Nord. med. Arkiv, Festband, 1897. Chr. Bruun: Johan Rode, 1893. E. Ingerslev: Fragmenter af Fødselshjælpens Hist., I—II, 1906—07. Samme i Ugeskr. f. Læger 1907, S. 507—16. J. W. S. Johnsson i Vid. Selsk., Biol. Meddelelser, VII, 7, 1928. Thomas Bartholin, Mindeskrift, 1916. G. Liljestrand og V. Meisen i Nord. med. Tidsskrift, Bd. 2, 1930, S. 785—93. Danmarks Adels Aarbog, XLIX, 1932, II, S. 119. O. Andrup: Sur les portraits de Th. B., i Janus, Leiden, 1916.

Jul. Petersen (V. Meisen).*

Bartholin, Thomas, 1659—90, Antikvar. F. 29. Marts 1659 i Roskilde, d. 5. Nov. 1690 i Kbh., begr. sst. (Frue K.). Forældre: Professor Thomas B. (s. d.) og 1. Hustru. Gift Nov. 1685 med Anne Tisdorph, f. ca. 1663, begr. 28. Marts 1744 i Kbh. (Frue) (gift 2° 1699 med Holger Jacobæus, s. d.), D. af Sognepræst ved Nicolai Kirke i Kbh. Michael Henriksen T. (1628—1701) og Søster Brochmand (1629—93, gift 1° med Slotspræst Morten Poulsen Grum, 1615—52).

Allerede 1673 blev T. B. Student, privat dimitteret, og 1677 designeret Professor politices et historiæ patriæ, men tiltraadte derpaa en længere Udenlandsrejse og kom først i Funktion som Professor efter sin Hjemkomst. 1684 udnævntes han til kgl. Antiquarius, Sekretær ved det kgl. Arkiv og Professor juris, n. A. blev han tillige Justitssekretær i Højesteret. Det er som Antikvar, at T. B. i sit korte Liv har vundet varig Berømmelse. Hans første betydelige Embeds-

handling var at foranledige Udstedelsen af et Kongebrev (4. April 1685), hvorved der blev sat en Stopper for de svenske Antikvarers overhaandtagende Opkøb af gamle Haandskrifter paa Island. Dernæst fik han ved et andet Kongebrev (19. Febr. 1687) iværksat en omfattende Indsamling fra hele Landet af historiske, navnlig kirkehistoriske, middelalderlige Kilder, som fandtes spredt rundt om i Stiftskisterne, ved Kapitlerne, i Skolerne o. l. St. Hvad der fore fandtes i Kbh., fik han ligeledes fremdraget og afskrevet, og takket være alle disse Anstrengelser skabtes i Løbet af faa Aar den berømmelige Aktstykkesamling i 25 store haandskrevne Foliobind, »Bartholins Collectanea«; heraf udgør de ni første Bind en annalistisk Bearbejdelse af den danske Kirkehistorie til 1552, »Bartholins Annales«. Disse Samlinger, som indeholder meget, der ellers vilde være gaaet uhjælpelig tabt for dansk Historieforskning, blev bl. a. et vigtigt Grundlag for Erik Pontoppidans »Annales ecclesiae Danicæ« (1741—47) og er, med Kr. Erslevs Ord, »en af Hovedskattene i Universitetsbibliotekets Haandskriftsamling«. Alene Skabelsen af dette Værk var for saa ung en Mand som T. B. en Bedrift; men ikke desto mindre naaede han tillige 1689, Aaret før han, endnu ganske ung, døde af Lungetuberkulose, at faa udgivet den store Bog, der skulde skaffe ham europæisk Berømmelse, »Antiquitatum Danicarum de causis contemptæ a Danis adhuc gentilibus mortis libri tres« (3: Tre Bøger danske Antikviteter om Aarsagerne til Danernes Dødsforagt, medens de endnu var Hedninger), en Kvart paa over 700 Sider. Bogens Indhold er langt mere omfattende, end man skulde tro efter Titelen; thi den er i Virkeligheden en meget udførlig Redegørelse for Størstedelen af det gammelnordiske Aandsliv samt for alle de Sider af Kulturhistorien, der paa en eller anden Maade staar i Forbindelse med de gamle Nordboers Tro. Fremlæggelsen af hele dette Stof var saa meget mere betydningsfuldt, som det helt igennem ledsagedes og oplystes af Citater og større Tekstbrudstykker fra den samlede norrøne Litteratur, der for en stor Del dengang endnu var utrykt. T. B.s Kendskab til denne vanskeligt tilgængelige Litteratur var ikke saa udstrakt, at han paa egen Haand var i Stand til en saadan Præstation. Æren for Værket maa han dele med sin Amanuensis og Protegé Arne Magnusson, med hvem han havde et idealt Samarbejde; T. B.s Initiativ og den noget passivt anlagte Arne Magnussons enestaaende Kundskaber har suppleret hinanden fortræffeligt og i Fællesskab frembragt en oldnordisk Antologi, som, takket være den latinske Oversættelse, der ledsager alle Teksterne, opnaaede en overordentlig vid Udbredelse saavel i den lærde som i den poetiske Verden og for lange Tider

blev afgørende for hele Europas Kendskab til Nordens Oldtid. Særlig maa nævnes den Betydning, Bogen i Slutningen af det 18. Aarh. fik for den begyndende Romantik i Tysklands og Englands Litteratur («den nordiske Renæssance»). Blandt de tyske Digtere, der fra »Antiqvitates« har faaet stærke Impulser baade til sine æstetiske Anskuelser og til sine egne poetiske Frembringelser, staar i første Række Herder; af Englænderne er det Mænd som Thomas Gray og Thomas Percy (foruden talrige Efterlignere), der har oversat de gamle Tekster til Digte i deres Modersmaal; som ganske ung Mand fordybede Walter Scott sig i T. B.s Værk, og gennem hele hans senere Produktion kan man spore Reminiscenser fra dette Studium. — Mindesmærke af Wiedewelt ved Jægerspris 1780. Usikkert Maleri i Universitetsbiblioteket.

Carl S. Petersen: Den danske Litteratur fra Folkevandringstiden indtil Holberg, 1929, S. 776—82, med udførlige Litteraturhenviisninger S. 1045. Ellen Jørgensen: Historieforskning og Historieskrivning i Danmark, 1931, S. 139—42. Danmarks Adels Aarbog, XLIX, 1932, II, S. 123.

R. Paulli.

Bartholin, Thomas, 1690—1737, Professor og Højesteretsjustitiarius. F. 20. Okt. 1690 i Kbh. (Frue), d. 1. April 1737, begr. i Kbh. (Frue K.). Forældre: Antikvaren Thomas B. (s. d.) og Hustru. Gift 8. Aug. 1726 i Kbh. (Frue) med Else Magdalene Bartholin, f. 24. Juni 1680 i Kbh. (Frue), d. 9. Juli 1763 sst. (Frue) (gift 1° 1699 med Ole Rømer, s. d.), D. af B.s Farbroder Generalprokurør Caspar B. (s. d.) og Hustru.

B. fødtes to Uger før Faderens Død og blev opdraget i Farbroderen Caspar B.s Hus. Han blev Student 1707, tog Bakkalaurograden 1708, og i de følgende Aar udsendte han nogle historiske Samler- og Udgiverarbejder, bl. a. den afdøde Biskop Mogens Madsens »Episcoporum ecclesiae Lundensis series«. I Tiltro til B.ernes nedarvede Indflydelse ved Universitetet søgte han derefter 1710 en Professorpost, kun tyve Aar gammel. Det gik dog ikke, han maatte først udenlands. Efter Hjemkomsten 1714 søgte han atter et Professorat, eftersom det var hans Agt at fuldføre Faderens paabegyndte store Værk »Historia Ecclesiastica Regni Daniæ«, men da han i Jan. 1715 blev Adjunctus Professor philosophiæ og derved fik Foden inden for Universitetet, gik dette Løfte snart i Glemme. B. nedlagde Pennen og gik i Farbroderens Spor, søgte ind i Administrationen ved Siden af Professorgerningen — han endte som Professor eloquentiæ — og lagde Beslag paa saa mange Embeder som muligt. 1718 blev han Assessor i Hofretten, 1721 i Højesteret (hvor han snart kom til at høre til de lønnede Assessorer), 1723 i

Konsistorium, 1730 i Danske Kancelli. 1729 overtog han efter sin Farbroder og Svigerfader det vigtige Generalprokurør-Embedet, som han kun opgav for at blive Justitiarius i Højesteret (1736). Ved Universitetet var det mere den praktiske Virksomhed som akademisk Sekretær end de videnskabelige Sysler, der tiltalte ham, og som Medlem af den Kommission, der nedsattes 1731 for at revidere Universitetets Fundats, gjorde han et fortjenstfuldt Arbejde. Selv om den ved Fundatsen af 1732 gennemførte Nyordning pædagogisk set blev mindre god, saa betød den dog økonomisk et stort Fremskridt, hvortil ikke mindst B. bidrog. Det var derfor kun naturligt, at han 1732 valgtes til Universitetets Rentemester (Kvæstor) og derved blev helt fri for Forelæsninger. Han sad i denne Post til sin Død og efterfulgtes af Holberg — den eneste Professor, der var jævnbyrdig med B. i økonomisk Indsigt. — Justitsraad 1722. Etatsraad 1730.

Dän. Bibl., IV, 1743, S. 605—16. R. Nyerup: Kbh.s Universitets Annaler, 1805, S. 270 f. Danmarks Adels Aarboeg, XLIX, 1932, II, S. 127.

Eiler Nystrom.

Bartholin, Thomas Eichel, 1755—1829, Landsdommer. F. 17. April 1755 i Kbh. (Nic.), d. 12. Jan. 1829 sst. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Konst. Justitiarius i Højesteret Caspar Christopher B. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 20. April 1781 i Kbh. (Slotsk.) med Catharine Margarethe Helt, døbt 1. Aug. 1755 i Kbh. (Holmens), d. 30. Sept. 1824 sst. (Trin.), D. af kgl. Køkkenmester Jens H. og Cathrine Marie Lassen (d. 1813).

B. blev Student 1773, privat dimitteret, arbejdede derefter som Volontær i Danske Kancelli og tænkte en Overgang paa at blive Højesteretsadvokat. Efter at han 1779 havde taget juridisk Eksamen, kom han imidlertid 1781 i Embede og blev paa een Gang Byfoged, Postmester, Vejer og Maaler i Nykøbing paa Sjælland samt Birkedommer i Dragsholm Birk, og endda s. A. Vicelandsdommer med Successionsret og Justitsraad. 1788 blev han fungerende Landsdommer ved Sjællands Landsting og forflyttedes 1792 fra Nykøbing til Kalundborg, hvor han blev Borgmester, By- og Raadstueskriver. Han tog sin Afsked fra Borgmesterembedet 1801, men blev siddende som Landsdommer og overgik 1805 til den nyoprettede Viborg Overret som Assessor. Det varede dog kun kort, allerede i Marts n. A. blev han ved Højesteret for tredje Gang dømt pro meliori informatione, d. v. s. for ikke at have sat sig tilstrækkelig ind i den ved Overretten paadømte Sag, og ved kgl. Resolution af 12. Sept. 1806 blev hans

Bestalling kasseret. B. levede derefter nogle Aar i Holsten som Informator i Dansk, oppebar trods Afskedigelsen en Pension og nedsatte sig 1815 som Translatør i Kbh. Han udsendte i Trykken nogle Haand- og Rejsebøger samt en Fortegnelse over Dødsfald i »Adresseavisen« og udgav, mens han sad i Viborg Overret, et juridisk Tidsskrift »Nørre-Jyllands Themis«.

Luxdorps Dagbøger, udg. af E. Nystrøm, II, 1925—30, S. 82, 126. Danmarks Adels Aarbog, XLIX, 1932, II, S. 130.

Eiler Nystrøm.

Bartholomæussen, Hans, d. 1522, Tolder. D. 1522 i Aalborg. Søn af Bartholomæus Bartskeer, Læge i Odense, senere i Kbh.

H. B. var Byfoged i Odense 1508, blev 1509 Tolder i Aalborg, var 1518 tillige Borgmester og blev 1520 Lensmand paa Aalborg-hus, hvilket sidste var imod Haandfæstningen, da han ikke var adelig. Han stod i stor Gunst hos Christian II. og Sigbrit og holdt Kongen underrettet om, hvad der gik for sig i Nordjylland. Baade som Tolder og Lensmand var han meget virksom for at forøge Kronens Indtægter samtidig med, at han varetog sin egen Fordel, og hans haarde Fremfærd gjorde ham hadet af alle, baade høje og lave. I Sommeren 1522 blev han myrdet i Aalborg under et Opløb. En Thord Klejnsmed fra Aalborg blev henrettet i Kbh. som hans Drabsmand; efter Peder Dyrskøts Fortælling er han derimod blevet myrdet af en lybsk Sømand, som var købt dertil, efter at navnlig Tiggermunkene havde ophidset Borgerne og Fiskerne mod Christian II.s Forordninger, som H. B. hævdede med saa stor Strengthed. I Aalborg ejede H. B. Toldergaarden paa Gl. Torv, ogsaa kaldet Kong Hans' Gaard.

C. F. Allen: Breve og Aktstykker til Christiern II.s og Frederik I.s Historie, I, 1854, S. 17 f. P. F. Suhm: Nye Saml., I, 1792. E. Tauber og A. H. Nielsen: Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg, 1879—80, S. 90 ff. Kr. Erslev og W. Møllerup: Danske Kancelliregistr., 1881—82, S. 231. Kgl. Bibl., Uldall 4to 259, S. 46. Kr. Erslev: Konge og Lensmand i det 16. Aarh., 1879, S. 40 ff.

C. Klitgaard.

Bartskeer, Johan Dideriksen, 1611—61, Biskop. F. 1611 i Kbh., d. 5. (el. 6.) Febr. 1661 i Viborg, begr. i Domkirken sst. Forældre: Raadmand og Handelsmand Diderik Johansen B. (eller Badskeer) (1585—1642) og Lene Helmersdatter Rhode (d. 1662). Gift 4. Juli 1641 paa Herlufsholm med Anne Poulsdatter, f. 6. Sept. 1620 i Vindinge, d. Nov. 1668 i Kalundborg, begr. i Viborg Domkirke, D. af Sognepræst i Vindinge, siden paa Herlufsholm Poul Jensen Kolding (1581—1640) og Johanne Pedersdatter (ca. 1586—1640).

J. B. blev Student 1628 fra Slagelse, studerede baade hjemme og i Udlandet, bl. a. i Leiden, hvorfra han vendte tilbage 1635, og blev s. A., ved Biskop H. P. Resens Indflydelse, Rektor paa Herlufsholm. To Aar efter tog han Magistergraden, og 1640 kaldte Skoleherren ham til Præst paa Herlufsholm. Som Rektor havde han et godt Navn, og som Præst forøgede han dette ved at optage den fra England hentede allegoriske Prædikemaade; formodentlig var det denne Omstændighed, som i Forbindelse med formaaende Velynderes, især Kansler Christen Thomesen Sehesteds, Bistand 1651 skaffede ham Embedet som dansk Hofprædikant i Kbh. I denne Stilling var han yndet af Frederik III., der bl. a. 1655 betroede ham at være Aktor i Sagen mod den sværmeriske Præst Niels Svendsen Chronich. Hans Indkomster forøgedes 1657 med et Kanonikat i Roskilde. I Foraaret 1659 kaldte Kongen J. B., der 1653 havde erhvervet den teologiske Doktorgrad, til Biskop i Viborg, hvor han dog ikke fik Lejlighed til at udrette synderligt; thi han døde snart efter. Forinden havde han en Tid lang opholdt sig i Kbh. som sit Stifts Biskop og Repræsentant for Kapitlet i Viborg paa Rigsdagen 1660. Under Forhandlingerne om Arveregeringens Overdragelse til Kongen stod han fuldstændig paa dennes og de ufrie Stænders Side, om han end ikke vides at have øvet stor Indflydelse. — Af Skrifter fra hans Haand haves nogle Ligprædikener over adelige Personer og et latinsk Digt »Herlovia« (1639), hvori han besynger Herlufsholms Skønhed og Livet i Skolen.

D. G. Zwergius: Det siellandske Clerisie, 1753, S. 627 ff. Erik Pontoppidan: Marmoræ Danica, II, 1741, S. 195 f. G. L. Wad: Rektorerne paa Herlufsholm, 1878, S. 112—21. Dsk. Saml., 2. Rk., VI, 1877—79, S. 255. Kirkehist. Saml., 3. Rk., III, 1881—82, S. 575 f., 591, 602 f.; IV, 1882—84, S. 562 ff., 614 ff. Personalh. Tidsskr., 8. Rk., IV, 1925, S. 319.

G. L. Wad (Bjørn Kornerup).*

Baruël, Jean Guillaume Euchaïre, 1849—1901, Skolemand og Skolebogsforfatter. F. 27. Aug. 1849 i Kbh. (Fransk Ref.), d. 1. Marts 1901 sst., begr. sst. (Holmens). Forældre: Malermester Jean Guillaume Euchaïre B. (1809—62) og Karen Louise Jessen (ca. 1811—81). Gift 22. Okt. 1875 i Marslev med Anna Poulina Strøm, f. 22. Juli 1852 i Kbh. (Holmens), D. af kar. Kommandørkaptajn Mathias Meyer (1797—1853, gift 1° 1832 med Mariane Elisabeth Thaning, 1800—39) og Augusta Emilie Budde (1815—53), adopteret 1854 af Sognepræst til Marslev og Birkende Gollich Frederik Peter S. (1819—98) og Marie Christine Müller (1830—98).

B. tilhørte en i 18. Aarh. fra Lyon indvandret kalvinistisk Familie, der gennem flere Slægtled havde været kunstnerisk og litterært interesseret. Han blev Student 1867 fra Haderslev Læreres Skole og tog Magisterkonferens i Fransk 1874. Hele sit Liv igennem var han stærkt optaget af Undervisning, dels privat, dels ved københavnske Skoler (de to Borgerdydskoler, N. Zahles Skole, Lyceum), og han vandt hurtigt et saare anset Navn som en af sin Tids ypperste Lærere i Fransk. Han var Medlem af Eksamenskommissionen for Almindelig Forberedelseksamen og Censor i Fransk ved Skoleembedseksamen, desuden Medstifter af og i en Aarrække Formand for Privatlærerforeningen. Sammen med Thor Sundby udgav han 1883—84 »Dansk-Norsk-Fransk Haand-Ordbog«, og i mange Aar arbejdede han paa en dansk-fransk Ordbog over tekniske Ord og Udtryk; Samlingerne hertil overgik ved hans Død til Det kgl. Bibliotek. 1888—91 udgav han »Fransk Skolegrammatik for de højere Klasser«, der var et for sin Tid fremragende Arbejde.

Kr. Sandfeld.

Basballe, Michael Hieronymussen, 1687—1762, Finansdeputeret. F. 10. Sept. 1687 i Aarhus, d. 4. Sept. 1762 i Kbh., begr. sst. (Frue K.). Forældre: Købmand i Aarhus Hieronymus Christensen B. (d. ca. 1710) og Gertrud Mikkelsdatter Malling (d. 1702). Gift 1° 30. April 1721 i Kbh. (Helligg.) med Anna Dorothea Klog, f. ca. 1692, begr. 26. Jan. 1726 i Kbh. (Helligg.), D. af Kancelliforvalter i Danske Kancelli Jens K. (d. 1720). 2° 6. Dec. 1726 i Kbh. (Trin.) med Louise v. Buchwaldt, døbt 11. Febr. 1699 i Kbh. (Petri), d. 18. Juli 1756 sst. (Frue) (gift 1° 1724 med Sognepræst ved Trinitatis K. i Kbh. Provst Frederik Christian Rodriguez, 1668—1726, han gift 1° 1699 med Ida Sophie Hofman, 1683—1722), D. af Livmedicus, Etatsraad Johannes v. B. (s. d.) og Hustru.

B. tilhørte baade paa fædrene og mødrene Side ansete aarhusianske Slægter, men Faderen, der en Tid havde drevet en omfattende Forretning, maatte 1697 gøre Opbud. 1705 blev B. Student fra Aarhus. 1720 blev han Kancellist i Rentekammerets dansk-norske Kammerkancelli og n. A. Sekretær sst. Han vedblev at beklæde denne Stilling til April 1725, skønt han allerede 1722 var blevet Kommitteret i Rentekammeret. 1746 udnævntes han til 3. Deputeret i Rentekammeret og Møntkommissær. — Kammerraad 1722. Justitsraad 1726. Etatsraad 1741. Konferensraad 1749. — 1757 optoges han i den danske Adelsstand.

Danmarks Adels Aarbog, III, 1886.

L. Laursen.

Basedow, Johann Bernhard, 1724—90, Pædagog. F. 11. Sept. 1724 i Hamburg (Nic.), d. 26. Juli 1790 i Magdeburg, begr. sst. (Helligaands Menighedens gamle Kgd.). Forældre: Parykmager, senere Blegeriejer Hinrich B. (1698—1782, gift 2° 1761 med Maria (Anna) Catharina Eden, ca. 1713—82) og Anna Maria Leonards (gift 1° med Hinrich Andreas Jungesbluth). Gift 1° 1752 (lyst sidste Gang i den fr.-ref. Kirke i Hamburg 15. Okt.) med Emilie Dumas, f. 20. Marts 1730 i Hamburg, begr. 4. Aug. 1753 i Sorø, D. af Knivsmed Jean Pierre D. (d. 1745) og Anne Royère (d. 1735). 2° 28. Juni 1754 i Sorø med Gjertrud Elisabeth Hammer, f. 14. Sept. 1731, formodentlig i Slaglille, d. 23. Maj 1788 i Dessau, D. af Sognepræst Jørgen Hansen H. (1676—1744) og Cathrine Susanne Pedersdatter Nyegaard (1703—92).

B., der stammede fra en gammel Lübeck-Familie, var opvokset i et lidet harmonisk Hjem. Faderen var ikke uden Dannelse og flittig og stræbsom, men hans Hidsighed og Strengthed øgedes ved Moderens sygelige Tungsind og periodiske Raserianfald. Faderen havde bestemt B. til Teolog, og otte Aar gammel kom han i Johannesskolen, hvor han dog ikke fandt sig hjemme. 1740 flygtede han fra Hamburg og kom efter forskellige Eventyr i Huset hos en Læge i Flensborg, hvorfra han efter et Aars Tids Forløb vendte tilbage til Skolen. Han gennemgik 1743—46 Gymnasiet i Hamburg og var derefter to Aar ved Universitetet i Leipzig, men han erhvervede sig aldrig en virkelig grundig Viden paa noget som helst Omraade, en Mangel, han i øvrigt selv aabent erkendte. Allerede i sin Skoletid gjorde han sig imidlertid bemærket ved sit hurtige Nemme og ved den Dristighed, hvormed han gav sig i Kast med ethvert Spørgsmaal, der i Øjeblikket interesserede ham. Han havde en sjælden Evne til at imponere og overbevise, en Evne, der i høj Grad beroede paa hans medfødte Veltalenhed. I sin Universitetstid knyttede han Forbindelse med den Kreds af Forfattere, som skrev i Tidsskriftet »Bremer Beyträge«, og han synes allerede i denne Tid at være kommet til Klarhed over, at hans Livsopgave var at virke som Opdrager.

Fra Leipzig drog B. 1748 til Universitetet i Kiel for at fortsætte sine Studier, og medens han var der, blev han 1749 antaget som Huslærer af Hofraad Josias von Qualen til Borghorst ved Eckernförde. Hans Elev var en livlig og velbegavet syvaarig Dreng, og B. havde i de godt tre Aar, hans Virksomhed paa Borghorst varede, fuld Frihed til at benytte de Undervisningsmetoder, han selv ansaa for de bedste. Han gik med Begejstring til sit Arbejde, og det blev Indledningen til den pædagogiske Virksomhed, som har gjort ham

berømt. B.s Metode gik i alt væsentligt ud paa at lade Eleven legende tilegne sig Kundskaber; Undervisningen foregik for en stor Del under fri Færden i Mark, Have og Avlsbygninger, hvor Drengen gjorde sine Iagttagelser, som Læreren knyttede sin Belæring til. Spredt og springende, men tillige livfuld og interessevækkende var denne Undervisning, og den skaffede hurtig B. Ry som en højtbegavet og original Lærer. 1752 vandt han ved en Dissertation over sin Metode (*De philosophiæ studio*, 1753) Magistergraden ved Universitetet i Kiel, og kort efter udgav han en Brochure med Titlen »Kurze Nachricht, in wie ferne die Lehrart des Privat-Unterrichts welche in meiner Disputation unter dem Titel: Inusitata etc. vorgeschlagen worden, wirklich ausgeübet sey, und was sie gewirket habe«.

Fra den holstenske Landadels Herresæder naaede B.s Ry til Regeringen i Kbh. Paa Digteren Klopstocks anbefaling fik A. G. Moltke ham i Begyndelsen af 1753 ansat som Professor ved Akademiet i Sorø, og her opholdt han sig i otte Aar. Han skulde undervise i Moralfilosofi og det tyske Sprog, og hans Evne til at vække Interesse og imponere gjorde sig straks gældende; de unge Akademister følte sig i høj Grad tiltalte af den unge Professors livlige og kraftige Veltalenhed og flokkedes til hans Forelæsninger med en Iver, som vakte de andre Læreres Skinsyge. — B. udgav under sit Ophold i Sorø sin »Practische Philosophie für alle Stände« (2 Bd. 1758) og begyndte paa et Værk om den teoretiske Filosofi, der dog ikke blev fuldendt. Grunden hertil var, at B. ved sin Opførsel og ved de Meninger, han — undertiden paa ret udæskende Maade — fremsatte, efterhaanden skaffede sig indflydelsesrige Modstandere. 1757 var det efter hans eget Ønske blevet overdraget ham at holde Forelæsninger over Teologi. Han lod sin Indledningsforelæsning trykke, og heri udtaler han Meninger, som afveg stærkt fra de kirkelig-ortodokse. Han anser Spørgsmaal som Treenigheden, Helvedstraffens Evighed og Skriftens Inspiration som Stridsspørgsmaal, enhver maa tage personlig Stilling til; dog erklærer han, at han tror paa Jesu Guddommelighed, og at han vil bekæmpe Tidens »Freigeisterei« (Deisme, Naturalisme). Han viser sig i det hele som en individualistisk og kritisk præget Oplysningskribent, der ud fra Datidens moderne Grundsætninger vilde bekæmpe Ateismen for Moralens Skyld. 1760 fik Akademiet en ny Overhofmester i Grev F. Danneskiold-Samsøe, og denne strengt ortodokse Mand følte sig i høj Grad oprørt ved Tanken om, at en Mand med B.s Meninger fik Lov at virke ved en Opdragelsesanstalt for unge Mennesker, og lagde ham alle mulige Hin-

dringer i Vejen. Undervisningen i Teologi blev frataget B., og da han desuagtet vedblivende søgte at bibringe Eleverne sine religiøse Meninger, blev han 1761 forflyttet til Altona som Professor ved Gymnasiet der. Hans Arbejde i Altona indskrænkede sig til nogle faa ugentlige Timers Undervisning, men den virksomme Mand kunde naturligvis ikke holde sig i Ro, og ved sine Stridsskrifter mod den ortodokse Kirkelære var han snart i Strid med hele det hamburgske Præsteskab. Ogsaa i Kbh. vakte hans Skribentvirksomhed Opsigt og Uvillie, og 1768 fik han sin Afsked, men beholdt sin Gage.

B.s Virksomhed er fra nu af henlagt til Tyskland. Her havde Rousseaus »Emile«, som i øvrigt overalt i Europa, vendt Interessen bort fra de teologiske Spørgsmaal og samlet den om Opdragelses-spørgsmaalet. Og B. blev nu de nye Opdragelses- og Skoletankers Herold. Han havde her fundet eller rettere genfundet det Virke-omraade, hvor hans særlige Evner formaaede at bringe ham frem i første Række. Han udgav 1770—74 sit »Elementarwerk« og 1773 sin »Methodenbuch« og grundlagde 1774 sit »Philantropinum« i Dessau. Trods alle Mangler fik disse Værker og denne Skole den allerstørste Betydning, og B. blev gennem dem Banebryder for nye og forbedrede Opdragelsesmetoder.

I dansk Aandslivs Historie har B. sin Plads i den Kreds af tysk fødte og tysktalende Mænd, som med den ældre Bernstorff som Midtpunkt og med Digteren Klopstock som det betydeligste Medlem spillede en saa fremtrædende Rolle i Frederik V.s Regeringstid.

Sin største Betydning for Danmark har B. dog faaet ved den Virksomhed, han udfoldede, efter at hans Danmarksophold var afsluttet. Den Interesse for Opdragelses- og Skole-spørgsmaal, som han og hans Medarbejdere forstod at fremkalde, greb i ganske særlig Grad Sindene her i Danmark, og hele den ivrige pædagogiske Drøftelse, som gaar forud for Skoleloven af 1814, skyldes for en stor Del det Røre, som B., »Pædagogikkens Mirabeau«, havde vakt.

Danmarks Betydning for B. var langt mere direkte. Han var i Sorø fra sit 29. til sit 37. Aar, modtog her Indtryk, som blev bestemmende for mangt og meget i hans senere Liv, og han vandt her en Forstaaelse og Støtte, som han vanskelig kunde have undværet. Han omtaler jævnlig sin Sorøtid med Anerkendelse af dens Betydning for hans Udvikling og priser med uskrømtet Taknemmelighed »mein geliebtes dänisches Vaterland«. — Stik tegnet og stukket af D. Chodowiecki 1774.

L. C. Sander: Johann Bernhard Basedow, 1801 og 1804, udg. med Noter af C. A. Trier, 1898. A. Pinloche: Geschichte des Philanthropinismus, 2. Aufl.,

1914. L. Bobé: Efterl. Papirer fra den Reventlowske Familiekrede, VI, 1903, S. 508—11; VII, 1906, S. 485. R. Diestelmann: J. B. Basedow, 1897. A. Basedow i Friedrich Mann's Pädagogisches Magazin, Heft 995, 1924.

H. P. Langkilde.

Basse, Jakob, d. ca. 1365, Ridder. Nævnes tidligst 1330; levede endnu 4. Juni 1362. Faderens Navn kendes ikke, Moderen hed Kirstine og synes at have hørt hjemme paa Aarsmarke (nu Knuthenborg) paa Lolland. Gift 1° med Margrethe Tydekinsdatter Fos, d. mellem 16. Febr. 1339 og 29. Sept. 1340. 2° før 1356 med Edle, der synes at have tilhørt Slægten Venstermand.

J. B. maa have været en anset Mand, da han var Medlem af det Statholderskab, som under Kong Valdemars (IV.s) Fraværelse i Tyskland 1352 paa hans Vegne udskrev Skat. Endnu dengang synes han ikke at have været Ridder; som saadan forekommer han først 1359. I øvrigt vides han at have ejet Ugletorp, en nu for længst forsvunden Gaard i Tudse Herred.

Ellen Jørgensen: Annales danici, 1920, S. 176. Danmarks Adels Aarbog, III, 1886, S. 39.

Thiset (Henry Bruun).*

Basse, Peder, 1556—1639, Adelsmand. F. 1556, d. 10. Okt. 1639, begr. i Kbh. (Nic. K.). Forældre: Erik Basesen B. til Sørup (d. efter 1582), af de saakaldte nye B.er, og Anna Pedersdatter Størle. Gift 6. Dec. 1601 paa Sandbygaard med Sophie Nielsdatter Parsberg, f. 16. Maj 1584 paa Sandbygaard, d. 25. Okt. 1639, begr. i Kbh. (Nic. K.), D. af Niels Vernersen P. til Harrested og Sandbygaard (1545—92) og Lisbet Mikkelsdatter Sested (1555—efter 1614).

B. blev i en sen Alder 1592 Hofsinde, var 1596—1601 forlenet med Nunnekloster i Norge, 1598—1613 med Roskildegaard, 1613—18 med Svenstrup, 1618—29 med Stegehus, 1629—39 med Tranekær, som han beholdt til sin Død tillige med Jungshoved, som han 1634 fik i Forlening for sin og sin Frues Levetid. Han tjente i Kalmarkrigen som Ritmester ved den sjællandske Fane og blev saaret. Han døde efter sine Sønner som sidste Mand af sin Slægt.

Danmarks Adels Aarbog, III, 1886, S. 43 f.

Thiset (C. O. Bøggild Andersen).*

Basse, Steen, d. 1448, Ridder og Rigsraad. Levede endnu 18. April 1448, men var d. 19. Maj s. A.; begr. i Antvorskov K. Forældre: Tyge B. og Cecilie Jensdatter Grubbe. Gift senest 1416 med Helene Johansdatter Bjørn, d. 1451, D. af Johan Olufsen B. og Ingeborg Pedersdatter Grubbe.

S. B., der allerede 1408 skrives til sin Fædrengaard Tybjerg i Midtsjælland, arvede 1416 efter Svigerfaderen Søholm og Skullerupholm paa Sjælland samt Lykkesholm paa Fyn; senere købte han yderligere adskilligt Gods, navnlig paa Fyn. 1419, 1423 og sandsynligvis endnu 1433 var han Lensmand paa Slottet i Nyborg, til hvilken By han ogsaa ved Grundbesiddelse følte sig nøje knyttet, og ved hvis Kirke han stiftede et rigt Vikarie. Fra 1419 nævnes han jævnlig som Deltager i diplomatiske Forhandlinger; 1425 var han Ridder og afsluttede da sammen med Erik Krummedige en Traktat med Hansestæderne. Senest 1432 optoges han i Rigsraadet, hvor han i Erik (VII.) af Pommerns sidste Aar indtog en fremskudt Plads. Han var blandt de Raader, der længst holdt fast ved Kong Erik, uden at dette dog synes at have gjort noget Skaar i hans Stilling under Efterfølgeren. I øvrigt var han paa sine gamle Dage som sin Slægts sidste Mand mest optaget af at sikre Bevarelsen af dens Navn; hans store Gave til Torbern Bille (s. d.) hjalp ham ikke hertil; mere Held havde han med en Søstersøn af Slægten Godov, fra hvis Datter de saakaldte »nye B.er« nedstammer.

Danmarks Adels Aarvog, III, 1886, S. 38, 40 f. Hist. Tidsskr., 5. Rk., I, 1879, S. 606—14.

Henry Bruun.

v. Bassewitz, Henning Friedrich, 1680—1749, gottorpsk Minister. F. 17. Nov. 1680 paa Dalwitz i Mecklenburg, d. 1. Jan. 1749 i Dobbertin Kloster sst., begr. paa Prebberede sst. Forældre: Mecklenburgsk Landraad Philipp Cuno v. B. til Dalwitz (1653—1714) og Catharina Oelgard v. Lehsten (d. 1709). Gift 5. Okt. 1703 med Anna Maria v. Clausenheim, f. 3. Juni 1683 i Hamburg, d. 9. Okt. 1757 i Rostock, D. af Etatsraad, Amtmand, Domherre i Hamburg, Dr. Bernhard v. C. (1650—1710) og Anna Maria Beckmann (1645—99).

B. var først nogle Aar ansat ved det mecklenburgske Hof (som Kammerraad, senere Overskænk), men fik sin Afsked 1710 og tilkøbte sig derefter, støttet af sin Hustrus Slægt, Embedet som Amtmand i Husum og Svavsted i det gottorpske Slesvig. Efter den danske Besættelse af Landet (Febr. 1713) anvendtes B. af den gottorpske Regering i Hamburg i diplomatiske Sendelser til Berlin (Juni 1713) og St. Petersborg (Foraaret 1714). Det lykkedes ham ikke at vinde Tsar Peter for Gottorps Interesser, og han blev af den ledende gottorpske Minister Görtz gjort til Syndebuk for et Udfald, der væsentlig skyldtes dennes egen Politik, om end B. ved denne Lejlighed ikke viste synderlig diplomatisk Evne. B. vandt

i Stockholm den umyndige Hertug Karl Frederik for sig, men da han i Stralsund søgte Audiens hos Karl XII., blev han afvist og maatte indtil Kongens Død leve som Privatmand paa sine Godser i Mecklenburg. Görtz' Fald gav atter B. hans Chance. Han ilede i Febr. 1719 til Stockholm, blev gottorpsk Gehejmeraad, efter Holstens Tilbagegivelse 1721 Præsident i Gehejmeraadet og var i den følgende halve Snes Aar, støttet til en udstrakt Anbringelse af sine Slægtninge i de vigtigste Embeder, den ledende Mand i gottorpsk Politik. Han udfoldede i denne Tid et omfattende, ofte fantastisk diplomatisk Intrigespil for at genvinde det 1720 Danmark tilfaldne gottorpske Slesvig og for at skaffe Hertugen Tronfølgen i Sverige, først efter dennes Morbroder Karl XII., derpaa, da det var slaaet fejl, efter Ulrika Eleonora og Frederik af Hessen. Det lykkedes ham at virkeliggøre den allerede 1713 af Fyrst Mensjikov fremsatte Plan om et Ægteskab mellem Hertugen og Peter den Stores ældste Datter Anna (1. Juni 1725 n. St., i hvilken Anledning B. fik Andreasordenen), og det gottorpske Spørgsmaal kom navnlig under Katharina I. (1725—27), ved hvis Tronbestigelse B. efter sit eget Sigende skal have ydet vigtig Hjælp, til at spille en betydelig Rolle i russisk Udenrigspolitik. Bl. a. paa Grund af Modstanden fra England og »den hannoveranske Alliance« viste det sig dog umuligt at gennemføre B.s Planer over for Danmark, og i Sverige maatte Hertugen trods Organisationen af et en Tid lang indflydelsesrigt holstensk Parti nøjes med at faa en Aarspension og Titelen »kgl. Højhed«. Katharinas Død tvang Hertugen og B. til at forlægge Residensen fra St. Petersborg, hvor de havde haft Tilhold siden 1721, til det beskedne Hof i Kiel, hvor B., der 9. Juni 1726 var blevet udnævnt til tysk Rigs greve af den med Rusland forbundne Kejser, endnu et Par Aar holdt sig ved Magten, indtil hans mislykkede Deltagelse i Kongressen i Soissons, Tsardatterens Død (1728), Hofintriger og svensk Indflydelse 1730 medførte hans Fald. Resten af sine Leveaar tilbragte han i Mecklenburg som Godsejer og som Klosterforstander i Dobbertin.

B.s historiske Hovedindsats er at have bragt den dynastiske Forbindelse mellem Husene Romanov og Gottorp i Stand. Naar hans Politik i øvrigt led Skibbrud, laa Aarsagen især i de ugunstige Tidsforhold og Gottorps minimale Magtmidler, men ogsaa hans personlige Fejl, Nydelsessyge, Upaalidelighed og Projektmageri, spillede deres Rolle. Karl XII. karakteriserede ham som »ein leichtfertiger Vogel«, den engelske Minister Townshend som en »strange odd turned genius of a man«, og Kardinal Fleury kaldte ham »Nordens Ripperda«. — En Del af B.s Papirer i det gottorpske

Konseilarkiv tilintetgjordes ved Mageskiftet 1773; andre Papirer og hans Selvbiografi er i Familiens Eje. — Maleri paa Gripsholm. Stik af C. Fritzsck 1737.

P. F. Arpe: *Gesch. des Herzoglich Schleswig-Holstein-Gottorfischen Hofes*, 1774. *Büschings Magazin*, IX, 1775, S. 281—380. E. Holm: *Danmark-Norges Hist.* 1720—1814, I, 1891. C. G. Malmström: *Sveriges polit. hist. från kon. Karl XII.s död till statshöfningen 1772*, 2. uppl., I, 1893. *Bidrag til d. store nord. Krigs Hist.*, udg. af Generalstaben, V—VI, 1915—20. H. Almqvist: *Holstein-Gottorp, Sverige och den nordiska ligan i den politiska krisen 1713—14* (Skr. utg. af Kungl. Human. Vetenskaps-Samf. i Uppsala, XXI, 1, 1918). I. F. Chance: *The Alliance of Hanover*, 1923.

C. O. Bøggild Andersen.

Bast, Anton, f. 1867, Præst, Filantrop. F. 8. Sept. 1867 i Løkken. Forældre: Fisker og Maler Nicolai Thomsen Christophersen B. (1828—1907) og Dorthee Marie Kjeldsdatter (1833—1904). Gift 1° 9. Okt. 1892 i Vejle (Met.) med Marie Dorthea Mikkelsen, f. 1. Sept. 1855 i Stege, d. 15. Maj 1920 paa Frbg., D. af Vejbetjent Jørgen M. (d. 1866) og Karen Jørgensen (ca. 1833—1909). 2° 1. Marts 1932 i Kbh. (b. v.) med Signe Jensen, f. 23. Juli 1898 i Ejsing, D. af Gaardejer Hans Jensen (f. 1860) og Jensigne Tanderup (1866—98).

B. voksede op i smaa Kaar. Faderen var svagelig, og Børnene maatte tidligt tjene for Føden. 1876—81 havde B. Pladser som Hyrdedreng i Vendsyssel; 1881—85 var han ved Handel og Fiskeri. Faderen hørte til den metodistiske Menighed, og 1885 kom B. paa Metodisternes Præsteskole, hvor han uddannede sig indtil 1890, da han blev Præst ved Metodistkirken i Vejle. Fem Aar senere flyttede han til Odense, hvor han blev til 1903 og 1899—1903 var Medlem af Byraadet, 1903 til Randers, 1904 igen til Odense, 1906 til Metodistkirken i Rigensgade (Jerusalemskirken) i Kbh. Allerede som Præst i Provinsen var B. interesseret i filantropiske Opgaver, særlig saadanne, som stod i Forbindelse med Kampen mod Drikketiet, stiftede saaledes 1897 Evangelisk Afholdsforbund og fik 1899 oprettet Alkoholist-Sanatoriet Stormly ved Odense. Fra 1897 udgav og redigerede han Bladet »Fyrtaarnet«, der ogsaa virkede for Afholdssagen. I Kbh. kom B. hurtigt ind i et omfattende filantropisk Arbejde, særlig efter at han 1910 havde grundlagt Centralmissionen med lignende Institutioner i Nordamerikas Metodistkirke som Forbillede og med det Formaal at yde materiel og aandelig Støtte til de allerdaarligst stillede blandt Storbyens fattige. Centralmissionens Arbejde havde betydelig Fremgang; store Pengemidler stillede til B.s Raadighed gennem frivillige Bidrag, ved Salget af »Fyrtaarnet«, som efterhaanden blev

trykt i et meget stort Oplag i et af B. selv oprettet Trykkeri og solgt bl. a. ved Hjælp af arbejdsløse Personer, samt gennem »Føraarsblomsten«, som fra 1912 blev forhandlet til Fordel for Centralmissionen. Der oprettedes en Række filantropiske Institutioner, i Tilknytning til Centralmissionen, for Børn, Gamle, Hjemløse o. s. v., men store Beløb anvendtes ogsaa til direkte Understøttelse. 1920 valgtes B. til Biskop i Metodistkirken med de skandinaviske Lande som Embedsomraade. Allerede paa denne Tid var der blandt Metodisterne i Danmark begyndt nogen Opposition mod B., og i de følgende Aar rejste der sig ogsaa Kritik ude fra, særlig med Hensyn til Anvendelsen af de indsamlede Bidrag og B.s Forhold til »Fyrtaarnet« og Trykkeriet, og Justitsministeriet nedsatte derfor et Udvalg til Undersøgelse af Centralmissionens Forhold, som 1924 afgav en Beretning. Dette bragte imidlertid ikke Ro, og vel blev en af Pastor John P. Ingerslew fremsat Begæring om kriminel Undersøgelse afvist af Justitsministeriet 24. Sept. 1924, men allerede 15. Okt. s. A. indgav ni Medlemmer af Menigheden, deriblandt flere Kirkeværger for Jerusalemskirken, en ny Klage, og Statsadvokaten tog Sagen op, lod endog B. anholde 8. Dec. 1924, men løslod ham igen efter kort Tids Forløb. Efter en overmaade langvarig og omfattende Forberedelse kom Sagen for Nævningeting, og ved Dom af 19. Marts 1926 blev B. idømt Fængsel paa sædvanlig Fangekost i tre Maaneder for svigagtigt Forhold efter Straffelovens § 257 ved i Tidsrummet 1913—23 at have formaaet Almenheden og Centralmissionen til at købe »Fyrtaarnet«, idet han gav det Udseende af, at Bladet ikke gav noget Overskud af Betydning, samt at Overskuddet anvendtes i velgørende Øjemed, medens det virkelige Forhold var, at Bladet gav et meget betydeligt Overskud til ham personlig. B. havde stadig hævdet, at han ikke havde anvendt de indkomne Beløb til personlig Fordel, og efter Dommens Afsigelse udfoldede nogle af hans Venner, særlig Forfatteren Palle Rosenkrantz og Raadsformand H. Vedel, ivrige, men forgæves Bestræbelser for at faa Sagen genoptaget under Henvi- sning til, at den af Anklagemyndigheden foretagne Revisions-Opgørelse var misvisende. — De kirkelige Myndigheder inden for Metodistkirken suspenderede først B. fra Biskopembedet, og ved en Generalkonference i Kansas City blev der afgivet endelig Kendelse om, at han skulde fratræde det. Han trak sig derefter 1928 tilbage som Præst i og Medlem af Metodistkirken; han er nu Præst for en Frimenighed paa Frbg.

Palle Rosenkrantz: Biskop B. og de fattiges Penge, 1928. John P. Ingerslew: 5 Aar hos Biskop Bast, 1925. Anton B.: Hilsen fra Ensomheden, 1927. The

attacks on the Central Mission and its leader, 1924 (udsendt som fortrolig Medd.). Den danske Metodistkirkes Aarbog, 1925—28. S. N. Gaarde: Metodistkirken i Danmark, 1908.

Oluf J. Skjerbæk.

Bast, Paul Danchel (Danckel), 1747—1803, Præst. F. 28. Juli 1747 i Stokkemarke, d. 5. Sept. 1803 i Kbh., begr. sst. (Frue). Forældre: Degn Frederik B. (ca. 1710—54) og Frederikke Louise Haberdorph (ca. 1715—75). Gift 1° 28. Okt. 1782 i Kbh. (Frue) med Charlotte Louise Iversen, døbt 21. Okt. 1752 i Kbh. (Frue), begr. 7. Okt. 1783 i Næstved (St. Mortens), D. af Kantor ved Frue latinske Skole Johannes Erasmus I. (s. d.) og Hustru. 2° 11. Juni 1784 i Kbh. (Trin.) med Anna Abildgaard, døbt 26. Dec. 1750 i Kbh. (Frue), d. 24. Juli 1820 sst. (Trin.), D. af senere Arkivtegner Søren A. (s. d.) og Hustru.

B. blev Student 1767 fra Nakskov, laa paa Borchs Kollegium 1773—75 og disputerede efter Tidens Skik som akademisk Vederlag for Opholdet. Efter sin Attestats 1778 dyrkede han litterære og belletristiske Interesser. Han havde i de unge Aar været Ven med Johs. Ewald og arvede en Del af Digterens efterladte Manuskripter (nu Ny kgl. Saml. fol. 489 e), der gennem N. A. Holten ligger til Grund for Chr. Molbechs Biografi af Ewald (1831). B.s Løbebane var hastigt opadstigende takket være hans Energi til at bringe sig i Erindring hos Statens mægtige. 1782 blev han Sognepræst ved St. Mortens Kirke i Næstved, 1787 Sognepræst i Søllerød og allerede n. A. Sognepræst ved Frue Kirke i Kbh. og Stiftsprovst. Hans efter Tiden gode Kendskab til Engelsk er Baggrund for hans Oversættelse af Goldsmiths »The vicar of Wakefield« (1779). Hans aandelige Taler og Betragtninger over Guds Almagt (1780) deklamerer efter Tidens Tarv og viser hans neologiske Synspunkt: Religionen er en Udvikling underkastet; den aandeliggøres ved, at de gamle Ceremonier falder bort, selv om den fuldkomne, 3: den ceremoniløse Gudstjeneste først hører Evigheden til. »Poetiske Forsøg« (1782) er kvik Epigonpoesi. Det lille Skrift »Stoikernes Tanker om Skiebnen og Guds Forsyn« (1782) er en Bog uden Ansigt, men skrevet af en Ræsonnør, der vel er betænkelig ved Stoikernes deterministiske Moral, men til Gengæld anerkender, at kristne Tænkere (det vil for B. sige Leibniz' Skole) har meget at takke Stoikerne for som Vejberedere. I »Sange til Tidsfordriv for danske og norske Krigere« (1794) havde han udeladt P. A. Heibergs »Sømandssang«, hvad der forbitrede denne. B. var fra ung paavirket af Førromantikens elegiske Stemning. Han er med sit dilettantiske Digteri og sine teologiske Skrifter kommet til at staa som en Gennemsnitstype paa Oplysningens verdsliggjorte

Aandrighed. Hans Tilknytning til Rahbeks Kreds gav ham ikke større Dybde, end at han bestandig kunde holde sig nær Overfladen. Hans charmerende Føleri og elegante ydre Fremtræden frembragte hos Samtiden det optiske Bedrag, at der var Dybde at finde hos ham. — Tit. Professor 1784. — Silhouet paa Frborg. Miniature i Privateje.

Bjørn Kornerup: Vor Frue Kirkes og Menigheds Hist., II, 1929—30, S. 309 f., 410.

Michael Neiiendam.

Bastholm, Christian (Christen), 1740—1819. F. 2. Nov. 1740 i Kbh. (Frue), d. 25. Jan. 1819 sst. (Trin.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Fhv. Gaardejer, senere Revisor ved Admiralitetet og Krigsraad Hans B. (1710—98) og Clara Jensdatter Haasum (1721—89). Gift 1° 15. Juli 1772 i Farum med Ingeborg Rosenstand-Goiske, døbt 21. Jan. 1748 i Viborg, d. 16. Dec. 1777 i Helsingør (Olai), D. af Professor Peder R.-G. (s. d.) og Hustru. 2° 6. Marts 1789 i Kbh. (Nic.) med Kirstine Margrete Rothe, f. 3. Jan. 1765 paa Tybjerggaard, d. 18. Dec. 1829 i Kbh. (Trin.), D. af Forfatteren Tyge Jesper R. (s. d.) og Hustru.

B. blev Student 1759 fra Frue Skole og studerede efter Faderens Ønske Teologi; han fik Attestats 1761. Professor Rosenstand-Goiske fik størst Betydning for ham ved sin Paavisning af Enheden mellem Fornuft og Aabenbaring; Aabenbaringens Sandheder var ikke mod Fornuften, men over den. Dermed var Pietismens Fornuftpessimisme overvundet, og B. reddet ud af kritisk Tvivl. Han fik her de Synspunkter, som han i de næste 50 Aar skulde gøre gældende. Hans »Disputatser« er uden selvstændig Værdi, kun Kvitteringer for akademisk Understøttelse til at kunne drive frie Studier, som faldt inden for Filosofi og Naturvidenskab. 1765—67 optog han igen Teologien med Henblik paa en kommende Præstegering. Denne kom 1768—71 til at ligge i Smyrna, da den danske Regering havde paataget sig at underholde en Præst i dette ogsaa af mange nordiske Levantfarere søgte Handelscentrum. B.s Maal var at blive en stor Taler med Balthasar Münter som Forbillede. Hans erhvervede Humanisme gav ham et aabent Sind for mange Interesser og placerede ham i den brede Kulturstrøm, vi kalder »Oplysningen«. Under de vanskelige Forhold i Smyrna fandt han i lige Grad aandelig Støtte i Stoicismen og den kristne Forsynstro. I Skriftet »Lobrede auf den Messias« (1772, mulig allerede 1770) optog han efter Tidens Lejlighed den religionshistoriske Forsknings Analogimetode og anvendte den paa Kristi Person. Samtidig studerede han Retorikkens Teori og anvendte dens Regler i Prak-

sis om Søndagen. Efter sin Hjemkomst blev han 1772 Præst i Kastellet og hurtigt kendt som den moderne og formfuldendte Prædikant. Sin Anseelse befæstede han ved den teologiske Doktor-disputats fra 1774 («De consensu sanæ rationis et sacræ scripturæ»), et ringe Skolearbejde, der hviler paa det eneste Hovedsynspunkt, med hvilket baade den filosofisk-teologiske Oplysning og Bastholm selv med Wolff som Forbillede arbejdede: Aabenbaringsens og Fornuftens Fællesskab. Det Hovedskrift, som stadig vil bevare B.s Navn, er hans Veltalenhedsbog »Den geistlige Talekonst« (1775), der er bygget paa Studiet af klassisk og fransk Retorik med dens Regler for Disposition og Foredrag. Disse Regler overførte B. paa den kirkelige Forkyndelse. Med sin velskrevne Bog gjorde han op med gammel gejstlig Slendrian i Form og Manerer. Bogens Formaal var baade at virke smagsdannende og apologetisk i en Tidsalder, hvor Skepsis og Tvivl rykkede ind paa Livet af Kirkelæren. B. vilde omsætte den Aabenbaring, han fandt i Skriften, i den klare og smukkeste mulige Form, saa at ingen ydre Forsyndelse mod Sprogets, Veltalenhedens og Velanstændighedens Love skulde vække Anstød for Forkyndelsen. Denne Haandbog i gejstlig Retorik er opstaaet jævnsides med og i Forbindelse med den første metodiske danske Teaterkritik, der i »Dramatisk Journal« udøvedes af B.s Svoger, Juristen Peder Rosenstand-Goiske. I de mange Prædikensamlinger, B. efterhaanden udgav, ser vi ham gennemføre sine Regler; de er præget af Orden, oplyst Klarhed og apologetisk Overtalelse; de har virket baade ved deres indtrængende Appel til Følelse, Samvittighed, Intelligens og ved deres formfuldendte Veltalenhed. B. stod som den »oplyste« og dannede Kirkeligheds fornemste Repræsentant. 1777 blev han kaldet til Sognepræst ved St. Olai i Helsingør, men blev allerede 1778 Hofprædikant og 1783 Konfessionarius. I det guldbergske Tidsrum (1772—84) var det kirkelige Styre konservativt, og da B. 1780 havde udgivet en Oversættelse af Nye Testamente med Anmærkninger, hvori han forklarede »Ordet« (Johs. I, 1) som Guds skabende Kraft, maatte han samme Aar udsende en ændret, konservativ Fortolkning til Stedet («Beviis for Christi Guddom»), formodentlig fremkaldt ved et Pres fra Guldberg. Hvad den historiske Teologi angaar, er B.s Stade paa dette Tidspunkt klart. Han tilhører den nye Retning, Neologien, der anerkender den historiske Kritiks Ret til at bruge sine Metoder over for Skriften, og som for første Gang paa dette Felt gennemfører rent historiske og filologiske Principper. Det tidshistoriske, det lokalhistoriske Materiale er relativt, ikke absolut; Offerinstitutionen og Sakramen-

terne er at forstaa som Sindbilleder, afpasset efter Datidens Fatteevne. Dog afviser B. ikke Underet. Allerede i hans »Jødiske Historie« (1777—82) ligger Neologien klart for Dagen. Men i den populære Dogmatik fra 1783 »Den christelige Religions Hoved-Lærdomme« møder vi en ret konservativ Holdning. Den Wolff'ske Filosofis Metode, ifølge hvilken Aabenbaringen begrundet Fornuftens Udsagn, er anvendt som Støtte for den nedarvede dogmatiske Lære. Det er næppe troligt, at han selv stod inde for denne Ortodoksi, men han har dogmatiseret i konservativ Aand af opportunistiske Hensyn og har akkommoderet sig efter Tidsforholdene. Allerede 1785 udgav B. et Skrift, hvis Tilsynskomst vilde have været utænkeligt under Guldbergs régime. I »Forsøg til en forbedret Plan i den udvortes Gudstjeneste« rørte B. ved et hidtil sakrosant Emne, nemlig selve Liturgien. Han havde ogsaa her et apologetisk Motiv for sit Forslag. Han vilde gøre Gudstjenesten tiltrækkende, dels ved at gøre den afvekslende, dels ved at forkorte den til to Timer. De orientalske, tidsbestemte Udtryk og Liturgiens traditionelle Sprog skulde omskrives i moderne Ord. Han haabede derved at kunne modvirke den aftagende Kirkegang. Forslaget fremkaldte talrige Modskrifter. Biskop N. E. Balle imødegik det i et omfangsrigt Skrift »Vej til Hæderlighed for Geistlige« (1785), dog uden at nævne B.s Navn. Johan Nordahl Brun i Bergen afviste ubetinget B.s »Forsøg« i et Forsvar for »vore gamle Kirke-Skikke«. Endnu 1785 udsendte B. »Religions-Bog for Ungdommen«. Her havde han forladt den gængse Spørgsmaalsform og gav i Stedet en systematisk Oversigt over Læreindholdet i den kristne Tro, som dog er holdt i ret almindelige Udtryk, medens der til Gengæld er ofret Pligtlæren stor Interesse. Tiden viste Skolen varm og oprigtig Interesse; 1789 blev den store Skolekommission nedsat; heri fik ogsaa B. Sæde. Sammen med Balle udarbejdede han en Lærebog (»Balles Lærebog«, 1791). I den er Haanden B.s, men Røsten Balles. — Den franske Revolutions Eftervirkninger sporedes i mange og stærke Angreb paa den kirkelige Kristendom og i en tiltagende Ligegyldighed over for Kirken hos de dannede. B.s apologetiske Forsøg paa at komme Tvivleren til Hjælp blev gjort ud fra det Synspunkt, at de ortodokse Dogmers Menneskeværk spærrede Vejen og havde udbredt meningsløse Fordomme om den kristne Tros Væsen. Angrebene skyldtes Van kundighed; derved var kun eet Middel: Oplysning. Medens Balle fra 1793 holdt sine Bibellæsninger for de gammeldagstroende, men med den dybeste Pessimisme over Tidens Gudløshed og Frivolitet, udgav B. 1793 et Skrift om »Den Hensigt, som den

christelige Religions Stifter havde med sine Bestræbelser for Verden«. De Konsekvenser, Wolffs Filosofi og den relativierende Neologi bar i sig, er her aabenlyse. Over Deismens Stativ: Gud, Dyd og Udødelighed, er der hængt en Del af den gamle Dogmatiks aflagte Garderobe. Den overleverede Lære er ikke benægtet, men Hovedsagen er dog Forsvaret for Kristi uangribelige, menneskelige Storhed, som var blevet bestridt bl. a. i Wolfenbüttlerfragmenterne. Kristi Lærdom er efter B. Fornuftens og Naturens Røst; Kristus har akkommoderet sig efter sine Tilhøreres Fatteevne, men hans Maal var den ceremoniløse, fornufmæssige Gudsdyrkelse. 1794 udgav han foruden en omfangsrig, eudaimonistisk Etik, »Viisdoms og Lyksaligheds Lære«, et andet apologetisk Skrift, hvori han talte sin Stands Sag. Mange af de over Frankrig importerede hadske Angreb paa Kirken var en direkte Anklage mod Præsterne for Dumhed og Bedrageri. B. gjorde efter Spaldings Forbillede gældende, at der ikke var nogen Stand, der kunde være saa nyttig som Præstestanden, hvis den fik den rette Uddannelse. Han vilde gøre Præsten til den mest brugbare Statsebedsmand, hvis Gerning skulde være den vigtigste Støtte for det borgerlige Samfund. Hovedstad- og Købstadpræster behøvede af apologetiske Hensyn teologisk Uddannelse; Præster paa Landet burde lære Fysik, Zoologi, Agerdyrkning, Havebrug og Veterinærvidenskab for at kunne gøre Nytte. Baron F. C. Wedel-Jarlsberg svarede kategorisk med »Den geistlige Stand bør afskaffes« (1795—97). Den antikirkelige Kampagne fik paa dette Tidspunkt en særlig ondartet Karakter. I de »Tanker« om Samtidens Fremgangsmaade til at fremme religiøs Oplysning, B. udgav 1796, sagde han et kraftigt Ord mod Deismens Spot og krævede ligefrem Censur. Alligevel haabede han endnu at kunne vinde de fordomsfri blandt de dannede, idet han opgav den historiske Kristendom i den Forstand, at den for ham kun blev en midlertidig Sokkel for den autoritative Tro, men Idealet var en Tid, da den rene Fornuftreligion og de rene Begreber kunde leve uafhængig af Skriften. B. havde tidligere hævdet Kristi Akkommodation over for sit Milieu; denne Tanke supplerede han nu med Ideen om Kristendommens Perfektibilitet. Otto Horrebow, fra 1796 Udgiver af det aggressive Tidsskrift »Jesus og Fornuften«, spurgte: »Er det en kristelig Lærers Pligt at lyve for Almuen?« (1799) og sigtede dermed til B.s Forsvar for Præsten til at trøste med Grunde, han ikke selv troede paa. 1800 søgte B. sin Afsked paa Grund af Svækkelse. Hans Betydning var forbi, og de senere Skrifter, han udgav, var Samlearbejder, der behandler de ældste Folkeslags religiøse og filosofiske Meninger

(1802), etnologiske og stoiske Emner. — Den nye Tid blev præget af Kants Filosofi og Romantikken; ingen af Delene kunde B. tilegne sig. Han var for sin Tid en stilfuld og behændig Skribent, der formidlede den tyske Oplysnings teologiske Synspunkter. Strømmen, der gik i radikal Retning, førte ham med sig, og denne Udvikling gjorde det vanskeligt for ham at finde et Staasted og at give en fast Vejledning for andre. I sin Gavnelyst var han hektisk flittig, og da Branden 1795 tiltetgjorde hans Bibliotek og Ekscerpter, begyndte han forfra med en Blanding af stoisk og kristelig Taalmodighed. Selv om hans Begrænsning er iøjnefaldende, kan man ikke frakende hans apologetiske Forsøg enhver Betydning i Samtiden. Han har i sin Kreds staaet som en Garant for Foreningen af Tro og Oplysning og har bidraget til at afsvække de værste Indhug fra antikristelig Side. — Medlem af Vid. Selsk. 1805. — R. 1808. — Maleri af Jens Juel (1781) paa Fr.borg. Stik af J. F. Clemens herefter og af G. L. Lahde 1806.

Acta academica 1774, S. 21 ff. G. L. Lahde: Portræter med Biographier, 5. Hæfte, 1806. J. Møller: Theologisk Bibl., XVI, 1819, S. 281—406. Dansk Maanedsskrift, 2. Rk., II, 1868. M. Neiiendam: Chr. B., 1922. Slægt ved C. Klitgaard i Vendsysselske Aarb., 1932.

Michael Neiiendam.

Bastholm, Hans, 1774—1856, Præst. F. 21. Aug. 1774 i Kbh. (Cit.), d. 14. Juni 1856 sst., begr. paa Frbg. Forældre: Præst i Kastellet, senere Hofprædikant Christian B. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 6. Sept. 1799 i Horsens med Anne Jacobine Beyer, f. 10. Nov. 1778 i Ringkøbing, d. 17. Sept. 1859 i Kbh., D. af Vejermester, senere Forligskommissær Valentin B. (1748—1822, gift 2° 1791 med Ingeborg Buchholtz, 1765—1851) og Kirstine de Fine Montagne (1760—89).

B. blev Student 1789, privat dimitteret, cand. theol. 1793 og opholdt sig indtil Foraaret 1797 i Udlandet (Göttingen, Kiel, Paris). 1799 blev han residerende Kapellan ved St. Mikkels Kirke i Slagelse, 1801 Sognepræst ved St. Peders Kirke og Hospitalet sst. 1846 tog han sin Afsked og flyttede til Kbh. B. var et Barn af Oplysningstiden, men naaede aldrig at træde sine Børnesko. Endnu før han begyndte sin Livsgerning paa Grænsen af to Tidsaldre, var han antikveret. Hans teologiske Standpunkt var en Blanding af Eudaimonisme og Rationalisme. Uden at nægte Aabenbaringens Nødvendighed som Gennemgangsled, saa han hen til den Tid, da den rene og oplyste Fornuft vilde indeholde den sande Religion, selv om han ikke sjældent fandt, at Vejen syntes urimelig lang. Nogen dybere Interesse for sin Præstegerning havde han ikke.

Han var Embedsmanden, der akkommoderede sig efter Kirkelæren, som han repræsenterede, men for hvis Sandhed han ikke følte nogen Forpligtelse til at staa inde. Det nyvakte Liv i Aarhundredets Begyndelse, som bl. a. gav sig Udslag i Bibelselskabets Virksomhed og senere de grundtvigsk vakte og vækkende Præsters Virksomhed i Sydsjælland, bekæmpede han med det forgangne Aarhundredes Terminologi som Mysticisme, en Tro uden Moral. I Striden med P. A. Fenger i Slotsbjergby (1833) hævdede B., at Dyden staar over Troen, og at Dyden er Salighedens Forudsætning. Mod den af J. Lindberg paavirkede Lærer i Venslev, Rasmus Sørensen, som 1833 angreb B.s Synsmaader som »ukristelige, ugudelige og løgnagtige«, anlagde han Sag og vandt den. Han havde Polyhistorens Mani for at samle Bøger (for at tjene Penge til dette Formaal redigerede han 1815—36 »Slagelse Ugeblad«) og for at samle en encyklopædisk Viden, der ophobedes dels i hans Dagbøger, dels i hans Scrapbøger. 1825 erhvervede Sorø Akademi sig Ret til at overtage hans Bibliotek, hvad der skete 1847 (5000 Bind). B. stod i en længere Aarrække i Brevveksling med Christian VIII. For det yngre Kuld af vaagne Præster stod B. næsten som en sagnagtig Figur fra en fjern og ond Tid i den danske Kirkes Historie. Hans litterære Virksomhed spændte over saa forskellige Felter som Beskrivelse af en Uldfabriks Indretning (1812), Anvisning til Fattigvæsenets Bestyrelse (1817) og Indledning til Historiens Studium (1835). — Efterladte Papirer i Sorø Akademis Bibliotek. En Del Breve i Det kgl. Bibliotek. — R. 1810. DM. 1840.

L. Helveg: Den danske Kirkes Hist. efter Reformationen, 2. Udg., II, 1883. P. Hjort: Udvalg af Breve, 1867, S. 412—15. Jens Møller i Theologisk Bibl., XVI, 1819, S. 1—100. P. A. Fenger: Prædiken paa 2. Søndag i Fasten, 1833. H. F. Rørdam: Peter Rørdam, I, 1891, S. 86, 94. M. Neiiendam: Bastholmske Familiepapirer, 1924. Alfred Glahn: Ogsaa en »Bogsamler« i Aar bog for Bogvenner, 1924, S. 68—121.

Michael Neiiendam.

Batzke, Johan August, 1781 el. 1782—1876, Gartner. Skal være f. 29. Sept. 1781 el. 1782 i Wittenberg i Sachsen, hvorfor dog intet Bevis har kunnet skaffes, d. 16. Nov. 1876 i Hillerød, begr. i Kbh. (Ass.). Gift 10. Jan. 1814 i Kbh. (Garn.) med Kirstine Vilhelmine Jacobsen, f. 12. Juni 1787 i Hørsholm, d. 14. Aug. 1862 i Kbh. (Trin.), D. af Husmand og Kobbersmed Anders J. (ca. 1756—tidligst 1801) og Kirsten Christophersdatter (1760—tidligst 1801).

B. fik 1802—05 Grundlaget for sin faglige Uddannelse i de hertugelige Haver ved Friedrichenberg i Zerbst. Allerede i Dec. 1805 kom han til Danmark, først som Undergartner paa Dron-

ninggaard, senere som Gartner hos Konferensraad J. C. C. Brun paa Sophienholm ved Frederiksdal, hvor han blev, til han 1819 nedsatte sig paa Rolighedsdal paa Østerbro. 1826 lejede han Jord ved Store Ravnsborg paa Nørrebro, hvor han anlagde et Handelsgartneri, der efterhaanden bragtes op til navnlig i Perioden 1840—50 at faa en for sin Slags og sin Tid udstrakt og velkendt Forretningsvirksomhed i Danmark og Sverige. Ikke faa Arter af senere almindeligt anvendte Prydplanter er indført gennem B.s Væksthuse og Planteskoler. Her lagdes ogsaa Grunden til Danmarks nu saa betydelige Avl af Blomkaalsfrø til Eksport. Med Bistand af sine Sønner *Carl August Wilhelm B.* (1820—72) og *Hans Ludvig Emil B.* (1826—1912) udførte B. ogsaa et ikke ringe Antal Park- og Haveanlæg. Den Grund, hvor B.s Haver fandtes, indtoges i 60'erne helt til Bebyggelse; han flyttede da til Hillerød til sin yngste Søn, som beboede den gamle Slotsgartnerbolig over for Slottet (»B.s Bakke« eksisterer endnu).

Axel Lange (Tyge Rothe).

v. Baudissin, Bauditz, tysk Adelslægt, der har Navn efter Byen Bautzen (Budissin). Navnet forekommer allerede 1224 i Ober Lausitz. — Slægtens ældste paaviselige Stamfader, Rentsch v. Baudessen, boede paa Solchwitz 1379, hans Sønnesøn af samme Navn var Farfaders Farfader til Heinrich v. Baudiss (— 1575 —), hvis ældste Søn, Christoph v. Baudiss til Luppa, havde to Børn, nedenn. General Wolf Heinr. v. B. (1579—1646) og Georg v. Baudiss, den yngre, tidligt uddøde, Linies Stamfader. Generalen havde elleve Børn, i første Ægteskab bl. a. Sønnen, nedenn. Gustav Adolph v. B. (1629—95), i andet Ægteskab bl. a. Henrich Günther v. B. (1636—73) til Cronsburg, med hvis Sønner Slægten deler sig i Linien Bauditz, hvis Stamfader er Heinrich Conr. v. Bauditz (1661—1714), og den rigsgrevelige Linie, der nedstammer fra Wulf Hinr. v. Baudissin (1671—1748) til Rixdorf m. m., som 1741 optoges i Rigsgrevestanden sammen med sin Søn Heinr. Christoph v. B. (1709—86). Sidstnævnte havde bl. a. Sønnerne, nedenn. Rigsgreve Heinr. Friedrich v. B. (1753—1818) — hvis Sønnesøn var Forfatteren Adalbert Heinr. v. B. (1820—71) — og Carl Ludvig v. B. (1756—1814) til Rantzau m. m., der bl. a. havde Sønnerne Wolf Heinr. Friedr. Karl v. B. (1789—1878), som oversatte Shakespeare til Tysk, og nedenn. Otto Friedr. Magnus v. B. (1792—1865). — Linien *Bauditz* nedstammer fra ovenn. Heinr. Conr. v. B. (1661—1714), hvis Sønnesøn er nedenn. Generalløjtnant Friedrich Carl B. (1741—1816). Denne var Fader til Stadsmægler Theodor Aug.

Goth. B. (1775—1824) — hvis Søn er nedenn. General Christian Ferd. B. (1815—1909) — og til nedenn. Ferdinand Chr. Fürchtegott B. (1778—1849) — hvis Sønner er de nedenn. Oberst Ferdinand Carl Ad. B. (1811—66) og Kaptajn Waldemar Gustav Otto B. (1822—1901) — samt til nedenn. Generalmajor Carl Gustav Henrich B. (1780—1849), der bl. a. havde Sønnerne, nedenn. Major Peter Jac. Fr. B. (1817—64) og Oberst Peter Gustav B. (1815—77), der er Fader til nedenn. Forfatter Sophus Gustav B. (1850—1915), hvis Søn er Forfatteren Gustav Ludvig B. (f. 1882).

Danmarks Adels Aarvog, XXVI, 1909, S. 39—71. *Albert Fabritius.*

v. Baudissin, Carl Ludvig, Rigs greve, til Rantzau og Lammershagen, 1756—1814, Officer. F. 21. Aug. 1756 paa Knoop, d. 1. Marts 1814 i Kiel, begr. sst. Forældre: Kursachsisk Generaløjntant og Militærguvernør i Dresden Rigs greve Heinrich Christoph v. B. (1709—86) og Rigs grevinde Susanne Magdalene Elisabeth Zinzendorf (1723—85). Gift 24. Juni 1785 paa Hasselburg med Rigs grevinde Sophie Louise (Lucia) Charlotte v. Dernath, f. 29. Aug. 1764 paa Hasselburg, d. 18. Aug. 1828, D. af Rigs greve Friederich Otto v. D. (1734—1805, gift 2° 1772 med Sophie Magdalene v. Holstein, 1739—83, 3° 1788 med Maria Augusta Therese v. Koeller, 1748—1801, 4° med Lucie v. Ahlden) og Elisabeth Christine v. Plessen (1744—70).

B. indtraadte i sachsisk Militærtjeneste 1771, studerede i Strasbourg og foretog 1775—78 en Rejse i Tyskland, Frankrig og England, hvorefter han ansattes i den sachsiske Generalstab, hvor han 1785 blev Major. Da han ved Faderens Død arvede Godserne Rantzau og Lammershagen i Holsten, søgte han dansk Militærtjeneste og udnævntes 1785 til Oberstløjntant à la suite, 1790 til Oberst af Infanteriet, 1793 til virkelig Oberst og Chef for Sjællandske Infanteriregiment. 1801 udnævntes han til Generalmajor, og Aug.—Nov. 1807 havde han Kommandoen over samtlige Linie- og Landeværnstropper i Sydjylland. Efter at have afgivet dette Kommando udnævntes han 1807 til midlertidig, 1810 til virkelig Kommandant i Kbh. og 1808 til Medlem af Kommissionen for Dannebrogordenens Udvidelse samt Ordensmarskal. I Tidsrummet 1801—08 var han gentagne Gange udsendt som overordentlig Gesandt i Berlin og gjorde som saadan fortrinlig Fyldest. 1809 destineredes han ved den paatænkte Overgang til Skaane som Kommandør over Fodfolket, 1810 blev han Generaløjntant og Kommandør for 1. Armédivision, 1813 Guvernør i Kbh. —

Kammerherre 1785. — Hv. R. 1801. DM. 1808. — Blyantstegning af G. L. Lahde paa Fr.borg.

Medd. fra Krigsark., I—V, 1883—92; VII, 1896. G. Brammer: Livgarden 1658—1908, 1908. Danmarks Adels Aarbog, XXVI, 1909, S. 67.

S. A. Sørensen (Rockstroh).*

v. Baudissin, Heinrich Friedrich, Rigs greve, 1753—1818, Diplomat. F. 1. Dec. 1753 i Dresden, d. 17. Maj 1818 i Kiel, begr. sst. Broder til Rigs greve Carl v. B. (s. d.). Gift 16. Sept. 1776 paa Ahrensburg med Komtesse Adelaide Caroline Cornelia Schimmelmänn, f. 21. Jan. 1760 i Dresden, d. 17. Jan. 1826 paa Knoop, D. af Skatmester Heinrich Carl S. (s. d.) og Hustru.

B. blev 1775 udnævnt til dansk Kammerherre og n. A. til Deputeret i Tyske Kancelli. Nov. 1784 traadte han ud af Kancelliet og gik som dansk Gesandt til Berlin, hvor han forblev til 1787. Efter den Tid levede han som Privatmand paa sine Godser i Slesvig og Holsten. Han havde her efter Faderen arvet Godserne Rixdorf, Tramm, Tresdorf, Knoop, Pronstorf, Uhlenhorst og Neu Nordsee. 1809 udnævntes han til Gehejmekonferensraad. — Hv. R. 1790. DM. 1817.

Danmarks Adels Aarbog, XXVI, 1909, S. 59.

L. Laursen.

v. Baudissin, Gustav Adolph, 1629—95, Officer. F. Okt. 1629 i Elbing, d. 10. April 1695 i Aurich i Østfriesland, begr. i Aurich K. Forældre: Oberst, senere Generaløjtnant Wolf Heinrich v. B. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 14. Juli 1692 i London med Maria Cotton af en adelig Slægt i Grevskabet Middlesex, d. tidligst 1696.

Paa Indstilling af Feltmarskal Eberstein blev B. 1660 udnævnt til Oberst i dansk Tjeneste. Hvor han tidligere har tjent, kan ikke oplyses; det er mest sandsynligt, at han bl. a. har staaet i preussisk-brandenburgsk Tjeneste. 1662 sendtes han til Holland for at arrestere Corfits Ulfeldt, et Forsøg, han gentog de to følgende Aar baade i Holland, England og Skotland, men uden Held. Juni 1663 udnævntes han til Generalmajor. Efter Moderen havde han arvet Ejendommen Neuenfelde i Grevskabet Oldenburg, og det var maaske denne Omstændighed, der bevirkede, at han 1664 fik Overkommandoen over samtlige Fæstninger i Oldenburg og Delmenhorst under den danske Regerings Forhandlinger om Overtagelsen af Oldenburg efter Grev Anton Günthers Død. I Juni 1667 fæstnedes hans Stilling ved Udnævnelsen til Viceguvernør i Oldenburg, og han virkede dygtigt og energisk paa denne Post, men under vanskelige stedlige Forhold. Han havde saaledes til

Opgave at rejse et effektivt Forsvar ved at opstille en lille, fast Hærstyrke og ved at anlægge befæstede Punkter, hvilket ogsaa efter store Anstrengelser lykkedes ham. 1672 blev han Medlem af Generalitetet, 1675 Generalløjtnant til Hest. S. A. hvervede han et Rytterregiment paa seks Kompagnier og et Fodfolksregiment paa tolv Kompagnier. Med disse deltog han som Led i et mindre, dansk Korps og sammen med fremmede Hjælpetropper i Kampene mod Svenskerne i Stift Bremen, og han var navnlig virksom ved Fæstningerne Karlsburgs og Stades Erobring. Under Belejringen af den sidste blev han saaret, men beholdt Kommandoen til Fæstningens Fald. Aug. 1676 beordredes han med Rytterregimentet og sit halve Fodfolkregiment til Skaane, hvortil senere det andet halve beordredes for at indgaa i Livregiment til Fods. Jan. 1677 udnævntes han til Guvernør i Hertugdømmerne og Grevskaberne, men forblev ved Hæren, hvor han efter Carl v. Arenstorffs Død nogle Maaneder var ældst General. I Slaget ved Landskrona Juli 1677 førte han den danske højre Fløj. Inden Slaget havde han en heftig Strid med Overgeneralen, Feltmarskal v. d. Goltz, om Dispositionerne for Slaget. Han beordredes senere til med Rytteriet at skaffe Luft for den haardt trængte Besætning i Kristianstad; men denne saakaldte »Kavalkade mod Kristianstad« (4.—20. Aug. 1677) mislykkedes fuldstændig og kaldte Kongens Vrede ned over ham, skønt de øvrige Generaler erklærede, at Hestene var »afmattede« allerede ved Kavalkadens Begyndelse. Faa Dage efter Tilbagekomsten herfra overtog han Kommandoen over Hærstyrkerne i Hertugdømmernes Fæstninger, men tog samtidig Orlov i privat Anledning, maaske for at duellere med v. d. Goltz i Hamburg. Militært var han imidlertid slaaet ud af sin Bane, og i Okt. 1678 ansøgte han om sin Afsked. Indtil da synes han ogsaa at have beholdt Guvernørposten i Oldenburg. 1678—89 opholdt han sig paa Slottet Aurich, hvor han hos Fyrstinden af Østfriesland indtog en Stilling mellem en Hofchefs og en Raads. Derefter drog han til England, hvor han opholdt sig i fem Aar og giftede sig for derefter at vende tilbage til Aurich. — Hv. R. 1672. — Formentlig portrætteret paa Peder Andersens Maleri af Christian V. ved Landskrona (Fr.borg).

W. S. Bauditz' efterladte Slægtsoptegnelser i Privateje. K. C. Rockstroh: Udviklingen af den nat. Hær, I—II, 1909—16. Danmarks Adels Aarbog, XXVI, 1909, S. 44.

P. F. Rist (Rockstroh).*

v. Baudissin, Otto Friedrich Magnus, Greve, til Lammershagen, 1792—1865, Officer. F. 5. Juli 1792 paa Knoop, d. 25. Juni 1865

i Teplitz, begr. sst. Forældre: Oberst, senere Generalløjtnant Greve Carl v. B. (s. d.) og Hustru. Ugift.

B. indtraadte 1806 som Frikorporal i Livgarden til Fods og indmeldtes samtidig paa det danske militære Institut i Kbh.; han udnævntes til Fændrik Marts 1808. 1810 afgik han fra Instituttet som Sekondløjtnant i Livgarden. 1814 traadte han efter egen Begæring uden for Nummer og sattes à la suite ved Garden foreløbig paa to Aar, men først 1826 indtraadte han atter i Nummer som Kaptajn og Kompagnichef efter i Mellemtiden at have faaet Premierløjtnants Kar. 1815 og Kaptajns Kar. 1824. 1839 udnævntes han til Sekondmajor. Ved Hærens Omordning 1842 blev han forbigaaet til Majorposten i Garden og sat à la suite i Infanteriet, udnævntes i Dec. s. A. til Major i 16. Linie-Infanteribataillon, der da stod i Rendsborg. 1846 blev han Oberstløjtnant og Chef for Bataillon, der ved Krigen Udbrud i Marts 1848 — med Undtagelse af ganske faa af de subalterne Officerer — stillede sig paa Slesvigholstenernes Side. B.s store Indflydelse og hans ubestridelige Dygtighed som Officer kom i høj Grad disses Hær til gode; han avancerede hurtig til Generalmajor, var i Slaget ved Isted Chef for 1. Brigade og førte 25. Juli med stor Kraft Angrebet frem over Gammellund og Bøgholt mod Helligbæk, under hvilket han blev haardt saaret. 1852 blev han udelukket fra Amnesti. Godset Lammershagen havde han allerede afhændet før Krigen, og sine sidste Aar henlevede han i Dresden. — R. 1839. — Litografi efter Tegning af Ad. Hornemann.

Danmarks Adels Aarbog, XXVI, 1909, S. 68.

Rockstroh (S. A. Sørensen).

v. Baudissin (Bauditz), **Wolf Heinrich**, 1579—1646, Officer. F. 1579 paa Luppa i Ober Lausitz, d. 24. Juni 1646, formentlig paa Belschwitz i Øst-Preussen, begr. i St. Nicolai K. i Elbing. Forældre: Christoph v. Baudiss til Luppa (d. ca. 1618, gift 2° med Ursula v. Taubadel) og Anna v. Taubadel (Deupold) (d. tidligst 1593). Gift 1° 1625 i Oldenburg med Anna Sophie v. Kissleben, d. 4. Okt. 1629, begr. i St. Nicolai K. i Elbing, D. af Bernhard (Burchardt) v. K., Drost i Oevelgönne, og Maria v. Thal. 2° 5. Aug. 1633 i Itzehoe med Sophie Rantzau, f. 1620 (gift 2° 1648 med Cai Ahlefeldt til Mehlbek, s. d.), d. Nov. 1697, begr. i Slesvig Domkirke, D. af Statholder Gert R. til Breitenburg (s. d.) og 2. Hustru.

Som ganske ung har B. opholdt sig ved Keiserhoffet i Wien og derefter som »Gemen« og Underofficer deltaget i Kampe i Ungarn. 1615 var han »Løjtnant til Hest« i venetiansk Tjeneste; ca. 1618

fik han af Frederik af Pfalz Bestalling som Ritmester og deltog i Slaget paa Det hvide Bjerg. Da Hertug Johan Ernst af Sachsen-Weimar 1625 hvervede en Rytterstyrke for Christian IV., blev B. Oberstløjtnant i denne og fik i Juni 1626 Bestalling som dansk Oberst. Da Wallensteins Tropper i Sommeren 1627 besatte Schlesien og bl. a. indesluttede Kosel (ved Oder), hvor et særligt Korps af »den kgl. Hærs« Rytteri laa, lykkedes det vel Størsteparten af dette at undslippe under Kommando af B. og Oberst Bubna, men ved Bernstein nær den pommerske Grænse indhentede den wallensteinske Oberst Pechmann Styrken; der udviklede sig en kort, morderisk Kamp, og med Nød og næppe lykkedes det B. med Rester af sit Rytteri at slippe over dansk Grænse. Efter Slaget ved Lutter Sommeren 1626 havde Christian IV. selv maattet trække sig ud af Tyskland med den af ham ledede Hærafdeling og var efterhaanden bleven trængt op til den jyske Grænse. I Kolding beordrede Kongen B. til at sætte sig i Forbindelse med den udvalgte Tronfølger Prins Christian, der havde Kommandoen i Vendssyssel. Paa Marchen op gennem Jylland har B.s Ryttere villigt efterkommet Kongens Befaling om at ødelægge alle Forraad af Levnedsmidler, Furage m. m., og B. blev hurtig Genstand for Jydernes Had. Det synes, som han efter Kampen mellem de Kejserlige og Kongens Tropper ved Aalborg (Nr. Tranders) har fundet Lejlighed til i Baad at redde sig over til Øerne. Sikkert er det, at han i de sidste Dage af Okt. 1627 er blevet fængslet i Korsør »efter Ordre af danske Rigsraader« paa Grund af de Ødelæggelser, som hans Tropper havde forøvet i Jylland. Han førtes til Kbh., men blev her frigivet af Christian IV. Sagen imod ham skulde foretages ved et Retsmøde i Slagelse. Dette kom imidlertid ikke i Stand; Sagen synes at være blevet neddysset, men B. følte sig forurettet, og da han netop paa dette Tidspunkt traf den svenske Diplomat Rasche, der opfordrede ham til at træde i svensk Tjeneste, forpligtede han sig (Nov.) til ikke mere at tjene Danmark, men straks paabegynde Hvervninger for svensk Regning. Der er adskilligt, der tyder paa, at B. trods dette Skridt stadig har følt sig personlig knyttet til Christian IV. I Gustaf Adolfs Felttog i Tyskland kom B. til at spille en vis Rolle, og han stod i lang Tid højt i denne Konges Gunst. Han udnævntes Marts 1631 til Generalløjtnant, fulgte Hovedarmeen og kæmpede ved Breitenfeld i Sept., og da han i private Anliggender i Slutningen af Aaret rejste til Holsten, overdroges der ham samtidig et betydningsfuldt Hverv som Gesandt til Kong Christian. 1632 fik han Befalingen over den svenske Hær i Nedersachsen, men tog Marts 1633 sin Afsked af svensk Tjeneste,

da han ikke følte sig tilstrækkelig »belønnet« af den svenske Regering. En Tid boede han i Oldenburg, bl. a. beskæftiget med Planer om at danne en ærkebiskoppelig bremisk Armé. Juli 1633 blev han Generalløjtnant i kursachsisk Tjeneste og led som saadan ved Dömitz (Okt. s. A.) et alvorligt Nederlag over for Svenskerne, og ved Magdeburg (Juni 1636) blev han saa haardt saaret, at han for steds maatte opgive Soldaterhaandværket. 1641 og følgende Aar optraadte han som polsk Diplomat og var flere Gange i Kbh. som Kong Vladislavs Gesandt. B. var en modig Soldat, en typisk »Partigænger« under Trediveaarskrigens Omvekslinger. Som Rytterfører havde han fortrinlige Egenskaber, men som Feltherre synes hans Evner at have svigtet. Trods sin fremtrædende »Havesyge« skildres han som »en Hædersmand i Bund og Grund«. — Maleri i Familieej i Tyskland.

N. Ahnlund i Svenskt biografiskt Lexikon, II, 1920, S. 776—83. Saml. t. jydsk Hist. og Topogr., 2. Rk., III, 1891—93; IV, 1893—95; 3. Rk., VI, 1908—10. Danmarks Adels Aarbog, XXVI, 1909, S. 43.

Rockstroh.

Bauditz, Slægt, se Baudissin.

Bauditz, Friedrich Carl, 1741—1816, Officer. F. 20. Aug. 1741 i Travental, d. 9. April 1816 i Aarhus, begr. sst. Forældre: Overfører i Travental og Amtsforvalter i Pløn Adolph August B. (1696—1763) og Catharina Louise Claussen (1717—64). Gift 2. Jan. 1773 i Roskilde med Dorothea Sophie Koje (Køye), f. 14. April 1748 i Helsingør (Marie), d. 13. Dec. 1785 i Ribe, D. af Premierløjtnant, senere Major Valentin K. (1710—89) og Sophie Catharine Ramcken (d. 1780).

B. frekventerede i sin Ungdom det Breitenauske Gymnasium i Pløn med det Maal for Øje at blive Jurist, men forlod Skolen 1758 for at søge militær Tjeneste, »da de danske Tropper forsamlede sig i Holsten«. Paa Anbefaling af Frederik Carl, den sidste Hertug af Pløn, blev han 1760 Volontær i Livgarden til Føds, og som Fændrik reformé ved Kronprinsens Regiment deltog han 1762 i Hærens Indrykning i Mecklenburg. 1763 blev han Sekondløjtnant, 1769 Premierløjtnant, 1772 Stabskaptajn, 1779 Kaptajn, 1789 Sekond- og 1794 Premiermajor, 1797 kar. Oberstløjtnant, 1801 virkelig Oberstløjtnant, 1803 Oberst, 1808 Generalmajor. Under disse Avancementer havde B. hyppig skiftet Afdeling og Garnison (Jylland, Sjælland, Lolland). Aug. 1806 udnævntes han til Kommandør og Okt. s. A. til Chef for 1. Jyske Infanteriregiment, hvilken Kommando han beholdt til sin Afgang fra Hæren. Dette Regiment var efter Kronprinsens Udsagn »slet og uden Disciplin«. B. blev dets Chef for at reformere det, og da han var en ordknap

og myndig Mand, nu og da »endog meget kort for Hovedet«, er det forstaaeligt, at han ikke talte lutter Venner blandt sine undergivne; men den Dom, som den norske Oberst Tidemand i sine Erindringer fælder over ham, er misvisende og staar i fuldstændig Modstrid med de mange »Konduitelister«, der findes for ham, og med mangt et Udsagn af forstaaende undergivne. 1816 fik han Afsked som Generalløjtnant. — R. 1813.

Medd. fra Krigsark., II, 1885; IV, 1890; V, 1892. Oberst N. Tidemands Optegnelser, udg. af C. J. Anker, 1881. Danmarks Adels Aarbog, XXVI, 1909, S. 47.

Rockstroh (S. A. Sørensen).

Bauditz, Christian Ferdinand, 1815—1909, Officer. F. 31. Jan. 1815 i Kbh. (Helligg.), d. 5. Jan. 1909 sst., begr. sst. (Ass.). Forældre: Stadsmægler i Kbh. og Kaptajn, senere Major, i det borgerlige Artilleri Theodor August Gotthilf B. (1775—1824, gift 1° 1801 med Johanne Lind, 1782—1844; Ægteskabet opløst, hun gift 2° 1810 med Kaptajn, senere Justitsraad Christopher Martin Techt, 1776—1817) og Catharina Maria Holm (1775—1856). Gift 1. Jan. 1843 i Kbh. (Garn.) med Jacobine Margrethe Cathrine Seidelin, f. 16. Febr. 1817 i Kbh. (Frue), d. 7. Nov. 1901 sst., D. af senere Universitetsbogtrykker, Oberstløjtnant Andreas S. (1777—1840, gift 1° 1806 med Jacobine Margrethe Cathrine Andrée, 1776—1812) og Marie Elisabeth Clausen (1792—1851).

B. blev Landkadet uden Gage 1828, 1831 Repetent, Page og virkelig Kadet, afgik Maj 1833 som Sekondløjtnant ved 2. Jyske Infanteriregiment, fik Kar. som Premierløjtnant 1840 og blev virkelig Premierløjtnant ved Hæromordningen 1842. 1849 blev han Kaptajn II og deltog s. A. i Kampen ved Kolding, Fægtningen ved Gudsø og Udfaldet fra Fredericia, 1850 i Slaget ved Isted og Forsvaret af Frederiksstad. 1852 udnævntes han til Kaptajn I og 1861 til Major ved 19. Bataillon. Marts 1864 blev han Kommandør for 8. Regiment og deltog i Forsvaret af Dybbøl. April 1865 fik han Oberstløjtnants Kar. og blev Kommandør for Livgarden til Fods, blev i Aug. s. A. virkelig Oberstløjtnant, 1867 Oberst og Chef for Livgardens Liniebataillon, 1874 General og Chef for Fynske Brigade, 1882 Generalløjtnant og kommanderende General i 2. Generalkommandodistrikt. B. var af Statur høj og kraftig, en smuk Skikkelse, og havde en glimrende Kommandostemme, dertil var han en »fredsæl« Mand, der stedse gjorde, hvad der stod i hans Magt, for sine undergivne. 1885 fik han Afsked paa Grund af Alder, var i sine sidste Aar blind. — Kammerherre 1866. — R. 1849. DM. 1864. K.² 1869. K.¹ 1878. S.K. 1883. — Tegning

af Kaptajn, Greve H. U. Baudissin (ca. 1850) i Familieeje. Litografi.

G. Brammer: Livgarden 1658—1908, 1908. Ill. Tid., 5. Febr. 1905. Die Woche, 20. Hft., 1907. Nationaltid. 13. Jan. 1909. Danmarks Adels Aarbog, XXVI, 1909, S. 48.

Rockstroh (P. N. Nieuwenhuis).

Bauditz, Ferdinand Christian Fürchtegott, 1778—1849, Officer. F. 27. Juni 1778 i Nakkov, d. 29. April 1849 i Kbh., begr. sst. (Garn.). Forældre: Kaptajn, senere Generalløjtnant Carl B. (s. d.) og Hustru. Gift 22. Okt. 1806 i Helsingør (Marie) med Caroline Holm, f. 16. Maj 1787 i Helsingør (Olai), d. 2. Sept. 1863 i Kbh. (Garn.), D. af Købmand og Grosserer i Helsingør Christopher Engelbrechtsen H. (1744—88) og Inger Lovise Warenheim (1745—1826).

B. blev 1788 Kadet, 1795 Fændrik ved Kongens Regiment i Kbh., 1799 Sekond- og 1803 Premierløjtnant. Regimentet blev s. A. forlagt til Helsingør, men B. blev kort efter kommanderet tilbage til Hovedstaden for at tegne Manøverkort for Kronprinsen, der havde lagt Mærke til hans Færdighed i Tegning, og da Hovedkvarteret 1805 blev forlagt til Kiel, fulgte B. Kronprinsen som Adjudant. 1807 udnævntes han til Stabskaptajn, og da Generalstaben blev oprettet i Febr. 1808, blev han (overtalig) Divisionsadjutant ved denne, i Marts s. A. Stabschef ved Oberst Wahrendorffs Korps paa Falster, 1809 virkelig Divisionsadjutant, 1811 ansat ved Generalkommandoen paa Langeland, s. A. kar. og 1812 virkelig Major, Overadjutant og ansat i Prins Frederik Ferdinands Stab (ved Holbæk). De første Maaneder af 1813 fungerede han som Adjudant hos Kongen, men gik i Maj tilbage til Prinsen. Da denne i Aug. 1815 tiltraadte en Rejse til det danske Korps, der da var paa Vej til Frankrig, blev B. beordret til at ledsage ham. Rejsen strakte sig til Paris, hvor Prinsen og B. var til »Audiens« hos Wellington, »men blev meget kort expederet«. 1818 blev B. Oberstløjtnant og var 1822—27 fungerende Hofchef hos Prins Ferdinand. 1829 blev han kar. Oberst, 1832 Generalkvartermesterløjtnant, og 1833, da Admiral J. F. Bardenfleth døde, efterfulgte han denne som Hofchef hos Prins Ferdinand. 1840 fik han Generalmajors Kar., og ved Hæromordningen 1842 »forblev han som Officer à la suite i Armeen«.

I sin omhyggelig førte Dagbog (nu i Rigsarkivet) har han fra 1815 til faa Dage før sin Død saa at sige daglig opført sit Livs Begivenheder — store Tildragelser som Bagateller. Ved flygtigt at gennemblade disse Papirer kan man faa Indtryk af Snusfornuft

og Pedanteri. Sandheden er dog, at B. var en kundskabsrig Mand med mange — ogsaa kunstneriske — Interesser; i hans smukke og gæstfri Hjem kom mange af Datidens ypperste Mænd — bl. a. noterer B. ofte Thorvaldsens Besøg. — R. 1824. DM. 1830. K. 1836. S.K. 1842. — Maleri af N. P. Holbech. Miniature fra 1809 af F. C. Camradt.

Medd. fra Krigsark., II, 1885; V, 1892; VIII, 1900. Danmarks Adels Aarbog, XXVI, 1909, S. 49.

Rockstroh.

Bauditz, Ferdinand Carl Adolph, 1811—66, Officer. F. 17. Marts 1811 i Kbh. (Garn.), d. 18. Maj 1866 sst., begr. sst. (Garn.). Forældre: Kaptajn, senere Generalmajor Ferdinand B. (1778—1849) (s. d.) og Hustru. Gift 9. Aug. 1841 i Aarhus med Komtesse Siegfriede Antoinette Caroline Louise Holstein af Ledreborg, f. 6. Marts 1816 paa Ledreborg, d. 29. Jan. 1892 i Kbh., D. af Lensgreve Christian Erhardt H. (1778—1853) og Sophie Charlotte Emilie zu Inn- und Kniephausen (1782—1852).

Elleve Aar gammel blev B. Kadet og udnævntes 1824 til Sekondløjtnant à la suite i Prins Frederik Ferdinands lette Dragoner, hvor han 1828 traadte i Nummer. 1834 blev han Premierløjtnant og fik 1841 Ritmester-Anciennitet. Han deltog i Kampen ved Bov og blev kort efter Adjudant ved Kavaleriets Stab, deltog siden i Slaget ved Slesvig og udnævntes i Aug. 1848 til Ritmester, blev 1849 Stabschef ved Kavaleribrigaden og deltog i Kampen ved Kolding. Som Eskadronchef deltog han i Slaget ved Isted. 1856 blev han Major med Garnison i Aarhus, n. A. Medlem af Dannevirkekommissionen og 1860 af Kavalerikommissionen. 1862 udnævntes han til Oberstløjtnant og blev Chef for 6. Dragonregiment i Itzehoe, hvor han i sin vanskelige Stilling blev respekteret og bevarede et nogenlunde fredeligt Forhold til de holstenske Civilembedsmænd. Han deltog 1864 i Kampen ved Vejle og udnævntes til Oberst s. A. Ved Krigsminister Hansens Reduktion af Officerskorpset, som særlig gik ud over Rytteriet, fik han s. A. sin Afsked. Han var en velbegavet Officer, hvis Evner berettigede ham til at naa højere Grader — hans Regiment var under Krigen det eneste, der gjorde virkelig Fyldest —, men Følgerne af en Gigtfeber slog ham ned. Hans efterladte Korrespondance viser, at saavel Læssøe som flere Generaler raadspurgte ham i særlige Kavalerispørgsmaal. Han har offentliggjort et Par Afhandlinger i »Militært Repertorium«. — Kammerjunker 1828. Kammerherre 1864. — R. 1848. DM. 1860. — Miniature i Familieeje.

W. S. Bauditz' efterladte Slægtsoptegnelser i Privateje. Danmarks Adels Aarbog, XXVI, 1909, S. 51.

Rockstroh (P. N. Nieuwenhuis)

Bauditz, Carl Gustav Heinrich, 1780—1849, Officer. F. 29. Juni 1780 i Helsingør (Marie), d. 11. Dec. 1849 i Kbh., begr. sst. (Garn.). Forældre: Kaptajn, senere Generalløjtnant Carl B. (s. d.) og Hustru. Gift 18. Okt. 1808 i Birkerød med Sophie Dorothea Frederikke Jahn, f. 25. Aug. 1786 i Neumünster, d. 1. Maj 1848 i Kbh. (Garn.), D. af Fysikus, Dr. med. Jacob Diderik J. i Heide (ca. 1757—1815) og Charlotte Regine Frederikke Gørtzen (d. 1820).

B. blev 1794 Artillerikadet, 1795 Stykjunker, 1798 Sekondløjtnant i Artillerikorpsset og kommanderedes 1800 til Holsten, hvor et Armékorps mobiliseredes. 1802 fik han Kar. af Premierløjtnant, udnævntes 1804 til virkelig Premierløjtnant, 1807 til Kaptajn. Under General Ewald kom han i Sept. 1807 til Sjælland, blev 1810 Stabskaptajn og Kompagnichef. Efter 1807—14 at have kantonneret i det nordøstlige Sjælland kom han efter Kielfreden til Kbh., hvor han forblev Resten af sit Liv. 1824 fik han Majors Kar., blev 1828 virkelig Major, 1832 Oberstløjtnant og Kommandør for Danske Artilleribrigade, 1840 kar. Oberst; ved Hærordningen af 1842 fik han Generalmajors Anciennitet og blev Chef for 1. Artilleriregiment, 1844 Generalmajor og Chef for Artilleribrigaden. Han var den sidste Artillerichef, der havde Tjenestebolig paa Tøjhuset. — R. 1836. K. 1845. DM. 1846. — Tegning af Peter Bauditz (1844) i Familieeje; Reproduktion paa Artillerigeneralens Kontor. Silhouet (fra Ungdommen) i Familieeje.

H. P. Selmer: Nekrologiske Samlinger, II, 1852. Medd. fra Krigsark., V, 1892. Oberstløjtnant S. H. O. Bauditz' efterladte Familieoptegnelser (Manusk.). Af Eleonore Christine Tschernings efterl. Pap., Memoirer og Breve, VIII, 1908. Danmarks Adels Aarbog, XXVI, 1909, S. 53.

P. C. Bang (Rockstroh).*

Bauditz, Peter Jacob Frederik, 1817—64, Officer. F. 29. Juli 1817 i Kbh. (Garn.), d. 30. April 1864 paa Johanniterlazarettet i Flensborg, begr. i Kbh. (Garn.). Forældre: Kaptajn, senere Generalmajor Gustav B. (s. d.) og Hustru. Gift 19. Dec. 1851 i Flensborg med Sophie Marie Christiansen, f. 20. Marts 1831 i Flensborg, d. 16. Dec. 1916 i Kbh., D. af kgl. Agent og Købmand i Flensborg Christian Andreas C. (1780—1831) og Rahel Jeanette Kuhlenkamp (1784—1867).

B. røbede allerede i Drengesaarene en usædvanlig Kunstnerbegavelse, men han blev som tre yngre Brødre bestemt til Militær og indtraadte 1830 paa Landkadetakademiet som Kadet uden Gage (virkelig Kadet 1833), 1837 afgik han som Sekondløjtnant ved 1. Jyske Infanteriregiment, der da garnisonerede i Kbh., og i

sin Fritid arbejdede han som Elev paa H. V. Bissens Atelier og besøgte fra 1838 Kunstakademiets Skoler. 1842 blev han Premierløjtnant ved den nyoprettede 8. Bataillon i Kbh., og i Aarene inden Trearskrigen havde han da Lejlighed til at dyrke sine Kunstinteresser, 1847 deltog han i Konkurrencen om den Neuhausen'ske Præmie med tre udskaarne Arbejder i Konkylie efter opgivet Thorvaldsensk Motiv; Præmien tilkendtes ham, og Arbejderne blev overgivne til Dronning Caroline Amalie. Under Felttoget 1848 var han Adjudant ved venstre Flankekorps (Schleppegrell) og deltog bl. a. i Kampen ved Bov. April 1849 fik han Kaptajns Kar., og Juli s. A. udnævntes han til Kaptajn II. 1850 var han Adjudant ved 2. Division (Schleppegrell) og udviste megen Bravour under Slaget ved Isted. Han deltog personlig i det Fremstød, som Dragonløjtnant J. P. S. Nellemann med sin Deling foretog mod Øvre Stolk og blev her let saaret; faa Dage senere kunde han dog atter melde sig til Tjeneste og indtraadte som Souschef ved Divisionen. Ved sit Giftermaal fik han en meget betydelig Formue. 1863 blev han Kommandør for 4. Infanteriregiments 2. Bataillon, og som saadan rykkede han i Felten 1864, men fik i Midten af Marts midlertidig Kommandoen over Regimentet under Major du Plats Sygdom. I Kampen ved Ragebøl 17. Marts blev han haardt saaret, taget til Fange og indlagt paa Lazaret i Flensborg. — R. 1848. — Tegning af J. Th. Lundbye 1840 i Familieeje. Træsnit 1864 efter Tegning af H. Olrik.

A. F. Hansen: Mindeskrift over de i 1864 faldne Officerer, 1909. Museum, II, 1896. K. C. Rockstroh: General de Mezas Krigsdagbøger 1849—51, 1928. Danmarks Adels Aarvog, XXVI, 1909, S. 55.

Rockstroh (P. N. Nieuwenhuis).

Bauditz, Sophus Gustav, 1850—1915, Forfatter. F. 23. Okt. 1850 i Aarhus, d. 16. Aug. 1915 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Premierløjtnant, senere Oberst Peter Gustav B. (1815—77) og Cornelia Annina Magdalene Clementsen (1820—1913). Gift 12. Okt. 1880 i Kbh. (Vartov) med Emilie (Emmy) Ida Jeanine Augustinus, f. 15. Febr. 1860 i Kbh. (Frue), d. 26. April 1903 sst., D. af Fabrikant, senere Etatsraad Ludvig Anton Christian A. (1832—1911) og Caroline Amalie Isidora Casadaban (1835—1909).

B. levede som Dreng et muntert Friluftsliv optaget af at sejle, fiske, ride og botanisere. Han omgikkes intimt med Dragonregimentets Befalingsmænd, og Faderen tog ham tit med ud paa Ture i Byen og Omegnen. I den nærliggende Blegind Præstegaard var han ofte Gæst, og her tilbragte han gerne sine Ferier. Hans stærke Interesse

for Jagt og Militærliv skyldes i væsentlig Grad Opholdene her i Forening med Fædreneslægtsens militære Traditioner. B.s store Oplevelse i Drengæaarene var Krigen 1864, der paa flere Maader rykkede ham nær ind paa Livet. 1869 blev han Student fra Aarhus og rejste til Kbh. for at studere Jura. I sine Studieaar tog han livlig Del i Foreningslivet. Med sit udprægede Selskabstalent kom han til at spille en fremragende Rolle i Studenterforeningen og omgikkes en Række Kunstnere og Digtere. Særlig kom Thomas Lange til at betyde meget for ham. 1875 tog han juridisk Embeds-eksamen, og s. A. fik han Ansættelse paa det kgl. Ordenskapitels Kontor og i Højesterets Justitskontor. Hans Interesse for Undervisning knyttede ham snart til Skolen. Han var i en lang Aarrække Lærer i Dansk ved Borgerdydskolen paa Christianshavn (senere i Helgolandsgade) og ved Søofficerskolen. 1881—96 var han Forstander for Det kgl. Teaters Elevskole. 1896 blev han Skoledirektør i Kbh., først for de private Skoler og fra 1900 til sin Død for de kommunale Skoler. Ved Siden heraf var han knyttet til mange andre Foretagender, pædagogiske og litterære. 1878—82 var han litterær Anmelder ved »Fædrelandet«.

Som Forfatter debuterede B. 1873 med to smaa Fortællinger »Ved Søen og i Skoven«. I de følgende Aar fulgte flere Smaaabøger: »Himmelbjerget. Blade af Otto Langes Ungdomsliv« (1876), »Arabesker«, en lille Samling Rejsekitser (1877), »Under aaben Himmel« (1882), »Klokkestøberen og andre Noveller« (1886) og »Novelletter« (1887). Nogen større Paaskønnelse vandt disse Bøger ikke, selv om de røbede en ikke ringe Fortælle- og Kompositionsevne og bar Vidne om et førstehaands Kendskab til Livet i Naturen. Først med »Historier fra Skovridergaarden« (1889) lykkedes det B. at faa Tag i den store Læsekreds. I denne Novelleyklus, der løseligt sammenknyttedes og indrammes af Oplevelser i Skovridergaarden (Blegind Præstegaard), tegner B. en Række interessante landlige Typer (Forstraaden, Jonas, dovne Madsen) og giver friske og indtagende Naturskildringer. I den næste Bog, »Krøniker fra Garnisonsbyen« (1892), er det Barndomsbyen Aarhus omkring Krigsaaret 1864, der skildres. Ogsaa her er gode Typeskildringer, især fra Byens førende Kredse og grupperende sig omkring Regimentet, Latinskolen og Præstegaarden (Rektoren, den gamle Kammerherre, Overlærer Jochumsen). Romanens gammeldags slyngede Handlingsgang med dens Forviklinger og Spænding tiltalte et stort Publikum og gjorde B. til en af Tidens mest læste Forfattere. 1896 fulgte en romantisk og meget sindrigt komponeret Herregaardsroman »Hjortholm« med en Rigdom af sikre Landskabs- og Aars-

tidsbilleder. Hovedpersonen er Kaptajn Riis, en aldrende Folmer Sanger-Type, poetisk stemt, en lidenskabelig Elsker af Naturen og Friheden, en vældig Jæger og en ridderlig Beundrer af Kvinden. »Hjortholm« er den af B.s Bøger, der er naaet længst ud. Alle hans Romaner og Noveller er oversat til Svensk og Tysk, »Hjortholm« desuden til Hollandsk og Fransk. Efter Romanen fulgte et Par Smaabøger, som har vundet særlig Yndest her hjemme, »Sporsne. En Vinternovelle« (1898) og »Jul i Skovridergaarden og andre Fortællinger« (1899). — Selv om B. levede det meste af sin Tid i Hovedstaden, søgte han gerne Emnerne for sine Bøger paa Landet eller i Provinsbyerne. Men 1901 kompletterede han sit Danmarks-billede med en Københavnerroman, »Absalons Brønd«, en pietetsfuld Skildring af det gamle Kbh. med dets historiske Minder og samtidig en »landskabelig« Skildring af Byens Fauna og Flora. I »Komedie paa Kronborg«, en historisk Fortælling (1903), er det Sagnet om Shakespeares Besøg i Danmark, der behandles, og i Novellesamlingerne »Jægerblod« (1907) og »Omkring Ilden« (1908) gives der Jagt- og Friluftshistorier. Endelig kom 1912 en større Fortællingskreds »Den gamle Kro«, en ny Samling Erindringer og Krøniker om Hovedpersonen fra »Hjortholm«, den gamle Kaptajn Riis, B.s kæreste Romanfigur og den, der aabenbart siger mest om Forfatteren selv. — Foruden denne omfattende Række Romaner og Fortællinger (der staar i Gæld bl. a. til Blicher, Winther og Goldschmidt) har B. ogsaa skrevet forskellige Smaating for Teatret: Enakteren »Mands Mod« (1879), Lystspillet »I Mester Sebalds Have« (Musik af P. E. Lange-Müller, 1880), Operaerne »I Møllen« (Musik af A. Grandjean, 1885) og »Det hemmelige Selskab« (1888) samt Lystspillet »Sne«, en Bearbejdelse af Novellen »Sporsne« (1910). — Efter B.s Død udkom et lille Bind Vers, »Aarstiderne og andre Digte« (1915). — Til denne selvstændige Produktion kommer en Række Oversættelser: Edmondo de Amicis: »Italienske Soldaterhistorier I—II« (1880—85), Giuseppe Giacosa: »Stjaalen Lykke« (Skuespil, 1892) samt Operaerne »Mefistofeles«, »Konge for en Dag« og »La Traviata«.

I en Tid, da dansk Litteratur brød sig nye Veje og ofte tumlede med tunge og bitre Problemer eller gav sig af med dystre og indtrængende Sjæleskildringer, havde B.s lette og underholdende Bøger med deres muntre, danske Stemning, deres friske Friluftsglæde og deres lyse, forsonende Livssyn let ved at skaffe ham en taknemmelig Læsekreds. De afhjalp et Savn for mange jævne Læsere ved at føre den folkelige klassiske Fortælling videre. — 1911—12 udkom B.s »Samlede Romaner og Noveller. Folkeudgave«. — En Del

Breve i Det kgl. Bibliotek. — Tit. Professor 1899. — R. 1894. DM. 1905. — Maleri af C. Wentorf paa Fr.borg (1910), af P. Mønsted og Knud Larsen i Privateje. Portrætteret af L. Tuxen paa Gruppebillede af Selskab hos J. Moresco. Portrætbuste af Aksel Hansen i Østre Anlæg (1920) og i Haven ved Vesterbro i Aarhus (1921). Træsnit fra 1895 og (af A. Bork) fra 1901.

Danmarks Adels Aarbog, XXVI, 1909, S. 54 f. Nær og Fjærn, 18. Marts, 22. April, 8. Juli, 23. Sept. 1877. Ill. Tid. 10. April 1898. Nationaltid. 15. Okt. 1910. Ord och Bild, 1910, S. 507—19. G. Bauditz: S. B., 1917. Samme: En lykkelig Tid, 1928. A. Stern: Studien zur Literatur der Gegenwart, 1904. Bogvennen, 1915. Hver 8. Dag 7. Juni og 5. Nov. 1903. Verden og vi 16. Nov. 1917. Cai M. Woel: Troubadourer, 1930. Dansk Jagttid., 1915. Ill. Tid. 22. Aug. og 5. Sept. 1915.

K. K. Nicolaisen.

Bauditz, Waldemar Gustav Otto, 1822—1901, Officer. F. 15. Jan. 1822 i Kbh. (Frue), d. 7. Marts 1901 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Oberstløjtnant, senere Generalmajor Ferdinand B. (1778—1849) (s. d.) og Hustru. Gift 18. Dec. 1852 i Kbh. (Garn.) med Elisabeth (Eliza) Johanne Harriet Owen, f. 24. Febr. 1827 i Helsingør, d. 7. Maj 1862 paa Frbg., D. af Vinhandler, Fabrikejer Joseph O. (s. d.) og Hustru.

B. blev Landkadet 1834, Sekondløjtnant 1839, var 1844—48 Elev ved den militære Højskole, afgik fra denne 1848 som Premierløjtnant i Ingeniørkorpset og afsendtes April s. A. med en Deling Sapører til Felthæren (Flankekorpsset paa Als). Ved Feltingeniør-detachementet deltog han i Kampene ved Slesvig og Dybbøl 1848, blev i Febr. 1849 kommanderet til Fredericia ved Fæstningens Istandsættelse og deltog 1850 i Slaget ved Isted. 1851 blev han Adjudant hos Ingeniørkorpsets Chef, Generalmajor Schlegel (s. d.) samt Chef for et Bygningsdistrikt. Som de fleste af Tidens unge var han stærkt politisk interesseret og følte sig knyttet til det nationalliberale Parti, som hvis Kandidat han blev valgt til Folketinget Aug. 1852 i Fredensborg. Hans politiske Meninger stillede ham i Opposition til Regeringen, og da han fik det bestemte Indtryk, at hans overordnede fandt, at hans politiske Virksomhed ikke kunde forliges med hans Stilling som Officer, søgte og fik han sin Afsked Dec. 1852, da Posten som Baneingeniør ved Bygningen af den sydslesvigske Jernbane blev tilbudt ham. Da Pladsen skulde tiltrædes inden Aarets Udgang, maatte han samtidig nedlægge sit Folketingsmandat. 1855 overgik han som Ingeniør til den sjællandske Bane, hvor han forblev, til han 1870 maatte gaa af paa Grund af Svagelighed. 1857 havde han faaet nyt Afskedspatent som Kaptajn. Fra 1860 var han Medlem af Direktionen for Akts.

»Fredens Mølle« og 1866—68 af Frbg. Kommunalbestyrelse. Sine senere Aar helligede han til litterære Sysler, oversatte saaledes T. B. Macaulay: »Englands Historie« (4 Bd., 1852—58) og udgav 1873—83 Maanedskriftet »I ledige Timer«, hvis Indhold hovedsagelig skyldtes hans Pen. — Efter hans Død er udkommet hans »Livserindringer« (1903).

Rockstroh (V. E. Tychsen).

Bauer, Adolf Ludvig, 1845—1910, Journalist, Industrihistoriker. F. 13. Febr. 1845 i Kbh. (Mos.), d. 23. Okt. 1910 sst., begr. sst. (Mos. Kgd., Nørrebro). Forældre: Institutbestyrer, senere Religionslærer Ludvig Abraham B. (1797—1885) og Juliette Davidsen (1804—75). Gift 29. Okt. 1878 i Kbh. (Mos.) med Hanne Haurowitz, f. 10. Marts 1858 i Kbh. (Mos.), d. 17. Juli 1926 sst., D. af Hofhandskefabrikant Lion Valentin H. (1824—1905) og Sophie Amalie Meyer (1829—79).

B. besøgte Polyteknisk Lærestalt for at studere Kemi, men da han 1865 fik Tilbud om Ansættelse ved »Dags-Telegrafens«, afbrød han Studierne for at blive Journalist. Til nævnte Blad leverede han 1865—77 og til »Dagbladet« 1877—92 en Mængde Artikler, væsentlig behandlende Emner vedrørende Haandværkets og Hjemmets Kemi. Tillige var han en flittig Medarbejder ved forskellige Ugeblade og Tidsskrifter, bl. a. »Illustreret Tidende« og »Nutiden«. I sidstnævnte Blad skrev han bl. a. en Serie Artikler »Fra Teknikens Verden« under Mærket Dr. Ox. I »Fra Romantik og Historie« og »Nær og Fjern«s Novelle-Bibliotek forsøgte han sig ogsaa paa det novellistiske Omraade. En Artikel, »Læsning for Folket«, i sidstnævnte Blad 1876, der slog til Lyd for billig Oplysningslitteratur, gav Anledning til, at Otto Borchsenius tog Ideen op og uddybede den i et selvstændigt Skrift, »En Samfundsopgave« (1877). Fra 1890 til sin Død var B. Redaktør af »Haandværkerbladet, Fællesorgan for dansk Haandværk og Industri«. Han er Forfatter af »Snedkernes Tegneforening« (1887), »Haandværkerforeningen i Kjøbenhavn« (1890) og »Kjøbenhavns Stølemagerlav« (1891). 1905 stiftede han Bauers Medaille, der uddeles en Gang aarligt til en Haandværker eller Industridrivende. — Justitsraad 1901. — Træsnit 1890.

Politiken 24. Okt. 1910.

Georg Nygaard.

v. Bauer, Friederich, —1644—, Officer. B.s Familieforhold, Alder og første militære Virksomhed kendes ikke. 1641, da Christian IV. begyndte at danne en Slags »Generalitet«, fik B., der da havde Titel af Generalmajor, tildelt det saakaldte Gamle danske

Regiment, der 1638 var hvervet af Marquard Rantzau. Han aftakkedes Aaret efter, men toges paa ny i Tjeneste i Foraaret 1643 og blev Næstkommanderende under Hertug Frederik (senere Kong Frederik III.). Efter et heldigt gennemført Udfald fra Glückstadt i Febr. 1644 blev han mest kendt for sine stadige Stridigheder med baade overordnede og undergivne. Navnlig fremsatte han skarpt sin Misfornøjelse, da Hertugens Afdelinger var blevet lagt ind under Rigsmarsken Anders Bille, og hans stadige Uheld over for Modstanderen Helmuth Wrangel, der førte til Tabet af Marskegnene, gjorde, i Forbindelse med et kraftigt Sammenstød med Glückstadts Kommandant, Christian Pentz, hans Stilling saa uholdbar, at han i April 1645 søgte og fik sin Afsked. N. A. stillede han sammen med flere andre for en Krigsret og dømtes for sin Ulydighed mod Anders Bille til at miste Livet. Han benaadedes dog mod en Pengebøde paa 25 000 Rdl. og Opgivelsen af en Fordring paa Kongen paa 24 000 Rdl. Derpaa gik han i fremmed Tjeneste, hvor han avancerede til Generalløjtnant, og hvorfra han senere vendte tilbage og opnaaede en mindre Erstatning for sine lidte Tab. Sandsynligvis gik han paa ny i fremmed Tjeneste, men hans senere Skæbne kendes ikke.

N. Slange: Christian IV.s Historie, 1749. Christian IV.s egenhændige Breve, ved C. F. Bricka og J. A. Fridericia, V, 1883—85, S. 120.

J. A. Fridericia (Rockstroh).*

Bauer, Johan Daniel, 1798—1880, Skuespiller. F. 1. Sept. 1798 i Kbh. (Fødsst.), d. 6. Juli 1880 sst. (Matth.), begr. paa Frbg. Forældre: Komfurhandler Johan August(in) B. (ca. 1753—1816) og Ellen Kirstine Larsen (ca. 1765—1834). Gift 31. Maj 1823 i Kbh. (Slotsk.) med Danserinde Charlotte Amalie Weyle, f. 21. Sept. 1800 i Kbh. (Nic.), d. 16. Marts 1882 sst. (Matth.), D. af Solodanser ved Det kgl. Teater Hans Jørgen W. (ca. 1758—1820) og Johanne Christiane Aagaard (ca. 1776—1842).

Efter Uddannelse paa Rahbeks »dramatiske Skole« optraadte B. første Gang 29. Jan. 1813 som Pagen i Schalls Syngestykke »Alma og Elfride« paa Det kgl. Teater, hvor han 1819 fik sit kgl. Ansættelse. B. var en Ungdommens Fremstillere. Paa Grund af sit smukke Ydre og sin gode Sangstemme anvendtes han overordentlig meget som Elsker i Syngespil og Komedier; enfoldige Knøse var hans Specialitet. Men med Ungdommen svandt B.s sceniske Brugbarhed, og kun 40 Aar gammel fik han sin Afsked, »da han i længere Tid ikkun havde kunnet gjøre meget liden og i de sidste Aar saa godt som aldeles ingen Tjeneste«. Han optraadte sidste Gang 29. Dec.

1838 som Dan i »Joseph og hans Brødre« og henlevede, økonomisk uafhængig som han var, et langt Otium beskæftiget med mekaniske Sysler. — Hans Hustru, *Charlotte Amalie B.*, f. Weyle, kom fem Aar gammel paa Teatrets Balletskole, hvor hun blev uddannet af Laurent d. Y. og Antoine Bournonville. Hun var en nydelig Danserinde baade i koreografisk og mimisk Henseende, høj og rank med en smuk Figur og et udtryksfuldt Ansigt. 1819 blev hun Solodanserinde, og med Udgangen af Sæsonen 1837—38 tog hun sin Afsked. — Maleri af C. A. B. af N. P. Holbech 1835.

Th. Overskou: Den danske Skueplads, IV, 1862. Samme: Af mit Liv og min Tid, II, 1916.

Robert Neiiendam.

Bauer, Richardt William, 1828—1904, Søofficer. F. 30. Marts 1828 i Kbh. (Slotsk.), d. 5. April 1904 sst., begr. sst. (Garn.). Forældre: Skuespiller Johan Daniel B. (s. d.) og Hustru. Gift 12. April 1854 i Kbh. (Holmens) med Sigfriede Elisabeth Hoffmann, f. 7. Aug. 1830 i Kbh. (Garn.), d. 23. Febr. 1895 sst., D. af Premierløjtnant, senere Oberst i Artilleriet Johan Christopher H. (1799—1874) og Helen Cecilie H. (1801—91).

B. blev Kadet 1841, Sekondløjtnant 1847 og Premierløjtnant 1856. Han deltog i den første slesvigske Krig, 1848—49 paa Dampskibet »Geiser« og 1850 paa Fregatten »Thetis«; ansattes 1852 som Inspektionsofficer og 1856 som Underdirektør ved Søetatens Maskin- og Vandbygningsvæsen, blev 1859 Medlem af Konstruktionskommissionen og 1860 kar. Kaptajnløjtnant. 1869 blev han afskediget med Pension og Kaptajns Karakter som en Følge af den Kritik, der i Folketinget var fremsat mod Maskinbestillingerne til Flaadens Skibe (Tidsskr. f. Søv., 1868, S. 295—340) og ansattes som kst. Bygmester i Nyboder, hvor han virkede, indtil Stillingen bortfaldt 1878. Samtidig blev han Lærer paa Maskinisteskolen og 1877 Eksaminator og Meddommer ved Styrmandseksamen, i hvilken Stilling han forblev til sin Død. 1901 tillagdes der ham Kommandørs Karakter. — B. var en dygtig Matematiker og en flittig Mand, der har efterladt sig mange grundige litterære Arbejder, saaledes »Skibsdampmaskinen«, der udkom i tre Oplag (1870, 1878, 1885), og talrige numeriske Tabeller, der alle udmærker sig ved praktisk og hensigtsmæssig Ordning. — R. 1869. DM. 1895.

Th. Topsøe-Jensen (H. G. Zæthen).

Bauert, Johan Ephraim, 1726—99, Medaillør og Elfenbenskærer. Døbt 19. Maj 1726 i Stockholm, d. 9. Nov. 1799 i Kbh. (Nic.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Kirurgmedhjælper Johan Jacob

Bauer og Margareta Bergenheim. Gift 6. Dec. 1762 i Kbh. (Petri) med Anna Marie Magdalene Marr (Maar, Mahr), døbt 13. Sept. 1739 i Kbh. (Petri), d. mellem 1799 og 1816, D. af Rustmester og Bøssemager (Johan) Valentin M. (1696—1786) og Anna Catharina v. Bergen (ca. 1714—85).

B. vandt 1759 Kunstakademiets lille Guldmedaille som Billedhugger, og 1760 skar han den af Kbh.s Magistrat bekostede Suverænitetstestmedaille. 28. Marts 1761 blev han ansat som Mønstempelskærer og Hofmedaillør. Travlt beskæftiget som han var med at levere Stempler til Monarkiets forskellige Møntværksteder, fik han kun Lejlighed til at udføre ialt seksten Medailler, hvoraf kan nævnes Medaillen for Enkedronning Juliane Marie 1772, Stutterikommissionens Præmiemedailler og Medaillen for Biskop Balle 1798. Som Medaillør stod han i Skygge for sine samtidige Adzer og Wolff og søgte forgæves Optagelse som Medlem af Kunstakademiet. Af hans fem Børn blev den ældste *Georg Valentin B.* (f. 30. Dec. 1764 i Kbh., d. 9. Okt. 1841 i Altona), der var oplært af Faderen, 1791 Stempelskærer ved Mønten i Altona. Han, der 1799—1800 yderligere fik Uddannelse i London, har udført nogle faa mindre betydelige Medailler, bl. a. over Klopstock (1803).

J. Wilcke: Kurantmønten 1726—1788, 1927. Samme: Specie-, Kurant- og Rigsbankdaler 1788—1845, 1929.

Georg Galster.

— B. var langt betydeligere som *Elfenbenskærer* end som Medaillør. Fra ca. 1752 til ind i 60'erne udfoldede han megen Flid som den berømte Hofkunstdrejer Lorenz Spenglers Medarbejder, men han er i denne Forbindelse ikke omtalt i Kunstammerets og Kunstmuseets Inventarer lige saa lidt som i Partikulærkassens Regnskaber. Ved de Ting, der skyldes Spengler og B. i Forening, nævnes altid kun den første. Rosenborgs Inventarium fra 1824 og et Katalog fra 1840 har en Bemærkning om, at en Elfenbensbuste af Frederik V. er signeret I. E. B. og skyldes B. Men det gik i Glemmebogen. Man vedblev at tilskrive Spengler B.s Elfenbensarbejder paa Rosenborg, skønt ikke alene den nævnte Buste, men ogsaa Opsatsen med »Diana« paa en Søjle, beklædt med Lapis lazuli, Statuetterne »Apollo« og »Hermes« og Gruppen »Nessus, Dianeira og Herkules« er signeret I. E. B. Ved Sammenligning mellem de signerede og ikke signerede Stykker har det været muligt at henføre over 40 Elfenbensarbejder paa Rosenborg, Statuetter, Buster, Grupper og smaa Dyrefigurer paa Sokler, Portaler og drejede Vaser af Spengler, til B. Blandt disse er foruden de allerede nævnte Gruppen »Danmark og Norge« og Statuetterne

»Ecce homo«, »Klagende Maria« og »Gudfrygtigheden«. — Ogsaa uden for Rosenborg-Samlingen, f. Eks. paa Fr.borg og i Nationalmuseet, findes der Figurer og Ornamenter i den for B. karakteristiske Stil. En emaillet Skaal i Museet i Braunschweig er prydet med Medaillon-Portrætter af Elfenben, signeret B. For øvrigt skar B. ogsaa i Rav, Træ og Fedtsten, hvad adskillige mindre Arbejder paa Rosenborg viser. Endelig vides det, at han i Voks formede de nu forsvundne Buster af Frederik VI. som Barn og hans Legekammerat »Drengen Carl«.

Theodor Faaborg.

Baumann, Povl Erik Raimond, f. 1878, Arkitekt. F. 9. Nov. 1878 i Kbh. (Trin.). Forældre: Translatør Heinrich Johann Raimund B. (1839—1912) og Augusta Julie Riise (f. 1850). Gift 25. Nov. 1913 i Kbh. (Holmens) med Elisabeth Christine Roerup, f. 18. Sept. 1888 i Kbh. (Holmens), D. af Organist, Pianostemmer Niels Otto R. (f. 1855) og Anna Christine Elisabeth Jensen (f. 1856).

B. blev Student 1897 fra Lyceum, cand. phil. 1898, søgte Polyteknisk Lærestalt til 1899, derefter Teknisk Skole, hvorfra han fik Afgang 1901, og endelig Kunstakademiet. Omkring 1905 opgav han Studiet ved Akademiet for sammen med ligesindede at blive P. V. J. Klints Elev. Da Akademisk Arkitektforening ikke vilde optage dem i sin Kreds, dannede de 1909 Den fri Arkitektforening, som B. var Formand for til dens Opløsning 1919. Efter Kunstakademiets Nyordning blev han Medlem af det nye Akademiraad (fra 1922), og han er Formand for Statens Bygningsraad fra 1931. — B. har tidligt interesseret sig for nyere udenlandsk Bygningskunst (Tyskeren Messel, Englænderne Voysey, Baillie Scott, Lutyens), men er dog stærkest paavirket af samtidige danske Kolleger, Carl Petersen (Sansen for Klassicismens Profiler og Akcentuering), Ivar Bentsen (den traditionelle Fagdelings klare Princip) o. a. B. bestræber sig altid for at indordne sin Arkitektur efter Omgivelserne. Til friere Forhold har han planlagt engelsk paavirkede Landhuse, uregelmæssige i Grundplanen, men hele i deres Omridslinier: den straatækte »Raagegaarden« i Raageleje og det teglhængte »Aage Lunds Hus« ved Svanemøllevejen, Kbh. (begge 1916); for mere bymæssige Villakvarterer regelmæssige, empireagtige Huse: Christiansvej 6, Ordrup; inde i Byens Gader store Karréer som simple, mangefags Huse: de femtages Beboelseshuse i Struenseegade 1919—20 og Karréen ved Aaboulevard, Hjørnet af Henrik Rungsgade 1930, eller lange Længer: Vibevænget, 1927—28; til Forretningsstrøg forfinede Butikker: Hirschsprungs Cigarbutik paa Gl. Torv, 1917. B.s Bygningskunst er realistisk: haand-

værksmæssig klar, typisk i Udformningen, gedigen i Materialet og slidstærk, ofte med et Stænk af Pyntelighed. — R. 1928.

Steen Eiler Rasmussen.

Baumgarten, Hans Henrik, 1806—75, Mekaniker. F. 29. Maj 1806 i Halstenbeck, Holsten, d. 3. Marts 1875 i Lyngby, begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Hufner Franz Heinrich Joachim B. (1757—1826, gift 1° 1785 med Anna Cathrine Warncke, 1752—89) og Anna Marie Köncke (1763—1820). Gift 29. Okt. 1830 i Kbh. (Holmens) med Frederikke Margrethe Andersen, f. 17. Juni 1810 i Kbh. (Holmens), d. 18. Marts 1896 paa Frbg., D. af Højbaadsmand Thue A. og Anne Marie Svendsen.

B. begyndte i sit Hjemsted som Landarbejder, men kom derefter i Snedkerlære i Hamburg. Som udlært Svend drog han 1828 til Kbh., hvor han hos Maskinbygger Fr. Schjøtt lagde sig efter Mekanik. Da Schjøtts Etablissement ophævedes 1832, drog B. til Udlandet, hvor han opholdt sig indtil 1839. Han satte sig særlig ind i Maskinbygning, bestyrede et Par Aar et Jernstøberi i Lübeck. De følgende Aar opholdt han sig i Berlin, hvor han først i tre Aar arbejdede som Maskinmester i »Vossische Zeitung«s Trykkeri, derefter et Aars Tid som Værkfører i det ansete Friendske Maskinetablisement. Han havde stort Udbytte af disse Læreaar, og det var som en udmærket praktisk Maskinbygger, han vendte tilbage til Kbh., hvor han en kortere Tid var Maskinmester i det Berlingske Trykkeri og derefter et Par Aar Bestyrer af den bekendte Jernstøber P. F. Lundes Maskinværksted. Ved kgl. Bevilling af 18. Febr. 1843 tillodes det ham at etablere sig. Hans første Værksted laa paa en 2. Sal i Baghuset til Købmagergade 46, derfra flyttede han til den saakaldte Wismers Gang i Gl. Mønt, hvor hans Smedie var beliggende i et Baghus. H. C. Ørsted foreslog B. at slaa sig sammen med C. C. Burmeister (s. d.), og Kompagniskabet sluttedes. I Okt. 1846 begyndte Firmaet B. og Burmeister Virksomheden i en tidligere Beværtningshave, »Kierulffs Have«, i Overgaden neden Vandet paa Christianshavn. Her grundlagdes det Maskinbyggeri og Støberi, der senere udvidet med et Jernskibsværft som Aktieselskabet Burmeister & Wain skulde blive en af Landets største industrielle Virksomheder. Allerede i B.s Tid var Arbejdet gaaet stærkt frem. Da han 1862 trak sig tilbage fra Forretningerne, beskæftigedes der 450 Mand under 6 Værkførere, og der var udgaaet 134 Dampmaskiner fra Værkstederne. En ny dansk Industri af stor og voksende Betydning var skabt. B. skildres som en bramfri og fordringsløs Mand, der ogsaa var som en Fader for sine Arbej-

dere. Man kunde saaledes se ham Fastelavnsmandag i Spidsen for sine Smedesvende slaa Katten af Tønden paa den Plads ved Fabrikken, der var Resterne af »Kierulffs Have«, der, hvor senere Burmeister & Wains Maskinværksted rejstes. 1846—60 sad B. i Industriforeningens Bestyrelse. Sine sidste Aar tilbragte han i Lyngby, hvor han havde en lille Ejendom. Sit mekaniske Snilde udnyttede han ogsaa i sit Otium, bl. a. konstruerede han en lille Maskine til Perforering af Frimærker. — R. 1863 efter Indstilling af 21 ansete københavnske Næringsdrivende. — Træsnit af W. Obermann 1872.

C. Nyrop: Bidrag til den danske Industries Hist., 1873, S. 3 ff. Aktieselskabet Burmeister & Wain 1846—1906, 1906. Carl C. Christensen: Kierulffs Have i Hist. Medd. om Kbh., 2. Rk., V, 1932, S. 347 f.

Georg Nygaard.

Baumgarten, Michael, 1812—89, luthersk Teolog. F. 25. Marts 1812 i Haseldorf i Holsten, d. 21. Juli 1889 i Rostock, begr. sst. Forældre: Gaardejer (Vollhufner) og Dige greve Hinrich B. (1774—1853) og Anna Catharina Hauschild (1790—1832). Gift 17. April 1846 i Kiel med Ingeborg Margaretha Maria Falck, f. 30. Dec. 1819 i Kiel, d. 28. Juni 1874 i Rostock, D. af Professor Niels Nicolaus F. (s. d.) og Hustru.

B. blev Student 1832 fra Kiel, cand. theol. 1834, Dr. phil. 1835, Lic. theol. 1837. Tidlig viste sig hans lidenskabelige, kamplystne Natur, der drev ham til Yderligheder, om end i skiftende Retninger. Som Student var han snæver Pietist, dog ogsaa paavirket af den djærvere Kristendom hos Claus Harms og den friere Teologi hos Professor Twesten; da denne forflyttedes til Berlin, drog B. med. 1839—43 var han Privatdocent i Kiel og udgav bl. a. en Kommentar til Mosebøgerne (1843—44) og »Liturgie und Predigt«, hvori han allerede undsiger Statskirkevæsenet. I Berlin havde han sluttet sig til Professor Hengstenbergs højortodokse Syn paa det gamle Testamente; nu var han blevet friere, paavirket af den mere levende historiske Betragtning hos Delitzsch og Hofmann, og trods al Forskel skattede han Schleiermacher højt. Han gennemgik en voldsom Anfægtelse ud fra Ordet Matth. 7, 21 f. Megen Hjælp fik han da gennem sin Forlovedes Kærlighed og trofaste Støtte. B. havde før ikke brudt sig om Politik; men han var Svigersøn af en af det slesvigholstenske Partis Forkæmpere, og da Begivenhederne (Christian VIII.s aabne Brev o. s. v.) pressede paa, blev dettes Syn ham en Selvfølge, som det var ham en Samvittighedssag at drive til den yderste Konsekvens. 1846 blev han Præst ved St. Michaelis Kirke i Slesvig og gjorde et nidkært Arbejde.

Som det store Flertal af den slesvigske Gejstlighed med N. J. E. Nielsen (s. d.) i Spidsen sluttede han sig til Rejsningen med den Begrundelse, at Kongen var ufri paa Grund af Revolution i Kbh. Den slesvigholstenske Sag var ham hellig, Danmark Arvefjenden, med Ringeagt talte han om de ulykkelige Bønder i Nordslesvig, som stod under Indflydelse af den fanatiske danske Propaganda. Sin Opfattelse forsvarede han i tre Smaaskrifter fra Efteraaret 1849. I »Die Gewissensfrage der schleswigschen Beamten« opfordrede han Embedsmændene, der i Kraft af deres Dannelse havde en ledende Stilling, til at nægte al Imødekommenhed over for den Bestyrelseskommission, hvori Tillisch havde saa stor Indflydelse; et klart Standpunkt vilde give Tyskland i dets kaotiske Tilstand et løftende Eksempel paa Sandhed og Retfærdighed og modstaa ejderdanske Overgreb. I et udførligere Skrift »Die verbotene Fürbitte und die schleswigschen Prediger und Gemeinden« afviste han Kommissionens Afskaffelse af en fra slesvigholstensk Side anordnet Kirkebøn og Paabud om Bøn for Frederik VII. som et Indgreb paa Kirkens helligste Omraade, hvortil føjedes et bibelsk Forsvar for Folkets Ret mod fyrstelig Absolutisme; han fandt, at det var en folkefjendsk dynastisk Politik, som havde faaet Preussen til at svingte den slesvigholstenske Sag, der af Gud var bestemt til Løftestang for tysk Kraft og Enhed. I »Die Ueberreichung der schleswig-holsteinischen Adresse an die Landesversammlung am 5. November« beretter B. om sit Ordførerskab for en Kreds af Mænd, der over for Statholderskabet og Landsforsamlingen i Kiel krævede Krigen genoptaget, hvis man ikke kunde naa en Ordning paa Grundlag af de slesvigholstenske Krav. Krigen kom atter, men endtes ved Slaget ved Isted. Den Dag, dette fandt Sted, flygtede B. fra Slesvig. Han havde allerede da modtaget Kaldelse til Professor i Teologi i Rostock efter Delitzsch. Han vedblev her at kæmpe for den slesvigholstenske Opstands Ret mod den Misbilligelse, som var gængs i konservative tyske Kredse, og som især Hengstenberg gav Udtryk for. 1856 udgav B. »Notgedrungenes Wort in einer schleswigschen Sache«, hvor han appellerer til Rudelbach (s. d.) og til Martensen, der offentlig bør sige sin Mening om Sprogreskripterne, og han angriber voldsomt det danske Folk som besat af Nationalisme, til Dels under Indflydelse fra Grundtvig — med hvis Tanker B.s egne for øvrigt havde adskillige Berøringspunkter. Allerede B.s slesvigholstenske Holdning gjorde ham mistænkt i højere Kredse i Mecklenburg. Hvorledes hans Kamp for en fri, aandelig genfødt Kirke førte til, at han 1858 blev afsat af det konservative mecklenburgske Kirkestyre under Overkonsistorial-

raad Kliefoth, kan ikke nærmere belyses inden for dette Værks Ramme. Kampen mod Danmark genoptog han 1863 med Klage over, at de slesvigholstenske Præster havde bøjet sig for meget under det danske Aag, og han syntes, at Begejstringen fra 48 kun delvis vaagnede igen. B. var en begavet, modig, retlinet Mand, men ogsaa selvoptaget og hildet i Selvovervurdering; i den ham selv tilføjede Uret samlede sig for hans Syn hele Kirkens Brøde; han anede ikke, hvor bundet han selv var af Partiskhed. — Tegning (1876) i Privateje, Kopi i Rostock Raadsarkiv. Lito-grafi efter Fotografi. Træsnit.

Professor M. B. (Selvbiografi), herausgeg. von H. H. Studt, I—II, 1891. N. Nielsen: Materialien zu einer Appellation für Schleswig-Holstein und dessen Geistlichkeit, 1849. I. H. Weiland: Die Geistlichkeit Schleswig-Holsteins während der Erhebung, i Beiträge und Mitteilungen des Vereins für schl.-holst. Kirchengesch., 2. Reihe, III. Heft, 1898. I. Haussleiter i Realencykl. für prot. Theolog. u. Kirche, 3. Aufl., II, 1897, S. 458—64 (her Fortegnelse over B.s talrige Skrifter og Litteraturen om hans Afsættelse). *Valdemar Ammundsen.*

Baune, Frederik Carl Christian **Johansen**, 1848—1933, Grosserer. F. 6. Febr. 1848 i Galten ved Aarhus, d. 15. Juni 1933 i Aarhus, begr. sst. Forældre: Boelsmand Johan Jensen (1808—67) og Ane Marie Christensen (1807—81). Navneforandring 13. Juli 1876. Gift 28. Dec. 1877 i Faarup med Marie Kirstine Kelp, f. 2. Aug. 1849 i Faarup, d. 26. Juli 1905 i Aarhus, D. af Proprietær Peter Nicolaj Secher K. til Faarupgaard (1810—80) og Anna Jensine Georgine Jensen (1814—1900).

Efter at B. havde gennemgaaet sin første Læretid som Handelsmand, fik han Ansættelse hos Grosserer Otto Mønsted i Aarhus og arbejdede sig her frem til en betroet Stilling. Dec. 1876 løste han selv Borgerskab og etablerede sig som Købmand i Aarhus under Firmanavnet Joh. B. & Co. med Forretning i Korn, Foderstoffer og Smør. I Kraft af sin Energi, Snarraadighed og Evne til at vinde Mennesker oparbejdede B. i Løbet af faa Aar en betydelig Import- og Eksportvirksomhed, hvilket paa Korn- og Foderstofomraadet var saa meget mere bemærkelsesværdigt, som han her havde Broges og Mønsteds tidligere skabte og langt større Forretninger at konkurrere med. De daarlige Tider i Begyndelsen af 90'erne i Forbindelse med den Omstændighed, at der aabnede sig Udsigter for en stærkt voksende Afsætning af Bømuldsfrøkager, hvis denne Artikel kunde hjemtages i hele Skibsladninger, gav 1896 Anledning til Dannelsen af Korn- og Foderstofkompagniet, i hvilket B.s Forretning i Korn og Foderstoffer sammen med en Række af Jyllands største Forretninger paa dette Omraade samtidig gik op. Siden

den Tid virkede B. alene som Smørekseptør, dels fra Aarhus (indtil 1926), dels fra Kbh., hvor han 1905—28 havde en Filial. 1905—26 var han Medlem af Københavns Smørnoteringsudvalg, men ellers var alle hans offentlige Hverv knyttet til det aarhusianske Forretningsliv. Saaledes afløste han 1880 Hans Broge som Medlem af Aarhus Handelsforenings Bestyrelse og var med en kortere Afbrydelse et skattet Medlem af denne indtil 1899, de sidste fem Aar som Formand. 1899—1906 var han Formand for Foreningen af jyske Handelsforeninger og røgtede ogsaa dette Hverv godt. B. havde en egen Maade at styre Foreningen paa, og navnlig gik han ikke i Detailler. Da Provinshandelsforeningernes Fællesudvalg — det senere Provinshandelskammer — dannedes 1901, var han ogsaa med i Ledelsen heraf, ligesom han var Formand for Institutionen 1902—04 og 1906—07. I særlig Grad havde den unge Købmands Uddannelse hans Kærlighed, og i mange Aar sad han som Formand for den jyske Handelshøjskoles Bestyrelse. I det kommunale Liv tog B. ogsaa livlig Del, dels som Medlem af Byraadet (1891—97), dels som Medlem af Havneudvalget (1894—1917) og endelig som Medlem af Overligningskommissionen (1902—06). Han havde Sæde i forskellige jyske Aktieselskabers Bestyrelse, saaledes i mange Aar som Formand i Korn- og Foderstofkompagniet. B. var i sit lange Liv en afholdt Mand paa Grund af sin jævne og bramfri Færd, sin udpræget sociale Indstilling og sin Hjælpsomhed over for Medborgere, som kunde trænge til Støtte. I ganske særlig Grad var han agtet og afholdt af Landbrugets Mænd. — R. 1900. DM. 1907. K.² 1923.

Jens Vestberg.

Baurenfeind, Georg Vilhelm, 1728—63. Kobberstikker. Døbt 16. Novbr. 1728 i Nürnberg, d. 29. Aug. 1763 om Bord paa et Skib mellem Mokka og Bombay. Forældre: kejserlig Notar i Nürnberg Michael B. (1680—1753, gift 1° 1708 med Helena Juliana Amling, d. 1718) og Katharina Barbara Haffner. Vistnok ugift.

Indkaldt til Danmark for at udføre Kobberstik til Klevenfeldts Værker, saaledes til »Nobilitas Daniæ ex monumentis«, blev B. videre uddannet af J. M. Preisler. 1754 fik han Kunstakademiets mindre og 1759 dets store Guldmedaille for et Stik »Moses ved den brændende Tørnebusk«. Allerede 1757 havde han udført et større Sortkunstblad forestillende Iver Rosenkrantz. Hans bedste Arbejde Portrættet af A. G. Moltke (efter C. G. Pilo) er ogsaa i Sortkunst. Med Aarstallene 1760—62 er forskellige Portrætter af de ældste oldenborgske Konger til Frydensberg: »Det danske Kongehus« (1763) betegnet. Da Regeringen 1760 ønskede en Tegner, der

kunde ledsage Niebuhrs Ekspedition til Arabien, udpegede Kunstakademiet B. Aaret efter afrejste Ekspeditionen. Nogle af B.s Tegninger fra denne blev senere af J. F. Clemens stukket i Kobber til det i 1774 udkomne 1. Bind af Carsten Niebuhr: »Reisebeschreibung nach Arabien und andern umliegenden Ländern«. B., der arbejdede i den samtidige sydtyske Stils tunge og grove Manér, naaede inden sin tidlige Død ikke videre langt frem inden for Kobberstikkunsten. — Stik af ham selv efter Maleri af N. C. Matthes.

A. Hennings: Essai historique sur les arts en Dannemarc, 1778, S. 77. A. F. Büsching: Historie om de tegnende skønne Kunster, 1783, S. 336 f., 346. Nyeste Skilderie af Kbh., 1830, Sp. 737. Leo Swane: J. F. Clemens, 1929, S. 91, 97. B. G. Niebuhr: Carsten Niebuhr's Leben, 1817, S. 20.

V. Thorlacius-Ussing (F. J. Meier).

Baurenfeind (Paurenfeind), **Wolfgang** (Wulff) **Ernst**, ca. 1684—1764, Officer. D. 28. Marts 1764 i Kbh., begr. sst. (Garn. K.). Skal have været af salzburgsk Adelslægt, men er ikke paavist i Genealogierne i Salzburg Landesregierungs-Archiv. Ugift.

B. kendes først som Fændrik i Korpset i kejserlig Sold i Ungarn 1705. To Aar senere udnævntes han til kar. Løjtnant og 1709 til virkelig Løjtnant. 1711 blev han Kaptajnløjtnant og fire Aar efter Kaptajn i fynske nationale Infanteriregiment (Skam Herreds Kompagni), med hvilket han 1717—18 med Hæder deltog i Krigen i Norge. 1722 forsattes han til fynske geworbne Infanteriregiment og n. A. til Grenaderkorpset. Hans militære Tjeneste afbrødes 1729, idet han efter kongelig Ordre sendtes ud paa Rejse som Hovmester for den unge Grev Otto Didrik Schack. 1731 udnævntes han til kar. og to Aar senere til virkelig Oberstløjtnant. Samtidig med denne Udnævnelse ansattes han i Kronprinsens Regiment, og 1737 udnævntes han til Oberst og Kommandør for dette Regiment. 1751 blev han Generalmajor; han var Medlem af Reglements-kommissionen af 1753 og blev 1758 Generalløjtnant. — Hv. R. 1759.

Rockstroh.

Bay, Navnet paa flere danske Borger- og Bondeslægter, af hvilke den mest kendte er en talrig Randers-Slægt, der føres tilbage til Raadmand Anders B. (1526—98), hvis Sønnesøn Anders Sørensen B. (ca. 1609—43) var Fader til Maren Andersdatter B., hvis Børn af Ægteskab med Borger i Randers Niels Nielsen optog Moderens Slægtsnavn. Hun var Bedstemoder til Købmand i Randers Rudolph Nielsen B. (1689—1740), der havde fjorten Børn. Af disse var den

ældste Søn, Købmand Niels Rudolphsen B. (1719—83) Farfaders Fader til nedenn. Handelsmand Hans Nielsen B. (1814—87), medens en yngre Søn, Købmand Mouritz Rudolphsen B. (1734—85) var Bedstefader til nedenn. Komponist David Vilhelm Rudolph B. (1791—1856). — Paa Langeland forekommer Navnet allerede i det 16. Aarh., men heller ikke her er det lykkedes at paavise fælles Oprindelse for de forskellige Slægter. En af disse begynder med Købmand i Rudkøbing Morten Andersen B. (1693—1770), hvis Sønneson, Købmand Hans Henrik B. (1769—1827) havde elleve Børn; blandt disse var Legatstifteren Jens Pilegaard B. (1801—65), Skibsreder og Proprietær Theodor B. (1804—71) — der var Fader til nedenn. Veterinær Hans Thøger Valdemar B. (1833—80) — og Dampmøller Ludvig B. (1811—67), hvis Søn var Grosserer Frants Otto B. (1857—1916). — For nedenn. Bibliotekar Jens Christian Ballieu B. (f. 1871) er der ikke fundet Tilknytning til nogen af de nævnte Slægter.

Arkiv for Genealogi og Heraldik, II—III, 1908—09, S. 49—121. Stammt. for Slægten B. (Langelandsslægten), 1925.

Albert Fabritius.

Bay, Jens Christian Ballieu, f. 1871, Biblioteksmand. F. 12. Okt. 1871 i Rudkøbing. Forældre: Skibsfører Lars Hansen B. (1828—94) og Doris Oline Jørgine Christiansen (1828—1918). Gift 25. Okt. 1893 i St. Louis, Missouri, med Dora Elisabeth Detjen, f. 12. Aug. 1873 i Altkloster, Hannover, D. af Tømremester Johann D. (1824—86) og Catharine Hoeffft (1830—1916).

B.s Fader havde tilbragt adskillige Aar i Amerika, og ved at fortælle om Landets Naturforhold vakte han tidlig Sønnens Interesse for Naturhistorie. Da B. kom til Kbh. for at læse, styrkedes denne Interesse ved Paavirkning fra Vilh. Bergsøe og fra Botanikerne D. F. Didrichsen, Joh. Lange og Rs. Pedersen; sidstnævnte underviste ham i Plantefysiologi og gav hans Studier en historisk-bibliografisk Retning. Den i Barndommen vakte Længsel efter at lære Amerika at kende fik dog snart Overhaand, og 1892 brød han op; det lykkedes ham straks at blive Assistent ved den botaniske Have i St. Louis, og et Par Aar efter blev han Bakteriolog ved Iowa State Board of Health. Den naturvidenskabelige Løbebane, han saaledes havde paabegyndt, blev dog afbrudt, da han 1901 blev Assistent ved Library of Congress og dermed indtraadte i en Virksomhed, som helt tillod ham at udnytte sine særlige Evner. Efter at have lært bibliografisk Metode under Charles Martel deltog han i Udformningen af Library of Congress' Katalogsystem, og allerede 1905 kaldtes han til Chicago som Chief Classifier ved

The John Crerar Library. Ved dette store, overvejende naturvidenskabelige Bibliotek er hans senere Karriere foregaaet; 1917 blev han dets Medical Reference Librarian, 1928 uden Ansøgning dets Chef, et Vidnesbyrd om hans store Anseelse i den amerikanske Biblioteksverden. — B.s litterære Virksomhed er meget omfattende og alsidig. Han har skrevet om Conrad Gesner og R. L. Stevenson, har ydet vægtige Bidrag til de nordamerikanske Veststater Historie i Pionertiden og til Indianerkulturens Historie, han har i langelandske Dagblade behandlet sin Fødebys Historie og været en flittig Medarbejder ved det dansk-amerikanske Ugeblad »Dannevirke« (Cedar Falls) og Juleheftet »Julegran« (sst.). Ogsaa bibliofile Emner har han behandlet, og paa det bibliografiske Omraade har han bl. a. udgivet »Index emendatus ad Alberti Haller Bibliotheca botanica« (1908), »Bibliographies of botany« (1909) og »Denmark in English and American literature« (1915). B., der er en stadig Donator til danske Biblioteker og en virksom Støtte for unge Danske, som i Amerika søger Biblioteksuddannelse, har i usædvanlig Grad formaaet at assimilere sig med de bedste Sider af amerikansk Mentalitet og samtidig at bevare en levende aandelig Forbindelse med sit Fædreland (jfr. hans Bog »Om Danskhedens Væsen«, 1933); han har derfor lykkeligt undgaaet den Splittelse, som ellers let bliver Følgen af at skulle arbejde i og med to forskellige Kulturformer. — R. 1926. — Dr. phil. h. c. ved Northwestern University 1932.

Paul Wright i Chicago Daily News 6. Apr. 1923. G. S. Strandvold i Jyllandsposten 28. Aug. 1928. O. Thyregod i Nationaltid. 23. Febr. 1929.

Svend Dahl.

Bay, Hans Nielsen, 1814—87, Købmand. F. 30. Sept. 1814 i Randers, d. 24. Maj 1887 i Kbh. (Johs.), begr. i Randers. Forældre: Købmand Hans Nielsen B. (1777—1840) og Nicoline Kirstine B. (1791—1855). Gift 5. Maj 1837 i Kbh. (Holmens) med Anna Pauline Mathilde Lindeburg, f. 30. Nov. 1817 i Slagelse, d. 18. April 1892 i Kbh., D. af Regiments- og Distriktskirurg Anders L. (1784—1820) og Kirstine Margrethe Bagge (Bache) (1793—1859).

B. kom 1833 i Handelslære i Kbh. hos Grosserer J. H. Malling og etablerede sig efter fuldendt Uddannelse i April 1836 i sin Fødeby, hvor han drev en stor Produkt- og Tømmerhandel i Forbindelse med Slagterier og Salteri, indtil han 1867 bosatte sig i Kbh. Han hørte til sin Tids betydeligste Erhvervsdrivende i Randers og udfoldede ved Siden af sit Erhverv en stor og uegen-

nyttig Virksomhed i det offentlige Tjeneste, som yderligere underbyggede hans Position; han var saaledes Medlem af Borgerrepræsentationen og af Havne- og Skolekommissionen. Under den første slesvigske Krig besørgede han Provianteringen af Ryes Brigade, og 1864 forestod han paa Byens Vegne Forplejningen af den der liggende betydelige preussiske Styrke og hindrede ved sin bestemte Optræden overdrevne Udskrivninger. Ved sit 50 Aars Købmandsjubilæum 1886 hædredes han af Byraadet ved en Adresse og udnævntes til Æresmedlem af flere af Byens Foreninger, bl. a. Randers Handelsstandsforening. Han blev kgl. Agent 1850 og var svensk-norsk Konsul i Randers. — R. 1862.

Arkiv for Genealogi og Heraldik, II, 1908, S. 53.

C. Salmonsens (Jens Vestberg).*

Bay, David Vilhelm Rudolph, 1791—1856, Komponist. F. 9. Juli 1791 i Kbh. (Helligg.), d. 15. Maj 1856 i Kbh. (Holmens), begr. sst. (Holmens). Forældre: Assistent ved Hof- og Stadsretten, senere Underfoged og Kancelliraad Rudolph Mauritzen B. (1768—1817) og Christine Louise Vilhelmine Hanson (1772—1815). Gift 24. Okt. 1832 i Randers med Henriette Frederikke B., f. 16. Dec. 1809 i Randers, d. 21. Marts 1880 i Kbh. (Holmens), D. af Købmand, Vicekonsul Niels Nielsen B. (1786—1853) og Anna Pauline Aarslev (1788—1852).

Familien var meget musikinteresseret, og B. begyndte knap syv Aar gammel at faa Violinundervisning hos Kapelmusikus Georg Kihl, en af Professor Peder Lems bedste Elever, senere af Lem selv, ligesom ogsaa Du Puy en Tid var hans Lærer; samtidig med sit Skolearbejde øvede han sig saa ihærdigt, at han tidligt kunde optræde som Solist. 1808 blev han Student fra Schouboes Institut og gav sig til at studere Teologi; den megen Tid, han ofrede Tonekunsten ved at lære sig at spille forskellige Instrumenter (Klaver, Guitar, Valdhorn o. a.) og forsøge sig som Komponist, førte ham dog til sidst bort fra Universitetsstudierne. Musikken som Levevej har B. vel trods brændende Lyst ikke turdet tage i Betragtning; hans glimrende Evner for Sprog og store Rejselyst henledte hans Opmærksomhed paa Udenrigsdepartementet, i hvilket han 1815 blev Volontær. N. A. udsendtes han som Sekretær ved Konsulatet i Algier. Fra denne Periode af B.s Liv foreligger en lang Række dagbogsagtige Breve, der nøje beskriver hans Ophold i det Fremmede og i nogen Grad oplyser om hans Kompositioners Tilblivelse. Ved Siden af sine Embedspligter, der ikke synes at have været særlig byrdefulde, dyrkede B. nemlig stadig Musik, han gjorde

Lykke som Sanger (især til Guitar) og som Violinspiller, saaledes ogsaa paa en Italienrejse 1819—20; i særlig Grad fængsledes han dog af Kompositionsforsøg, og hans højeste Ønske var at blive oplært i Generalbas (Harmonilære), hvilket opfyldtes, da han i Rom blev Elev i Komposition og Sang af Zerletti. Fra hans Udlændighedstid stammer ogsaa et ikke ringe Antal af de Sange, som gjorde hans Navn kendt. Et Par Romancer havde allerede set Dagens Lys inden Afrejsen (saaledes bl. a. »Smilende Haab«, skrevet til hans Ungdomssværmeri Camilla Buntzen, 1815); fra Algier og Italien omtalte eller hjemsendte han en hel Del Romancer, bl. a. »Vift stolt paa Codans Bølge«, B.s mest kendte Sang, komponeret 1817 i Algier, Ingemanns »Rejsesang«, Matthisons »Adelaide« (omtalt 1819), »Til Erindring«, »Risler kun I klare Bølger« (omtalt 1820), »Den blege Pilegrim«, »Hjertets Vuggevis«, »Gravsang«, »Til Haabet«, »Vuggevis« (omtalt 1821) o. a. En Del af disse indgik sammen med andre af hans Romancer i forskellige Romancesamlinger, af hvilke C. C. Lose, senere Qvist (»Efterladte Romancer og Sange«) udgav flere; mest kendt af disse er »Erindringer fra Africas Kyst til mit Hiem«, I—II. Sidst i 1820 vendte B. tilbage til Algier fra Italien, men fik 1822 Orlov for at besøge Danmark. I lang Tid havde han arbejdet paa at kunne ombytte Stillingen i Algier, for hvilken han hurtigt havde mistet Interessen, med en bedre, og ved Besøget i Danmark havde han sikkert regnet med en Ordning af denne Sag, men forgæves. Led og ked ved Livet i det fremmede og tungsindig, dels ved det utilfredsstillende Arbejde derude og Forbigaaelser ved Avancement, dels ved Afskaarethed fra den alvorlige Musikdyrkelse, som var hans inderste Interesse, tog han efter fornyet Orlov i Danmark sin Afsked 1831. B. besluttede nu i Kbh. helt at leve for Musikken og havde for saa vidt mere Held med sig paa dette Omraade, som han 1832 fik Titel af Kammermusikus og 1834 blev Kantor ved Holmens Kirke; muligvis af denne Grund kastede han sig paa ny over musikalske Studier, dels Instrumentalstudier, dels Teori hos Krossing (se Brev til Ingemann, 24. April 1838). Han udrettede i denne Stilling meget for Musikopdragelsen i Danmark, med hvilken han var saare utilfreds (»Musikalsk Reise«, S. 29—31), især interesserede en Forbedring af Kirke- og Skolesangen ham (»Om Kirkesangen i Danmark og Midlerne til dens Forbedring«, 1840, Sange til Skolebrug m. m.). En ny Række af Romancer stammer fra denne Tid, heriblandt mange kendte og endnu sunge: »Et venligt Ord har en liflig Klang« (Tekst af B.), »O lad dem flage«, »Du er rig, Du er dejlig, o Syd«. Til Det kgl. Teater arrangerede og kom-

ponerede han en Del Vaudevillemusik, og 1853 opførtes hans lille Operette »Lazarilla« (heri den kendte »Naar Maanens Straaler forsølver Staden«). Ogsaa en Del Kantater har B. komponeret, bl. a. allerede 1816 Kantaten til Indvielsen af Metropolitanskolens nye Bygning. 1842—43 var han (som Ledsager for en ung, aandsvag Mand) paa Rejse til Italien; herfra foreligger en navnlig i musikalsk Henseende interessant Beskrivelse.

Endskønt B.s Romancer tidligt blev populære og han nu endelig havde opnaaet at leve helt og holdent for og af sin Musik (han var samtidig en meget søgt Informator i Sang og Musik), prægedes dog hans sidste Aar af en stadig voksende Bitterhed, der viser, at han selv var klar over, at han næppe havde naaet at realisere sin Ungdoms Drømme: at blive den betydelige Musiker; Omvejen over Teologien og Konsulatsstillingen havde hemmet ham, Resultaterne blev derefter, og af den officielle Musikverden i Kbh. opnaaede han aldrig uforbeholden Anerkendelse. Utilfredsheden hermed kommer navnlig til Orde i den sidste af Rejsebeskrivelserne. Eftertiden vil give B. selv og hans Samtid Ret. Nogen stor Komponist var han ikke; selv beundrede han den klassiske Musiks Enkelhed, saaledes især Schulz' Sange (»Sentimentalsk Reise«, S. 114; Brev til Ingemann 1838), som han i sine Romancer vistnok ofte har forsøgt at nærme sig i Stil. I nogle Tilfælde overeksponeredes denne Enkelhed og bliver til zünftig Kraft, saaledes i »Vift stolt —«, som B. selv omtaler som en Sang, der er skrevet for »Nyboders Ulke«, og som er saa enkel, at »enhver Skoemagerdreng kan synge den strax . . . og derfor er den ogsaa temmelig skikket til Nationalsang« (»I Algier«, S. 140, 147). B.s Romancer staar dog den unge, frembrydende Romantik langt nærmere end Schulz, hvad deres Kromatik, mange melodiske Dissonanser og harmoniske Forslag klart viser. Satsen kan ofte udarte til det salonmæssige og trivielle; Kompositionerne hviler paa det nødtørftigste harmoniske Apparat, der ofte stivner til Skabelon, saaledes det hyppigt optrædende Orgelpunkt i Sangenes Midte (der heller ikke mangler i »Vift stolt —«). Stilen minder hyppigt om Du Puy's, hvem B. var meget optaget af. Den let sentimentale Tone, der præger saa mange af B.s Romancer (saaledes navnlig i Kompositioner til Ingemann'ske Digte) har vel ofte sin Rod i Hjemlængslen og er efterhaanden gaaet B. i Blodet (»Dannevang med grønne Bred«, »Underlige Aftenlufte«, »Elskte Danmark, elskte Fødeland«, »Fred hviler over Land og By«). Foruden Sangmusik skrev B. en Del Marcher og Danse samt en dobbelt Valdhornkoncert. — Tit. Professor 1834. — F.M.G. 1852. — Malerier af C. A.

Jensen 1819 og F. Jürgensen. Blyantstegning af C. Møench 1843.

R. C. Gottlieb i Romancer og Sange af R. B., 1881. Breve til og fra Inge-
mann, 1879, Nr. 66, 67, 113, 170. R. Bay: Sentimentalsk Reise igiennem
Europa til Algier 1816 (Memoirer og Breve, XXXII, 1920; heri biografisk
Indledning). R. Bay: I Algier og Italien, 1816—21 (Memoirer og Breve,
XXXIII, 1920). R. Bay: Musikalsk Reise 1842—43 (Memoirer og Breve,
XXXIV, 1921).

Erik Abrahamsen.

Bay, Hans Thøger Valdemar, 1833—80, Veterinær. F. 18. Nov.
1833 i Fredericia, d. 12. Jan. 1880 paa Frbg., begr. sst. Forældre:
Skibsreder, senere Proprietær Theodor B. (1804—71, gift 2° 1855
med Flora Petrea Johanne Schytte, 1829—1912) og Marie Mag-
dalene Elisabeth Brøchner (1813—49). Gift 15. Okt. 1869 i Rud-
købing med Cecilie Augusta Bay, f. 10. Sept. 1840 i Rudkøbing,
d. 20. Maj 1887 i Davos, D. af Købmand Carl B. (1809—80) og
Johanne Marie Pilegaard (1815—81).

B. var først Landmand, men studerede senere Veterinærviden-
skab og tog Dyr lægeeksamen 1860. To Aar senere blev han Stu-
dent, privat dimitteret, og tog Lægeeksamen 1868. Med offentlig
Understøttelse opholdt han sig nogen Tid i Udlandet, især i Wien
og Paris. 1869 blev han ansat som Docent i Statsveterinærviden-
skab (veterinær Retslære) ved Veterinær- og Landbohøjskolen.
Hermed var forbundet Stillingen som Politidyr læge i Kbh., og i
denne Egenskab havde B. Tilsynet med den vigtige Kvægekspert
til England. Han havde sjældne Lærerevner, han gav Eleverne et
mere moderne Begreb om de smitsomme Sygdomme, end de før
havde faaet, og han holdt i de sidste Aar privat (uden Betaling)
Forelæsninger over patologisk Anatomi. Selvstændigt videnskabeligt
Arbejde eller litterært Arbejde af blivende Værdi præsterede
han derimod ikke. Ved Siden af sin Gerning havde han nogen
Lægepraksis.

B. Bang i Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908, 1908, og i
Medlemsbl. f. d. danske Dyr lægeforening, 1923. Arkiv for Genealogi og
Heraldik, III, 1909, S. 107 f. Stamt. for Slægten B. (Langelandsslægten),
1925, S. 7.

B. Bang (Hj. Friis).*

Bayer, Johan Albert, 1864—1925, Boghandler, Administrator.
F. 3. Juni 1864 i Rudkøbing, d. 2. Maj 1925 i Aarhus, begr. i
Kbh. (Vestre). Forældre: Toldfuldmægtig, senere Sparekassedirek-
tør og Kancelliraad Otto Emil B. (1823—98) og Augusta Vilhel-
mine Cathrine Rasmussen (1824—97). Gift 21. April 1891 i
Aarhus med Jørgine Anette Marie Thomsen, f. 16. Febr. 1866 i

Aarhus, D. af Kreaturhandler Rasmus Secher Thomsen (1834—1915) og Karen Marie Sørensen (1836—1907).

Efter udstaaet Læretid i Fredericia og efter at have arbejdet som Boghandlermedhjælper i Kbh. og Aarhus overtog B. 1. Juli 1889 en Boghandel i Aarhus og førte denne videre under eget Navn som Sortimentboghandel, Papir-, Musik- og Kunsthandel. Endnu s. A. paabegyndte han Forlagsvirksomhed og udgav 1891—92 Maanedsskriftet »Jylland«, redigeret af Frantz von Jessen. 1892 oprettede han Jysk Forlags-Forretning, der 1895 omdannedes til et Aktieselskab — af fortrinsvis jyske Boghandlere —, for hvilket B. var Forretningsfører, en Stilling han beholdt, ogsaa efter at Forlaget var overtaget af Jacob Hegel, der førte det videre under Firma Det jyske Forlag. Ved Sammenslutningen af Gyldendalske Boghandel og Nordisk Forlag 1904 ophævedes Det jyske Forlag, og B. begyndte derefter atter eget Forlag under Firma Albert Bayers Forlag, Jysk Forlags-Forretning, som han drev til sin Død. — Som Forlægger udfoldede B. en ikke ringe Virksomhed og knyttede talrige Forfattere, ikke blot jyske, til sit Forlag, saaledes: Marinus Børup, K. G. Brøndsted, Carit Etlar, H. F. Feilberg, Rich. Gandrup, J. Jacobsen, Noline Kirkegaard, Vilhelm Malling, Jens og Knud Skytte, Gustav Wied o. a., ligesom Forlaget ogsaa udgav adskillige Oversættelser af fremmede Forfattere (Conan Doyle) og enkelte større Subskriptionsværker. Jævnside med denne hans Virksomhed gik hans Arbejde for Aarhus Teater, til hvilket han var knyttet først som Forretningsfører, derefter som økonomisk Direktør. Hans levende Kunstinteresse, hans Omhu og Paapasselighed og udprægede Loyalitet gjorde ham til en udmærket Støtte for Teatret og dets Ledere. Han har i Bogen »Aarhus Theater, dets Tilblivelse og dets Arbejde« skrevet Teatrets første 25 Aars Historie. — Maleri af Max Nathan (1922) i Familieej.

A. Dolleris: Danmarks Boghandlere, IV, 1919. Samme: Den danske Provsboghandels Historie 1800—1915, 1916, S. 313—20. Albert Bayer: Aarhus Theater, dets Tilblivelse og dets Arbejde, 1925, S. 1—6 og passim. Samme: Slægten B., 1912, S. 81 f.

Ove Tryde.

Bayer, Johan Thorbjørn, 1818—1905, statistisk Forfatter. F. 31. Maj 1818 i Kbh. (Frue), d. 29. April 1905 sst. (Maria), begr. paa Frbg. Forældre: Toldassistent og Vejermeister Gottfried Carl B. (1784—1846) og Jensine Helene Marie Thorbjørnsen (1793—1880). Gift 2. Juli 1847 i Kbh. (Trin.) med Laura Elisabeth Sørensen, f. 20. Marts 1826 i Kbh. (Trin.), d. 26. Aug. 1894 sst., D. af Prokurator Søren S. (1799—1827) og Louise Frederikke Dein (ca.

1802—69, gift 2° 1833 med Exam. juris, Kollektør Peter Laurentius Thorbjørnsen, 1802—57).

I en tidlig Alder kom B. ind i Toldvæsenet, hvor han en Tid arbejdede under Grev Sponneck og som Assistent ved det statistiske Tabelkontors Afdeling for det danske Told- og Konsumptionsvæsen. Han blev 1846 Toldkontrollør i Ribe, forflyttedes 1851 som Toldoppebørselskontrollør til Rønne og blev 1860 Toldkontrollør i Kbh. 1878 søgte han og fik sin Afsked og knyttedes 1880 som Statistiker til Det forenede Dampskibsselskab, hvor han siden forblev. B. har erhvervet sig et godt Navn ved sine flittige Arbejder vedrørende Toldvæsenet; saaledes udgav han 1876 en Samling af alle de dagældende Toldforvaltningsbestemmelser, hvilket var et omfangsrigt Værk og et for sin Tid meget fortjenstfuldt Arbejde. Blandt hans andre Arbejder kan nævnes hans Bidrag til Traps Beskrivelse af Danmark. I sine senere Aar beskæftigede han sig med de danske Købstæders økonomiske Stilling, hvorom to Skrifter saa Lyset 1879 og 1880, samt med den danske Provinsindustri, af hvilken han gav en statistisk Fremstilling 1885. — Kammerassessor 1860. — Maleri (Ungdomsbillede) af ukendt i Familieeje.

A. Bayer: Slægten B., 1912, S. 75 f. *H. Westergaard (P. Grønvold*)*.

v. Bayreuth, Hans, d. 1525, tysk Sekretær hos Christian II., skriver sig ogsaa Johannes Buttner v. B., ligesom han ogsaa forekommer under Navnet Tauben Hans (Hans Duffuen). Han var en studeret Mand, maaske gejstlig. Efter at have tjent Kongens Svoger, Kurfyrst Joachim af Brandenburg, og andre tyske Fyrster kom han 1521 til Danmark med Anbefalinger fra Dr. Karlstadt, fik først Tjeneste hos Didrik Slagheck og blev 1522 Kongens tyske Sekretær, fulgte denne i Landflygtigheden og stod i et nærmere fortroligt Forhold til ham. Ligesom Mester Lambert Andersen deltog han som Kaper i Klaus Kniphoffs (s. d.) Tog og enten faldt i Slaget ved Gretziel i Ostfriesland 8. Okt. 1525 eller blev tillige med Kniphoff henrettet som Fange. Hans Skrivelser til Kongen udmærker sig ved stor Djærvhed og Humor.

C. F. Allen: Breve og Aktstykker til Christiern II.s og Frederik I.s Hist., 1854, S. 355—60. Samme: De rebus Christ. II exulis, 1844, S. 88—94. Samme: De tre nord. Rigers Hist., V, 1872, S. 108 ff. Diplom. Norvegicum, X, XIII, 1880, 1891. H. Barge: Andreas Bodenstein von Karlstadt, I, 1905, S. 468 ff. Dsk. Mag., 6. Rk., I, 1913, S. 186 ff.

A. Heise (C. O. Bøggild Andersen)*.

de Beaufort, Toussaint de Colombe, d. 1664, Officer. Fransk af Fødsel, d. 9. Sept. 1664 i Kbh. (Holmens), begr. sst. (Holmens K.). Gift 1° med en ukendt. 2° med Anna Maria, d. tidligst 1666.

B., der først havde været Fægstelærer for Christian IV.s Søn med Kirstine Munk Grev Valdemar Christian og siden Fægtemester paa Sorø Ridderakademi (1636—42), nævnes første Gang i dansk Militærtjeneste som Oberstsvagtmester (Major) 26. Okt. 1649. 1657—61 stod han i Hof-tjeneste som Kronprinsens Fægtemester, men fik ved Krigsudbruddet 1657 Kommandoen over et Kompagni Skaaninger. Med dette var han i Sept. Soldateske paa Flaaden under Henrik Bielke, men lagdes i Dec. ind i Nakskov, hvor Kompagniet uden Kamp toges til Fange ved Overgivelsen samme Vinter. Juni 1658 blev han Major i Livregiment til Fods og en Maaned senere Oberstløjtnant. Under Kbh.s Belejring var han som Chef for Hoffolkens Kompagni Næstkommanderende hos Laurits Pogwisch og havde Stormnatten 11. Febr. 1659 Post ved Tøjhuset og Løngangen, hvor Fjenden flere Gange sloges tilbage. Senere paa Aaret blev B. Chef for Kronprinsens Kompagni af Livregiment til Fods og fik derefter Kommandoen over to Kompagnier dels hvervede, dels udskrevne Folk. For sit gode Forhold i Krigen fik han Løfte om en Eskadron samt 1000 Rdl. aarlig i Fredstid. Disse Løfter blev vel ikke opfyldt, men i Jan. 1661 udnævntes han til Kommandant paa Christianshavn.

Sorø. Klostret, Skolen, Akademiet, I, 1924, S. 398.

de la Beaumelle, se la Beaumelle.

Rockstroh (S. A. Sørensen).

Beauvais, Jean Baptiste Desiré, 1831—96, Fabrikant. F. 20. Maj 1831 i Paris, d. 5. Sept. 1896 i Kbh., begr. sst. (Holmens). Forældre: Charcuterihandler François Louis B. (1804—76) og Justine Cabouret (1804—93). Gift 1. Juni 1851 i Gentofte med Ida Camilla Fjeldsted, f. 11. Febr. 1831 i Kbh. (Slotsk.), d. 25. April 1902 sst., D. af kgl. Lakaj Rasmus Hansen F. (1784—1847) og Cornelia Wilhelmine Charlotte Lifland (1793—1864).

B. kom 1846 til Kbh. sammen med Faderen. Denne var paa Gennemrejse til Rusland, hvor han agtede at etablere sig, men i Stedet for startede han paa Østergade Det franske Svineslagteri, der 1872 overtoges af F. Mouvielle og nu drives under Firmanavn F. Mouvielle, forhen F. L. B.s Eftf. Under Trearskrigen var B. Mesterkok i forskellige Orlogsskibe, og efter Fredsslutningen oprettede han 1850 i Vangede — hvor Faderen samtidig havde paabegyndt et Salteri og Røgeri — en Fabrik for hermetisk Henkogning af Levnedsmidler hovedsagelig baseret paa Leverancer til Flaaden. Den første Leverance mislykkedes, men bistaet af sin Hustru overvandt han Begyndervanskelighederne, og efter at Fabrikken 1865 var flyttet til Kbh., tog den et betydeligt Opsving,

idet der til det oprindelige Formaal knyttedes Import af udenlandske Konserves. Paa Konservesfabrikationens Omraade har B.s Arbejde her i Landet været banebrydende ikke alene med Henblik paa det stigende hjemlige Forbrug af de herhen hørende Produkter, men ogsaa gennem Oparbejdelse af en indbringende Eksportvirksomhed. 1880 overdrog B. Ledelsen til sine to Sønner, og efter hans Død omdannedes Firmaet til et Aktieselskab, der 1898 tog Navnet De danske Konservesfabrikker, J. D. B. Efter Sammenlutningen 1906 med Faaborg-Firmaet Dansk Vin- og Konservesfabrik, M. Rasmussen fortsattes Aktieselskabet under Firmanavnet Akts. De Danske Vin- og Konserves-Fabriker J. D. B.-M. Rasmussen.

H. C. Bering Liisberg i De Danske Byerhverv, København, 1904. C. A. Clemmensen: F. Mouvielle, forhen F. L. Beauvais Eftf. 1847—1922, 1922.

Bech, jfr. Beck.

P. Koch Jensen.

Bech, et hyppigt forekommende dansk Slægtsnavn. En københavnsk Borgerslægt stammer fra Tobaksfabrikant i Helsingør Per Jørgensen (d. 1775), der var født ved Kolding; to af hans Sønner antog Navnet B. Disse var Tobaksfabrikant i Helsingør Andreis Pedersen B., hvis Linie hurtigt uddøde, og Jørgen Pedersen B. (1743—1812), der nedsatte sig som Tobaksfabrikant i Kbh. og 1806—11 var en af de 32 Mænd. I tre Ægteskaber havde han otte Børn, blandt hvilke Oldermænd for Tobakspinderlavet Niels B. (1774—1816), Tobaksfabrikant Peter B. (1775—1846) og Grosserer, Skibsreder Jørgen Peter B. (1782—1846), der var Fader til Apoteker, Raadmand Jørgen Albert B. (1808—76) og nedenn. Godsejer August Willads B. (1815—77) til Valbygaard og Brorupgaard. Sidstnævnte havde to Sønner, Godsejer Jørgen Peter B. (1843—1909), hvis Søn er den nuværende Ejer af Valbygaard, Hofjægermester August Villads B. (f. 1873) og nedenn. Kammerherre Carl Adolph Rothe B. (1847—1920). — En anden københavnsk Borgerslægt B. begynder med nedenn. Grosserer Jørgen B. (1731—1816), hvis Søn var Tømmerhandler, Grosserer Marcus Chr. B. (1787—1875). Denne var Fader til Tømmerhandler Jørgen B. (1815—81) og Birkedommer i Antvorskov Birk Frederik Chr. B. (1817—1905), hvis Søn er nedenn. Vandbygningsingeniør Carl Frederik B. (f. 1851).

Th. Hauch-Fausbøll og H. R. Hiort-Lorenzen: Patriciske Slægter, II, 1911, S. 21—40. M. C. Bech: Slægtregister over Familien Mathiesen, 1908, S. 17, 19, 25. En københavnsk Grosserers Ungdomserindringer (Memoirer og Breve, XII, 1910).

Albert Fabritius.

Bech, August Willads, 1815—77, Godsejer. F. 21. Juli 1815 i Kbh. (Helligg.), d. 28. Maj 1877 paa Valbygaard, begr. i Slagelse (St. Mikkels). Forældre: Grosserer, Skibsreder Jørgen Peter B. (1782—1846) og Ellen Sophie Magdalene Meyer (1784—1846). Gift 30. Marts 1842 i Kbh. (Holmens) med Kirstine Margrethe (Grethe) Rothe, f. 7. Juni 1823 sst. (Holmens), d. 21. Marts 1886 paa Brorupgaard, D. af Kommandør, senere Kontreadmiral Carl Adolph R. (s. d.) og Hustru.

Efter at have uddannet sig ved Landvæsenet, dels i Fædrelandet, dels i Mecklenburg, købte B. 1840 Fredsholm paa Lolland, som han igen afhændede 1847, da han Aaret forud havde købt Valbygaard og Gods ved Slagelse; denne Ejendom satte han i en fortrinlig Stand ved at indføre de nyeste Forbedringer i Behandlingen af Jorden og Produkterne, ligesom han anvendte stor Omhu paa Besætningen af Kvæg og Faar. Med Hensyn til Bøndergodset imødekom han Tidens Fordringer ved at afhænde største Delen deraf, dels til Arvefæste, dels til Selvejendom. 1855 købte han Brorupgaard, der dreves efter samme Principper som Valbygaard og ligesom denne forsynedes med nye og anselige Bygninger. B. nærede stor Interesse for Skovkultur og Plantning og plantede betydeligt saa vel paa Valbygaard som paa den jyske Hedeejendom Moselund i Engesvang Sogn, som han væsentlig af Interesse for Hedekulturen havde købt 1856. Han beklædte mange offentlige Hverv (var saaledes fra 1855 til sin Død Medlem af Sorø Amtsraad), men deltog ikke i det politiske Liv, der ikke ret tiltalte ham. — Jægermester 1860. Hofjægermester 1868. — R. 1856. DM. 1864. — Ungdomsbillede af F. L. Storch. Maleri af H. C. Jensen paa Valbygaard 1878. Posthum Buste af H. V. Bissen sst. Litografi af O. Bentzon 1878 efter Fotografi.

G. L. Wad (S. Nygård).*

Bech, Carl Adolph Rothe, 1847—1920, Landmand. F. 25. Sept. 1847 paa Valbygaard ved Slagelse, d. 19. Jan. 1920 paa Engesholm ved Vejle, begr. i Nørup. Søn af Godsejer August B. (s. d.) og Hustru. Gift 3. Okt. 1874 i Kbh. (Garn.) med Josepha del Carmen Prom, adopteret Petersen, f. 17. Juni 1851 i Valparaiso, d. 2. Aug. 1911 paa Engelsholm, D. af Koffardikaptajn Peter Markoe Prom (1813—før 1870) og Manuela Monteverda (d. 1901), adopteret 23. Nov. 1855 af Grosserer i Kbh., senere Etatsraad Georg Diedrich Asmus Petersen (1820—1900) og Caroline Weidemann (1826—98).

B. blev Student 1865 fra Sorø, cand. polit. 1870, studerede

Vinteren 1870—71 ved Harvard Universitetet U. S. A., var Sommeren 1871 Volontør hos Bankhuset Duncan, Sherman & Co. i New York, 1871—73 Assistent i Den danske Landmandsbank i Kbh. 1873 blev han Ejer af Engelsholm ved Vejle, lærte den følgende Vinter Landvæsen paa Tirsbæk og overtog Ledelsen af sin Gaard 1874. 1882 købte han tillige Gødding Mølle. — B. havde levende Interesse saavel for landøkonomiske som for kommunale og andre Samfundsspørgsmaal. Det blev sagt om ham, at intet menneskeligt var ham fremmed. Som Følge af sine alsidige Kundskaber og sin elskværdige og repræsentative Optræden var han særdeles vel egnet til at deltage i det offentlige Liv og fik talrige Tillidshverv. 1877—1910 var han Medlem af Vejle Amtsraad, 1878—93 Formand for Vejle Amts Vesteregns Landboforening; han fik snart et anset Navn i jyske Landbokredse, og som den Fordragelighedens og Samlingens Mand, han var, blev han 1893 Formand for Foreningen af jyske Landboforeninger og blev paa denne fremskudte Tillidspost til 1909, ligesom han var Formand for adskillige af de af Foreningen nedsatte Udvalg. 1883—1910 var han Formand for Afløsning af Husmænds Pligtarbejde i Vejle Amt, 1903—16 for Dansk Vindelektricitet-Selskab, 1909—12 for Foreningen De danske Atlanterhavsøer, 1909 for Kreaturforsikringsforeningen Kustos' Repræsentantskab, 1909—19 Præsident i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, 1909—11 Formand for Statens Planteavljudvalg, 1914—20 Formand for Statens Redskabsudvalg, fra 1910 Formand i Bestyrelsen for Dansk Landbrugsmuseum. Han var Medlem af Bestyrelsen for Arbejdsgivernes Ulykkesforsikring, Formand for Bestyrelsen for Danmarks Kommunekreditforening fra 1912, Medlem af Landmandsbankens Bankraad 1910—20. Allerede 1879 blev han valgt til Repræsentant i Det danske Hedeselskab, 1907—09 var han Repræsentantskabets Formand, 1909—12 Hedeselskabets Direktør. 1914 blev han Trafikministeriets Repræsentant i Vejle—Vandel—Grindsted-Banens Bestyrelse.

Da Virksomheden i Hedeselskabet og Landhusholdningsselskabet medførte, at B. maatte trække sig tilbage fra de jyske Landboforeninger, udtalte en af Foreningens senere Formænd, at han havde erhvervet en Popularitet ud over Jylland som ingen Landboforeningsleder i nogen anden Provins; ved samme Lejlighed blev han betegnet som de jyske Landbrugeres ukronede Konge. Ved sin Fratræden som Formand blev han udnævnt til Æresmedlem af Foreningen af jyske Landboforeninger.

Personlig var B. en overordentlig venuesæl og velmenende Mand;

veltalende, smidig og taktfuld forstod han at samle Folk af modstaaende Anskuelse til fælles Arbejde mod fælles Maal; der er ingen Tvivl om, at han i mange Tilfælde har faaet Forhandlinger til at glide og skaffet Resultater i de mangfoldige Bestyrelser og Institutioner, som han ledede. Kritiske Naturer kan finde, at det hos B. undertiden kunde skorte paa Evnen til at formulere klare og skarpe Standpunkter og fastholde disse under alle Forhold, men han blev overalt mødt med Ærbødighed. — Hofjægermester 1897. Kammerherre 1906. — R. 1888. DM. 1897. K.² 1919. — Mindesmærke i Engelsholm Dyrehave med Bronzemedajillon af Rasmus Andersen. Maleri af Fru Poppus, f. Kauffmann (1919). Gipsbuste af Rasmus Andersen (1908). Træsnit.

Jydsk Landbrug, 1920, S. 53. Tidsskr. for Landøkonomi, 1920, S. 101—05. Ugeskrift for Landmænd, 1917, S. 523 f., og 1920, S. 45 f.

Anton Christensen.

Bech, Carl Frederik, f. 1851, Vandbygningsingeniør. F. 6. Juli 1851 paa Frbg. Forældre: Kontorchef, senere Birkedommer i Antvorskov Birk og Konferensraad Frederik Christian B. (1817—1905, gift 2° 1864 med Louise Hahn, 1838—98) og Eline Mathiesen (1823—63). Gift 5. Juni 1883 i Kbh. (Garn.) med Helga Friedrichsen, f. 13. Sept. 1855 i Viborg, d. 22. Jan. 1933 i Charlottenlund, D. af Toldoppebørselskontrollør Peter Wilhelm F. (1812—69) og Nathalie Arntzen (1824—1907).

B. blev Student 1870 fra Sorø og gik derefter en Tid i Lære paa et Maskinværksted; tog 1878 polyteknisk Eksamen med Speciale i det, der dengang kaldtes Ingeniørfagene. Straks efter Eksamen fik han Beskæftigelse ved den da under Opførelse værende Søbefæstning uden for Kbh., og kom derfra efter en Studierejse til Sydeuropa og franske Kanalhavne 1881 til Kbh.s Havnevæsen. 1883 kom han i Vandbygningsvæsenets Tjeneste som Ingeniør-assistent ved Udvidelsen af Frederikshavns Havn. 1891—94 gjorde han Tjeneste ved Kbh.s Havnevæsen i Anledning af Bygningen af Frihavnen og vendte derefter tilbage til Vandbygningsvæsenet, hvor han har været beskæftiget ved forskellige Statshavne, f. Eks. Frederikshavn til 1895, Lemvig til 1898 og derefter Helsingør. 1916 blev han Distriktsingeniør. B. har fra 1900 været Tilsynsførende ved Gilleleje Havn og 1901—06 ledende Ingeniør ved Skernaadeltaets Regulering og var 1907—22 Formand for Helsingør Havneraad. Som B.s vigtigste Arbejder maa nævnes Bygningen af Læmolerne ved Vorupør og Hanstholm 1904. — R. 1912. DM. 1922.

Poul Vinding.

Bech, Fritz August, f. 1863, Døvstumpepædagog. F. 25. Juli 1863 i Horsens. Forældre: Skibsmægler Wilhelm Christian B. (1832—99) og Ane Marie Rommel (1835—1904). Gift 26. Juli 1890 i Kbh. (Jac.) med Zarah Margrethe Cathrine Hansen, f. 26. Okt. 1870 i Kbh. (Johs.), d. 10. Febr. 1910 i Fredericia, D. af Forstander Hans Rasmus Johan Malling Hansen (s. d.) og 1. Hustru.

B. blev Student fra Horsens 1881 og allerede n. A. Lærer ved Det kgl. Døvstummeinstitut i Kbh. Samtidig med Lærervirksomheden fortsatte han Studierne og bestod 1888 Skoleembedseksamen med Latin som Hovedfag, Græsk og Dansk som Bifag. 1904—33 var han Forstander for den fra Døvstummeinstitutet i Fredericia udskilte kgl. Døvstummeskole for de bedst begavede egentlige døvstumme. Til denne Stilling havde han gjort sig fortjent ved sin Lærervirksomhed og et stort uegennyttigt Arbejde for de voksne døvstumme i Hovedstaden. 1892 var han blevet valgt til Formand for Landets ældste Døvstumme forening, Døvstumme foreningen af 1866, og i hans Formandstid opførtes Alderdomshjemmet for døvstumme i Kbh., ligesom han tog Initiativet til Opførelsen af de døvstummes Kirke. Da Direktørstillingen ved Døvstummeanstalterne ved Loven af 31. Marts 1926 blev nedlagt, blev B. udnævnt til Formand for de i Følge Loven oprettede Forstander- og Undervisningsraad. — Som dansk Redaktør af »Nordisk tidskrift för dövstumskolan« har B. deltaget i den Metodestrid, der med Dr. Forchhammer i Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede bragte Liv i Døvstummesagen i Norden. Som Lærer ved Institutet i Kbh., der dengang omfattede de svagest begavede egentlige døvstumme, og med det Kendskab til de voksne, han i Aarens Løb erhvervede sig, var han en ivrig Tilhænger af Tegnsprogets Anvendelse i Undervisningen og Modstander af de Forchhammer'ske Hjælpetegn for Aflæsningen fra Munden (det saakaldte Mund-Haand-System), et Modsætningsforhold, der i Tidens Løb er ophævet ved gensidig Forstaaelse af begge Metoders Værdi. — R. 1910. DM. 1929.

P. Høgstrøm.

Bech, Herman, 1789—1842, Toldkammerdeputeret. F. paa Arnakke i Svinninge Sogn, døbt 17. Okt. 1789 sst., d. 13. Juni 1842 i Kbh. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Amtsfuldmægtig, senere Borgmester i Kbh. og Etatsraad Peder B. (1757—1818) og Susanne Theodora Gottlieb (ca. 1756—1818). Gift 29. April 1814 i Kbh. (Tysk ref.) med Marie Amalie Callisen, f. 31. Dec. 1788 i Kbh. (Tysk ref.), d. 22. Dec. 1878 sst. (Helligg.), D. af Lægen Henrich C. (s. d.) og 2. Hustru.

B. blev Student 1807 fra Kbh.s Frue Skole, 1811 juridisk Kandidat, foretog s. A. en Studierejse til Tyskland, blev 1812 Auskultant i det vestindisk-guineiske Rente- og Generaltoldkammer, 1813 Assessor sst., 1816 Kammersekretær, 1823 surnumerær Kommitteret i Generaltoldkammer- og Kommercekollegiet, 1825 virkelig Kommitteret sst., 1834 Deputeret og 1841 Første Deputeret; fra 1836 bestyrede han det københavnske Toldfog. Det var væsentlig B., der som den kgl. Kommissarius' tilforordnede paa Regeringens Vegne forhandlede med de første danske Stænderforsamlinger om den nye Told- og Konsumptionsordning, og han var Medlem af den Kommission, der endeligt udarbejdede Toldlovene af 1838. — Paa B.s Initiativ oprettedes 1820 Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn, i hvis Direktion han sad til 1841. 1829—34 var han tillige Medlem af Nationalbankens Repræsentantskab. 1835 blev han Administrator for Frederiksværk og Gods. Danske Toldembedsmænd satte et Mindesmærke (af H. V. Bissen) paa hans Grav. — Kammerraad 1817. Justitsraad 1822. Etatsraad 1828. Konferensraad 1841. — R. 1836. — Maleri af W. Bendz (1830) paa Fr.borg. Kopi af dette af F. Vermehren (1879) i Kbh.s Sparekasse. Marmorbuste af H. V. Bissen. Litografi af E. Bærentzen (1839).

(H. L. Bisgaard:) Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn 1820—1920, 1920. A. Rubow: Nationalbankens Hist. 1818—78, 1918, S. 410. Hans Jensen: De danske Stænderforsamlingers Hist., I, 1931, S. 334, 382, 387 f., 395, 478, 484, 544.

Poul Bagge (G. Kringelbach).

Bech, Joachim (Jochum) Vilhelm, 1770—1812, Præst. F. 30. Juni 1770 i Vivild, d. 24. Febr. 1812 paa Frederiks Hospital i Kbh., begr. sst. (Frels.). Anføres ved sin Daab som S. af Podemester paa Hevringholm Jacob Knudsen Alling (ca. 1740—91) og Anne Dorthe Sophia Nielsdatter (f. ca. 1738), men antog siden Navnet B. efter »den, som han var opkaldt efter«, formentlig Greve Joachim Beck-Friis (1722—97) til Hevringholm. Gift 30. Sept. 1798 i Kbh. (Cit.) med Elsebeth (Møller) Jørgensen, døbt 24. Jan. 1777 i Kbh. (Frue), begr. 15. April 1813 i Gevninge, D. af Brændevinsbrænder Jørgen Mortensen (d. ca. 1786) og Anne Cathrine Rohde (ca. 1758—1814, gift 2° 1787 med Brændevinsbrænder Christen Sørensen Møller, f. ca. 1749).

Sytten Aar gammel begyndte B. at studere og dimitteredes 1793 fra Randers. Efter at have taget Attestats 1797 gik han 1798 som Missionær til Finmarken (til 1800), var derefter Skibspræst i fem Aar og blev 1805 Præst paa Anholt. Under hans Embedsvirksom-

hed her indtraf Krigen med England. Øen blev besat af Fjenden 1810, og da den engelske Chef forlangte, at B. fra Prædikestolen skulde bede for Kongen af England, vægrede han sig haardnakket derved, hvorfor der tilføjedes ham de største Krænkelser. Hans Hus blev ham frataget og indrettet til Kaserne, og han selv gentagne Gange truet paa Livet, endog i Kirken. Først da han med Hustru og Børn var udsat for at omkomme af Sult, forlod han Øen, hvor han var i høj Grad elsket af Menigheden. Til Belønning for sin udviste Troskab modtog han 1811 Ridderkorset; men hans Helbred var nedbrudt som Følge af de udstaaede Lidelser, og han døde ikke længe efter.

J. D. T. Manthey: Biographier af Riddere 1809—17, S. 60 f. A. Erlandsen: Biogr. Efterretn. om Geistligheden i Tromsø Stift, 1857, S. 181 f.

Bjørn Kornerup (A. Jantzen).

Bech, Jørgen (Thomsen), 1731—1816, Grosserer. Døbt 21. Okt. 1731 i Flade i Horns Herred, Vendsyssel, d. 11. April 1816 i Kbh. (Garn.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Gaardfæster (?) Thomas Jensen (ca. 1699—1737) og Maren Heylesdatter (ca. 1698—1735). Gift 1° 13. Dec. 1756 i Kbh. (Nic.?) med Anna Elisabeth Hansen (Fielstrup), f. 24. Juni 1729, begr. 6. Aug. 1767 i Kbh. (Nic.), D. af Bonde Hans H. i Fjelstrup ved Haderslev og Bodel Hansdatter, adopteret af eller Plejedatter af sin Morbroder Kammerbud Hans H. 2° 28. Juni 1782 i Kbh. (Nic.?) med Berthe Emerence Restorff, f. 4. Juli 1755 paa Bramslykke, Musse Sogn, d. 24. Juni 1831 i Kbh. (Garn.), D. af Fuldmægtig, senere Postmester Rasmus R. (1710—87) og Mariane Giørding (ca. 1732—89).

B. mistede i en spød Alder begge sine Forældre og blev opdraget hos fremmede, indtil han tolv Aar gammel kom i Lære hos den bekendte Grosserer Jacob Severin i Kbh. Her blev han til efter sin Principals Død, hvorefter han 1751—54 — med forskellige Forhindringer, bl. a. Havari — gjorde en Rejse til Kina som Medhjælper hos en Supercargo i Det kgl. Asiatiske Compagni. Efter Hjemkomsten begyndte han en Virksomhed som Opkøber af Menneskehaar til Frisører og Parykmagere. 1760 tog han Borgerskab som Te- og Porcellænshandler og 1764 som Grosserer og Tømmerhandler. S. A. optog han D. H. Bärentz som Kompagnon i sin Forretning og antog Firmanavnet Jørgen B. & Co. I den store Handelsperiode i Slutningen af 18. Aarh. vandt han sig en betydelig Formue. Hans Hovedforretning laa paa Østersølandene og Norge, og fra Kbh. eksporterede han især Kolonialvarer og nordiske Produkter til Østersølandene og modtog Tømmer

retur. Forretningen voksede ham imidlertid i Begyndelsen af 19. Aarh. noget over Hovedet, og som Følge af Tab paa forskellige Forbindelser opgav han sit Bo i Okt. 1805 og erholdt Moratorium; ultimo 1806 kunde Opbudskommissionen dog atter hæves, efter at de sidste Kreditorer havde akkorderet til 75 pCt. Ved Kbh.s Bombardement 1807 kom hans Tømmerplads i Brand, og da ingen Assurance dækkede de brændte Lagre, fik hans i Forvejen stærkt reducerede Formue yderligere et alvorligt Knæk. B. bevarede dog sit gode Humør, sin Virkelyst og sit gode Helbred omtrent til det sidste, ligesom han stadig nød sine Standsfællers og Medborgeres Agtelse og Velvillie. — Ved Siden af sin Købmandsforretning beklædte B. en Række andre Stillinger inden for Erhvervslivet. Saaledes var han bl. a. Decisor ved forskellige af de store Handelskompagnier ligesom i Kbh.s Brandforsikring (indtil 1784). Fra dette Aar til 1791 var han Direktør i sidstnævnte Selskab. 1774 blev han handelskyndigt Medlem af Kbh.s Sørenet, og 1775 optoges han blandt Stadens 32 Mænd, hvis anden Formand han blev 1807, første Formand 1810. Han interesserede sig stærkt for denne Deltagelse i det offentlige Liv. — R. 1810. — Maleri af Richter 1797. Tegning af Poul Ipsen 1790.

En københavnsk Grosserers Ungdomserindringer (Memoirer og Breve, XII, 1910). Kjøbenhavns Brandforsikring 1731—1911, 1913, især S. 534 f.

Jens Vestberg.

Bech-Olsen, Magnus Emanuel, 1866—1932, Bryder og Cirkusdirektør. F. 7. Dec. 1866 i Kbh. (Johs.), d. 19. Febr. 1932 i Ny Lindholm ved Nørre Sundby, begr. i Kbh. (Vestre). Forældre: Arbejdsmand Niels Jacobsen og Ellen Marie Hansen, f. Olsen. Gift 14. Maj 1888 i Hamburg med Oline Vilhelmine Agnes Gerdes, f. 19. Marts 1861 i Kbh. (Petri), d. 20. Juli 1922 i Ny Lindholm ved Nørre Sundby, D. af Finerskærer Vilhelm G. (1836—99) og Laura Poulsen (1834— tidligst 99).

B.-O. kom i Murerlære og blev Svend, drog kort efter til Hamburg, hvor han lærte Brydningens Kunst hos Bryderkongen Carl Abs. Sin Berømmelse som Bryder grundlagde han ved at besejre selve denne ved en Kamp i Mainz. Derefter drog han Tyskland og Østrig rundt, besøgte Finland, Rusland, Tyrkiet, Italien og Portugal og kæmpede i de store Byer. Ved sin Hjemkomst til Kbh. aabnede han 1893 i Helgolandsgade en Restauration, der snart blev Samlingssted for flere af Datidens kendte Navne. Her kom Mænd som Sophus Schandorph, Holger Drachmann, Otto Borchsenius, Georg Brandes, Kammersanger Simonsen o. m. a. I de

følgende Aar brødes B.-O. i Kbh. med mange berømte udenlandske Brydere, og da han overvandt »den frygtelige Græker« Antonie Pierri, vandt han Verdensmesterskabsbæltet i Guld og Sølv. B.-O. stod nu paa sin Berømmelses Tinde. Efter hans Sejre stimlede Folk sammen ved Restaurationen for at hylde ham, og han maatte frem i Døren, medens Folket jublede over at se den uovervindelige Kæmpe. 1900 rejste han til Amerika og kæmpede i New York i 36 000 Menneskers Nærværelse med Ernst Röber. Den, der kastede den anden to Gange i tre Omgange, var Sejrherre. B.-O. faldt i første Omgang, men i anden Omgang faldt Röber og maatte køres paa Hospitalet. Efter Hjemkomsten fra Amerika kom B.-O. i Forbindelse med Orlando, der havde Cirkus Madigan i Göteborg. Her blev han hesteinteresseret, blev senere selv Direktør for et Selskab, hvormed han besøgte de større danske Byer, og fortsatte som Cirkusdirektør til sin Død.

Fr. Knudsen.

Becherer, Johann Karl August Adolph, f. 1865, preussisk Landraad. F. 7. Sept. 1865 i Mühlhausen i Thüringen. Forældre: Advokat og Notar, senere Justitsraad Christian Adolph B. (1827—86) og Johanne Mathilde Monecke (1841—1912). Gift 26. Marts 1901 i Slesvig med Hildegard Hedewig Brock, f. 17. Febr. 1882 i Schwetz, D. af Provinsialskoleraad, Gehejmeraad Dr. Heinrich Emil B. (f. 1847) og Auguste Amalie Marie Lange (1847—1913).

Efter først fra 1893 at have været knyttet til Provinsregeringen i Slesvig kom B. som Landraad til Haderslev 1900. Han blev her »Konkursforvalter i Köllerpolitikens Bo«, og hans Navn er knyttet til en Række af de Affærer, der i de følgende Aar vakte en pinlig Opmærksomhed omkring Administrationen i Grænselandet (Finne-manns Udvisning og Timmermann-Sagen, Thiermann-Affæren i Rødding m. m.). Fru v. Wildenradt Krabbe modtog Støtte fra ham, og han betragtedes som Ophavsmand til Optantlaveriet. B. har sammen med Regeringsraad v. Koszierowski Ansvar for, at Anordningen af Sept. 1902 om Optanters og Optantbørns Naturalisation i det væsentlige forblev udført, og han modarbejdede efter Köllerpolitikens Ophør den mildere Kurs, som Rigskansleren ønskede fulgt. 1908 forflyttedes han til et Embede som Politipræsident i Rixdorf, senere Neukölln ved Berlin, hvorfra han afgik 1918.

H. P. Hanssen i Hejmdal 1. Okt. 1908. Samme: Et Tilbageblik, III, 1932, S. 239—46. Schleswigsche Grenzpost 30. Sept. og 1. Okt. 1908.

Hans Lund.

Bechgaard, Julius Andreas, 1843—1917, Komponist. F. 22. Dec. 1843 i Kbh. (Helligg.), d. 4. Marts 1917 paa Frbg., Urne paa Bispebjerg. Forældre: Varemægler Andreas Christian B. (ca. 1810—88, gift 1846 med Julie Caroline Brøndrup, ca. 1819—94) og Julie Petrine Vilhelmine Lund (ca. 1814—91). Gift 1° 27. Aug. 1875 i Kbh. (Frue) med Mathilde Thedora Wandler, f. 16. Aug. 1853 i Kbh. (Frue), d. 22. Juni 1928 sst., D. af Decisor i Hofmarskallatet, Kammerraad Carl Theodor W. (ca. 1824—87) og Marie v. Gähler (ca. 1829—98). Ægteskabet opløst 1883. 2° 20. Nov. 1884 i Kbh. (Johs.) med Dora Christoph Petersen, f. 5. Nov. 1859 i Kbh. (Trin.), d. 16. April 1930 i Charlottenlund, D. af Dampmøller Carl Valdemar P. (1833—97) og Christa Gräbert (1832—1911).

Allerede som Dreng begyndte B. at komponere, og han fik senere H. C. Lumbye til at opføre nogle af disse første Forsøg i Tivoli. Som ganske ungt Menneske kom han (1859—61) paa Konservatoriet i Leipzig, hvor den Mendelssohn-Schumann'ske Retning fik stor Betydning for ham, saaledes ogsaa gennem denne Skoles danske Repræsentant N. W. Gade, der efter B.s Hjemkomst interesserede sig meget for ham og hans Musik. Efter faa Aars Studier her hjemme (bl. a. under Gebauers Vejledning) debuterede B. (1866) med et Hæfte 4stemmige Sange (heriblandt »Solen er slukket —«). 1868—70 virkede han som Organist ved den katolske St. Ansgars Kirke i Kbh. De nye Kompositioner, der fremkom i disse Aar (bl. a. »Idyller«, Op. 7) skaffede ham det Ancker'ske Legat, for hvilket han foretog en Studierejse i Tyskland og Italien 1872—73; i Begyndelsen af 80'erne var han en treaarig Periode i Paris; disse gentagne Studieophold i Udlandet fik en vis Betydning for hans Kompositionsstil, der i stedse stigende Grad søgte sine Forbilleder mere i fremmed Tonekunst (Wagner, Brahms, Gounod) end i den danske nordisk-romantiske Musik. Fra »Hofmusikhandelen«s Oprettelse 1879 (til hvilken B. medvirkede) indtil 1886 var han dennes musikalske Konsulent; han beklædte i øvrigt intet Embede, men levede udelukkende for sin Komposition, der efterhaanden skaffede ham et meget agtet Navn i de københavnske Musikkredse: Sangcyklus »Sømandsliv«, Op. 9, der blev meget populær, og »Paa Valpladsen«, Op. 12, begge opført af Gade i Musikforeningen henholdsvis 1872 og 1880, Koncertouverture, E-Mol, Op. 13, opført i Tivoli 1878, og de ligeledes meget yndede Klaverstykker »Poésies musicales«, Op. 15, og »Sonetter«, desuden en lang Række Sangkompositioner. Han har ligeledes skrevet en Symfoni (1883, D-Dur), men den vokale Musik — især den lyrisk

og dramatisk betonedede — blev hans egentlige Felt. B.s første Komposition for Teatret var Musikken til Drachmanns »Strandby Folk« (1883); hans Hovedværk er Operaen »Frode« (Det kgl. Teater 1893, Prag 1894), der gjorde megen Lykke, men alligevel af Teatret henlagdes efter faa Opførelser; to andre Operaer »Conradino« og »Dødens Gudsøn« blev ikke opført. Denne Holdning fra Teatrets Side gjorde B. mismodig og har sikkert i nogen Grad hemmet hans kunstneriske Udfoldelse, ligesom den i musikinteresserede Kredse var medvirkende til megen Bitterhed over for Teatrets Ledelse. Paa en vis Maade blev dog »Tilfældet B.« af Publikum farvet med en stærkere Martyriets Glans, end rigtigt var, og det kan ikke nu bagefter siges, at »Frode« var et saa betydeligt Værk, at rige Værdier gik tabt med dets Henlæggelse. B.s Musik udmærker sig ved megen Melodiositet og til Tider ypperlig dramatisk Kraft; ligesom Klaverstykkerne og Sangene udviser ogsaa hans Operaer en kløgtig Behandling af Formen, der nu og da næsten kan blive for klar og gennemsigtig, grænsende til det banale. Stilen har Reminiscenser fra tysk Romantik, ogsaa fra Wagner (Kromatik, kromatisk glidende Akkorder, harmoniske Forslag) og hist og her tillige fra den nyere italienske Opera (Tilløb til Verismens Akkordik med parallelle Oktavforbindelser o. l.). De motiviske Anslag er hyppigt gode, men det skortede B. paa Evne til Fastholdelse og Fortætning af Ideerne gennem gedigent tematisk Arbejde. I Operaerne er hans Sats tit klavermæssig, stærkt akkordisk bestemt, hvilket synes at staa i en vis Forbindelse med de lige nævnte Mangler. For en senere Tid er B.s Navn blevet bevaret gennem hans Sange, især »Sømandsliv« og en Række mindre Sange, hvoraf flere er optaget i »Danmarks Melodibog« (»Solen er slukket —«, »Alene vi gik i den grønne Skov«, »Det var en yndig Foraarsstund«, »Hun er saa let som Skovens fejre Hind«, »Endnu en Gang forynger sig gamle Danmarks Jord«, »Kender du Danmark«, »Min Plet af Fødelandets Jord« o. a.). — Tit. Professor 1894.

J. Fabricius i Ill. Tid. 25. Nov. 1894. Politiken 9. Dec. 1913. Masken 21. Dec. s. A. G. Lyng: Danske Komponister i det 20. Aarh.s Begyndelse, 1917, S. 49—66. G. Skjerne i Musik, I, 1917. Samme i Ill. Tid. 18. Marts 1917.

Erik Abrahamsen.

Bechmann, Hans Gram, 1759—1836, Præst. Døbt 17. Jan. 1759 i Byrum paa Læsø, d. 31. Dec. 1836 i Raarup, begr. sst. Forældre: Resid. Kapellan, siden Sognepræst i Byrum Morten B. (1714—89) og Lovise Lucie Kirchmoe (1723—75). Gift 1° 29. Aug. 1798 i

Aarhus med Amalia Elisabeth Brasch, døbt 10. Juni 1783 i Kbh. (Trin.), d. 8. Juli 1809 i Hvirring, D. af Kammerraad og Renteskriver, senere Justitsraad og Amtsforvalter i Aarhus Jens Nicolai B. (1742—1818, gift 2° 1798 med Marie Sophie Jørgensen Hoffmann, 1765—1831, Enke efter Købmand Kjeld Iversen, ca. 1733—97) og Anna Bech (1760—87). 2° 2. Aug. 1811 i Hvirring med Charlotte Nikoline Bjørn, f. Qvotrup, f. 29. Marts 1778 i Kbh. (Nic.), d. 3. Marts 1827 i Raarup, D. af Kopist, senere Stempel-papirkommissær Rasmus Q. (ca. 1731—99) og Anna Jensen (ca. 1744—1823, gift 1° med Proprietær Andreas Emanuel Bjørn til Rask, ca. 1760—1810).

Historikeren Hans Gram havde holdt B.s Fader i Skole i Kbh., og da han giftede sig, sagde han til ham: »Naar I nu faa flere Sønner, end I veed Navn til, saa giv en af dem mit Navn.« B. dimitteredes 1780 fra Kbh.s Frue Skole, tog, efter i ti Aar at have været Huslærer, teologisk Embedseksamen 1793 og blev 1795 Præst i Hvirring og Hornborg i Aarhus Stift. 1811 tog han sin Afsked og fik efter Ansøgning og mod at betale 1000 Dl. Titel af Konsistorialraad. Nogle Aar levede han som Landmand paa Hovedgaarden Rask, som han havde faaet ved sit andet Giftermaal, men søgte derpaa atter Præstekald og kaldtes 1819 til Raarup i Aarhus Stift. — Allerede medens han var i Hvirring, havde de opvakte der paa Egnen begyndt at slutte sig til ham, uagtet de ikke var helt tilfredse med hans Prædiken. Forholdet blev endnu nærmere, efter at han var kommet til Raarup. De vakte bekæmpede især Balles Lærebog, som de ikke vilde lade deres Børn lære, og som Følge deraf kunde disse ikke blive konfirmerede. B. tog da i Vinteren 1819—20 en Del af de opvakte Børn baade fra sit eget og Nabosognene til Konfirmation, hvilket affødte Uvillie saavel hos de andre Præster som hos den gejstlige Øvrighed. Men Kancelliet, der gerne vilde have en Ende paa Stridighederne, billigede 1821 B.s Fremgangsmaade. Da Striden senere fornyedes, skaffede Biskop T. Müller 1835 B. en temmelig streng Irettesættelse fra Kancelliet, fordi han ogsaa havde antaget Konfirmander fra Sogne, der laa i Ribe Stift. B. var ingenlunde enig med de saakaldte »stærke Jyder«; men han har vistnok haft Blik for, at deres Meninger ikke retfærdiggjorde den Strengthed, hvormed de blev behandlede, og at hele Striden ved nogen Eftergivenhed fra Præsternes Side ikke vilde have faaet den Betydning, den nu fik. I teologisk Henseende repræsenterede B. en Supranaturalisme, der i meget minder om Biskop Balles Standpunkt. Allerede fra 1801 bekæmpede han den Opfattelse, at en Fornuftreligion skulde være

tilstrækkelig til »Sjælens Beroligelse«, og senere (1825 ff.) skrev han i Grundtvigs og Rudelbachs »Theologisk Maanedsskrift« en længere Afhandling om Forsoningen, der er et talende Vidnesbyrd om hans konservative Holdning i Lærespørgsmaal. — Fotografi efter (vistnok brændt) Maleri fra 1780'erne af ukendt (Juel?).

M. Plesner: Tale ved H. G. B.s Jordefærd, 1837. Nordisk Kirke-Tidende, 1837, S. 81 f. N. C. Øst: Materialier til et dansk biographisk-literarisk Lexicon, 1835, S. 251 f. Kirkehist. Saml., 3. Rk., II, 1877—80, S. 543—56. L. Koch: Den danske Kirkes Hist. 1801—17, 1879—80, S. 283 ff.; 1817—54, 1883, S. 221 f.

Bjørn Kornerup (L. Koch).

Bechmann, Hans Gram, f. 1883, Dommer. F. 29. Juni 1883 i Vindeby, Lolland. Forældre: Sognepræst Doron Julius Axel B. (1841—1924) og Marie Louise Mathiassen (f. 1848). Sønnesøn af Præsten H. G. B. (s. d.). Gift 19. Okt. 1906 i Ordrup med Margrethe Sophie Louise Reedtz, f. 23. Febr. 1869 paa Kærsgaard ved Horsens, D. af Fideikommisbesidder Holger Christian R. til Kærsgaard (1838—69) og Amalie Charlotte Bechmann (1843—1906).

B. blev Student 1900 fra Nykøbing F., cand. jur. 1905, arbejdede som Fuldmægtig hos københavnske Sagførere, blev 1907 Sekretær (Assistent) i Justitsministeriet, 1916 Dommer (Assessor) i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1919 i Kbh.s Byret, 1922 Medlem af de blandede Domstole i Ægypten, 1925—26 Præsident for Domstolen i Mansourah. Han medvirkede ved Professor V. Bentzons »Den danske Familieret paa Grundlag af J. H. Deuntzers Familieret« (1910) og blev s. A. Sekretær i den fællesnordiske Familieretskommission, 1919 Medlem af samme. I forskellige Bidrag til »Ugeskrift for Retsvæsen«, »Juridisk Tidsskrift« og »Nordens Aarbog« gjorde han Rede for den nye Ægteskabslovgivning og optraadte polemisk mod Forfatteren Harald Nielsen i sin Artikel »Ægteskab« i »Tilskueren«, 1920, I, hvilken fremkaldte Niensens Svar »Indvikling og Udvikling« i »Ugens Tilskuer«, X, 1920. Ogsaa i Bogen »Married Misery« and its Scandinavian solution. A Reprint of Lord Buckmaster's Articles and a Digest of Recent Scandinavian Legislation« (1923) udviklede B. Reglerne og Principperne i den skandinaviske Ægteskabsret. — R. 1922. DM. 1931. — Malerier af Siegf. Neuhaus ca. 1908 og 1922 og af Margit Romaré-Rennschmidt 1924.

Studenterne fra Aar 1900, 1925, S. 88 f.

Frantz Dahl.

v. Bechtolsheim, Ludwig Friedrich, Baron v. Mauchenheim genannt v. B., 1736—1813, Officer. F. 8. Marts 1736 i Gotha, d.

17. Sept. 1813 i Glückstadt, begr. sst. Forældre: Sachsen-gothaisk Oberstløjtnant, Overskænk og Rejsemarskal Ludwig Friedrich Baron v. M. gen. v. B. (1699—1744) og Augusta Christine v. Leutsch (1707—89). Gift 3. Juli 1774 i Stedten ved Bischleben med sin Søsterdatter Baronesse Augusta Wilhelmine v. Keller, døbt 5. Dec. 1753 i Gotha, d. 26. Jan. 1816 i Glückstadt, D. af sachsen-gothaisk og württembergske Gehejmeraad Baron Christoph Dietrich v. K. (1699—1766) og Baronesse Augusta Louise v. Mauchenheim (1732—81).

B. udnævntes 1753 til kar. Sekondløjtnant; blev virkelig Sekondløjtnant 1754, Kaptajn 1757, Sekondmajor 1768, blev 1778 Premiermajor, 1781 kar. og 1785 virkelig Oberstløjtnant, deltog som Prins Carl af Hessens (første) Generaladjutant i Felttoget i Bahus Len 1788, blev 1789 som kar. Oberst forsæt til Dronningens Livregiment og udnævntes 1790 til virkelig Oberst og Regimentets Chef. Som saadan blev han 1798 Generalmajor og 1810 Generalløjtnant. Regimentet havde Garnison i Glückstadt, og 1803 var B. blevet Fæstningens Kommandant. Da Alliancetraktaten med Frankrig Juli 1813 indeholdt den Bestemmelse, at Glückstadt skulde sættes i Stand til at udholde en Belejring, bestod Besætningen kun af B.s to annekterede (Landeværns-) Batailloner og nogle faa Artillerister. B. ansøgte vel om, at de mest paatrængende Forsvarsforanstaltninger maatte foretages, men intet blev gjort. Da Glückstadt i Dec. 1813 blev belejret af de allierede, var B. død. — Naturaliseret som dansk Adelsmand 1777. — Hv. R. 1804. DM. 1812. — Tuschtegning i Familieej.

C. J. Anker: Fra generalfeltmarschal prins Carl af Hessens arkiv, 1893. Medd. f. Krigsark., I—VI, 1883—94; VIII, 1900. Danmarks Adels Aarbog, XXXVI, 1919, S. 459.

S. A. Sørensen (Rockstroh).*

Beck, jfr. *Bech*.

Beck, Navnet paa flere danske Slægter, af hvilke den mest kendte er den sjællandske Adelslægt, der føres tilbage til Lasse B. til Førsløv (d. 1501). Hans eneste kendte Søn var nedenn. Rente-mester Joachim B. (d. 1572) til Førsløv, der havde syv Børn, blandt hvilke nedenn. Landsdommer Lauge B. (ca. 1530—1607). Denne havde i første Ægteskab Sønnen Jacob B. (1566—1622) til Beldringe, Gladsakse og Bosjø Kloster i Skaane, hvis yngste Søn var nedenn. Joachim B. (d. 1682). I andet Ægteskab med Else Friis havde Joachim B. bl. a. Sønnen Lauge B. (d. 1710), der havde otte Børn med Grevinde Leonore Sophie Corfitsdatter Ulfeldt.

Blandt disse var Joachim B. (1684—1741), der var svensk Oberstløjtnant og 1723 introduceredes paa Riddarhuset. Han fik 1733 dansk Patent paa Navnet B.-Friis, da han tiltraadte Stamhuset Hevringholm, som 1741 gik over til hans Broder Corfitz Ludvig B.-F. (1685—1761), der samtidig fik det sammensatte Navn. Dennes Efterslægt, der endnu blomstrer i Sverige, fik 1770 Friherre- og 1771 Grevetitlen. — Ovenn. Lauge B. til Førslev (ca. 1530—1607) havde i andet Ægteskab Sønnen nedenn. Sivert B. (1566—1623), der er Fader til de nedenn. Brødre Steen B. (1603—48) til Førslev m. m. og Landsdommer Lauge B. (1614—59) til Førslev og Herlufstrup. Slægten uddøde i Danmark i Begyndelsen af 18. Aarh. — En bremisk Adelslægt v. B. eller Beeck kom til Danmark med Johan Thomas v. B. (ca. 1691—1747), hvis Søn nedenn. Christian Frederik v. B. (1743—1813) naturaliseredes 1777. Hans Efterslægt lever for en stor Del i Tyskland og Amerika. — Antallet af borgerlige Slægter B. er temmelig stort; af disse kan nævnes en fynsk Slægt, der føres tilbage til Jens Thomsen B. (1675—1763), som formenes født paa Bækgaarden i Hjortlunde Sogn ved Ribe. Han var Fader til Byfoged i Middelfart Thomas B. (d. 1759), der havde nitten Børn, af hvilke den yngste var den bekendte Biskop i Akershus Stift Frederik Julius B. (1758—1822); en ældre Søn var Herredsfoged i Løve Herred Eckardt Frederik B. (1755—1819), hvis Søn Provst i Løve og Arts Herreder Johan Philip Hunæus B. (1788—1865) var Fader til nedenn. Pastor Johan Vilhelm B. (1829—1901) og Godsinspektør paa Lerchenborg Eckardt Frederik B. (1827—96), hvis Datter er nedenn. Koncertsangerinde Nathalia Nina Ellen B. (f. 1873).

Danmarks Adels Aarbog, III, 1886, S. 52—62. Svenska adelns ättartavlor, I, 1925, S. 254 f. Eiler Nystrøm: Chr. Frederik v. B. og hans Slægt, 1907, S. 26, 64 f.

Albert Fabritius.

Beck (Bech), **Bernhard Henrik**, 1748—97, Skuespiller og Forfatter. Døbt 30. Okt. 1748 i Kbh. (Nic.), d. 7. Nov. 1797 sst. (Nic.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Postmester ved norske Postkontor i Kbh. og Postinspektør Peter B. (ca. 1700—68) og Margrethe Lisbeth Soesckou (d. 1766). Gift Juni 1776 i Kbh. (Nic.) med Anna Sophie Kirstine Busch, f. 22. Febr. 1748 i Kbh. (Nic.), d. 8. April 1836 i Odense, D. af Hosekræmmer Christen Nielsen B. (gift 1° med Anne Marie Nielsdatter, d. ca. 1743) og Karen Andersdatter.

B. blev Student 1768 fra Roskilde og søgte kort efter til Teatret, vistnok mere drevet af økonomisk end af kunstnerisk Trang. Han debuterede 27. Nov. 1769 som Henrik i »Den honnette Ambition«

og udførte i de følgende Aar adskillige Holbergske Tjenerroller samt Oldfux, Kilian, Jakob Skomager og Per Eriksen Bogholder. Oehlenschläger skildrede ham som en stor Mand med Bukler ved Ørene, lille Pisk i Nakken, tyk Mave, tynd Stemme og levende smaa Øjne. Nogen betydelig Skuespiller blev B. ikke; han grimacerede for stærkt og forfaldt til naturløs Overdrivelse. Rosenstand-Goiske dadlede hans Spil stærkt, og B., der var en selvglad, trættekær Natur, forsvarede sig i nogle Stridsskrifter, men det lykkedes ham ikke, skrev J. Baden, at »faa Publikum til at tro, at han var en god Skuespiller eller den dramatiske Journal et slet Skrift«. B. kæmpede alle Dage med smaa Kaar, og for at hjælpe herpaa pyntede hans Kone Lig, og han selv skrev en Mængde upoetiske Prologer og Epiloger. Paa Det kgl. Teater fik han opført syv Lystspil, af hvilke Enaktskomedierne »Det unge Menneske efter Moden« (1786) og »Ja eller Nej« (1793, trykt 1794) ved grovkornede Indfald og scenisk Haandelag overlevede ham i nogle Aar. Kort før sin Død optraadte han sidste Gang 26. Okt. 1797 som David i »Den døve Elsker«. — Datteren, *Ellen* (kaldet Eline) *Kirstine B.*, f. 16. Sept. 1782 i Kbh., d. 4. Marts 1857 sst., blev 22. Jan. 1805 gift med Christian Andreas Falbe, f. 18. Maj 1769 i Kbh., d. 16. Dec. 1838 som Justitsraad og Herredsfoged i Odense Herred. Hun var i fem Aar Skuespillerinde ved Det kgl. Teater, hvor hun — kun femten Aar gammel — debuterede 13. Maj 1797 som Gurli i »Indianerne i England« og straks ved sit indtagende, naturlige Væsen og sin gode Sangstemme fik et Repertoire i Komeden, Syngespillet og det alvorlige Skuespil (Rosine i »Barberen i Sevilla«, Lise i »De tre Forpagtere«, Ida i »Herman v. Unna«). Den unge Oehlenschläger var »munter forgabet« i Jf. B.; han kaldte hende »en yndig Blondine, fuld af elskværdig Skalkagtighed«; Digtet »Barndomsveninden« er skrevet til hende. Men allerede 24. Maj 1802 optraadte hun sidste Gang som Hildegard i »Johanna Montfaucon« for at indgaa Ægteskab og trække sig tilbage til Privatlivet.

Oehlenschlägers Ungdomserindringer. Udg. ved Louis Bobé, 1915. Samme: Poetiske Skrifter, XXII, 1861. P. Rosenstand-Goiske: Den dram. Journal, I—II, 1771—73, især S. 47 f., 87—90. Samme: Krit. Efterretninger om den kgl. danske Skueplads, 1839, S. 43, 114 ff. Robert Neiiendam: Breve fra danske Skuespillere og Skuespillerinder, I, 1911.

Robert Neiiendam.

Beck, Hans Charles Johannes, 1817—90, Officer. F. 1. Okt. 1817 paa St. Croix, d. 8. Jan. 1890 i Kbh., begr. sst. (Garn.). Forældre: Kaptajn ved de vestindiske Tropper Hans Peter Gustav B. (1786—1821) og Gertrude Catharina Smidt (1792—1880). Gift 12. Sept. 1852 i Aarhus med Elisabeth (Lise) Char-

lotte Juel, f. 2. Dec. 1826 i Aarhus, d. 3. April 1901 i Kbh., D. af Generalmajor Hans Adolph J. til Villestrup (1789—1874) og Anna Charlotte Amalie Hviid (1796—1881).

B. blev Landkadet 1831, Sekondløjtnant 1838 og var 1839—44 Elev i den militære Højskoles Generalstabsklasse. Han deltog som Premierløjtnant og Adjudant ved 1. Infanteribrigade i Felttoget 1848. 1849 var han først Stabschef, derefter Souschef (stærkt kritiseret af Læssøe) ved Ryes Korps. Da en Brigade beordredes fra Helgenæs til Fredericias Undsætning, blev B. dens Stabschef og deltog i Udfaldet 6. Juli. 1850 var han Stabschef ved 1. Division, fra 1852 Stabschef ved Generalkommandoen over Holsten m. m., kom 1857 som Major til Generalstabens taktiske Sektion og blev senere Chef for denne. Dec. 1863 blev han Oberstløjtnant og — mod sit Ønske — Kommandør for 1. Regiment. Han havde altid gjort Stabstjeneste og stod ganske fremmed for praktisk Troppeføring, og tilmed afløste han som denne Københavnerafdelings Chef Oberst Max Müller, hvis Personlighed og skarpe Kommandoføring havde været paa sin Plads her. Hans svagelige Konstitution havde ogsaa svært ved at døje Feltlivets Strabadser. Han deltog i Kampene foran Dannevirke, ved Sankelmark og Vejle. Ved Vaabenhvileens Udløb 26. Juni fik han Kommandoen over den i Nordjylland tilbageblevne Styrke for at bevogte Limfjordsovergangene og foretage mindre, offensive Bevægelser uden uforholdsmæssig Risiko. Han ledede saaledes det Fremstød fra Aalborg, der førte til den sørgelig kendte Affære ved Lundby 3. Juli, for hvilken han bærer Hovedansvaret ved sit katastrofale Ukendskab til Bagladegeværets uhyre Overvægt over vore Forladevaaben. »Jeg red ud«, skriver hans Adjudant, Løjtnant P. Abrahams (s. d.), »sammen med en underlig, vildt begejstret, letsindig, men affældig Mand — jeg red tilbage med en sammensunken Olding!« — I Aug. s. A. overtog B. Kommandoen over 3. Brigade, i Dec. s. A. over en Bataillon. 1871 sattes han til Raadighed og fik sin Afsked paa Grund af Svagelighed 1873. 1863 modtog han — efter egen Henstilling — Fortjenstmedaillen i Guld for en Skildring af Ryes Tilbagetog. Han var 1858—64 Medlem af Folketinget for Fredensborg. — Efterladte Papirer i Det kgl. Bibliotek. — R. 1848. DM. 1850. K.² 1864. K.¹ 1890. — Træsnit efter Tegning af A. Dorph (1864) og paa Gruppebilleder af Mændene fra Sankelmark (1889).

Nationaltid. 10. Jan. 1890. P. Abrahams: Mit Ungdomsliv, 1923 (Memoirer og Breve, XLI). F. C. Schiøtt: Affæren ved Lundby, 1877. Norsk mil. Tidsskr. 1914. Fra Himmerland og Kjør Herred, I, 1912—14. V. Stilling: Dsk. Livregiment til Fods. 1. Bataillon. 1763—1913, 1913.

Rockstroh (P. N. Nieuwenhuis).

Beck, Christian Frederik, f. 1876, Maler. F. 14. Marts 1876 i Kbh. (Johs.). Forældre: Postekspedient Jacob Jørgensen B. (1854—88) og Signe Eleonora Petersen (f. 1850). Gift 8. April 1901 i Kbh. (Frels.) med Ellen Lendorf, f. 17. Maj 1879 i Kbh. (Stef.), D. af Tømrer Wilhelm Heinrich Gottlieb L. (1844—1932) og Regine Mariane Mauritzen (1848—97).

B. fik sin første Uddannelse paa Teknisk Skole, hvorfra han blev dimitteret til Kunstakademiet, som han besøgte 1893—97. Han debuterede 1896 paa Charlottenborgs Foraarsudstilling, hvor han siden da med Undtagelse af enkelte Aar har udstillet. Han har desuden deltaget i Foreningen for national Kunst's og Foreningen af 18. November's Udstillinger samt udstillet paa Kunstnernes Efteraarsudstilling 1904—11. 1899 fik han af Akademiet tildelt den Sødringske Opmuntringspræmie for »Udsigt mod Fousingø«. B. har foretaget adskillige Rejser, i Sommeren 1896 til Færøerne, 1908 til Italien, 1911 til Venezia over Rothenburg, 1913 til Holland, 1920 atter til Italien over Rothenburg, 1922 til Rothenburg og 1924 til Tønder og Møgeltønder, i de senere Aar adskillige Gange til Stockholm, hvis gamle Bydele han har gengivet i Akvarel. Til sine tidligste Billeder af overvejende landskabelig Karakter søgte han særlig Motiverne i Omegnen af Kbh., i Dyrehaven og Ermelunden. Fra omkring Aarhundredskiftet lagde han ved sine mange Bybilleder fra Kbh. og Frbg. en særlig Interesse for den gamle By og dens Arkitektur for Dagen. Kastellet, det gamle Christianshavn, Frederiksholms Kanal med Marmorbroen og Frbg. Have og Slot gaar saaledes stadig igen blandt hans Motiver. Hans Billede »Regensgaarden« findes i Randers Museum. B. har haft nøje Tilknytning til Foreningen af 18. November, inden for hvilken han har beklædt adskillige Tillidshverv, var dens Formand 1931—32.

Merete Bodelsen.

v. Beck, Christian Frederik, 1743—1813, Officer. F. 12. Marts 1743 i Sønder Kirkeby, Falster, d. 19. Maj 1813 i Kbh. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Kaptajn Johan Thomas v. Beeck (ca. 1691—1747, gift 1° 1732 med Mette Cathrine Viborg, d. 1736; 2° 1738 med Cathrine Margrethe Schønebølle, 1701—40) og Sophie Hedevig v. Bülow (1712—75). Gift 28. Juni 1782 paa Eskilstrup, Sneslev Sogn, med Ingeborg Astrup, døbt 13. April 1759 i Olstrup paa Sjælland, d. 10. Febr. 1829 i Kbh. (Frue), D. af Forvalter paa Holmegaard, senere Godsejer og Justitsraad Jens A. (1725—1808) og Anne Margrethe Kirstine Heegaard (ca. 1730—1808).

v. B.s Fader indvandrede 1708 fra Tyskland og tjente oprindelig

som Sergent i den danske Gardebataillon i Brabant, men var for længst naaet op i Officerklassen, da v. B. fødtes. v. B. blev Fændrik 1760, Sekondløjtnant 1761, Premierløjtnant 1767 og 1772 Kaptajn, endda i Livgarden, hvortil han overflyttedes fra Falsterske Regiment. Grunden til det usædvanlige Avancement var den, at han Natten til den 17. Jan. 1772, sikkert tilfældig, var mellem de Officerer, der blev udset til at medvirke ved Hofrevolutionen. v. B. var blandt dem, der fik Ordre til at arrestere Dronning Caroline Mathilde, og ung som han var spillede han sikkert en helt underordnet Rolle, men Sladderen i Byen fortalte snart om hans ufor-skammede Optræden over for Dronningen, som »i Forbitrelse over hans dumme Grovhed tog ham i Haartotten og ruskede ham« (Charlotte Biehls Ord). Der er næppe noget sandt i disse Rygter — intet støtter dem, mindst af alt den rolige Tone og det Præg af Sanddruhed, der hviler over den fra v. B.s Haand foreliggende Beretning om Arrestationen, ubetinget det vægtigste og mest nøjagtige Aktstykke om denne Tildragelse. Men han forstod at udnytte Situationen, det er sikkert nok. Han lod sig 1777 naturalisere som dansk Adelsmand paa det Grundlag, at hans Familie »fra Alders Tid stammede fra gammel bremisk Adel«, hvilket vitterligt var urigtigt, Faderen bar end ikke det samme Navn, han selv antog. Og hurtigt steg han til Vejrs paa den militære Rangstige: 1781 blev han Major, 1791 Oberstløjtnant, 1805 Oberst og Chef for Norske Livregiment. Under Hovedstadens Belejring 1807 kom han ud for nogle Uheld, der førte til Krigsret og Domfældelse. Englænderne fik anlagt et Par Batterier uden hans Vidende, en engelsk Parlamentær narrede ham, og skønt han selv kommanderede det heldige Udfald fra Classens Have 31. Aug., var det dog Livjægerens Anfører F. C. Holstein (s. d.), som tog Æren hjem. Efter Kapitulationen dømtes v. B. ligesom en Række andre høje Officerer til Fæstningsarrest, men Straffen blev eftergivet, inden den blev kundgjort (1809). Faa Dage efter fik han Udnævnelse til Generalmajor med et aarligt Tillæg til sin Gage, og ved sin Afgang 1810 blev han Generalløjtnant. Maaske fortjente han ikke den Opmærksomhed, der vistnes ham fra højere Sted, men næppe heller den Dadel, Eftertiden har ladet ham blive til Del for hans Optræden under Hofrevolutionen 1772. — v. B. er indført som optrædende Person i Axel Lundegårds dramatiske Digtning »Sturz« (1900), men Skildringen af ham der er frit opfundet.

Eiler Nystrom: Chr. Fred. v. Beck og hans Slægt, 1907. Hist. Tidsskr., 3. Rk., IV, 1865—66, S. 438 ff.; VI, 1867—69, S. 89—99; sml. 7. Rk., II, 1899—1900, S. 216.

Eiler Nystrom.

Beck, Ellen (Eline), se Beck, Bernhard Henrik.

Beck, Nathalia Nina Ellen, f. 1873, Koncertsangerinde. F. 3. Okt. 1873 paa Lerchenborg ved Kalundborg. Forældre: Godsinspektør, senere Etatsraad Eckardt Frederik B. (1827—96, gift 1° 1856 med Nathalia Elisabeth Magdalene Frimodt, 1826—67) og Julie Louise Fabricius (1843—1922, gift 1° 1866 med Bankassistent Andreas Peter Thomsen Frimodt, 1839—67). Ugift.

E. B.s udprægede Evner for Sang gjorde sig gældende i en meget ung Alder. Sin første Uddannelse, der begyndte i femten Aars Alderen, fik hun af den berømte svenskfødte Operasanger Algot Lange for senere at studere videre hos Devilliers i Paris. Debut'en fandt Sted 1891, og længe varede det ikke, før hun naaede frem til en fremskudt Position inden for vort Musikliv. 1906 udnævntes hun til kgl. Kammersangerinde. E. B. hører til de Tonekunstnere, der med Hæder har repræsenteret dansk Kunst i Udlandet, ikke alene i Skandinavien, men ogsaa i Tyskland, Schweiz, Frankrig, England, Irland, Skotland og Rusland. Ved Siden af sin kunstneriske Virksomhed har hun vist sin Initiativrigdom gennem sin store Interesse for danske Kunstneres Organisationsarbejde, bl. a. som Medlem af Bestyrelsen for Solistforeningen af 1921. — E. B. raader over en fyldig, ret mørkfarvet Mezzo-Sopran, som hun mestrer med en ualmindelig gennemarbejdet og højt udviklet Teknik, en Omstændighed, der ogsaa har bidraget til, at denne fremragende Sangerinde i en Aarrække har været stærkt søgt som Pædagog. E. B.s kunstneriske Indsats ligger i øvrigt i første Række inden for Romancens Omraade. Hendes stærke og personlige Indlevelsesevne baade i dansk Poesi og Musik, hendes udprægede musikalske Intelligens og myndige Foredragskunst har gjort hendes Fortolkning af den danske Romance omkring Heise, Lange-Müller og Victor Bendix til en mønstergyldig Norm, der har været af stor Betydning for nyere dansk Sangkultur. E. B.s i øvrigt vidtrækkende Evner førte hende engang mod Operaen. 31. Okt. 1901 debuterede hun paa Det kgl. Teater som Fru Ingeborg i Heises »Drot og Marsk« og optraadte i Nov. s. A. yderligere to Gange i samme Rolle, men hun følte hurtigt, at hendes kunstneriske Fysiognomi først og fremmest hørte hjemme i Koncertsalen med dens mere indadvendte musikalske Krav. — Ingenio et arti 1916. — Malerier af Elisabeth Neckelmann (1916) og Frk. Krayenbühl.

Torben Krogh.

Beck, Andreas Frederik, 1816—61, Teolog og Forfatter. F. 11. Marts 1816 i Skarum, Mors, d. 23. Aug. 1861 paa Frederiks

Hospital i Kbh., begr. sst. (Ass.). Forældre: Sognepræst Andreas Frederik Bech (1774—1815, gift 1° med Anna Helleesen, 1777—1813) og Christine Petersen (1794—1866, gift 2° 1819 med sin Svoger, Urtekræmmer i Kbh. Conrad Wilhelm Bech, ca. 1783—1854). Ugift.

B. blev Student 1834 fra Borgerdydskolen i Kbh. og helligede de orientalske Sprog sin Interesse. 1838 blev han cand. theol. og allerede 1839 Dr. phil. fra Kiel paa en Afhandling om Rytmen i den hebraiske Poesi. 1840 opnaaede han ved Kbh.s Universitet den teologiske Licentiatgrad for en Afhandling om Jesaia 53. I Haab om akademisk Bane holdt han Forelæsninger som Privatdocent. Hans Udvikling blev imidlertid bestemt af Tübingerskolens Synspunkter, der brød Bane for en historisk Kritik af den nytestamentlige Overlevering i Tilslutning til den hegelske Historiefilosofi. 1835—36 havde David Fr. Strauss udsendt »Das Leben Jesu«; for Strauss var den Kærne, om hvilken Mytologien havde spundet sit Net, ikke Personen, men derimod Ideen om Gudmennesket, en Idé, der ikke udtømtes i et enkelt Eksempel, men som først kom til Udvikling inden for Artens samlede Liv. 1840—41 udsendte Strauss »Die christliche Glaubenslehre«, hvor han lod den historiske Kritik opløse den dogmatiske Overlevering. Det er paa denne Baggrund, B.s Udvikling maa ses. Det tydeligste Vidnesbyrd om hans Discipelforhold til Strauss' Hegelianisme er hans Bog »Begrebet Mythus eller den religiøse Aands Form« (1842). B.s Anlæg for Forskning og Tænkning fandt Udløsning i den spekulativt-kritiske Historiefilosofi, men alligevel tænkte han sig at kunne træde i Kirkens Tjeneste, idet han som Præst mente at kunne fastholde Religionens evige Sandhed, »det almene«, uden at behøve at støtte sig til Kirkelæren. »Den religiøse Aand er engang traadt i Forhold til Videnskaben; den har gennem den spekulative Tænken medieret sig sin egen Bestemthed; det er nu for sildigt at protestere«. I »Jahrbücher der Gegenwart« offentliggjorde han 1846 nogle sarkastiske Bemærkninger om dansk Folkekarakter med ætsende Angreb paa Universitetets (specielt Teologiens og Biskop J. P. Mynsters) Konservatisme; den, der var mistænkt for at være Straussianer, skrev han, vilde ikke kunne opnaa nogen Stilling ved Universitetet, end ikke i Medicin eller Kemi. Kirken, skrev han, behandles med afgjort Ligegyldighed; man kunde leve længe i Kbh. uden nogen Sinde at blive erindret om, at der eksisterede en Religion, uden gennem Klokkeringning og den hyppige Bevægelse »von eleganten Pfaffen« paa Gaden. Da Kirkestyrelsen afviste hans Ønske om præstelig Virksomhed, skrev han dybt forbitret »Theologiske Til-

stande i Danmark i Aarene 1842—46« (1847) og kastede sig ligesom Strauss over politiske og historiske Studier, der satte Frugt i en journalistisk Produktion. — B. var efter sin Tids Forhold »Europæer«; han begyndte ved »Fædrelandet«, men frastødt af dets Nationalisme gik han over til det rummelige »Københavnsposten« og efter 1848 til det liberale »Dagbladet«, som dog ogsaa maatte opgive ham paa Grund af hans for dansk Nationalfølelse saarende Korrespondancer bl. a. til »Hamburger Nachrichten«. — B. var en begavet, men kantet Individualist; han ejede ikke tilstrækkelige Hemninger til at kunne beherske sine personlige Følelser af Sympati og Antipati; sin bidende Ironi udøste han over Grundtvigianere, Bondevenner og det nationalliberale Partis Førere. Men i sin Kamp mod Sygdom og trange Kaar viste den ensomme Mand et heroisk Mod.

Forhandl. ved Kbh.s Univ.s Fest i Anl. af Christian VIII.s Salving og Kroning, 1840, S. 27 f. P. P. Jørgensen: H. P. Kofoed-Hansen, 1920, S. 179, 181 f., 319.

Michael Neiiendam.

Beck (Bech), **Henrick** Henricksen, 1799—1863, Zoolog. Døbt 25. Marts 1799 i Aalborg, d. 26. Nov. 1863 i Sorø, begr. sst. Forældre: Handelsgartner Henrick B. (ca. 1757—1831) og Anne Catharine Søegaard (ca. 1767—1845). Gift 24. Dec. 1828 i Kbh. (Frue) med Hedevig Elisabeth (Elise) Meyer, f. 16. Aug. 1806 i Kbh. (Frue), d. 3. Maj 1881 i Kbh. (Sorø), D. af Biskop Peder Krog M. (s. d.) og Hustru.

B. dimitteredes 1818 fra sin Fødebys Skole, kastede sig derpaa med Iver over zoologiske, botaniske og geologiske Studier og vandt 1823 Universitetets Guldmedaille for en systematisk Fortegnelse over Danmarks Sommerfugle. Efter dernæst fra Göttingen at have opnaaet Diplom som Dr. phil. ansattes han som Inspektør ved Prins Christian Frederiks (Christian VIII.s) partikulære Konkylie-kabinet, senere desuden som Assistent, fra 1842 som Inspector, ved det kgl. naturhistoriske Museum og fra 1831 som Assistent ved Universitetets Naturalsamling; svigtende Helbred nødte ham til at søge sin Afsked fra disse Stillinger henholdsvis 1848, 1849 og 1845. — B. var sikkert nok en velbegavet Mand, der sad inde med en betydelig naturhistorisk Viden, og som, hvad hans endnu opbevarede Optegnelser noksom bærer Vidne om, i al Fald i sine yngre Aar arbejdede med stor Flid; samtidig synes han dog ligesom at have manglet Energi til at fuldføre sine Arbejder, saaledes at hans Bidrag til Litteraturen er ret ringe. Foruden nogle smaa zoologiske og geologiske Notitser har han saaledes kun 1838 udgivet

en ikke fuldført Katalog over Christian VIII.s Konkyliesamling: »Index molluscorum musei Christiani Frederici«, I—II. Dette Arbejde, som trods sin tørre Form viser hans fremragende Evner som systematisk Zoolog, var i øvrigt kun bestemt som Forløber for et langt større, illustreret Værk, til hvilket han, bistaaet af Kongens rundhaandede Understøttelse, i Aarenes Løb havde ladet Tegneren Steinfeldt udføre Hundreder af skønne farvelagte Afbildninger. — Kammerraad.

C. A. A. Gosch: Danmarks zool. Litt., II—III, 1875—78. Samme: J. C. Schiøtte, 1898—1905.

R. H. Stamm.

Beck, Hans, 1752—1823, Officer. Døbt 10. Marts 1752 i Kbh. (Garn.), d. 23. April 1823 sst., begr. sst. (Garn.). Forældre: Sergent i Artilleriet Hans Hansen B. (1708—1800) og Johanne Knudsdatter. Gift 26. Juni 1784 i Kbh. (Garn.) med Maria Margretha Bildschou, døbt 2. Dec. 1763 i Kbh. (Frels.), d. 18. Juli 1799 sst. (Garn.), D. af Tehandler Ole B. (ca. 1717—97) og Anne Graae (ca. 1718—1806).

B. blev 1766 Volontær ved Artilleriet, Kadet 1769, Sekondløjtnant 1773 med Anciennitet fra 1772, Premierløjtnant 1776, Kompagnichef 1794, Medlem af Defensionskommissionen 1801, Major 1802, Oberstløjtnant og Chef for Danske Artilleribrigade 1805 og deltog som saadan i Forsvaret af Kbh. 1807. 1809 blev han Oberst og Chef for Artillerikorpsset, 1812 Generalmajor. Han var en fortrinlig Chef, en anerkendt Autoritet som Artilleriofficer og Lærer, som Menneske afholdt og agtet af alle, — »karrig paa Ord, men rig paa Handling« — sagde man om ham. Efter Tabet af Norge 1814 havde Artilleriet svært ved at faa udfyldt de fremkomne Vakancer i Underofficerskorpsset. B.s Tanke var da at skaffe ny Tilgang til Underofficersklassen ved at antage et Antal Drenges aarlig paa en Skole for at uddanne dem til Underofficerer. 1816 indstillede han Sagen til Kongen, og s. A. oprettedes — efter hans Plan — Artilleriunderofficerskolen — »Elevskolen«, som dens populære Navn var —, der uimodsagt har været af største Betydning for Artilleriet — fra 1867 for hele Hæren — i de 96 Aar, den bestod. Da B. 1822 fejrede sit 50 Aars Officersjubilæum, kappedes alle — med en i de Dage enestaaende Festivitas — om at hylde ham som Tak for og Paaskønnelse af, hvad hans Livsgerning havde betydet. — R. 1811. DM. 1815. K.² 1822. — Reproduktion af Silhouet paa Fr.borg.

F. Thaarup: Fædrenel. Nekrolog, 1835—44, S. 176. M. Strøm: Festskr. i Anledning af Elevskolens 75 Aars Jubilæum, 1891. *Rockstroh (P. C. Bang).*

Beck, Hans Johannes Christian, f. 1861, Solodanser og Balletmester. F. 31. Maj 1861 i Haderslev. Forældre: Danselærer Nis Hansen B. (1836—82) og Christine Juhl (1841—86). Gift 1° 17. Juni 1886 i Kbh. (Holmens) med Astrid Dortha Regitze Petersen, f. 1. Febr. 1867 i Kbh. (Holmens), d. 29. Okt. 1927 i Roskilde (gift 2° 1897 med Tegneren Johan Nicolai Carsten Ravn, 1859—1914), D. af Skræddermester, Løjtnant i det borgerlige Artilleri Johan Diderik P. (1824—83) og Semine Simonsen (ca. 1830—69). Ægteskabet opløst. 2° 18. Maj 1895 paa Frbg. med Balletdanserinde Elisabeth Augusta Frederikke Soyer, f. 4. Okt. 1865 i Rumpenheim, D. af kgl. Mundkok Philip Joseph S. (1830—1904) og Karen Marie Albrethsen (1832—1913).

B. blev 1869 Elev paa Balletskolen og fik Georg Brodersen til Lærer; senere fuldendte Solodanser Hoppe og Balletmester Carey hans Uddannelse. Han udførte flere mindre Partier, ogsaa Drengeroller i Skuespillet, inden han 28. Nov. 1879 debuterede i en »Pas de deux«. Den ualmindelige Elasticitet og friske Kraft, der var i hans Dans, vakte straks Opmærksomhed. Paa Debutaftenen var August Bournonville, to Dage før sin Død, sidste Gang i Teatret. Han sagde til sin Datter: »For denne unge Mands Skyld kunde jeg have Lyst til endnu at virke, thi hans Evner er enestaaende«. Da B. efter Bournonvilles Ønske kort efter udførte Brudgommen i »Brudfærden i Hardanger«, skrev Edv. Brandes: »Han vil sikkert blive et stort Lys ved vort Teater«. Spaadommen slog til. Allerede 1881 blev B. Solodanser, og i de følgende Aar udførte han med koreografisk Mesterskab og sikker Karakteristik Hovedroller som Alonzo i »Toreadoren«, Gennaro i »Napoli« og senere Junker Ove i »Et Folkesagn«, hvori han kæmpede med Mindet om Forgængerens, Waldemar Prices romantiske Fremtoning og mimiske Overlegenhed. B. var Realist i sin Kunst, udpræget mandig, blottet for enhver Affektation; ingen overgik ham i Spændstighed, brusende Livskraft og temperamentsfuld Hengivelse. »Han dansede Publikum ind i Illusionernes Ekstase« (Ove Jørgensen). Efterhaanden blev alle Hovedpartierne hans naturlige Ejendom, f. Eks. James (og siden Heksen) i »Sylfiden«, Danselæreren i »Konservatoriet«, Helge i »Valkyrien«, Titelrollen (og siden Axel) i »Valdemar«, Du Puy i »Livjægerne paa Amager«; i mimisk Henseende naaede han højest som Loke i »Trymskviden«, og smittende Munterhed udfoldede han som den lapsede Pjerrot i »Harlekins Millioner« og som Balletmesteren — en Rokoko-Mars i Skørter — i Operaen »Maskarade«. 1894 blev B. Balletmester, men da hans Kompositioner indskrænkede sig til mindre Danse i Opera og Skuespil

og til de friske, med Kendskab til Kunstnernes Særpræg udformede Danse til »Den lille Havfrue«, ønskede han at kaldes Balletdirigent. Han styrede i Bournonvilles Aand, var den førende og samlende Kraft, fastholdt Disciplinen og opdrog de unge til ægte Børn af Bournonvilles Skole, hvis Maal var at løfte Sindet og forfriske Sanserne ud fra Mesterens Grundprincip: »Det Skønne beholder stedse Nyhedens Friskhed, det Forbavsende trætter i Længden«. B. holdt Liv i alle Hovedværkerne og bevarede som Danser sin smidige Styrke og sin spændstige Fasthed. Hans indtagende, mandig-lyse Skikkelse var i hans 21 Dirigentaar Inkarnationen af den danske Ballet, og som saadan fejredes han med overordentlig Varme, da han 29. Maj 1915 optraadte sidste Gang som Fiskeren i »Napoli«. Samtidig tog han Afsked som Leder. Han efterlod et fortrinligt uddannet Korps med udmærkede Muligheder, men følte sig uegnet til at tilføre Balletten nye Impulser gennem et moderne Repertoirevalg. I sit Otium virker han som Leder af et Danseinstitut i Kbh. — R. 1899. DM. 1915. — Maleri af P. Mønsted (1920) i Privateje. Radering af Jul. Rosenbaum (1907).

Robert Neiiendam: Det kgl. Teaters Hist., I—V, 1921—30. Ove Jørgensen i København 27. Okt. 1909.

Robert Neiiendam.

Beck, Joachim (Jochim, Jochum), ca. 1500—72, Rentemester. D. mellem 28. Juni og 14. Dec. 1572, begr. i Førslev K. Forældre: Lasse B. til Førslev (d. 1501) og Margrethe Pedersdatter Ravensberg. Gift 1522 med Anne Ravensberg til Beldringe, d. 23. Juni 1573, begr. i Førslev K., D. af Jacob R. (d. 1512) og Dorte Christoffersdatter (af de nye Basser) til Beldringe.

J. B. hører til den Generation af dygtige Embedsmænd, der i Christian III.s Tid reorganiserede Danmarks Administration. Paa fædrene Side tilhørte han den sjællandske Lavadel, men hans Moder og hans Hustru var af den højadelige Slægt Ravensberg. 1518 immatrikuleredes han ved Kbh.s Universitet. Fra 1520'erne vides kun lidt om ham; 1525—26 var han behjælpelig med at opkræve Landehjælp, og 1530 i hvert Fald havde han et Kannikedømme ved Roskilde Domkirke. Først efter Grevefejden kom han til at spille en mere fremtrædende Rolle. Aug. 1537 var han tillige med sin Svoger Christoffer Ravensberg blandt de danske Udsendinge ved et Møde med Svenskerne i Halmstad. Ganske kort efter har han faaet Ansættelse som Rentemester. Som saadan omtales han første Gang i Begyndelsen af Nov. 1537 (Tyske Kanc. Reg., Rigsarkivet). Til at begynde med arbejdede han jævnsides den gamle Rentemester Anders Glob, der dog snart trak sig tilbage.

Som Rentemester hørte J. B. Regnskaber, modtog Indbetalinger og foretog Udbetalinger. Indtægt og Udgift indførte han sikkert allerede i 1540'erne i samlede Aarsregnskaber, saaledes at man nu kunde faa et klarere Skøn over Statens finansielle Stilling end før; men nogen samlet Oversigt over Statens Indtægter og Udgifter fremkom dog ikke derved, da Naturalieleverancer og direkte Anvisninger spillede en stor Rolle. I nær Kontakt med Johan Friis og Kancelliet arbejdede J. B. med paa Lensreformen, udarbejdede Jordebøger etc. Som Rentemester havde han Østdanmark under sig, medens der var en særskilt jysk Rentemester; han havde fast Ophold i Kbh. og varetog her i nært Samarbejde med Lensmanden og Statholderen paa Kbh.s Slot mangt og meget, som hans Embede ikke direkte medførte. Lensmanden var hans Fætter Peder Godske, Statholderen først Anders Bille, fra Nov. 1542 Eske Bille. J. B. synes at have været en sund og ligevægtig Natur, der befandt sig vel ved sin mangesidede Virksomhed, Bylivet og den gode Levevis, hans Stilling førte med sig. »Viste wij at ther wore icke vdi Hwswm ferske figen, apell, granat oc søde pomerantz tha wille wij gerne dele mett teg aff tesse mange her nw vancker. Meen meg hobes nest guds hielp teg bliffuer dog inthet at skade, thij ieg haffuer forstaaet, at ther vancker wnge lam oc ferst hamborgerøll etc.« skriver han 28. Febr. 1540 til Sekretæren Henrick Holck. Nogle Aar senere blev imidlertid hans Embedsbane brat afbrudt. Samtidig med, at J. B.s Autoritet og Indflydelse i disse Aar var i stærk Vækst, fik han ogsaa Fjender. Først og fremmest sikkert Eske Bille, der maatte være fortørnet over, at J. B. 1545 var medvirkende til, at man nægtede hans Søn Peder Bille et norsk Len, og at Abrahamstrup, der kort efter blev ledigt ved Oluf Rosenkrantz' Død, heller ikke overdroges Sønnen, skønt han var trolovet med dennes Datter. Tegn paa Divergenser er det sikkert, at Eske Bille i Vinteren 1546—47 ikke ses at have været i Funktion som Statholder. Det endte med, at Regeringen maatte bøje sig for Eske Billes Krav om Len og større Magt. Maj 1547 fik Sønnen Peder Bille Helsingborg i Forlening, og Aug. s. A. udnævntes Eske Bille selv til Rigets Hofmester. Kort efter, ca. 1. Okt., maatte J. B. vige som Rentemester (han fungerede endnu 22. Sept.). Som næsten altid naar en højtstaaende Embedsmand i Datiden skulde fældes, var der Anklage fremme mod ham for Embedsmisbrug. J. B. skulde i 1545, 1546 og 1547 have ladet Kongens Sildesaltere købe og salte Sild for sig og saaledes have misbrugt et af Kronens Regaler. Sagens videre Forløb kendes ikke. I de følgende Aar levede han stille og roligt som en anset Mand paa Sjælland. Juni 1557 blev

han ved Eskil Oxes Tilbagetræden paa ny Rentemester, nu for hele Riget. Efter Frederik II.s Tiltræden fik han dog Eiler Grubbe ved sin Side. Under hele Syvaarskrigen fortsatte han trofast og flittigt sit Arbejde som Rentemester ad de gamle Baner. Selv efter Peder Oxes Tilbagevenden vedblev J. B. at være i Virksomhed, selv om hans Arbejde begrænsedes, og Døden traf ham endnu virksom i Statens Tjeneste i Efteraaret 1572. Som Løn for sin Embedsvirksomhed havde J. B. forskellige Len, fra 1539 til sin Død Risby Birk og et Vikarie i Kalundborg, 1544—47 Gavnø Kloster; desuden fra 1558 Everdrup og Vendslev, fra 1563 Djurlev og fra 1568 Munkeliv Kloster i Norge. Alle disse sidste Len beholdt han til sin Død. Sin Slægtsgaard Førslev har han sandsynligvis afrundet og gjort til en betydelig Ejendom. — Ligsten i Førslev K. (fuld Figur).

Danmarks Adels Aarvog, III, 1886, S. 53; XXVII, 1910, S. 349—53.

Astrid Friis.

Beck, Joachim (Jochim, Jochum), ca. 1602—82, Lensmand, Fabrikant. F. ca. 1602, d. 1682, begr. i Eljarød K. Forældre: Jacob B. til Beldringe, Gladsakse m. m. (d. 1622) og Helle Jørgensdatter Marsvin til Vapnø (1566—1637, gift 1° 1588 med Axel Urup til Vapnø, 1564—1601, 3° 1625 med kurlandsk Landhofmester, Overkammerherre og Oberst Matthias v. d. Recke til Neuenburg (1565—1638, gift 1° 1586 med Anna v. d. Recke, 2° 1603 med Anna v. Kettler)). Gift 1° 19. Juli 1629 i Malmø med Else Grubbe, f. 12. Jan. 1613 paa Malmøhus, d. 11. Maj 1631 paa Bosjø Kloster, D. af kgl. Sekretær Sivert Eilersen G. til Hofdal (s. d.) og Hustru. 2° 30. Juni 1633 i Kbh. (Frue) med Else Friis, f. 1615, d. 1696 i Skaane, D. af Kansler Christian F. til Kragerup (s. d.) og Hustru.

J. B. studerede bl. a. i Leiden (1622), blev Hofsinde og opholdt sig i Udlandet i Kongens Tjeneste, da Christian IV. 1626 befalede Sivert Grubbe paa J. B.s Vegne at rejse Tiltale mod hans Moder, som havde giftet sig tredie Gang uden at skifte med sine Børn af første Ægteskab. Trætten bilagdes ved Forlig 1627. J. B. var et Par Aar Hofjunker og havde siden en Række Forleninger: Kbh.s Slot 1632—34, Stavanger 1634, Bøvling 1634—39, Christiansstad 1639—42, Silkeborg 1643—49. 1638 var han Krigskommissær. Ved Arv, Giftermaal og Køb erhvervede han efterhaanden fjorten større Sædegaarde i Skaane og syv i det øvrige Danmark; hans samlede Ejendom vurderedes til 3000 Tdr. Hartk. Hele denne Godsrigdom gik tabt for ham og hans Børn ved det industrielle Foretagende, han satte i Gang, og for hvilket han ofrede alt. Han havde fundet

Alunskifer i Andrarum Sogn i Skaane og fik 1637 Privilegium paa Tilvirkning af Alun. Han erhvervede derpaa ved Køb og Mageskifte med Kronen en Række Gaarde i Andrarum og lod senere her opføre Andrarum Gaard og Alunværk. Den nye Industri var i sig selv god nok, og Alunfabrikationen paa Andrarum er senere, navnlig efter at Værket var kommet i Slægten Pipers Eje, blevet drevet, i Perioder med meget stort Udbytte, til ind i 20. Aarh. Men for at overvinde de tekniske Vanskeligheder ved Driftens Igangsættelse satte J. B., som udbyttedes af hensynsløse Kreditorer og Medinteressenter og hvis Anlæg led stærkt under Krigen med Sverige, efterhaanden baade sin Formue og sin Anseelse over Styr. Han solgte og pantsatte sine Godser, bl. a. til Corfits Ulfeldt, som 1647 overtog Store Torup og 1658 Bosjø Kloster, og til Axel Juel, som 1651 fik Andrarum Gaard i Pant, og maatte afgive sin sidste Forlening Silkeborg, fordi han ikke ansaas for tilstrækkelig vederhæftig. Truet af Fallit paa et Tidspunkt, da det endelig var lykkedes at faa Værket bragt i rationel Drift, søgte han 1658 Støtte hos Skaanes nye svenske Regering og var en af de første skaanske Adelsmænd, som aflagde Ed til Karl Gustaf. Regeringen, som nedsatte en Kommission til at ordne hans Forhold, hjalp ham ogsaa med at holde hans danske Kreditorer hen, men Resultatet blev, at efterhaanden flere og flere af Alunpanderne gik over paa svenske Hænder. — Af hans Børn kæmpede især Sønnen *Lauge* (Lave), som 1676 havde ægtet Leonora Sophie Ulfeldt, en haard, men haabløs Kamp for at bringe Familiens Pengesager paa Fode. Han døde som Faderen insolvent (1710). — Maleri af J. B. af ukendt hollandsk Maler forhen paa Bosjø Kloster, nu i Familieejede i Stockholm; desuden formodet Ungdomsbillede paa Børringe Kloster.

Danmarks Adels Aarbog, III, 1886, S. 54; XVIII, 1901, S. 535. Handlingar rör. Skandinaviens hist., VI, 1818, S. 131 ff. G. Ljunggren: Skånska herrgårdar, 1852—63 (Christinehof, Torup, Bosjøkloster). M. Weibull: Saml. utg. för de skånska landskapens hist. och arkeol. förening, I, 1877, S. 1—18. S. Birket-Smith: Leonora Christine Grevinde Ulfeldts Historie, II, 1881, S. 291 f. K. Fabricius: Skaanes Overgang, 1906, I, S. 67; II, S. 74. Kancelliets Brevbøger 1624—1626, 1925, S. 394, 675; 1627—1629, 1930, S. 156 ff. E. Stoltz: Andrarums alunbruk, i Svensk geografisk årsbok, 1932, S. 65—121.

C. O. Bøggild Andersen.

Beck, Johann, 1706—77, Menighedsforstander. F. 7. Juni 1706 i Kreuzendorf ved Leobschütz i Øvre Schlesien, d. 19. Marts 1777 i Lichtenfels i Grønland, begr. sst. Fader: Landmand Kaspar B. Gift 19. Aug. 1736 i Ny-Herrnhut ved Godthaab med Rosina

Stach, f. 24. Sept. 1713 i Mankendorf i Mähren, d. 8. Juli 1797 i Herrnhut, D. af Christian S. (1678—1732) og Anna Halbgebauer (1691—1775).

B.s Bedstefader, der levede i Gottsdorf i østrigsk Schlesien, fængsledes under Religionsforfølgelser og underkastedes Pinsler, saa at han døde deraf. Hans Enke, der ikke vilde blive Katolik, maatte rømme fra Stedet og bosatte sig i Leobschütz, hvor hun selv fik Lov at beholde sin Tro, men blev tvunget til at lade sine to Sønner opdrage i den katolske Lære. B.s Fader, der havde modtaget stærke Indtryk af sine Forældres Tro, vedblev dog at være evangelisk og fandt en Kreds af ligesindede, med hvilke han læste Bibelen paa Modersmaalet o. a. evangeliske Skrifter, ligesom han søgte at paa-virke sin Søn. Denne kom som ung i Tjeneste hos en katolsk Gejstlig i Kreuzendorf som Kusk og blev her vakt. Sammen med en Medtjener drev han Propaganda for Evangeliet, men 1732 stilledes Vennerne for en Forhørskommission og fængsledes. Det lykkedes dem at undvige, og efter mange Strabadser og Farer naaede B. til Herrnhut, hvor han fandt et Fristed. Her kom han i Forbindelse med Grev Zinzendorf og den bekendte Chr. David, og da denne sammen med to andre Brødre begav sig til Kbh. 1733 for derfra at gaa til Grønland som Missionær, opfordrede han B. til at følge efter n. A., en Opfordring, som gentoges i et Brev fra Mathäus Stach efter Brødrenes Ankomst til Grønland og som Zinzendorf med Glæde sanktionerede.

Marts 1734 forlod B. Herrnhut i Følge med Friedr. Böhnisch og begav sig efter et Ophold i Kbh. til Grønland med et Skib, der skulde bringe Materialer til Opførelse af den nye Koloni Christianshaab i Diskobugt. Undervejs maatte begge Brødrene gøre Matrostjeneste om Bord og efter Ankomsten til Landet sammen med Chr. David deltagte i Byggearbejdet ved det nye Etablissement. Herfra kom de omsider med et andet Skib til Ny Herrnhut Aug. 1734. Med stor Energi og Selvopofrelse gav B. sig nu over i Missionsarbejdet. Aaret efter sin Ankomst indgik han sammen med M. Stach og Böhnisch personlig Forpligtelse til at forblive i Grønland paa Livstid. Skønt det kostede ham store Anstrengelser at lære Sproget, kom han efter et Par Aars Forløb saa vidt, at han kunde begynde at oversætte Evangelierne, og det var under Arbejdet hermed, at han 1738 vandt den første herrnhutiske Proselyt Qâjarnaq, der døbttes Samuel og hvis Daab gav Stødet til en stor Vækelsesbevægelse. — 1745 rejste B. paa Besøg til Europa, hvor han 1746 i Marienborn ordineredes til Diakon i Brødremenigheden. I April rejste han tilbage til Grønland, men drog efter Aftale

paa ny til Europa samme Efteraar og modtog 1747 Indvielse til Presbyter, hvorefter han igen rejste ud medbringende de under hans Ledelse og Tilsyn i Holland tilhuggede Materialer til det nye store Bygningskompleks med Kirke, Skole og Missionærboliger, som derefter opførtes ved Ny Herrnhut. 1757—59 aflagde han paa ny Besøg i Europa, gensaa efter treogtyve Aars Forløb Herrnhut og foretog derefter en Rundrejse til de schlesiske Brødrementigheder og senere sammen med Zinzendorf en Rejse til Holland, hvor han besørgede sin Oversættelse af Kristi Lidelseshistorie og en grønlandsk Sangbog, som han ligeledes i det væsentlige var Forfatter til, i Trykken. Herefter tilbragte han Resten af sit Liv i Grønland, først som Menighedsforstander i Ny Herrnhut, siden i Lichtenfels, fra 1764 som »Director« for den herrnhutiske Mission. B. oversatte hele det nye og enkelte Dele af det gamle Testamente, Liturgien og en lang Række Salmer og Sange samt en Mængde Menighedsefterretninger paa Grønlandsk. Hans Sønner *Johann Ludwig* og *Jacob* var 1770 efter Uddannelse i Europa kommet til Grønland som Missionshjælpere. Den første forlod igen Landet et Par Aar senere og blev Missionær i Labrador; den sidste fortsatte Faderens Gerning i Grønland, hvor Medlemmer af Familien virkede lige til 1850. — Litografi fra Slutningen af 19. Aarh. med tysk Inskription (Fr.borg).

Dav. Cranz: Historie v. Grönland, I—II, u. Fortsetz. v. 1763—68, 1765—70, passim. Nachrichten aus der Brüdergemeine, Hæfte 5, 1852.

H. Ostermann.

Beck, Ludvig, f. 1866, Forstander for Skolehjem. F. 25. Dec. 1866 i Kolding. Forældre: Hovedbogholder ved Statsbanerne, Kaptajn Ludvig B. (1823—1904) og Laura Holst (1839—79). Gift 4. Juni 1895 i Silkeborg med Sara Marie Lundgaard, f. 12. Nov. 1866 paa Nebelgaard ved Horsens, d. 29. Sept. 1928 paa Kbh.s Amts Sygehus i Gentofte, D. af Proprietær Christian Henrik L. (1834—95) og Cathrine Nicoline Friederichsen (1839—1912).

B. blev Student 1884 fra Aarhus, cand. theol. 1890, var Kommunelærer i Kbh. 1891—94, Seminarielærer i Silkeborg 1894—1900, Forstander for det Kristelig Forening til Børns Redning tilhørende Optagelseshjem for Drengene paa Ourø 1900—07, derefter for Flakkebjerg Institut (nu Ungdomshjem 3: Opdragelseshjem for vanskelige Drengene over fjorten-femten Aar) 1907—23, 1923—33 Forstander for Skolehjemmet Holsteinsminde (for Drengene). B.s Forstandertid falder i et Tidsrum, der kendetegnes ved en vældig Udvikling inden for dansk Børneforsorg, betinget dels ved stærkt

indgribende Love om Værgeraadsforsorg af 1905 og 1922, dels ved et kraftigt privat Initiativ. Han har øvet betydelig Indflydelse paa Udformningen af Opdragelsen af vanskelige Børn i de forskellige Hjem, han har ledet. Ourø Optagelseshjem var det første i sin Art, og paa Flakkebjerg Institut skulde skabes nye Former for Opdragelsen. Adskillige Forstandere for danske Opdragelseshjem har faaet deres Uddannelse hos B. og er paavirket af hans Synspunkter. Han har til Tider staaet noget kritisk over for de administrative Myndigheder og stærkt hævdet det folkelige Element i Værgeraadsforsorgen og Opdragelseshjemmets Karakter af et virkeligt Hjem, der træder i det naturlige Hjems Sted. Paa Holsteinsminde har han særlig syslet med Tanken om Oprettelse af en Uddannelsesskole, en Barnets Højskole, hvor der i nær Tilknytning til Skolehjemmet kunde gøres en vækkende og oplysende Gerning for Personer, der arbejder ved Opdragelseshjem o. l. Han har skrevet mange Artikler om Børneforsorg, særlig i »Børnesagens Tidende«, og udgav 1933 »Holsteins Minde gennem hundrede Aar«.

Oluf J. Skjerbæk.

Beck, Lauge, ca. 1530—1607, Landsdommer. F. ca. 1530, d. 14. Maj 1607, begr. i Førsløv K. Forældre: Rentemester Joachim B. (s. d.) og Hustru. Gift 1° med Kirsten Huitfeldt, f. 22. Juli 1544 paa Bergenhus, d. 24. Juli 1563, begr. i Roskilde Domkirke, D. af Rigsraad Christoffer H. (s. d.) og Hustru. 2° med Agate Grubbe, f. 1533, d. 5. Jan. 1623, D. af Lensmand paa Tryggvælde Sivert G. (d. 1559) og Mette Ulfeldt (d. 1562).

L. B. er maaske identisk med den Lage Beck, som 1542 var indskrevet ved Universitetet i Wittenberg. 1557 og gentagne Gange senere nævnes han som Kannik i Roskilde. Under Krigen med Sverige blev han 1565 Proviantmester for Orlogsskibene, senere ved Landtropperne, med Station især i Halmstad. 1571—72 og 1590—1606 var han Landsdommer i Sjælland, 1572—73 og 1577—87 Lensmand paa Roskildegaard, 1591—1605 paa Ringstedkloster. Efter sine Forældre arvede han Førsløv og Beldringe, og ved Mageskifter med Kronen og Maribo Kloster samlede han Gods paa Lolland, hvoraf han 1593 oprettede Hovedgaarden Havrelykke; 1596 fik han Laasbrev paa den nu nedlagte Hovedgaard Holme-Olstrup i Olstrup Sogn. — Ligsten i Førsløv K. (fuld Figur).

Danmarks Adels Aarbog, III, 1886, S. 53 f.; VIII, 1891, S. 477; XIV, 1897, S. 485. Kancelliets Brevb. 1561—1608, udg. ved L. Laursen, 1893—1915.

Poul Bagge (Thiset).

Beck, Lauge, 1614—59, sjællandsk Landkommissær. F. 1614 i Kbh., d. 23. Maj 1659 sst. Forældre: Rentemester Sivert B. til Førslev (s. d.) og Hustru. Gift 9. Maj 1647 i Kbh. (Frue) med Margrete Grubbe, f. 3. Juni 1628 el. 29 paa Vedbygaard, d. 18. April 1696 i Kbh. (Holmens) (gift 2° 1661 med Rentemester Steen Hondorf til Rønneholm, s. d.), D. af Lensmand, Ritmester Jørgen Eilersen G. til Tostrup m. m. (1584—1640) og Lene Knudsdatter Rud til Vedby (1594—1671).

L. B. arvede efter Faderen Førslev og Herlufstrup paa Sjælland, studerede ved udenlandske Universiteter (bl. a. Leiden 1633 og Leipzig 1635), kom hjem 1640 og blev 1641 Sekretær i Kancelliet. Han forlod nogle Aar efter denne Stilling og blev Landsdommer paa Lolland og Falster (1646), tre Aar efter Landkommissær paa Sjælland (1649). Ved Stændervalgmødet 1648 hørte han til Adelsens oppositionelle Fløj og fremtraadte i forskellige Indlæg fra 1650'erne som en af den sjællandske Adels Tals- og Tillidsmænd. Efter Freden i Roskilde var han blandt de Kommissærer, som beskikkedes til at ledsage den svenske Hær ud af Riget. Hans tidlige Død under Kbh.s Belejring hindrede ham i at opleve det store Opgør 1660, hvor han ellers vistnok havde haft visse Forudsætninger for at gøre sig gældende.

Danmarks Adels Aarbog, III, 1886, S. 56; XIV, 1897, S. 485.

C. O. Bøggild Andersen.

Beck, Frederik Josef Ludvig, 1847—99, Landmand. F. 2. Febr. 1847 paa Trøjborg ved Tønder, d. 8. Nov. 1899 paa Marselisborg, begr. i Aarhus. Forældre: Godsforvalter, senere Gaard- og Teglværksejer, Landstingsmand Johan Vilhelm August B. (ca. 1808—85) og Jacobine Cecilie Palme (ca. 1823—1906). Gift 1° 28. Juli 1872 i Allerslev ved Lejre med Louise Ophelia Krøyer, f. 31. Juli 1833 i Barløse, d. 28. Sept. 1882 paa Frbg., D. af Sognepræst Carl Christian K. (1793—1845) og Louise Ophelia (Mentzler) Knudsen (1802—68). 2° 16. Maj 1884 i Svanninge med Agnes Marie Jensen, f. 29. Okt. 1855 i Falsled, D. af Skolelærer Otto Frederik J. (ca. 1831—60) og Maren Mortensen (ca. 1832—1917).

B. kom tidlig til Landvæsenet og blev allerede Forvalter i atten Aars Alderen. 1872 overtog han Forpagtningen af Rydhave ved Holstebro, som han drev med stor Dygtighed. Paa et Tidspunkt, da Rodfrugtdyrkningen endnu ikke var almindelig, gennemførte B. en udstrakt Roeavl; han var desuden en dygtig Kvægopdrætter og grundlagde den kendte Rydhave Stamme, der i 80'erne var anset for en af Halvøens bedste. Rydhave var dengang et søgt og

skattet Lærested, og B. havde en sjælden Evne til at bibringe sine Elever Lyst til og Forstaaelse af Landbrugsgerningen. 1893 forlod han Rydhave og overtog Forpagtningen af Marselisborg ved Aarhus, hvor han virkede til sin Død. I sine sidste Aar var han desuden Direktør for Dansk Frøavls Kompagni, som han havde været med til at stifte. — Skønt B. afslog adskillige Henvendelser om Deltagelse i offentlig Virksomhed, undgik han ikke at faa overdraget nogle landøkonomiske Tillidshverv, som han røgtede med Interesse og Dygtighed. Han var Formand for Hjerme-Ginding Herreders Landboforening og meget virksom i Foreningen af jyske Landboforeninger, hvor han var Næstformand 1881—82 og Medlem af Husdyrudvalget 1886—90. Han var desuden en Aarrække Formand for Distriktstyreskuerne i Aalborg og Thisted Amter. — R. 1894.

H. Branth i Ugeskrift for Landmænd, 1899, S. 571 f. *Anton Christensen.*

Beck, Niels, f. 1865, landøkonomisk Forsøgsleder. F. 2. Okt. 1865 i Sønder Farup ved Ribe. Forældre: Købmand i Ribe, senere Gaardejer Kristian B. (1805—72) og Ane Marie Nisdatter (1822—92). Gift 7. Sept. 1891 (b. v. i Skærbæk, kirkelig v. i Vodder Frimenigh.) med Dorte Marie Hansen, f. 8. Maj 1862 i Vodder, D. af Gaardejer Hans Peder H. (1831—90) og Else Marie Cathrine Rahr (1837—72).

Efter praktisk Uddannelse ved Landvæsen og Mejeribrug samt Kursus paa Askov Højskole og Ladelund Landbrugsskole kom B. til Landbohøjskolen, hvorfra han tog Landbrugseksamen 1889. Han havde vakt Docent Fjords Opmærksomhed, blev straks knyttet til Forsøgslaboratoriet og ansattes 1. April 1891 som Assistent ved Laboratoriets ambulante landøkonomiske Afdeling. 1916 udnævntes han til Forsøgsleder. B. var de første Aar beskæftiget med Mejeriforsøg i Jylland; hans Hovedvirksomhed falder dog paa Fyn, hvor han fremdeles leder Fodrings-, Race- og Stammeforsøgene under Forsøgslaboratoriet og Statens Husdyrbrugsudvalg. Han har skrevet flere Forsøgsberetninger samt en Række Artikler i forskellige Fagskrifter. Af selvstændige Skrifter kan nævnes det store Værk »Fyns Stifts patriotiske Selskab gennem 100 Aar« (1910) samt »Svinet, Lære- og Haandbog« (1910, 3. Oplag 1923). Sammen med P. Gommesen har han udgivet Prisskriftet »Svinets Røgt og Pleje« (1904).

Anton Christensen.

Beck, Otto Friis, 1855—1921, Landmand. F. 8. Juli 1855 i Visby ved Tønder, d. 8. Nov. 1921 i Nyborg, begr. i Fredericia. Broder

til Ludvig B. (s. d.). Gift 1° 31. Dec. 1880 paa Frbg. med Sara Gyrithe Kyhn, f. 29. Okt. 1854 paa Frbg., d. 5. Okt. 1891 paa Ausumgaard, D. af Landskabsmaler Vilh. K. (s. d.) og Hustru. 2° 3. Febr. 1894 i Kbh. (Jac.) med Nanna Christiane Dagmar v. Holstein-Rathlou, f. 28. Juni 1862 paa Rathlousdal, d. 7. Juni 1933 paa Vangegaard (gift 1° 1881 med Sagførerfuldmægtig cand. jur. Axel Stilling, 1856—1930. Ægteskabet opløst), D. af Viggo v. H.-R. til Holmgaard ved Viborg (1821—84) og Julie Sophie Dorothea Elisa Volradine v. Leitner (1824—1902, gift 1° 1846 med Niels Rosenkrantz v. H.-R. til Rathlousdal, 1815—50).

B. lærte Landvæsen i Nordslesvig og hos Broderen paa Rydhave, var derefter Elev paa Lyngby Landboskole og blev efter at have aftjent sin Værnepligt ved Garden Forvalter paa Charlottendal ved Slagelse. Fireogtyve Aar gammel forpagtede han 1880 Ausumgaard ved Holstebro, som ved Overtagelsen var i daarlig Skik, men blev bragt i god Stand. 1. Maj 1892 overtog B. Forpagtningen af Gersdorffslund ved Hou under Stamhuset Rathlousdal. Her gennemførtes en meget intensiv Drift med stor Besætning væsentlig ved Malkefedning. B.s Dygtighed til Handel og Omsætning kom her til Udfoldelse, og Gersdorffslund regnedes dengang for en af Jyllands bedst drevne og mest yderige større Gaarde. 1920 afstod B. Forpagtningen af Gersdorffslund og købte Ødstedgaard ved Fredericia, som han drev til sin Død. — 1888—1921 var han Medlem af Statsdyrskuekommissionen for Vejle og Viborg Amter, 1910—16 af Aarhus Amtsraad; en længere Aarrække var han Medlem af Bestyrelsen for Hads Herreds Landboforening. — R. 1898.

Jydsk Landbrug, 1921, S. 816.

Anton Christensen.

Beck, Sivert (Sigvard), 1566—1623, Kancellisekretær, Rentemester. F. 18. Okt. 1566 paa Roskilde Bispegaard, d. 2. Jan. 1623 i Kbh., begr. i Førslev K. Forældre: Laue B. til Førslev (s. d.) og 2. Hustru. Gift 5. Sept. 1602 i Kbh. med Lisbet Bille, f. 14. April 1576 paa Herrisvad Kloster, d. 11. April 1656 paa Taagerød, D. af Steen B. til Raabelev, Vandaas m. m. (s. d.) og Hustru.

S. B. opholdt sig 1580—88 i Udlandet, en Tid sammen med sit Søskendebarn Sivert Grubbe (s. d.), studerede bl. a. ved Universiteterne i Wittenberg, Leipzig og Jena. 1589 ansattes han i Kancelliet, fra 1590 som Sekretær. Det var i denne Egenskab, han fik overdraget det ubehagelige Hverv at rejse til Ribe og paase, at Anders Sørensen Vedel overleverede sine historiske Samlinger til Dr. Niels Krag (1595). 16. Okt. 1596 fik han Bestalling som Rentemester og beklædte dette Embede til sin Død. 1594

havde han faaet Forleningsbrev paa et Prælatur i Aarhus Domkirke, men ombyttede 1608 dette med et Kannikedømme i Roskilde; i begge Tilfælde paalagdes det ham at opholde sig ved Domkirken, naar han ikke længere hindredes ved Kongens daglige Tjeneste. 1599—1623 havde han desuden Giske i Norge i Forlening. — S. B. samlede sig meget Gods; fra Faderen fik han Førsløv, Vibygaard og Taagerød paa Sjælland, og Hustruen bragte ham Herlufstrup paa Sjælland og Vandaas, Næsbyholm, Klubberup og Frenderup i Skaane. I sine sidste Aar var han Værge for Christian IV.s naturlige Søn Christian Ulrik Gyldenløve. — Maleri forhen paa Bosjø Kloster (1597), nu paa Söderö. Kisteplade i Førsløv K.

Thom. Cortsen Wegener: Ligprædiken over S. B., 1623. Danmarks Adels Aarvog, III, 1886, S. 56; VII, 1890, S. 87. Kancelliets Brevbøger, udg. ved L. Laursen, 1588—1629, 1908—29.

C. O. Bøggild Andersen.

Beck, Steen, 1603—48, Rentemester. F. 8. Dec. 1603 i Kbh., d. 30. Sept. 1648 sst., begr. i Førsløv K.(?) Forældre: Rentemester Sivert B. til Førsløv (s. d.) og Hustru. Gift efter 29. Marts 1634 med Ide Lindenov til Vraa og Heiselt, d. ca. 29. Sept. 1674, begr. i Førsløv, D. af Rigsraad Hans Johansen L. til Gaunø (1573—1642) og Lisbeth Sophie Breidesdatter Rantzau til Hindema og Nislevgaard (1587—1652).

B., der som tyveaarig ved sin Faders Død blev Ejer af en Række store Godser (Førsløv, Vibygaard og Taagerød paa Sjælland og Vandaas i Skaane), fik fire Aar efter (1627) Ansættelse som Hofsinde og indtraadte allerede n. A. i Faderens Embede som Rentemester. S. A. forlenedes han med et Præpositur og et Kannikedømme i Lund Domkirke. 1633—41 havde han Bakke Kloster i Norge, fra 1641 til sin Død Herrisvad Kloster i Skaane som Len. I Kraft af sin Godsrigdom, som yderligere øgedes ved hans Ægteskab, indtog han en betydelig Position inden for sin Stand. Samtidig synes hans Svogerskab med Christian IV.s Svigersøn Hans Lindenov d. Y. (s. d.) at have givet ham Tilknytning til »Svigersønnepartiet«, og det skyldes formodentlig dels dette, dels hans Embedsstilling, at han, i Modsætning til Broderen Lauge (s. d.), ikke deltog i den adelige Opposition mod Raadet, som kom frem ved Stændervalgmødet 1648. Ved den sjællandske og skaanske Adels Valg af Kandidater til de ledige Raadsembeder i Juli s. A. fik han et betydeligt Antal Stemmer, men han døde, før Raadets Indstilling og Kongens Udnævnelse af de ny Raader fandt Sted i Nov.

Danmarks Adels Aarvog, III, 1886, S. 56; XIV, 1897, S. 485.

C. O. Bøggild Andersen.

Beck, Johan Vilhelm, 1829—1901, Præst. F. 30. Dec. 1829 i Ørslev ved Slagelse, d. 30. Sept. 1901 sst., begr. sst. Forældre: Provst Johan Philip Hunæus B. (1788—1865) og Angelique Sophie Margrethe Rømer (1800—82). Gift 14. Marts 1860 i Gottorp Slotsk. med sit Søskendebarn Nina Charlotte Staffeldt, f. 20. Marts 1834 i Drage ved Itzehoe, d. 30. Jan. 1905 i Kbh., D. af Domæneinspektør, Kammer- og Forstjunker Christian Vilhelm S. (1802—44) og Charlotte Caroline Marie Rømer (1805—85).

Faderen var en alvorlig, retlinet, velbegavet Mand, saavel i sin Gerning som i Hjemmet myndig, noget indesluttet. Kirkeligt stod han J. P. Mynster nær og gik i dennes Spor, »men efterlod intet Spor for Guds Rige, ingen Omvendelse, intet Liv«. I Hjemmet mærkedes der intet til Kristendom, for saa vidt som der ikke var Bøn, Lovsang, Tale om Guds Riges Anliggender. Ja, end ikke at bede Aftenbøn lærte Børnene. Men de hang med Ærbødighed og Kærlighed ved Forældrene, ikke mindst ved Moderen. — 1843—49 gik B. i Slagelse Latinskole, der ikke syntes at have bedret sig siden Ingemanns Dage. B. havde ingen gode Minder fra den: »ja hvilken Masse Prygl jeg dog har faaet i denne Skole — de fleste af Lærerne kendte da heller ikke andet Kristendom var der naturligvis intet af.« Han længtes efter Hjemmet og var ofte tynget af Forholdene; saa søgte han ved sit »Friskfyrvæsen« at ryste Forknytheden af sig. Rektor Elberling kaldte ham »Preuseren«, som han sagde: »for din Storsnudetheds Skyld«. I øvrigt synes B. at have været vel lidt af Rektor; med Lærerne laa han derimod ofte i Strid. 1849 tog han Artium (ved Universitetet). Naar han valgte Teologien som Studium, var det kun, fordi Faderen ønskede det, og fordi han ikke havde Lyst til noget andet Fag. Han siger om sig selv, at han dengang var en »Kristusfornægter og Spotter«, der tænkte: »Lad gaa, saa faar jeg da at vide, hvad man grunder det paa, som jeg ikke tror paa«. I øvrigt var han en livsglad og munter Fyr, interesseret i Teatret, ivrig Danser og Deltager i alskens Selskabelighed. Ogsaa den nationale Rejsning i Krigsaarene greb ham stærkt. Under alt dette passede han dog sit Studium. Martensens Forelæsninger vakte hos ham Interesse for aandelige Spørgsmaal, og H. N. Clausen virkede tiltrækkende paa ham ved sin aandelige »Ordenssans« og udviklede hans logiske Evne, hvorimod hans Dogmatik og Eksegese frastødte ham ved sin Uafgjorthed. Stærkest synes dog Læsningen af Pauli Breve at have virket paa ham. Her mødte han en Modsætning mellem det kristne Liv og Livet i Verden, der viste ham Afstanden mellem den paulinske og Nutidens Kristendom. Disse Spørgsmaal blev

nu levende for ham, og han droges, om end langsomt, hen imod Kristendommen.

1855 tog B. Embedseksamen og blev kort efter Lærer ved Borger-skolen i Kalundborg. Her, hvor han kom godt ud af det med Drengene, svingede han stadig mellem munter Selskabelighed og aandelig Læsning, særlig af Bibelen »uden Indblanding af Menneskevrøvl« (∴: Fortolkningerne). Da nu paa dette Tidspunkt Søren Kierkegaard udsendte sine »Øjeblikke«, »formelig slugte« B. den. De Overvejelser og Anfægtelser, som han derved førtes ind i, bragte ham dog til Klarhed over, at han ikke kunde tage Kierkegaard til sin aandelige Vejleder. Han fæstede sig mere og mere ved Tanken om Kristendom ikke som Spekulation eller Teologi, men som et nyt Liv ved Helligaandens Virken. Paa eet Punkt var han dog ved Kierkegaard blevet styrket i sin Opfattelse: hans Foragt for Præsterne og deres Maade at bestride deres Gerning paa var øget. Præst vilde han paa ingen Maade være. Dog prædikede han ret ofte i Faderens Kirke (»lutter Vækkelsesprædikener, men der blev ingen vakt ved dem«), og da saa hans Fader i Julen fik et Anfald af Apopleksi, turde B. ikke unddrage sig. Han blev, man kan vel nok sige, mod sin Villie og under megen Anfægtelse, Faderens Kapellan (1856—65) i Ørslev og Solbjerg.

Det kendtes nu snart, at der kom aandelig Bevægelse i Sognet, særlig blandt de unge. Fra andre Sogne strømmede de vakte Lægmandskredse til B.s Kirke. Ikke mindst fik hans »Bibellæsninger« stor Betydning. Med en Del unge ligesindede Præstevener (særlig Johs. Clausen) holdt han stærkt besøgte Møder, i Kirker, i Skoler og ude i Skovene (hvad dengang var ukendt). B. betegner senere sin Forkyndelse i disse Aar som en Lovens og Vækkelsens Prædiken. Det kunde vel ogsaa tiltrænges. Men i saa Henseende indtræder der en afgørende Forskel i Sommeren 1859. Vanskeligheder og Bekymringer af privat Art tyngede B.s Sind, og i denne svære Tid lærte han, at et Menneske intet formaar af egen Kraft. »Ordet: Uden mig kan I slet intet gøre! Kun af Naade! Det er Summen af Kristendommen«. Dette rent evangeliske Gennembrud regner B. selv for sin »Omvendelse«, og vist er det, at han hermed var naaet til det Punkt, hvor han fandt aandelig Styrke og Hvile — for Livet. Og nu staar han som den, der igennem en Række af aandelige Førelser synes beredt til den Gerning, der laa og ventede paa ham, og som gav ham en i mange Maader enestaaende Stilling i Danmarks Kirkehistorie. B. blev, som sagt, Præst saa at sige imod sin Villie. Han blev tvunget ind i Præstegerningen. Men denne Tvang maatte nødvendig af ham forstaas som en Guds Førelse.

Han havde kendt sig kaldet til at være Præst for dem, der boede i Ørslev og Solbjerg Sogne. Der var han gaaet fra Hus til Hus. Dem havde han bedet for fra Dag til Dag. For dem havde han prædiket om Omvendelse fra Synden, Døden og Djævelen til Troen paa vor Herre Jesus Kristus — med en Klarhed og en Styrke, som var forskellig fra alt, hvad man hidtil havde kendt. Søgende Sjæle fra andre Sogne var begyndt at finde Vej til Ørslev; det skete ogsaa, at man andensteds fra sendte Bud efter denne unge nidkære Præst. Men det var aldrig faldet ham ind, at hans Ansvar og hans Virke skulde komme til i væsentlig Grad at ligge uden for Sognegrænsen og naa ud over det hele Land.

Dermed gik det saaledes til. En Efteraarsdag 1861 fik B. fra Johs. Clausen en Opfordring til at prædike ved et »Indre-Missions Møde« i Clausens Anneks Stenlille. B. havde gjort sig til Regel ikke at sige nej, naar nogen bad ham om at prædike; mindst af alt vilde han give sin kære Ven og Medarbejder et Afslag. Han fortæller selv, hvorledes han da satte sig hen og spekulerede over, hvad »Indre Mission« burde være. Indtil da havde han ingen Anelse haft om, at der var noget, som hed »Indre Mission«, eller en Forening, der arbejdede for den. Og dog var der paa Ringstedegnen 1853 stiftet en »Forening for den indre Mission«, der udsendte Lægmand og lod afholde »Missionsmøder« rundt om. Dens Udsendinge havde været Mænd af ikke ringe aandelig Kraft, og Vækkelser var brudt ud flere Steder. Men der var en mærkelig Uro over denne Bevægelse. Skønt Kredsen af styrende var lille, opstod der bestandig Splittelse. Af Prædikanterne havde nogle Hældning mod forskellige Sekter (Baptister, Irwingianere), nogle var pietistiske, andre grundtvigsk paavirkede. Foreningens Blad skiftede bestandig Redaktør. Og da den afholdte Præst C. F. Rønne i Høve blev valgt til Formand, førte det kun til nye Stridigheder — samtidig med at Foreningens Indflydelse bredte sig fra Sogn til Sogn.

Det var aabenbart, at her trængtes til Ledelse og Samling. Da var det, at B. 13. Sept. 1861 holdt sin Prædiken over Luk. 5,1—12 (Peters Fiskedræt), der endnu den Dag i Dag regnes for Indre Missions Program: Grunden til, at det hidtil havde været saa ringe med Indre Mission, var Splittelsen, særlig mellem Præsterne og Lægfolket, der gensidig havde foragtet og kritiseret hinanden. Det, som det gælder, er, at de som Medbrødre maa »vinke ad hverandre« og saa hjælpe hinanden med at »fange Mennesker«.

Samme Dag vedtoges det at videreføre Foreningen fra 1853 i en ny »Kirkelig Forening for den indre Mission i Danmark«.

Afgørende var det, at den tidligere bestaaende Lægmandsforening ophævedes. I den nye Bestyrelse sad tre Præster (Rønne, B. og Clausen) og to Lægmand. Foreningen sluttede sig til den »lutherske Afdeling«, dens Maal var at bringe Guds Riges Evangelium ud, særlig til de døde Egne. Dertil skulde bruges saavel Præster som troende Lægfolk, der udsendtes af Foreningen. I Modsætning f. Eks. til tysk Indre Mission holdt man fast ved »Ordets Forkyndelse« — ikke kristelig Filantropi — som Foreningens Maal. Man brød den gamle kirkelige Praksis (Conf. Aug. XIV), at Lægfolk ikke maatte forkynde Ordet, og — i Modsætning til, hvad vi møder i Sverige og delvis i Norge — vilde man søge Hjælp hos og Samarbejde med Kirkens Præster.

For anden Gang i sit Liv var B. nu ført ind i et Arbejde, stillet over for en Opgave, som han saa vist ikke havde søgt, men som han skulde vise sig at være i særlig Grad skikket til. For anden Gang kom Kaldet til ham, og han var ikke ulydig, da det lød. Fra nu af er B. den bærende Kraft i den indre Mission; fra 1881 til sin Død var han Foreningens, man kan næsten sige eneraadende, Formand. Det var B., som valgte og udsendte Læg-Missionærerne, det var B., der (1862—1901) redigerede »Den indre Missions Tidende« (hvis Abonnentantal voksede mægtigt) og fra 1890 dens »Anneks«; det var B., som stedse var paa Rejse og samlede de store Skarer under sin Prædikestol, og det var for en væsentlig Del B., som drog en stor Kreds Præster ind i Forstaaelsen for og Kærligheden til Indre Mission.

Fra Begyndelsen af holdt B. al indre og ydre Strid ude fra »Den indre Missions Tidende«. Selv var han meget venligsindet over for Grundtvigianismen, skønt han frygtede for den Vending, den havde taget over mod »det folkelige«. Han var i mærkværdig Grad fri for de Indsnævringer, som man ofte møder hos Vækkelsesretningerne. Han værnede stedse om Missionærernes Frihed til at have visse Særstandpunkter. Han var meget bange for at gøre de ydre Ting (Klædedragt, Dans etc.) til Beviser paa et Menneskes Kristelighed. Han var altid naturlig, til Tider hensynsløs og haanende, men aldrig sentimental. Hvad der først og sidst gjorde ham til »den skikkede«, hvor det gjaldt Ledelsen af en Forening, hvis eneste Formaal var Gudsordets Forkyndelse, var hans Gave til at prædike. Efterhaanden som hans Navn blev kendt, samledes der større og større Skarer, hvad enten Mødet var i Kirken eller i Skoven. Naar Salmen var sunget, besteg B. Talerstolen. Han talte — efter en kort Bøn — noget lavmælt; i de senere Aar var hans Stemme hæs, medtaget af Overanstrengelse. Men snart lød

den igennem til den yderste Væg, og disse Skarer, blandt hvilke der var mangfoldige, høje og lave, som ellers »aldrig satte deres Ben i en Kirke«, de lyttede til denne Mand, der kaldte dem fra Verden til Gud, kaldte dem til Omvendelse og Tro, anklagede dem for deres Letfærdighed, Sløvsind, Usædelighed o. m. a. B. talte sjældnen under en Time — undertiden blev det til to. Men skønt mange maatte staa op, saa man ikke nogen gaa bort.

Formelt havde B. en vidunderlig Evne til at tale jævnt og forstaaeligt. Han holdt sig oftest nær til sin Tekst, som han med stor Sikkerhed inddelte. Man fik, naar man hørte ham, Indtryk af en Mand, der gik ud at saa, af en, der delte Livets Brød ud til de hungrende Skarer. Det er sandt, hvad der bestandig blev sagt: han lignede ikke en Præst — snarere en Rytterofficer. Faa Præster har været saa fri for Standens daarlige Manerer som han.

I den følgende Menneskealder voksede Indre Mission trods adskillig Modstand og Kritik støt og stadig. Ved Aarhundredskiftet var Antallet af Lægprædikanter ca. 150, over 300 Missionshuse var, gældfri, tilskødet Missionen, »Den indre Missions Tidende« havde ca. 16 000 Abonnenter, og de aarlige Indtægter havde forlængst overskredet de 100 000 Kr.

Efterhaanden skærpedes Modsætningen til den grundtvigske Retning, og B.s Polemik var over for den ofte unødigt skarp. Dette gælder end mere hans Kamp (bl. a. paa Bethesdamødet 1896) til Forsvar for »det gamle Bibelsyn«; B. forstod i Virkeligheden ikke, hvad det her drejede sig om, og vel just fordi han følte sig paa usikker Grund, blev han saa voldsom i Slaget.

Indre Missions og dermed B.s Indflydelse gjorde sig efterhaanden mærkbar i stedse videre Kredse; det var »Landmissionen«, der gav Anledning til Stiftelsen af Indre Mission i Kbh. (1865), og Den kristelige Ungdomsbevægelse, Det danske Missionsselskab, Søndagsskolebevægelsen o. m. a. knyttedes nær til Indre Mission.

Efter sin Faders Død 1865 blev B. Sognepræst i Ørum og Ginne-rup ved Grenaa; 1874 forflyttedes han til sit Fødested Ørslev og Solbjerg, hvor han virkede til sin Død. 1882 blev han Medlem af Bestyrelsen for Det danske Missionsselskab.

Foruden talrige Prædikener og Artikler i »Den indre Missions Tidende« og mange særskilt trykte Prædikener udgav B. fire større Postiller. 1867 kom »Fjorten Prædikener, Erindring fra en Missionsrejse i Fyn og Jylland«, hvilken Bog er oversat til Svensk; 1869 »Nyt og gammelt«, hvoraf 1872—1913 foreligger fem Oplag, 1881 »Fra Livets Kilde«, en Samling af stenograferede Prædikener, der var en Gave til B. fra Venner i Anledning af hans 25aarige

Jubilæum og som 1898 udkom paa Tysk, 1885—86 »Paa Livets Vej«, en Postille over de nye Tekster, ogsaa efter stenograferede Prædikener. Til en saa omfattende Virksomhed med den trykte Prædiken kan der hos os ikke opvises noget Sidestykke; ogsaa denne Side af hans Livs Arbejde har haft og har sin store Betydning for Menigheden. — Af andre Arbejder kan nævnes »En lille Julegave til de Hellige i Danmark« (1888—1901) og »En lille Skatkiste til Hjælp ved daglig Husandagt« (1897, 3. Opl. 1917).

I sin Hustru havde B. en i alle Henseender uvurderlig Medhjælp i sit Livs Virksomhed. Naar hans Præstegaard altid paa en sjælden og virkningsfuld Maade udmærkede sig ved udstrakt Gæstfrihed og var et Samlingspunkt for troende Kristne fra nær og fjern, havde hans Hustru særlig heraf sin store Fortjeneste.

Ved sin halvfjerds Aars Fødselsdag 1899 var B. vedblivende i fuld Virksomhed. Endnu 1901 holdt han syvogtyve Møder. I Virkeligheden var hans Helbred svækket. Fra Karlsbad, hvor han i Sommeren var søgt hen, skrev han: »Hytten er gammel og ikke let at reparere«. Med Besvær deltog han i Missionens Aarsmøde i Slagelse i Juli. Derfra vendte han syg hjem og døde kort efter. Han blev begravet under uhyre Deltagelse. Ungdomsvennen Johs. Clausen talte stærkt bevæget om, hvad B. havde betydet, derefter andre af B.s Præstevener og Medhjælpere. Stærkest greb det Forsamlingen, da Sjællands Biskop Skat Rørdam i faa Ord, hjertelig og betaget, skildrede B. som det udvalgte Redskab i Guds Haand, kaldet til at bringe hans Naades Ord frem for troende og vantro.

Mindesmærker paa Graven med Portrætmedaillon af Axel Holm (1903), i Ørslev Præstegaardshave (1929) og paa Himmelbjergtet med Bronzebuste af Fleischer (1929). Malerier af Mich. Ancher (1882) og G. Achen (1895, Fr.borg). Buste af Axel Holm (1901). Farvelitografi af Mich. Ancher. Stik af A. Weger i Leipzig (1881). Litografier bl. a. fra 1872 og 1891.

Vilh. Beck: Erindringer fra mit Liv, 1900. Louis Blauenfeldt: Indre Missions Historie, 1912. L. Koch: Fra Grundtvigianismens og den indre Missions Tid, 1898. Axel Beck: Vilhelm og Nina B., 2 Bd., 1921—22.

Hans Koch.

Becker, Embeds- og Apotekerslægt, hvis Stamfader Johann B. (ca. 1545—1614) var Præst i sin Fødeby Lennep i de rinske Industriegne. Han havde flere Sønner, af hvilke Mag. Melchior B. (ca. 1575—1641) — der blev Stamfader til den Bergiske Linie, hvis Medlemmer i henved 300 Aar sad inde med Sognekaldet i Wahlscheid —, Magister Gottfried B. (1600—52), der er Stam-

fader til den danske, og Glasmaler Hermann B. (1601—69), Stamfader til den mecklenburgske Linie af Slægten. — Ovenn. Gottfried B., der var Rektor i Husum, havde i første Ægteskab seks Børn, blandt hvilke Sønnerne Sognepræst i Mesinge Abraham Gottfried B. (1632—71) — hvis Sønnesøns Sønnesøn, Sognepræst i Gern Abraham B. (1804—72) var Bedstefader til nedenn. Havebrugsteoretiker Gottfred Abraham B. (f. 1860) — og de nedenn. Apoteker Jacob Gottfried B. (1638—1707) og Apoteker Johann Gottfried B. (1639—1711), hvis Søn Gottfried (1681—1750) fortsatte Faderens Virksomhed. Han var Bedstefader til Christiane B. (1764—99), Historikeren P. F. Suhms (s. d.) Hustru, til Justitsraad Erik B. (1760—1837), fra hvem en Gren af Slægten nedstammer — han havde bl. a. Sønnen nedenn. Peter Willemoes B. (1808—77) — og endelig til nedenn. Apoteker og Kemiker Gottfried B. (1767—1845), som ved sit Ægteskab med Nicolette Adriane Burman blev Stamfader til Linien Burman B. Han var Fader til nedenn. Dr. phil. Apoteker Johan Gottfried Burman B. (1802—80). — De øvrige biograferede ses ikke at have Tilknytning til den her omtalte Slægt.

Eugen Becker: Beiträge zur Geschichte der Familie B., Bialystock, 1898.
J. G. Burman Becker: Geschlechts-Register der Familie B., 1875. Sofus Elvius og H. R. Hiort-Lorenzen: Danske patriciske Slægter, 1891.

Albert Fabritius.

Becker, Carl Anton Johan, f. 1863, Kommunalpolitiker. F. 17. Maj 1863 i Landerslev ved Frederikssund. Forældre: Godsforvalter Carl Christian Theodor B. (1824—1903) og Johanne Caroline Binder (1838—1914). Gift 18. Dec. 1914 i Kbh. (Frue) med Henny Mathilde Døcker, f. 18. Dec. 1888 i Rørbæk, Gislum Herred, D. af Proprietær, senere Landstingsmand og Statsrevisor Johannes Carl D. (f. 1860) og Caroline Amalie Ørnstrup (1856—1908).

B. blev Student 1882 fra Roskilde og cand. jur. 1889, var derefter i to Aar Sagførerfuldmægtig i Aarhus og indtraadte 1891 i Overretsprøkurator Rich. B. Lehmanns og Overretssagfører J. A. Lunds Forretning i Kbh., som han selv overtog 1896. Han er Medlem af Overformynderiets Laanebestyrelse og af flere Aktieselskabsbestyrelser, Formand for Administrationen af K. A. Larsens og Hustrus Legat og Frk. Haslunds Legat, Formand for Jagt- raadet. — 1904 indvalgte han paa den antisocialistiske Liste i Kbh.s Borgerrepræsentation. Han kom her straks i Førgrunden, blev sin Gruppes Budgetordfører og politiske Ordfører, fungerede som Forsamlingens Formand 1910—12 og som 1. Viceformand 1909—10 og 1912—21. Indtil 1921, da han trak sig tilbage, har

han deltaget i Forhandlingerne om og Gennemførelsen af alle mere betydningsfulde kommunalpolitiske Sager, f. Eks. Kommunens Overtagelse af Sporvejene. Under Krigen var han Medlem af det saakaldte Velfærdsudvalg, der administrerede alle Dyrtdisforanstaltningerne. — R. 1909. DM. 1913. — Maleri af Herman Vedel paa Kbh.s Raadhus.

Nationaltid. og Berl. Tid. 17. Maj 1913.

P. Stavnstrup.

Becker, Gotfred Abraham, f. 1860, Havebrugsteoretiker. F. 22. Sept. 1860 i Kbh. (Frue). Forældre: Malermester Abraham Valdemar Kofod B. (1830—90, gift 2° 1866 med Marie Sophie Frederikke Andersen, 1846—79) og Emilie Christofine Haagerup (1827—64). Gift 28. Marts 1888 i Kbh. (Garn.) med Ane Sophie Nielsen, f. 15. Jan. 1860 i Kildebrønde, D. af Smedemester Jens N. (1828—83, gift 2° 1867 med Kirsten Jørgensdatter, 1836—73, 3° 1873 med Johanne Jacobsdatter, 1843—1917) og Maren Olsen (1836—66).

Efter sin Moders Død blev B. anbragt i Pleje hos Bedstefaderen Pastor Abraham B. i Gern og flyttede efter dennes Død 1873 med Bestemoderen til Aarhus. Opholdet i den naturskønne Egn og Drengens Færden i den store Have vakte tidligt hans Kærlighed til Naturen og Planterne. Efter at have gaaet i Aarhus Katedralskole kom han i Gartnerlære paa Frijsenborg, senere hos Planteskoleejer G. J. Bøgh i Horsens, og tog efter Studium ved Landbohøjskolen, hvor Fagene Botanik og Kemi særlig fangede hans Interesse, Havebrugseksamen herfra 1882. Blomsterdyrkingen havde stedse været den Gren af Faget, som laa B. nærmest, og denne Kærlighed nærredes under et to Aars Ophold paa Krathuset, som dengang ejedes af Grosserer Hans Puggaard. Eksamen i Plantedrivning og Sirtgartneri tog B. 1884. Derefter havde han 1884—1908 Ansættelse i Botanisk Have, først som Medhjælper, senere som Undergartner. Ved Siden af sin Virksomhed her underviste han Gartnerelever paa Rosenborg Gartnerlærestanstalt og ved de Aftenkursus, som arrangeredes af Alm. dansk Gartnerforening. 1903—08, medens Undervisningsforholdene i Havebrug ved Landbohøjskolen efter Professor Carl Hansens Død ikke var endeligt ordnede, virkede B. som Lærer i enkelte Fag, 1908 ansattes han som Docent og 1923 som Professor ved denne Lærestanstalt og som Efor for Haverne, tog sin Afsked 1926. Fagene for Havebrugere ved Landbohøjskolen blev i Aarenes Løb udvidet, delt og omdøbt; de Fag, B. i de syv sidste Aar underviste i, var: Dyrkning af Køkkenurter, Dyrkning af Prydplanter, Drivning af Nytteplanter, Vækst-

husbygning og Anlægsgartneri (dette dog kun til 1921). Hans Undervisning saavel som hans litterære Arbejder har stedse været præget af Omhu, Nøjagtighed og Grundighed samt bærer Vidne om et indgaaende Kendskab til de paagældende Emner og et stort Plantekendskab, ligesom han som Lærer med Interesse tog sig af sine Elevers Tarv. Allerede 1894 havde han frugtbargjort sin gennem Aarene erhvervede Viden om vore Prydplanter ved at udgive »Lærebog i Blomsterdyrkning« (fire Udgaver med delvis ændret Titel), præmieret af Alm. dansk Gartnerforening, og 1901 udgav han »Bregner og deres Dyrkning«. Endvidere har han været en flittig Medarbejder ved de gartneriske Blade og ved de større gartneriske Samleværker. — DM. 1894. R. 1923. *Axel Lange.*

Becker, Gottfried, 1767—1845, Apoteker. F. 9. Febr. 1767 i Kbh. (Petri), d. 21. Juni 1845 sst. (Petri), begr. sst. (Petri K.). Forældre: Apoteker Johan Gottfried B. (1723—90) og Anna Christine Torm (1738—1809). Gift 20. April 1794 i Amsterdam med Nicolette Adriane Burman, f. 28. Aug. 1774 i Amsterdam, d. 13. Marts 1824 i Kbh. (Helligg.), D. af Prof. botanic., Dr. med. Nicolaus Laurentius B. (1734—93) og Anna Marie Verkolje (1753—1810).

Efter Skolegang og privat Undervisning i Kbh. blev B. Student 1786, efter at han samtidig med Studeringerne i tre Aar havde været Discipel paa Faderens Apotek. Han drog til Tyskland og opholdt sig et Aar hos den kendte Kemiker og Apoteker Wieglieb i Langensalza. Hjemkommen tog han farmaceutisk Eksamen 1787 og gjorde atter en længere Udenlandsrejse, paa hvilken han særlig studerede Kemi, bl. a. hos Antoine Lavoisier i Paris, samt Botanik og Mineralogi. Efter Faderens Død overtog B. 1791 Elefantapoteket paa Købmagergade (det senere Kgl. Hof Apotek). 1792 udnævntes han til Hof- og Rejseapoteker og holdt n. A. kemiske Forelæsninger. Efter Rejser til Norge og Holland blev han 1795 Prof. chemiæ extraordinarius og udnævntes 1799 til Assessor pharmaciæ, hvilken Stilling han beholdt til 1844. Paa Grund af Tungehørighed, som han havde paadraget sig ved et kemisk Forsøg, tog han 1806 sin Afsked som Professor. 1807 anlagde han en Farvefabrik; 1809 blev han Feltapoteker. B. var en Mand med stor Skarpsindighed og utrættelig Arbejdslyst, hvilket gav sig Udslag i hans mangeartede Virksomhed; paa Grund af sin store kemiske Viden var han Medlem af en Mængde Kommissioner og lærde Selskaber, ligesom han skrev flere naturvidenskabelige Afhandlinger. Apoteket, som han havde ladet ombygge, overdrog han 1844

til sin Søn. — Virkelig Justitsraad 1829. Etatsraad 1842. — R. 1813. — Pastel af C. Horneman (1814) i Familieeje. Litografi af E. Barentzen (1843).

Archiv f. Pharmacie, 1845, S. 617—22.

Poul Hauberg.

Becker, Jacob Gottfried, 1638—1707, Apoteker. F. 24. Juli 1638 i Husum, d. 29. Maj 1707 i Odense, begr. sst. (St. KnudsK.). Forældre: Rektor Gottfried B. (1600—52, gift 2° 1651 med Margaretha Lather, hun gift 2° 1654 med Rektor Abel Finck) og Elisabeth Ehrenreich (d. 1645). Gift 1° 25. Juli 1667 i Kbh. med Catharina Heerfordt, d. 7. Jan. 1672 i Odense, D. af Hofapoteker Christopher H. (1609—79, gift 2° 1660 med Margrethe Bentzen, 1617—81, Enke efter Gehejmesekretær, Kanonikus Daniel Friedenreich) og Dorthea Dobsin (d. ca. 1658). 2° 15. Okt. 1673 i Odense med Kristina Ram, f. 9. Sept. 1655, d. 7. Okt. 1686 i Odense, D. af Provinsialmedicus og Apoteker i Odense, Dr. med Stephan R. (1625—58) og Karen Thomasdatter Riisbrigh (1635—86, gift 2° 1661 med Dr. med., senere Godsejer og Kancelliassessor Christoffer Balslev, 1628—93). 3° 20. Maj 1692 paa Lammehave med Susanne Hahne, f. i Odense, d. Marts 1701 sst. (gift 1° med Assessor, Lic. juris Peder Winding, 1637—84), D. af Raadmand i Odense Herman H. (1608—60) og Else Mule (d. 1687, gift 2° 1664 med Magister Jørgen Bertelsen Taulow, s. d.).

1654 blev B. Discipel hos Hofapoteker Samuel Meier i Kbh. og rejste senere til Udlandet. 1664 købte han Løveapoteket i Odense. Han var en meget virksom Mand, der foruden Stude- og Kornhandel i stor Stil drev Forretninger med Ejendomme. Med sin sidste Hustru fik han Godset Lammehave paa Fyn; ligeledes ejede han en Tid Torpegaard (tidligere Ringstedgaard). Paa Grund af uheldige Spekulationer havde han ofte store økonomiske Vanskeligheder. 1667—82 var han Raadmand i Odense. 1700 solgte han Apoteket til sin Svigersøn Peter von Westen og levede senere i Odense i yderste Armod. — Maleri (formentlig 1640) af Eyerschüttel i Slægtens Eje.

⁵⁵ (J. G. Burman Becker:) En Borger i Odense i det syttende Aarh., 1880. E. Dam: Odense Løveapoteks Historie, 1903, S. 33—43.

Poul Hauberg.

Becker, Johann Gottfried, 1639—1711, Apoteker. F. 7. Okt. 1639 i Husum, d. 17. Maj 1711 i Kbh., begr. sst. (Petri K.). Broder til Jacob Gottfried B. (s. d.). Gift 1° 11. Dec. 1671 i Kbh. med Sophie Iversdatter (Bath), f. 8. Juli 1656 i Nysted, d. 19. April 1689 i Kbh. ved Operahusets Brand, D. af Raadmand og Amts-

skriver paa Aalholm Iver Nielsen (1615—66) og Johanne Lerche (1631—77). 2° 1. Maj 1694 i Kbh. med Helene Margrethe Munk, d. 26. Juli 1725 sst. (gift 2° 1713 med Justitsraad, senere Konferensraad, Amtmand Hans Seidelin, 1665—1740, gift 1° 1692 med Drude Margrethe Clausdatter, d. 1711), D. af Brygger og islandsk Købmand i Kbh. Erik Munk (1616—73, gift 1° 1646 med Elisabeth Wurt, d. 1655) og Maren Hagensen (d. tidligst 1689).

Efter at have gaaet i Latinskolen i Husum kom B. 1655 i Apotekerlære i Flensborg, hvor han forblev i seks Aar, derefter rejste han til Tyskland og Tyrol og tilbragte efter Hjemkomsten 1664 et Aar hos Broderen i Odense. Han foretog atter en Studierejse til Tyskland, Italien og Wien, hvor han konditionerede, indtil Frederik III., efter Tilskyndelse af den berømte Kemiker og Guldsmager Francesco Borri, opfordrede ham til at søge Stillingen som Hof- og Rejseapoteker. Han udnævntes hertil 1668 og fik n. A. tillige Bevilling som Apoteker i Kbh. Paa denne Tid var B. forlovet med Sophia Heerfordt, D. af Hofapoteker Christopher H., men hun døde 1670 kort før Brylluppet. S. A. aabnede han Elefantapoteket paa Købmagergade; desuden var han Feltapoteker og var med i Felttoget 1676 i Skaane. — B. var anerkendt som en fremragende Kemiker og dygtig Apoteker, og i sit Laboratorium anstillede han mange videnskabelige Forsøg, ofte i Forbindelse med Thomas Bartholin, der flere Gange roser ham i sine Skrifter. Han har bl. a. udgivet »Mithridaticum damocrateum« (1671), »Descriptio Theriacae coelestis« (1704) og medvirkede ved Udgivelsen af Apoteker-Taksten 1672. — Buste af Anders Gercken paa Epitafium i Petri K. Maleri af ukendt italiensk Kunstner (ca. 1666) i Familieeje. Litografi herefter af L. A. Kornerup. — Allerede 1708 havde B. overdraget Apoteket til sin Søn i første Ægteskab *Gottfried B.*, f. 24. Jan. 1681 i Kbh., d. 19. Febr. 1750 sst., der ogsaa efterfulgte Faderen som Hof-, Rejse- og Feltapoteker; han var en virksom Mand, der foruden Apoteket, som nedbrændte fuldstændigt 1728, i nogle Aar ogsaa drev en betydelig Købmandshandel. 1740 udnævntes han til Assessor i Collegium medicum, og 1749 fik han Rang med virkelige Kammerassessorer. — Miniature og Akvarel i Slægtens Eje. Radering efter en af disse af A. P. Madsen 1868. Litografi af L. A. Kornerup (1864).

J. G. Burman Becker: Hof- og Reise-Apotheker Johan Gottfried B.s Levnet, 1864. Samme: Erindringer om Gottfried B., 1868. A. Schæffer: Det kgl. Hof-apothek 1669—1918, 1919, S. 19—48.

Poul Hauberg.

Becker, Knud Ahasverus, 1681—1738, Godsejer. F. 7. Sept. 1681 i Hvalpsund Færgegaard ved Limfjorden, d. 12. Aug. 1738 ved Bækkeskov, begr. i Everdrup K. Fader: Færgemand Ahasverus B. (ca. 1628—1708). Gift med Helene Marie Brumund, f. 1706 i Kbh., d. 22. Nov. 1769 i Randers (gift 2° 1741 med Amtsforvalter Etatsraad Hans Folsach til Gessinggaard, 1684—1758), D. af Hofskrædder, Kommerceraad Didrik B. (ca. 1660—1737) og Juliane Marie Stracken (d. 1755).

Som Dreng kom B. i Tjeneste hos Landstingshører Peder Bering i Viborg, af hvem han, der var »ikke lidet skalkagtig«, ikke lærte noget godt. Efter at have færdedes mellem forskellige Folk kom han senest 1708 i Tjeneste hos Frederik IV. som Ridefoged ved Vallø, Billesborg og Gunderup, hvilke Godser han derefter bestyrede som Inspektør i Dronning Anna Sophies Tid, ogsaa efter at han 1718 var blevet Vicelandsdommer over Lolland og Falster. Virkelig Landsdommer blev han først 1737. Som Godsinspektør laa B. jævnlig i Strid med Køge By og havde et slet Rygte for sin Haardhed mod Bønderne, og denne hans Strenghed blev ikke mindre, efter at han 1729 havde købt Bækkeskov Gaard og Gods i Sydsjælland. Hans Hovbønder sammenrottede sig derfor om at myrde ham ved given Lejlighed, og da han 12. Aug. 1738 var redet ud til dem i Enghaven ved Gaarden og der irettesatte og slog en af dem med sit Spanskrør og tog til Pistolen, kastede de sig efter Aftale over ham og myrdede ham med Høtyve, River o. l. Forbryderne straffedes paa Livet. Endnu paavises ved Bækkeskov Stedet, hvor B. myrdedes, og i Almuens Mund lever Sagnet om den haarde Bondeplager. — Epitafium i Everdrup K.

Saml. t. jydsk Hist. og Topogr., II, 1868—69, S. 58 f. Anders Petersen: Vallø og Omegn, 1877, S. 132 ff. Peter Jensen: Optegnelser om Snesere Sogn, 1883, S. 35—44.

G. L. Wad (S. Nygård).*

Becker, Peter Willemoes, 1808—77, Præst og Historiker. F. 21. Sept. 1808 i Kbh. (Helligg.), d. 5. April 1877 sst. (Johs.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Kancelliraad, senere Justitsraad, Kontorchef i det norske Revisionskontor, senere Kasserer ved Kbh.s Hovedkasse Erik B. (1760—1837, gift 1° med Agatha Dinesen, 1773—1806) og Catharina Sophia Wilhelmina Willemoes (1780—1844). Gift 26. Aug. 1840 paa Frbg. med Elisabeth Anna Margrethe Begtrup, f. 3. Sept. 1811 i Kbh. (Frue), d. 9. Jan. 1904 paa Frbg., D. af Professor i Landøkonomi Gregers Otto Bruun B. (s. d.) og Hustru.

B. blev Student fra Fr.borg 1825, cand. theol. 1830, var en Tid Lærer i Historie ved Landkadetakademiet og tog 1835 Magister-

graden. 1836—38 foretog han med kongelig Understøttelse Studierejser til Sverige, Nordtyskland, Holland, England, Skotland og Frankrig. Efter Hjemkomsten valgtes han til Medlem af Selskabet for Fædrelandets Historie og Sprog; 1854 vandt han den filosofiske Doktorgrad. 1839 blev han Sognepræst i Køng paa Sjælland, et Embede, han 1859 ombyttede med Soderup og Eskilstrup. 1850 var han blevet Provst for Hammer og Tybjerg Herreder. † Han tog sin Afsked 1875. — Politisk var han Frederik VI.s Mand og indtog som Medlem af Kirkeforfatningskommissionen af 1853 et udpræget konservativt Standpunkt.

B. viste tidlig historisk Interesse; allerede som Student fik han Universitetets Guldmedaille for en Afhandling om Vendsyssel i den tidlige Middelalder (1828). Som Alumnus paa Borchs Kollegium skrev han et Par latinske Afhandlinger (om Henrik Burwin III.s Hustru Sophie (1830) og om H. P. Resens danske Bibeloversættelse (1831)); i sin ogsaa paa Latin skrevne Magisterafhandling (1835) undersøgte han Danmarks Forhold til Frankrig og Skotland 1511—14. Med det sidste Arbejde var han kommet ind paa Studiet af dansk udenrigspolitisk Historie, et hidtil ret uopdyrket Felt. Samtidig havde Ranke i Tyskland og Mignet i Frankrig vist, hvor mange værdifulde Oplysninger Gesandtindberetninger var i Stand til at yde ogsaa om et Lands indre Historie, og Fryxell havde bl. a. i danske Arkiver indsamlet det diplomatiske Materiale, hvis Udgivelse han 1836 paabegyndte i »Handlingar rörande Sveriges Historia«. B. besluttede at foretage et lignende Efterforskningsarbejde til Belysning af dansk Historie, han vandt Frederik VI.s Sympati for Planen, fik store offentlige Understøttelser til sine Rejser og opnaede ved de danske Gesandters Mellemkomst Adgang til fremmede Arkiver, hvor forhen ingen Dansk havde sat sin Fod. Den overvældende Rigdom af nyt primært Kildestof tvang ham ganske naturligt til at ændre sin oprindelige mere vidtgaaende Arbejdsplan. Han maatte begrænse sig til en bestemt Periode, og han valgte da Frederik III.s Tid, som tiltrak ham ved »de indgribende og omfattende Forandringer, som den medførte i Statens indre og ydre Forhold«, og ved den Dunkelhed, som endnu indhyllede saa mange vigtige Punkter.

B. blev ved sine europæiske Arkivforskningsrejser en Pioner i dansk Historieforskning. Faa Aar efter fulgte C. F. Allen i hans Fodspor, senere mange andre. Hvad B. havde foresat sig for det Tidsafsnit, som især havde hans Hjerter: at give en alsidig, sammenfattende Fremstilling, lykkedes for Allen paa hans særlige Felt, den sidste Unionstid; det lykkedes ikke for B. Aarsagen var ikke

manglende Evner. Hans historiske Intelligens var meget betydelig, hans Pen løb let og elegant. Men han ejede ikke Allens sejge maalbevidste Koncentrationskraft, han spredte sig for meget og delte sit Pund ud i en Række større og mindre Afhandlinger, som belyste dels Emner af dansk Historie, dels engelske Universitets- og Kirkeforhold, som han under sit Ophold i Storbritannien havde viet særlige Studier. De fleste af hans Afhandlinger samledes i de to Bind »Historiske Afhandlinger«, som han udgav 1874—75. Et større planlagt Arbejde om den katolske Modreformation i Danmark ramtes af det Uheld, at det indsamlede Stof (foruden en Række Samlinger fra fremmede Arkiver til Belysning af Christian V.s Tid og hele B.s store Bogsamling) gik til Grunde ved Køng Præstegaards Brand 1859. Materialet blev vel samlet paa ny, men Værket saa aldrig Lyset. Hvad angaar det paatænkte Værk om Frederik III.s Tid, lod B. det blive ved de to Bind »Samlinger til Danmarks Historie under Kong Frederik den Tredies Regiering af udenlandske Archiver«, som han udgav 1847 og 1857. Dette skyldtes dog ikke blot B.s personlige Mangler. Det var ham klart, at det indsamlede fremmede Arkivstof maatte suppleres ved omfattende Undersøgelser i danske Arkiver, og hertil levnedes hans Stilling som Landsbypræst ham kun ringe Tid. Men selv om B. saaledes kun kom til at yde en Stofsamling, betød hans »Samlinger« dog et vigtigt Fremskridt for Forskningen. De er som videnskabelig Kildeudgave prægede af flere Mangler; de fremmede Sendemandsbreve var hverken gengivet tilstrækkeligt fuldstændigt eller tilstrækkeligt nøjagtigt i alle Enkeltheder. Men de kastede dog saa meget nyt Lys over en betydningsfuld og tidligere ret sparsomt udforsket Periode, at de virkede i høj Grad vejledende for og æggende paa senere Historikere. Navnlig J. A. Fridericia staar i Gæld til B.s Forarbejde, men ogsaa i vore Dage yder hans Kildesamling et vigtigt Hjælpemiddel ved Studier over denne Tids Historie. — Breve til og fra B. i Det kgl. Bibliotek. — Miniature af E. B. 1814, Malerier af E. Barentzen 1836 og af Monies 1839, alle i Familieej. *C. O. Bøggild Andersen.*

Becker, Svend Aage, f. 1875, teologisk Forfatter. F. 29. Jan. 1875 i Ringsted. Forældre: Dyrslæge Hans Vilhelm B. (1846—1914) og Emilie Petersen (1841—1915). Gift 28. Maj 1912 paa Frbg. (Solbjerg) med Bodil Elisabeth v. Leunbach, f. 9. April 1879 i Hvilsted, D. af Sognepræst, sidst i Hesselager, Jørgen Høegh v. L. (1842—1903) og Cassandra Vilhelmine Hjørdemaal (1845—1925). B. blev Student 1894 fra Borgerdydskolen i Helgolandsgade,

cand. theol. 1901, drev derefter Studier i Udlandet og Undervisning hjemme, vandt 1904 Universitetets Guldmedaille for en Afhandling om Irenæus, et Studium, der efter en ny Udenlandsrejse 1905—06 blev videreført i Licentiat(Doktor)disputatsen »Regula veritatis eller Sandhedens Regel... hos Irenæos« (1910). Denne Undersøgelse paaviste, at den sande Overlevering efter Irenæus' Opfattelse først og fremmest findes i »Skriften« (Gammel og Ny Testamente), men er ogsaa stadig i sammentrængt Form overleveret ved Katekumenundervisningen; Biskopperne er Garantien for, at den er bevaret ren. — 1912 blev B. Sognepræst i Snodstrup, 1920 i Ølstykke og fra 1921 tillige Provst for Fr.borg Amts vestre Provsti; fra 1916 Censor ved teologisk Embedseksamen. — B.s Fag er Kirkehistorie, hans Speciale Kirkefædrene, og han raader her over en usædvanlig Kundskabsfylde, som han foruden i de nævnte Arbejder har lagt for Dagen i Skriftet »Trosbekendelsen. Hvad vi ved om dens Historie« (1913), i Oversættelser (bl. a. Thomas à Kempis, 1926) og i Artikler i »Kirkelexikon for Norden« — R. 1930.

Universitetsprogr. Nov. 1910, S. 61 f.

Michael Neiiendam.

Becker, Tyge Alexander, 1812—69, historisk og æstetisk Forfatter. F. 16. Maj 1812 paa Tirsbæk ved Vejle, d. 9. Nov. 1869 i Kbh. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Generalkrigskommissær Carl Frederik B. (1784—1858) og Helene de Thygeson (1776—1839, gift 1802 med Generaladjutant, Kammerherre Friedrich v. Blücher, 1760—1806). Ugift.

Bestemmende for B.s Liv blev hans Opvækst paa gamle Herresæder og hans Forbindelse med den Kongehuset nærstaaende Familie Blücher. Efter at være blevet Student 1830 fra Herlufsholm studerede han Jura, men Studenterlivet og hans flersidige historiske Interesser optog ham mere, og han gik snart over til fri litterær Virksomhed. 1840 redigerede han i et halvt Aar det regeringsvenlige Dagblad »Dagen«. Aaret før havde han paabegyndt Maa-nedsskriftet »Orion«, der, efter at fire Bind var udkommet (1839—41), fortsattes som Kvartalsskrift (to Bind 1843—51). Han fyldte det mest selv, fra først af hovedsagelig med oversatte og bearbejdede Afhandlinger om fremmede Lande og Samtidens Verdenshistorie, efterhaanden i højere Grad med Bidrag til Danmarks ældre Historie med Udgangspunkt i Adels- og Kongsgaardene og deres skiftende Beboere. Alle sine Dage færdedes B. meget omkring i Landet — udenlands var han kun een Gang, i Østtyskland 1843—44 med offentlig Understøttelse —, han deltog i Selskaber og Jagter paa Godserne, og han paakaldte Ejernes og Befolkningens Interesse for

de stedlige Minder. En Frugt heraf blev det anselige Værk, han udgav i Forening med Landskabsmaler F. Richardt, »Prospecter af danske Herregaarde« (8 Bind, 1844—56, fortsat med 12 Bind af C. E. Secher). Det Fodfæste, han som Forfatter vandt, først blandt Aristokratiet, senere i en bredere Læsekreds, gavnede ham dog langtfra blandt Fagfolk eller i de toneangivende borgerlige Kredse. Fagfolkene hæftede sig ved hans Arbejdes umiskendelige Præg af en ret hovedkulds Indtrængen i Emnerne, ukritisk Benyttelse af trykte Kilder og tilfældig Benyttelse af utrykte, for meget Raaderum for Fantasi og Hypotese. Her hjalp det ham ikke, at han 1842 underkastede sig Magisterkonferens i Historie; det hjalp ham heller ikke helt, at han dog godtgjorde en stedse voksende Fortrolighed med Stoffet, efter som det blev Grundlaget for hans Livsgerning — hans sidste Arbejde, »Herluf Trolle og Birgitte Gøie« (1865), er hans bedste — eller at hans rørige Færden bragte meget ukendt Materiale for Dagen (saaledes 1845 den store Haandskriftsamling paa Ledreborg, som man troede var gaaet til Grunde), eller at hans Fantasi og Kombinationsevne kunde føre ham ind paa frugtbare kulturhistoriske Synspunkter, end en og anden professionel Forsker øjnede, idet hans personal- og bygningshistoriske Undersøgelser ledede over i Landbrugs- og almindelig økonomisk Historie. Og det skadede ham afgjort blandt Fagfæller, at han tillige skrev ganske populært om sine Studiers Genstand i Folkekalendere og i Bøger med novellistisk Præg. Det nationalliberale Borgerskab paa sin Side mistænkte ham for hans gode Forhold til Adelen, til Christian VIII. og til A. S. Ørsted. Det vakte da megen privat og adskillig offentlig Kritik, at han 1845 uventet udnævntes til Chef med forholdsvis meget høj Gage for et nyt »Historisk-genealogisk Arkiv«, der angaves at skulle være Middel til en energisk Indsamling af hele Landets haandskrevne historiske Materiale, hvad man opfattede som et Indgreb i Gehejmearkivets Virksomhed for den indre Histories Vedkommende. Der kom ikke meget ud af det hele, dels paa Grund af Planens Vaghed, dels vel ogsaa paa Grund af den passive Modstand, og ved Administrationens Omdannelse i Grundlovsaaaret inddroges Embedet. B. blev nu med en beskednere Gage »ekstraordinær Medhjælper« i Gehejmearkivet, hvor han virkede til sin Død. Hans Kolleger omtalte ham som elskværdig og livsglad, men ogsaa som overfladisk og selvglad; de anerkendte hans Hovedgerning, Registreringen af »den topografiske Samling paa Papir«. 1851—63 var han Sekretær i Det kgl. danske Selskab; de fleste Meddelelser i dets Tidsskrift »Danske Magazin«s 3. Rk., IV, V, VI (1854—60) skyldes ham. Til de første to Bind af »De

ældste danske Archivregistraturer« (1854—60) har han kun laant Navn som Udgiver; Arbejdet gjordes af hans Kollega C. Plesner.

Uanset B.s Forhold til »Helstaten«s Mænd var hans nationale Syn det samme, som raadede i 40'ernes og 50'ernes Borgerskab. I det første Krigsjaar var han permitteret fra sit Embede og stod som Reserveløjtnant i den aktive Hær, og i sin Opfattelse af Slesvigs saavel som af Bondestandens Historie var han i Overensstemmelse med Allen og N. M. Petersen. Dette gavnede hans almindelige Stilling, efter at de Magthavere, der beskyttede ham, var borte, og det gav bedre Muligheder for hans skønlitterære Produktion, en Række paa seks Bind, der indleedes med »Claus Limbek den yngre eller Sønderjyllands sidste Kamp for sin Nationalitet« (1855) og afsluttedes med »Vandrefalken« (1863). Ubetinget højest staar »Bondekrigen« (1858). Denne Romanskildring af de jyske Bondeopstande ca. 1440 lider ganske vist af de samme Brøst, som i endnu højere Grad tynger de andre, en stor Løshed i Kompositionen, idelig Omflytten af Handlingens Centrum og en alt for bred og ræsonnerende Fremstilling af, hvad de historiske Kilder giver — desværre har B. nok ladet Tidens Modeforfatter Bulwer spørre ham Udsigten til det egentlige Forbillede Walter Scott. Men Skikkelser og Optrin er opfattede med saa vaagen Fantasi, det gamle Landskab og Samfund er genrejst med en saa anskuelig Detailrigdom, at ingen dansk Bog rummer mere af Scotts sande Aand, og det maa beklages, at Forfatteren ikke fik udnyttet sine Evner ved en større Produktion. — B.s righoldige haandskrevne Samlinger opbevares i Det kgl. Bibliotek. — Tit. Professor 1847.

A. E. Leth og G. L. Wad: Meddelelser om Dimitterede fra Herlufsholm, 1875. Fædrelandet 7. Okt. 1845. Lolland-Falsters Stiftstidende 15. Okt. 1845. A. Thiset: For 40 Aar siden i Fra Arkiv og Museum, 2. Ser., I, 1925. Vedel Simonsens og Werlauffs Brevveksling, II, i G. L. Wad: Fra Fyens Fortid, II, 1916; III, 1921, se Registret.

Paul Læssøe Müller.

Beckett, Francis, f. 1868, Kunsthistoriker. F. 26. Marts 1868 i Kbh. (Holmens). Forældre: Grosserer Hugh Lang B. (1843—1902) og Johanne Catherine Petræus (1846—1921). Gift 1° 30. Aug. 1900 paa Frbg. med Ulrikka Margrethe Lucia Mørck, f. 27. Maj 1881 i Hobro, d. 19. Jan. 1903 paa Frbg., D. af Herredsfuldægtig, senere Bankdirektør Carl Vilhelm M. (1853—1903) og Andrea Vilhelmine Augusta Hansen (1859—1924). 2° 9. Aug. 1908 i Haslev med Edle Schack, f. 13. Juli 1882 i Nyborg, D. af senere Oberst, Slotsforvalter paa Kronborg Mathias Gustav S. (1847—1923) og Nielsine Kristine Weber (1858—1911).

B. blev Student 1886 (privat dimitteret) og begyndte straks et kunsthistorisk Fagstudium under Jul. Langes Ledelse. For en Afhandling om en Række antikke Skulpturer i københavnske Samlinger vandt han 1892 Universitetets Guldmedaille og tog s. A. Magisterkonferens i Kunsthistorie med antik Kunst som Speciale. I disse og de følgende Aar fortsatte B. sine Studier i Oldtidens græsk-romerske Billedkunst (»Skulpturer fra Parthenon i Kjøbenhavn« i Nord. Tidsskrift for Filologi, 3. Rk., I, 1892—93, »Studier i Ny Carlsberg Glyptotek« i Nordisk tidsskrift 1893), men begyndte jævnsides hermed en metodisk Undersøgelse af dansk Kunst i 16. Aarh. Med det paa Foranledning af Kultusministeriet og Nationalmuseet udgivne Værk »Altertavler i Danmark fra den senere Middelalder« (1895) optog han et saare vigtigt, hidtil kun lidet opdyrket Omraade til Behandling og gav derigennem betydningsfulde Bidrag til Udforskningen af Overgangen fra Sengotik til Renæssance i vor Billedkunst; i et Par mindre Afhandlinger, henholdsvis om Krucifikset i Herlufsholm Kirke (Tidsskrift for Kunstindustri, 2. Rk., IV, 1898) og om et Drengeportræt af Hans Knieper (Historisk Tidsskrift, 6. Rk., IV, 1892—94) gjorde han Lodskud i det store Stof, der skulde blive hans hjemlige Speciale i den følgende Menneskealder. Sit intime Kendskab ogsaa til den italienske Ungrenæssances kunstneriske Kultur lagde han for Dagen i »Florentinske Kunstnere. Fra Giotto til Fiesole« (1897), et Fragment af et større Skrift, der blev planlagt og delvis udarbejdet under et langt Studieophold i Italien. Saaledes forberedt ved indgaaende Granskning af hjemlige Monumenter og omfattende Kendskab til Udlandets forbilledlige Kunstværker kunde B. da ligeledes 1897 forelægge sit banebrydende Arbejde »Renaissancen og Kunstens Historie i Danmark«, for hvilket han erhvervede den filosofiske Doktorgrad. I Forordet til denne Afhandling erklærede han det som sin Hensigt engang at levere en samlet Fremstilling af Kunstens, 3: Arkitekturens og Billedkunstens Historie i Danmark fra de ældste Tider til Nutiden, en Plan, der for en væsentlig Del har været bestemmende for hans senere Forfatterskab. Straks efter sin Disputats fik B., der allerede tidligere havde vikarieret ved Antiksamlingen og været Assistent ved Rosenborgsamlingen, fast Tilknytning til dansk Museumsvæsen, idet han 1897 blev Inspektør ved Den kgl. Afstøbningssamling, hvis store og for sin Tid fortræffelige Katalog, der har en Haandbogs Karakter, han udarbejdede 1902—04. Men ogsaa den højere Undervisning har lagt Beslag paa hans Arbejdskraft. Siden Efteraaret 1896 holdt han i nogle Aar regelmæssigt Forelæsninger paa Kunstakademiet, siden

1897 læste han som Privatdocent ved Universitetet og holdt samtidig stærkt besøgte Øvelser i Afstøbningssamlingen, ligesom han gennem en Aarrække underviste paa Statens Lærerhøjskole i sit Fag. Endelig overtog B. 1909 den Lærestol i Kunsthistorie ved Universitetet, der havde staaet ubesat siden Jul. Langes Død 1896. I Sammenhæng med denne pædagogiske Virksomhed besørgede han 1897—1901 en forøget (3.) Udgave af Lübkes Kunsthistorie, der oprindeligt var tilrettelagt af Lange, og udsendte 1911 »Verdenskunstens Historie i Grundtræk« (2. Udg. 1919). — B.s videnskabelige Produktion i Aarhundredets første Tiaar har dels omfattet Danmarks senmiddelalderlige Kunst, dels Samtidens Kunst. Tilskyndet af Hans J. Holm foretog han en grundig Undersøgelse af dansk Herregaardsarkitektur i 16. Aarh., hvis Resultater han nedlagde i Teksten til det store Opmaalingsværk, foretaget af Akademiets Elever, der 1904 udkom under Titelen »Danske Herreborge«. N. A. skrev han om Aarhus Domkirke i Værket »Aarhus«. 80'ernes og 90'ernes danske Maleri fortolkede han med levende kunstnerisk Forstaaelse i den af Karl Madsen redigerede »Kunstens Historie i Danmark« (1901—07), og i Festskriftet »Københavns Raadhus« (1908) gav han en indgaaende historisk og æstetisk Vurdering af Martin Nyrops Hovedværk. Endelig har B. i disse Aar jævnlig øvet aktuel Kunstkritik i Fagtidsskrifter, og hans planmæssige Opdyrkning af ældre dansk Kunst, der forberedte en samlet Fremstilling, har sat Frugt i adskillige Afhandlinger, saaledes et Par Studier over romansk Stensulptur (i Hist. tidsskrift för Skåneland, II, 1904—08, og Aarbøger för nordisk Oldkyndighed og Historie, 1908). — I Perioden efter 1910 har B.s Forskning først samlet sig om Renæssancekunsten i Danmark, som han i sin Disputats foreløbig havde kortlagt. Efter aarelange Studier i Ind- og Udland kom 1914 »Frederiksborg. Slottets Historie«, et sjælden helstøbt Værk, der har Rang blandt de ypperste Arbejder i dansk historisk Litteratur overhovedet. Til dette grundlæggende Skrift sluttede sig 1921 den skarpsindige bygningshistoriske Monografi »Uraniborg og Stjerneborg« (sammen med Charles Christensen). Endelig har B. videreført sine Undersøgelser over tidligmiddelalderlig Billedkunst og 1919 givet den første videnskabelige Redegørelse for vore romanske metaldrevne Alterprydelers Alder og Stil (i Tidsskrift för konstvetenskap). 1924 kunde han da udsende 1. Bind af sin »Danmarks Kunst«, omfattende Oldtiden og den ældre Middelalder, der 1927 efterfulgtes af et Bind om Gotikken —, Arbejder, der er baaret af Forfatterens grundfæstede Lærdom, præget af hans altid aabne kunstneriske Medfølelse og belyst af

hans dybe Fortrolighed med gammel dansk Aandskultur. Særlig fortjenstfuld er Behandlingen af vore Kalkmalerier, idet det store Stof her for første Gang er gjort til Genstand for en samlet, rent kunsthistorisk Vurdering. Som Forstudier til Bindet om Danmarks Kunst i Renæssancen kom 1930 en Afhandling om Hans von Dieskau og Danmark (Aarbøger for nordisk Oldkyndighed) og 1932 »Renæssancens Portrætmaleri«. B., der siden Carl Jacobsens Død 1915 var Direktør for Den kgl. Afstøbningssamling indtil 1933, blev 1924 Medlem af Det kgl. danske Videnskaberne Selskab, 1930 overordentligt Medlem af Kunstakademiet. 1919 stiftede han Selskabet til Udgivelse af danske Mindesmærker og indtraadte 1924 i Direktionen for Ny Carlsbergfondet. Sit Embede som Docent ved Universitetet forlod han 1931. — R. 1924. DM. 1927. — Maleri af E. Zeuthen (1930) og A. Lofthus (1931). Bronzestue af L. Brandstrup (1929).

Selvbiografi i Universitetets Festskr. Nov. 1897, S. 88 f. Universitetets Aarvog 1899—1900, S. 371—75; 1902—03, S. 437—40; 1908—09, S. 480 ff.

Christian Elling.

Beckman, Henrik, 1761—1830, Præst. F. 9. Okt. 1761 i Kbh. (Petri), d. 11. Dec. 1830 i Boeslunde, begr. sst. Forældre: Justitsraad og Raadmand Johan Diderich B. (1715—75) og Elisabeth Dürkop (1727—61). Gift 28. Aug. 1788 i Kbh. (Frue) med Paulina Gustava Maria Engmann, f. 4. Sept. 1767 i Kbh. (Frue), d. 3. Sept. 1831 i Boeslunde, D. af Kammeraad Carl Gustav E. (ca. 1717—82) og Ellen Lorence Lyno (d. 1812).

B. blev Student 1778 fra Herlufsholm. Han var bekendt som en ferm Student og stiftede ved sine litterærhistoriske Interesser Bekendtskab med R. Nyerup og O. Worm. 1782 tog han filologisk Eksamen og blev Alumnus paa Borchs Kollegium. Her udarbejdede han Kommunitetets Historie (»Communitatis regiæ Havniensis historia«, 1785). Den er skrevet paa Latin i annalistisk Form og affattet med stor Flid og Nøjagtighed (jfr. Hist. Tidsskr. 3. Rk., III (1862—64), S. 409). Samtidig var han en ivrig Medarbejder ved 3. Del af J. Worms »Lexicon over lærde Mænd«. Han var den, siger Worm, »som jeg først og frem for alle bør yde min skyldigste Taksigelse, da han med største Beredvillighed og utrættet Flid har gjort sig en Fornøjelse af at samle alle mulige Tillæg og Forbedringer til dette Værks Fuldkommenhed«. Da han imidlertid paa-tænkte at blive Præst, forberedte han sig med mindst mulige Pensum i kort Tid til teologisk Attestats, underkastede sig denne i Slutningen af 1786, og et Par Maaneder efter (1787) sad han som Præst i

Boeslunde ved Skelskør og virkede her til sin Død. Han var en dygtig Embedsmand, men myndig og stridbar; i Aarhundredets Begyndelse maatte han gøre Opbud (jfr. Kirkehist. Saml., I, 1849—52, S. 538). Som Prædikant gik han i rationalistisk Retning og bekæmpede især med Kraft al Slags Overtro. Han efterlod en sjælden fuldstændig Samling af akademiske Lejlighedsskrifter, navnlig indeholdende danske lærdes Biografier. — Marmortavle i Boeslunde K.

Dansk Litt. Tid. 1831, Nr. 1. Iris 1791, IV, S. 172. Aarvog for Hist. Samfd. for Sorø Amt, II, 1913, S. 110, 115, 117 ff., 123.

A. Jantzen (Bjørn Kornerup).*

Beeken, Hartman, 1743—81, Billedhugger. Døbt 1. Okt. 1743 i Kbh. (Helligg.), d. 17. Juni 1781 sst., begr. sst. (Nic.). Forældre: Skomager Johan Peter B. (1714—55) og Barbara Marie Hansdatter Bang. Ugift.

B. besøgte Kunstakademiet 1758—65, mens Leclerc og Saly var Professorer i Billedhuggerkunst, og paavirkedes navnlig stærkt af den sidstnævnte. 1764 fik han den lille og 1765 den store Guldmedaille og derefter 1768 Akademiets Rejsestipendium for seks Aar. Han rejste først til Paris, hvor han i Juli 1769 blev indskrevet ved Akademiet, anbefalet af Cochin, og opholdt sig der i det mindste Aaret 1770 ud. Derefter drog han til Rom, hvor han forblev i syv Aar, halvtredie Aar ud over sin Stipendietid. Fra Rom leverede B. Ornamenttegninger hjem til Kunstakademiet og var meget virksom som Portrættegner, hvorom en Række Tegninger — navnlig forestillende Damer —, som han efter sin Hjemkomst udstillede paa Salonen 1778, er et Vidnesbyrd. I Rom omgikkes han Abildgaard og Sergel, af hvilke den sidste har spillet en stor Rolle for ham. Flere af de Smaagrupper, som B. efter sin Hjemkomst modellerede for Porcelænsfabrikken, er ikke tænkelige uden Kendskab til Sergels Kunst. — Efter at være vendt hjem blev B. agreeret ved Akademiet, men naaede aldrig at præsentere dette sit Medlemsarbejde; han blev de sidste Aar meget benyttet som Portrættist. Beskednere Fordringer tilfredsstillede han ved smaa Blyants- og Rødkridtstegninger, men den største Betydning fik han dog gennem en Række Buster af Tidens kendte Mænd. Hans Karakteristik af disse er skarp, undertiden maliciøs, men oftest dog med en sympatisk Understrøm. Højst naar han sikkert i Busten af Johannes Ewald, men ved Siden af denne maa nævnes Busterne af Otto Thott, Hielmstjerne, Wiedewelt, Chr. J. Berger og Arveprins Frederik som de betydeligste. Paa Kunstakademiet fandtes

tidligere Buster af Hertug Ferdinand af Braunschweig og Luxdorph, men de er forsvundet. Desuden har B. udført nogle allegoriske Barnebuster, smaa Pibelpersportrætter af Kongefamiliens Medlemmer samt nogle Smaagrupper og Figurer til den kgl. Porcellænsfabrik. Den fortrinligste af disse er Brændtlersgruppen af »Syndefaldet« (Kunstmuseet). Ved sin Død efterlod B. under Arbejde en stor Marmorbuste af Kong Frederik V., bestilt af Enkedronning Juliane Marie. Den fuldførtes under Wiedewelts Opsyn af hans Elev Kindgreen og staar nu i Botanisk Haves Væksthus. — Ved B.s pludselige Død blev en meget lovende Kunstnerbane afbrudt. Som Elev af Saly og det franske Akademi staar han som den elegante franske Klassicismes eneste betydelige danskfødte Repræsentant, og hans Smaaskitser vidner om, at han, hvis større Opgaver med Aarene var blevet ham overdraget, sikkert vilde have skaffet sig en fremragende Position. — Fotografi af Tegning paa Fr.borg.

T. Oppermann: *Kunsten i Danmark under Frederik V. og Christian VII.*, 1906, S. 90 ff. G. Nygaard: *Ewald Portrætter*, 1919, S. 20, 45. V. P. Christensen i *Kunstmuseets Aarsskrift* 1919, 1920, S. 109 ff. V. Thorlacius-Ussing sst. 1929—31, 1931, S. 244—52. V. P. Christensen: *Danish porcelain and its artists in the 18th century* i *The Connoisseur*, 1922. L. Réau: *Histoire de l'expansion de l'art français, Pays scandinaves*, 1931, S. 274 f.

V. Thorlacius-Ussing.

Been, Charles Arnold, 1869—1914, Kunsthistoriker. F. 14. Marts 1869 i Kbh. (Garn.), d. 4. Jan. 1914 paa Rigshospitalet sst., Urne nedsat paa Garn. Kgd. Forældre: Kgl. Hofurtekræmmer Jens Frederik Christian B. (1828—91) og Georgine Frederikke Modeweg (ca. 1839—94). Ugift.

Student 1887 fra Borgerdydskolen paa Østerbro begyndte B. at forberede sig til Skoleembedseksamen (Historie), men økonomisk uafhængig og opfyldt af en — ganske ugrundet — Mistillid til sine Kundskaber opgav han efter seks—syv Aars Studium helt at tage Eksamen, en Beslutning, der blev ret skæbnsvanger for ham, da den i ikke ringe Grad øgede den Mangel paa Selvtillid, der hindrede hans rige Evner i at komme til deres Ret. Opvokset som han var i et velstaaende Hjem, havde han ved Siden af sit Universitetsstudium kunnet dyrke den Interesse for Kunst og Kunstindustri, der var ham i Kød og Ben, og 1893 ansattes han som Sekretær ved det nyoprettede Kunstindustrimuseum. Hans alt da ikke ringe Viden, hans sikre, gennemkultiverede Smag og næsten pertentlige Ordenssans gjorde ham som skabt til denne Stilling, og i Museets første Tid var han dets Leder, Pietro Krohn, en fortrinlig Støtte.

Efterhaanden kønedes dog Forholdet, og da han følte sig tilsidesat og overflødig og tilmed var blevet noget svagelig og hypokonder, tog han sin Afsked 1905. Et Tilbud fra Museets nye Direktør, Emil Hannover, om at overtage Pladsen som Bibliotekar afslog han. Et Par Aar var han kunstnerisk Medarbejder ved »Berlingske Tidende«, men ogsaa denne Stilling, for hvilken han havde udmærkede Forudsætninger, opgav han hurtig (1913), og levede siden helt som Privatmand optaget af sit Hjem, hvor hans Skønhedsglæde uhindret kunde udfolde sig, og af sine Studier og Samlinger, af hvilke den meget betydelige Samling af Gengivelser af Blade med danske Kunstnerportrætter som testamentarisk Gave overgik til Fr.borgmuseet. Sær og hypokonder kunde han virke, men de, der rigtig kendte ham, vidste, at bag alt dette skjulte sig et fint og elskeligt Menneske. Kun i ringe Grad har B.s omfattende Viden sat sig Spor i Litteraturen. Foruden nogle Tidsskriftartikler udgav han 1902—03 »Danmarks Malerkunst«, hvor Biografierne og det udmærkede Billedmateriale helt skyldes ham, medens de kunsthistoriske Indledninger efter hans Anmodning blev skrevet af Emil Hannover. Senere udgav han efter Opfordring 1911 den bekendte Samler Murmester J. W. Frohnes efterladte Manuskript om »Danske Fajancer« i forkortet og bearbejdet Skikkelse. — Mindebænk ved Strandmøllen 1916, udført af A. Clemmensen og A. Bundgaard. — Tegninger af L. Find paa Fr.borg.

Berlingske Tid. 5. Jan. 1914. Politiken 6. Jan. s. A. Det danske Kunstindustrimuseums Virksomhed 1913, S. 44 f. Det danske Kunstindustrimuseum i de første 25 Aar, 1920, S. 19, 40 f.

M. Mackeprang.

Been, Hans Nielsen, 1646—1708, Magister. F. 1646 i Kristianssand, d. 9. Maj 1708 i Kbh., begr. sst. (Frue). Ugift.

H. N. B. blev Student 1667 fra Helsingør, tog teologisk Attestats 1669, filosofisk Baccalaureus-Grad 1670, Magistergraden 1700. Han tilbragte hele sit Liv som studiosus perpetuus, først i lang Tid paa Regensen og siden (vistnok fra 1692) lige til sin Død paa Valkendorfs Kollegium, medens han samtidig i mange Aar var Dekan i Kommunitetet. Han var en af sin Tids mest øvede Disputatorer; fra hans Haand foreligger henved 100 Disputatser over højst forskellige Emner. Mest kendt for Efterverdenen er han paa Grund af de talrige humoristiske Sørgedigte o. l., som hans Død gav Anledning til; Studenterne kappedes om at besyngte det rene, ubesmittede Liv, der var ført af denne originale Person, som ellers var en saa karakteristisk Repræsentant for sin Tids akademiske Væsen.

Journal f. Politik, 1820, II, S. 48 f. Hesperus, VIII, 1823, S. 527 ff. Momus, 1824, S. 185 ff. Kirkehist. Saml., VI, 1867—68, S. 775 f. H. J. Helms: Valkendorfs Kollegium, 1917, S. 118 f., 135—38. Francis Bull: Norges litteratur fra reformationen til 1814, 1928, S. 168 f.

H. F. Rørdam (R. Paulli).*

Beenfeldt, Militær- og Godsejerslægt, der optræder første Gang i Danmark med nedenn. Kommandant Poul B. (1610—76) og Oberst Joachim B. (f. ca. 1612), som maaske er Brødre og efter en usikker Tradition Sønner af en vis Sigismund B., der skal have været General. Poul B.s Søn Claus B. (ca. 1643—76), blev 1674 adlet med Navnet Løvenchrone; han efterlod kun en Datter. Oberst Joachim B. havde flere Børn, af hvilke den yngste, nedenn. Generalløjtnant Christopher Poul B. (d. 1750), var ugift, medens den ældste Søn Claus B. (1648—1728) havde fem Børn. Hans yngste Søn var nedenn. Generalløjtnant Herman Frederik B. (1687—1761) til Lammehave, der 1759 blev adlet. Hans Efterslægt uddøde paa Mandssiden allerede 1801 med hans nedenn. Søn Godsejer Frederik Ludvig Christian B. (1741—1801). — For nedenn. Portrætmaler Ulrich Ferdinand B. (1714—82) er der ikke fundet Tilknnytning til denne Slægt.

Danmarks Adels Aarbog, XXXVI, 1919, S. 461—64. Personalh. Tidsskr., 4. Rk., III, 1900, S. 213—20.

Albert Fabritius.

Beenfeldt (Bendfeldt), **Christopher Poul**, d. 1750, Officer. D. 5. Nov. 1750 paa Frederikssten. Forældre: Oberst Joachim B. (f. ca. 1612, gift 2° 1662 med Christine Ütrig, Enke efter Løjtnant Hartvig Ü.) og Magdalene (Margrethe) Reventlow. Ugift.

B. skal have begyndt sin Løbebane som menig Rytter i dansk Tjeneste. Han maa være kommet til Danmark før 1676, indkaldt af Farbroderen Poul B. (s. d.), men udnævntes først 1701 til Løjtnant i 2. jyske Rytterregiment, i hvilket han tjente i engelsk-hollandsk Sold under Kampene i Brabant, saaredes 13. Aug. 1704 ved Höchstädt, 23. Maj 1706 ved Ramillies. En Maaned efter sidstnævnte Slag blev han Kaptajnløjtnant og i Sept. s. A. Ritmester ved 4. jyske Rytterregiment, der ogsaa var i Brabant. Under det videre Felttog synes han at være avanceret nogle Grader, men hjemkommen til Danmark ansattes han 1714 ved Livregiment Ryttere i en i Forhold hertil lavere Grad som Sekondmajor. 1718 blev han Oberstløjtnant, 1729 Oberst. Tre Aar senere blev han forsat til Norge som Chef for et Dragonregiment. 1740 blev han Generalmajor, 1749 Kommandant paa Frederikssten (Halden) og s. A. Generalløjtnant.

P. F. Rist (Rockstroh).*

Beenfeldt, Frederik Ludvig Christian, 1741—1801, Godsejer. F. 19. Juli 1741 paa Lammehave, d. 21. Aug. 1801 paa Serritslevgaard, begr. i Nebel ved Horsens. Forældre: Oberst, senere Generalmajor Herman Frederik B. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 25. Okt. 1765 i Horsens med Elisabeth Catharina de Lichtenberg, døbt 30. Nov. 1743 i Horsens, d. 4. April 1807 sst., D. af Etatsraad Gerhard (Gerdt) Hansen de L. til Bidstrup (1697—1764) og Bodil Hofgaard (1711—95).

B. blev 1753 Kornet ved 3. jyske Rytterregiment, 1754 Løjtnant, 1759 Ritmester, 1768 Sekondmajor, 1775 Premiermajor, 1779 Oberstløjtnant og blev 11. Febr. 1785 afskediget. 19. Dec. 1788 udnævntes han til Landstaldmester for Jylland. Ved sit Giftermaal var han 1765 blevet Ejer af Serritslevgaard, og det var i Kraft af denne Stilling, at han senere skulde komme til at optræde som Agrarpolitiker. Anonymt udgav han 1773 »Forslag til en Land-Værns Indretning i Danmark« med Krav om den danske Krigsmagts Forøgelse og om en Slags almindelig Værnepligt. Under Navn offentliggjorde han 1787 »Samtale mellem trende danske Jordegodsejere angaaende nogle af de nye Skrivter i Landboesagen, i Særdeleshed Hr. Conferentsraad og Generalprokurør (O. L.) Bangs Afhandling om Bondestanden i Dannemark« (1786). Dette Indlæg i Diskussionen om Landboreformerne er et af de betydeligste fra konservativ Side. Det anerkendes her, at Bondestandens Kaar trænger til Forbedring, og at der findes »nedrigttænkende« Godsejere; men samtidig hævdes, at hverken Stavnsbaand, Hoveri eller Tiendeydelse in natura behøver at medføre Tryk eller Trældom for Bønderne, der ikke vil kunne have nogen Glæde af at blive Selvejere eller overhovedet, efter det Trin, hvorpaa de endnu staar, af at faa mere Frihed, end de allerede har; det fremhæves ogsaa, at den nedsatte Landbokommission har faaet kgl. Ordre til at respektere »Jorddrottens lovlige Ejendomsrettigheder«. Da Reformerne kom til at gaa paa tværs af den Tankegang, som B. saaledes havde forfægtet, blev han i sin Harme herover sammen med Tønne Lüttichau Fører i de jyske Godsejeres Protestbevægelse. B. affattede den danske Adresse, der 1790 blev overleveret Kronprinsen. Den svarede ganske i Indhold til den oprindelige, paa Tysk affattede Adresse, der samtidig overraktes Landgrev Karl; men det blev dog anset for kompromitterende, da det ved en af Chr. Colbjørnsen foranlediget Undersøgelse blev godtgjort, at B. paa egen Haand havde overført og kopieret en Del af de 103 Navne, der fandtes under den danske saa vel som under den tyske Adresse (14 Underskrivere benægtede i deres Angst for Regeringen at have

givet Fuldmagt til en saadan Overførelse). B. fik i den Anledning tilkendegivet Kongens Mishag og maatte ifølge kgl. Resolution bøde 2000 Rdl. Modsat sin Fælle Lüttichau undlod han at stampe mod Brodden, men han hævdede dog efter Sagens Afgørelse offentlig og frimodigt baade for sig selv og Lüttichau, at de havde haft den tilstrækkelige Fuldmagt til at benytte de paagældende Mænds Underskrifter, saaledes som det var sket. B. var sikkert nok en velmenende Mand med Samfundsfølelse, og hans Personlighed bør ikke være hjemfalden til nogen Fordømmelse, fordi hans Anskuelse om en stor Sags rette Løsning blev i saa høj Grad gendrevet ved selve den historiske Udvikling. Ifølge hans og hans Hustrus Testamente af 25. Nov. 1800 (konfirmeret 31. Juli 1807) stiftedes af deres efterladte Formue et Fideikommis til Fordel for Horsens By og forskellige Landkommuner. — Mindestøtte paa Nebel Kgd.

Edv. Holm: Kampen om Landboreformerne i Danmark 1773—91, 1888. Samme: Danmark-Norges Historie 1720—1814, VI, 1, 1907.

Hans Jensen.

Beenfeldt, Herman Frederik, 1687—1761, Officer. F. Sept. 1687, d. 24. Sept. 1761, begr. i Herringe K. Forældre: Regimentskvartermester, senere Ritmester Claus B. (1648—1728) og Anna Cathrine v. Hatten (ca. 1648—1741). Gift 1° 25. Juni 1721 paa Lammehave med Maria Elisabeth v. Pogrell, f. ca. 1687, d. 1734 paa Lammehave, D. af Oberst Henning Mathias v. P. (1651—1701, gift 1° med Maria Elisabeth Pentz, d. 1686, 3° med Eleonore Elisabeth Offenbergh, d. 1697 el. 99) og Dorthe v. Ahnen. 2° 1735 med Baronesse Ide Dorthea Guldencrone, f. 15. Aug. 1713 paa Urup, d. 21. Maj 1746 paa Lammehave, D. af Baron Jørgen G. (1681—1714) og Vibeke Dorothea Gersdorff (1687—1720, gift 2° med Stiftamtmand Gotfred v. Pentz, 1672—1726).

B. var 1706 menig Rytter ved Faderens Kompagni af Jørgen Rantzaus Rytterregiment i Brabant. 1709 blev han Kornet, 1710 Løjtnant. 1711 synes han som Generaladjutant hos Brigadér Christian Juel at være vendt med denne tilbage til Danmark, hvor han n. A. blev Generaladjutant hos Generalmajor Brockdorff. 1716 blev han Ritmester, 1720 Major i 5. jyske Rytterregiment, 1729 Oberstløjtnant, 1735 Oberst, 1751 Generalmajor og 1758 Generalløjtnant. 5. Okt. 1759 optoges han i Adelsstanden efter 54 Aars Tjeneste i Hæren. — Med sin første Hustru kom han i Besiddelse af Lammehave, som Datteren Eleonore Elisabeth, gift med Oberstløjtnant J. C. Körbitz, arvede. — Hv. R. 1759.

P. F. Rist (Rockstroh).*

Beenfeldt (Bentfeldt), **Poul**, 1610—76, Officer. F. Jan. 1610, d. 26. Maj 1676, begr. i Nicolai K., Kolding. Forældre: mulig General Sigismund B. og Ulrikke v. Wangenheim. Gift ca. 1640 med Margrethe Fischer, f. ca. 1620, begr. 27. Okt. 1681 i Kolding.

1638 var B. Løjtnant i Paul Sehesteds hvervede Regiment Fodknægte, 1642 Kaptajn. 1644 var han Kaptajn i Oberstløjtnant Friedrich Rantzaus jyske Regiment. I Marts s. A. nedhuggede han ved Aabenraa et større Kommando svenske Ryttere og deltog senere s. A. i Ekspeditionen mod Riberhus og Haderslevhus. Om Sommeren s. A. havde han opstillet et Kompagni i Rauchhaupts hvervede Regiment, men vendte derpaa tilbage til Jyske Regiment. 1645 blev han Oberstvagtmester (Major) og beordredes i Febr. med en hollandsk Fregat fra Middelfart til Als for at føre alle Skuder bort herfra. 1646 blev han Oberstløjtnant over det nyoprettede jyske Regiment, der var udskrevet i Aarhus og Ribe Stifter, og da dette ophævedes, fik han 1648 Kommandoen over en Eskadron af Axel Urups gamle jyske Regiment. Samtidig fik han overladt Gaarden Nygaard i Øster Starup. Ved Reduktionen 1651 afskedigedes han, men ved Hærudvidelsen 1655 blev han Oberstløjtnant over et Regiment af Ribe Stifts udskrevne Landeværnsmænd »af bedste courageux Bønder til at sekundere hastig Frederiksodde med, om noget kom paa«. I Juli 1657 fik han Kommandoen over gamle jyske Infanteriregiment, men kommanderede i dette Aars Felttog Rigsmarskens kombinerede Infanteri- og Dragonregiment, som han havde hvervet sammen med Eiler Holck. I Juni s. A. havde han faaet Patent som Oberst. I Aug. stod han i Krempe og ilede herfra Oberstløjtnant Wackerbarth til Hjælp ved Krückau, men baade han og W. toges til Fange. I Maj 1658 blev han Chef for Ribe og Aarhus Stifters Udskrivning (»det gamle jyllandske Regiment til Fods«) og i Aug. s. A. Kommandant paa Kronborg, som han overgav efter tre Ugers Belejring i Sept. 1658, da Værkerne og Slottet, der i Forvejen var i daarlig Stand, havde lidt betydeligt ved Beskydning, og efter at de svenske Løbegrave var ført frem over den vaade Grav. Medvirkende Aarsager var Jalousi mellem Officererne og Uro og Mytteri i den alt for svage Besætning; men B. havde Ordre (af 8. Aug.) til kun at overgive sig med Kongens personlige Tilladelse. En Tid holdtes B. fangen af Svenskerne i Middelfart, hvorfra han i Okt. ansøgte Frederik III. om at maatte overtage sit gamle jyske Regiment og supplere det med fire Kompagnier. Da han blev frigivet, drog han til Lübeck. I Danmark sattes han under Tiltale og dømtes (fraværende) af en Krigsret i Kbh. 10. Sept. 1659 fra Ære og Gods

samt til at miste Livet ved Sværdet. Ved Ministrenes, de fremmede Gesandters og Hans Schacks Mellekomst skænkede Kongen ham Livet, mod at hans Slægt forlod Landet, og hans beslaglagte Formue anvendtes til Hvervninger. Efter Indsendelsen af et i Lübeck udarbejdet udførligt Forsvarsskrift fik han atter Lov at vende tilbage til Danmark, hvor han senere fik Pension af Dren-derupgaard i Vejle Amt. Rigsraad Steen Bille karakteriserede B. som »en rask Soldat og fidell, som jeg formener, og har Kone og Børn her i Riget«. Han er tidligere blevet bedømt noget uretfærdigt for Kronborgs Overgivelse. — Maleri (1674) paa Fr.borg. Epitafium (1678) i Nicolai K., Kolding.

K. C. Rockstroh: Udviklingen af den nat. Hær, I, 1909. S. A. Sørensen i Dsk. Mag., 5. Rk., I, 1887—89. K. C. Rockstroh i Fra Fr.borg Amt 1907.

Rockstroh (S. A. Sørensen).

Beenfeldt, Ulrich Ferdinand, 1714—82, Portrætmaler. F. 25. Nov. 1714 i Kbh. (Helligg.), d. Natten mellem 19. og 20. Okt. 1782 sst., begr. sst. (Nic.) Forældre: Skrædder Hans Jacobsen B. og Birgithe Malene Jensdatter. Gift 1° antagelig Nov. 1744 i Kbh. (Nic.) med Anna Catharina Elisabeth Göbel, døbt 7. Febr. 1714 i Kbh. (Tysk ref.), d. 1. Dec. 1761 sst., D. af Farver Johan Georg G. (d. 1752) og Cathrine Maria Schulz. 2° 6. Nov. 1762 i Kbh. (Nic.) med Lovise Sophie Jantzen, f. 28. Juli 1738 i Nyborg, d. 1. Okt. 1811 i Kbh. (Garn.), D. af Raadmand og Postmester i Nyborg Abraham J. (1697—1759) og Anna Suzanne Rosbeck (1701—53).

Man ved intet om B.s Ungdomshistorie og Uddannelse; det ældste kendte Arbejde af ham er fra 1747, men allerede kort efter er han kommet i Forbindelse med Hoffet, og 1749 fik han Betaling af en Hofkasse for et Portræt af Kongens Søster, Prinsesse Louise, 1762 for et af dennes Broderdatter og Navne og n. A. for Maleriet af en Prins, enten det nu er Kronprinsen eller hans Broder eller, som andetsteds angivet, den afrikanske Prins Clas fra Mongo. Paa Vemmetofte hænger et Billede af B. af Prinsesse Sophie Magdalene (1761), og han skal ogsaa have malet Dronning Caroline Mathilde. Han fandt hurtig Anvendelse baade inden for Hof- og Højadel og inden for Borgerskabet. Paa Fr.borg findes følgende Portrætter af ham: Grev F. L. Danneskiold-Laurvigen (Olieminiature, 1763), H. A. Brockenhuus (1767), C. M. Rottbøll (1770), Overpræsident v. d. Lühe (1773), Marie Christine Schiønning, f. Nægler (1773), det posthume Portræt af H. A. Godiche (1774) og dennes Hustru (1774) og Overhofmesterinde v. d. Lühe (1777). Paa Vemmetofte findes foruden ovennævnte et fortrinligt Billede

af E. v. Linstow (1763). — B. er ikke stor som Kunstner, men hans Farver er ikke ubehagelige, om end lidt tørre; med største Nøjagtighed gengives alle Detailler i Dragt og Accessorier; sjælelige Egenskaber formaar han derimod næppe at karakterisere, men Ligheden har han sikkert truffet. — Selvportræt (fra 1775) i Familiens Eje.

O. Andrup.

Beengjærd, se Berengaria.

Beermann, Friedrich Heinrich Andreas, 1814—95, Forstmand. F. 26. Jan. 1814 i Lassahn i Lauenburg, d. 16. Dec. 1895 paa Frbg., begr. i Egebjerg, Odsherred. Forældre: Førster paa Grevskabet Stintenburg Carl Heinrich Christian B. (1781—1838) og Eleonora Maria Elisabeth Seeger (1789—1846). Gift 25. Okt. 1843 med Caroline Louise Kayser, f. 6. Maj 1814 i Klausthal, d. 28. Sept. 1895 paa Frbg., D. af Førster Carl Wilhelm K. og Augustine Wilhelmine Dörel (f. 1786).

B. lærte Skovbrug hos Faderen i Lauenburg og derefter 1831—34 i Harz, tog Forsteksamen i Klausthal og var en kort Tid ansat i Bøhmen, men da der var indrettet en Forsteksamen i Kbh., begav han sig hertil og blev Forstkandidat 1837. De følgende Aar var han beskæftiget paa forskellig Maade i Rentekammeret, ved Forstundervisningen og i det praktiske Skovbrug. 1851 blev han Skovrider paa Flensborg Distrikt og 1860 Overførster for den nyoprettede slesvigske Inspektion. I denne vanskelige og meget omfattende Virksomhed udfoldede han stor Dygtighed og blev efter Opfordring fra den danske Regering i sin Stilling indtil 1867, da han fik sin Afsked paa Edsspørgsmaalet. S. A. blev han Skovrider paa Odsherred Distrikt, som han bestyrede til 1890. Foruden som den dygtige Praktiker er han kendt gennem nogle forstlige Afhandlinger. — Jagtjunker 1841. Forstraad 1856. Forstmester 1862. — R. 1857. DM. 1869. K.² 1890.

A. Oppermann: Bidrag t. d. danske Skovbrugs Historie, 1887—89. D. C. E. Krohn i Forst-Tid., Febr. 1896. Deutsches Geschlechterbuch, XXIX, 1916, S. 35 f.

A. Oppermann (C. Syrach Larsen).*

Begtrup, Gregers Otto Bruun, 1769—1841, Landøkonom. F. 6. Okt. 1769 i Vistoft ved Æbeltoft, d. 13. Maj 1841 i Kbh. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Provst, Mag. Erik Gjørup B. (1713—86) og Christine Augusta Bruun (1727—87). Gift 29. Okt. 1799 i Kbh. (Frue) med Christiane Maria Møller, f. 24. Dec. 1772 i Kbh. (Frue), d. 30. Sept. 1854 sst. (Frue), D. af Brygger Lars M.

(1717—93, gift 1° med Kirsten Jørgensdatter, d. 1763, 2° med Lovise Julius Davidsdatter Schultzer, d. 1771) og Christiane Kirstine Gjerløff (1754—1811).

Faderen hørte til 18. Aarh.s praktisk interesserede og dygtige Præster, var en Foregangsmand blandt Molboerne for Kartoffel- dyrkning, højere Havebrug og forbedret Sædskifte og optraadte ligeledes som Skribent, bl. a. med land- og nationaløkonomiske Indlæg i »Danmarks og Norges økonomiske Magasin«. Skønt Sønnens Interesser skulde gaa i lignende Retning, kan han vist ikke have modtaget megen direkte Paavirkning fra sit Hjem. Kun fem Aar gammel blev han, den yngste af femten Helsøskende, antaget som Søn af sin Svoger, daværende Rektor i Horsens Joh. Henr. Tauber (s. d.), og kom snart med denne Plejefader til Odense, hvorfra han dimitteredes til Universitetet 1787. Han blev cand. theol. 1791 og drog 1793 som Hovmester for den unge Grev Knud Bille Schack til Giesegaard til Universitetet i Kiel, hvor han selv 1795 tog den filosofiske Doktorgrad paa en Afhandling om Overensstemmelsen mellem den praktiske Fornufts Grundsætninger og Kristi Morallære. Samme Foraar tiltraadte han, med Støtte af det Rosenkrantz'ske Stipendium for Teologer, den Studierejse, der førte ham over i det teoretiske Landbrug. Han kom til Jena og Göttingen, besluttede sidstnævnte Sted at ofre sig for »Landøkonomien«, drog derefter i Foraaret 1796 langs Rhinen til Schweiz, derfra til Paris, hvor han opholdt sig i ni Maaneder, over Belgien og Holland endelig — i Foraaret 1797 — til England, paa denne Tid, som B. selv har udtrykt det, »det vigtigste Land for den menneskelige Industri«, ogsaa og ikke mindst inden for Landbruget. B. søgte og fandt Vejledning hos de berømteste engelske Landbrugsekspertter, baade John Sinclair og Arthur Young, kunde et Par Maaneder igennem opholde sig paa en Gaard i Suffolk, gennemrejste i øvrigt betydelige Dele af Landet og lærte navnlig Syd- og Midtengland at kende. Han havde under hele Udenlandsrejsen det teologiske Legat, desuden en aarlig Pension fra Grev Schack, Giesegaard, og til Englandsturen 300 Rdl. fra Fonden ad usus publicos. I Jan. 1798 kom han tilbage til Kbh., begyndte 1. Maj s. A. som Privatdocent at læse over Landøkonomi, var fra 1801 til sin Død Universitetets første — og sidste — Professor i dette Fag med den særlige Opgave at bibringe de vordende Embedsmænd, ikke mindst Teologerne, nyttige Kundskaber om Landets Hovederhverv; 1810 bestemtes det, at om end teologiske og juridiske Kandidater vel ikke skulde have nogen ligefrem Pligt til at høre ham, skulde der ved deres Ansættelse paa Landet tages

Hensyn til Attester fra ham om deres Fremskridt i Landøkonomiens Studium. En Tid var B. Ejer af Løvegaard i Vestsjælland. — Det var Indtrykkene fra England, der blev bestemmende for B.s Syn paa baade landbrugsfaglige og sociale Forhold; han begejstredes, som senere Grundtvig, over Englændernes »borgerlige Frihed«, hvori han fandt en Forudsætning for deres Landbrugs høje Stade, og de engelske Farmeres Kultur og Dygtighed blev ham et Forbillede for, hvad der skulde naas i Danmark. B.s første Universitetsforelæsninger drejede sig om det engelske Landbrug, og 1800 udkom hans »Bemærkninger om det engelske Landbrug«, et ret omfangsrigt Skrift. Ligeledes i Tilknytning til sit Forelæsningsarbejde udgav han i de følgende Aar en Række Skrifter om danske Forhold: »Beskrivelse over Hovedgaardene i Sjælland«, 1. og 2. Hæfte (1801), »Beskrivelse over Agerdyrkningens Tilstand i Sjælland og Møen«, I—II (1803), »— i Fyn, Langeland, Ærø, Lolland og Falster«, I—II (1806), »— i Nørre-Jylland«, I—III (1808—12) Dette frodige, ved særlig Statsunderstøttelse fremkaldte Forfatterskab fandt megen Anerkendelse i Samtiden og har nu Betydning som Kilde for historisk Forskning. Ogsaa mange Tidsskriftartikler stammer fra B.s Haand, og 1817—22 udgav han »Den oeconomiske Correspondent, et Blad til Landboeres Nytte« (først sammen med Inspektør F. W. Trojel og Konsistorialassessor C. N. Krarup, senere alene). I sine ældre Aar er han blevet træt af at skrive, og som Universitetslærer synes han efterhaanden at have mistet enhver Betydning, hvis han da til at begynde med har haft nogen, hvilket maaske tør antages. Spottende blev det sagt, at han gik rundt med Lygte i Ruinerne af Universitetsbygningen for at finde en Tilhører. Det svækkede selvfølgelig hans Stilling, at hans Fag ikke var et Eksamensfag, og hans Forelæsninger har ikke i sig selv haft nogen tiltrækkende Form; den hele aandelige Udvikling gik i Retning af at fjerne Landbruget fra Akademikernes umiddelbare Interessesfære, som B.s Modstander og Konkurrent optraadte hans statsøkonomiske Kollega, Professor O. C. Olufsen, og hans hele Forhold til Mennesker prægedes af personlig Særhed og de senere Aar ogsaa af en stærk Tunghørhed hos ham. Det maa dog tillige tages i Betragtning, at de Tidsforhold, hvorunder B.s Virksomhed for største Delen faldt, var for økonomisk trange til at byde den rigtige Mulighed for det i sig selv klart tænkte Program, han fra først af havde stillet for sit Arbejde: at lade den videnskabelige Erkendelse paavirke Landbrugets Praksis som den eneste sikre Vej til Fremskridt. Han saa selv en Hindring herfor i den Omstændighed, at den danske Landboret ved sin Omsorg for Bonde-

bedriftens Opretholdelse ikke som det engelske System gav Frihed i Jordens Besiddelsesformer og Sammenlægning; han hørte derfor ligesom J. Chr. Drewsen til de landbrugsinteresserede Mænd, der i Aarene omkring 1820 forgæves krævede en Forpagtnings- og Sammenlægningsfrihed indført i Danmark; ikke mindst herved viste han sig som en ægte Briternes Lærling. — Ved hans Død værdigede kun Bladet »Dagen« ham en kort Nekrolog, der fremhævede, at der nu blev Lejlighed til at spare en Embedspost, som ikke var normeret i den nye Finansplan. Da »Fædrelandet« noget senere udtalte sig for at bevare et Landbrugsprofessorat, var det med Bemærkning om, at Vigtigheden heraf ikke kunde bedømmes efter den Virksomhed, B. havde udfoldet. Et saadant Eftermæle kaster tragisk Skær over en Virksomhed, der dog var begyndt paa meget lovende Maade, og som trods alt ved sin Art og sin bærende Idé om Landbrugsvidenskabens praktiske Betydning peger frem mod en senere Tids lysende Bedrifter inden for dansk Landbrug. — Maleri af Em. Bærentzen.

J. Uldall i Nationaltidende 3. og 10. Nov. 1882. Hans Jensen i Dansk Udsyn 1923, S. 28. Breve i J. Badens Universitets-Journal, IV, 1796, S. 15—24, 68—81; VI, 1798, S. 23—29, i Minerva Juni 1797, S. 273—89 og i Iris og Hebe Juli—Aug. 1797. Fr. Hjort: Slægten Gjerløff, 1904, S. 100—09. Johannes Caroc: Slægten Begtrup, 1932.

Hans Jensen.

Begtrup, Holger Christian, f. 1859, Højskoleforstander. F. 28. Juni 1859 i Birkerød. Forældre: Sognepræst Erik Worm B. (1809—92) og Elisabeth (Elise) Mathiesen (1821—1904). Broders Sønnesøn af G. B. (s. d.). Gift 16. April 1884 i Birkerød med Johanne Lange, f. 4. Aug. 1860 i Kbh. (Pauls), D. af Snedkermester Fridrich Julius L. (1806—75) og Christine Caroline Therkelsen (1819—1905).

Slægtsnavnet B. stammer fra Landsbyen Begtrup paa Mols. B. fik sin første Undervisning i sit Hjem, hvor den senere Skolebestyrer Johan Mantzius (s. d.) var Huslærer. Gennem hans levende Undervisning fik den livlige Dreng med det lette Nemme især stærke Indtryk fra Digtingens og Historiens Verden og blev tidligt ført ind i Grundtvigs historisk-poetiske Betragtning af Menneskelivet; kun tolv Aar gammel skrev han et Digt Grundtvig til Ære. 1872 blev B. optaget i Metropolitanskolen, hvor navnlig Dr. V. Pingel fik Betydning for ham. I Vartov Kirke modtog han levende Indtryk af grundtvigsk Menighedsliv og Salmesang. Han blev Student 1876. I sin Studentertid sluttede han nært Venskab med Jakob Knudsen, og deres Venskab holdt — med Brydninger —

alle Dage. Tidligt i sin Ungdom kom B. i C. Bergs Hjem og blev en ivrig Tilhænger af hans Politik. Ogsaa C. Hostrups Hjem i Hillerød aabnede sig for ham, og ingen af Grundtvigs Præstevener staar B. i saa stor Gæld til som til Hostrup. Som ung Student deltog B. 1877 i et fjortendages Lærermøde paa Askov Højskole, og dette Møde gav ham Indvielsen til hans senere Livsgerning; hans Lyst til at blive Højskolemand øgedes yderligere ved, at han var Tilhører ved det store Højskolemøde i Tivoli i April 1878, og allerede inden han 1880 — knap 21 Aar gammel — blev cand. theol., vidste han, hvilken Gerning han vilde vie sine Evner. Et Aars Tid var han Huslærer paa Fyn, n. A., 1881—82, studerede han frit i Kbh. Han sluttede Venskab med Axel Olrik, og Frugten af hans Studier var bl. a. en Guldmedailleafhandling, »Den forkristelige Religion i Norden« (1883).

Længe havde det været hans Drøm at blive Lærer ved Askov udvidede Højskole; Jakob Knudsen, der allerede var Lærer der, blev Mellemand mellem Ludvig Schrøder og B., og 1882—95 var B. en med Rette overmaade yndet Lærer ved Skolen og skabte sig hurtigt et landskendt Navn som en livfuld og veltalende folkelig Foredragsholder ved Møder rundt om i Landet. 80'ernes stærke politiske Røre greb B. stærkt; han sluttede sig helt og fuldt til Bergs Politik, og ved Delegeretmøder o. a. St. var han en smidig og slagfærdig Talsmand for hans politiske Anskuelse. Ved Bergs Død sagde han Nej til en Opfordring om at blive hans Efterfølger i Koldingkredsen, og senere har han afslaaet lignende Opfordringer ud fra den Betragtning, at han trods sin store Interesse for offentligt Liv ikke ret vilde passe i Rigsdagens daglige Arbejde.

1895 oprettede han Fr.borg Højskole, der snart under hans Ledelse blev en af de største. 1925 overdrog han den daglige Ledelse til sin Søn *Frederik Lange B.* (f. 1896), men deltager stadig i Skolens Arbejde. I hans Forstandertid var Skolen besøgt af henimod 10 000 unge Karle og Piger. B. hører ved sin Uddannelse, ved sin Kærlighed til Gerningen og sin Evne til at røgte den til sit Slægtleds betydeligste Højskolemænd. Det 19. Aarhundredes Aandshistorie blev hans særlige Felt, og er han i Aande, naar kun faa ham i Mesterskab som Fortæller og Fortolker. Hans friske Munterhed og Livsglæde lægger Glans over Skoledagene. Ogsaa sin Foredragsvirksomhed har han fortsat, og han har holdt ikke mindre end ca. 5000 Foredrag. — Foruden denne omfattende Gerning har B. faaet Tid til en betydningsfuld Skribent- og Udgivervirksomhed. Tidligt fordybede han sig i Grundtvigs Levned og Tanker og søgte til utrykte Kilder. En Række Smaaskrifter om

Grundtvigs Liv indtil 1825 gav nye og ukendte Oplysninger, hans Udgave af »Nyaars-Morgen« med Kommentar (1901) og hans Udgave af »Grundtvigs udvalgte Skrifter« i ti Bind (1904—09) viser hans dybe Fortrolighed med Grundtvigs Tanker og Syner. B. er overhovedet Nutidens lærdeste Kender af Grundtvig og en aandfuld Forkynder af hans Anskuelse. Som en Frugt af hans Lærervirksomhed udkom 1909—14 »Det danske Folks Historie i det 19. Aarh.« i fire Bind. Desuden har B. skrevet Biografier af C. Berg (1896), Ludvig Schrøder (1913), Chr. Kold (1916), Jakob Knudsen (1918), udgivet et Bind »Folkelige Foredrag« (1928), skrevet sine Erindringer i to Bind (1929) og har udsendt tre Bind af et Værk om »Dansk Menighedsliv i grundtvigske Kredse« (1931—32) m. m., alt vidnende om hans store Arbejdsevne. — Malerier af Johs. Ottesen (1926) i Privateje og af Johs. Krogh (Jensen) paa Liselund ved Slagelse (1914); Gentagelse af sidstnævnte paa Fr.borg Højskole. Litografi af Harald Jensen (1896).

M. C. Bech: Slægtregister over Familien Mathiesen, 1908. Holger Begtrups Levned fortalt af ham selv, I—II, 1929. Fr.borg Højskoles Aarsskrift, 1924, 1928, 1929. Gads dsk. Mag., Juli—Aug. 1926. Axel Orlriks Breve til Holger B., 1924. Holger B.: Folkelige Foredrag, 1928. Oscar Geismar: Kirkemænd og Digtere, 1930. Holger B.: Jakob Knudsen, 1918. Højskolebladet 2. Sept. 1904 og 28. Juni 1929. Sorø Amtstid. 27. Juni 1929.

Fred. Nørgaard.

Begtrup-Hansen, Theodor Andreas, f. 1880, Læge. F. 1. Febr. 1880 i Aalborg. Forældre: Sognepræst Otto Frederik Begtrup Hansen (1848—1909, gift 2° 1897 med Henriette Marie Vilhelmine Vestergaard, adopt. Löschau, f. 1867) og Nancy Charlotte Isidore Thaning (1846—95). Navneforandring Juli 1913. Gift 1° 10. Nov. 1906 i Aarhus med Julie Johanne Kathrine Gjerstrup, f. 5. Maj 1882 i Glumsø, D. af Lærer Frederik Emil G. (1854—1904) og Johanne Hansen (1852—1915). Ægteskabet opløst. 2° 2. Dec. 1925 i Hobro med Edith Sennels, f. 27. Juli 1895 i Hobro, D. af Manufakturhandler Jens Christian Marius S. (1867—1925) og Elvine Augusta Springborg (f. 1863).

B.-H. blev Student fra Aalborg 1897 og tog medicinsk Eksamen 1905. Hurtigt vakte hans Interesse for Studiet af Tuberkulosen, og han var 1905—10 Kandidat og Reservelæge ved Silkeborg og Vejlefjord Sanatorier, 1911—13 Reservelæge ved Øresundshospitalet i Kbh. Han kom just ind i Arbejdet, da de operative Metoder optoges i Tuberkulosebehandlingen, og til Bedømmelsen af den kunstige Pneumothorax har han, især i sin Disputats (1912) givet væsentlige Bidrag. 1913 blev B.-H. Overlæge ved Silkeborg Tuberkulosesanatorium og fik 1929 Tuberkulosestationen, 1932 Diagnose-

stationen for Skanderborg Amt henlagt under sin Ledelse til Sanatoriet. Han har ydet talrige litterære Bidrag til Diagnosen og især til Behandlingen af Lungetuberkulosen, saavel den operative som Lysbehandling, Sanokrysinbehandling m. m.

Universitetsprogr. Nov. 1912, S. 166 f.

Fr. Lützhoft.

Behagen, Gysbert, 1725—83, Handelsmand. F. 8. Marts 1725 i Hamburg, d. 17. Dec. 1783 i Kbh., begr. sst. (Ty. Ref. K.). Forældre: Vinhandler Anthony B. (1687—1727) og Petronelle Elisabeth Mestecker (1703—78, gift 2° 1732 med den københavnske Handelsmand Joost v. Hemert, s. d.). Gift 9. April 1755 i Kbh. (Ty. Ref.) med Elisabeth Gertrud Wasserfall, døbt 5. April 1731 i Kbh. (Ty. Ref.), d. 9. April 1797 sst. (Ty. Ref.), D. af Købmand Johan Henrik W. (d. 1748) og Catharina Lomberg (d. 1750).

Faderen døde tidligt, og da B. voksede til, gled han naturligt ind i Stiffaderens store Virksomhed. Som Kompagnon i det ansete Handelshus kom han ind i Hovedstadens førende Købmandskredse, blev Grosserer i Kbh. 1760, s. A. Agent med Justitsraads Rang, 1765 Bancokommissær og 1776 Etatsraad. I sin Gaard paa Christianshavn anlagde han 1764 et Sukkerraffinaderi og udfoldede i det hele en livlig merkantil Virksomhed. Inden for Asiatisk Kompagni indtog han en ledende Stilling, blev 1761 handelskyndig Hovedparticipant og indtraadte 1769 i Direktionen. Han var endnu Direktør 1772 og deltog i dette Aars stormende Generalforsamlinger og hidsige Debatter om en ny Oktroj og dermed følgende nye Vedtægter for Kompagniet, men hørte til Minoriteten, som blev fortrængt ved denne Lejlighed. B. optoges 1782 i den danske Adelsstand, og Sønnen bosatte sig i Vestindien, hvor Navnet endnu lever.

C. Nyrop: Niels Lunde Reiersen, 1896, S. 227—34.

Eiler Nystrom.

Behrend, mosaisk Slægt, der 1783 kom til Danmark med Behrend Israel Jochim, der var født i Schwerin ca. 1761 som Søn af Hofjøden Israel Jochim. Han antog Navnet B. som Familienavn, blev 1795 Stadsmægler i Kbh. og senere Agent. Han drev en omfattende Virksomhed som Bankier og Mægler, kastede sig over industrielle Foretagender og Ejendomshandel og skabte sig ved sin Driftighed en anselig Formue. 1806—16 ejede han Alleenberg. Hans Originalitet gjorde ham til en kendt Figur i Datidens Kbh.; han døde 1821. Han var gift tre Gange og var i andet Ægteskab Fader til nedenn. Bogtrykker Carl Jacob B. (1803—46) og til Vekselmægler Israel (døbt 1812 Christian Vilhelm) B. (1793—

1843), hvis Søn var nedenn. Overretsassessor Peter Ludvig B. (1825—83) Denne havde fem Børn, bl. hvilke nedenn. Musikhistoriker Peter William B. (f. 1861), Litterærhistorikeren og Biblioteksmanden Christian Vilhelm B. (f. 1862) og Ekspeditionschef i Overformynderiet Aage Holger B. (f. 1870).

A. H. Behrend: Nogle aktmæssige Oplysninger om Agent Behrends Liv, 1915.
J. Davidsen: Fra det gamle Kongens Kjøbenhavn, I, 1880, S. 364—69.

Albert Fabritius.

Behrend, Carl Jacob, 1803—46, Bogtrykker og Forfatter. F. 23. Okt. 1803 i Kbh. (Mos.), d. 11. Sept. 1846 sst. (Petri), begr. sst. (Ass.). Forældre: Agent og Stadsmægler i Kbh. Israel Jochim B. (ca. 1761—1821, gift 1° 1783 med Dorothea (Deicke) Mariboe, 1762—91, 3° 1819 med Ane Tobia Mannesen, ca. 1784—1873) og Jeanette Hirsch (ca. 1764—1816). Gift 9. Sept. 1827 i Berlin (Domkirken) med Caroline Wilhelmine Bremer, f. 28. Juni 1805 i Berlin (Jer. K.), d. 30. Juli 1872 i Kbh. (Petri), D. af Typograf Johann Heinrich Wilhelm B. (Braemer) (d. 1823) og Dorothea Louise Lehmann.

B. stod i Lære i det Brünnich'ske Bogtrykkeri i Kbh., rejste 1820—26 som Typograf i Tyskland og Frankrig og oprettede 1827 et Bogtrykkeri i Kbh. Dette var efter Datidens Forhold meget moderne indrettet, væsentlig efter fransk Mønster, og flere veltrykte Bøger udgik derfra, men 1831 maatte B. standse, og Kreditorerne solgte hans Materiel. For Resten af sine Midler købte han derefter et lille Trykkeri, og efter at have haft til Huse med dette forskellige Steder i Kbh. nedsatte han sig 1839 som Bogtrykker og Visedigter i Poeternes klassiske Gade Aabenraa. Allerede længe havde han nemlig ved Siden af sin Bogtrykkervirksomhed dyrket Digtekunsten, mest dog i dens allerletteste Genrer. Foruden et Par Romaner og en Række Oversættelser, bl. a. efter Dickens, omfatter B.s Forfatterskab en Mængde Smaaskrifter paa Vers eller Prosa af lavkomisk og satirisk Indhold. Ogsaa i Udgivelsen af den underholdende Tidsskriftlitteratur, som florerede saa stærkt i Kbh. paa den Tid, tog han livligt Del og startede det ene Tidsskrift efter det andet, deriblandt det humoristiske Ugeblad »Kjøbenhavns Natkikkert«, som udkom gennem en Aarrække (1837—44). Det var dog som Visedigter, han især gjorde sig bekendt. Alle opsigtsvækkende Begivenheder i Kbh. besang han i Skillingsviser, som han selv trykte og forhandlede; af saadanne Viser har han forfattet op imod 450 og har desuden skrevet Mængder af Lejlighedsviser paa Bestilling. Sin Interesse for Bogtrykkerfaget bevarede han

stadig, han organiserede saaledes den Modstand, Bogtrykkerne rejste mod Hurtigpresserne ved disses Fremkomst i 30'erne, og udgav 1840 i Anledning af Bogtrykkerkunstens 400 Aars Jubilæum en Vejledning i Sætningen af Sanskrit, som udkom i Berlin.

Flyveposten, 1846, Nr. 219 og 221. Skand. Bogtrykkertidende, II, 1871, S. 21 f.; III, 1872, S. 168—71. J. Davidsen: Fra det gamle Kongens Kjøbenhavn, II, 1881, S. 176 ff.

Lauritz Nielsen (C. Nyrop).

Behrend, Peter Ludvig, 1825—83, Dommer. F. 30. Juli 1825 i Kbh. (Helligg.), d. 21. Nov. 1883 sst. (Matth.), begr. sst. (Garn.). Forældre: Vekselmægler Israel (døbt Christian Vilhelm) B. (1793—1843) og Kirstine Meyer (1796—1867). Gift 19. Maj 1860 i Kbh. (Helligg.) med Marie Elisabeth Amalie Ravn, f. 2. Aug. 1838 i Kbh. (Garn.), d. 14. Okt. 1892 i Fredericia, D. af Bud i Generalkommissariatskollegiet Christian Henrik Christiansen R. (1804—58) og Mette Marie Hansen (1805—41).

B. blev Student 1842 fra det v. Westenske Institut, cand. jur. 1848, var 1849—54 Fuldmægtig hos Højesteretsadvokat C. C. B. Liebenberg, derefter hos C. E. Rotwitt, 1855 Auditor i Nyborg, 1860 Dommer (Assessor) i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1872 i den kgl. Lands-Over- samt Hof- og Stadsret, 1874—77 tillige Næstformand i Sø- og Handelsretten. B. var en af sin Tids ypperste Forhørsdommere, et klart og skarpt, logisk og sikkert Hoved; med sin juridiske Stringens forbandt han megen psykologisk Sans. Talrige vigtige og omfattende kriminelle Sager behandlede han baade i Kbh. — Mordet i Louisegade — og uden for Kbh. som Kommissionsdommer; i »Skivebogen«, XVIII (1926), S. 125 og 130 (»Gammel Brug og gammel Brøde«, 1931, S. 114 og 118), jfr. »Hardsyssels Aarbog«, IV (1910), S. 167, har Jeppe Aakjær skildret B.s Oprydningsarbejde som saadan i Salling 1866. 1870—76 var B. Medlem af Kbh.s Borgerrepræsentation, i hvis Gerning og Forhandlinger han tog ivrig Del, ikke mindst som en aarvaagen og paapasselig Kritiker af Politiet og dettes Chef V. C. Crone. I B.s sidste Leveaar hemmedes hans Virke af en uheldbredelig Sygdom. — R. 1866.

Frantz Dahl.

Behrend, Peter William, f. 1861. Musikhistoriker. F. 16. Maj 1861 i Kbh. (døbt Frbg.). Forældre: Assessor Peter Ludvig B. (s. d.) og Hustru. Gift 23. Nov. 1900 i Skævinge med Forfatterinden Augusta (Gudda) Poulina Horneman, f. 6. Juli 1880 i Skovshoved (Gentofte), D. af Konsul Wilhelm Ludvig Blædel H. (1832—92, gift 1° med Vilhelmine Richter, 1839—73) og Charlotte Petersen (1854—96).

B. blev Student 1878 fra Haderslev Læreres Skole og cand. jur. 1885. 1886 ansattes han i Magistratens 3. Afdeling, hvor han 1892—1915 virkede som Fuldmægtig; tillige fungerede han 1905—23 som Chef for de københavnske Værgeraads Fælleskontor og 1907—23 som Suppl.-Værgeraadsformand. Den Interesse, B. nærrede for sin Embedsvirksomhed, har han bl. a. givet Udtryk for gennem forskellige Artikler i »Børnesagens Tidende« og andre Fagblade. — B.s Kærlighed til Musikken fik allerede tidligt Næring ved det intime Forhold, i hvilket han stod til N. W. Gade og hans Hus, og det er da ogsaa ganske naturligt, at hans Debut som Musikhistoriker formede sig som en Studie over denne Komponist (»Tilskueren« 1887). B.s Evne for den kritiske Vurdering førte ham hurtigt over i Journalistikken, og han har i Tidens Løb været knyttet til en Række Dagblade og Tidsskrifter som »Tilskueren«, »Ill. Tidende«, »Politiken« og »Berlingske Tidende«. Endvidere har han været en flittig Korrespondent til flere udenlandske Fagskrifter. — Sit egentlige Ry som Musikhistoriker fastslog B. ved Udgivelsen af 2. Del (1905) af den »Illustreret Musikhistorie«, hvis 1. Del skyldes Hortense Panum. B.s omfangsrige Værk, som indeholder en samlet Fremstilling af den nyere Tids Musikhistorie, er bygget paa en betydelig Viden og udmærker sig ved en klar og levende Fremstilling. Af den flittige Musikhistorikers øvrige Skrifter kan nævnes Biografierne af J. P. E. Hartmann (1895 og 1918) og Niels W. Gade (1917, tysk Udg. 1918), »Minder om Niels W. Gade« (1930) samt den instruktive Studie over Beethovens Klaver-sonater (1923, engelsk Udg. 1927). Et værdifuldt Arbejde har B. udført som Leksikograf, baade som Medarbejder ved Salmonsens Leksikon og ved sit Bidrag til »Illustreret Musiklexikon« (1924), et Værk, som han udgav i Samarbejde med Hortense Panum. B.s Musikforfatterskab, der navnlig har koncentreret sig om Perioden fra Wienerklassikerne og opefter, bæres oppe af en udpræget stilistisk Evne. Denne Egenskab i Forbindelse med hans Sans for æstetisk Vurdering og hans alsidige kulturhistoriske Indstilling har gjort, at hans hele Virksomhed er blevet af stor Betydning for Udbredelsen af den musikhistoriske Interesse i Danmark. — R. 1914. — Maleri af Louise Ravn-Hansen (1880). Kultegninger af Viggo Helsted (1886), Aug. Tørsleff (1905) og den ungarske Maler Kunwald (Dobbeltbillede af B. og Hustru 1920). Tegning af G. Ploug Sarp (ca. 1923). — B.s Hustru har udgivet Fortællingerne »En Synderinde« (1901), »Hedevig Holchs Vandreaar« (1903) og »De ensommes Stræde« (1922) og virket som Journalist ved »Berlingske Tidende« o. a. St.

Torben Krogh.

Behrens, Carl Johan, f. 1867, Forfatter. F. 18. April 1867 i Kbh. (Mos.). Forældre: Grosserer Julius Jacob B. (1834—1914) og Susanne Friedländer (1842—1927). Gift 6. Nov. 1902 i Kbh. (b. v.) med Astrid Poulsen, f. 24. Juli 1875 i Ellekilde ved Hellebæk, D. af senere kgl. Skuespiller, Professor Emil P. (s. d.) og Hustru.

B. blev Student 1885 fra Mariboers Skole og cand. phil. 1886. Æstetiske og litteraturhistoriske Studier gled efterhaanden over i Journalistik og fri Forfattervirksomhed. Stærkt paavirket af 80'ernes bevægede Kampaar meldte B. sig straks ind i Studenter-samfundet (var 1888—97 Medlem af Bestyrelsen, 1891 Stifter af Det frie Teater og bl. a. Medleder af Arbejderkoncerterne, jfr. hans Bog »Studentersamfundets Arbejderkoncerter 1897—1922« (1922)). Som Journalist har han bl. a. været Medarbejder ved »København« (1889—92), »Adresseavisen« (1892—1902), »Berlingske Tidende« (1903—14 og fra 1921), »Nationaltidende« (1914—21) og Ritzaus Bureau (fra 1908); 1911—15 var han Medlem af Journalistforeningens Bestyrelse. — Baade som Forfatter, Udgiver og Redaktør har B. i overvejende Grad dyrket sin Hovedinteresse, dramatisk Kunst, støttet af et enestaaende Kendskab til sin Samtids danske Scenekunst og af Studier navnlig af tysk Teaterhistorie. I tre store Monografier, hvis Stof væsentlig blev samlet under Ophold i Dresden, har han saaledes paa omhyggeligt udført litteraturhistorisk Baggrund behandlet de tyske Dramatikere Chr. Dietrich Grabbe (1903), Fr. Hebbel (1905) og Heinrich v. Kleist (1909), hvortil det lille Skrift om »Agnes Bernauer i Historiens og Digtningens Lys« (1906) naturligt sluttede sig. Til hans Arbejder over dansk Dramaturgi hører »Forfatterskabet til »Gulddaasen«. Chr. Olufsen—Chr. Hertz« (1892), der sandsynliggjorde den sidste Forfatters Hovedandel i Stykket, »Emil Poulsen. Et Kunstnerbillede« (1911, i Serien »Mennesker«) og »Elna Jørgen-Jensen« (1917, i den af B. selv redigerede Serie »Sceniske Kunstnere«). For Selskabet for dansk Teaterhistorie, som B. sammen med Direktør Karl Mantzius og daværende Operasanger Edv. Agerholm stiftede 1911 (hvorefter Teatermuseet oprettedes 1912), har han udgivet en kritisk og fortjenstfuld Udgave af »Peder Rosenstand Goiske: »Den dramatiske Journal«« (1—2, 1915—16 m. Supplementsbind 1917—19, heraf Biografien af P. R. G. som Særtryk s. A.). Endvidere har B. været Redaktør af det af ham selv stiftede Tidsskrift »Ny Jord« (1888—89), der samlede alle Tidens unge Digternavne fra Sophus Claussen til Gustav Wied, af »Studenterbladet« (1894—96), »Teatret« (1908—13), »Masken« (1915—19), »Litteraturen« (1918—19) og fra 1897 dansk Redaktør af »Ord och Bild«

samt sammen med Sofie Aubert Lindbæk Udgiver af »Verdensmemoirer« (I—II, 1913). Endelig har han i »Vandringer i Nordsjælland« (1913) med litteraturhistorisk Islæt skildret Egne, som han gennem et mangeaarigt Sommerophold i Gilleleje er blevet fortrolig med, og paa Grundlag af gamle Familiepapirer udgivet »Da Guinea var dansk. W. J. Wulff's Breve og Dagbogsoptegnelser« (1917) samt leveret talrige Oversættelser af svenske og tyske Romaner og Skuespil. — B. var 1912—15 Næstformand i Dansk Forfatterforening, er fra 1921 Formand for den danske Gruppe af Goethe-Gesellschaft og er endvidere Medlem af Bestyrelsen for Olaf Poulsens Mindestuer og Det kgl. Teaters Venner. — Malerier af L. Find (1888), Margrethe Svann-Poulsen (1907) og Johan Behrens (1923).

Journalisten 1. Okt. 1906. Selvbiografi i Bogvennen 18. April 1917. Jul. Clausen i Ord och Bild 1922.

Carl Dumreicher.

Behrens, Johan Ernst, 1739—86, Kirurg og Tandlæge. Døbt 7. Sept. 1739 i Schönborn i Lausitz, d. 8. Dec. 1786 i Kbh., begr. sst. (Petri K.). Forældre: Gartner Gottlob B. og Maria Elisabeth Laue. Ugift.

B. kom som lille Barn med sine Forældre til Kbh. og uddannedes til Kirurg paa Frederiks Hospital. 1762 var han Kirurg paa Flaaden, derefter gik han til Udlandet med kgl. Rejsestipendium og studerede Kirurgi, særlig i Paris, hvor han opholdt sig samtidig med Tode og Callisen. Han skal ifølge Tode have været overordentlig dygtig som Anatom. Da han kom hjem, afsluttede han sin Eksamen ved det kirurgiske Amfiteater og fik 8. Maj 1770 Bestalling som »succederende Hof-Tand-Operatør«. 2. Okt. 1775 fik han Bestalling som Chirurgus ordinarius ved Frederiks Hospital, Naturalisationspatent 27. Nov. 1776. Han holdt Forelæsninger ved Frederiks Hospital og dannede sig en Samling af anatomiske og kirurgiske Præparater, som han benyttede ved disse.

Holger Hansen i Danske Tandlæger, 1931, S. 29 ff. *Hedvig Strömngren.*

Behrmann, Hans Heinrich (døbt Hein), 1776—1836, Historiker. F. 5. April 1776 i Garstedt i det pinnebergske, d. 23. Okt. 1836 i Altona, begr. sst. Forældre: Husmand og Høker Jochim B. (1733—81) og Catharina Magdalene Beencken (1740—1803). Gift 23. Juli 1805 i Kbh. (Helligg.) med Cathrine Munch.

B. blev Student 1798 fra Altona, studerede i Jena og kom 1802 til Kbh. som Lærer ved Christianis Institut. Han havde tidlig faaet Interesse for Christian II.s Personlighed og gjorde i »Geschichte Christian II.«, 1. Theil, der udkom 1805, det første

alvorlige Forsøg paa at give en kritisk Fremstilling af Kongens Regerings Historie, uafhængig af Huitfeldt og Svaning; Bogen bygger dog hovedsagelig paa trykte Kilder. 1806, da den nye Skoleordning med Faglærere i Stedet for Klasselærere skulde gennemføres, blev B. Adjunkt i Roskilde med Historie og Tysk som Fag (titulær Overlærer 1810), men allerede 1814 maatte han paa Grund af Svagelighed søge Dispensation og var derefter 1815—29 Arkivar i det slesvig-holsten-lauenborgske Kancelli. Trods legemlig Svaghed, Næringsørg og ulykkelige ægteskabelige Forhold udfoldede han i Roskilde-Aarene en stor litterær Virksomhed. Foruden Skolebøger («Haandbog i den tyske Litteratur», 1808, 2. Opl. 1820) udgav han efter omfattende Arkivstudier Tidsskriftafhandlinger om Emner af Christian II.s Historie og 1812 Bogen »Christian II.s Fængsels- og Befrielseshistorie« med Bilag af hidtil utrykte Dokumenter, endnu til Dels Hovedværket om dette Afsnit af Kongens Historie. 1815 kom »Grundrids til Roskilde Domkirkes og dens Monumenters Historie og Beskrivelse« og s. A. hans betydeligste Arbejde »Kong Christian II.s Historie«, I—II, hvorved der med Benyttelse af en stor Mængde utrykte Kilder var lagt Grunden til en retfærdigere Bedømmelse af Kongens og hans Regerings Politik. B.s Synspunkter er paavirket af Reformperiodens Ideer, vel ogsaa af Napoleonstidens Beundring for den store Personlighed, og hans Sympati er helt paa Christian II.s og hans Raadgiveres Side i deres Kamp for en stærk, borger- og bondevenlig Kongemagt. B. fortæller livligt og viser i Kritik af Enkeltheder ofte sund Sans, men det er dog især paa Grund af det omfattende Kildemateriale, som 2. Del indeholder, at Værket endnu har Betydning for Studiet af Christian II.s Historie. B. har ogsaa Fortjenesten af at have paavist, hvor man skulde søge Christian II.s forsvundne, senere genfundne udenlandske Arkiv, som han imidlertid ikke selv fik Lejlighed til at benytte. — Han efterlod ved sin Død bl. a. Manuskriptet til en Biografi af Frederik VI., som hans Søn *Carl B.* forgæves søgte dennes Tilladelse og Understøttelse til at udgive. — Kancelliraad 1817.

S. N. J. Bloch: Bidrag til Roskilde Domscoles Hist., II, 1843, S. 20 f. Kirkehist. Saml., 3. Rk., IV, 1882—84, S. 672. Johs. Steenstrup: Historieskrivningen i Danmark i det 19. Aarh., 1889, S. 403 f. Marcus Rubin: Frederik VI.s Tid, 1895, S. 616. E. C. Werlauff: Erindringer af mit Liv (Memoirer og Breve, XIII), 1910, S. 70 f.

Poul Bagge (A. Heise).

Beich (Beick), Laurits Justesen, d. 1729, Præst og religiøs Digter, skal være født paa Lolland. Han er mulig identisk med den

Laurentius Beck, som blev Student fra Ringsted og tog Baccalaurgraden 1695. I sit Testamente 1711 nævner han, at han ikke har Søsken, men paarørende i Westphalen og i Norge. Gift ca. 1695 med Maren Jacobsdatter von Ham, hvem han 1711 kalder højaldrende.

B. var 1704—29 Sognepræst i Stiftsbjergby paa Sjælland, kaldet af de Clerque paa Bjergbygaard, hos hvem han havde været Huslærer. 1707 anklagedes han for ved en Imitation af Fadervor at have drevet Djævletilbedelse, men fralagde sig det; den Imitation, som findes blandt Akterne, er ikke en Tilbedelse, men en Forbandelse («Vor Fjende, du som er i Helvede! Tvi vorde dit Navn» o. s. v.). Han udgav en Række smaa Samlinger af kristelige Digte, ofte Lovsange, undertiden med indflettede Bønner og Betragtninger; Formen er gennemgaaende ret god, om end han i Kraft og Originalitet ikke naar sit Forbillede Kingo; flere af Samlingerne blev meget udbredte, ikke mindst i Norge. De vigtigste er: »Tack- og Sange-Offer« til Brug ved Nytaar (1713, anden Gang fremstillet 1727); »Rosen iblant Torne« (1723; 40 Passionsdigte, i samme Versemaal som Kingos: paa Titelbladet staar »samlet af L. Beich«, men i Dedikationen til Prins Carl og Sophie Hedevig nævnes Sangene som »udgangne fra« ham; den jødiske Konvertit F. C. Fromm udgav 1755 Bogen paa ny under sit eget Navn); »Daglig Samtale med Gud« (1726; i alt 21 Oplag, det sidste 1869); »Himmerige paa Jorden, som bestaar i den christne Kirkes aandelige Samfund og Eenighed med Gud« (1726; i alt 12 Oplag; Salmen »Bedre kan jeg ikke fare« blev af Landstad optaget i hans Kirkesalmebog med et af ham selv tilføjet Vers og er beholdt i den nye reviderede Udgave); »Gode Raad af Guds Ord« (1727; til Store Bededag); »Danmarks og Norges Storm-Klokke« (1727; til Taksigelsesfesten 11. Febr.).

Om Imitationen af Fadervor: Indberetninger fra Provst Peder Arildsen (Friis), Skamstrup, af 31. Marts 1707 i Breve til Biskoppen fra Tudse Herred i Sjællands Landsarkiv. Nogle Prøver paa B.s Salmedigtning aftrykt i C. J. Brandt og L. Helveg: Den danske Psalmedigtning, II, 1847, S. 20 ff., jfr. S. 355.

Valdemar Ammundsen.

Bek, Jens Jakob, 1844—93, Højskoleforstander. F. 20. Marts 1844 i Hørning ved Randers, d. 7. Juli 1893 i Mellerup, begr. paa Valgmenighedens Kgd. sst. Forældre: Gaardejer, Spillemand Helgo Nielsen B. (1817—1906) og Ane Margrethe Jensdatter (1818—99). Gift 1° 27. Jan. 1868 i Randers med Clara Laurent, f. 27. Dec. 1846 i Gesing, Sønder Hald Herred, d. 9. Febr. 1871 i Hal-

ling, D. af Sognepræst, sidst i Borup ved Randers Harald Anton L. (1809—59) og Hanne Marie Ley (1808—98). 2° 27. Okt. 1876 i Ramme med Marie Sofie Høegh, f. 2. Nov. 1843 paa Rammegaard, d. 12. Maj 1931 i Kbh., D. af Proprietær Hans Christian H. (1807—73) og Flora Schönau (1808—79).

B. fik Seminarieforberedelse hos den kendte grundtvigske Præst M. A. S. Lund, da i Virring, og tog Lærereksamen fra Lyngby Seminarium 1865, var en Tid Hjælpe lærer hos sin Barndomslærer i Hørning og 1867—80 Lærer i Halling mellem Aarhus og Randers. Han var en fortrinlig Børnelærer, men samlede ogsaa Sognets Ungdom til Undervisning i Aftenskole, og nu og da holdt han Foredrag om kristelige og folkelige Emner. Herved blev han kendt af en større Kreds og fik selv mere og mere Lyst til at ofre sine Kræfter for Ungdomsskolen; efter Venners Tilskyndelse og ved Venners Hjælp byggede han 1880 en Højskole i Mellerup ved Randers. Tidligt havde B. med Glæde fundet sit Stade inden for den grundtvigske Retning; og det frodige kirkelige Liv, der rørte sig i Mellerup, og som navnlig skyldtes Pastor H. C. Slamberg's Forkyndelse, drog ham til dette Sted. Snart blev Mellerup Højskole en af Landets største, og ofte maatte B. bygge til. B. havde en sjælden Evne til at føre hjertelig Tale og være sine Elevers fortrolige Ven; malende kunde han skildre historiske Personligheder. Som Skolemand mindede han i nogen Maade om Ernst Trier (s. d.). Ligesom denne talte han med Forkærlighed om Emner fra det gamle Testamente. Hans varme Hjertelag viste sig ogsaa i hans Hjælpsomhed over for dem, der var paa Livets Skyggeside. I den politiske Kamp stod han paa Venstres Side, og i Provisorieaarene blev Statstilskuddet til Skolen ham frataget. Han havde Sæde i Randers Amtsråd fra 1889 til sin pludselige Død. — Buste efter Fotografi rejst ved Mellerup Valgmenighedskirke 1893. Litografier 1888 (efter Fotografi) og 1891.

Højskolebladet 14. Juli 1893. Jakob Knudsen sst. 21. Juli, 25. Aug., 1. og 8. Sept. s. A. Viborg Stifts Folkeblad 26. Juli—19. Aug. s. A. Holger Begtrup: Jakob Knudsen, 1918, S. 145—54, 163, 170 f.

Fred. Nørgaard.

Bekker, Carl Henrik, 1834—87, nordslesvigsk Advokat og Politiker. F. 28. Marts 1834 i Gl. Haderslev, d. 7. Maj 1887 paa Diakonissestiftelsen i Flensborg, begr. i Aabenraa. Forældre: Lærer Bertel Petersen B. (1797—1870) og Ellen Kristine Torp (1792—1867). Gift 1° 24. Juni 1868 i Slesvig med Johanne Helene Luise Friederike Mathiesen, f. 9. Febr. 1847 i Slesvig, d. 21. Juni 1874 i Aabenraa, D. af Købmand Ferdinand M. og Johanne Margarethe Walter

(1809—87). 2° 13. Nov. 1875 i Taps med Maria Margaretha Bruhn, f. 29. Juli 1841 i Aabenraa, d. 5. Sept. 1901 i Randers (gift 1° 1863 med Skibskaptajn Georg Martin From Wildfang, 1839—70), D. af Skibskaptajn Joachim Adolph B. (1818—75) og Christina Paulsen (1821—93).

B. var en af de første Studenter (1854) fra den danske Latinskole i Haderslev, han tog slesvigsk-juridisk Eksamen i Flensborg 1861 og var derefter bl. a. Amtssekretær i Slesvig. 1864 meldte han sig som Frivillig og deltog i Krigens sidste Del som Officersaspirant. Efter Krigen fik han Ansættelse hos den danske Advokat Salicath i Haderslev. Mens de fleste danske Sagførere 1867 nægtede at aflægge Eden til den preussiske Konge, tog B. det modsatte Parti, og 1868 nedsatte han sig som Sagfører og Notar i Aabenraa og kom i denne Stilling i de følgende Aar til at yde den danske Bevægelse store Tjenester som dens juridiske Raadgiver og som dens Sagfører i Sager af politisk Natur. Under en af disse Processer — den saakaldte Bjolderup Tavlesag — blev han selv idømt tre Maaneders Fængselstraf. Et Forsøg paa i denne Anledning gennem Æresraadet for Sagførere i Hertugdømmerne at berøve ham hans Sagførerbestalling mislykkedes. — Efter Ophævelsen af § 5 var han blandt de første, der offentligt tog til Orde for en ændret Politik med Hensyn til Landdagen, og under de følgende Aars haarde Brydninger om den politiske Taktik var B. i forreste Linie og førte i Pressen Edsaflægger-Standpunktets Sag klarest og skarpest. Politiske Tillidsposter kom han ikke til at indtage, men kort før hans Død var det paa Tale blandt Edsafleggerne, der paa den Tid var ved at vinde Befolkningens Flertal, at vælge ham til Landdagen for 1. slesvigske Kreds. For det kulturelle Arbejdes Betydning havde han vaagen Sans, han var Medstifter af Sprogforeningen og dennes Kasserer, til han 1886 ved Junggreens Død blev dens Formand. — Træsnit 1877 og (af H. P. Hansen) 1888.

N. Hansen i Haabets Mænd, 1923, S. 93—98. H. R. Hiort-Lorenzen i Danmark, 1888, S. 48 ff. Nationaltid. 7. Maj 1887. Flensborg Avis 9. Maj s. A.

Hans Lund.

Beldenak, Jens, se Andersen, Jens.

Below, Henrik, 1540—1606, til Spøttrup, Rigsraad. F. 6. Dec. 1540 paa Godset Klincken i Mecklenburg, d. 7. Dec. 1606 paa Spøttrup, begr. i Rødding K. Forældre: Claus B. til Klincken (d. 1572) og Dorothea Golitz. Gift 10. Febr. 1583 paa Koldinghus med Lisbet Skram (Fasti), f. 11. Jan. 1563 i Viborg, d. 13. Nov. 1600 paa Kalø, D. af Rigsraad Laurids S. (s. d.) og Hustru.

H. B., der tilhørte en gammel mecklenburgsk Adelsslægt, gik i Skole i Güstrow, studerede tre Aar ved Universitetet i Rostock og fortsatte siden paa egen Haand Studierne. 1555 kom han i Tjeneste hos Hertug Albrecht af Preussen. Efter at have deltaget som hvervet i den fransk-spanske Krig blev han 1564 Hofsinde hos Hertug Johan Albrecht af Mecklenburg, tog et Par Aar efter Orlov for at tjene under Grev Günther af Schwarzburg i Krigen mod Tyrkerne og blev efter sin Hjemkomst mecklenburgsk Hofmarskal og Hofraad (1568). Under en diplomatisk Sendelse til Danmark vandt han Frederik II.s Gunst og tog, efter at have faaet sin Afsked fra mecklenburgsk Tjeneste, 1575 fast Ophold i Danmark, hvor han straks blev Hofsinde og kort efter Hofmarskal. 1577 fik han, mod Forpligtelse til at blive i Landet i sin Livstid, Skøde paa Ønnestad og Strø Len i Skaane, som han 1579 bortmageskiftede for Spøttrup Gaard og Gods i Salling. S. A. trak han sig tilbage fra Hof-tjenesten og blev Lensmand. Han havde Koldinghus Len 1579—85, Skivehus 1584—92, Hald 1592—96, Tranekær 1596—97 og Kalø fra 1597 til sin Død. 1581 blev han Rigsraad. H. B.s Sprogkundskaber — han beherskede Latin mundtligt og skriftligt — udnyttedes ved talrige diplomatiske og repræsentative Hverv; han deltog bl. a. 1582 i Underhandlingerne om Delingen af Arven efter Hans den Ældre, var 1583 med til at slutte Traktat med England om Sejladsen paa Rusland Nord om Norge og var Medlem af det Gesandtskab, der 1585 blev sendt til Skotland for at kræve Indløsning af Orknøerne. — Fremstillingen af H. B. paa Stikket af Frederik II.s Ligbegængelse kan ikke anses for Portræt.

N. L. Arctander: Ligprædiken over H. B., 1608. Danmarks Adels Aarvog, V, 1888, S. 36 f. Aktstykker og Oplysninger til Rigsraadets og Stændermødernes Hist. i Kristian IV.s Tid, udg. v. Kr. Erslev, I, 1883—85. L. Laursen: Danmark-Norges Traktater, II, 1912; III, 1916.

Poul Bagge (Thiset).

Below, Marie, 1586—1651, Adelsdame. F. 25. Dec. 1586 paa Spøttrup, d. 9. Sept. 1651 paa Lisbjerggaard ved Aarhus, begr. i Lisbjerg K. Forældre: Rigsraad Henrik B. (s. d.) og Hustru. Gift 16. Juni 1605 i Viborg med Rigsraad Christen Holck til Højgaard (s. d.).

Begavet med hurtigt Nemme erhvervede M. B. sig allerede i en ung Alder en boglig Dannelse, som var ganske ualmindelig. Latin læste og skrev hun med Sikkerhed; i Græsk var hun ikke ukyndig; det franske Sprog lærte hun sig selv. Efter Moderens Død kom hun i Huset hos sin Mormoder, Fru Maren Bille. I sit Ægteskab

fødte hun otte Børn, af hvilke de seks døde før Faderen og de to sidste i voksen Alder før Moderen, saa hun til sidst blev ene tilbage. Disse og andre Sorger, særlig de store Tab, Familien led ved Fjendernes Plyndringer, først i Kejserkrigen (1627—28) og siden ved Svenskernes Oversvømmelse af Jylland (1644), bar hun med Taalmodighed, idet hun trøstede sig ved sine Studeringer, særlig af Bibelen, med hvilken hun var i høj Grad fortrolig, og de latinske Klassikere. — Maleri fra 1626 paa Holckenhavn; tegnet Kopi heraf af C. C. Andersen paa Fr.borg.

F. C. Schønau: Saml. af danske lærde Fruentimmer, I, 1753, S. 27—97. Kirkehist. Saml., 3. Rk., V., 1884—86, S. 718. H. F. Rørdam: Kbh.s Univ.s Hist. 1537—1621, III, 1877, S. 484 ff. Vejle Amts Aarbøger, 1917, S. 20—33.

H. F. Rørdam (Carl S. Petersen).*

Below, Sophie, 1590—1650, Slægtbogsforfatterinde. F. 27. April 1590 paa Spøttrup, d. 22. Juli 1650 paa Boltinggaard, begr. i St. Knuds K. i Odense. Forældre: Rigsraad Henrik B. (s. d.) og Hustru. Gift 16. Febr. 1606 i Horsens med Christen Thott til Boltinggaard, f. 16. Jan. 1568 paa Urup, d. 29. Aug. 1617 paa Boltinggaard, S. af Peder T. (d. senest 1611) og Birgitte Skram (d. 1596).

S. B.s Interesse for Adelsgenealogi synes at være en Arv fra hendes mødrene Slægt. En endnu bevaret Slægtbog bærer Mormoderens, Maren Billes, Navn, og Moderen, Lisbet Skram, har efter al Sandsynlighed arbejdet videre paa den. Netop i Mormoderens Hus opdroges S. B. efter Tidens Skik; dog flyttede hun ved Moderens Død 1600 til sin Moster, Maren Skram. Efter sit Ægteskab med den langt ældre Christen Thott, der 1613—17 var Lensmand paa Skivehus, giftede den endnu unge og ret velstillede Enke sig ikke igen, men viede Resten af sine Leveaar til sine Børn og sine Studier. Hun ledede selv med stor Omhu Opdragelsen af sin Søn Henrik og sine Døtre Birgitte og Anne; hun forstod hos dem at vække de samme lærde Interesser, der besjælede hende selv; Birgitte vandt senere Ry ved at oversætte Epiktet og Seneca. Saa længe Børnene endnu var smaa, maatte S. B. ogsaa forvalte deres ret anelige Fædrearv, men saa snart Sønnen blev myndig, synes hun at have overladt ham Boltinggaard for selv at tage Ophold paa sit Barndomshjem Faarup (ved Jelling), som hun ca. 1622 havde arvet. Hun fik nu saa megen Tid til sin Raadighed, at hun fra 1634 kunde tage fat paa at udarbejde den Slægtbog, der skulde gøre hendes Navn kendt i Samtid og Eftertid. Særlig fortjener hendes Samlerflid at fremhæves; hun nøjedes ikke med at gøre

Uddrag af »Krønikerne«, men benyttede ogsaa selve Fortidslevnene, Kirkernes Gravsten og Brevkisternes Dokumenter; fremdeles brevslede hun med Standsfæller, der delte hendes Interesser. Hun naaede ikke at afslutte sit Arbejde, men hendes Døtre, først Anne og siden Birgitte, fortsatte det pietetsfuldt, til Slægtebogen 1659 var færdig. Den benyttedes derefter flittigt af Adelshistorikerne og kendes i adskillige Afskrifter, der alle er forsynede med Tilføjelser og Rettelser; derimod syntes Originalen forsvundet, indtil den 1918 fra et holstensk Privatarkiv skænkedes til Rigsarkivet. S. B. var særlig kyndig i Heraldik og har udarbejdet en Vaabenbog, hvoraf Brudstykker er bevaret i Det kgl. Bibliotek. Hun staar som den typiske Skikkelse blandt det 17. Aarh.s fromme og lærde Adelsdamer. — Kopi fra 18. Aarh. af ældre Billede (begge paa Gaunø) angives, vistnok med Urette, at forestille S. B.

Danmarks Adels Aarvog, V, 1888, S. 39, og XVII, 1900, S. 443. F. C. Schønau: Saml. af danske lærde Fruentimmer, I, 1753, S. 97—116. Anders Thomassøn: Ligprædiken over S. B., 1652. William Christensen i Personalh. Tidsskr., 7. Rk., IV, 1920, S. 1—50.

Henry Bruun.

Bendix, flere jødiske Slægter. Stamfaderen til den ene Slægt var Bendix Hertz (d. 1769), der var født i Altona som Søn af Hertz Harburger og som senest siden 1730 har været bosat i Nakskov. I sit Ægteskab med sin Søsterdatter Béle Nathan (1720—95), der var Datter af Familien Henriques' Stamfader her i Landet, Købmand i Nakskov Moses Aron Nathan (d. ca. 1744), havde han Sønnen Moses Ber B. (1762—1821), der i sit Ægteskab med Buna Thomar (1756—1840) havde bl. a. Sønnen Bendix Moses B. (1787—1854), der var gift med Rachel Adler (1790—1865) og havde bl. a. Sønnen Grosserer Jacob B. (1818—92); en anden Søn var Hertz Moses B. (1791—1867), der blev gift med Hanne Halberstadt (1797—1890). Deres Søn Moritz Jacob B. (1821—97) var Hof-Manufakturhandler og fik i sit Ægteskab med Frederikke Weil (1838—97) Døtrene Amalie Bertha (1858—1933), der var gift med Vekselerer Laurits Martin Bing, Elisa B. (f. 1861), gift med Vekselerer Otto Ruben Henriques, Emma Josephine B. (1863—1907), gift med Overlæge, Professor Leopold Meyer (s. d.), Agnes Sara B. (f. 1871), gift med Proprietær paa Bakkegaard ved Stavnsholt Albert Ludvig Henriques (f. 1861), og bl. a. Sønnen nedenn. Grosserer Georg Seth B. (s. d.). — Stamfaderen til en anden Slægt B. var Emanuel Bendix (ca. 1747—1813), Silkefabrikant, siden 1789 Underrabbiner ved Mosaisk Trossamfund. Han stammede fra den lille By Lackenbach i Ungarn (Burgenland),

indvandrede 1770 og blev 1774 gift med Susanne Levy (1753—1837). Deres Søn Iskiel (1776—1826), gift med Helene Jacobsen (1785—1822), var Fader bl. a. til Datteren Frederikke B. (1809—84), der i sit Ægteskab med Kateket ved Mosaisk Trossamfund Dr. phil. Esaias Levison (1803—91) havde Sønnerne Højesterets-sagfører Otto Julius Levison (1835—1905) og Lægen, Prof., Dr. med. Frederik Levison (1843—1907), og til Sønnen Emanuel B. (1814—76), der i sit Ægteskab med Ida Caroline Magnus (1818—89) fik bl. a. Sønnerne nedenn. Oboist Otto Julius Emanuel B., Musiker Fritz Emil B. og Komponist Victor Emanuel B., der var gift i 1. Ægteskab med nedenn. Baronesse Rigmor Stampe. En anden af Emanuel B.s Sønner, Grosserer i Stockholm Philip Bendixsen (1784—1852), der var gift med Henriette Soldin (1799—1870), blev ved sin Datter Fanny Rosalie B. (1835—1907), der blev gift med Prokurator, Justitsraad Menca Koppel (1833—1904), Farfader bl. a. til Redaktør Valdemar Koppel (s. d.) og Forlagsboghandler Henrik Koppel (s. d.). En tredje Søn af Stamfaderen, Grosserer Benzon B. (1788—1861) havde i sit 1. Ægteskab med Birgitte Jacobsen (1789—1829) bl. a. Datteren Emilie B. (1818—98), der i sit Ægteskab med Grosserer Herman Cohen-Brandes (1816—1904) blev Moder til Brødrene Georg (s. d.), Ernst (s. d.) og Edvard Brandes (s. d.).

Josef Fischer.

Bendix, Fritz Emil, 1847—1914, Musiker. F. 12. Jan. 1847 i Kbh. (Mos.), d. 6. Marts 1914 sst., Urne paa Solbjerg Kgd. Forældre: Grosserer Emanuel B. (1814—76) og Ida Caroline Magnus (1818—89). Gift 1° 1875 med Eugenia Anna Caroline Heusinger. Ægteskabet opløst; hun gift 2° med Forfatteren Karl Gjellerup (s. d.). 2° 14. Jan. 1888 i Kbh. (Pauls) med Anna Victoria (Thora) Jørgensen, f. Sundberg (gift 1° 1879 med Guldsmedemester Michael Christian J., 1824—84, 3° 1906 med P. A. Alberti, s. d.), f. 7. April 1862 i Engelholm, Sverige, D. af Skræddermester Hans Nielsen S. (1832—1908) og Elna (Elise) Nielsdatter (1834—1900). Ægteskabet opløst 1906. 3° 24. Sept. 1909 i Helsingø (b. v.) med ovenn. 2. Hustru.

B. blev Student 1865 fra v. Westens Institut, valgte derefter Musikken som Levevej og fortsatte den allerede i Skoletiden paa-begyndte Uddannelse i Violoncel (Rauch, Neruda, senere Grützmacher i Dresden). Efter Studieophold i Tyskland tog han Ansættelse i Meiningen og i Kassel (1866—71), hvor han ogsaa optraadte som Solist og Kammermusiker, men vendte 1871 tilbage til Kbh. og ansattes i det kgl. Kapel (1871—1906), hvor han samtidig fra

1887 virkede som Kapelregissør. Foruden som Musiker (ogsaa Kammermusiker og Komponist af Børnesange) blev han kendt som Litterat; han har skrevet talrige Bladartikler, desuden et 1 Akts Lystspil »Efter Prøven« (Kgl. Teater 1884, tr. 1883) og Skuespillet »En Hustru« (under Pseudonymet Carsten Holst, 1889); 1895 indførte han Nietzsches Stridsskrift mod Wagner (»Der Fall Wagner«) i den danske Læseverden, og 1913 kom den musik-historisk og kulturhistorisk interessante Skildring af det kgl. Kapel i Paullis Tid: »Af en Kapelmusikers Erindringer«. B. var Formand for Studentersamfundets Arbejderkoncerter og i en Aarrække i Kammermusikforeningens Bestyrelse. — Tit. Professor 1907. — R. 1898. — Maleri af Seligmann 1912. Tegninger af V. Hammershøi og Brita Barnekow. Portrætteret af Krøyer paa »Musik i Atelieret« (1886) og af Erik Henningsen paa »En Kvartet«. — B.s Broder *Otto Julius Emanuel B.*, f. 26. Juli 1845 i Kbh., d. 27. Febr. 1904 i San Francisco, uddannedes af Chr. Schiemann til dygtig Oboist og ansattes 1868 i det kgl. Kapel. Tillige havde han med megen Iver dyrket Klaverspil her hjemme hos Ant. Ree, i Udlandet bl. a. hos Liszt 1872 og 1874, og optraadte ofte som Koncertspiller (Kapelsoiréerne, Kammermusikforeningen). Fra 1880 til sin Død virkede han som Koncertspiller og Lærer ved Konservatoriet i Boston, hvortil han rejste, fordi han i nogen Grad følte sig overset i visse Kredse af det hjemlige Musikliv, og hvor han vandt sig en smuk Position baade som Pianist og som Oboist. — Tegning af A. Dorph.

Fritz Bendix: Af en Kapelmusikers Erindringer, 1913. G. Skjerne i Ill. Tid. 28. Dec. 1913. Nationaltid. 7. Marts 1914.

Erik Abrahamsen.

Bendix, Georg Seth, f. 1867, Handelsmand. F. 11. Jan. 1867 i Kbh. (Mos.). Forældre: Grosserer, Hof-Manufakturhandler Moritz Jacob B. (1821—97) og Frederikke Weil (1838—97). Gift 27. Nov. 1892 i Kbh. (Mos.) med Olga Betzy Bing, f. 23. Nov. 1869 i Kbh. (Mos.), D. af Grosserer, senere Etatsraad Jacob Martin B. (1833—1903) og Amalia Warburg (1837—1916).

B. blev Student 1885 fra Hauchs Skole og fik derefter en grundig merkantil Uddannelse saavel her hjemme som i Udlandet. Som knyttet til Koefoed & Haubergs Maskinfabrik (det senere Titan) besøgte han England og Irland for at anlægge Mejerier, og senere kompletterede han sin Uddannelse ved en Rejse til Amerika. 11. Juni 1889 startede han sammen med sin to Aar ældre Broder William B. et Firma under Navnet Akts. Koefoed & Haubergs Maskinudsalg, der n. A. antog — og siden har bevaret — Firma-

navnet Brødr. B. Paa sit Specialomraade — Landbrugsmaskiner — driver Firmaet den største Forretning i Norden, men ogsaa paa de øvrige Omraader inden for sin Branche indtager det en fremskudt Position, og det kan i det hele regnes for et af vore største Importfirmaer i Maskiner. I Løbet af de sidste femten Aar har det tillige oparbejdet en anseelig Handel med danske Maskiner, idet det har overtaget Salget for flere store danske Fabrikker. B. er Formand for Foreningen af Importører af Landbrugsmaskiner og Medlem af Bestyrelsen for Akts. Frbg. Metalvarefabrik samt af Fællesudvalget for Danmarks Jern-, Rør-, Metal- og Maskinbrancheforeninger. Han har — ligesom Broderen — gennem Aarene udfoldet megen stilfærdig Gavmildhed og har bl. a. stiftet forskellige Legater under Købmandsskolen og Teknologisk Institut. — Maleri af N. V. Dorph (1929).

P. Koch Jensen.

Bendix, Rigmor Stampe, se Stampe, Rigmor.

Bendix, Victor Emanuel, 1851—1926, Komponist, Klaverspiller, Dirigent. F. 17. Maj 1851 i Kbh. (Mos.), d. 5. Jan. 1926 paa Frbg., Urne paa Solbjerg Kgd. Broder til Fritz B. (s. d.). Gift 1° 18. Juli 1879 i Kbh. (b. v.) med Baronesse Rigmor Stampe (s. d.). Ægteskabet opløst. 2° 23. Sept. 1905 i Helsingør (b. v.) med Dagmar Hansine Raven, f. Lebrecht, f. 27. Nov. 1868 i Kbh. (Cit.) (gift 1° 1896 med Generalagent, Grosserer Baldur Harald Valdemar R., 1840—99), D. af Oversergent Carl Jacob L. (1831—80) og Petrea Frederikke Louise Wackerhausen (1835—1922).

Som Barn fik B. Undervisning i Musik af Broderen Otto og forsøgte sig allerede i Barnealderen med større Kompositioner (bl. a. en Kvartet og en Oktet, 1864). Han tilhørte det første Hold, som gennemgik det nystiftede Konservatorium, hvor han studerede hos Gade, Hartmann, Tofte og Winding (1867—69), hvilken sidste var hans Lærer i det Instrument, der blev B.s særlige, Klaveret. Efter Studietiden blev B. Operarepetitør (1870—72) og stiftede sammen med Axel Liebmann 1872 Korforeningen, der bestod til Liebmanns Død 1876; i de nærmest følgende Aar var B. Gades Medhjælper ved Korindstuderingen i Musikforeningen og 1880—83 Lærer i Klaverspil ved Konservatoriet, en Periode, der dog afbrødes af Studieophold i Udlandet (1882 paa det Ancker'ske Legat i Rusland og Tyskland). Som Klaverspiller (ogsaa som Kammermusikspiller, saaledes bl. a. i Forbindelse med den Brøndum'ske Kvintet) og som Klaverpædagog nød B. et sjældent Ry,

hans Anslag var af en egen Finhed, hans Teknik blændende og hans Fortolkning rig paa Registre, fra sarteste Intimitet til festligste Glans; han var utvivlsomt en af de ypperste og mest aandfulde af Tidens Pianister, der ved hyppige Koncerter (ogsaa sammen med Dagmar B.) indtil det sidste satte Præg paa dansk Musikliv. Ogsaa paa anden Maade fik B. udnyttet sit eminente praktiske Musikerhaandelag, saaledes som Dirigent 1892—93 ved Folkekoncerterne i Koncertpalæet, 1897—1901 ved de af ham selv stiftede filharmoniske Koncerter, 1907—10 i Dansk Koncertforening og 1915 ved »Don Carlos«-Opførelserne paa Det ny Teater. Nogle af de mest betydningsfulde Opgaver, B. her løste, var Opførelserne (ved de filharmoniske Koncerter) af Wagners »Siegfried« og »Tristan«, længe inden disse Værker naaede frem paa Det kgl. Teater. Ogsaa som Dirigent viste B. sig som den intelligente og smagfulde Musiker, hvis kunstneriske Vederhæftighed enhver maatte erkende. Han dirigerede gentagne Gange egne Værker, ogsaa i Udlandet (Tyskland 1903, England 1909 og Finland 1921).

Som Komponist havde B., som nævnt, tidligt lagt usædvanlige Evner for Dagen. I Aarenes Løb skrev han et anseligt Antal Kompositioner: Orkesterværker, Klaverværker og Sange; desuden Korværket Davids 33te Salme (Op. 7, 1874) og Klavertrio i A-Dur (Op. 12, 1877, tilegnet Rosenhoff). De største og vægtigste af hans Kompositioner er de fire Symfonier: »Fjeldstigning« (C-Dur, Op. 16, 1882, tilegnet Rigmor B.), som har Navn efter Holger Drachmanns Digt, der ligger til Grund for Symfoniens Idé; »Sommerklange fra Sydrusland« (D-Dur, Op. 20, ca. 1887), hvis Kolorit er inspireret af Indtrykkene under Rejsen i Rusland; den 3. Symfoni med programmatisk Satsbetegnelser (hvis sidste Sats »Elégie«, B. selv satte meget højt; A-Mol, Op. 25, skrevet 1892) og 4. Symfoni (D-Mol, Op. 30, 1905); desuden skrev han for Orkester Suiten, en Ouverture og en Serenade samt Koncerten for Klaver og Orkester i G-Mol (Op. 17, omarbejdet 1903). For sit eget Instrument skrev B. ellers relativt faa, men for Klaveret fremragende tilrettelagte Kompositioner (hans Op. 1 er »5 Klavierstücke«, betydeligst er her hans Sonate i G-Mol, Op. 26, udg. 1901). Saa meget fyldigere er Sangkompositioner repræsenteret i hans Produktion, ved hvilke han har opnaaet en smuk Position i dansk Romancekunst. Hans Kompositioner paa dette Felt spænder over saa vide Omraader som de yndefulde og skælmske »Almas Sonetter« (Op. 6, tilegnet Fru Ulrich) og de lunerige og skælmske »Fabler og Vers« (Op. 27, med det pudsig Mozart-

arrangement i Sangen om Mikkel), den pompøse Koral »Udrust Dig, Helt fra Golgatha«, de baade drømmende og livfulde Victor Hugo'ske Poesier (Op. 21, tilegnet Camilla Bertram; betydelig er særlig Nr. 2, Sørgemarchen), de dybsindige og meget udtryksfulde tyske Sange (»Drei ernste Gesänge«, Op. 5, »Zehn Lieder«, Op. 18, »Welke Blätter«, Op. 28, »5 deutsche Gesänge«, Op. 32, skrevet 1912) og blide danske Romancer (Op. 3, 23, 31), af hvilke navnlig »Du Aftenklokke«, »Hvor tindrer nu min Stjerne« og »Se Luften er stille« er blevet meget sunget. Alle disse Sange præges af en stærk Indføling i Digtets Stemning og en beundringsværdig musikalsk Diktion.

I B.s Musik brydes tydeligt gammelt og nyt; medens hans ældre Værker endnu staar uanfægtet paa klassisk-romantisk Grund, præges hans senere Værker af Stilblandinger fra Tiden op mod Aarhundredskiftet, hvor især nyere tyske Strømninger har farvet hans Sats. Hans Musik faar herefter sin særlige Holdning, ejendommelig ved en vis Mangel paa Formidling mellem disparate Elementer, som selv den dybeste Inspiration ikke har formaaet at bære ud over. Kernen i Satsens Harmonik og Melodik (ofte ogsaa Form og Titulatur) vil ved nøjere Eftersyn næsten altid vise sig at være klassisk-romantisk, hyppigst endda med en udpræget dansk, til Tider helt troskyldig Tone, der imidlertid — nu og da paa noget konstruktiv Maade — omskrives eller koloreres med den nyere Stils Teknik (i Symfonierne saaledes fra og med den 2. Symfoni, den 1. er endnu helt Gade'sk); i flere af Kompositionerne staar disse Elementer uformidlet ved Siden af hinanden inden for ganske korte Strækninger. Hertil kommer, at Grundlaget i B.s Sats ofte føles klavermæssig i Værker, der ikke er skrevet for dette Instrument. Muligvis har disse Mangler ved hans Kompositioner været medvirkende til, at B., medens han levede, næppe opnaede den fortjente Anerkendelse fra det officielle danske Musiklivs Side, endskønt Klogskab og Villie i mange Tilfælde hjalp ham ud over kompositoriske Vanskeligheder, saaledes at en Række af hans Kompositioner blev Udtryk for stadig gyldige Værdier. — B. virkede i sin fulde Kraft som Pianist endnu i sine sidste Leveaar, var i stadig Udvikling og spillede en Mængde store Kompositioner. Ogsaa socialt var hans Interesser usvækkede, han var saaledes Formand for Solistforeningen 1922—26 og komponerede denne Forenings Festmarch, der endnu bruges ved de aarlige Solistfester. — En Del utrykte Kompositioner i Det kgl. Bibliotek. — Tit. Professor 1898. — Malerier af Aug. Tørsleff samt af Herman Vedel 1912 og to af samme fra 1925. Tegning

af Viggo Johansen. Buste af Vitalis Gustafsson 1925. — B.s 2. Hustru, *Dagmar B.*, Pianistinde, var oprindelig Elev i Klaver-spil af Sophie Olsen, senere af Langgaard paa Konservatoriet (1884—86) og af Victor B. (1887). Allerede i ti Aars Alderen optraadte hun offentlig, og fjorten Aar gammel gav hun selvstændig Koncert. Sammen med Victor B. gav hun aarlige Koncerter i Kbh., desuden har hun flere Gange spillet Værker af ham i Udlandet (Berlin 1903, Schwerin, London). Siden 1927 er hun Lærerinde ved Konservatoriet. Hun er en fremragende Pianist, der som Solist og i Sammenspil med sin Mand (4hdg. for et eller to Klaverer) har ydet ypperlig Kunst.

J. Hey i Tilskueren, 1903. G. Lyng: Dsk. Komponister i 20. Aarh.s Beg., 1917, S. 465—71. Karin Michaëlis i Tilskueren, 1926, I, S. 95—99.

Erik Abrahamsen.

Bendixsen, Axel, f. 1884, Ingeniør. F. 3. Nov. 1884 i Thisted. Forældre: Branddirektør, Kæmner og Sagfører Christian Fischer B. (f. 1847) og Elise Juliane Jansen (f. 1852). Gift 22. April 1912 paa Frbg. med Johanne Holch, f. 28. April 1887 i Præstø, D. af Købmand Eiler Christian H. (1836—1905) og Henriette Hermine Krogh (f. 1850).

B. blev Student 1902 fra Aalborg, cand. phil. n. A. og tog 1907 polyteknisk Eksamen som Bygningsingeniør. Umiddelbart efter Eksamen fik han Ansættelse i Jernbetonfirmaet Carl Brandt og blev beskæftiget i Düsseldorf og i Bremen. I Sept. 1909 overgik han til det danske Firma Christiani & Nielsen. 1910—12 arbejdede han som Ingeniør ved Jernbetonfirmaet Rud. Wollé i Leipzig og var 1912—17 ansat som Ingeniør ved Departement der Burgerlijke Openbare Werken i Nederlandsk Indien. 1917 kom han tilbage til Christiani & Nielsen og har fra 1918 ledet dette Firmas nyoprettede Argentinaafdeling. — B. har skrevet en Del Tidsskriftafhandlinger, men er særlig kendt som Forfatter til »Die Methode der Alphasgleichungen zur Berechnung von Rahmenkonstruktionen«, der udkom 1914 i Berlin. Væsentligst paa Grund af denne Afhandling blev B. Dr. techn. honoris causa ved Polyteknisk Lærestalts 100 Aars Jubilæum 1929. *Poul Vinding.*

Bendixsen, Hans Ditlev, 1842—1902, Skibsbygger. F. 14. Okt. 1842 i Thisted, d. 12. Febr. 1902 i Eureka i Kalifornien, begr. i Thisted. Forældre: Købmand og Vicekonsul Frederik Carl B. (1803—72, gift 2° 1849 med Amalie Pontoppidan, 1816—1901) og Mariane Emilie Augusta van Mehren (1809—48). Gift 1° 14.

Aug. 1874 med en Dame fra Sønderjylland, f. Nissen. Ægteskabet opløst efter kort Tids Forløb. 2° 20. Jan. 1880 med Emma Taegen fra Emmerich am Rhein (gift 2° i Kalifornien med en Mand ved Navn Jensen), D. af Toldkontrollør Otto T.

B. var efter sin Konfirmation i Skibsbyggerlære i Aalborg i to Aar og derefter i Kbh. i et Par Aar, hvorpaa han gik til Søs som Tømmermand. 1865 kom han til Kalifornien, hvor han fik Arbejde ved Turners' Værft ved S. Francisco, hvilket han overtog 1870 og efter et Par Aars Forløb flyttede til Fairhaven ved Humboldtbugten. De af ham byggede Klippere til Stillehavsfarten var meget anerkendte, og B.s Navn blev gennem dem velkendt paa begge Sider af Stillehavet. I den første halve Snes Aar ramtes han gentagne Gange af økonomiske Katastrofer og maatte begynde igen paa bar Bund, men hans Energi og store Arbejdsevne bragte ham atter paa Fode og til Velstand. Efter 1893 at have været en Tur hjemme i Danmark længtes han bestandig efter sit Fødeland, og 1901 solgte han sit Skibsbyggeri for atter at rejse til Danmark og muligt bosætte sig der, men kort før Afrejsen døde han under et Ophold i Eureka. Efter hans Ønske blev hans Lig ført til Thisted og bisat i et pragtfuldt Gravsted, der skal have kostet hans Enke 45 000 Kr., og til hvis Vedligeholdelse Kommunen har modtaget et Legat paa 14 000 Kr.

M. Aaberg i Aarbog for Thisted Amt, 1912, S. 80—89.

C. Klitgaard.

Bendsen, Bende, 1787—1875, nordfrisisk Dialektforsker. F. 10. Dec. 1787 i Risum, d. 17. Dec. 1875 i Ærøskøbing, begr. sst. Forældre: Husmand Jens B. (1754—1818, gift 2° med Ingeborg Heinesen) og Ingeborg Hansen (1749—94). Gift 26. Okt. 1827 i Ærøskøbing med Mette Christine Fabricius, døbt 20. Juni 1797 sst., d. 17. Juli 1858 sst., D. af Skipper Laurits Albertsen F. (1768—1854) og Else Marie Claussen (1771—1843).

Efter kun at have faaet Undervisning i Risum Landsbyskole blev B. i en ung Alder Underlærer ved Skolen i Klixbüll og kom 1807 paa Seminariet i Kiel, som han dog, uvist af hvilken Grund, forlod n. A. Han var derefter Huslærer i Odense i tre Aar, oprettede 1812 en Privatskole i Ærøskøbing. Denne opgav han dog senere og levede fra nu af som Timelærer. Han døde paa Fattiggarden. — Allerede i Odense beskæftigede B. sig med dyrisk Magnetisme og har publiceret en Mængde Afhandlinger om dette Emne. Paa Ærø undersøgte han Oldtidsmindesmærker og afgav Beretning derom til Schlesw.-Holst.-Lauenburgische Gesellschaft für die Sammlung und Erhaltung vaterländischer Alterthümer (se

Bericht, I, 1836, S. 10 f. og IV, 1839, S. 33 ff.). Langt den største Betydning har han dog faaet ved sine Arbejder om Nordfrisisk. Allerede 1824 indsendte han en Beskrivelse af sin egen Dialekt, det frisiske Sprog i Risum Moor i Bøking Herred, til Videnskaberne Selskab i Kbh. (Manuskriptet findes i Universitetsbiblioteket, Add. 74, 4to). Afhandlingen omtaltes rosende af flere Sprogforskere, hvoriblandt ogsaa Rask, men blev alligevel ikke trykt. Først efter at B. 1852 havde henvendt sig til Professor de Vries i Leiden, besøgede denne Arbejdet udgivet i ny, forøget Skikkelse under Titlen »Die nordfriesische Sprache nach der Moringer Mundart, zur Vergleichung mit den verwandten Sprachen und Mundarten« (1860). Paa Grund af den nøjagtige og konsekvent gennemførte Ortografi — nogle faa Uregelmæssigheder gør B. selv opmærksom paa — og det fyldige Materiale baade i leksikalsk, morfologisk og syntaktisk Henseende er dette Værk fra en saa tidlig Tid som første Halvdel af forrige Aarhundrede af stor Vigtighed for enhver Undersøgelse af moderne Nordfrisisk. Foruden dette trykte Arbejde findes i Manuskript en Del Afhandlinger af B. om Nordfrisisk af forskellig Art samt en Række Oversættelser til Moringer Dialekten og nogle Digte paa Tysk og Frisisk, skrevne af B. selv (Universitetsbiblioteket, Add. 521 b—c). Kun en ringe Del af disse frisiske Tekster foreligger trykte.

C. E. Carstens: Bende Bendsen. Friesischer Grammatiker und Dichter i Zeitschr. f. Schlesw.-Holst-Lauenb. Geschichte, VII, 1877, S. 333—36. Ein Brief und zwei Gedichte von Bende Bendsen, mitgeteilt von H. A. Carstensen i Mitteil. d. Nordfries. Vereins, IV, 1906—07, S. 55—59. Drei Gedichte von Bende Bendsen, mitgeteilt von H. A. Carstensen sst., V, 1908—09, S. 10 ff.

Peter Jørgensen.

Bendtsen, Bendt, 1763—1830, Rektor. F. 3. Febr. 1763 i Hillerød, d. 16. Dec. 1830 sst., begr. sst. Forældre: Konrektor, senere Rektor ved Fr.borg Latinskole, Mag. Povel B. (1723—89) og Anna Gjertrud Simonsen (ca. 1734—98). Gift 20. Sept. 1792 i Hillerød med Anna Henriette Dorothea Goos, f. 2. Maj 1773 i Hillerød, d. 11. Jan. 1840 sst., D. af Slotsforvalter paa Fr.borg Andreas Jørgen G. (1748—1821) og Henrika Spærk (1749—1826).

Efter at være blevet undervist først i Hjemmet og siden (fra 1774) i Skolen kom B. 1780 til Universitetet, hvor han tog Artium og i de næste fem Aar sine øvrige Eksaminer (store Filologicum 1782, teologisk Attestats 1785). I Begyndelsen af 1786 fik han Plads paa Borchs Kollegium og skrev der sin første Disputats; i Marts 1787 drog han med Rejsestipendium til det berømte Universitet i Göttingen, hvor han blev til Okt. 1789. Væsentlig drev han teologiske

Studier, og hans Disputats for den filosofiske Doktorgrad, som han forsvarede i Sept. 1789 med megen Ros, behandlede et bibelkritisk Emne; men han hørte dog ogsaa flittig Filologen Heynes og andres Forelæsninger. Efter sin Faders Død 1789 rejste han hjem og fik hans Embede som Rektor i Fr.borg. 1816 blev han Medlem af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog, og 1823 af Videnskabernes Selskab. — B. var Skolemand med Liv og Sjæl og vandt (ved Siden af Oluf Worm i Horsens) et anset Navn som Rektor og Lærer, fordi hans Skole blomstrede stærkt, navnlig i de første tyve Aar. Hans mere end almindelig frie Blik viste sig i, at han optog Tysk og Fransk som Undervisningsfag, endnu før det blev lovbefalet ved Skolereformen 1806, og at han anbefalede Kommissionen, som forberedte denne, ogsaa at optage Svensk, Naturhistorie og især Gymnastik. Foruden Fransk, hvori han udgav en lille Syntaks 1810, underviste han selv væsentlig i de gamle Sprog i øverste Klasse, og hans Disciple roser meget hans omhyggelige og baade intellektuelt og moralsk lærerige Gennemgang af de foresatte Pensa heri, hvorimod de anker over, at hans Overhøring var noget mangelfuld. Han var af et overmaade mildt og kærligt Sind, og de Disciple, som vilde fremad og viste Lyst og Anlæg til Selvvirksomhed, var han altid rede til at hjælpe paa enhver Maade. Paa den anden Side gjorde hans bløde Karakter hans Skolestyrelse noget svag, saa at der herskede forskellig Uorden blandt Lærerpersonalet og Eleverne. Som Videnskabsmand udrettede han ikke meget, idet han selv manglede en streng videnskabelig Skole, ikke var nogen fremragende Begavelse og desuden var aldeles optaget af sin Lærergerning og ikke fri for økonomisk Tryk; dog har han i Tiden 1808—19 skrevet en Række Skoleprogrammer med Monografier over filologiske Emner, der vidner om hans Kundskabsrigdom og Evne til klar Fremstilling. 1820 dimitterede B. J. N. Madvig. — Tit. Professor 1811. — R. 1813. — Posthumt Litografi af Kauffmann. Pastel paa Fr.borg og paa Fr.borg Statsskole.

F. P. J. Dahl: Til B. B.s Minde, 1831. J. N. Madvig: Mindeord over B. B., 1831. Dsk. Saml., V, 1869—70, S. 1—48, 360 ff. J. N. Madvig: Livserindringer, 1887, S. 58 ff. Memoirer og Breve, IX, 1908, S. 25 ff. Personalh. Tidsskr., 5. Rk., VI, 1909, S. 101 ff., 186 ff. G. P. Brammer: Ungdomsliv, 1884, S. 42—46, 91 ff., 99. Fra Fr.borg Amt, 1916, S. 34—41.

M. Cl. Gertz (Bjørn Kornerup).*

Bendz, fynsk Landmands- og Embedsslægt, der føres tilbage til en Bendt Hansen, som skal være født i Jylland, men i Midten af 16. Aarh. sad paa Aarslevgaard i Aarslev Sogn. Hans Sønnesøn

Niels Hansen Bendtsen (1628—84) havde med sin anden Hustru otte Børn, der alle førte det forkortede Patronym. Af disse var Laurids B. (1675—1744) Fader til Borgmester, Byfoged og Postmester m. m. i Kerteminde Morten B. (1709—72) — hvis Mandslinie uddøde 1796 med hans Søn og Efterfølger i Embederne Laurits Christian B. — og til Sognepræst i Rønninge og Rolfsted Niels Christian B. (1711—78). Sidstn. havde ti Børn, af hvilke Sønnen Johan Christopher B. (1753—1830) blev Faderens Efterfølger som Præst i Rønninge — en Del af hans Efterslægt gik til Norge ligesom hans Broder Niels Brinck B. (1754—1825). En ældre Søn af Niels Christian B. (1711—78) var Lauritz Martin B. (1751—1824), der efter at have taget juridisk Embedseksamen 1774 nedsatte sig som Overretsprokurator i Odense, hvor han 1779 blev Byfoged. 1780 blev han Vicelandsdommer og var 1792—97 og igen fra 1816 Borgmester i Odense. Han blev Justitsraad 1808 og Etatsraad 1817. I sit andet Ægteskab med Regine Christence Bang (1772—1854) havde han otte Børn, hvoriblandt de fire nedenn. Sønner.

F. E. Hundrup: Stamtavle over Familien Bendz, 1854. *Albert Fabritius.*

Bendz, Carl Ludvig, 1797—1843, Officer, Matematiker. F. 4. Jan. 1797 i Odense, d. 8. Okt. 1843 i Kbh. (Garn.), begr. sst. (Garn.). Forældre: Borgmester, senere Etatsraad Lauritz Martin B. (1751—1824, gift 1° 1777 med Elisabeth Hedevig Aagaard, 1757—93) og Regine Christence Bang (1772—1854). Gift 18. Nov. 1829 i Kbh. (Garn.) med sin Kusine Augusta Vilhelmine Jacobsen, f. 12. April 1802 i Kbh. (Nic.), d. 15. Okt. 1844 sst. (Garn.), D. af Skibsmægler, senere Stadsmægler Jacob Andreas J. (1755—1827) og Charlotte Elisabeth Christiane Bang (1770—1842).

B. gik i Odense Katedralskole, blev 1809 Artillerikadet, 1813 Sekondløjtnant, deltog i de følgende Aar afvekslende i Krigsbegivenhederne og i en videregaaende Undervisning, fulgte med de danske Kontingenter ned i Tyskland efter Kielfreden og Napoleons Tilbagekomst fra Elba. 1815—27 laa han i Garnison i Rendsborg, hvor han udvidede sine matematiske Kundskaber og som praktisk Speciale dyrkede Brolægnings- og Pontonvæsen. 1820 blev han Premierløjtnant, 1828—29 var han paa Studierejser til Strasbourg og Paris, hvor han særlig interesserede sig for det militære Undervisningsvæsen ved École polytechnique. 1829 blev han Kaptajn og tog meget virksom Del i Organisationen af den 1830 efter fransk Mønster oprettede militære Højskole. Han blev dens første Lærer i Matematik og rationel Mekanik. Grundlaget for hans Forelæs-

ninger meddeltes, efterhaanden som de skred frem, i litograferede Aftryk og blev 1838 trykt som Manuskript («Ledetraad ved Undervisningen i den matematiske Analyse og rationelle Mekanik»). Ved sit klare, vækkende Foredrag og sin Lærebog, som vidner om en ikke ringe Grad af Selvstændighed, har han bidraget meget til at højne Matematikundervisningen og derved i det hele Officersuddannelsen. Han besad en beundringsværdig Hurtighed og Sikkerhed i Tilegnelsen, men følte ingen Drift til selvstændig videnskabelig Produktion. 1834 blev han Medlem af Videnskabernes Selskab — R. 1829.

Vidensk. Selsk. Oversigt 1844, 'S. 42 ff.

H. G. Zeuthen (Poul Heegaard).*

Bendz, Henrik Carl Bang, 1806—82, Anatom. F. 15. Febr. 1806 i Odense, d. 8. Sept. 1882 paa Frbg., begr. sst. Broder til C. L. B. (s. d.). Gift 3. Okt. 1838 i Kbh. (Petri) med Henrise Nicoline Dreboldt, f. 3. Okt. 1808 i Kbh. (Petri), d. 1. Juli 1884 paa Frbg., D. af Malermester, senere Toldassistent Hinrich Thomas D. (1768—1847) og Maja Stina (Marie Christine) Krok (1778—1870).

1824 blev B. Student fra Odense og valgte derefter det medicinske Studium, som han fuldendte 1830. Han fungerede n. A. som Hjælpelæge i Store Hedinge under en tyføs Koldfeberepidemi og var i øvrigt Bataillonskirurg ved 2. Livregiment i Kbh., indtil han i Dec. 1831 blev Reservelæge ved St. Hans Hospital paa Bidstrup. I hened seks Aar virkede han her, dog med en Afbrydelse 1833—35, da han med offentlig Understøttelse var paa en Udenlandsrejse. B. havde under hele sit lægevidenskabelige Studium følt sig stærkt tiltrukket af Naturvidenskaberne og især af Anatomien og Fysiologien. I sin Selvbiografi ved Universitetets Firehundredaarsfest beretter han, hvorledes hans Interesse for disse Fag og komparativ-anatomiske Studier blev vakt ved de lærerige naturvidenskabelige Forelæsninger, som holdtes af H. C. Ørsted, Forchhammer, Zeise, J. Fr. Schouw og Reinhardt. Allerede dengang følte han, at Menneskets Anatomi og Fysiologi først ret kan forstås ved Sammenligning med Dyrenes. Han blev Elev af den berømte Zootom Ludvig Jacobson og udarbejdede 1831 paa hans Tilskyndelse en anatomisk Monografi over den almindelige Havesnegl, *Helix nemoralis*, et Arbejde, Videnskabernes Selskab belønnede med sin Sølvmedaille. Derefter begyndte han Studiet af Nervesystemet hos Hvirveldyrene og havde senere Lejlighed til paa sin store Udenlandsfærd at supplere sine Kundskaber og studere sammenlignende Anatomi, navnlig paa Museerne i Berlin og Paris.

For to dygtige anatomiske Undersøgelser over nogle Hjernenerver hos Mennesket og Hvirveldyr («Dissertatio de anastomosi Jacobsonii et ganglio Arnoldi» og »Tractatus de connexu inter nervum vagum et accessorium Willisii») erhvervede B. Licentiat- og Doktorgraden 1833 og 1836.

B. havde saaledes en speciel videnskabelig Indsigt paa Omraader, der laa Veterinærvidenskaben nær, hvilket gør det letforstaaeligt, at Collin 1837 kaldte ham til Lærer i Anatomi og Fysiologi ved den kgl. Veterinærskole. Vel regnedes den Gang Dyrslægegeringen ikke særlig højt, og for en Læge betragtedes det snarest som en Degradation at faa Ansættelse ved Veterinærskolen, men B. maa have følt, at han havde Forudsætningerne for at gøre Gavn i sit nye Fag, og de 43 Aar, han virkede ved Skolen, blev af meget stor Betydning for den paa et Tidspunkt, da den havde været i kendelig Nedgang. B. var en energisk og kundskabsrig Mand og et ganske ualmindeligt Talent som Docent, der i klare, velformede, livlige Foredrag tog Tilhørernes Interesse fangen, ikke blot ved Ordet, men ogsaa med hele den dramatiske Mimik, han raadede over, og ved de fortrinlige Afbildninger, han med Kridtet henkastede paa Tavlen. Han var i højeste Grad opfyldt af Kærlighed til sit Emne, ja begejstret over dets Skønhed, hvilket stod i nøje Sammenhæng med hans hele Naturopfattelse. Han havde altid Blikket opladt for den fysiologiske Betydning af enhver given Legemsform og forfaldt derfor ikke som mange af Datidens Anatomer til en tør, rent deskriptiv Fremstilling, men fik altid Plads til at fremhæve den nøje Forbindelse mellem Legemsdelenes Form og deres Funktion. De talrige Ændringer, som det samme Organ undergaar hos de forskellige Husdyr, gav især Anledning til en saadan Fremstilling, hvorved Forelæsningerne blev livlige og anskuelige. B. var ikke blot en fortrinlig Lærer, der gav sine Elever gode Lærebøger, men han tilstræbte i hele sin Gerning en Højnelse af Undervisningen ogsaa uden for sit eget Fag.

Oprettelsen af det veterinære Sundhedsraad 1851 skyldtes B., og »Tidsskrift for Veterinairer« stiftede han s. A. i Forening med Professor S. H. O. Bagge; i begge Tilfælde betød det et stærkt Fremstød til Gavn for Dyrslægestandens Interesser. B.s indflydelsesrige Virke ved Veterinærskolen fik ogsaa den største Betydning i langt videre Kredse, idet han havde en væsentlig Andel i Oprettelsen af Landbohøjskolen. B.s første Tanke, som han udviklede i en Artikel i »Fædrelandet« 1852, var en Sammenslutning af de forskellige Grene af Naturvidenskaberne til et fælles naturvidenskabeligt Universitet. »Der er intet Foretagende, ingen Levevej«,

skriver han, »som gaar ud paa at behandle Genstande eller Frembringelser af Naturen, uden at de kunne hente Oplysninger fra en eller anden Gren af Naturvidenskaberne, en Sandhed, der har en desto dybere Betydning, som det langt overvejende Flertal af Folket direkte lever af sin Virken med Naturgenstande, beffitter sig paa at mangfoldiggøre og forædle Naturprodukterne, at undersøge og kende deres forskellige Egenskaber og behandle dem til Frembringelse af Menneskets utallige Fornødenheder. I et saadant Forhold staar Agerdyrkerne, Forstmændene, Haandværkerne, Fabrikanterne, Kjøbmændene, Kunstnerne og m. a., hvis Held og Fremskridt i deres forskellige Bestræbelsér for en stor Del er afhængig af det Kendskab, de har til Naturforholdene af de Genstande, som de behandler. Men desuden fordrer Nutiden til almindelig Dannelsen en vis Indsigt i de almindeligste Naturlove og de vigtigste Naturgenstande, ikke alene for at man som Menneske kan forstaa den Natur, hvori man lever, men ogsaa fordi denne Kundskab danner Aanden og vækker Selvtænkningen paa en ejendommelig Maade og aabner Øjet for en Verden, hvis Omfang og Rigdom overgaar alt, hvad der kan bydes det ad anden Tænkningens Vej.«

B.s Planer angaaende den naturvidenskabelige Undervisning var meget omfattende, idet han vilde forene en Veterinær- og Landbohøjskole med det naturvidenskabelige og medicinske Fakultet ved Universitetet, Polyteknisk Lærestalt, den militære Højskole, Navigationsskolen og en farmaceutisk Lærestalt. Da Undervisningen i de almindelige Naturvidenskaber var fælles for en meget stor Del af disse Fag, mente B., at der ved Sammenslutning kunde opnaas Besparelser baade ved Anvendelsen af Lærerkræfterne og især med Hensyn til Laboratorier, Museer m. m. Da Tanken ikke vandt Tilslutning, fremsatte han Aaret efter i en Artikel om Foreningen af Institutionerne for de anvendte Naturvidenskaber en Plan om at forene med Veterinærskolen, der i høj Grad trængte til Udvidelse og Omdannelse, en Undervisningsanstalt for Landbrugere, Havebrugere, Forstmænd og Landmaalere. Allerede længe havde der været Trang til Indretning af en højere naturvidenskabelig Undervisning for Landbrugere, idet man hidtil kun havde nøjedes med Ansættelse af en Docent i Landøkonomi ved Polyteknisk Lærestalt, og hvis Landbrugsstuderende ønskede yderligere Vejledning, f. Eks. i alt vedrørende Husdyrhold, maatte man privat søge Undervisning ved Veterinærskolen. Disse Planer gav Stødet til, at Indenrigsministeriet 1854 nedsatte en Kommission med daværende Professor E. Fenger som Formand og med B., F. V. A. Prosch, B. S. Jørgensen og Wegge som Medlemmer for

at planlægge »Veterinærskolens Udvidelse til en Anstalt, hvorved samtlige de Veterinær- og Landbovæsenet vedkommende Discipliner foredrages«. Resultatet blev Loven af 8. Marts 1856 om Oprettelse af den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole.

B. var en overordentlig flittig Mand, hvis litterære, videnskabelige Produktion var baade omfattende og betydelig. Foruden de førnævnte Dissertationer udgav han 1846—47 »Haandbog i den almindelige Anatomie med særligt Hensyn til Mennesket og Huusdyrene«, et værdifuldt Skrift, hvis praktiske Anvendelse dog forringedes ved Mangelen paa Afbildninger. B. var i øvrigt en ypperlig Tegner — det kunstneriske Anlæg laa til Familien —, og han forsynede selv den mindre Lærebog i Anatomi og Fysiologi, han 1858 udgav til Brug for Landmænd, med mange smukke Tegninger. Denne Bog udkom i fire Udgaver og blev oversat til Tysk. 1850 paa-begyndte B. Udgivelsen af et kostbart, stort anlagt Folioværk: »Icones anatomicæ vulgarium danicorum mammalium domesticorum«; kun første Hefte med Knoglesystemet udkom, men dette Folio-bind med de talrige smukke Afbildninger, der var udarbejdet under Vejledning af B., gjorde hans Navn kendt i Udlandet, og fra Sverige og Rusland tildeltes der ham Fortjenstmedailler. Ogsaa paa anden Maade ydedes der B. megen Anerkendelse, 1840 blev han Professor; 1869—70 og senere 1872 var han konst. Direktør for Højskolen. Af Videnskabernes Selskab blev han allerede 1840 Medlem, blev optaget i flere andre inden- og udenlandske Selskaber, blev ved Universitetets Firehundredaarsfest 1879 Æresdoktor i det matematisk-naturvidenskabelige Fakultet. Ved 25-Aars-Jubilæet 1862 hædrede Lærere og Elever B. med en Gave, og ved hans Afgang fra Skolen blev hans Portrætbuste udført i Marmor af C. Peters og opstillet i Højskolens Undervisningssal (i Gips paa Fr.borg). For B. var Oprettelsen af Veterinær- og Landbohøjskolen og Overflytningen til de nye Bygninger paa Bülowsvej en overordentlig Glæde. B. havde et godt Helbred, var glad ved sin Gerning og levede et lykkeligt Familieliv, han bevarede en sjælden Arbejdsevne, indtil han i de sidste Aar blev blind. — Etatsraad 1862. Konferensraad 1880. — R. 1856. DM. 1873. — Malerier af Wilh. Bendz (Hirschsprung; 1824 og 1826 i Familieeje) og Monies (1852). Litografi efter sidstnævnte af Fortling 1854 og efter Fotografi 1867.

Levnedsbeskrivelser af de ved Universitetets 400-aarsfest promov. Doktorer, 1879, S. 7—14. Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908, 1908. B. Bang i Medlemsblad f. d. danske Dyr lægeforening 1923. Ill. Tid. 24. Sept. 1882. Tidsskr. f. Veterinærer s. A.

B. Bang (Hj. Friis*).

Bendz, Jacob Christian, 1802—58, Læge. F. 20. Marts 1802 i Odense, d. 12. Sept. 1858 i Kbh. (Garn.), begr. sst. (Ass.). Broder til C. L. og H. C. B. B. (s. d.). Gift 17. Juni 1830 i Kbh. (Garn.) med Christine Sophie Waagepetersen, f. 8. Sept. 1810 i Kbh. (Garn.), d. 10. Febr. 1873 sst. (Garn.) (gift 2° 1859 med Generalmajor, Kammerherre Benjamin Marcher, 1797—1872, gift 1° 1823 med Francisca Juliane Emilie Clasen, 1796—1852), D. af Vinhandler, senere Etatsraad Christian W. (1787—1840) og Albertine Emerence Schmidt (1793—1864).

B. blev Student 1819 fra Odense og studerede derefter Kirurgi og tog kirurgisk Eksamen 1825. Han var udenlands 1827—29, derefter Reservekirurg ved Kirurgisk Akademi 1829—33 og tillige Reservekirurg ved Frederiks Hospital 1829—32. 1830 blev Gundelach Møller Overlæge ved Frederiks Hospital og udgav 1832 »Det kgl. Frederiks Hospitals Aarbog« indeholdende en Del Sygehistorier. S. A. udkom en voldsom Kritik af denne Bog udgivet af »tre Læger«, hvoraf B., skønt han var Møllers Reservelæge, var den ene. Dette gav Anledning til en kraftig Polemik, og Møller opgav Udgivelsen af Aarbøgerne. B. havde imidlertid vundet Navn som en glimrende Operatør, og 1831 blev han Regimentskirurg. Han skrev en Del gode Afhandlinger og blev 1833 Medudgiver af »Journal for Medicin og Kirurgi«, tog Doktorgraden 1836. Efter Hærreduktionen 1842 forflyttedes han fra Randers, hvor han havde haft Garnison, til Kbh. som Overlæge, hvilken Titel efter Foreningen af det medicinske Fakultet og Kirurgisk Akademi traadte i Stedet for Regimentskirurg. — Under Krigen 1848—50 var B. Korpsstabslæge, o: den øverste Læge ved den mobile Hær. I denne Stilling blev han Genstand for meget stærke Angreb navnlig fra de frivillige Overlæger Emil Hornemann og Professor Stein paa Augustenborg Lazaret. B. forsvarede sig kraftigt, skønt Angrebet ikke saa meget burde have været rettet mod ham som mod Intendanturen, der havde hele Administrationen af Lazaretvæsenet. Følgerne var Nedsættelse af en Kommission, der atter førte til voldsomme Polemikker. 1848—53 var B. Medudgiver af det udmærkede Tidsskrift »Hospitalsmeddelelser«, men det varede ikke længe, inden han igen indviklede sig i en voldsom Strid. 1852 begyndte man at blive klar over, at holstenske Fanger havde bragt den militære Øjensygdom, den saakaldte ægyptiske, med til Kbh., og der udviklede sig en voldsom Kamp mellem Lægerne, der delte sig i to Grupper med B. og Djørup som Førere. Der udkom i det mindste 70 Afhandlinger og Skrifter i denne Strid, og den hørte først op, da B. døde. Ogsaa i Udlandet vakte denne Sygdom store

Stridigheder, og 1857 holdtes i Bruxelles en Øjenlægekongres, som næsten udelukkende drejede sig om denne Sygdom. B. blev valgt til Vicepræsident ved Kongressen og havde skrevet en fortrinlig Afhandling, væsentligst baseret paa anatomiske Studier. Han fik tyve Aar senere det Skudsmaal, at det var ham, der havde bragt Orden i Forvirringen. — B. har sikkert været en godt begavet, uhyre flittig Mand, men han var hidsig og voldsom i sine Polemikker. — Tit. Professor 1838. — R. 1846. — Maleri af W. Bendz i Medicinsk-historisk Museum.

K. Carøe: Den danske Lægestand 1786—1838, 1905. G. Norrie: Den danske Oftalmologis Historie, 1925. Samme: En Episode fra Krigen 1849 og dens Følger, i Militærlægen, 1930.

Gordon Norrie.

Bendz, Wilhelm Ferdinand, 1804—32, Maler. F. 20. Marts 1804 i Odense, d. 14. Nov. 1832 i Vicenza, begr. sst. Broder til C. L., H. C. B. og J. C. B. (s. d.). Ugift.

B. kom seksten Aar gammel til Kbh. for paa Kunstakademiet at uddanne sig til Arkitekt, men foretrak pludselig Malerkunsten, i hvilken Eckersberg blev hans Lærer. 1824 udstillede han tre Portrætter paa Foraarsudstillingen, hvor han n. A. gjorde Lykke med et dygtigt Portræt af en rar gammel Præst. Et Billede af den unge Tobias' Hjemkomst skaffede ham ikke Akademiets lille Guldmédaille og blev heller ikke antaget til Udstillingen 1826, hvor tre andre Malerier af ham vidnede om hans store Evner paa et helt andet Omraade. De fremstillede alle tre hans Kunstnerkammerater, det ene Chr. Holm under sit Arbejde med et Slagmaleri (Fr.borg), det andet Blunck, der betragter en Skitse i et Spejl, det tredie Modelskolen paa Akademiet om Aftenen, naar de tændte Lamper lyser ud i Rummet over Modellen og de under Professorens Tilsyn arbejdende Elever, af hvilke nogle er karakteriseret med Glimt af den kaade Munterhed, B. har givet frit Spil i sine Breve. N. A. udstillede han et endnu bedre og mere aneligt Billede med et beslægtet Emne; det viser den unge Christen Christensen, der i et rummeligt Billedhuggeratelier arbejder paa en Statuette af en Atlet med en Garder til Model (Kunstmuseet). Med sit ualmindeligt skarpe Blik for Farverne og for alle Finesser i en virkningsfuld Belysning forbandt B. den Stræben efter at indfange udtryksfulde Øjeblikkebevægelser, som han især viser i sit 1828 udstillede Billede af et om et tændt Lys samlet, meget uroligt »Tobaksselskab« (Glyptoteket), et Maleri med stor Finhed i mange af dets Toner, men med sære Misforhold i enkelte af Figurerne. Hans Usikkerhed som Tegner træder endnu skarpere frem i det

Waagepetersenske Familiebillede fra 1830; desuden er Figurerne stivnet i de Bevægelser, han har ønsket at faa livfulde. Mislykket i saa Henseende er ogsaa det nænsomt og nydeligt behandlede Raffenberg'ske Familiebillede fra 1831 (Kunstforeningen). Lydefrit er det lille Billede, hvor B. har fremstillet to af sine Brødre i en Stue i Amaliegade med smukke grønne Felter mellem hvide Paneler. (Hirschsprung). Og om end B. i sine Enkeltporætter hverken har Købkes friske og lette Penselføring eller hans varme Inderlighed i Opfattelsen, naar de ofte et udsøgt Raffinement i Farvegivning og en udsøgt Delikatesse i Behandlingen. Det gælder f. Eks. det ganske lille Portræt, hvor han har gengivet sin Broder Henrik Carl (Hirschsprung), og det endnu mindre, hvor han har fremstillet sin Forlovede, Marie Raffenberg (Kunstmuseet). Ud over Portrætter og Interiører med Portrætfigurer har B. ikke frembragt Arbejder af synderlig Interesse, men paa sit særlige Felt hører han til de mest fremragende danske Malere.

Paa sin i Juni 1831 paabegyndte store Udenlandsrejse kom han i Sept. til München, hvor han traf nogle af sine gamle Kunstnervenner og vandt sig mange nye. I sit store Billede paa Thorvaldsens Museum har han fremstillet deres hyggelige Samvær om Aftenen paa Fincks Kaffehus, hvor de pustede ud mellem Øldrikningen ved at synge firstemmige Sange. B., der altid var en samvittighedsfuld Arbejder, sled utrættelig gennem mange Maaneder med usvækket Energi for at fuldføre dette med omfattende Forstudier forberedte Maleri. Dets yderst omhyggelige, lidt glatte Udførelse viser ogsaa, hvor grundigt han har studeret alt, Belysningens Fortoning i Rummenes Atmosfære, Farvernes Brydninger, Menneskenes Særpræg og ejendommelige Bevægelser; ingen Enkelthed har hans skarpe Malerøje ladet upaaagtet, og alt er i en fast og udtryksfuld Komposition samlet til en virkningsfuld Helhed. Det er hans ypperste Værk. Det modtoges ogsaa med en Anerkendelse, der sikrede ham gode Kaar i München, hvis det skulde vise sig umuligt for ham at slaa sig igennem under de efter hans Erfaring højst elendige Levevilkaar for Kunstnere i hans Fædreland. Sammen med et Par Kammerater begyndte han i Sept. 1832 sin Vandring gennem Alperne til Triest, hvorfra han fik en drøj Sørejse til Venezia. Her blev han syg, og kort efter, at han og Blunck var rejst derfra, bukkede han i Vicenza under for en Tarmbetændelse. — Selvportrætter paa Kunstmuseet og hos Hirschsprung (1821) samt i Tegning i Kobberstiksamlingen (1831), endvidere paa Billedet fra Fincks Kaffehus. Portrætteret af Kùchler paa »Besøg i Atelieret« (1828). Maleri af Chr. Købke hos Hirschsprung, Kopi

heraf af Marstrand (Fr.borg). Litografi af Heuer (1834) efter Maleri af Købke.

A. Røder: Maleren W. B., 1905 (Blade af dansk Kunsts Historie, udg. af Foreningen for national Kunst, I). P. L. Møller i Gæa, 1845, S. 341 ff. Raffenberg i Dsk. Saml., 2. Rk., I, 1871—72. D. C. Blunck i Kunstbladet 1898, S. 21 f.

Karl Madsen.

Benedicht, Lorentz, d. ca. 1604, Bogtrykker. Rimeligvis født i Tyskland. Gift 1° med Karine Nielsdatter (gift 1° med Bogtrykker Hans Vingaard, s. d.). 2° senest 1596 med Dorothea Christensdatter.

Naar der ses bort fra en lille Bog, som B. ifølge Angivelsen i Kolofonen har trykt i Kbh. 1552, men som i Virkeligheden stammer fra 1562, træffer man første Gang hans Navn paa Bøger fra 1561, og dette Aar maa derfor ansættes som det sandsynligste Tidspunkt for Begyndelsen af hans Virksomhed, der derefter varede uden Afbrydelse til 1601. Han virkede hele denne Tid i Kbh., hvor han synes til at begynde med at have været i Tjeneste hos Bogtrykkeren Hans Vingaard og efter dennes Død en kort Tid at have ført Forretningen videre. Efter at være blevet selvstændig arbejdede han i Begyndelsen saa godt som uden Konkurrence, 1565 fik han endda et kongeligt Privilegium paa at være den eneste, der overhovedet maatte trykke Bøger her i Landet, et Monopol, som naturligvis ikke lod sig opretholde. I det hele nød han stor Yndest hos Kong Frederik II., som 1564 fritog ham for Skat og senere tildelte ham Indtægten af et Vikarie ved Domkirken i Roskilde, i hvilken By han synes at have tilbragt de sidste Aar af sit Liv. Som Bogtrykker hører B. til de betydeligste i Danmark. Han er en fremragende Repræsentant for Sen-Renæssancens i mange Henseender ypperlige Bogkunst, saaledes som den udformedes ved det 16. Aarh.s Midte i Tyskland. Sin Kulmination naaede hans Kunst i et stort krigsvidenskabeligt Værk, forfattet af Tyskeren Joachim Arentsehe, som han trykte paa Bestilling af Frederik II. 1578, vistnok kun i et eneste Eksemplar. Fra 70'erne stammer flere andre af hans bedste Tryk, saaledes et Passional og et Gradual, begge trykt 1573, som hører til de skønneste Bøger, dansk Boghaandværk kan opvise. Hans Virksomhed omfattede alle mulige Omraader inden for Litteraturen. Han har trykt vigtige videnskabelige Værker, deriblandt Tycho Brahes berømte Bog om den nye Stjerne (1573) og adskillige Skrifter af Niels Hemmingsen, Ligprædikener, Opbyggelsesbøger og Salmebøger, bl. a. i en illustreret Folioudgave den første danske Oversættelse af Luthers Hus-

postil (1564) og Originaludgaven af Hans Thomissøns Salmebog (1569), endelig en lang Række Viser, Flyveblade, Almanakker o. s. v. For Universitetet trykte han en Del uden dog at have fast Ansættelse som Universitetsbogtrykker. I alt kendes op imod 375 forskellige Tryk fra hans Presse, men adskillige af disse er nu forsvundet og kun kendt fra litterære Kilder. En Del af sine Bøger har han selv forlagt, og enkelte har han selv bearbejdet eller oversat. Paa flere Omraader inden for Typografien var B. Foregangsmand her hjemme, han har saaledes indført Frakturskriften som Brødskrift i dansk Bogtryk og er den første, der har anvendt typografisk Nodemateriel. Ogsaa som Xylograf var han virksom. Han har selv skaaret en stor Del af de ofte fortrinlige Træsnit, som smykker hans Bøger, og optraadte paa dette Omraade i større Stil som Leverandør til andre Bogtrykkere.

R. Paulli: Lorentz Benedicht, 1920. L. Nielsen: Boghist. Studier, 1923. Samme: Dansk Bibliografi 1551—1600, 1931 ff.

Lauritz Nielsen.

Benedict, d. 1086, uægte Søn af Svend Estridsen. B. sluttede sig nøje til sin Broder Kong Knud og indtog en høj Plads i hans Hird. Ligesom han var ved Kongens Side, da denne straffede Blod-Egil, saaledes stod han ham djærvt bi under Forhandlingerne med de oprørske jyske Bønder. Til sidst led han ogsaa Døden ved sin Broders Side under Kampen 10. Juli 1086. Kongen var med sine Mænd fra Kongsgaarden i Odense tyet ind i Albani Kirke; den stærktbyggede B. stillede sig op midt i Kordøren og forsvarede tappert Indgangen. Længe holdt han og hans Fæller Stand, men da blev Kong Knud ramt af et gennem Vinduet kastet Spyd; han omfavnede og kyssede sin Broder og afventede Døden liggende foran Alteret. B. kastede nu sit Skjold, greb Sværdet med begge Hænder og banede sig Vej til Kirkedøren, hvor Bønderne overvældede ham og senere lemlæstede Liget. Enkelte nyere Forfattere har antaget, at B. af Folket er blevet æret som Helgen, og at et sølvbeslaget Skrin, der er bevaret i St. Knuds Kirke sammen med St. Knuds Helgenskrin, skulde indeholde hans Skelet. Den første Antagelse er dog næppe rigtig; med Hensyn til det nævnte Skrin hævder andre Forfattere, at det indeholder Levninger af St. Alban, Odense Bys tidligste Skytshelgen.

P. F. Suhm: Hist. af Danmark, IV, 1790. Helgenskrinene i St. Knuds Kirke i Odense, 1886. Aarb. f. nord. Oldkyndighed og Hist., 2. Rk., I—II, 1886—87. Kirkehist. Saml., 4. Rk., I, 1889—91, S. 244—67. M. Cl. Gertz: Knud den Helliges Martyrhistorie (Univ.s Program 1907). P. D. Steidl: St. Albans Helgenskrin, 1908.

Johannes Steenstrup.

Benedictsen, Åge Meyer, 1866—1927, Forfatter og Foredragsholder. F. 13. Juli 1866 i Kbh. (Helligg.), d. 21. Okt. 1927 sst., Urne paa Videvang ved Troldhede. Forældre: Grosserer Philip Ferdinand Meyer (1829—87) og Skuespillerinde Anna Maria B. (1835—74). Navneforandring 1893. Gift 1° 31. Dec. 1890 i Kbh. (b. v., Nordre Birk) med Jeanette Schønheyder van Deurs, f. 11. Juni 1864 paa Frbg., d. 14. Okt. 1898 sst. (Jac.), D. af Landstingssekretær Johan Christian Jens Frederik S. van D. (1832—76) og Caroline Adolphine Benedicte Dorette Schønheyder (1834—72). 2° 7. Juli 1912 i Ordrup med Anna Kathrine (Katri) Andreasen, f. 26. Dec. 1893 i Dejbjerg, D. af Gaardejer Anders Lausten A. (1846—88) og Maren Larsen (1838—1920).

Efter at være blevet Student 1886 fra Hauchs Skole og cand. phil. 1887 drev B. slaviske Studier ved Universiteterne i Kbh., Leipzig, Moskva og Warszawa og (1893—97) paa langvarige Rejser i det russiske og det østrigske Omraade og paa Balkanhalvøen. Ved sin overordentlige Arbejds- og Indfølgelsevne og sin sikre Hukommelse blev han sprogkyndig som faa, men hans lingvistiske Interesse kom snart helt og holdent til at tjene hans humane; han blev ikke Filolog, men Etnolog og Historiker, og hans Liv blev viet til at vinde umiddelbar Kundskab om Folkeslag i og uden for den europæiske Kulturverdens Periferi og bringe denne Kundskab til andre med det Formaal at udvide deres Synskreds og bekæmpe Miskendelse og Uret Nationerne imellem. Udholdende, fordringsløs og praktisk gennemførte han med beskedne Midler sine talrige Farter i vidtstrakte, primitive Egne. Foruden Østeuropa og Tyrkiet (nye Besøg 1897—98, 1913, 1922, 1923) gjaldt hans Rejser Persien og Kurdistan (1900—01), Armenien (1905—06), Indien (1907—08), Irland (1910), Island (1911, 1921), Vestindien (1926). Han skrev »Et Folk, der vaagner; Kulturbilleder fra Litaven« (1895, engelsk Udgave 1924), »Armenien, et Folks Liv og Kamp gennem to Aartusinder« (1925), Afsnittet om de slaviske Folk til »Illustreret Verdenslitteraturhistorie« (1901), en Del Artikler til Konversationsleksika og enkelte til Tidsskrifter, og han oversatte slavisk og finsk Skønlitteratur. Sammen med Arthur Christensen har han givet Oplysning om lidet kendte iranske Sprogforhold (»Les dialectes d'Awromān et Parwā«, Vid. Selsk. Skr., hist.-fil. Afd., VI, 2, 1921). Langt mere omfattende end hans dygtige Forfatterskab var imidlertid hans Virke som Foredragsholder; var han ikke udenlands, færdedes han næsten til Stadighed rundt i hele Danmark, udsendt af Folkeuniversitetsforeningen eller indbudt af Højskoler, og evnede som

næppe nogen anden at holde Tilhørerne fast ved sin anskuelige Fortællen, der forenede overdaadig Stofrigdom med enkle Ideer og støttedes af hans særprægede og vindende personlige Fremtræden. Den Menneskekærlighed og Retsfølelse, der fik ham til fortrinsvis at skrive og tale om Stifbørn blandt Nationerne, viste han paa sine Livsinteressers Omraade ogsaa ved privat Hjælp-somhed og ved at deltage i Organisationsarbejder. Han var Medlem af Bestyrelsen for De danske Armeniervenner og Sekretær i Dansk-islandsk Selskab, og han vedligeholdt en vidtløftig Korrespondance Verden over. — Buste efter Fotografi af Islænderen Kristínn Pjetursson 1932.

Studenterne fra 1886, 1911, og Fortsættelse 1926. Højskolebladet 16. Dec. 1927, Sp. 1581—88.

Paul Læssøe Müller.

Bengierd, se Berengaria.

Bengtsson, Magnus Charles, f. 1888, Maler. F. 3. Dec. 1888 i Kbh. (Stefans). Forældre: Detailhandler Jöns B. fra Skaane (f. 1860) og Maren Kristine Jensen (f. 1859). Gift 1° med Aino Adelaide Michelsson, f. 9. April 1884 i Finland. Ægteskabet opløst. 2° 19. Febr. 1932 i Kbh. (b. v.) med Inger Ørskov Christensen, f. 14. Sept. 1910 i Kbh., D. af Kaptajn Ludvig Andreas Ø. C. og Agnes Marie Andersen.

B. kom i Malerlære og fik samtidig i tre Vinterhalvaar Tegneundervisning paa Teknisk Skole. Han traadte frem for Offentligheden 1911 som Illustratør af Vilh. Bergstrøms Bog »Stempler og Hjul«. 1913—17 udstillede han paa Charlottenborgs Foraarsudstilling og paa Kunstnernes Efteraarsudstilling, og allerede 1918 samlede Kunstforeningen en Udstilling af hans Arbejder fra 1910—18. Karakteristisk for denne Periode er graa Havnebilleder med Taage og Kulrøg, københavnske Gade- og Figurbilleder, bl. a. Skildringer af fattige polske Jøder. Sin næste Udstilling afholdt B. 1921 efter en Rejse til Østen med et toaarigt Ophold paa Java. De halvthundrede Malerier og Kultegninger, han udstillede herfra, viste, hvorledes Javas tropiske Plantevækst og primitive Befolkning har været Motiver, der i særlig Grad egnede sig for dekorativ Behandling. 1923 havde B. en Særudstilling paa Den frie Udstilling sammen med Maleren William Lønberg. — I Sommeren 1924 rejste B. til Grønland med »Dagens Nyheder« Scoresbysund Ekspedition og var den ansvarhavende for Overvintringen deroppe. Af dette Ophold gav han en personligt præget Skildring i Bogen »Ene med Dyr og Mennesker« (1927), illustreret med egne Tegninger. Ved sin Hjemkomst til Kbh. efter Grønlandsopholdet

udstillede han en Række Billeder med Motiver fra Scoresby-sund.

Nic. Lützhøft i Skønvirke, IX, 1923, S. 121 ff.

Merete Bodelsen.

Bennike, Oluf Valdemar Emil, 1849—1923, Højskolelærer. F. 3. Aug. 1849 i Kbh. (Frue), d. 26. Aug. 1923 i Vallekilde. Forældre: Malermester Andreas Christian B. (1818—95) og Nicoline Frederikke Jensen (1831—96). Gift 1° 16. Okt. 1881 i Ubberup Valgmenighedskirke med Dagmar Kirstine Petersen, f. 5. Nov. 1855 i Nykøbing M., d. 21. Aug. 1882 i Vallekilde, D. af Skipper Jens P. (ca. 1817—69) og Oline Ane Marie Olsen (1827—1915). 2° 3. Aug. 1890 i Vallekilde Valgmenighedskirke med Maren Trine Henriksen Kjær, f. 7. Okt. 1864 paa 13. Vornedegaard i Øster Larsker, D. af Gaardejer Henrik Larsen K. (1819—81) og Birthe Marie Christensen (1834—1915).

Forældrene hørte til de første Familier, der sluttede sig til Vartov fri Menighed, og det stærkt grundtvigsk prægede Hjem og en tidlig vakt Læselyst drev B. i Retning af aandelig Virksomhed, men der var ikke Raad til boglig Uddannelse. Efter et Aar i Malerlære hos Faderen blev han Medhjælper ved en fynsk Friskole, kom 1867—68 paa Vejstrup Højskole og var derpaa nogle Aar Huslærer i forskellige Landsdele. Efter at have været Marinesoldat tog han 1876—77 Hyre som Skibskok og kom bl. a. til Sydamerika. Derefter arbejdede han halvandet Aar 1877—78 som Malersvend i Nordengland, hvor han i sin Fritid søgte efter Spor i Sproget af den danske Bosættelse. 1878 kom han til Vallekilde Højskole, hvor han næsten til sin Død virkede som Lærer med Geografi og Regning som Hovedfag og tillige som Skolens Regnskabsfører og Kasserer. I Tilslutning til sin Undervisning udgav han nogle geografiske Skildringer og en folkelig Fremstilling af Udviklingslæren, »Livets Historie« (1915). Han var stærkt grebet af Henry Georges Tanker, som han ogsaa skriftlig virkede for at udbrede.

Den Drift til Undersøgelse af de levende Sprogformer, som havde ført B. til England, vendte sig efter Hjemkomsten især (uden at han nogen Sinde helt slap de engelske Forhold af Syne) mod de danske Folkemaal. Dels med Udgangspunkt fra et Værk af L. Bonaparte, dels tilskyndet af H. F. Feilberg begyndte han tidlig at indtegne Dialektforskelle paa Skeletkort og optegne Eksempelrækker fra de forskellige Egne efter Højskolens Elever, suppleret ved Rejser omkring i Landet. I Begyndelsen af 90'erne var Stoffet saa fuldstændigt, at B. kunde tænke paa at faa det udgivet. Han forelagde det da i Kbh. dels for en Kreds af yngre Sprogmand,

dels for Professorerne Wimmer og Vilh. Thomsen, og ved disses Anbefaling lykkedes det at skaffe en større Understøttelse paa Finansloven til Værkets Udgivelse af B. i Samarbejde med en ung Filolog. Efter nogen yderligere Supplering udkom saa »Kort over de danske Folkemaal« ved B. og Marius Kristensen (1898—1912), et Værk, som, trods sine Mangler, har virket i høj Grad befrugtende paa dansk Sprogvidenskab. Ogsaa Folkeminderne havde B.s Interesse, og foruden Bidrag til »Skattegraveren« fortjener her at nævnes hans Bog om den fynske Bonde Kristen Hansen i Vejstrup, hans Vært i Højskoletiden (1905). — Posthumt Maleri af Troels Trier (ca. 1924) paa Vallekilde Højskole.

Fra Vallekilde Højskole, XII, 1905.

Marius Kristensen.

Benstrup, Knud Nielsen, ca. 1692—1742, Søofficer, Overfabrikmester. F. ca. 1692 i Æbeltoft, d. 26. Febr. 1742 sst., begr. sst. Forældre: Byskriver i Æbeltoft, Herredsskriver i Mols Herred, Birkeskriver i Hassens Birk Niels Nielsen (d. 1698) og Rachel Knudsdatter (f. ca. 1666, d. 1744, gift 2° 1701 med Sogndegn Peder Jensen Buchtrup paa Helgenæs, ca. 1675—1762). Ugift.

B. blev Kadet 1706, Sekondløjtnant 1714, Premierløjtnant 1719 og Kaptajnløjtnant 1723 og var under den store nordiske Krig udkommanderet hvert Aar, saaledes 1715 med Orlogsskibet »Ditmarsken« under Admiral Sehested ved Pommern. 1723 sendtes han til Norge som Adjudant hos Admiral Rosenpalm, der var Formand i Kommissionen til Ordning af Indrulleringsvæsenet i Norge. Herfra hjemkaldtes han i Slutningen af Aaret, da det var Kongens Hensigt, at han skulde sendes til Udlandet for at »gøre sig habil i Fabriquen«. I Foraaret 1724 rejste han til Frankrig, hvor han i Brest fik Undervisning i de teoretiske Fag af »den berømte Matematiker Mr. Coupar« og i de praktiske af en Skibsbygmester. Den franske Skibsbygningskunst stod højt paa den Tid, da dygtige Konstruktører, som f. Eks. Blaise, havde indført gennemgribende Forandringer i Konstruktionen. Efter halvtredie Aars Ophold i Frankrig rejste B. til Holland, hvor han særlig skulde sætte sig ind i Træets Sortering og Behandling, derfra en kort Tur til England og kom hjem i Foraaret 1727 vel rustet til at tage fat, paa et Tidspunkt, da der trængtes haardt til en habil Mand. Judichær (s. d.) var egentlig afskediget, men fungerede stadig; Kommandørkaptajn R. Krag havde 1726 faaet Ordre til at bygge to Skibe, hvorved han dokumenterede sin Uduelighed. B. fik straks Ordre til at udarbejde Tegninger til et Orlogsskib, bygget efter franske Principper, og til at undersøge og derefter udtale sig om det af

Krag byggede Skib, der endnu stod paa Bedding. Det var et for en ung og endnu uprøvet Skibskonstruktør vanskeligt og ubehageligt Hverv, og til Trods for, at B. fremsatte en forholdsvis mild Bedømmelse, opnaede han dog at skabe sig en bitter Fjende for hele Livet. 1729 blev han, efter at Krag var afskediget, Fabrikmester og 1731 Overfabrikmester og Kommandørkaptajn. Der kom nu Fart i Skibsbyggeriet efter den døde Tid siden Krigen, og i Løbet af de kommende Aar afleveredes en Række fortrinlige Skibe, der paa Besejlingstogterne viste deres Overlegenhed over alle tidligere byggede Fartøjer, særlig var de gode Luvholdere og Søskibe. Ogsaa i rent haandværksmæssig Henseende var de langt bedre end de tidligere, der hurtigt blev kølbrudte, hvilket ganske blev undgaaet ved den af B. indførte Byggemaade. Trods meget anerkendende Udtalelser om B.s Skibe fra alle Cheferne manglede det ham dog ikke paa Modstandere; om dette udelukkende skyldtes Vedhængen ved den traditionelle Byggemaade og Misundelse eller maaske ogsaa et lidt vanskeligt Sind hos B., kan ikke afgøres. Blandt hans Modstandere var ganske naturligt Krag og B.s Næstkommanderende, Fabrikmester Thurah, der var uddannet i England samtidig med, at B. lærte i Frankrig, samt den i øvrigt dygtige, men vanskelige Kommandør (senere Admiral) Suhm. Til disse sluttede sig uheldigvis for B. og for Søetaten Grev Fr. Danneskiold-Samsøe (s. d.), der paa dette Tidspunkt var Deputeret i Kommissariats-Kollegiet og i Slutningen af 1735 blev Overkrissekreter for Søetaten, og som herved kom til at sætte en Plet paa sit i øvrigt blanke Skjold. En Lejlighed til at komme B. til Livs fandt man, da Tredækkeren »Christianus Sextus«, da den var sat i Vandet, var kommet til at ligge 6 Tommer dybere end beregnet, hvilket sikkert skyldtes, at det benyttede Træ ikke var tilstrækkelig lagret og derfor for tungt. B. lod nu efter Holmens Chefs, Admiral M. Billes, Ordre hugge af alle Tømmere i Skibet, dog uden at skade dette, men herved kom han til at afvige fra de af Kongen approberede Tegninger. Dec. 1734 nedsattes en Kommission af Søofficerer, hvori adskillige af B.s Modstandere fik Sæde, for at undersøge Grunden til, at »Sextus« laa for dybt, og hvem der havde givet Ordre til Afhugningen af Tømmeret, og den følgende Sommer afleverede Kommissionen til Kongen en Ekstrakt af Undersøgelingsprotokollerne, der var meget ufuldstændig og uretfærdig mod B., hvorfor to af Kommissionens Medlemmer, Kaptajn Friderich Lütken (s. d.) og Kaptajnløjtnant A. F. Lützwow (s. d.), nægtede at underskrive den. Herved paadrog de sig Kongens Vrede; Lütken, der djærvt havde forsvaret B. over for Kongen, blev endog stillet

for Krigsret og dømt fra sit Embede. Admiralitetet fik nu Protokollerne med Ordre til at gennemgaa dem, udarbejde en Redegørelse og fremsætte et Forslag til Sagens Afgørelse. B. blev lige efter Nytaar 1736 arresteret i sin Bolig paa Holmen, medens Grev Danneskiold, der efterhaanden var blevet meget fortørnet paa ham, udarbejdede et langt Anklageskrift. Maj 1736 indsendte Admiralitetet sin Betænkning ledsaget af de enkelte Deputeredes Votum, der viser en højst forskellig Opfattelse af Skyldspørgsmaalet. Krag, der imidlertid var blevet Schoutbynacht, voterede saaledes for, at B. skulde miste sit Liv og dø i Galgen for at have bragt Landet i Fare ved forsætlig at ødelægge vort største Skib, tre andre Deputerede for, at han skulde have sit Liv forbrudt, Admiral Paulsen voterede for Embedsfortabelse, Admiral Rosenpalm for en Irettesættelse. Denne Votering faldt dog Kongen for Brystet, hvorfor han sendte Sagen til to af Medlemmerne af Konseillet, Iver Rosenkrantz og Johan Ludvig Holstein, der udtalte, at B. vel havde forset sig, men de fandt det intet Steds bevist, at hans Forseelse var forsætlig, og de maatte fraraade at følge Flertallets Vota, men henstillede, at Sagen henvistes til en Overadmiralitsret. Samtidig hermed overførtes B. som Arrestant til Kastellet, da hans Forsvar i Admiralitetet havde været »lidenskabeligt og uerbødigt«, hvad man ikke kan undre sig over. B. blev i Kastellet behandlet som en farlig Forbryder, han maatte ikke modtage noget Besøg, ej heller bruge Pen og Blæk. Aug. 1736 nedsattes en Forhørsret, hvor man end ikke undsaa sig for at sætte en af de Schoutbynachter, der havde voteret for Livsstraf, til Formand og to af B.s Modstandere til Bisiddere. Sagen udvidedes nu til at omfatte al den af B. i hele hans Tjenestetid brugte Konduite, og Danneskiolds Anklageskrift til Kongen blev lagt til Grund for Undersøgelsen. Denne varede i næsten to Aar og var i høj Grad pinefuld for B., hvem man endog nægtede juridisk Assistance. Maj 1738 indsendtes Forhørsakterne til Kongen, hvorefter der i Juli s. A. nedsattes en kombineret civil-militær Kommission til at dømme i Sagen. Foruden af de tre Officerer fra Forhørsretten, Chr. Koningh, Rostgaard og Fries, bestod Kommissionen af Gehejmerraad Claus Reventlow, Schoutbynacht Caspar Wessel, Justitsraaderne Diderich Seckman og Enevold Falsen. Prokurator Friderich Smidt var Aktor og Kancelliraad Bredo Munthe Defensor. Aktor afleverede i Nov. s. A. sit skriftlige Aktorat, hvori han nedlagde Paastand paa, at B. skulde have sit Liv forbrudt og sin Boslod hjemfaldet til Kongen, Defensor indleverede sit Forsvarsskrift i April 1739, indstillede B. til pure Frifindelse i alle Anklagens Punkter og fremhævede yder-

ligere, at han havde vist sig som en nidkær, dygtig og ærlig Mand i Kongens Tjeneste. B. har sikkert med Forventning set Dommen i Møde, men den kom aldrig. Ved Dokkens Indvielse 26. Maj s. A. gav Kongen, efter Danneskiolds Intercession, af særdeles kongelig Naade B. Pardon og Frihed og ophævede Kommissionen. B. maatte dog aldrig forlade Riget, ej heller maatte han bo i Kbh.; der tillagdes ham 500 Rdl. i Pension. B. tog Ophold i sin Fødeby, hvortil han kom som en syg og slagen Mand, men han blev hurtigt savnet. Fabrikmester Thurah, der havde forestaaet Skibsbyggeriet i de fire Aar, Sagen varede, havde i den Tid dokumenteret sin Uduelighed som Skibskonstruktør, og Konstruktionskommissionen havde nu faaet sat igennem, at der skulde bygges et Skib efter B.s Tegning. Danneskiold skrev derfor i Febr. 1740 et venligt Brev til B. og bad ham om at komme til Kbh. B. rejste straks i den strengeste Vinter, var ti Dage undervejs, deraf to Dage om at komme over Bæltet med Istransport, men Rejsen blev ganske forgæves, hvad B. forklarede Danneskiold i et smukt og værdigt Brev. Thurah vilde ikke forstaa den franske Metode og modarbejdede B. paa alle Maader, ja benyttede endog Lejligheden til at opfriske alle de gamle Klager. B. takkede Danneskiold varmt for den viste Tillid, ønskede alt godt for Thurah og bad nu kun om at faa Lov til at rejse tilbage til Æbeltoft og leve i Fred Resten af sit Liv.

Efter B.s Tegninger byggedes, medens han var Fabrikmester, elleve Orlogsskibe og en Fregat og senere fire Orlogsskibe, alle gode og velsejlende Skibe. Desuden indførte han mange vigtige Forbedringer ved Skibsbyggeriet og i Skibene, saaledes fast Banjerdæk og Jærnkabysser.

B. bør holdes i Ære som en af den danske Flaades genialeste Skibskonstruktører og som en god Søn af sit Land, der desværre saa daarligt forstod at paaskønne hans Værk, medens han levede. Kun to Aar fik han Lov til at nyde sit Otium i den lille By, hvor han var agtet af alle.

Nyt Arkiv for Søv. 1842: Fr. Lützens militaire Liv, S. 76—84 og 130 ff. B.-Sagen i Rigsarkivet.

Th. Topsøe-Jensen.

Bent, se Benedict.

Benthagen, se Støvlet-Cathrine.

Bentley, Daniel Gottvald Reimer, 1786—1869, Borgmester. F. 13. Dec. 1786 i Kbh. (Nic.), d. 13. Juni 1869 sst. (Frue), begr. sst.

(Ass.). Forældre: Fabrikant, Silkefarver Michael Richard B. (ca. 1750—88) og Maria Margrethe Reimer (ca. 1753—1812). Gift 11. Dec. 1815 i Køge med Cecilie Catharina Lehmann, f. 4. Juni 1798 i Kbh. (Garn.), d. 23. Jan. 1882 paa Frbg., D. af Styrmand i Asiatisk Kompagni Johan Frederik L. (ca. 1765—1807) og Ellen Margrethe Nyegaard (ca. 1774—1848).

B. blev Student 1802 (privat dimitteret), cand.jur. 1805, Underkancellist i Danske Kancelli 1806, Kancellisekretær 1808, Kancellist 1811, Kontorchef og Departementssekretær for de norske Sager 1812, paa Grund af Norges Afstaaelse entlediget 1814. 1815 blev han Borgmester, Byfoged, By- og Raadstueskriver i Køge, Herredsfoged i Bjeverskov Herred samt Birkedommer og -skriver i Gammel Køgegaards Birk og 1821 Borgmester i Kbh. Som saadan var han bl. a. Medlem af den overordentlige Sundhedskommission, der traadte sammen 1853 i Anledning af Koleraen. Ved Indførelsen af den nye Kommunalordning for Kbh. afgik han som Borgmester 1857. Fra nationalliberal Side («Fædrelandet») klagedes der i Slutningen af hans Borgmestertid over, at han modsatte sig »enhver Reform, den være nok saa uskyldig«. — Kancelliraad 1813. Justitsraad 1822. Etatsraad 1826. Konferensraad 1849. — R. 1828. DM. 1836. K. 1856. — Tegning af J. V. Gertner paa Fr.borg 1844.

V. Christensen: København 1840—57, 1912.

G. Kringelbach (Pool Bagge).*

Bentsen (døbt Bentzen), **Andreas** Peter, 1839—1914, Bygmester, Forstander for Haandværkerskole. F. 9. Marts 1839 i Kvandløse, d. 17. Maj 1914 i Vallekilde, begr. ved Vallekilde Korskirke. Forældre: Lærer Georg Philip Bentzen (1808—66, gift 2° 1854 med Juliane Holm, f. Møller, Enke efter Plantageforvalter H.) og Ane Kirstine Jensdatter (1812—50). Gift 1° 1. Maj 1874 i Ubberup Valgmenighedskirke med Emilie Sofie Frederikke Lavigne, f. 1. Maj 1851 i Lyngø ved Sorø, d. 3. Maj 1888 i Vallekilde, D. af Lærer Otto Christian L. (1804—74) og Johanne Caroline Louise Grubb (1809—86). 2° 29. April 1890 i Ubberup Valgmenighedskirke med Hanne Lavigne, f. 23. Okt. 1852 i Lyngø, d. 22. Okt. 1911 i Vallekilde, Søster til 1. Hustru.

B. kom i Lære hos Tømrer Kruse paa Krabbeslund, senere i Holbæk, blev Svend 1857. Han uddannede sig 1861—64 paa Blaagaards Seminarium, blev derefter Lærer hos Gunni Busck i Brøndbyvester og fra 1868 ved Triers Højskole i Vallekilde. Han forenede sin Lærergerning med Arbejdet som Bygmester, og

af hans faglige Undervisning for Landhaandværkere, der søgte Højskolen, udviklede sig en særlig Haandværkerfagskole, som han forestod til 1907. — B. tog som Venstremand ivrigt Del i Egnens politiske Liv og var en af Skytteforeningernes Førere, 1887 og 1902—10 Formand for Foreningernes Hovedbestyrelse. Som Bygmester har B. givet Tegninger til elleve Kirker, til en Række Gymnastikhuse, »Øvelshuse«, som han kaldte dem, ved Højskoler og til landbrugs-industrielle Bygninger saasom Andelsmejerier og Svineslagterier. Hans Bygninger stod den Herholdt'ske Retning nær. Kirkerne er i en mager romansk Stil, udførte af røde Maskinsten og dækket med Skifer. B.s Interesse for Tømmerkonstruktioner viser sig stærkt i en særlig Type ottekantede Kirker, han skabte, med Taget baaret af Træsøjler (Vallekilde Korskirke 1882 — nu ombygget —, Valgmenighedskirken i Lemvig 1883 og Bredsted Valgmenighedskirke 1884). Ogsaa Øvelshusene viser smukke Tømmerkonstruktioner, nogle med enkle Gitterfag af Træ, andre med Halvcirkel-Buer af sammennaglede Brædder (Kbh.s Højskole paa Chr. Winthersvej). Efter Samarbejdet med Martin Nyrop ved Øvelshuset i Vallekilde blev han stærkt paavirket af denne; i B.s seneste Arbejder spores endelig en udtalt Paavirkning fra Sønnen Ivar B. (s. d.) i Retning af en mere robust Formgivning. — R. 1894. DM. 1909. — Maleri af Johs. Kragh 1913. Skitse af Troels Trier.

Erindringer i Fra Holbæk Amt, VI—VII, 1912—13, og som Manuskript hos Familien. Povl Hansen i Fra Vallekilde Højskole, 1908—09. J. R. Kirkebjerg i Højskolebladet 4. Nov. 1927.

Steen Eiler Rasmussen.

Bentsen, Ivar, f. 1876, Arkitekt. F. 13. Nov. 1876 i Vallekilde. Forældre: Bygmester Andreas B. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 1° 30. Maj 1903 i Vallekilde Korskirke med Dagny Jensen, f. 31. Jan. 1877 i Stiftsbjergby, D. af Gaardejer Jens J. (1845—1932) og Else Marie Hansen (1849—1902). Ægteskabet opløst. 2° 20. Aug. 1921 i Kbh. (b. v.) med Helle Margrethe Jensen Klint, f. 23. Sept. 1887 i Kbh. (Vartov), D. af Arkitekt P. V. J. K. (s. d.) og Hustru.

B. blev Tømrersvend 1896, tog Eksamen fra Teknisk Skole i Kbh. 1899 og var Elev af Kunstakademiet 1900, 1901 og 1902. Han har faaet sin væsentligste Uddannelse som Tegner og Elev hos P. V. J. Klint og senere som Tegner og Konduktør hos Arkitekterne Carl Brummer og Ulrik Plesner. Af særlig Betydning for hans kunstneriske Udvikling blev Paavirkningen fra en Gruppe omtrent jævnaldrende Kunstnere, Vilhelm Wanscher, Carl Peter-

sen, Hans Koch, Povl Baumann, Thorkild Henningsen og Kaare Klint. — B. var Medlem af Den fri Arkitektforening, saa længe den eksisterede, 1909—19. Efter Arbejdsaar i Hovedstaden var B. 1908—11 Forstander for den af hans Fader oprettede Haandværkerskole i Vallekilde. Han stiftede derefter sin egen Bygmester-, Snedker- og Malerskole ved Holbæk, som han ledede 1913—20. I denne Periode gav han Tegninger til en stor Mængde Landbrugsbygninger og industrielle Anlæg, deriblandt et af hans Hovedarbejder, Nordvestsjælland's Elektricitetsværk i Svinninge. Han planlagde den arkitektoniske Ordning af Blaagaards Plads i Kbh. for Opstillingen af Vennen Kai Nielsens Skulpturer. 1919 udarbejdede han et stort Forslag til en Opera- og Filharmonibygning paa Banegaardsterrænet i Kbh. 1920 blev han Lærer ved Kunstakademiets Bygningsskole som Professor Carl Petersens Assistent, fra 1923 som hans Efterfølger i Professorembetet. I Kbh. har han været Arkitekt for en Række større Boligforetagender. Særlig bemærkes Rækkehuskvarteret Bakkehusene ved Brønshøj (i Samarbejde med Thorkild Henningsen) og Kastelshaven paa Østerbro (i Samarbejde med Peter Nielsen). Fra 1932 er Niels Steensens Hospital i Gentofte.

B. har en meget oprindelig Sans for Kunst, Maler- og Billedhuggerkunst ikke mindre end Bygningskunst, og har mere end maaske nogen anden Arkitekt været i Kontakt med samtidige Billedhuggere og Malere. Han har øvet stor Indflydelse gennem Arkitekturartikler i »Politiken«, »Kunstbladet« og »Det nye Kunstblad« samt »Arkitekten«. Den kunstneriske Følsomhed forener han med en udviklet Sans for det haandværksmæssige og med en bred social Forstaaelse af Arkitektens Opgaver. Hans Arkitektur, der i de første Aar — under Paavirkning af P. V. J. Klint — var præget af en vis barok Fylde, har udviklet sig hen mod større Simpelt ved Arbejdet med de enkle Landbrugsbygningers traditionelle Fagdelingsprincip, gennem det meget teoretiske Filharmoniprojekt, til hans senere af Gottlieb Bindesbøll paavirkede Murstenschuse med store skærmende Tagudhæng. — Malerier af Kai Nielsen (1913), Kaare Klint, Ole Søndergaard, Sigurd Swane og Gudrun Grove (1932). Tegninger af Kai Nielsen (1914 og 1918). Buste af Helle Klint Bentsen (1928).

Arkitekten 26. Marts 1910; 7. Okt. 1911; 31. Juli 1915. H. V. Clausen: Fra Holbæk Amt, I, 1916. Bygmesteren, XIX, 1926, S. 273 f.

Steen Eiler Rasmussen.

Bentzen, Hans Georg, 1789—1857, Kancellideputeret. F. 10. Sept. 1789 i Kbh. (Nic.), d. 3. Okt. 1857 sst. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Renteskriver Lauritz B. (1751—1830) og Louise Lund (1758—1826). Ugift.

B. blev Student 1806 fra det v. Westenske Institut, cand. jur. 1809, s. A. Volontær i Danske Kancelli, 1811 Underkancellist sst., 1813 Protokolsekretær i Højesteret, 1818 tillige surnummerær, 1819 ordinær Assessor i Landsover- samt Hof- og Stadsretten, 1826 tillige Kongens Foged i Kbh. 1831 blev han Assessor i Højesteret, men udnævntes s. A. til 6. Deputeret i Danske Kancelli og Chef for dettes 2. Departement, blev 1832 ekstraordinær Assessor i Højesteret. 1834 blev han 5. Deputeret og Decisor for Lenssagerne samt en Del af Revisionssagerne under 5. Departement (disse sidste dog kun til og med 1840), 1839 4. Deputeret, 1840 3. Deputeret, 1842 2. Deputeret og 1846 1. Deputeret; s. A. var han i Stemanns Sted konstitueret som kgl. Bankkommissær ved Nationalbanken. Ved Kancelliets Omdannelse April 1848 afskedigedes han — efter eget Ønske, da han ikke vilde beklæde en Departementschefs mindre selvstændige Stilling — med fuld Gage som Pension. B., som var en overordentlig dygtig Embedsmand, tilhørte inden for Kancelliet den mere konservative, bureaukratiske og centraliserende Fløj, der samlede sig om Præsidenten P. C. Stemann, hvis betroede Medarbejder han var. B. fulgte bl. a. Stemann i 30'ernes Stænder- og Trykkefrihedsspørgsmaal og i hans Modstand imod Oprettelsen af en fælles Overbestyrelse for Kirke- og Undervisningsvæsenet 1841, hvorimod han senere støttede Ørstedes Forslag om Indførelsen af Stænderkomiteer. 1846 hindrede han Udstedelsen af Trykkefrihedsloven i den Skikkelse, den havde modtaget i Roskilde Stænder, og gennemtvang dens Behandling i Viborg i dens oprindelige Form. — Virkelig Justitsraad 1828. Virkelig Etatsraad 1831. Konferensraad 1847. — R. 1836. DM. 1841. K. 1848.

Flemming Dahl.

Bentzen, Lauritz Christian, 1803—81, Officer. F. 27. April 1803 i Kbh. (Fødsst.), d. 18. Okt. 1881 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Kaptajn, senere Toldforvalter i Viborg, Justitsraad Carl Thue B. (1776—1851) og Christine Amalie Larsen (1780—1852). Gift 29. Okt. 1829 i Poppenbüttel med Emma Jacobine Lüders, f. 29. Jan. 1806 i Poppenbüttel, d. 3. Maj 1864 i Slesvig By, D. af Hyttemester ved Sølvværket, senere Justitsraad Johann L. (f. 1765) og Marie Eva Find (f. 1766).

B. blev 1813 Volontær ved Landkadetakademiet, virkelig Kadet

1818 og Sekondløjtnant à la suite ved Holstenske Lansenerregiment 1821. 1822 ansattes han ved Infanteriet, blev 1827 Premierløjtnant, men sattes to Aar efter »indtil videre« à la suite. Professor H. C. Schumacher (s. d.), der fra 1816 ledede Gradmaalingen i Danmark, fra 1820 den geografiske Opmaaling af Hertugdømmerne, var blevet gjort opmærksom paa den unge begavede Officer og foranledigede, at B. blev ansat ved de omfattende topografiske Arbejder i Holsten. Opmaalingen blev drevet med stor Energi, og det var navnlig ved dette Arbejde, at B. kom til at medvirke. 1840 blev han kar. Kaptajn, og ved Hæromordningen 1842 hørte han til de Officerer, der »forblev i Armeen«, men stod stadig »à la suite ved Gradmaalingen«. 1843 udnævntes han til Kaptajn I, deltog som Kompagnichef i Felittoget 1848 og viste sig som en energisk og praktisk Officer. Han blev saaret allerede i Slaget ved Slesvig, udnævntes i Maj ved et Springavancement til Major og Kommandør for 6. Bataillon, blev i Juni 1849 kar. og kort efter Slaget ved Fredericia, hvor Bataillonnen med Kraft deltog i Stormen paa Treldeskansen og led store Tab, virkelig Oberstløjtnant. 1854 blev han kar. Oberst, fra 1860 Kommandoen over 6. Bataillon og stilledes til Disposition. 1862 afskedigedes han som Generalmajor. — R. 1848. DM. 1849. — Litografi 1853. Blyantstegning fra Treaarskrigen i Familieejde.

Berl. Tid. 21. Okt. 1881. Poul Bredo Grandjean: Stam. over Raadmand Poul Bentzens Efterkommere paa Sværdsiden, 1911, S. 18f.

Rockstroh (S. A. Sørensen).

Bentzen-Bilkvist, Fritz Johannes, f. 1865, Maler. F. 26. Maj 1865 i Kristiania. Forældre (danskfødte): Malermester Hans Christian Bentzen (1825—97) og Anna Cecilie Petersen (1839—1927). Antog 1887 Navnet Bilkvist efter sin Mormoder, der var norsk. Gift 2. Maj 1893 i Kbh. (Hellig K.) med Anna Elisabeth Christiane Jørgensen, f. 15. Marts 1871 i Kbh. (Trin.), D. af Grønthandler og Gartner Lars J. (1840—1922) og Ane Kirstine Jensen (1839—1914).

B.-B. kom som ung i Malerlære i Kbh. og blev 1887 Elev paa Teknisk Skole, hvorfra han dimitteredes til Akademiet 1888. Han forlod dette efter et Par Maaneders Forløb for at gaa til Kunsternes Studieskole, under Krøyer, Tuxen og Frans Schwartz, og blev her til 1892. Han udstillede første Gang paa December Udstillingen 1887 og har siden 1888 til Stadighed udstillet paa Charlottenborg, 1907, 1911, 1913 tillige paa Kunsternes Efteraarsudstilling. I Udlandet har han udstillet paa Verdensudstillingen

i Chicago 1893 («Opklarende Vejr efter Regn»), i München 1900 og i Brighton 1910. 1898 fik han tildelt Akademiets Aarsmedaille første Gang for »Bygevejrstemning«, som tillige s. A. skaffede ham den Sødringske Opmuntringspræmie. 1903 rejste han med Stipendier fra Akademiet gennem Tyskland, Frankrig til Italien, hvor han opholdt sig længst i Civita d'Antino. B.-B. er Landskabsmaler, og af dansk Natur foretrækker han det jyske Landskab i Aarets sidste Maaneder; særlig til Himmelbjergegnen eller Egnen omkring Vejle og Bryrup søger han Aar for Aar tilbage. I offentligt Eje er »Bygevejrstemning«, som Statens Museum købte 1898, og »Opklarende Vejr. Vejle« i Ribe Stiftsmuseum. — B.-B. har fra 1900 ved Siden af Malerkunsten arbejdet med dekorativ Kunst, særlig i Metal. I en længere Aarrække samarbejdede han med Amundin (Doberck & Søns Eftf.) og udviklede sig til en dygtig Metalsmed og Ciselør. 1917—20 var det ham overdraget at tegne samtlige Lyslegemer til Rigsdagsfløjen paa Christiansborg.

Skønvirke, VII, 1921, S. 49—58, 81 ff.

Merete Bodelsen.

Bentzen, Julius August, 1815—82, Gartner. F. 23. Juli 1815 i Kbh. (Petri), d. 8. Marts 1882 paa Kommunehospitalet sst. (Matth.), begr. paa Frbg. Forældre: Bagermester Johan Christian B. (1773—1829) og Helene Frederikke Benthien (f. 1774). Gift 1° 16. Febr. 1850 paa Frbg. med Anna Kirstine Jensen, f. ca. 1822 i Køge, d. 20. Juni 1852 paa Frbg. 2° 8. Febr. 1868 i Kbh. (Trin.) med sin Broderdatter Johanne Claudine Bentzen, f. 9. Juni 1834 i Kbh. (Frue), d. 17. Febr. 1909 paa Kommunehospitalet sst., D. af Melhandler Frederik Christian B. (f. ca. 1799) og Maria Heininge (f. ca. 1800).

B. blev Student 1833 fra Borgerdydskolen i Kbh. og tog seks Aar efter teologisk Embedseksamen, men slog derpaa om for at give sig til at dyrke sin egentlige Interesse, Havevæsenet. Efter Uddannelse i Botanisk Have samt i Fredensborg og Rosenborg Slotshaver tog han 1843 Kunstgartnereksamen og søgte derpaa videre Uddannelse i Udlandet. Han fik Beskæftigelse i det bekendte Booth'ske Handelsgartneri ved Hamburg, hvor Seniorchefen kom til at nære megen Velvillie for den interesserede unge Dansker og skaffede ham Ansættelse hos en rig Bankier S. Heine, hvis Gartneri det blev betroet ham at udvide og forbedre. Her blev han i halvtredie Aar og overtog derefter paa H. C. Riegels' Opfordring Inspektørposten for det nystiftede jyske Haveselskab i Snoghøj. Efter halvandet Aars Ophold her rejste han atter til Udlandet, bl. a. til Belgien, og vendte 1848 hjem for at overtage Posten som

Gartner ved Selskabet til Havedyrkningens Fremmes (Det kgl. dsk. Haveselskabs) Have, i hvilken Stilling han med Energi arbejdede paa at bringe Haven paa Fode. Forskellige Forhold, bl. a. Uoverensstemmelser mellem ham og nogle af de ledende, gjorde, at han 1864 trak sig tilbage fra denne Stilling og grundlagde en Frø- og Plantehandel samt overtog Tilsynet med Tivolis Haveanlæg. Samtidigt gav han sig af med Anlægsgartneri, navnlig i Sverige (Kullagunnarstorp, Sofiero). Medens B. endnu var Gartner ved Haveselskabet, blev han Medlem af den Kommission, som skulde fremsætte Planer for den nye Landbohøjskole, og han udarbejdede i det væsentlige Planen for den Have, der blev anlagt i Tilknytning til Højskolen. B. havde stedse interesseret sig levende for at faa de unge Gartneres teoretiske Undervisning bragt ind i et godt Spor, og han havde ventet at faa Lærerposten i Havebrug ved Højskolen, hvortil dog J. A. Dybdahl blev foretrukket. Denne Skuffelse i Forbindelse med offentlig Kritik af hans litterære Virksomhed samt vanskelige økonomiske Kaar har sikkert været medvirkende til, at hans Helbred svækkedes; han maatte opgive sin Frøhandel, og sine sidste Aar tilbragte han i trange Kaar. B. udfoldede en meget rig litterær Virksomhed; han var sikkert Datidens mest skrivende Gartner og forfattede navnlig en Mængde populære Bøger. Fra 1849 til sin Død redigerede han »Dansk Havetidende«. Af de vigtigere Bøger, han udgav, kan nævnes »Haandbog for Frugttrædyrkere« (1861), »Fuldstændig Haandbog for Havedyrkere og Gartnere« (1865), »Oversigt over de vigtigste Arter af Træer og Buske« (1852) og »Om Dyrkning og Anvendelse af Gran, Fyr og andre Naaletræer« (1862). I den næstsidste beskrives kort en meget betydelig Mængde Træer og Buske, der er haardføre her i Landet, i den sidste giver B. en indgaaende Behandling af Naaletræerne, baade eksotiske og haardføre. Han var i det hele en Forkæmper for Udbredelse af fremmede Træarter i vore Haver og Parker, og han var i denne Henseende en Modsætning til Bestyreren af de kongelige Haver Rudolph Rothe (s. d.), som holdt paa Anvendelsen af de danske Træarter, et Standpunkt, B. havde bekæmpet meget skarpt. B. nærrede ogsaa dyb Interesse for Pomologien og havde samlet Materiale til et større Værk herom, men hans Forsøg paa at finde en Forlægger til et saa omfattende Arbejde, endsige at faa Understøttelse hertil af Bevillingsmyndighederne, strandede.

Dansk Havetid., 1882, S. 49—52. Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Aarsskrift 1928, S. 105—07, 109, 113.

Axel Lange.

Bentzon, Benzon, Navnet paa flere danske Slægter. Den adelige Slægt Benzon stammer fra Købmand i Hamburg Bent Bentsen, hvis Søn Hans Bentsen i Ribe var Fader til Borgmester Bent Hansen Bentsen (d. 1622) i Randers, og til Raadmand sst. Hans Hansen Bentsen (1541—1625). Bent Hansen Bentsen var Fader til nedenn. Dr. med. Niels Benzon (1609—74), hvis Søn nedenn. Generalprokurør Niels Benzon (1646—1708), der 15. Dec. 1679 fik Vaabenbrev, er Stamfader til 1. adelige Linie af 1679. Blandt hans Børn var de nedenn. Deputeret Lars Benzon (1687—1741) og Statholder i Norge Jacob Benzon (1688—1775) samt Højesteretsassessor Peder Benzon (1684—1735) til Aggersvold m. fl., der var Fader til nedenn. Christian Benzon (1718—1801) til Christiansdal. Dennes Sønner var nedenn. Amtmand Jens Benzon (1767—1839) og Major Lars Benzon (1763—1823) til Caden, der var Fader til nedenn. Genealog Frederik Vilhelm Casper Benzon (1791—1832). — En yngre Søn af Dr. med. Niels Benzon (1609—74) var nedenn. Peder Benzon (1652—1701) til Havnø m. m., Stamfaderen til 2. adelige Linie af 1679. Han var Fader til nedenn. Niels Benzon (1684—1709) til Havnø. — Ovenn. Raadmand i Randers Hans Hansen Bentsen (1541—1625) havde Sønnerne Søren Bentzon (1618—68), der var Sognepræst og Provst i Randers, og Mads Bentzon, hvis Søn Hans Bentzon (1650—1704) købte Skærso og var Stamfader til 3. adelige Linie af 1679. Han var Fader til Johan (Jochum) Severin Bentzon (1692—1741) til Estvadgaard, der var gift med sin Kusine nedenn. Frederikke Louise Bentzon, f. Glud (1702—45), der af Ejendommen oprettede Estvadgaards Stiftelse. — Ovenn. Provst Søren Bentzon (1618—68) var Fader til Assessor Hans Bentzon (1657—1715), hvis Børn 22. Febr. 1717 ophøjedes i Adelsstanden. Familien skriver sig, ligesom de adelige Linier af 1679, Benzon. Af hans Børn var Konferensraad Johannes Benzon (1712—84) til Sohngaardsholm Fader til Oberstløjtnant Hans Peter Benzon (1749—1817), hvis Sønnesøn er nedenn. Nationaløkonom Peter Tamm Julius Benzon-Buchwald (1821—77).

Amtsforvalter, Etatsraad Christopher Adrian Engelbrecht Bentzon var Fader til nedenn. Landinspektør Lars Larsen Bentzon (1833—93), hvis Sønner er de nedenn. Landinspektør Povl Bentzon (f. 1858) og Professor Viggo Bentzon (f. 1861). Sidstnævnte var gift med ligeledes nedenn. Kunsthistoriker Martha Drachmann (1886—1912); deres Søn er Landsretsdommer Asbjørn Drachmann Bentzon (f. 1887). Povl Bentzon er Fader til Forfatterinden Inger Bentzon (f. 1886), Dr. med. Poul Georg Kobierski Bentzon (f. 1891) og Kompo-

nisten Jørgen Liebenberg Bentzon (f. 1897). — En anden borgerlig Familie — som en ubekræftet Tradition vil føre tilbage til Skotland — nedstammer fra Sognepræst og Provst i Lund Niels Bentsøn (d. 1649). Hans Sønesøn Byfoged i Stubbekøbing Christian Benzon (1699—1765) var Fader til nedenn. Pastor Lorenz Jacob Benzon (1740—99) Købmand, Postmester i Stubbekøbing Niels Benzon (1747—1803), Købmand i Kbh. Peder Christian Benzon (1757—1827) og Postmester i Næstved Jacob Benzon (1765—1836), der hver blev Stamfader til en Linie af Slægten. Ovenn. Lorenz Jacob Benzon (1740—99) var Fader til Botanikeren Peter Eggert Benzon (1788—1848), hvis Sønesøn var nedenn. Forfatter Peter Eggert Benzon (1857—1925). Købmand Niels Benzon (1747—1803) var Fader til Agent Lorenz Jacob Benzon (1790—1864) i Stubbekøbing, der havde Sønnerne Konsul i Nykøbing F. Edvard Benzon (1820—75) — Fader til Livlægen Vilhelm Valdemar Benzon (1852—1929) — og nedenn. Apoteker Alfred Nicolai Benzon (1823—84), hvis Søner er de nedenn. Apoteker Bøje Peter Lorenz Alfred Benzon (1855—1932) og Forfatteren Carl Otto Valdemar Benzon (1856—1927).

Th. Hauch-Fausbøll: Stamtavle over den adelige Slægt Benzon, 1914. Jul. Bidstrup: Stamtavle over Familien Koefoed, 1887, S. 18. Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 22—28. William Benzon: Stamtavler over Slægten efter Niels Benzon, 1897.

Albert Fabritius.

Bentzon, Adrian Benjamin (Benoni), 1777—1827, Generalguvernør. F. 22. April 1777 i Tønsberg, d. 15. Jan. 1827 paa Plantagen Judiths Fancy ved Christianssted. Forældre: Konst. Byfoged i Tønsberg, senere Byfoged i Bergen Hans Jacob B. (1736—1810) og Sophia Hedevig Købke (ca. 1756—1810). Gift 14. Sept. 1807 med Magdalen Astor, f. 1788, d. 1832 (gift 2° 1820 med Reverend John Bristed), D. af den hovedrige Storhandelsmand John Jacob A. (1763—1848) i U. S. A. og Sarah Todd (d. 1834). Ægteskabet opløst.

B. blev Student 1793 fra Bergen og vandt 1796 Universitetets Guldmedaille for et Prisspørgsmaal i Æstetik. 1797 tog han juridisk Embedseksamen og blev n. A. Adjunkt og Notarius ved det juridiske Fakultet. I sin Omgangskreds vandt han Beundring ved sin Kundskabsfylde, fine æstetiske Sans og skarpe Forstand. 1798 udgav han et Stykke af Kotzebue og et af Schröder i dansk Oversættelse, og Mænd som J. P. Mynster og Diplomaten J. G. Rist ventede meget af ham i litterær Henseende. Hans Fremtidsbane blev da ogsaa usædvanlig, men paa et helt andet Omraade. I

Dansk-Vestindien var der dengang store Muligheder, og B. søgte og fik 1799 Stilling som yngste Regeringsraad. Da Øerne en Tid 1801 var i engelsk Besiddelse, opholdt han sig i Nordamerika. Ved Overgivelsen til Englænderne 1807 var det for en stor Del ved hans Indsats i Forhandlingerne, at Betingelserne blev gunstige for Danmark. I Krigsaarene opholdt han sig afvekslende i Europa og Nordamerika. Efter Fredsslutningen med England udnævntes han til Generalguvernør i Dansk-Vestindien med Prædikat af Generalmajor. Ogsaa i Vestindien skildres han som »en Mand af fortræffelig Karakter og med udmærkede Aandsgaver«. »Han ragede højt over alle de andre«. Under hans Styrelse gjordes der et stort Arbejde for at rense Farvandene om Øerne for de huserende Kapere og Sørøvere. Den »ædle« Generalguvernør var meget yndet i store Kredse, men i en begyndende Nedgangstid stillede et Antal Plantere sig i afgjort Modsætningsforhold til ham og støttedes bl. a. af Vicegeneralguvernøren Oberst Stabell. En Deputation rejste til Danmark for at forebringe Klager over B., der just da opholdt sig i Hjemlandet. Der nedsattes Sommeren 1820 en Undersøgelseskommission, som paa selve Øerne tog Sagen under Behandling til de mindste Detailler. 1. Dec. 1820 kom B. tilbage til Christianssted, og Kommissionens Afgørelse faldt faa Maaneder efter; den stadfæstedes ved kgl. Resolution. Baade B. og Oberst Stabell afskedigedes, og B. dømtes til at betale 96 000 vestindiske Dl. Han fik senere delvis Oprejsning, men døde snart efter. — Etatsraad 1814. — R. 1814. K. 1817.

Kay Larsen: Dansk-vestindiske og -guineiske Personalia og Data, Ms. i Det kgl. Bibliotek. Samme: Dansk-Vestindien 1666—1917, 1928, S. 183, 186, 190, 194, 199, 205, 208—13, 223. H. B. Dahlerup: Mit Livs Begivenheder 1815—48, 1909. Johan Georg Rist: Lebenserinnerungen, 1880. Personalh. Tidsskr., 6. Rk., IV, 1913, S. 249—55. Af efterladte Breve til P. Mynster, 1862, S. 27—30.

Kay Larsen.

Bentzon, Frederikke Louise, 1702—45, Stifterinde af Estvadgaards Kloster. F. 10. Nov. 1702 paa Bragernæs, d. 16. Marts 1745 paa Estvadgaard, begr. i Estvad K. Forældre: Amtmand over Ringerige, Hallingdalen, Eger og Buskerud Poul Sørensen Glud (1661—1719, gift 2° 1707 med Maren Moss, 1682—1745) og Ingeborg Marie Lauridsdatter Bording (d. 1706). Gift 1719 med Kancellisekretær Johan (Jochum) Severin B. til Brorup og Estvadgaard, f. 27. April 1692 i Viborg, d. 9. Maj 1741, begr. i Estvad K., S. af Landsdommer, Justitsraad Hans B. til Skærsø (1650—1704) og Ida Kirstine Sørensdatter Glud (1668—1724).

Fru B.s Mand solgte Aaret før sin Død Brorup, men Estvadgaard,

som hun, der var barnløs, overtog efter deres gensidige Testamente af 1731, oprettede hun ved Testamente af 4. Marts 1745 til et Kloster for seks adelige Enkefruer og seks adelige Jomfruer. Fundatsen blev approberet 22. Febr. 1754, men 28. Sept. 1804 resolverede Kongen, at Klostreet skulde ophæves, Gaard og Gods sælges og en ny Fundats oprettes. Stiftelsen bestaar endnu, men under meget forandrede Former. — Sin Gaard i Viborg skænkede Fru B. til fattige Enker og ugifte Fruentimmer, hvilket blev stadfæstet ved kgl. Reskr. af 28. Juli 1741.

Hofmans Foundationer, III, 1758, S. 273 og IV, 1759, S. 628—33. Repertorium over Legater og milde Stiftelser, VI, 1904, S. 224 f. S. Nygård.

Bentzon, Jens Winther, 1743—1823, Præst. F. 23. Nov. 1743 i Kbh. (Frue), d. 19. Febr. 1823 i Gladsakse, begr. sst. Forældre: Fuldmægtig i Rentekammeret Niels B. (d. 1754) og Maren Jensdatter Winther. Gift 1° 25. Okt. 1774 i Kbh. (Frue) med Mette Kirstine Nyeborg, døbt 9. Aug. 1757 i Kbh. (Frue), d. 1. Maj 1786 sst. (Frue), D. af Spisevært Niels Rasmussen N. og Ellen Jensdatter. 2° 25. Okt. 1786 i Kbh. (Frue) med Anna Catharine Weile, f. Nyeborg, døbt 10. Juli 1756 i Kbh. (Frue), d. 24. Aug. 1787 sst. (Frue), Søster til 1. Hustru (gift 1° med Silkefarver Frederik Clement W., 1745—85). 3° 27. Febr. 1788 i Kbh. (Frue) med Marie Elisabeth Bay, døbt 3. April 1770 i Kbh. (Frue), d. 16. Maj 1836 i Kbh. (Gladsakse), D. af Hørkræmmer Jens Mathiesen B. (1728—1801) og Johanne Marie Wassard (1742—1815).

B. blev Student 1762 fra Horsens, cand. theol. 1767, Alumnus paa Borchs Kollegium 1768, Inspector sst. 1769 og Dekan ved Kommunitetet 1770. I sin Studietid — ligesom ogsaa senere — optraadte B. oftere som Disputator og nød som saadan stor Anseelse for sin grundige Lærdom og sit smukke og korrekte latinske Sprog. Herom vidner ogsaa en Del Disputatser, han er Forfatter til. I nogle af disse drager han til Felts mod de engelske Deister, i en enkelt bekæmper han Leibnitz. 1774 udnævntes B. til residerende Kapellan i Køge, 1777 til anden og 1782 til første Kapellan ved Vor Frue Kirke i Kbh. 1797 kaldtes han af Konsistorium til Sognepræst i Gladsakse og Herlev, og 1805 valgte Sokkelunds Herreds Præster ham til deres Provst, en Stilling, han dog allerede nedlagde 1808 ved Amtsprøvsstiernes Oprettelse. — B. var næppe nogen betydelig Mand, men i de Aar, han virkede i Kbh., kom han til at spille en vis Rolle som ivrig Deltager i Tidens kirkelige og literære Forhandlinger. Hans teologiske Stade var konservativt, og han hørte til de yderst faa Præster, der havde Mod til at gaa imod

Tidsstrømmen og offentligt stille sig Side om Side med Biskop Balle, hvem han følte sig nær knyttet til. Da Bastholm 1785 havde udgivet sit »Forsøg til en forbedret Plan i den udvortes Guds-tieneste«, optraadte B. s. A. sammen med Otto Fabricius som Angriber af dennes Reformtanker i Skriftet »En erfaren geistlig Mands uforgribelige Tanker ang. Confessionarii Bastholms Forsøg«, hvad der indbragte ham mange litterære Ubehageligheder, og senere gjorde han i »Beskrivelse over den høiere Kritik« (1790) bestemt Front mod Bestræbelserne for at anlægge en historisk Betragtningssmaade af det gamle Testamente. Særlig virkede han dog for konservative Synsmaader gennem sine talrige Anmeldelser af nyudkommet Litteratur, først 1778—82 i »Lærde Efterretninger«, siden i »Kritik og Antikritik«, som han var Redaktør af 1790—95. Det var derfor intet Under, at han ofte kom paa Kant med Oplysningsmænd af liberalt Tilsnit og jævnlig blev Genstand for Forhaanelser. Malthe Møller truede i »Repertorium for Fædrelandets Religionslærere« med at opslaa hans og hans Medarbejderes J. H. Rørbyes og R. Fleischers Navne paa Kirkehistoriens Galge, fordi de havde anbefalet et Skrift, som han mente var udgaaet fra den ophævede Jesuiterorden, og »Kritik og Antikritik« blev af den yngre Slægt anset som »et Organ for Obskurantisme og kras Ortodoksi«. — B. var en nidkær Præst, der med Alvor søgte at modarbejde Tidsalderens stærke Kirkefrafald, særlig i Hovedstaden. Hans Prædikener, hvoraf nogle foreligger udgivne, tiltalte gammel-dagstænkende Mænd som Luxdorph og Balle, men hæver sig hverken formelt eller reelt op over det sædvanlige Jævnmaal. De viser B.s ortodokse Fastholden ved den overleverede Dogmelære, men vidner tillige om den stærke Vægt, han lagde paa at forkynde Kristendommens etiske Indhold. For en væsentlig Del bestaar de nemlig i Opfordringer til »at udøve Dyden«, beregnet for »fornuftige Christne«. — Karikatur paa et raderet Blad fra 1794 (Krohn Nr. 1809).

Borger-Vennen, 1823, Nr. 12, S. 101—09. Hist. Tidsskr., 4. Rk., IV, 1873—74, S. 286 f. Kirkehist. Saml., 3. Rk., IV, 1882—84, S. 6; V, 1884—86, S. 764—77. F. Rønning: Rationalismens Tidsalder, III, 1. Afd., 1896, S. 58, 119 f., 236 f., 2. Afd., 1899, S. 98 f. Luxdorphs Dagbøger, udg. af Eiler Nystrøm, II, 1925—30, S. 375, 385 f. Bjørn Kornerup o. fl.: Biskop Otto Fabricius (Medd. om Grønland, LXII), 1923, S. 259 ff. Bjørn Kornerup: Vor Frue Kirkes og Menigheds Historie, 1929—30, S. 311 f.

Bjørn Kornerup.

Bentzon, Lars Larsen, 1833—93, Landinspektør, Ingeniør. F. 27. Marts 1833 i Assens, d. 27. Juni 1893 i Kbh., begr. sst. (Ass.). Forældre: Amtsforvalter, Kammerraad, senere Etatsraad Chri-

stopper Adrian Engelbrecht B. (1790—1867) og Sophie Charlotte Liebenberg (1803—60). Gift 15. Nov. 1857 i Kbh. (Frue) med Christine Vilhelmine Bang, f. 29. Sept. 1839 i Kbh. (Frue), d. 2. Jan. 1902 sst., D. af Professor, senere Konsejlspræsident, Gehejmekonferensraad P. G. B. (s. d.) og Hustru.

Da B. var ti Aar gammel, forflyttedes Faderen til Fr.borg, hvor Sønnen gennemgik den lærde Skoles Realklasser. 1849 tog han Landmaalereksamen og fik 1850 Bestalling som Landmaaler. 1851 tog han Adgangseksamen til Polyteknisk Lærestalt og bestod 1853 Landinspektøreksamen, hvorefter han 1854 erholdt Bestalling som Landinspektør. Samtidig arbejdede han dels i Matrikulkontoret, dels som Manuduktør og forberedte sig tillige, drevet af en Trang til at udvide sine Kundskaber ud over det rent faglige, til Examen artium, af hvilken han 1853 tog 1. Del og 1855 2. Del. Takket være en umaadelig Energi og Dytighed og hans store Evne til at forlige modstridende Interesser oparbejdede han en betydelig Praksis baade som Landinspektør og som Kulturtekniker. Han har 1857—58 opmaalt Hillerød Købstad og 1865—66 ledet Matrikuleringen af Ærø og de otte nordslesvigske Sogne, der ved Fredsslutningen blev indlagt under Kongeriget. Han var ledende Landinspektør ved alle dengang udførte Jernbaneanlæg paa Sjælland med Undtagelse af Faksebanen. Fra 1887 var han ledende Landinspektør ved de i Drift værende Statsbaner og ved sin Død tillige ved Frihavsanlægget. — Hans kulturtekniske Virksomhed begyndte 1856, da han udførte nogle Aareguleringer for Kbh.s Amtsraad. 1858 blev han Amtsvandinspektør for en Del af Fr.borg Amt og noget senere for hele Amtet og for Kbh.s Amt. I denne Stilling har han forestaaet Reguleringen af ca. 45 Mil Vandløb, af hvis Regulering ca. 30 000 Tdr. Land har haft Gavn. Alene for Fr.borg Amt har Reguleringen medført en Værdiforøgelse paa ca. 2½ Mill. Kr. for ca. 12 500 Tdr. Land, medens Reguleringsudgiften kun har udgjort ca. en Fjerdedel af denne Sum. Ogsaa Staten drog Nytte af hans store Indsigt i kulturtekniske Spørgsmaal og Spørgsmaal vedrørende Vandløbslovgivning. Saaledes udarbejdede han 1876 en Betænkning om de vestjyske Vandløb, var 1877—78 Medlem af en Kommission til Udarbejdelse af Forslag til Vandloven og 1883—87 Medlem af en Kommission angaaende Skernaadeltaets Regulering. Endvidere har han været knyttet til forskellige store Inddæmningsforetagender, saaledes var han 1873—83 Formand for Bestyrelsen for Akts. Søvang, 1876—93 for Bestyrelsen for Akts. Kolindsund og 1878—91 Bestyrelsesmedlem og teknisk Konsulent for Akts. Lammefjordens Udtørring. Særlig

ved dette Anlæg indlagde han sig stor Fortjeneste, og det skyldes i væsentlig Grad hans Evne til at finde den rigtige Løsning og fastholde denne, at Lammefjordens Udtørring er lykkedes. — Uden for sine Forretninger deltog B. ikke i det offentlige Liv. Han var en fremragende Goethe- og Kierkegaardkender, og ved sin stærke Personlighed øvede han betydelig Indflydelse paa sine Omgivelser. — R. 1878. DM. 1893.

A. B. Drachmann i Ill. Tid. 17. Sept. 1893. Ingeniøren 1. Juli 1893. Tidsskr. for Opmaalings- og Matrikulsvæsenet, I, 1895, S. 288—91. Berl. Tid. 3. Juli 1893. Landinspektørforeningen gennem 50 Aar, 1925. Viggo Bentzon: Skøn og Regel, 1914, S. 36—37 og 46. Henrik Cavling: Efter Redaktionens Slutning, 1928, S. 139 f.

A. Schneider.

Bentzon, Martha Drachmann, 1866—1912, Kunsthistoriker. F. 7. Febr. 1866 i Kbh. (Holmens), d. 4. Sept. 1912 i Hornbæk, Urne paa Asminderød Kgd. Forældre: Professor A. G. Drachmann (s. d.) og 2. Hustru. Gift 10. Juni 1887 i Asminderød med senere Professor Viggo B. (s. d.).

Fru D. B. havde som ganske ung under et Ophold i Italien Vinteren 1885—86 følt sig stærkt draget af Michelangelos Kunst og Personlighed og optog i de følgende Aar et baade bredt anlagt og psykologisk særdeles indtrængende Studium af dette vældige Emne. Bygget paa førstehaands Undersøgelser i det vanskeligt tilgængelige Buonarroti-Arkiv i Firenze og støttet paa Studier over Michelangelos litterære Forudsætninger i Italien (den florentinske Platonisme), udarbejdede hun sit originale Skrift »Michelagniololo. Studier over hans erotiske Personlighed« (1908), en Række skarpsindige og fintføjte Analyser af Kunstnerens Psyke, saaledes som den kommer til Udtryk i hans Digte i disses autentiske Form saavel som i Brevene fra og til ham, og som den afspejler sig i hans Billedkunst. Med dette kloge og mærkeligt selvstændige Arbejde havde Fru D. B. i Virkeligheden leveret et af de første vægtige Bidrag til den videnskabelige Michelangelo-Litteratur, og hendes Værk formaar stadig, 25 Aar efter dets Fremkomst, at hævde en fremskudt Plads. Hemmet af Sygdom naaede Fru D. B. kun at udgive endnu et Skrift inden sin Død, »Michelagniololos ufuldendte Arbejder« (1912). Af hendes efterladte Manuskripter udgav J. L. Heiberg 1913 et lille Udvalg under Titelen »Renaissancestudier«, hvoriblandt Fragmenter af et Par Afhandlinger om Leo X. og Luther, endelig Ekscerpter til en Fremstilling af S. Lorenzo-Façadens Historie. — Maleri af H. N. Hansen 1912. Tegning af samme ca. 1900. Medaillon paa Gravmæle af Fru Ella H. N. Hansen.

Politiken 6. Sept. 1912. Samtiden, XXIV, 1913. J. L. Heiberg i Det ny Aarh., V, 1907—08, S. 500—06. Niels Møller i Nord. tidskr., s. A., S. 225—34.

Christian Elling.

Bentzon, Povl, f. 1858, Ingeniør, Landinspektør. F. 31. Aug. 1858 i Kbh. (Frue). Forældre: Landinspektør L. B. (s. d.) og Hustru. Gift 7. Okt. 1885 i Asminderød med Harriet Vilhelmine Drachmann, f. 14. Okt. 1861 i Kbh. (Holmens), D. af Læge, Professor, senere Dr. med. A. G. D. (s. d.) og 2. Hustru.

Efter 1877 at have taget Artium fra Borgerdydskolen paa Christianshavn blev B. 1884 polyteknisk Kandidat som Bygningsingeniør og bestod n. A. Landinspektørexamen, hvorefter han s. A. fik Bestalling som Landinspektør. Herefter indtraadte han i Faderens Forretning og uddannede sig ligesom Faderen til Specialist i Vandløbslovgivning. 1887 og 1888 udførte han et Præcisionsniveaulement i Kbh. Efter Faderen overtog han 1894 Stillingen som Amtsvandinspektør i Kbh.s Amt, hvilken Stilling han beklædte til 1926, og Stillingen som ledende Landinspektør ved de i Drift værende Statsbaner, hvilken Stilling han frattraadte 1920. Desuden har B. været ledende Landinspektør ved 155 Jernbane-, Havne- og Fortanlæg og været raadgivende for en Mængde Kommissioner, saaledes har han fra 1895 været ledende Landinspektør ved Taksationskommissionen angaaende Grundes Afstaaelse til Vandanlæg i Kbh., fra 1909 ved Taksationskommissionen for Grundes Afstaaelse til Kloakanlæg, fra 1898 Medlem af Taksationskommissionen for Frbg. og dens Formand fra 1902. Han var Formand for Overtaksationen angaaende Erstatninger i Anledning af Armeringsarbejder omkring Kbh. og Medlem af Gudena- m. fl. Vandkraftkommissioner. Fra 1923 er han Formand for Taksationskommissionen vedrørende Naturfredning. Under Verdenskrigen drog Staten stor Nytte af B.s Organisationsevne og overdrog ham Hvervet som Formand for Brændselsnævnet 1917—20, hvor han forestod hele Landets Forsyning med indenlandsk Brændsel. — Ogsaa for de faglige Foreninger har B. udrettet et stort Arbejde. Saaledes er han Medstifter af Dansk Ingeniørforening og var Medlem af dens Bestyrelse 1892—97. I Landinspektørforeningen var han Bestyrelsesmedlem 1892—1908 og dens Formand 1903—06 og 1920—24. Ved Foreningens 50 Aars Jubilæum blev han 1925 udnævnt til Æresmedlem. 1891—1900 og 1902—07 var han Redaktør af »Tidsskrift for Opmaalings- og Matrikulsvæsen«. — Trods det store Arbejde, der gennem Aarene har været lagt paa B.s Skuldre, har han dog faaet Tid til at dyrke sine Interesser for Kunst og Musik og var 1905—20

Formand for Raderforeningen. — Etatsraad 1907. — R. 1899. DM. 1918. K.² 1923. F.M.G. 1932. — Maleri af Hans Brygge 1922. Radering af Juel Madsen 1920.

Landinspektørforeningen gennem 50 Aar, 1925.

A. Schneider.

Bentzon, Viggo, f. 1861, Retslærd. F. 15. Aug. 1861 i Kbh. (Johs.). Broder til Povl B. (s. d.). Gift 1° 10. Juni 1887 i Asminderød med Martha Drachmann (s. d.). 2° 14. Okt. 1913 i Kbh. (Frederiks) med Karen Emma Hartmann, f. 6. Jan. 1882 i Kbh. (Frue), D. af Overretssagfører Frederik August H. (1843—1908) og Alice de Dompierre de Jonquières (1848—1921).

B. blev Student 1879 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn, cand. jur. 1884 og efter en Udenlandsrejse 1887—89 — München, Göttingen, Rom, Oslo — Dr. jur. 1890 med Afhandlingen »Begyret vis maior i romersk og nordisk Ret med særligt Hensyn til Reders Ansvar for Ladning« (1890), s. A. i nogle Maaneder Assistent (Sekretær) i Justitsministeriet, 1891 midlertidig Docent ved Universitetet med Sørensen som særligt Undervisningsfag, 1892—1930 Prof. ord. Han var Medlem af Konsistorium 1902—14, 1918—20, 1925—30, Referendarius consistorii 1906—10, Rector universitatis 1918—19, Censor ved de juridiske Examina 1930. Som Lærer, ikke mindst som Eksaminator, viste B. udprægede Evner; hans pædagogiske Interesser, der litterært havde sat Frugt i Artiklen »De juridiske Eksaminer i Tyskland og Danmark« (Ugeskrift for Retsvæsen, 1900), gav sig tillige Udslag i Arbejde for den Reform af det juridiske Studium, der fik Statens Sanktion ved den kgl. Anordning af 1. Dec. 1902; han stod ved Kr. Erslevs Side i dennes Kamp for Universitetets nye Forfatning af 6. Sept. 1902 og var Medlem af Udvalget af 13. Okt. 1919 om Oprettelsen af et Universitet i Jylland.

Som Forfatter havde B. i sine Kandidataar vakt Opmærksomhed ved i en Afhandling i »Ugeskrift for Retsvæsen« (1886) at forsøge en ny Løsning af de omtvistede Spørgsmaal i Konkurslovens § 18; ved Universitetet behandlede han — foruden Sørensen — almindelig Retslære som Goos' Arvtager og senere Civilrettens første Afdeling efter Deuntzer. Allerede B.s Doktordisputats viste hans videnskabelige Egenart og Ejendommelighederne ved hans litterære Personlighed. Studiet af Jhering havde ført ham til paa Konstruktionens Bekostning at fremhæve Retsreglernes reale Grunde — han sondrede her mellem mere materielretlige og mere retstekniske — »den retstekniske Forskydning« —, han pegede paa Sammenspillet mellem Reglen og Enkeltilfældets særlige Krav —

Kampen mellem Sikkerhed og Retfærdighed —, og tillagde det opøvede Skøn en afgørende Rolle. Disse metodiske Grundbetragtninger søgte B. at gennemføre i hele sin Produktion, foruden en Række Afhandlinger og Anmeldelser i »Ugeskrift for Retsvæsen«, »Tidsskrift for Retsvidenskab«, »Tilskueren«, »Juridisk Tidsskrift« o. a., »Den danske Søret. Forelæsninger« (1899), den første systematiske Fremstilling af den paa Søloven af 1. April 1892 grundede Ret, med stærk Fremdragen af reale Hensyn, »Almindelig Retslære. Til Brug ved Forelæsninger« (1. Hæfte 1904, 2. Udg. ved Vinding Kruse 1916) og Universitetsprogrammet »Skøn og Regel« (1914); i sit ufuldendte Skrift »Retskilderne. Til Brug ved Forelæsninger« (1. Hæfte 1900, 2. Optryk 1911, 2.—3. Hæfte 1905 og 1907) viede han, som alt tidligere i en Artikel i Salmonsens Konversationsleksikon, Fortolkningsproblemet en særlig Opmærksomhed. Metodisk stod B. ikke Deuntzer nær; hans civilistiske Lærebøger »Den danske Personret« (1897, 3. Udg. 1904. »Personretten«, 1916—18, 3. Udg. under Medvirkning af Poul Plate, 1930), »Den danske Arveret« (1910, 3. Udg. under Samarbejde med Poul Plate, 1931) og »Den danske Familieret« (1910 under Medvirkning af H. G. Bechmann, 2. Udg. 1916. »Familieretten«, I (1924), II (1926)) støttede sig vel i deres foreløbige Skikkelse navnlig i systematisk Henseende og for de retshistoriske Partiers Vedkommende til Deuntzers Fremstillinger, men traadte i de senere selvstændige Udgaver med deres Hensyntagen til Praxis og hele Gennemførelse i øvrigt i samme Spor som Jul. Lassen i dennes formueretlige Haandbøger, dog med langt mere direkte Betoning af de »reale Grunde«. Oprindeligt stod B. med ikke ringe Kritik over for den Goos-Aagesen'ske Retning inden for dansk Retsvidenskab, men han har i stedse stigende Grad forstaaet Goos' Betydning og er i sin stadige Syslen med de retsfilosofiske Grundproblemer paa en Maade blevet mere »Begrebsjurist« med Aarene.

Ogsaa i sine legislative Gøremaal og i sit Virke i det praktiske Retslivs Tjeneste blev B. sine retlige Hovedprincipper tro. Han udarbejdede Lov af 30. Marts 1894 om Oplagsbeviser og Garanti-beviser for Varer, der oplægges i Kbh.s Frihavn, og var Medlem af forskellige søretlige Kommissioner. 1909 deltog han i Stockholm i den præliminære Konference angaaende et fælles skandinavisk Lovarbejde paa Familierettens Omraade, 1910 blev han Medlem af, 1912 Formand for den danske Komité; i sine senere Lærebøger og i Afhandlinger som »Nordisk Fælleslovgivning« (Forhandlings-emne ved det 11. nordiske Juristmøde 1919), »Hvad nyt bringer

Ægteskabsloven« (1920), »Familiereftige Aftalers Retsgyldighed« (Tidsskr. f. Retsvid. 1920) behandlede han de af denne Legislatur omfattede Spørgsmaal, ligesom han i »Ugeskrift for Retsvæsen« 1920 tog den nye Ægteskabslovgivnings Regler om Ægtefællernes Formueforhold i Forsvar over for Angreb fra Professor Vinding Kruses Side; Komiteernes Arbejde for internordiske Konventioner bl. a. paa vedkommende Fælleslovgivnings Omraade bidrog til at inddrage den internationale Privatret under hans Interessesfære. B.s Virksomhed som Formand for Ingeniørforeningens Voldgiftskommissioner og for de særlige Patentkommissioner kan muligvis have henledet Opmærksomheden paa ham som Formandsemne for det i Henhold til Lov af 15. Maj 1903 oprettede Overskyldraad. Han modtog Stillingen 1903 og blev i Kraft heraf tillige fra 1. April 1914 adjungeret Medlem af Landsoverskatteraadet. Arbejdet i Overskyldraadet har mere og mere taget B. fangen, allerede fordi dets ejendommelige Forening af Principafgørelser og konkrete Vurderingsskøn stedse omsætter hans retsvidenskabelige Anskuelser i praktisk Form. Hans fædrene Hjems beslægtede Gerning er ogsaa kommet ham til Nytte her. — R. 1901. DM. 1909. K.² 1913. K.¹ 1927. — Buste af Gustafsson.

O. A. Borum i Ugeskrift for Retsvæsen, 1931, B., S. 209 f. *Frantz Dahl*.

Benzon, Alfred Nicolai, 1823—84, Apoteker og Fabrikejer. F. 4. Dec. 1823 i Stubbekøbing, d. 19. Dec. 1884 i Kbh. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Agent og Købmand Lorenz Jacob B. (1790—1864) og Kirstine Hansen (1793—1862). Gift 17. Juli 1849 i Kbh. (Garn.) med Anna Dorothea Vilhelmine Østergaard, f. 20. Juli 1823 i Aalborg, d. 25. Juli 1893 i Kbh., D. af Købmand og Økonomiforvalter Peter Larsen Ø. (1778—1836) og Anna Britta Holmstrøm (1781—1856).

Fra 1838 var B. Discipel paa Kgl. Hof Apotek hos Gottfried Becker og blev 1845 farmaceutisk Kandidat. Han konditionerede en kort Tid i Kiel, hvorefter han tog Plads i en Drogeriforretning i Hamburg; derefter studerede han Farmakognosi ved Universitetet i Bonn. 1848 købte han Svaneapoteket i Kbh., hvorpaa Bevillingen udstedtes n. A. Som den overordentlig virksomme Mand, han var, begyndte han allerede s. A. paa en En-gros Virksomhed, der i Begyndelsen havde til Huse over det gamle Apotek. Forholdene her blev dog snart for smaa, og 1863 købte B. en Anilin-Fabrik, der var anlagt faa Aar tidligere ved Kalvebodstrand. Her opførtes en stor Lagerbygning, og Anilin-Fabrikken omdannedes til en kemisk Fabrik med Laboratorier, Dampstød-

ningskamre o. s. v.; samtidig indrettedes 1864 under Svaneapoteket Østergades Materialhandel. Efterhaanden var den gamle Ejendom, hvor Svaneapoteket havde været beliggende siden 1782, blevet forældet, og da Ny Østergade blev anlagt 1877, maatte det gamle Hus vige, og ved Køb af Naboejendommen skaffede B. sig Plads til at opføre den moderne Bygning, hvori Apoteket stadig er beliggende; samtidig indrettedes her Teknisk Materialhandel tillige med de udstrakte Kontorer og Plads til et Homøopatisk Apotek. Efter Tilskyndelse af Sundhedsautoriteterne anlagde B. 1882 et Filialapotek i Thorshavn. — Selve Fabrikvirksomheden var nu vokset saaledes, at Landets Apoteker, der hidtil var blevet forsynet fra Udlandet, nu kunde faa deres Varer fra et dansk Firma, hvis Frembringelser blev kendt gennem en Mængde Industriudstillinger, hvor Fabrikken overalt vandt Prisbelønninger; ved Verdensudstillingen i Wien 1873 fungerede B. som Jurymand. — Men alt dette var ham ikke nok; paa mange andre Omraader ser man Udslag af hans Foretagsomhed; 1862 medvirkede han ved Uddybningen af Kalvebodstrand, han deltog ivrigt i Diskussionen om nye Toldforhold og var Konsulent for Toldbestyrelsen ved Forandring af Toldtariffen. 1859—75 var han Medlem af Bestyrelsen for Industriforeningen, fra 1873 tillige for Aktieselskabet Kastrup Glasværk, og da Zoologisk Have 1872 omdannedes til et Aktieselskab, deltog han som Bestyrelsesmedlem med Iver heri. Ogsaa paa historiske og naturvidenskabelige Omraader var B. stærkt interesseret, hvorom hans meget betydelige Samlinger af Droger, Planter, Fugle, Konkylier, Mønter og Oldsager bar Vidne. Som Botaniker finder man ham allerede fra Dreng som flittig Samler, og ved Rekonstruktionen af Botanisk Forening 1865 støttede han den paa alle Maader og ydede den i Begyndelsen frit Lokale i sit Hjem. Af hans Samlinger, hvortil var knyttet en særlig Konservator, overgik efter hans Død store Dele til vore Museer. Ved mange Møder optraadte han som Foredragsholder over botaniske og farmakognostiske Emner, hvorom han ogsaa skrev mange Artikler i Fagbladene baade her hjemme og i Udlandet. — Privat var B. en fornøjelig Mand, fuld af Humør og Lune; han dyrkede megen Selskabelighed, og fremragende Videnskabsmænd samledes i hans gæstfrie Hus, hvor hans fortræffelige Hustru var ham en værdifuld Støtte. — B. skulde ved sin Død have været Etatsraad, hvorfor hans Enke 1885 udnævntes til Etatsraadinde. — R. 1874. — Malerier af Erik Henningsen 1880 og (fra Dødslejet) af H. N. Hansen. Rødkridtstegning af samme (1896). Posthum Buste af V. Bissen 1910. Træsnit 1874. Litografi efter Fotografi 1885.

Firmaet Alfred Benzon 1849—1884—1909, 1909. Ny Pharmaceutisk Tid., 1884, S. 385 ff. Vilh. Bergsøe i Ill. Tid. 11. Jan. 1885. William Benzon: Stam. over Slægten efter Niels Benzon, 1897, S. 20.

Poul Hauberg.

Benzon, Bøje Peter Lorenz Alfred, 1855—1932, Apoteker og Fabrikejer. F. 17. Jan. 1855 i Kbh. (Helligg.), d. 21. Maj 1932 sst., Urne paa Taarbæk Kgd. Forældre: Apoteker Alfred B. (s. d.) og Hustru. Gift 26. Maj 1888 i Kbh. (Frue) med Johanna (Hanne) Bissen, f. 4. Juli 1862 i Rom, d. 15. Febr. 1930 i Kbh., D. af Billedhugger, senere Professor Vilhelm B. (s. d.) og 1. Hustru.

B. blev Student 1873 fra Haderslev Læreres Skole, Discipel paa Svaneapoteket i Kbh. 1873—75, cand. pharm. 1877, hvorefter han et halvt Aar konditionerede i Nykøbing F. Han studerede Kemi paa Polyteknisk Lærestanstalt samt Handelsvidenskab, gik tillige paa Krøyers Tegneskole og udstillede særlig som Marine-maler flere Aar paa Charlottenborg. Som Sønner af »gamle A. B.« skulde han og Broderen Otto B. (s. d.) fra Nytaar 1885 have været optaget i Faderens store Firma, men ved dennes Død 1884 overgik Apoteket og Fabrikvirksomheden tillige med Apoteket i Thors-havn til begge Sønner; dette sidste beholdt de til 1899, og ved Otto B.s Død 1927 blev B. Eneleder af hele det store Foretagende. Under hans myndige Haand udvidedes efterhaanden Fabrikken ved Kalvebodstrand meget betydeligt ved Oprettelse af nye Afdelinger, og der opførtes moderne Lager- og Fabrikbygninger, saaledes at hele Virksomheden nu fremtræder i fuldt moderne Skikkelse og opfylder alle Nutidens Krav; de udmærkede Produkter derfra er kendt langt ud over Landets Grænser. — Inden for Apoteker-væsenet blev B. 1892 et meget virksomt Medlem af Danmarks Apotekerforening og ved sine fremragende administrative Evner og sine ualmindelige Talegaver dens Formand 1894—1926; ved sin Fratræden blev han Foreningens Æresmedlem. Som Formand har han udført et meget stort Arbejde for sit Fag, men hans Dobbelstilling som Apotekernes Tillidsmand og som Indehaver af Fabrikken paaførte ham berettigede Angreb, som han dog altid mødte med stor Overlegenhed. Hans største Indsats inden for denne Gerning var Udarbejdelsen af Apotekerloven af 1913, der afløste den gamle Forordning af 1672; i første Række skyldtes denne Lov B.s store Arbejde. Selv i de seneste Aar skete overhovedet intet af Betydning inden for Apotekerforeningen uden hans Medvirken. Over for Medhjælperforeningens Organisation stod B. i de mange Aar meget skarpt; han mente at maatte modsætte sig dens Krav om forbedrede Levevilkaar, og det var ham en

bitter Tort, da det kom saa vidt som til en Farmaceut-Strejke, hvis Udfald endda ikke blev efter hans Ønske. — Inden for Medicinalvæsenet havde B. mange Hverv, han var saaledes Medlem af Medicinalkommissionen og under Krigen 1914—18 handelskyndig Raadgiver for Justitsministeriet og Industriraadet. — I det politiske Liv tog B. en Tid ivrig Del og var 1896—1908 Medlem af Kbh.s Borgerrepræsentation, valgt paa Borgerlisten, men tilhørende den liberale Opposition, 1901—03 Medlem af Folketinget (Venstrereformpartiet) som Repræsentant for Kbh.s 2. Valgkreds og valgtes herigennem til Medlem af Havneraadet 1904—25. I disse Aar virkede han ivrigt for sin By, og havde han først paataget sig en Sag, hvilede han ikke, før han havde faaet sin Mening saa vidt muligt gennemført. Saaledes var han medvirkende ved Opførelsen af den nuværende Langeliniepavillon, ved Indlemmelsen af Valby i Kbh.s Kommune, ligesom det hovedsagelig skyldtes ham, at Gefion-Springvandet fik den Plads og Opstilling, det nu har. Endvidere havde han en Mængde private Hverv, hvor hans uimodstaaelige Talefærdighed og vittige Hoved medførte, at hans Synspunkter oftest blev de sejrende; han var Formand i De forenede Bryggerier, Bestyrelsesmedlem i Den kgl. Porcelænsfabrik, i Privatbanken i Kbh., i flere Dampskibsselskaber foruden meget andet. — Allerede som Barn havde B. Interesse for Roning og Sejlsport, hvortil senere kom Skøjteløbning og Ridning. Gennem en Farbroder, der var Baadebygger i Nykøbing F. og en af de første her hjemme, som byggede Fartøjer til Lystsejlad, næredes hans Interesse for Sejlsporten, og det blev ogsaa inden for denne Sport, han kom til at spille en afgørende Rolle. Fra 1872 deltog han i mange Kapsejladser baade her hjemme og i England og i Tyskland, ligesom han konstruerede meget hurtige Sejlere af forskellige Typer, hvoraf flere blev de førende i Skandinavien; saaledes kan nævnes »Svanen« og hans berømte »Paradox«. 1894—1904 var han Næstformand i Kgl. dansk Yachtklub, senere dens Æresmedlem; her vakte hans mange nye Ideer, særlig angaaende Maaleregler for Kapsejlad, stærk Modstand hos de ældre. 1894 blev han Medlem af International Yacht Racing Union i London samt af den permanente Komité fra dens Dannelse 1907. Han udarbejdede nye Maaleregler for Sejlsporten, af hvilke hans R-Regel blev lagt til Grund for de internationale Regler paa Maalekonferencen i London 1907; den er til Dels endnu gældende over hele Verden. Som et Led i hans Maaleregel havde han opfundet sin geniale Formel, det saakaldte »lille d«, hvorved der dæmmedes op for de lette Kapsejlere med ringe søgaaende Mulig-

heder. Inden for Yachtverdenen havde han Venner baade i England og i Tyskland, og paa Konferencerne i London og New York blev hans Indlæg altid fulgt med Interesse af de fornemste Eksperter fra alle Lande. Med Kejser Wilhelm kom han paa Grund af disse Interesser i nær Forbindelse. — I inden- og udenlandske Fagblade skrev B. en Del Artikler særlig om Yachtmaaling, men ogsaa om farmaceutiske Emner. Adskillige Legater er i Aarenes Løb stiftede af B., ofte i Forbindelse med Broderen Otto, hvoraf de fleste er kommet den farmaceutiske Stand til Gode. 1932 overdrog B. Svaneapoteket til sin Brodersøn, umiddelbart før den nye Apotekerlov, der ophævede de salgbare Privilegier, traadte i Kraft; men allerede paa dette Tidspunkt var han en syg Mand. — R. 1894. DM. 1913. K.² 1919. — Malerier af Erik Henningsen (1880), P. S. Krøyer (1896) og Herman Vedel (1925, i Danmarks Apotekerforening). Buste af L. Brandstrup (1931, paa De forenede Bryggeriers Hovedkontor).

Firmaet Alfred Bazon 1849—1884—1909, 1909. E. Dam og A. Schæffer: De danske Apotekers Historie, I, 1925, S. 583 ff. Berl. Tid. 21. og 22. Maj 1932. Politiken 22. Maj s. A. William Bazon: Stamt. over Slægten efter Niels Bazon, 1897, S. 21.

Poul Hauberg.

Bazon, Christian, 1718—1801, Godsejer. F. 16. Juni 1718 i Kbh. (Nic.), d. 9. Maj 1801 i Odense, begr. i Dalum. Forældre: Højesteretsassessor, Konferensraad Peder B. til Aggersvold m. m. (1684—1735) og Anna Sophie Wissing (1690—1762). Gift 7. April 1758 i Kølstrup med Albertine Christine v. Heinen, f. 11. Okt. 1736 paa Ulriksholm, d. 15. Febr. 1805 i Odense, D. af Major Ulrik Frederik v. H. til Ulriksholm (1695—1761) og Cathrine Brüggmann (1709—90).

B. blev 1737 Sekondløjtnant i sjællandske geworbne Infanteriregiment, 1744 Premierløjtnant, 1745 Ritmester i holstenske Rytterregiment, fik 1757 Majors Karakter, blev 1759 Sekondmajor, 1761 Oberstløjtnant og tog 1763 sin Afsked. Ved Salget af det fynske Ryttergods havde B. 1764 købt Christiansdal ved Odense, og 1775 arvede han efter sin Farbroder, Gehejmerraad Jacob B. (s. d.) Cathrinebjerg paa Sjælland og Rugaard i Jylland som et Stamhus (henved 1300 Tdr. Htk., oprettet ved Testamente af 1766, kgl. konf. 1782) samt 80 000 Rdl. til Erhvervelse af et Stamhus for sin næstældste Søn Peter Ulrik Frederik, hvilken Forpligtelse han efterkom ved 1779 at købe Tirsbæk ved Vejle, der oprettedes til Stamhus (kgl. konf. 1782). Med kgl. Tilladelse af 1787 solgte han Cathrinebjerg og

Rugaard og overførte Stamhusbaandet til Christiansdal, og 1792 fik han kgl. Bevilling paa at nedlægge Stamhuset Tirsbæk mod at oprette et Pengefideikommis. Efter at have afhændet en Del af Godset solgte han 1797 denne Gaard til sin nævnte Søn, der 1800 af Rentekammeret fik Tilladelse til at udparcellere den. — Kammerherre 1768. — Hv. R. 1777. — Malerier af Jens Juel paa Fr.borg og Benzon. Akvarel af ukendt i Kobberstiksamlingen (1798).

F. Richardt og T. A. Becker: Prospector af danske Herregaarde, I, 1844, Tirsbæk; V, 1851, Rugaard; XV, 1863, Christiansdal. Th. Hauch-Fausbøll: Stam. over den adelige Slægt Benzon, 1914, S. 5.

S. Nygård (G. L. Wad).

Benzon, Jacob, 1688—1775, Statholder i Norge. F. 31. Okt. 1688, d. 25. Nov. 1775 i Aarhus, begr. i Kbh. (Holmens K.s Kapel). Forældre: Generalprokurør Niels B. (s. d.) og 1. Hustru. Ugift.

B. mistede i sin spæde Barndom Moder og Søster ved Opera-husets Brand (April 1689) og voksede op under en Stifmoders Røgt. Han var Elev paa det ridderlige Akademi i Kbh., blev 1707 Hofjunker, 1713 Kammerjunker og Forskærer. Fra Hof-tjenesten gik han over i Civiletaten, men førte som Embedsmand til at begynde med en urolig Tilværelse, virkede snart i Kbh., snart i Jylland og snart i Norge. 1721 blev han Assessor i Hofretten, 1726 Stiftamtmand i Trondhjem, hvorfra han 1735 forflyttedes til Akershus. 1737 kom han tilbage til Kbh. og indtraadte som Deputeret baade i Rentekammeret og Kommercekollegiet, overtog 1740 Embedet som Stiftamtmand i Aarhus, men vendte 1747 atter tilbage til Kbh. som Residensstadens Overpræsident. Han havde netop faaet sig indrettet i sit nye Embede og overtaget en Række Tillidshverv: som Direktør for det Harboe'ske Enkefruekloster, som Deputeret for de Reformerte i Kbh. og som Patron for Collegium Medicum, da han atter drog til Norge som Vice-statholder, Præses i Overhofretten i Kristiania og Stiftamtmand paa Akershus. Det sidste Embede afgav han 1763, udnævntes 1770 til virkelig Statholder, men afskediges n. A. af Struensee. Disse tyve Aars administrative Virksomhed i Norge blev B.s Hovedindsats som Embedsmand. Han forstod at sætte sig ind i Landets specielle Forhold og finde sig til Rette med Befolkningen, som ydede ham uforbeholden Anerkendelse og meget misbilligede hans bratte Tilbagetræden, skønt han ingenlunde var nogen kraftig eller initiativrig Personlighed — eller som Suhm udtrykker det: »Vel har han aldrig udrettet store Ting til Norges Bedste, men han har holdt Landet i en jævn, rolig Gang og afværget meget ondt«.

B. var almindelig kendt for sin Paaholdenhed, og den gamle Pebersvend efterlod sig da ogsaa store Rigdomme. Han havde arvet betydeligt Jordegods, købte og solgte, og efter udtrykkelig Paalæg i hans Testamente oprettede hans Brodersøn og Universalarving to Stamhuse, det ene af hans efterladte Gaarde Cathrinebjerg paa Sjælland og Rugaard i Jylland, det andet af Tirsbæk i Jylland, der blev købt for Kapitaler, som B. havde efterladt til Anvendelse i dette Øjemed. — Etatsraad 1730. Gehejmerraad 1744. Gehejmekonferensraad 1750. — Hv. R. 1731. Bl. R. 1770. — Maleri formentlig af Joh. Hörner paa Fr.borg (Kopi paa Benzon), af P. Krafft sst. (1752; paa Kobber), af ukendte paa Støvringgaard og i Privateje i Kbh. Stik efter Kraffts Billede af O. H. de Lode (1753).

Norsk hist. Tidsskr., 2. Rk., V, 1886, S. 263. Luxdorps Dagbøger, udg. ved E. Nystrøm, II, 1925—30, S. 53. F. Krogh: Dansk Adelskalender, 1878, S. 80 f. Th. Hauch-Fausbøll: Stam. over den adelige Slægt Benzon, 1914, S. 12.

Eiler Nystrøm.

Benzon, Jens, 1767—1839, Amtmand. F. 1. Juni 1767 i Odense, d. 24. Dec. 1839 sst., begr. sst. (St. Knuds Kgd.). Forældre: Godsejer, Oberstløjtnant Christian B. (s. d.) og Hustru. Gift 9. Juli 1797 i Skødstrup med Antoinette Margrethe Gersdorff, døbt 28. Maj 1773 i Skødstrup, d. 31. Maj 1834 i Odense, D. af Gehejmerraad Poul Rosenørn G. til Vosnæsgaard (1743—1810) og Georgine Vilhelmine Pogrell (1746—75).

B. studerede ved Sorø Akademi 1784—88 og opholdt sig derefter halvandet Aar i Göttingen. Efter sin Hjemkomst blev han 1790 Auskultant i Generaltoldkammeret og 1794 Vicelandsdommer i Fyn. 1800 blev han Assessor i Højesteret og n. A. Amtmand over Randers Amt. Paa Grund af en Øjensvaghed tog han allerede 1805 sin Afsked og bosatte sig i Odense. B. var en socialt interesseret Mand. Han arbejdede ivrigt for Fængselsvæsenets bedre Indretning paa Fyn, var Medstifter af Selskabet for tabte Medmenneskers Redning og af et Lig- og Enkesocietet. Han deltog i Stiftelsen af Fyns Stifts patriotiske Selskab og var Medlem af dets Præsidium. Allerede 1816 havde han foreslaaet Oprettelsen af en Sparekasse for Odense By. Den kom ogsaa i Gang, men kom ikke til at spille nogen nævneværdig Rolle. 1832 lykkedes det ham at faa dannet en ny Sparekasse, den endnu eksisterende Fyens Stifts Sparekasse, der var indrettet med den 1820 stiftede Sparekasse for Kbh. og Omegn som Mønster. B. var første Medlem af Direktionen lige til sin Død. Han nød stor Anseelse i Datiden og

var 1832 Medlem af den Forsamling af oplyste Mænd, der skulde drøfte forskellige Forhold vedrørende Provinsialstænderne. I Litteraturen er B. optraadt med nogle mindre Afhandlinger. 1835 stiftede han det B.ske Familielegat. — Kammerjunker 1791. Kammerherre 1826. — R. 1831. DM. 1835. — Mindesten af H. Freund 1834 i Anlægget ved St. Knuds K. i Odense. — Malerier i Privateje i Odense. Træsnit efter Tegning af A. Jerndorff 1874.

Fyens Stifts Sparekasse 1832—1932, 1931, S. 16—51, 59, 234—37. Th. Hauch-Fausbøll: *Stamt. over den adelige Slægt B.*, 1914, S. 11. *L. Laurson.*

Benzon, Lars, 1687—1741, Deputeret i Søetatens Generalkommissariat. F. 1687 paa Sæbygaard i Løve Herred, d. sst. 1741, begr. 5. Okt. 1741 i Kbh. (Holmens K.). Forældre: Generalprokurør Niels B. (s. d.) og Hustru. Gift 12. Marts 1721 i Kbh. (Frelser) med Charlotte Amalie Adeler, døbt 11. Juli 1703 i Kbh. (Frelser), d. 19. April 1724, begr. i Holmens K., D. af Etatsraad, senere Gehejmeraad Frederik Christian A. (s. d.) og Hustru.

B. blev 1717 Deputeret i Generalkommissariatet, hvor han 1721 var Medlem af en Kommission, der skulde udarbejde Forslag til en ny Ordning af Regnskabsvæsenet ved Søetaten. Forslaget approberedes i Dec. s. A. og indførtes fra Nytaar 1722. 1734 havde han paatalt forskellige Uregelmæssigheder og Uordener i Materialforvalter Müllers Regnskaber. Denne klagede over B. til Kongen, der efter at have undersøgt Sagen gav B. Medhold og resolverede, at Müller i Generalkommissariatet for de imod B. indgivne »ugrundede Besværinger og derved brugte usømmelige og formastelige Expressioner skulde gøre en christelig Afbigt og Deprecation«. Samarbejdet mellem B. og hans Foresatte, Søetatens Overkrigssekretær Grev Fr. Danneskiold-Samsøe havde imidlertid udviklet sig i en uheldig Retning. I Febr. 1738 indsendte Generalkommissariatet en Deduktion til Kongen om et fra Bryggerlavet indkommet Andragende om Forsyning af Søetaten med Øl. Danneskiold foreslog en Ordning, B. og Lorentz Fisker en anden, og de fraraadede tillige at følge Danneskiolds Forslag, da den af ham foreslaaede Ordning tidligere havde været brugt, men havde vist sig uheldig. Kongen fulgte imidlertid Danneskiold, og nogle Maaneder senere blev B. afskediget uden Pension og trak sig tilbage til sine Godser. Han ejede fra 1714 Geddesdal, fra 1720 Sæbygaard og Kornerup, 1715—25 Hagedstedgaard. — Konferensraad 1731. — Maleri af Jens Juel(?) paa Benzon.

Th. Hauch-Fausbøll: *Stamt. over den adelige Slægt B.*, 1914, S. 12.

Th. Topsøe-Jensen.

Benzon, Lorenz Jacob, 1740—99, Præst, Forfatter. F. 6. Febr. 1740 i Stubbekøbing, d. 29. Juni 1799 i Vestenskov, begr. sst. Forældre: Byfoged Christian B. (1699—1765, gift 1° 1723 med Maren Nielsdatter Cheldorph, 1686—1735, 3° 1746 med Dorothea Margrete Buch, 1724—1804) og Gjørvel Cathrine Bildsøe (ca. 1717—40). Gift 1° 26. Maj 1773 i Nakskov med Sophie Amalie Suhr, f. 18. Juli 1753 i Utterslev, Lolland, d. 30. Okt. 1780 i Vestenskov, D. af Sognepræst Jochum Brockdorf S. (1710—67, gift 1° 1741 med Johanne Clausdatter Topp, 1714—46) og Cecilie Margrethe Nielsdatter Vandel (1715—69). 2° 15. Juni 1781 i Gloslunde med Karen Sophie Seidelin, døbt 31. Jan. 1760 i Gloslunde, begr. 21. Aug. 1782 i Vestenskov, D. af Sognepræst Hans S. (1701—90, gift 1° med Dorothea Sophie Ahlefeld, d. 1752, tidligere gift med Degn Niels Forbus og med Sognepræst Anders Simonsen Aarhus, 1694—1727) og Magdalene Christine Sidelmann (d. 1799). 3° 23. Maj 1783 paa Aalstrup, Landet Sogn, med Dorothea Bertelsen, døbt 6. Juli 1764 i Ryde, d. 5. Juni 1808 i Nakskov, D. af Forvalter paa Gammelgaard, senere Forpagter paa Aalstrup Christoffer B. (ca. 1718—90) og Anne Sophie Wiinholt (1741—1815).

B. blev 1758 Student fra Nykøbing F., tog 1761 Baccalaurgraden og 1768 teologisk Embedseksamen. 1771 blev han residerende Kapellan i Nakskov og 1777 Sognepræst i Vestenskov og Kappel. Som Student skrev han et Par af de sædvanlige Dissertationer. Som Præst udgav han et Par Sørge-Taler og (anonymt) Begyndelsen til et større Skrift »Egne Tanker og Erfaringer optegnede til Religionens Tjeneste af en Præst« (1773). Arbejdet peger bort fra Rationalismen; B. taler om den næsvise, indskrænkede og fordærvede Fornuft, der vil indse Guds Planer, og hævder, at de enfoldige Kristne bedre kan føle og vidne om Religionens Virkninger. — I sin Studentertid var B. Alumnus paa Valkendorfs Kollegium, hvor han fra 1762 var Ewalds Kontubernal og kritiske Raadgiver i Digtekunst. Han havde vundet sig et Navn ved 1763 af Selskabet til de skønne og nyttige Videnskabers Forfremmelse at faa Accessit for Digtet »Om Skabningen«, trykt i Selskabets »Forsøg«, 3. Stykke (1764). Med en »Ode om Algodheden« (trykt i »Forsøg«, 4. Stykke, 1766) vandt han Guldmedaillen 1765. Ewald konkurrerede om samme Emne, men for ikke at kolliderede med sin Ven valgte han at behandle Opgaven dramatisk (»Adam og Eva«). B. mente ikke, at Ewalds Vers duede, og raadede ham fra en Kunst, han ingen Evner havde til. — Selv tilhører B. den klopstockske Oderetning med

lutter Abstrakter og Apostrofer (»O Hensigt!«) og en rent teleologisk Naturbetragtning (»Forgieves gav ei Gud hver Verden rund Gestalt. En flad, en kantet Form dem skulde giøre Hinder i deres Tumle-Løb«).

K. L. Rahbek og R. Nyerup: Udsigt over dansk Digtetekunst under Chr. VII., 1828, S. 76—93. M. Hammerich: Ewalds Levnet, 2. Udg., 1861, S. 151. William Benzon: Stamt. over Slægten efter Niels Benzon, 1897, S. 11.

Georg Christensen.

Benzon, Niels, 1609—74, Læge. F. 1609 i Randers, d. 12. Aug. 1674 i Aalborg. Forældre: Borgmester Bent Hansen Bentsen (d. 1622) og Karen Poulsdatter. Gift 15. Nov. 1640 i Randers med Mette Nielsdatter, f. ca. 1605 i Randers, d. 23. Juni 1687 i Aalborg, D. af Borgmester i Randers Niels Jakobsen (1556—1624) og Maren Pedersdatter Lassen.

B. blev Student 1629 og rejste derefter udenlands, studerede i Groningen 1630, i Basel 1633 og i Padova fra 1633. Han blev Consiliarius for den tyske Nation i Padova 1633—34, valgtes 1636 til Universitetets Syndicus og Prorektor og indlagde sig som saadan megen Fortjeneste ved at hævde de studerendes Rettigheder over for Borgerne og ved Universitetets Styrelse, hvorfor han i Maj 1637 af Venezias Doge blev slaaet til Ridder af St. Marcus i Senatets Forsamling. Han blev Dr. med. 1637 i Basel (»De catarrho«) og Medlem af det derværende medicinske Fakultet, en sjælden Udmærkelse. Her opholdt han sig det følgende Aar og bosatte sig 1639 som praktiserende Læge i Aalborg. Ved Svenskerne Indfald i Efteraaret 1657 flygtede B. med Familie til Kalundborg. 14. Febr. 1858 udstedte Karl X. Gustaf fra Lejren i Køge Salvegardebrev for B. og to af hans Hustrus Slægtninge, og 25. Aug. s. A. udstedte den svenske Overkrigskommissær Alb. Siltman i Aalborg efter kgl. Befaling Bekendtgørelse om, at den derværende Stadsmedicus Dr. B. som henhørende til Gejstligheden og privilegerede Personer var fritaget for Krigsbyrder. S. A. blev B. optaget som Medlem af det medicinske Fakultet, en stor Ære for en Provinslæge, men Th. Bartholin roser ham da ogsaa i høje Toner for hans Indsigt og Erfaring. Efter Krigen vendte han tilbage til Aalborg, hvor han ca. 1644 havde købt det gamle Slot (Aalborg-hus) med Enghave og 1650 en Ejendom af Helligaandsklosteret. Trods Beskyttelsesbrevet blev hans Ejendomme brandskattet af Fjenden, og hans Hustrus Slægtning, Mag. Bent Hansen i Hammer, udredede Pengene for ham. Senere vilde B. ikke yde ham Erstatning, men blev dømt dertil af Universitets-Konsistoriets Ret.

Baade B. og Hustru var af meget velhavende Slægt, og som de rige Randersborgere udlaante han sine Penge til betrængte Herremænd, ligesom han ogsaa satte Penge i Handel (Lübeck). Disse Udlaan medførte, at han blev stor Godsspekulant, idet han i de nedadgaaende Tider maatte overtage mange af Panterne, saaledes 1657 Højris paa Mors, 1666 Bjørnkær i Vendsyssel, 1668 Vaar i Himmerland og flere mindre Gaarde. — Stik fra 1637 og, efter en tvivlsom Buste, af P. Cramer og af O. H. de Lode 1753.

Th. Bartholin: *Orationes varii argumenti*, 1668, S. 278 ff. T. de Hofman: *P. Lassens Fund.*, 1753, S. XIV, 16 ff. E. Tauber og A. H. Nielsen: *Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg, 1879—80*, S. 271 f. *Kirkehist. Saml.*, 3. Rk., III, 1882, S. 764 ff. K. Carøe: *Doktorer og Licentiater*, 1909, S. 12. Th. Hauch-Fausbøll: *Stamt. over den adelige Slægt B.*, 1914, S. 3.

C. Klitgaard (G. L. Wad).

Benzon, Niels, 1646—1708, Generalprokurør. F. 1. Maj 1646 i Aalborg, d. 14. Jan. 1708 i Kbh., begr. sst. (Holmens K.s Kapel). Forældre: Lægen Niels B. (d. 1674, s. d.) og Hustru. Gift 1° 10. Dec. 1675 i Kbh. (Frue) med Else Scavenius, f. 15. April 1660, omkom ved Operahusets Brand 19. April 1689 i Kbh., D. af Generalprokurør Peder Lauridsen S. (s. d.) og Hustru. 2° 20. Marts 1691 med Anna van Meulengracht, f. 13. Marts 1656, d. 14. Marts 1723, begr. i Holmens K.s Kapel (gift 1° 1687 med Købmand, Direktør i Ostindisk Kompagni Henrik Schupp, 1634—90), D. af Generaltoldforpagter Hans van M. (1629—84, gift 2° 1668 med Anne Margrethe Bartholin, d. 1710 som Enke efter Amtsskriver og Tolder i Vordingborg Anders Andersen (Hummer)) og Birgitte Horster (d. 1665).

B. kom i Aalborg Skole 1656, til Herlufsholm 1658 og blev derfra dimitteret 1660, fjorten Aar gammel. Endnu ikke fyldt atten tog han teologisk Attestats 1664, rejste umiddelbart efter udenlands og studerede i Tyskland, Italien, England, Frankrig og Holland; 1668 blev han immatrikuleret ved Universitetet i Leiden, hvor han 1669 disputerede for den juridiske Doktorgrad, og vendte endelig hjem over Tyskland og Østrig. 1672 overtog han Bestyrelsen af Faderens Gaard Vaar ved Limfjorden, men indtraadte snart i Statstjenesten. Ved sin Onkels, Juristen Peder Lassens, og sin Svigerfaders, Peder Scavenius', Indflydelse kom han 1675 ind i Skatkammerkollegiet som Assessor og blev sat til at forrette Svigerfaderens Forretninger som Generalprokurør. Han fik Ekspektance paa dette vigtige Embede og beklædte samtidig 1679—85 Stillingen som Brevkammer-Forvalter (c: Arkivar) i Rentekam-

meret, indtil han efter Svigerfaderens Død fra Nytaar 1686 overtog Generalprokurørembedet, hvori han sad til sin Død. B. var stor Godsejer, arvede efter sin Fader Vaar, fik Aastrup i Sjælland med sin første Hustru og erhvervede selv tre andre sjællandske Herregaarde: Mørkegaard 1681, Aggersvold 1691 og Geddesdal 1706.

B. havde i sine unge Aar været med til at grundlægge Enevældens nye Administrationsformer, som først i Tiden efter 1680 gled ind i et fast og varigt Leje. Rentekammer-Arkivet anlagde han fra Bunden og bragte Orden i det Kaos af Embedspapirer, der havde ophobet sig. Som Generalprokurør havde han stort Ry, og blev desuden stærkt benyttet i Kommissioner og til Hverv af højst forskellig Art. Han fik ogsaa rigelig Belønning for sine Tjenester. Han oppebar ekstraordinær Løn som Generalprokurør, fritoges 1692 for sine Assessor-Forretninger i Kammeret, blev 1693 Direktør for Søetatens Kvæsthus, 1704 Vicepræsident i Kommercekollegiet. Og af ydre Udmærkelser opnaaede han alt, hvad der i rigeste Maal kunde tilkomme ham. Allerede 1679 havde han faaet adeligt Vaabenbrev, blev Admiralitetsraad 1682, Kancelli- og Kammerraad 1684, Justitsraad 1685, Etatsraad 1688, Gehejmeraad 1704. — Hv. R. 1705. — Marmorepitafium i Holmens K.

Universitetsprogram over B. 1708. A. Leth og G. L. Wad: Dimitterede fra Herlufsholm, I—II, 1875—87. Personalh. Tidsskr., 2. Rk., IV, 1889, S. 9. A. D. Jørgensen: De danske Rigsarkivers Historie, 1884, S. 56. Th. Hauch-Fausbøll: Stamt. over den adelige Slægt Benzon, 1914, S. 4.

Eiler Nystrøm.

Benzon, Niels, 1684—1709, Bogsamler. F. 14. Sept. 1684 i Aalborg, d. 30. Dec. 1709 i Kbh., begr. i Visborg K. Forældre: Assessor i Kommercekollegiet, senere Kancelliraad Peder B. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 22. Juli 1705 paa Vosborg med Adelheid (Alhed) Magdalena von Svanewe(i)de(l), f. 10. Maj 1682, begr. 11. Aug. 1734 i Viborg (gift 2^c 1711 med Major, senere Landsdommer, Etatsraad Iver Nicolai Sehested til Nøragergaard og Ørslev Kloster, 1679—1752), D. af Generalmajor Herman Frands v. S. (s. d.) og 2. Hustru.

Efter Faderens Død 1701 sendtes B. til det ridderlige Akademi i Kbh. og foretog 1704—05 en Studierejse til Tyskland, Holland og Frankrig. Hjemkommen overtog han sit fædrene Gods Havnø, som 1704 var bleven kompletteret. 1706 blev han kgl. Kancelliraad, men allerede tre Aar efter døde han af en Lungesygdom. Æstetisk og filologisk interesseret havde B. tidlig valgt den latinske Poesi som Speciale og anlagt en Samling paa over 1000 Bind af

nyere latinske Digteres Værker; en Fortegnelse over denne Samling («Bibliotheca Poetica Nobilis cujusdam Dani»), som han udgav 1704 i Leiden, blev hurtigt udsolgt, men han naaede hverken at faa udgivet en ny Udgave eller det Forfatterleksikon over latinske Poeter, til hvilket han havde gjort Forarbejder. Hans efterladte Bo ordnedes af hans Venner Edvard Londemann og Fr. Rostgaard; sidstnævnte lod 1711 i sit Hus holde Auktion over Bogsamlingen (ca. 3800 Bd.) og købte selv en Del af den.

Universitetsprogr. af S. Lintrup 1713. Chr. Bruun: Fr. Rostgaards Liv og Levnet, 1870. Anonym Ligtale (Gl. kgl. S. 1076 fol.), udg. af G. L. Wad i Personalh. Tidsskr., 2. Rk., I, 1886, S. 277—90. V. Fribert i Saml. t. jydsk Hist. og Topogr., 2. Rk., I, 1886—88, S. 444—54. Th. Hauch-Fausbøll: Stamt. over den adelige Slægt B., 1914, S. 12.

Chr. Bruun (Svend Dahl).*

Benzon, Carl Otto Valdemar, 1856—1927, Apoteker, Fabrikant og Forfatter. F. 17. Jan. 1856 i Kbh. (Helligg.), d. 16. Maj 1927 sst., Urne paa Taarbæk Kgd. Broder til Alfred B. (d. 1932, s. d.). Gift 1° 25. April 1888 i Kbh. (b. v.) med Emma Eliza Hansen, f. 2. Febr. 1869 i Kbh. (Cit.), D. af Overrets-, senere Højesterets-sagfører Octavius H. (s. d.) og Hustru. Ægteskabet opløst 1898 (hun gift 2° 1913 med Udenrigsminister Erik Scavenius, s. d.). 2° 21. April 1901 i Karlebo med Ellen Lucinde Bramsen, f. 17. Marts 1883 paa Frbg., D. af Forsikringsdirektør, senere Minister Ludvig B. (s. d.) og 1. Hustru.

B. blev Student 1873 fra Haderslev Læreres Skole og derefter Discipel paa Svaneapoteket i Kbh. under Faderen. Han tog Filosofikum 1874 og farmaceutisk Kandidateksamen 1876. Selv vilde han have været Læge, men bøjede sig for Faderens Ønske, at han skulde indtræde i Firmaet. For dog at have en Universitetsuddannelse tog han 1878 statsvidenskabelig Eksamen. Sammen med Broderen Alfred B. (s. d.) overtog han 1884 den fædrene Forretning. Som Forretningsmand kom han snart til at indtage en betydende Stilling inden for sit Fag og fik tildelt forskellige Tillidshverv, 1897 valgtes han ind i Industriforeningens Repræsentantskab, var virksom ved Industriudstillingerne i Stockholm (1897) og i Paris (1900). Selv en ivrig Sportsmand var han iblandt Foregangsmændene i den moderne Sportsbevægelse.

Som Forfatter begyndte B. i de første Aar af 80'erne i F. Hendriksens »Ude og Hjemme«, hvor han med Skitsen »En Selskabsmand paa Retour« allerede vakte nogen Forargelse ved den alt for aabenbare Tagen Sigte paa en kendt Mand i Kbh.s Selskabsliv. I det gamle Alfred B.ske Hjem paa Svaneapoteket og i Sommerboligen

i Ny Taarbæk samledes om de unge Brødre B. en broget Kreds af Kunstnere og litterære Folk. En Tilfældighed førte B. til at forsøge sine Evner som Skuespilforfatter. Han fik sin Debut med Enakteren »Surrogater« (1882), der opførtes paa Det kgl. Teater. Stærk Opsigt ved sine frigjorte Meninger og sin Satire over Etatsraad-Moralen gjorde Skuespillet »En Skandale« (1884), der paa Det kgl. Teater blev en Pragtforestilling, i Fortsættelse af »Vildanden« et vigtigt Led i den moderne Litteraturs Erobring af Stats-scenen. Her var for første Gang det lille sammenspiste og snobbede Kbh. — Bredgade-Beaumonden, som ogsaa Drachmann havde gjort Revolte imod — rykket ind paa Scenen. Parkettet genfandt sig selv og morede sig over sig selv. Fra 1886 er de to Proverber »Provisorisk« (Folketeatret) og »Tilfældigheder« (Det kgl. Teater). B.s næste større Skuespil »Sportsmænd« (1891), en vittig, radikal Satire over »Fædrelanderiet«, blev afvist af Det kgl. Teater (Erik Bøgh) og opførtes derfor paa Folketeatret. Ægteskabsdramaet »Anna Bryde« (1894, Det kgl. Teater) gjorde med sit pinagtige Sujet og sin Problemdiskussion aldrig rigtig Lykke. Med »Moderate Løjer« (Det kgl. Teater 1900, men skrevet et Par Aar tidligere) vendte B. igen tilbage til sit Felt, det satiriske Lystspil. Efter en længere Pause kom Proverbet »Forældre« (1907), der med sin Livserfaring og sine klare Linier er et lille klassisk Mesterværk, og »Frie Hænder« (1908). I det vanskelige Interregnum efter Mantzius' Fald var B. 1913—14 konstitueret som Direktør for Det kgl. Teater. Fra denne Tid er Skuespillet »Foraar og Efteraar« (1913). Proverbet »Forældre« opførtes sammen med to nye Enaktere (»Landskab med Figurer« og »Genrebillede«) under Fællestitlen »Forældre. Tre Billeder uden Ramme« (1922) paa Det kgl. Teater. Satiren i de B.ske Skuespil, der ligger i Fortsættelse af 1870'ernes radikale Samfundskritik og moralske Diskussion, har nu tabt sin Aktualitet. Men de har været med til at nedbryde Fordomme. Som Milieu- og Figurskildring har de bevaret et Stykke lokalt-præget Kbh., og den træfsikre Dialog, B.s Styrke, har en egen københavnsk Tone med sin Blanding af Slagfærdighed og halvt skjult Følsomhed. I Anledning af sit 25-Aars Forfatterjubilæum 1907 oprettede B. et Forfatterlegat, der som en Hyldest til Georg Brandes hvert Aar skulde uddeles paa dennes Fødselsdag, med Brandes som den første Uddeler. Sammen med Broderen Alfr. B. stiftede han Legater til Fordel for Farmaceuter 1895, 1899 og 1909, alene 1926. 1909—12 var B. en virksom Formand for Forfatterforeningen. — R. 1899. DM. 1900. K.² 1913. — Maleri og Tegning af Ungareren Caesar Kunwald. Portrætteret af P. S.

Krøyer paa »Ved Frokosten« og »Musik i Atelieret«. Buste af Kai Nielsen.

Georg Brandes: Saml. Skr., XIII, 1903, S. 510 f. (fra 1891). Ill. Tid. 2. Okt. 1898 og 17. Febr. 1907. William Benzon: Stamt. over Slægten efter Niels Benzon, 1897, S. 21. Berl. Tid. 16. og 17. Jan. 1926 og 16. og 17. Maj 1927. Politiken 17. Maj s. A. Hver 8. Dag 23. Okt. 1904. F. Hendriksen: Menne-sker og Oplevelser, 1910, S. 193, 233 ff.

Oluf Friis.

Benzon, Peter Eggert, 1857—1925, Forfatter. F. 25. Nov. 1857 i Holstebro, d. 25. Juni 1925 i Roskilde, begr. paa Sct. Pauls Kgd., Hadsten. Forældre: Læge Lorenz Jacob B. (1825—1905) og Nico-line Berg (1821—68). Gift 18. Maj 1883 i Kbh. (Johs.) med Vilhelmine Christine Julie Schrøder, f. 11. Aug. 1859 i Kbh. (Trin.), d. 13. Sept. 1923 i Roskilde, D. af Underbefalingsmand i Flaaden Christian Peter S. (1791—1872) og Vilhelmine Louise Christine Mortensen (1827—62).

Som ni Aars Dreng kom B. til Kbh., hvor han blev Student 1875 fra Metropolitanskolen. Derefter studerede han Teologi. I Studenteraarene kom han i nær Berøring med grundtvigsk Kristendom, og selv om han aldrig blev ortodoks Grundtvigianer, sluttede han sig stadig nær til grundtvigske Synspunkter. Han tog teologisk Embedseksamen 1881, og efter fire Aars Ophold som Lærer i Vordingborg udnævntes han 1884 til Sognepræst i Hersom, Klejtrup og Bjerregrav i Viborg Stift; 1890 forflyttedes han til Hjermind, Le og Hjorthede og 1901 til Galten og Vissing, hvorfra han søgte sin Afsked 1922.

1880 debuterede B. med et bibelsk Digt »Døberen Johannes«, og 1883 fulgte en Samling Ungdomsvers »Kornmod«. Men det var først, da han, modnet gennem den jyske Ensomhed, efter mere end ti Aars Tavshed, udsendte de to Fortællinger, der bærer Fællestitlen »Svovl« (1894), at han vakte Opmærksomhed om sit Forfatterskab. Det er Kampen mellem den mørke, pietistiske Religionsopfattelse og den lyse, grundtvigskprægede Kristendomsforkyndelse, der er Hovedemnet i Titelfortællingen, som foruden et Par gode Præstetyper giver indtrængende og sikre Billeder af den jyske Almue. Betydeligere er dog Bogens anden Fortælling »En Mur«, der gennem fin og aandfuld Menneskeskildring viser det dybe Skel mellem troende og ikketroende. Fra disse to Fortællinger gaar der stærke Traade til de fleste af B.s senere Bøger, der alle er præget af en mild Menneskelighed og et lyst religiøst Syn og bringer en Række kulturhistorisk værdifulde og til Tider digterisk betydelige Skildringer af aandelige Brydninger omkring Aarhundredskiftet. 1896 kom »Det sjette Bud«, der fortsætter de

religiøse Diskussioner fra »Svovl« og indeholder et helt Galleri af gejstlige og vakte Almuesfolk. De senere Romaner er »Landsmænd« (1898), en humorfyldt Skildring af skandinaviske Nybyggere i Nordamerika, »Gerda Rossen« (1900), en noget romanagtig Bog om Kærlighed mellem Broder og Søster, med et fint og indtagende Kvindebillede, »Husvild« (1902), en Roman om en ung Præsts aandelige Anfægtelser, og »Axenstrasse« (1906), en uhyggelyldt Ægteskabshistorie fra Schweiz. — Af Skuespil har B. udsendt »Mariamme« (1904), et bibelsk Drama, »Biskoppen« (1905), en dramatisk virkningsfuld Skildring af den uoverstigelige Mur, der rejser sig mellem en Biskop og hans til moderne Anskuelse opvoksede Børn, »Antikrist« (1907), et dramatisk Digt, hvis Handling er henlagt til Rom, og »Ebbe Skammelsen« (1912), et jyskfarvet Folkevisedrama. — Højest naar B. dog i enkelte af sine Noveller, »Præster og skikkelige Folk« (1905), »Fra Kejserdømmet Jylland med Bilande« (1914), »Den ubudne Gæst« (1915) og »Levende og Døde« (1919). Her tynges Fremstillingen ikke af Diskussioner om Livsanskuelse; her søger Forfatteren at trænge til Bunds i det menneskelige, at levendegøre Skikkelser og Skæbner, især fra Almuen. — Foruden de skønlitterære Arbejder har B. udsendt tre Samlinger Taler og Afhandlinger: »Det kristne Haab« (1900) og »Menneskeligt og kristeligt«, I—II (1905—06). Efter hans Død udkom Begyndelsen til en Selvbiografi, »Hersomtiden« (1927). I mange Aar var B. litterær Medarbejder ved »Højskolebladet«. 1905 modtog han det Ancker'ske Legat. — Maleri af Fanny Petersen (1906) i Familieeje.

Selvbiografi i ovenn. Værk, i Bogvennen 1915 og Nationaltid. 2. Sept. s. A. Dannebrog 18. Febr. 1910. Randers Dagblad 23. Nov. 1917. Knud Nielsen i Højskolebladet, 1925, Sp. 817—22. William Benzon: Stam. over Slægten efter Niels Benzon, 1897, S. 14.

K. K. Nicolaisen.

Benzon, Peder, 1652—1701, Godsejer. F. 29. Sept. 1652 i Aalborg, d. 25. Juni 1701 paa Havnø, begr. i Visborg K. Forældre: Lægen Niels B. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 8. Okt. 1679 i Aalborg med Drude Foss, f. 1658, d. 16. Sept. 1684 i Aalborg, D. af Biskop Matthias F. (s. d.) og 1. Hustru. 2° 9. Aug. 1688 paa Estvadgaard med Margrethe Rantzau, f. 1664, d. 1. Juni 1699 paa Havnø, D. af Oberst Frands Johansen R. til Estvadgaard og Bratskov (ca. 1620—76, gift 1° 1649 med Lisbeth Pallesdatter Rosenkrantz til Bramslykke, 1631—57) og Helle Jørgensdatter Urne til Aalegaard (d. 1688, gift 2° med Morten Poulsen Skinkel til Brejninggaard, d. 1679, 3° med Hofjægermester Hans Mogensen Arenfeldt til Rugaard, d. 1689).

P. B. gik først i Aalborg Skole og senere i Herlufsholms, hvorfra han 1664 blev Student; Baccalaur blev han 1666, og en Tid var han Alumnus paa Valkendorfs Kollegium. Han lagde sig efter det juridiske Studium, som han ogsaa dyrkede under en Udenlandsrejse, paa hvilken han 1671 blev indskrevet ved Universitetet i Leiden og 1674 i Padova. Efter sin Hjemkomst blev han (senest 1679) Assessor i Kommercekollegiet, fik tillige med sin Broder, Assessor Niels B. til Vaar (s. d.), 1679 af Kongen Vaabenbrev, hvorved han ansaas for optaget i Adelstanden, og blev 1686 Kancelliraad. B. var en meget rig Mand, der i Jylland ejede Herregaardene Havnø, Aagaard, Aggersborg, Korsøgaard, Kølsegaard og Glomstrup, paa Sjælland Aggersvold. Han boede paa den førstnævnte, hvor han døde »meget hasteligen«. Hans litterære Produktion er ubetydelig.

A. E. Leth og G. L. Wad: Meddelelser om Dimitterede fra Herlufsholm, I, 1875, S. 61; II, 1882—87, S. 171 f. Th. Hauch-Fausbøll: Stam. over den adelige Slægt B., 1914, S. 12.

S. Nygård (G. L. Wad).

Benzon, Frederik Vilhelm Casper, 1791—1832, Amtmand, Genealog. F. 7. Maj 1791 i Køge, d. 24. Jan. 1832 i Burg paa Femern, begr. sst. Forældre: Sekondløjtnant, senere Major, Kammerjunker Lars B. til Caden (1763—1823, sep. 1799, gift 2° 1803 med Margrethe Øllegaard Dorothea Rumohr, 1774—1856) og Cathrine Hedevig Fabritius de Tengnagel (1768—1850, gift 2° 1803 med sin Fætter, Kommandørkaptajn Frederik Carl Fabritius de Tengnagel, 1762—1824). Gift 24. Marts 1824 i Kbh. (Fred. ty.) med Emilie Henriette Massmann, f. 6. Febr. 1798 i Kbh. (Fred. ty.), d. 25. Maj 1864 i Pinneberg, D. af Sognepræst N. H. M. (s. d.) og Hustru.

B. blev Student fra det Schouboeske Institut i Kbh. 1809, udnævntes til Hofjunker 1810, tog juridisk Embedseksamen 1812, forfremmedes s. A. til Kammerjunker og gjorde derpaa Tjeneste som Auskultant først i Danske Kancelli, fra 1814 i Rentekammeret, idet han 1815 tillige fik Bestalling som Forst- og Jagtjunker. Han udnævntes 1823 til Amtmand og Landfoged paa Femern, overtog efter Faderens Død omtrent samtidig Godset Caden i Nærheden af Hamburg, men blev allerede 1830 afskediget paa Grund af Svaghed. Stærkt genealogisk interesseret blev han 1813 optaget i Det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog, der faa Aar før var blevet forenet med Det kongelige genealogisk-heraldiske Selskab. Han blev Selskabets Sekretær og Arkivar 1817 og var tillige Kasserer 1818—22. Sammen med Abraham Kall

udarbejdede han det 1814 udkomne Slutningshæfte af »Lexicon over adelige Familier i Danmark, Norge og Hertugdømmerne« og offentliggjorde flere Bidrag i »Magazin til den danske Adels Historie«, bl. a. Tillæg til samme Leksikon indtil Udgangen af 1822, Meddelelser om Anevaabeners Anbringelse og om danske Majorater. Hans Hovedværk, de saakaldte B.ske Stamtavler, omfattende den danske Adel 1660—1822, i fem haandskrevne Foliobind (Rigsarkivet), har været af overordentlig stor Betydning og er stadig stærkt benyttede. Skønt de i mange Henseender maa betragtes som genealogiske Skitser, er de udarbejdede med saa stor Flid og Nøjagtighed, at de, skønt uden Kildehenvisninger, dog selv maa gælde for en god Kilde. De kan ikke betragtes som afsluttede, idet B.s Udnævnelse til Amtmand afbrød hans genealogiske Virksomhed. — Maleri af Eckersberg i Slægtens Eje i Tyskland.

E. C. Werlauff: Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog, 1847, S. 221 f. Th. Hauch-Fausbøll: Stam. over den adelige Slægt Benzon, 1914, S. 11.

Poul Bredo Grandjean.

Benzon-Buchwald(t), Peter Tamm Julius, 1821—77, Nationaløkonom. F. 17. Aug. 1821 i Kbh. (Petri), d. 28. Febr. 1877 sst. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Premierløjtnant, Toldassistent Hendrik Christian Frederik B.-B. (1789—1834) og Marie Magdalene Tamm (1797—1845). Gift 1° 3. Nov. 1849 i Kbh. (Garn.) med Andreasine Cæcilie Benzon, f. 4. Jan. 1822 i Kbh. (Trin.), d. 28. April 1853 sst. (Frue), D. af Kaptajn, Kammerjunker Hans B. (1795—1850) og Cecilie Martha Wichmann (1799—1869). 2° 6. April 1855 i Kbh. (Hellig.) med Henriette Vilhelmine Henrichsen, f. 10. Aug. 1820 i Kbh. (Frue), d. 5. Juni 1873 sst. (Frue), D. af Bogtrykker Christian Frederik H. og Marie Anthoni.

B.-B. blev Student 1840 fra Metropolitanskolen og tog 1845 juridisk Eksamen; han ansattes derefter som Volontør i Rentekammeret (fra 1848 Finansministeriet), hvor han 1849 blev Fuldmægtig. 1856 blev han Professor ved Universitetet i Nationaløkonomi og Statistik, men forblev dog kun i denne Stilling, hvor han ikke ret syntes at være kommet paa sin Plads, til 1862, da han paa ny overgik til Ministeriegerningen som Departementschef for Kongerigets Revisionsdepartement (fra 1872 1. Revisionsdepartement). Han var 1871 Medstifter af Landmandsbanken og 1872 af Livsforsikringselskabet Hafnia, i hvis Direktion han var Formand, og af hvis Fremgang han indlagde sig ikke ringe Fortjeneste. Som Nationaløkonom sluttede han sig til den herskende

liberale Skole uden større Selvstændighed og udfoldede heller ikke som Forfatter nogen betydelig Virksomhed. Foruden i hans Konkurrenceafhandling (»Hvilken Indflydelse udøver Kreditten paa Udviklingen af de økonomiske Forhold«, 1855) har hans Tilknnytning til Universitetet kun sat sig Spor i en uoriginal Forelæsningsrække over »Statsvidenskabelig Encyclopædi«, for største Delen kun en Oversættelse af R. v. Mohls »Geschichte und Literatur der Staatswissenschaft« (1855—58). Efter sin Afgang fra Universitetet gav han derhos enkelte Gange Bidrag til Diskussionen om Dagens Spørgsmaal, dels med Hensyn til Beskatningsforholdene (1867), dels vedrørende Guldmøntsystemet (1872). — R. 1866.

Nationaløkonomisk Forenings Festskrift, 1897, S. 21 f. Chr. Thorsen: Hafnia 1872—1932, 1932, S. 25, 28 ff., 37, 41, 56 f. Jul. Schovelin: Landmandsbanken 1871—1921, 1921, S. 154 f. Th. Hauch-Fausbøll: Stamt. over den adelige Slægt Benzon, 1914, S. 16.

H. Westergaard (P. Grønvold).*

v. Berckentin, Christian August, Lensgreve, 1694—1758, Statsminister. F. 8. Dec. 1694 i Mecklenburg, d. 2. Juli 1758, begr. i Kbh. (Holmens K.s Kapel). Forældre: Gehejmerraad, Amtmand paa Gottorp Christian August v. B. til Lütgenhof, Prieschendorf, Kaltenhof og Dassow (1666—1734) og Ida Hedewig, f. v. B. (1673—1738). Gift 9. Juni 1724 paa Hambach i Hessen med Susanna Margrethe v. Boineburg, gen. v. Honstein, f. 26. Juli 1697 i Fredericia, d. 24. Okt. 1732 i Lübeck, D. af dansk Brigadér og kejserlig Generalkvartermester Hermann Friedrich v. B., gen. v. H. (d. 1703) og Judith Augusta v. Marschalck (d. 1729).

Efter at have studeret i Kiel traadte v. B. i dansk Tjeneste, først som Kammerjunker hos sin Landsmandinde Dronning Louise, siden som Diplomat. 1721—22 arbejdede han som Envoyé i Stockholm for en Tilmærmelse mellem Sverige og Danmark, forflyttedes derfra til den vigtige Post i Wien, hvor han under vanskelige politiske Forhold virkede for Danmarks Interesser, bl. a. under de langvarige og besværlige Forhandlinger om de plønske og rantzauske Arvesager. Han vandt i denne Tid ikke ringe Anseelse som en nøgtern og forsigtig, erfaren og kundskabsrig Diplomat. 1740 blev han kaldt hjem for at afløse Ivar Rosenkrantz som Medlem af Konseillet. Samtidig blev han Første Deputeret for Finanserne og Direktør i General-Landøkonomi- og Kommercekollegiet, hvor han ved Forretningsdelingen 1753 fik overdraget Kommercesagerne. 1743 sendtes han som Ambassadør til Stockholm for sammen med Gesandten Oberst Grüner at virke for

Kronprins Frederiks Valg til svensk Tronfølger. 1745 blev han Direktør for De fattiges Væsen, 1747 Præsident for Det almindelige Handelskompagni, var desuden Medlem af talrige Kommissioner, bl. a. Landvæsenkommissionen 1757. 1750—51 fungerede han som Oversekretær i Tyske Kancelli. I Konseillet traadte v. B. noget i Skygge for Schulin og senere J. H. E. Bernstorff, hvis udenrigspolitiske Hovedsynspunkter, deriblandt Neutralitetspolitikken som Middel til at fremme Monarkiets Handel og Industri, han i øvrigt delte, og hvem han 1750 ivrigt arbejdede for at faa til Kbh. Til Frederik V. stod han i et nærmere personligt Forhold end de øvrige Medlemmer af Konseillet. v. B. nærede levende Interesse for Kunst og Videnskab og protegerede bl. a. Johann Elias Schlegel, den første af de tyske Digtere, der slog sig ned i Danmark. Han opførte i Kbh. det nuværende Odd Fellow Palæ, i Nordsjælland Kokkedal. — Breve til J. H. E. Bernstorff paa Wotersen. — Lensgreve 1750. — Etatsraad 1722. Konferensraad 1727. Kammerherre 1731. Gehejmerraad 1738. — Hv. R. 1730. L'union parfaite 1741. Bl. R. 1747. — Posthum Medaille af J. Wolff (1758).

E. Holm: Danmark-Norges Hist. 1720—1814, I—III, 1891—98. Aage Friis: Bernstorfferne og Danmark, I—II, 1903—19. Samme: Bernstorffske Papirer, I—III, 1904—13. Danmarks Adels Aarbog, XXXVII, 1919, S. 466.

Poul Bagge (E. Holm).

Berendsen, Ivar Maurice, f. 1865, Politiker, Toldembedsmand. F. 5. Nov. 1865 i Kbh. (Mos.). Forældre: Grosserer Sophus B. (1829—84) og Mariane Levin (1835—86). Gift 26. Maj 1891 i Kbh. (Pauls) med Anna Levonius, f. 22. Febr. 1868 i Helsingfors, d. 5. Okt. 1911 i Kbh., D. af Bankdirektør, Hofraad Karl Frederik L. (1840—1907) og Augusta Aejmelejus (1841—1927).

B. voksede op i et velstaaende, frisindet, sprog- og musikinteresseret Bourgeoisihjem. Faderen var Stifter af det endnu eksisterende Firma i Staal m. m., der efter hans Død overtoges af den ældre Broder, Albert B. (1860—97) og derpaa blev Akts., af hvis Bestyrelse B. var Medlem, til han 1917 traadte ud og solgte sine Aktier, fordi han var blevet Folketingets Ordfører for Skatte-lovene. — B. blev Student 1882 fra Metropolitanskolen, var ivrigt interesseret Medlem af det s. A. stiftede Studentersamfund, i hvis Bestyrelse han indvalgtes 1885, og hvis Formand han var 1898—1901 og 1907—08. Han blev cand. jur. 1887, vilde egentlig gaa den konsulære Vej, søgte 1887 for forinden at faa nogen praktisk Uddannelse som Volontør ind i Overtoldinspektoratet, skulde

derefter have været til Göteborg, men blev dog i Danmark. Han blev Sekretær 1891, Fuldmægtig 1894, Toldforvalter paa Frbg. 1898, Toldinspektør 1903, i Frihavnen fra 1914, afslog et Tilbud om at blive Overtoldinspektør. 1906 blev han af Regeringen sendt til Udlandet for at studere Toldforhold. 1904 valgtes han, under stærk Modstand fra de højere Toldembedsmænds Side, til Formand for den danske Toldetats Forening. Som saadan og som Sekretær i Told- og Trafiketaternes Lønningsudvalg 1906—08 arbejdede han ivrigt for Lønningslovene af 1908. Han var tillige Sekretær i de fire Eters Centralorganisation 1908—10 og udarbejdede Grundlaget for Bkg. af 4. Maj 1910 om Forhandlingsretten for de fire Eter.

B. var tidligt med i den liberale Bevægelse i Kbh., medvirkede til at udarbejde det radikale Partis Program paa Odensemødet og opstilledes 1909 som radikal Kandidat i Kbh.s 2. Kreds, valgtes 1910 og sad i Folketinget til 1920, opstilledes senere gentagne Gange i Kbh.s søndre Storkreds og 1924 ved Landstingsvalget uden at opnaa Valg. Han beskæftigede sig i Folketinget særlig med sociale Forhold, Skattelove, Lønningslove, var i disse Sager sit Partis Ordfører, ligesom han var Medlem af en Række Kommissioner som Postkommissionen af 1914, Telegrafkommissionen af 1916 og den store Lønningskommission af 1917, hvorved han har øvet ikke ringe Indflydelse paa de Lovresultater, der kom ud af disse Kommissioner. — Allerede 1890 var B. gennem Gehejmeraad Peter Vedel blevet interesseret i de finske Forhold, en Interesse, der øgedes ved hans Ægteskab. Han blev i de følgende Aar en ivrig Talsmand for Finland dels i Danmark gennem Artikler i »Politiken«, dels ogsaa ud over Europa. Gennem Kejserinde Dagmars finske Kammerherre havde han tillige Forbindelse med Kejserhoffet. Mange Traade løb derved sammen i hans Hænder, og som det fremgaar af talrige finske Publikationer, har han haft Part i meget af, hvad der da foregik. Selv har han skrevet derom i »Tilskueren« 1928 (»Fra Finlands Ufærdsaar«). 1902 modtog han en finsk Folketakadresse. — B. har været ivrig Deltager i det interparlamentariske Samarbejde og blev, efter at være udtraadt af Rigsdagen, optaget som direkte Medlem af den interparlamentariske Union paa Livstid. Ogsaa i andre internationale Foreningers Arbejde har han været virksom Deltager. Han var saaledes Generalsekretær for de europæiske radikale Partiers Liga og valgtes 1927 til Ligaens Præsident, Medlem af Bestyrelsen for Ligaen for europæisk Forstaaelse og af sammes danske Gruppes Bestyrelse.

B.s hele Liv har været ført lige ud ad den Linie, som han ganske

ung slog ind paa i 80'ernes politiske Kampaar, og han har altid været baaret oppe af sit stærke, brændende Temperament. Han har altid elsket Frihed og Retfærdighed og har følt varmt for de undertrykte. Hans Arbejdskraft synes ubegrænset, og økonomisk uafhængig har han beredvilligt ofret. — Malerier af Chr. Clausen (ca. 1900), Knud Søeborg (ca. 1904), Lili de Faramond (ca. 1916), Oscar Matthiesen (1917—18) og Holger J. Jensen (1930). Portrætteret paa Oscar Matthiesens Maleri i Rigsdagen af den grundlovgivende Rigsdag (1923).

Studenterne fra 1882, 1907, S. 8 f. Stamtavlen Melchior, 1920, S. 108.

C. C. Clausen.

Berendt, Nicolai, 1826—89, Pianist, Komponist. F. 27. Juli 1826 i Kbh. (Mos.), d. 13. Marts 1889 sst., begr. sst. (Mos. Vestre). Forældre: Klasselotterikollektør Abraham B. (1792—1850) og Rosa Mannheimer (1792—1860). Gift 5. Dec. 1869 i Kbh. (Mos.) med sin Kusine Mathilde B., f. 4. Dec. 1831 i Kbh. (Mos.), d. 5. Aug. 1891 sst., D. af Silke- og Klædehandler Bernhard B. (1790—1863) og Therese Eibeschutz (1801—69).

B. undervistes i Klaverspil af den ældre, senere af den yngre Stein og optraadte ved Koncerter i Kbh. (Debut Nov. 1846 paa Det kgl. Teater, Koncert Marts 1849 paa Hofteatret), desuden i Musikteori af Siegfried Saloman og en kort Tid af A. P. Berggreen. 1851—53 studerede han i Wien (hvor han ogsaa optraadte ved Koncerter) Kompositions-lære og Klaverspil hos Simon Sechter og Anton Halm og levede 1853—56 som Klaverlærer og Koncert-spiller i Hannover (Koncertrejser til Hamburg, Bremen, Hildesheim, Braunschweig, Celle), hvor han optraadte ved Hoffet. 1856 vendte han tilbage til Kbh., hvor han fra 1862 virkede som Kor-dirigent ved Synagogen; 1883 pensioneredes han som Kordirigent, med vedblev at fungere som Organist ved Menigheden. 1862—75 var han Musikanmelder ved »Dagstelegrafem«. Hans Kompositioner er uden Originalitet (Forbillederne synes at være Schumanns og Mendelssohns tidligste Stil); de første stammer fra den hannoveranske Tid (Op. 1 et Hæfte Fugaer), de senere har i stort Omfang Tilknytning til Synagogen i Kbh. (danske Salmer til hele Aaret, hebraiske Sange og Hymner samt en Del Kantater). Foruden en Del Klaversager, bl. a. Transskriptioner, og Romancer samt Korværket Davids 150. Salme har B. desuden skrevet en Symfoni (uopført) og andre Orkestresager samt Syngestykket »Hjertet paa Prøve« med Tekst af Overskou, opført 1860 paa Det kgl. Teater, hvor det modtoges med Bifald, men ikke holdt sig paa Repertoiret.

En Del af B.s Kompositioner befinder sig i Manuskript i Det kgl. Bibliotek. — Maleri af N. C. Hansen (1865) i Familieeje.

Th. Overskou: Den danske Skueplads, V, 1864, S. 747, 811; VII, 1876, S. 49, 60 f. Flyveposten 25. Nov. 1846 og 3. Marts 1849. Berl. Tid. og Fædrelandet 17. Sept. 1860. Nyhedsposten, Flyveposten og Dagbladet 18. Sept. 1860.

Erik Abrahamsen.

Berengaria, d. 1221, Dronning. D. 27. Marts 1221, begr. i Ringsted K. Forældre: Sancho I., Konge af Portugal (1154—1211), og Dulce, D. af Ramon Berenger XII., Greve af Barcelona og Fyrste af Aragonien. Gift Maj 1214 med Kong Valdemar II. (s. d.).

B. er utvivlsomt kommet til Danmark fra Flandern. Hendes Bryllup med Kong Valdemar omtales af en nederlandsk Kilde, og Valdemaraarbogen kalder hende udtrykkeligt ved samme Lejlighed »Grev Ferrand af Flanderns Søster«. Ægteskabet havde vistnok politisk Motiv. Den portugisiske Kongesøn Ferrand var ved Philip Augusts Indflydelse 1212 blevet Greve af Flandern, men havde snart vist sig som en urolig Vasal; han havde nægtet sin Lensherre Hærfølge og sluttet Forbund med Frankrigs Fjender Johan af England og Otto IV. af Tyskland. At B. blev givet til Valdemar, synes at være et Træk i disse Aars diplomatiske Spil, et Forsøg paa at binde Danmarks Konge til Alliancen mod Philip August. Ved Brylluppet skænkede Kong Valdemar efter Samraad med Rigets Stormænd B. en Morgengave, hvis Art og Omfang ikke kendes, men hvis Betydning er givet ved den mærkelige Omstændighed, at man søgte pavelig Stadfæstelse; saavel Innocens III. som Honorius III. har bekræftet den.

B. fødte sin Mand Sønnerne Erik, Abel og Christoffer og Datteren Sophie. Hendes Ægteskab falder sammen med Valdemars største politiske Magtudfoldelse; hun nævnes imidlertid aldrig ved hans Side — kun een eneste Gang forekommer hun som Vidne ved et Brev, udstedt i Kongsgaarden paa Samsø 1216 — og intet som helst vides om hendes Personlighed og Indflydelse. Overfaldet paa Lyø, Kongens Fangenskab og Rigets Sammenbrud oplevede hun ikke, men i Løsesummen ved Valdemars Frigivelse indgik alt det Guld, som havde hørt til Dronningens Pryd med Undtagelse af Kronen og det, hun før sin Død havde givet til Kirker og Klostre. — Da man midt i 19. Aarh. aabnede Kongegravene i Ringsted, fandt man i B.s Grav Rester af en Kvinde af statelig Højde, smukke Legemsforhold og fine Træk.

Berenguela er den portugisiske Form for B.s Navn, B. den almindelige latinske Form, som findes i vore latinske Kilder, men Ryd-

aarbogen tilføjer, at hun kaldtes Bringenild. I de middelalderlige danske Bearbejdelser af Aarbøger og Krøniker blev Navnet til Beringerd, Bengierd o. l. Det er den Form, der forekommer i Folkeviserne om Dronning Dagmar og om B., der ganske vist ikke er optegnede før i 16. Aarh. (trykt første Gang i Vedels 100 Viser 1591), men efter al Rimelighed digtede paa en Tid, da de to Dronninger var i Mands Minde. I Visen om Dronning Dagmar siger den døende Hustru til Kong Valdemar: »I tage ikke ved Bengerd, hun er saa bedsk en Blomme«, og i B.-Visen, der bygger paa Motiver, givne i Dagmar-Visen, tegnes B. som den hovmodige, have syge Kvinde — en Opfattelse, som maa staa for Digterens Regning, men som dog næppe er uden Sammenhæng med hvad de Mennesker mente, for hvem han digtede. Om dette Syn paa B. er rigtigt og retfærdigt, er en anden Sag. — Visen om B. blev bestemmende for Traditionens Udvikling; den ligger til Grund for Christian Pedersens Skildring af den haardhjertede Dronning og til Grund for Huitfeldts Fremstilling: »Hun var ond og raadede til at skatte Bønder og Almue. Fik Skyld for alt det, ilde var gjort. Saa vi nu har det Ordsprog, at vi kalder en ond Kvinde Bengierdt«.

Mönumenta Germaniæ historica. Scriptorum, XVI, 1859, S. 671. A. Krarup: Bullarium Danicum, I, 1931, S. 97, 114. Script. rer. Dan., VI, 1786, S. 396. Mecklenburgisches Urkundenbuch, I, 1863, S. 305.

Ellen Fjergensen.

Berény, Charlotte, se Wiehe-Berény.

Berg, Axel Helmar Emil, f. 1864, Direktør for Begravelsesvæsenet. F. 21. Dec. 1864 i Orup, Roholte Sogn. Forældre: Købmand Frederik Vilhelm B. (1829—1902) og Emilie Marie Christine Licht (1838—1921). Gift 1° 14. April 1892 paa Frbg. med Jakobine Marie Olsen, f. 30. Juni 1869 paa Frbg., D. af Overgartner ved Det kgl. danske Haveselskabs Have Johan Carl Christian O. (1827—1912) og Jensine Henriette Mathilde Schmidt (1840—1903). Ægteskabet opløst. 2° 21. Nov. 1924 paa Frbg. (b. v.) med Gudrun Elise (Jensen) Boberg, f. 16. Dec. 1899 i Lemvig, Adoptivdatter af Fuldmægtig i Østifternes Kreditforening Aage B. (1865—1908) og Petra Hansine Westh (f. 1874).

Efter at være oplært i Faget hos M. Haar, dels paa Bækkeskov og dels paa Skovhuset ved Charlottenlund, kom B. til Botanisk Have og var derpaa tre Aar Undergartner paa Bregentved. Okt. 1889 tog han Havebrugseksamen efter 1. Febr. s. A. at have tiltraadt Tjenesten som Assistent ved De offentlige Lysthaver under H. Flindt (s. d.). Fra 1898 fungerede han som Sekretær i Alm. dansk Gartnerforening, og 1902 blev han, med samtidig Afgang

fra Statshaverne, Redaktør af »Gartner-Tidende«. 1903 blev han Direktør for Kbh.s Begravelsesvæsen, i hvilket Embede han forblev til 1931. Begravelsesvæsenet har i denne Periode gennemgaaet en umaadelig Udvikling, der bl. a. er udtrykt i en enorm Stigning af den Sum, Budgettet balancerer med (fra 200 000 til 2 100 000 Kr.), og som for en Del skyldes, at det gartneriske Arbejde paa Kirkegaardene under B.s Ledelse er lagt ind under Kirkegaardenes Administration, og at Plantetiltrækningen foregaar inden for Institutionens Rammer. I B.s Direktørtid er endvidere 1914 opført Krematoriet paa Bispebjerg, ligesom fem nye Kapeller er bygget paa de kommunale Kirkegaarde; der er opført Materialgaarde og Folkestuer og Inspektørbolig paa Vestre Kirkegaard. Endvidere er der foretaget anlægsmæssige Udvidelser af de større Kirkegaarde, saaledes det betydelige Terrasseanlæg ved Vestre Kirkegaard. Sine Erfaringer paa Kirkegaardsvæsenets Omraade har B. udvidet ved talrige Studierejser til Udlandet. Da Kbh.s Magistrat 1908 nedsatte en Kommission til Ordning af Byens en gros Grønttorv, blev B. dennes Formand. Gartnerstanden har ogsaa nydt godt af B.s Arbejdsevne; saaledes fungerede han som Sekretær ved Gartnerens store Udstilling 1912 og var Komiteens Næstformand. Han har endvidere siddet i Bestyrelsen for Skoleforeningen af 1866 og var en kort Tid Formand, og siden 1912 har han været Formand for Hegnssynsmændene i Kbh. Sit Kendskab til Kirkegaardsforhold har han frugtbargjort i forskellige Afhandlinger, bl. a. »Vestre Kirkegaard 1870—1920« i Festskriftet ved Vestre Kirkegaards 50 Aars Bestaaen 1920. Nogle faa Skrifter om Kunstgødning og Bekæmpelse af Plantesygdomme skyldes ogsaa hans Pen. — R. 1918. M.F.D.R. 1900.

Axel Lange.

Berg, Emil Axel, 1856—1929, Arkitekt. F. 5. Aug. 1856 i Kbh. (Helligg.), d. 10. Dec. 1929 sst., Urne paa Vestre Kgd. Forældre: Vægtfabrikant, Kaptajn i Kbh.s Brandkorps Vilhelm Julius B. (1815—93) og Caroline Frederikke Albine Brüun (1821—63). Ugift.

B. blev, efter at han først havde været i Tømrerlære, optaget paa Akademiet 1873 og fik Afgangsbetegnelse derfra 1880. Han vandt 1885 den Neuhausenske Præmie og fik 1893 Hansens Medaille for Ombygningen af Bregentved. Forinden havde han ved Rejser i Indlandet og i England haft Lejlighed til at studere en Række Herresæder. Ombygningen af Bregentved, som blev ham overdraget af Lensgreve Fr. Moltke og varede i seks Aar (1887—93), skaffede ham tidligt en anset Stilling blandt Arkitekterne. I Til-

slutning til Stilen i den ældre Hovedbygning (N. Eigtved og G. D. Anthon omkring 1750) valgte han en moderniseret Barokstil og skabte en Række smukke Interiører, til Dels i Louis XVI. Stil. 1900—03 opførte han Privatbankens Bygning mellem Børsen og Knippelsbro, hvor tidligere »De seks Søstre« stod. Han sejrede her i en Konkurrence med Martin Borch, hvilket maaske ikke var helt retfærdigt. B. anvendte ogsaa her en moderne Barokstil, som paa den givne Plads er berettiget, om den end virker tungt i Sammenligning med den fine gamle Børs. Andre kendte Værker af B. er Fru Wessels Stiftelse i Gentofte og Arbejdsgiverforeningens Hus (1910—11). Hans sidste Arbejde, tillige et af hans bedste, er Nationalbankens Filial i Aarhus (1923—26). B. var Arkitekt for Vemmetofte Kloster, som han ombyggede 1907—09, og han har restaureret Næsseslottet paa Dronninggaard (1896 og 1906). — Han var en fin og nobel Personlighed, anset og afholdt af sine Kaldsfæller. — R. 1904. DM. 1923. — Portrætteret paa to Gruppebilleder af Erik Henningsen, paa Fr.borg (farvelagt Kultegning, 1905) og i Privateje (Pastel). Basrelief af Fr. Hammeleff.

Arkitekten, Maanedshæfte, XXIX, 1927, S. 258; XXXII, 1930, S. 1—4.

Fr. Weilbach.

Berg, Chresten (Christen) Poulsen, 1829—91, Politiker. F. 18. Dec. 1829 paa Gaarden Sønder Bjerg i Fjaltring Sogn ved Lemvig, d. 28. Nov. 1891 i Kbh. (Garn.), begr. i Kolding. Forældre: Sognefoged Poul Madsen Bjærg (1770—1840) og Ane Christensen Skalkhøj (1793—1863). Gift 22. Maj 1861 i Øster Starup ved Kolding med Maren Bertelsen, f. 20. April 1836 paa Egeland ved Kolding, d. 2. Maj 1906 paa Frbg., D. af Gaardejer Johan Vilhelm B. (1800—85) og Mette Marie Buhl (1810—80).

B.s Fader var en myndig og forholdsvis velstillet Mand af en gammel stedfast Slægt, som nød megen Anseelse paa Egnen. Han døde, da Sønnen kun var elleve Aar gammel, men efterlod sin Enke i jævnt solide Kaar. B., som var den syvende af ti Søskende, kom ud at tjene som Hyrdedreng straks efter sin Konfirmation, men tidlig havde han foresat sig engang at ville »være noget«, og i Skolen gjorde hans Flid og Læselyst ham til den selvskrevne Nr. 1 blandt Kammeraterne. Hans Hu stod til »Bogen«, langt mere end til Bondearbejdet, og under Vejledning af sit Hjemsofns Præst og siden af andre forberedte han sig til Optagelsesprøven paa Seminariet, samtidig med at han paatog sig forskellig mere tilfældig Lærergerning som Vikar, Biskolelærer etc. og trods sin Ungdom viste saa store Anlæg for Børneundervisning, at det vandt

almindelig Anerkendelse paa Egnen. Efter at have bestaaet Optagelsesprøven blev han i Sept. 1848 Elev paa Ranum Seminarium, som da lededes af Ludv. Chr. Müller. Han var den, som fik den mest afgørende Indflydelse paa B. i Ungdommen; han fæstnede hos ham den stærke nationale Følelse, som allerede var vakt ved Begivenhederne 1848, og vandt i ham en begejstret Tilhænger af Grundtvigs folkelige og kirkelige Frihedskrav. Blandt Seminariekammeraterne blev han snart den beundrede Fører, vandt dem ved sin Vennesælhed og Hjælpsomhed og imponerede dem ved den Dristighed og Styrke, hvormed han ved given Lejlighed polemiserede baade mod Lærere og Præster, der hyldede Meninger, som var afvigende fra hans egne. 1850 tog han sin Lærereksamen med Udmærkelse. 1851 blev han Huslærer hos Proprietær Henriksen i Starup ved Kolding, og 1852 ansattes han som Lærer ved Borgerskolen i Kolding, hvor han forblev til 1861. Her fik ikke blot hans fremragende pædagogiske Evner deres fulde Udfoldelse, men snart kastede han sig, trods sin underordnede Stilling ved Skolen, ind i en energisk og oftest fremgangsrig Agitation dels for Udvidelse af selve Borgerskolens Virksomhed, dels for en videregaaende Undervisning for konfirmerede Haandværkerlærlinge, Handelslærlinge og Haandværkssvende og for Syskoler for unge Piger. Ikke blot tog han her Initiativet og fremskaffede materiel Støtte fra Borgerskabet, men han gik ogsaa selv, trods sine knappe Kaar, i Spidsen ved at yde gratis Undervisning og paa anden Maade. Ogsaa for Byens højere Undervisning interesserede han sig stærkt og var her ikke bange for at indlade sig i offentlig Polemik mod selve Amtmanden, den almindelig beundrede Orla Lehmann. Byens kommunale Anliggender var Genstand for hans levende Opmærksomhed, og i godt et Aar var han Byraadets lønnede Sekretær. Samtidig voksede hans politiske Interesse stærkt, han fulgte saa nøje, som det var ham muligt, Forhandlingerne i Rigsdag og Rigsraad, knyttede en Række personlige Forbindelser med Mænd af de Retninger, der stod ham nærmest, det nationalliberale Venstre og navnlig det grundtvigsk farvede »nationale Venstre«, og begyndte saa smaat at deltage i politiske Møder og Valgforberedelser. 1861 fik han efter sit Giftermaal Førstelærerembedet paa Bogø, hvor han foruden bedre økonomiske Kaar ogsaa opnaaede en selvstændigere og friere Stilling. Det varede ikke længe, inden Skolens Undervisning og Forholdet saavel til Børnene som til deres Forældre var totalt reformeret, og inden der under B.s Ledelse begyndte at dukke supplerende Undervisningsinstitutioner op, af hvilke den vigtigste var Sømandsskolen, der faa Aar efter blev en

egentlig Navigationsskole og siden efterfulgtes af den store Realskole. 1868 blev B. Formand for Øens Sogneraad, og i det hele naaede han efterhaanden en saa afgørende Indflydelse paa alle Øens Forhold, at hans Modstanderes Øgenavn, »Kongen paa Bogø«, ikke helt savnede Berettigelse.

B. saa ofte tilbage paa sine første Bogø-Aar som den fredeligste Idyl i sit Liv, men det varede dog ikke længe, inden stærke indre Tilskyndelser kaldte ham bort derfra. Allerede 1853 skrev han til en Ven: »Politik er mit Hovedstudium«, og siden var Interessen stadig vokset. Med sine politiske Venner i Koldingkredsen havde han fra Bogø stedse vedligeholdt Forbindelsen, og der havde et Par Gange været Tale om hans Kandidatur, men først i Slutningen af 1864 var Spørgsmaalet for Alvor blevet brændende. Der var til 30. Jan. 1865 udskrevet Valg i Koldingkredsen til Rigsraadets Folketing. Vennerne kaldte indtrængende, og selv skriver han: »Det suser og bruser i mig Jeg har en Del Tillid til mig selv og den gode Sag, jeg vil kæmpe for; og efter Kamp længes jeg«. Det var Kampen om Forfatningssagen, som afgørende kaldte paa B., og om den drejede Valget sig. B. optraadte imod Ministeriets Grundlovsforslag og erklærede Junigrundlovens Opretholdelse for sit principale Standpunkt, men samtidig nægtede han ikke, at Modstanden kunde blive saa skarp, at man maatte nøjes med mindre. Han valgtes med stort Flertal, og hans Holdning under Forfatningskampen var helt igennem overensstemmende med hans Udtalelser paa Valgdagen. Som Regel stemte han med Venstre, i hvis Partimøder han ogsaa stadig deltog, men var der Fare for, at Forhandlingens Traad skulde bryde, veg han ikke tilbage for at gaa imod en Flertalsbeslutning af Partiet. Han talte ikke ofte, men altid roligt og velovervejet og saaledes, at der blev lagt Mærke til hans Ord. Efter Opløsningsvalget Maj 1865, ved hvilket han genvalgtes, stod det ham klart, at den uforandrede Junigrundlov ikke lod sig opretholde, og han gav nu sin Stemme til det Fællesudvalgskompromis, som siden blev Lov, og som for ham, hvor meget han end misbilligede den foreslaede Sammensætning af Landstinget og navnlig Kongevalgene, stod som det mindste Onde. Ved Opløsningsvalget til Rigsdagens Folketing Juni 1866 valgtes B. i Koldingkredsen, som han enten med stort Flertal eller oftest ubestridt bevarede til sin Død. I den Tale, hvor han ved Grundlovsforslagets sidste Behandling i Folketinget sammenfattede sine Grunde til at stemme for Forslaget, advarede han mod en alt for pessimistisk Bedømmelse af de Virkninger, det i Fremtiden vilde faa, men, tilføjede han, skulde det vise sig, at

den privilegerede Valgrets Ting ikke vilde nøjes med at øve en modererende Indflydelse, men »tage Tøjlen i sin Haand«, vilde han være med at »rejse Frihedens Fane« med Landstingets Omdannelse som Maal.

Sikkert stod B.s Ønske om at se Forfatningskampen endt i Forbindelse med den næsten lidenskabelige Længsel, hvormed han imødesaa den Tid, hvor han kunde komme i Gang med det egentlige Lovgivningsarbejde. Det var ham bevidst, hvor store naturlige Forudsætninger herfor han besad, og han stræbte med utrættelig Flid at forøge dem ved Gennemgranskning af »Rigsdagstidende«, Betænkninger, Lovsamlinger o. s. v., saaledes at han kunde være nøje inde baade i den bestaaende Lovgivnings Enkeltheder og i det Arbejde, der hidtil havde været gjort for at reformere den. Den unge Lærers vedholdende Flid var ved at blive et Ordsprog i Rigsdagskredse, og til sidst maatte Formanden af Hensyn til Budene bede ham ikke fortsætte sine Granskninger til ud over Kl. 11 Aften. — Under Ministeriet Frijs sluttede han sig til »det nationale Venstre«, der foruden ham talte bl. a. Høgsbro, Balth. Christensen og Termansen som Medlemmer, men stod i ret godt Samarbejde med den af J. A. Hansen ledede »bondevenlige« Venstregruppe, hvorimod han ikke kunde forlige sig med den af G. Winther ledede Gruppe, hvis afvisende Holdning over for Forsvaret og Skandinavismen frastødte ham. Fra 1866 var han Medlem af Finansudvalget, hvor han snart opnaaede stor Indflydelse. For Gennemførelsen af Hærloven af 1867 gjorde B. i nøje Samvirken med Krigsminister Raasløff et betydeligt Arbejde, under hvilket han særlig lagde Vægt paa Stillingsvæsenets Afskaffelse og paa, navnlig gennem en Ændring af Befalingsmandsuddannelsen, at nærme Hæren og Folket til hinanden. Ogsaa i Behandlingen af Landkommunalloven og Love vedrørende Kirke- og Skoleforhold samt af de store Samfærdselslove tog han virksom Del. Han arbejdede sig i denne Periode op til at blive et af Venstres ledende Medlemmer.

Saa kom Ministeriet Frijs' Afgang 1870 og Dannelsen af Ministeriet Holstein. Ministeriets »parlamentariske Afgang« havde vakt Forventninger om, at der ogsaa vilde blive taget parlamentariske Hensyn ved Sættelsen af den nye Regering, men i Stedet var det udelukkende de to Grupper, der tilsammen beherskede Landstinget, Godsejerne og de Nationalliberale, som blev repræsenterede. Dette kaldte det parlamentariske Krav frem hos Folketingets Venstre og førte til en Sættelse af de tre Grupper til et »forenet Venstre«, der talte op mod Halvdelen af Folketingets Medlemmer, og Udstedelsen af et fælles Manifest, i hvilket Kravet

første Gang rejstes om, at Regeringen skulde være i politisk Overensstemmelse med Folketingets Flertal. Manifestet var redigeret af Krabbe, men utvivlsomt har B. været den stærkest fremadrivende Kraft hen imod den Politik, det var Udtryk for, og hans Indflydelse inden for Venstre styrkedes i den følgende Tid i overordentlig Grad. I Samlingen 1871—72 blev han Finanslovsordfører, og i denne og den følgende Samling indbragte han de vidtrækkende Forslag om Valgret for alle Skatteydere til Sogne- og Amsraad, Byraad og Kbh.s Borgerrepræsentation. 1872 forfattede han sammen med J. A. Hansen og Krabbe Venstres Reformprogram, og i Somrene 1871 og 1872 foretog han de omfattende Agitationsrejser over hele Landet, som mere end noget andet styrkede hans politiske Magtstilling. J. A. Hansen og Venstres øvrige Førere deltog ogsaa i hans Rejser, men ligesom B.s 600 Miles Rekord 1872 var det dobbelte af J. A. Hansens, saaledes overgik hans Agitation de andres i Friskhed og Styrke. Med elementær Kraft hamrede han Overbevisningen om det parlamentariske Kravs Retfærdighed og sejrende Styrke ind i sine Tilhøreres Bevidsthed, og han forstod som ingen anden at gøre Venstres Reformkrav levende og let tilegnelige for alle. Særlig i det politisk hidtil noget forsømte Jylland blev hans Agitation af grundlæggende Betydning. Og han betragtede ikke Sejren som vunden med et vellykket Møde, men overalt forstod han at drage hidtil ubrugte Kræfter frem, instruere dem til at fortsætte Agitationen Sogn for Sogn og sammen med ham forberede Valgene. Hans Evne til at vinde Mennesker og bevare dem og deres Forhold i Erindring gennem Aarene og til at knytte dem til sig i Troskab mod Sagen og mod ham personlig var enestaaende. B. plejede at sige, at naar Junigrundloven var tabt, laa det mest af alt i, at Smaafolk ikke ret forstod, hvad den almindelige Valgret var værd for dem og deres Børn, og han gjorde sig det nu til sin Hovedopgave grundig at lære dem dette. Mangfoldige, ogsaa af de Husmænd og Arbejdere, der hidtil enten slet ikke var gaaet til Valg eller kun var mødt der som Stemmekvæg for andre, skyldte i disse Aar B. deres politiske Vækkelse. — Fra disse Aar stammer ogsaa Grundlæggelsen af den siden saa udbredte og indflydelsesrige »B.ske Presse«. B. ansaa det ikke for muligt at naa sit politiske Maal alene ved den personlige Agitation; »den lille daglige Dosis«, som kun Pressen kunde give, maatte til. Endnu i den første Halvdel af 60'erne havde Provinspressen paa et Par Undtagelser nær enten været politisk farveløs eller en Afglans af den nationalliberale Hovedstadspresse. Forfatningskampen havde vel kaldt en Række beskedent begyn-

dende Venstreblade frem paa Øerne og i Østjylland, men endnu savnede det sydligste Jylland, hele Vest- og Midtjylland og Nordsjælland Blade, der kunde forfægte Venstres Politik. B. kastede sig her med ukuelig Energi i Brechen og med sine vidtstrakte personlige Forbindelser, sit store Administrationstalent, sin altid redbonne Arbejdskraft og den Dristighed, hvormed han, trods sine begrænsede Midler, økonomisk vovede Skindet, lykkedes det ham efterhaanden i stort Omfang at løse Opgaven. 1871 stiftedes »Kolding Folkeblad« med dets talrige vestjyske Aflæggere, der, efterhaanden som Midlerne tillod det, delvis afløstes af Blade med eget Trykkeri. 1874 oprettedes »Frederiksborg Amts Dagblad«, og 1873 var B. den drivende Kraft ved Oprettelsen af »Morgenbladet« som Venstres Hovedstadsorgan, hvis økonomiske og politiske Leder han i en Aarrække var. I 80'erne oprettedes bl. a »Viborg Stifts Folkeblad«, »Thisted Amts Tidende«, »Holbæk Amts Dagblad«, »Herning Dagblad«, »Ringkjøbing Amts Dagblad« og »Holstebro Dagblad«.

1872 stod B. allerede som den mest betydende af Venstres Førere, lige uundværlig i Rigsdagsarbejdet og i Landsagationen. Den eneste, som kunde gøre ham Rangen stridig, var den 66aarige J. A. Hansen, men hans Indflydelse havde været dalende efter Forfatningsforliget og den mislykkede Oktoberforenings-Alliance, og han maatte nu til en vis Grad træde i Baggrunden for den unge fremstormende Kraft, hvis Fortid ikke frembød saa mange saarbare Punkter og hvis vidtfavnende Rummelighed havde større samlende Evne. Valgsejren 1872, som bragte det forenede Venstre et, om end kun lille, Flertal i Folketinget, der for en ikke uvæsentlig Del var vundet ved hans agitatoriske Evne, øgede yderligere hans Autoritet, og det Øgenavn, »Overfolketingsmanden«, som Modstanderne begyndte at hæfte ved ham, savnede ikke reel Baggrund. B. ansaa nu Øjeblikket for kommet til at søge det parlamentariske Krav gennemført, selv med de stærkeste Midler, Forfatningen bød ham. Han havde ofte, selv hjemme i sin trofaste Koldingkreds, maattet høre ilde for sin Medvirken til den reviderede Grundlovs Gennemførelse, og han følte nu en moralsk Forpligtelse til at føre Sandhedsbeviset for den Paastand, hvormed han 1866 havde begrundet sin Afstemning, at selv under denne Forfatning var Folketinget stærkt nok til at hævde sin konstitutionelle Overvægt over Landstinget og sikre sig det politiske Førerskab. Lidenskabeligt overbevist om det parlamentariske Kravs Berettigelse og om sin egen Evne til at føre det igennem, undervurderede han Styrken af den Modstand, han vilde møde, og overvurderede det skrøbelige

Folketingsflertals Kampdygtighed. Det havde ingen Tiltrækning for ham at søge Venstres Reformprogram delvis gennemført gennem majsommelige Kompromisser med Regering og Landsting, saaledes som J. A. Hansen gjorde Tilløb til at ville forsøge det; kun under Ledelse af en sejrrig Venstreregering kunde Reformerne gennemføres paa den Maade, Folket havde Krav paa. I Foraarssamlingen 1873 gennemførte han i Overensstemmelse med denne Tankegang en Folketingsbeslutning om at standse Behandlingen af de af Venstre indbragte Programforslag med en Dagsorden, hvori det udtaltes, at der ikke kunde ventes noget Resultat af Forhandlingen under dette Ministerium. Dette Skridt efterfulgtes af en Adresse til Kongen, hvori der krævedes Ministerskifte, og da dette afsloges, ønskede B. at gaa til Finanslovnægtelse. Han støttedes heri af J. A. Hansen, men et betydeligt Mindretal af Partiet nægtede at følge ham og stemte for Finansloven. Partiet var derefter i nogle Uger sin Opløsning nær, men samledes igen om en af Bojsen foreslaet Beslutning, hvorved man forpligtede sig til at nægte Finanslovens Overgang til 2. Behandling, hvis man til Efteraaret stod over for det samme Ministerium. I Efteraaret 1873 kom da Finanslovnægtelsen med det efterfølgende Opløsningsvalg, ved hvilket Stillingen blev omtrent som forud for Valget. For B. var Resultatet en Skuffelse, og han maatte modstræbende erkende, at det for Tiden ikke var muligt at gaa videre ad Finanslovnægtelsens Vej. Selvfølgelig svækkede det mislykkede Forsøg i nogen Grad hans Indflydelse inden for Partiet, og de stadige indre Rivninger bidrog til, at de Muligheder, Ministeriet Fonnesbechs Svaghed kunde have budt Venstre, ikke udnyttedes. — Ugunstigt for B. virkede ogsaa den Affære, som fremkaldtes ved, at han i »Morgenbladet« misbilligede den Tilrettevisning, Kultusministeren havde tildelt Lærer Andersen i Kældernæs for formentlig Majestætsfornærmelse. B. satte nemlig igennem, at Venstre foreslog en Misbilligelsesdagsorden til Kultusministeren, men da Ministeriet erklærede, at Dagsordenens Vedtagelse vilde have Folketingets Opløsning til Følge, trak Partiet den, trods B.s stærke Modstand, tilbage. For B. personlig medførte Sagen i øvrigt den Konsekvens, at han, da han ikke vilde modtage den Tilrettevisning, Ministeriet lod Skoleautoriteterne diktere ham i Anledning af hans Morgenbladsartikel, nedlagde sit Embede paa Bogø og senere flyttede til Hillerød, hvor han havde sit nystiftede Blad. Han boede her 1876—84, slog snart Rod i Byen og blev et virksomt Medlem af Byraadet. Ogsaa ved det Finanslovforlig, der 1875 medførte Ministeriet Fonnesbechs Afgang, kom det til Brydninger inden for Venstre. B. stemte

med 21 andre mod Overenskomsten, medens 30 med Høgsbro og Bojsen i Spidsen stemte for den. Striden mellem de to Grupper førtes med ikke ringe Bitterhed, men Ministeriet Estrups Politik samlede snart Partiet til fælles Modstand, og ved Valget 1876 vandt Venstre en af sine største Valgsejre. Saavel under de foregaaende Ministerier som i Begyndelsen af den Estrupske Periode var B. stærkt optaget af Forhandlingerne om Forsvarssagen. Han var en Modstander af Kbh.s Landbefæstning, men hans Stilling til Sagen var afgjort positiv. »Jeg tror ikke«, sagde han i en af sine mange Taler om dette Emne, »at der her vil findes en eneste Talsmand for den Tanke, at det bedste Værn for Danmark er intet Værn«. Hans Ideal var Folkevæbningstanken, »et Dannevirke i hver Mands Bryst«, »et Folk i Vaaben«, men han var ogsaa villig til at yde væsentlige Bevillinger til faste Støttestrukturer for Hæren og Flaaden. Venstres Tilbud om 30 Mill. Kr. hertil og til Udviklingen af Flaadens Materiel paa Betingelse af, at Pengene tilvebragtes ved en Skat paa Indtægt og Formue, udformedes af ham og Fr. Bojsen i Fællesskab.

I Foraaret 1877 kom det til Finanslovkonflikt. Skønt Uenigheden mellem Tingene til sidst reduceredes til forholdsvis lidet betydende Punkter, naaedes der ikke Enighed, og 12. April udstedte Ministeriet en foreløbig Finanslov, der dog kun optog de Punkter, hvorom der havde været Enighed mellem Tingene. Venstre erklærede Provisoriet for et Grundlovsbrud, og en voldsom Agitation, under hvilken B. gik i Spidsen, paafulgte. Da Rigsdagen paa ny traadte sammen om Efteraaret, viste der sig hos et Flertal af Venstre Stemning for et Forlig, og dette mødtes af et tilsvarende Ønske hos en Del af Højre, nemlig de Nationalliberale. Saaledes kom det da, efter at den provisoriske Finanslov for 1877—78 var blevet forkastet, 8. Nov. til en Vedtagelse af en midlertidig Finanslov for samme Finansaar. B. var en afgjort Modstander af Forliget, men nøjedes med ikke at deltage i Afstemningen. Fortsatte Stridigheder inden for Partiet førte dog til, at B. blev kastet som Medlem af Partibestyrelsen, og at Holstein-Ledreborg afløste ham som Finanslovsordfører. Da saa endelig Venstreflertallet under Bojsens og Holsteins Ledelse gennemførte en regelmæssig Finanslov for 1878—79, traadte B. og hans Tilhængere ud af Partiet og dannede en særlig Gruppe, »Folketingets Venstre«, paa ca. 30 Medlemmer, medens 40 blev tilbage under Bojsens, Høgsbros og Holsteins Ledelse. Det blev en langvarig Adskillelse mellem »de moderate« og »de radikale«, som det i Folkemunde hed, og en heftig Strid paa Sommerens Møder. B. satte ind med stor Vold-

somhed mod dem, som havde »sat Provisorieministeriet paa Lovens Grund«, og Modstanderne svarede med at spørge, om man da ønskede et fortsat Provisorieregimente, og hvilke Midler man, naar det kom til Stykket, havde til at bekæmpe et saadant. B.s Agitation talte mest umiddelbart til Befolkningens Instinkter, og »de moderate« svækkedes kendeligt ved, at de Forventninger, man havde næret om et Ministerskifte, brast. Ved Opløsningsvalget Jan. 1879 viste det sig da ogsaa, at Højre gik stærkt frem, medens Styrkeforholdet inden for Venstre skiftede, idet »de moderate« mistede otte Pladser, og den B.ske Gruppe blev den stærkeste. B. erklærede, at Ministeriet nu sad uden et parlamentarisk Flertal imod sig, og at hans Gruppe som Mindretal ikke kunde kræve dets Fjernelse og ikke havde andet at gøre end at tage en Forhandling op med det. Derefter fulgte en vis Kappelstrid mellem Venstregrupperne om at opnaa de bedst mulige Resultater ad Forhandlingsvejen og spærre Modstandergruppen ude. Den B.-Hørup'ske Gruppe tog i den første Tid Føringen; der gennemførtes flere Reformlove af upolitisk Karakter, men til sidst samlede Bestræbelserne sig om de militære Love, hvor B. under Forhandlingerne med Krigsminister Kauffmann haabede ved visse Indrømmelser at kunne spærre Vejen definitivt for Kbh.s Landbefæstning. Der bevilgedes under Modstand fra den Bojsen'ske Gruppe »seks store Kanoner« til Styrkelse af Søbefæstningen ved Kbh., og der forhandlede gennem længere Tid om en Hærlov, der, uden at have Landbefæstningen til Forudsætning, dog skulde styrke det artilleristiske Forsvar. B. ansaas i denne Periode inden for Størstedelen af Højre for at være den eneste af Venstres Førere, der havde baade Villie og Autoritet nok til, at der paa en Samvirken med ham kunde bygges et Haab om at opnaa virkelige Forhandlingsresultater. Han var imidlertid ingenlunde til Sinds at gaa saa vidt, som man ventede af ham, og desuden havde hans Militærpolitik, i Forbindelse med hans autoritative Partiledelse, allerede ført til en Splittelse af hans Parti, idet ni af dets Medlemmer, deriblandt Alberti, udtraadte. B. tøvede under disse Omstændigheder saa længe med at »sige sit sidste Ord«, at Bojsen fik Lejlighed til at tage ham Vinden af Sejlene ved, efter Forhandling med General Thomsen, i det væsentlige uden om Krigsministeren at gennemføre Hærlovrevisionen af Juli 1880. Herefter gled Ledelsen af Forhandlingspolitikken med Regeringen for en Tid over til Bojsen, under stadig Modstand fra den B.ske Gruppes Side. — B.s nære Samarbejde med Hørup og hans Erkendelse af, hvilken Betydning det vilde have for Virkeliggørelsen af Venstres Fremtidsplaner at faa Fodfæste i Kbh.,

bragte ham i Aarene 1880—83 i Forbindelse med det litterære Venstre og de det nærstaaende Kredse, særlig i Kbh., et Samarbejde, der bl. a. gav sig Udslag i, at B. gennemførte E. Brandes' Valg i Langelandkredsen 1880, og at Hørup og Brandes indtraadte i »Morgenbladet« Ledelse sammen med B. fra Nytaar 1881. B.s rummelige Frisind gjorde ham det let at arbejde til fælles politiske Formaals Fremme sammen med Mænd, der i religiøs og anden Livsopfattelse stod ham fjernt. Over for Angrebene paa Brandes som Fritænker advarede han skarpt imod »den forargelige Misbrug af Religionen i den politiske Agitations Tjeneste«, og i Kampen om Edsaflæggelsen udtalte han, »at Folketinget efter sin Art og Oprindelse er bekendelsesløst . . . at vi er et dansk-hedensk Hus og ikke andet«.

Efter de to Opløsningsvalg 1881 skærpedes Modsætningen mellem Regeringen og Venstre, og dettes Grupper nærmede sig paa ny hinanden og forhandlede gennem Delegerede om alle vigtigere Spørgsmaal. Fra Efteraaret 1883 kom det til Divergenser, særlig angaaende »Morgenbladet« redaktionelle Ledelse, mellem B. og Hørup-Brandes, og fra Nytaar udtraadte begge de sidstnævnte af Bladets Ledelse og erstattedes af Bojsen. Naturligvis affødte dette Bitterhed paa begge Sider, og da B. efter Valget 1884 stillede Forslag om Gruppernes Forening til eet Parti, modsatte Hørup og Brandes sig dette og blev staaende i »Folketingets Venstre«, medens B. med tyve andre udmeldte sig og sammen med den Bojsen'ske Gruppe og den lille Gruppe af »udtraadte« dannede et nyt Parti: »det danske Venstre« paa 48 Mand, hvis Formand han blev. — Paa Rigsdagen øgedes Spændingen mellem Regeringen og Venstre stadig, og allerede Aug. 1881 efter det andet Opløsningsvalg proklamerede B. aabent »Visnepolitikken«: »Landet vil kræve af dette Folketing, at det lader alting visne i Hænderne paa et Ministerium, der trodser den almindelige Valgret«. Regeringens Forslag henvistes til »Begravelsesudvalg« eller standsedes ved »Ørkesløshedsdagsordener«. B. blev under denne Tingenes Udvikling stedse mere den samlende Førerskikkelse inden for Venstre paa Rigsdagen og ud over Landet. Bojsen underordnede sig nu mere og mere hans Førerskab, og den Hørup'ske Gruppe, med hvilken Forbindelsen efter Skismaet vedligeholdtes gennem Delegerede, billigede Visnepolitikken og erkendte, at B. maatte være dens naturlige Bannerfører. For B. selv stod det saaledes, at nu, da Regeringen søgte at samle sine delvis vaklende Skarer ved at bringe Befæstningssagen i Forgrunden, var der for Venstre intet andet at gøre end at skyde alt andet tilbage for det parlamentariske

Krav og føre det frem med de skarpeste Kampvaaben, Forfatningen tillod at anvende. Desuden mente han, at Højre var saa stærkt svækket ved den liberale Bevægelse i Byerne og paa anden Maade, at Venstres Sejr ikke kunde være fjern, og han frygtede da, at de Reformkrav, der nu saa stærkt rettedes mod Regeringen, skulde svækkes ved en Forhandlingspolitik, der i heldigste Fald kun kunde bringe Kompromisresultater, som var lidet tilfredsstillende for Venstre. Efter Venstres store Valgsejr 1884 ansaa B. et Ministerskifte for saa nærliggende, at han samlede »det danske Venstres« Førere til et fortroligt Møde med det Formaal at forberede Venstres Overtagelse af Regeringen. Ved de store Kampmøder, Venstre holdt i alle Landsdele, især i Somrene 1882—84, var B. det selvfølgelig Midtpunkt, og de tusindtallige Forsamlinger hilste ham med stormende Begejstring som det samlede Venstres Fører. I disse Aar var det ogsaa, B. med storladne Gæstfrihed gjorde sit Hjem i Kbh. til Samlingsstedet, ikke blot for Venstres ledende Mænd i og uden for Rigsdagen, men ogsaa for alle oppositionelle Afskygninger inden for borgerlige og Universitetskredse. — Visnepolitikken omfattede i disse Aar ikke Finanslovene, idet B. havde en vis Sky for at kaste Landet ud i det, han kaldte »det yderste Mørke«, hvorved han forstod et Regimente med provisoriske Finanslove. Finanslovkonflikten kom dog i Foraaret 1885 efter langvarige Forhandlinger, under hvilke B. vel, for ikke at give sig Blottelser over for den Hørup'ske Gruppe, indtog en ret tilbageholdende Holdning, men dog under de sidste Stadier underhaanden søgte at hindre det endelige Brud. Da den provisoriske Finanslov, som denne Gang indeholdt ogsaa saadanne Bevillinger, som Folketinget havde modsat sig, var en Kendsgerning, udfoldede B. en energisk Virksomhed for at organisere Modstanden og støtte den gennem Indsamling af Pengemidler, hvorimod han tog Afstand fra de mest yderliggaaende Midler som Skattenægtelse og Dannelse af »Riffelringe«. Paa en Række store Protestmøder, ved hvilke han, som i de foregaaende Aar, var den førende, opflammede han Befolkningens Harmen mod det, han betegnede som »et klart og aabent Grundlovsbrud« og advarede den mod nogen Sinde »at gaa paa Akkord med Uretten«. Ved Mødet i Holstebro 14. Juni 1885 havde Politimesteren efter ministeriel Instruks taget Plads paa Talertribunen, men B. nægtede at tale, saa længe Politimesteren befandt sig der, og forholdt sig passiv, da to af de stedlige Ledere ved lempelig Magtanvendelse fjernede ham. Dette blev af Anklagemyndigheden opfattet, som om B. var den egentlige »Anstifter«, og førte til en Retssag, der endte med Højesterets Dom i Jan. 1886,

ved hvilken B. idømtes seks Maaneders Fængsel paa sædvanlig Fangekost og nogle Dage senere fængsledes midt under Rigsdags-samlingen. Der var i Venstre delte Meninger om B.s Optræden ved Holstebromødet, men Dommen, som for øvrigt kun var blevet afsagt med en Stemmes Flertal, vakte almindelig Harme i Venstre og end mere Fængslingen af Folketingets Formand, medens Rigsdagen endnu var samlet. Denne Harme og B.s enestaaende Folke-yndest gav sig da ogsaa kraftigt Udslag under hele Sagens Forløb og navnlig ved hans Løsladelse 25. Juli. Københavnske Venstre-mænd, Liberale og Socialdemokrater hyldede ham ved det store Dampskibstog til Helsingør og det efterfølgende Møde paa Marien-lyst, og faa Dage efter fulgte den mægtige Demonstration i Kolding, i hvilken mange Tusinder deltog. Under Fængslingen faldt B.s og Hustrus Sølvbryllupsfest med Hyldest fra hele Landet og Indsamling af en Æresgave paa ca. 50 000 Kr.

Under Fængselsopholdet konstateredes det, at B. led af Sukker-syge, og skønt man af denne og andre Grunde søgte at gøre ham Indespærringen saa taalelig som mulig, kunde det dog ikke undgaas, at den havde en uheldig Indflydelse paa hans Helbredstilstand. Dertil kom forskellige Meddelelser, han i Fængslet havde modtaget, der gav ham den Opfattelse, at man særlig fra Hørups og Holsteins Side søgte at undergrave hans Indflydelse og bane Vej for en alt for eftergivende Forhandlingspolitik. Disse Indtryk forstærkedes hos ham under Efteraarssamlingen 1886 og har sikkert været medvirkende til hans Forslag om at samle de to Venstregrupper til eet Parti: »Rigsdagens og Folketingets Venstre«. Forslaget gennemførtes, men først ved langvarige og vanskelige Forhandlinger, der bestyrkede B. i hans Mistænksomhed og bevirkede, at han, da Partiet endelig var dannet, nægtede at indtræde i Bestyrelsen og først opgav dette med det Forbehold, at han foreløbig ikke vilde deltage i dens Møder, og altsaa heller ikke kunde modtage Valg til Formand. Samme Efteraar vedtog Venstre under Modstand fra B., at Finanslovforslaget for 1887—88 skulde gaa til Udvalgs-behandling. I Samlingens Løb deltog B. i Forhandlingen om forskellige Regeringsforslag, bl. a. Konverteringsloven, for hvilken han stemte ligesom det øvrige Venstre, men han nærede stadig Frygt for, at Forhandlingspolitikken skulde vove sig for langt ud, saa der endog kunde blive Tale om at give det Estrup'ske Ministerium en Finanslov, og da Bojsen i Foraaret 1887 aflagde Beretning om, at han i Forening med Holstein og Hørup havde deltaget i nogle resultatløse orienterende Forhandlinger om Finansloven, uden at B. i Forvejen havde været underrettet, protesterede han i

Partiet skarpt derimod og gav sin Harme offentligt Udtryk ved at nedlægge sin Stilling som Folketingets Formand. Foreløbig blev han dog i Partiet, men da Striden i Sommerens Løb førtes ud paa Vælgermøderne, udvikledes der et afgjort Modsætningsforhold mellem ham og den lille Gruppe, der fulgte ham, og det øvrige Venstre. Bruddet gav sig ogsaa Udtryk deri, at B. udtraadte af »Morgenbladet«s Bestyrelse og stiftede et eget Blad i Kbh., »Venstrebladet«. Den B.ske rene Protestpolitik havde dog større Styrke blandt Vælgerbefolkningen end paa Rigsdagen, og dette gav sig ved Valgene 1890 det Udslag, at den B.ske Gruppe, »det rene Venstre«, øgedes fra ni til sytten Mand. Hørup, der var kommet i stærkere og stærkere Modsætningsforhold til Bojsen, nærmede sig nu B., og i Forening bekæmpede de skarpt de af den Bojsen'ske Gruppe fremsatte Reformforslag og stillede selv Forslag om en Alderdomsforsørgelseslov med faste Takster. Trods svigtende Helbred udfoldede B. i disse sidste Aar en saa energisk Virksomhed som nogen Sinde baade som Formand for Finansudvalget og ved livlig Deltagelse i Folketingets Forhandlinger og Udvalgsarbejde og i Forberedelsen af Agitationen til det næste Valg. Morgenen efter en saadan travl Arbejdsdag døde han uden forudgaaende Sygeleje. Hans Jordefærd i Kolding blev en imponerende Højtidelighed med Tilslutning fra alle Afskygninger af den politiske Opposition.

B. er den af vore Venstrepolitikere, hvis Skikkelse har fæstet sig dybest i Folkets Bevidsthed, og hvis Minde, ogsaa paa Grund af hans rent menneskelige Egenskaber, holdes højest i Ære. Hans Hovedgerning blev den at vække og organisere den danske Landbefolkning til Forstaaelse af den politiske Friheds Værd og til virksom Deltagelse i dens Udøvelse.

Statue af Rasmus Andersen rejst i Kolding 1906. Mindesmærker paa Bogø 1897 (med Buste af Rasmus Andersen) og paa Bovbjerg 1902. Rasmus Andersens Buste ogsaa i Rigsdagen. Posthumt Maleri af Johs. Ottesen paa Fr.borg 1932. Posthum Kultegning af H. C. Siegumfeldt sst. 1893. Træsnit fra 1874, af J. Falander fra 1878, af C. Hammer fra 1882 og fra 1884. Litografier af J. W. Tegner efter Fotografi. Flere Jetons af C. E. Green.

Holger Begtrup: C. Berg, en dansk Politikers Udviklingshistorie 1829—66, 1896. H. Nutzhorn: Til Minde om C. Berg, 1892. Zodiacus: Parlamentariske Stjernebilleder, udg. af P. Hansen, 1875. V. Topsøe: Politiske Portræstudier, 1878. Fred. Nørgaard: C. Berg, 1915. Erik Henriksen: Christen Berg, 1911. Frode Aagaard: C. Berg, 1929. Kr. Olsen: Fra Provisorietiden, 1930.

N. Neergaard.

Berg, Carl, 1812—95, Skolemand. F. 20. Juni 1812 i Kolding, d. 12. Jan. 1895 paa Frbg., begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Købmand og Forligskommissær Peter Christian B. (ca. 1766—1846) og Marie Christine Karberg (1780—1857). Gift 10. Aug. 1843 med Clemenze Emilie Marcher, f. 29. Okt. 1812 i Kbh. (Petri), d. 18. Marts 1900 sst., D. af Koffardikaptajn Christian Clemens M. (1773—1830) og Christiane Magdalene Catharina Eleonora Rose (1788—1868).

Efter at være blevet Student 1832 fra Kolding studerede B. først Filologi, men gav sig ogsaa af med Matematik, hvori han underviste ved det v. Westenske Institut; en Tid vikarierede han ogsaa som Lærer i Logik ved Landkadetakademiet, hvilket gav Anledning til, at han udgav en lille filosofisk Propædeutik (1839). Efter at han 1840—41 havde været konstitueret som Lærer ved Vordingborg lærde Skole, tog han 1842 filologisk Embedseksamen. Han gav derefter Undervisning, særlig i Græsk, ved det v. Westenske Institut og ved Borgerdydskolen paa Christianshavn, fra 1846 tillige ved Metropolitanskolen, hvor han 1847 blev Adjunkt og 1849 Overlærer. Herfra forflyttedes han 1864 til Fr.borg Latinskole som Rektor og virkede i denne Stilling indtil 1889. Ved hans Tiltrædelse stod Skolen paa svage Fødder, og der var Tale om dens Nedlæggelse. Det lykkedes imidlertid B. ved energisk Arbejde at faa den bragt paa Fode, navnlig derved, at han fik knyttet først en Elementarskole og dernæst en »Smaaskole« til den. Dette var et Led i hans Bestræbelser for at tilvejebringe en Forbindelse mellem den lavere og den højere Skole med det Formaal at gøre det lettere for begavede Drengene fra fattige Hjem at faa deres Evner udviklede gennem den højere Undervisning. B.s egen Undervisning virkede vækkende og ansporende paa de mere begavede af hans Disciple, men havde vanskeligere ved at faa de mindre dygtige til at følge med, og hans Ledelse af de mindre Børns Undervisning blev Genstand for Kritik. Blandt hans Fortjenester fremhæves, at han var en af de første, der indførte Sløjdundervisning i Skolen. — B.s litterære Virksomhed stod i nær Forbindelse med Skoleundervisningen. Han udgav 1843 et Skema til den græske Formlære, der senere udvidedes til en fuldstændig Lærebog, som blev stærkt benyttet ved Skolerne (6. Udg. 1884); 1864 udgav han en græsk-dansk Ordbog, der ligeledes blev meget benyttet; baade denne og Formlæren udgaves senere af andre i forkortet Bearbejdelse. Endvidere leverede han Skoleudgaver af adskillige græske Forfatteres Skrifter i Udvalg (Herodot, Thukydid, Xenofon, Plutarch, flere Talere o. s. v.); Kommentarerne hertil var dog for

en stor Del skrevet af andre. B. var vel ikke nogen original Videnskabsmand, men forstod at gøre Videnskabens Resultater, navnlig paa den sammenlignende Sprogforsknings Omraade, frugtbar for Undervisningen. I Programmer fra Fr.borg Skole skrev han flere læseværdige Afhandlinger, »Om Sprogenes Udbredelse og Slægtskab« (1868), »Vor ABC.s Historie« (1871), »Lidt om den asiatiske Literatur, især i Fortiden« (1873—74, 1876); senere fik Programmerne en mere pædagogisk Karakter. B. var en af Stifterne af Det filologisk-historiske Samfund, hvis første Formand han blev (1854—63); desuden grundlagde han 1859 sammen med en Kreds af Filologer fra de nordiske Lande »Tidsskrift for Filologi og Pædagogik«, i hvis Redaktion han havde Sæde til 1876 (1859—64 og 1870—73 som Formand); heri skrev han bl. a. »Minder om K. J. Lyngby« (1872). — R. 1882. DM. 1889. — Kultegning af Rasmus Nielsen 1889 paa Fr.borg Statsskole. Træsnit af Pauli 1889.

Fr.borg Skoles Program 1889 (»Mit Arbejde fra 1864—1889«); Biografi sst. 1897, S. XXVII ff., og 1912, S. V—VIII. O. Siesbye i Nordisk Tidsskrift for Filologi, 3. Rk., III, 1894—95, S. 200 ff. A. Abrahams: Minder fra min Barn-dom, 1895, S. 123 ff. N. Lassen: Erindringer, I, 1918, S. 176 f. H. Høffding: Erindringer, 1928, S. 30 f.

Hans Ræder (M. Cl. Gertz).

Berg, Claus, formentlig født ca. 1470—75, d. efter 1532, Billedskærer, Billedhugger og Maler. Gift med Margaretha Grott, f. i Rendsborg, D. af Evert G.

Om C. B.s Liv haves kun yderst sparsomme Oplysninger. En Levnedsskildring forfattet 1592 af hans Sønnesøn Claus B. den Yngre, altsaa 50—60 Aar efter Bedstefaderens Død og paa Grundlag af Faderen Biskop Frants B.s (s. d.) Oplysninger, da han var henimod 90 Aar gammel, maa benyttes med Varsomhed, da adskilligt i den er positivt urigtigt. Ifølge denne Levnedsbekrivelse skal C. B. være født i Lübeck af en indfødt Adelsfamilie B., men en saadan kendes ikke, og C. B. kan ikke bestemt paavises der, ligesom intet Arbejde af ham findes i Hansestaden. Oplysningen om hans Fødested og Herkomst er derfor usikker. Ca. 1504 er C. B. kommet til Odense, hvor hans ovenn. Søn Frants fødtes, og hvor Dronning Christine stod Fadder til Barnet. 1508 og 1510 nævnes i Dronningens Regnskaber en Claus Maler, der sikkert er identisk med Kunstneren. 1513 eller ganske kort Tid efter har han udført det store Sandstensepitafium over Kong Hans til Graabrødrekirken i Odense. Det bærer Aarstallet 1513 og findes nu i St. Knuds Kirke. Sit Hovedværk, Altertavlen til Graabrødrekirken i Odense, maa han have udført ca. 1517—22. Bestemt

daterede Arbejder af C. B. kendes desuden fra 1522 og 1527, og endelig skriver den sidste Efterretning om Kunstneren sig fra 1532, i hvilket Aar han fik sin Søn Frants anbragt i Kancelliet hos Biskop Iver Munk i Ribe. S. A. faar en »Claus Sniddeker« af Kongen udfærdiget »et pasbort«, men om det er C. B., der faar Rejsepas, kan ikke siges bestemt.

C. B.s udprægede Stil gjorde det allerede i 1890'erne muligt for Francis Beckett med Odense-Tavlen som Udgangspunkt at henhøre en Række Altertavler til Kunstnerens Værksted, og senere Undersøgelser har udvidet Tallet saaledes, at nu omtrent 40 forskellige Arbejder med Sikkerhed kan siges at stamme fra C. B.s Værksted.

Den tidligste Gruppe af Arbejder, der indledes med det lille Træepitafium over Dronning Christines 1511 afdøde Søn Frants (St. Knuds Kirke i Odense), strækker sig kronologisk til ca. 1517—20. Fra den Tid stammer desuden flere Krucifiksgrupper i Hellestrup, Holmekloster (nu spredt i Fjenneslev, Brahetrolleborg og Tirsted Kirker) og Asperup Kirker, enkelte Krucifikser i Vejlbj og Skamby samt Altertavlerne i Nørre Broby og Sanderum. I de fleste af disse Arbejder er C. B.s Stil ret rolig baade i Bevægelse, Foldekast og Karakteristik, men i den følgende Periode ca. 1517—ca. 1530, der er hans travleste Tid, forandres hans Udtryksform en Del, hans voldsomme Temperament giver sig kraftigere Udslag. Figurernes Drapering og Bevægelser bliver heftigere og heftigere, Fremstillingerne mere og mere dramatiske, og samtidig opnaar han rent teknisk en fænomenal Skarphed i Snittet og Fasthed i Formen. Hans Hovedværk Graabrødrekirkens Altertavle (nu i St. Knuds Kirke i Odense) er fra denne Tid, udført mellem 1517 og 1522 og stiftet af Dronning Christine. Den er en af de største Altertavler, der findes i Mellem- og Nordeuropa. Hele Indretningen af Graabrødrekirkens Kor, der blev et Gravkor for Kongefamilien, med dets Epitafier og Anerækkernes Vaabenskjolde paa Panelerne blev fuldenndt samtidig med Altertavlen, og C. B. har sikkert haft Ledelsen i sin Haand. De faa bevarede Rester tyder ogsaa herpaa. Fra 1520'erne kendes i øvrigt et Par daterede Arbejder som Altertavlen i Tirstrup Kirke (1522) og det mægtige Krucifiks i Sorø Kirke (1527) foruden andre udmærkede Arbejder som Figurerne fra en Mariatavle i Sandager Kirke (Fløjfigurerne i Nationalmuseet), Krucifiks og Prædikestol fra Svendborg Graabrødrekirke (nu i Turø Kirke).

Den Trang til en voldsommere Udtryksmaade, der kendetegner 1520'ernes Arbejder, tager yderligere Fart i Arbejderne fra Værk-

stedets sidste Tid og udarter undertiden til den rene Manierisme. Dog frembringes endnu saa betydelige Værker som Krucifikset i Vindinge Kirke, med dets enestaaende Realisme i Skildring og Form, ligesom det interessante Epitafium af gotlandsk Sandsten over Biskop Iver Munk i Ribe Domkirke.

Sidste Gang, man her i Danmark kan paavise C. B., der var ivrig Katolik, er i Aaret 1532, og man kan gaa ud fra, at Reformationens Indførelse 1536 ganske har standset hans Virksomhed. Naar der saa yderligere i Mecklenburg og Brandenburg træffes nogle Arbejder, der maa være udført i hans Værksted, og alle bærer Præget af at tilhøre hans sidste Stilperiode, er der en Del Sandsynlighed for, at han har forladt Landet og er draget til Egne, hvor Katolicismen endnu holdt sig. Af de betydeligste sene Arbejder i Tyskland er særlig en Række Apostelfigurer i Domkirken i Güstrow og en Altertavle i Wittstock karakteristiske for den overdrevne Udtryksform fra disse Aar, samtidig med at de viser Værkstedets virtuøsmæssige Teknik.

Hersker der end Tvivl om C. B.s Fødested og Nationalitet, om hans kunstneriske Form og dens Udspring kan der ikke diskuteres; den er tysk. Givet er det, at i sin Ungdom maa C. B. have staaet i Lære i Franken (Sydtyskland) og have været Elev af den berømte Nürnbergbilledskærer Veit Stoss. Dennes voldsomme Stil, der efterhaanden bredte sig ud over store Dele af Mellemeuropa, bragte C. B. hurtigt og paa et tidligt Tidspunkt her op til Norden. At C. B. netop ca. 1504 dukker op i Danmark, er maaske en Følge af, at en Katastrofe Aaret før i Realiteten havde medført Stoss-Værkstedets Lukning.

Dsk. Mag., I, 1745, S. 23 ff. N. L. Høyens Skrifter udg. v. J. L. Ussing, II, 1874, S. 339—73. Francis Beckett: Altertavler i Danmark fra den senere Middelalder, 1895, S. 96 ff. Samme: Renaissance og Kunstens Historie i Danmark, 1897, S. 21—41. V. Thorlacius-Ussing: Billedskæreren C. B., 1922. Samme: Nogle nyfundne Arbejder af C. B., i Kunstmuseets Aarsskrift 1926—28, 1929—30, S. 109—17. V. Curt Habicht: Hanseatische Malerei und Plastik in Scandinavien, 1916, S. 50. C. G. Heise: Lübecker Plastik, 1926, S. 12 f. Feulner: Die deutsche Plastik des 16. Jahrhunderts, 1926, S. 29. H. Deckert: Die lübisch-baltische Skulptur im Anfang des 16. Jahrhunderts, i Marburger Jahrbuch für Kunstwissenschaft, III, 1927, S. 1. R. Struck: Materialien zur lübeckischen Kunstgeschichte, i Zeitschrift des Vereins für Lübeckische Geschichte und Altertumskunde, XXIII, 1926, S. 272. Zur Kenntnis C. B.s und seiner Werkstattgenossen, i Mitteilungen des Vereins für Lübeckische Geschichte und Altertumskunde, 15. Heft, 1929, S. 19. Francis Beckett: Danmarks Kunst, II, 1927, S. 202 f. W. Pinder: Die deutsche Plastik vom ausgehenden Mittelalter bis zum Ende der Renaissance, II, 1929, S. 468.

V. Thorlacius-Ussing.

Berg, Ditlev, 1853—1932, Ingeniør, Cementtekniker. F. 12. Okt. 1853 i Hem ved Mariager, d. 5. Marts 1932 i Hellerup, begr. paa Frbg. Forældre: Sognepræst Andreas Høyer B. (1805—55) og Charlotte Louise Birgitte Oppermann (1814—60). Gift 7. Juni 1895 paa Frbg. (Imm.) med Johanne Louise Oppermann, f. 28. Febr. 1860 paa Frbg., D. af Fuldmægtig, senere Kontorchef i Justitsministeriet Rudolph Theodor O. (1827—65) og Christiane Margrethe Wolff (1832—82).

B., der tidlig blev forældreløs, blev opdraget hos Pastor C. P. C. Høeg i Torup ved Frederiksværk og blev derved Plejebroder til Valgmenighedspræst Morten Larsen (s. d.), hvem han hele sit Liv stod nær. 1873 tog B. polyteknisk Adgangseksamen og blev 1879 polyteknisk Kandidat i Ingeniørfagene. Efter en kort Ansættelse ved Kbh.s Brolægning- og Vejvæsen begyndte han 1880 at praktisere som privat Havne- og Vandbygningsingeniør. 1882—83 rejste han med Understøttelse fra Det Classenske Fideikommis og Det Reiersenske Fond i Sydfrankrig og Norditalien for at studere Vandbygning, særlig Havnebygning. 1883—87 var han Ingeniør ved og Sekretær for Nødhavnskommissionen vedrørende Jyllands Vestkyst, det nordlige Kattegat og Bornholm. 1886 foretog han for Indenrigsministeriet en Række Undersøgelser vedrørende Anlæg af en Fiskerihavn ved Skagen og udarbejdede detailleret Projekt hertil. 1890 blev han gennem sit Bekendtskab med Firmaet F. L. Smidths Stiftere Driftsbestyrer ved Aalborg Portland Cementfabrik og var senere efter Etatsraad Hans Holms Død 1903—24 administrerende Direktør for Akts. Aalborg Portland Cementfabrik. I Kraft af sin Personlighed og som Leder af Landets største Cementfabrik har B. indtaget en fremskudt Stilling inden for Cementindustrien. 1903—24 var han saaledes Formand for Foreningen af danske Cementfabrikker og Medlem af Bestyrelsen for De forenede nordjyske Teglværker, fra 1905 var han Medlem af Bestyrelsen for Akts. Portland Cementfabrikken Norden og Akts. Portland Cementfabrikken Danmark, fra 1909 for Akts. Portland Cementfabrikken Kongsdal, Akts. Cimbria og Akts. Cementfabrikken Dania. Endvidere var han Medlem af Bestyrelsen for The Tunnel Portland Cement Co. i England. 1917 blev B. Medlem af Cementnævnet. — R. 1915. — Maleri af L. Find 1924.

P. Drachmann: Akts. Aalborg Portland Cementfabrikken 1889—1914, 1915, S. 14, 74, 119, 127. Poul Larsen i Ingeniøren, 1932, S. 173. *Poul Vinding.*

Berg, Frants, ca. 1504—91, Biskop. Formentlig f. ca. 1504 i Odense, d. 2. Nov. 1591 i Oslo, begr. i Domkirken sst. Forældre: Billed-

skærer Claus B. (s. d.) og Hustru. Gift med Karine Lauridsdatter, en Søsterdatter af Provst Svend Mogensen (s. d.) i Vestervig.

F. B. blev holdt over Daaben af Dronning Christine og fik Navn efter hendes Yndlingshelgen Franciscus. Dronningen bekostede hans Uddannelse først i Odense Skole, siden — fra 1521 — ved Universitetet i Rostock, hvor han vistnok tog Magistergraden. Som luthersk paavirket følte han sig ved hendes Død fritaget fra den oprindelige Bestemmelse om at indtræde i Franciskanerordenen og blev 1531 Skolemester i Odense efter Peder Palladius. 1532 blev han Skriver hos Biskop Iver Munk i Ribe, siden Rektor i Viborg, derpaa Læsemester i Vestervig Kloster, ca. 1539 Sognepræst ved Domkirken i Ribe, 1546 ved St. Nicolai Kirke i Kbh. og endelig 1548 Biskop over Oslo og Hammer Stifter. Med den sidstnævnte Stilling forenede han 1555—62 Tønsberg Provsti. 1574 fik han til Medhjælper sin Svigersøn, Rektoren i Oslo Jens Nielsen, til hvem han 1580 helt afstod Bispeembedet. F. B. indlagde sig stor Fortjeneste af Nyordningen af de kirkelige Forhold i sit Stift. Med særlig Interesse virkede han for at hæve Præstestanden. Ved hyppige Visitatser holdt han sig underrettet om Tilstanden blandt Præsterne, og han gjorde et stort Arbejde for at udvikle Latinskolen i Oslo. Han indtog en smuk Plads i den Kreds af humanistisk paavirkede Kirke- og Skolemænd, der samledes i denne By, og i sine Reformbestrebelse kunde han til enhver Tid regne med Regeringens kraftige Støtte. — Maleri i Vor Frelses K., Oslo (1586).

Dsk. Mag., I, 1745, S. 23—28. Gerhard Treschow: Dsk. Jubel-Lærere, 1753, S. 1—13. Norske Mag., II, 1868, S. 131. Diplomatarium Norvegicum, I, 2, 1849, S. 818 f. Norske Rigs-Registrarer, I—II, 1861—63, passim. Yngvar Nielsen: Biskop Jens Nilssøns visitatsbøger og reiseoptegnelser 1574—1597, 1885, passim. A. Chr. Bang: Den norske kirkes hist. i reformations-aarhundredet, 1895, S. 94—111. Edv. Bull: Kristianas Historie, I, 1922, S. 490 ff. Norsk biografisk Leksikon, I, 1923, S. 440 f.

Bjorn Kornerup.

Berg, Hagbart, f. 1874, Politiker og Postembedsmand. F. 16. Okt. 1874 i Vandborg. Forældre: Lærer Jens Nikolaj Poulsen B. (1827—81) og Dorthé Marie Jensen (1835—1909). Gift 18. Okt. 1907 i Varde med Kirsten Kirstine Jeppesen, f. 11. Maj 1880 i Lemvig, D. af Savskærer Jeppe J. (1854—1928) og Ane Katharine Margrethe Magdalene Jensen (1855—1920).

B. tilhørte en Slægt med stærke politiske Interesser. Hans Farbroder var Folketingsmand C. B., og hans Fader var stærkt interesseret Venstremænd. Efter Faderens Død kom han 1881 til Lemvig, ansattes i Postvæsenet 1891 og blev Postekspedient i

Lemvig 1901, Postmester i Bjerringbro 1921, i Ringkøbing 1926 og i Slagelse 1932. Fra sin tidligste Ungdom var han levende interesseret i Politik og deltog i Lemvigkredsens politiske Arbejde som Forkæmper for Venstrereformpartiet og senere Partiet Venstre. 1906 indvalgte han i Lemvig Byraad, hvor han med en Afbrydelse fra 1909—13 havde Sæde, indtil han af Hensyn til sit Rigsdagsarbejde udtraadte 1918. 1913 blev han Formand for Lemvigkredsens Venstreorganisation og gjorde her et betydeligt Arbejde med at gennemarbejde Kredsen og deltage i dens politiske Møder. 1918 valgtes han til Lemvigkredsens Folketingsmand og genvalgte indtil 1924, da han maatte vige Pladsen, skønt han i selve sin Opstillingskreds havde større Flertal end nogen Sinde. S. A. valgtes han til Formand for Venstres samvirkende Vælgerforeninger i Jylland og vedblev at beklæde denne Stilling, indtil han for Valgperioden 1926—29 paa ny valgtes til Folketingsmand for Lemvigkredsens. — B. er i ualmindelig Grad fortrolig med vor politiske Udviklings og de vigtigere Lovgivningsspørgsmaals Historie. Han blev derfor en saavel i den politiske Agitation som i Rigsdagsarbejdet meget anvendt Mand, hvem betydelige Ordførerskaber betroedes, ligesom han i Aarene 1927—31 var sit Partis Repræsentant i Lønningsraadet. Den personlige Tillid, han nød, i Forbindelse med hans betydelige samlende Evne førte ham i Rigsdagsperioden 1926—29 frem til Stillingen som Formand for Venstres Rigsdagsgruppe. — B. har gjort et stort Arbejde for Afholdssagen, var i mange Aar Medlem af Bestyrelsen for Lemvig Afholdskreds under Danmarks Afholdsförening, 1928—30 af dennes Hovedbestyrelse. 1928 sad han i Folketingets Udvalg angaaende Ædruelighedsloven.

N. Neergaard.

Berg, Hans Henrik, 1789—1862, Viceguvernør. F. 25. Nov. 1789 i Arendal, d. 16. April 1862 paa St. Thomas, begr. sst. Forældre: Byfoged, Kancelliraad Niels B. (1744—1818) og Dortha Elisabeth White Femmer (1754—97). Ugift.

Straks efter at være blevet exam. juris (1811) ansattes B. som Kopist i Generalpostdirektionens norske Sekretariat, men afgik derfra allerede Juli 1812 for at gaa til Vestindien, hvor han virkede som Sagfører. Han fik her rig Udfoldelse for sine udmærkede Evner og avancerede hurtigt: Byfoged paa St. Thomas 1828, Regeringsraad, 8. Sept. 1833 Kommandant for St. Thomas og St. Jan. Den Øverstkommanderende i Dansk-Vestindien var Generalguvernøren (senere Guvernøren) paa St. Croix, men som Fremhævelse af B.s ret frie Stilling fik han Prædikant af Præsident for

St. Thomas og St. Jan og Viceguvernør. Under Oprøret 1848, i Emancipationstiden og ved Oprettelsen af Koloniåraadene 1852 var hans Dygtighed til stor Gavn for Øerne. Han førte stort Hus paa sit skønne Lyststed Cathrineborg ved Charlotte Amalia. Paa St. Jan ejede han udstrakte og rigt ydende Plantager. Han var en »galant« Verdensmand, en god Diplomat og en forstandig Varetager af den driftige Handelsstands Tarv. Ved hans 50-Aars Embedsjubilæum 1862 stiftedes ved Subskription Vicegouverneur B.s Legat, hvis Renter tilfalder fattige paa St. Thomas og St. Jan, og han testamenterede samtidig 22 000 vestindiske Dl. til Bedste for de to Øer; Renterne anvendes dels til Beplantning og Forskønnelse af »Pladser og Promenader« i Charlotte Amalia, dels til Godgørelse. St. Thomas Borgere skænkede B. en pragtfuld Sølvopsats, som nu findes paa Museet for Handel og Søfart paa Kronborg. — Justitsraad 1828. Virkelig Etatsraad 1837. Konferensraad 1860. — R. 1832. DM. 1854. K. 1860.

Kay Larsen: Dansk-vestindiske og -guineiske Personalialia og Data, Ms. i Det kgl. Bibliotek. Samme: Dansk-Vestindien 1666—1917, 1928, S. 276—82.

Kay Larsen.

Berg, Helene Marie Anna Christine, f. 1869, Socialpolitiker, Forkæmper for Kvindesagen. F. 8. Marts 1869 i Orup, Roholte Sogn. Søster til Direktør for Begravelsesvæsenet A. B. (s. d.) Ugift.

H. B. tog Handelseksamen 1886, Gymnastikeksamen 1889, Studentereksamen 1900 (privat dimitteret) og Filosofikum 1901, var Medlem af Dansk Kvindesamfunds Hovedbestyrelse 1903—08 og 1915—16, Redaktør af »Kvinden og Samfundet« 1905—08. Hun var med at stifte Foreningen for nødlidende, enligstillede Kvinder med Børn 1906 og Medlem af dens Styrelse til 1907. Inden for Dansk Kvindesamfund har hun især arbejdet for de uden for Ægteskab fødte Børns og deres Mødres Retsstilling og for en ny Ægteskabslov. Hendes største Betydning for Kvindesagen ligger deri, at hun førte Foreningen ind paa et lovforberedende Arbejde gennem Udvalg med sagkyndig Bistand af Jurister og Politikere. Af dette Samarbejde mellem Kvinder og Mænd fremgik Forslag til Regeringen, som blev af Betydning for Lovgivningen om Børnesag, Adoption og Ægtefællers Retsstilling. H. B. har stiftet mange Kredse af Dansk Kvindesamfund og i Skrift og Tale agiteret for Kvinders Valgret. Hendes Blik har altid været opladt for Nøden i Dybet, og paa talrige Rejser, navnlig til England, har hun skaffet sig Indblik i den sociale Elendighed. Hun har taget livlig

Del i Politik paa Socialdemokratiets Side. Som den søgende Natur, hun er, har hun ogsaa en Tid været Medlem af Styrelsen for Selskabet for psykisk Forskning.

Gyrithe Lemche: Dansk Kvindesamfunds Historie gennem 40 Aar, 1912. Kvinden og Samfundet 30. Jan. og 15. Febr. 1908.

Gyrithe Lemche.

Berg, Janus Anton Rahbæk, 1840—1922, Veterinær. F. 10. Dec. 1840 i Mariager, d. 1. Juli 1922 i Esbjerg, begr. i Varde. Forældre: Proprietær Anders Mogens B. (1806—74) og Georgine Amalie Valeur (1813—1901). Gift 20. Maj 1873 i Gudum ved Lemvig med Marie Sophie Elisabeth Brockdorff, f. 8. Okt. 1837 i Aa Mølle ved Lemvig, d. 16. Juli 1901 i Esbjerg, D. af Fideikommisbesidder, Mølleer, Landstingsmand Christian Christoffer Nicolaus Magnus B. (1799—1877) og Birgitte Margrethe Magdalene Hansen (1811—48).

Efter fuldført Dyr lægeeksamen 1864 og en kortvarig Assistenttid hos Professor Stockfleth blev B. s. A. ministerielt udnævnt til Distriktsdyrlæge i Ribe Amt. Han slog sig først ned i Varde, hvor han fik en omfattende Praksis, men bosatte sig senere (1890) i Esbjerg, hvor han kom til at udføre den betydelige Gerning som Kontrolldyrlæge ved Eksporten til England af levende Kvæg. Da denne Udførsel 1892 ophørte, og Kødeksporten kom i Gang, først med et Faareslagteri, senere med almindelig Kødudførsel, blev B. ansat ved denne Kødkontrol. 1904 tog han sin Afsked, men fortsatte ved Tilsynet af Kreatureksporten til Tyskland. I al sin Gerning, først som praktiserende Dyr læge og siden som Kontrollør ved Eksporten gjorde B., der var en interesseret og dygtig Mand, altid Erfaringer, som han siden frugtbar gjorde i en Række Afhandlinger i »Tidsskrift f. Veterinærer« og i »Maanedsskrift f. Dyr læger«. Blandt disse Meddelelser bør fremdrages hans Studier over den miltbrandagtige Rosen, som han hævdede ikke var en Form for Miltbrand; senere gav han 1891 supplerende Meddelelser om Rødsygen og dens Ætiologi, Synspunkter, der vel ikke helt har kunnet staa for senere Tidens Kritik, men som alligevel for deres Tid betød et Fremskridt til Klarlæggelse af denne Sygdom. Et Par Afhandlinger om »Aktinomyose i Mundhulen hos Faaret«, »Vandrende Bremselarver hos Kvæget« og »Lungemykose hos Svin« bør nævnes; vigtigere er imidlertid Publikationen om »Miltblødning hos Kvæget«, en Sygdom, der hidtil var ukendt, og som senere viste sig at være en Art Piroplasmose. B. var højt agtet inden for Dyr lægestanden, og da Kødkontrollørforeningen stiftedes 1899,

blev han dens Formand, en Plads, han beholdt til 1906. — R. 1892. DM. 1914.

Maanedsskr. f. Dyrslæger, XXXIV, 1922. Niels Hedin: Slægten Berg, 1918, S. 56.

Hj. Friis.

Berg, Magnus Eliassen, 1666—1739, Billedskærer og Maler. F. 28. Nov. 1666 i Norge, rimeligvis i Romedals Præstegæld i Hedemarken, d. 31. Marts 1739 i Kbh., begr. sst. (Helligg.). Faderen var antagelig den Elias Messingsmed, der nævnes 1674. Gift ca. 1700 med en D. af Raadmand i Kbh., Kommerceraad Jens Kuur (ca. 1660—1738), d. kort efter.

M. B. kom purung i Tjeneste hos Statholderen Ulr. Fr. Gyl-denløve. Denne opdagede — antagelig efter at have set den prægtige Pokal af Valbirk, signeret M. B. fec. 1690, der nu findes i Rosenborg-Samlingen — Bondeknøsens sjældne Anlæg og sendte ham til Danmark. 1690 begynder Navnet M. B. at vise sig i de kgl. Kammerregnskaber, idet der hvert Kvartal 1691—95 ud-betaltes ham 50 Rdl. i Løn. Christian V. var til Sinds at gøre ham til Maler eller i hvert Tilfælde til »en habil Ridsemester« og satte ham straks i Lære hos hans Landsmand, Hofskildreren Peder Andersen Nordmand, i hvis Værksted paa Fr.borg han kom til at døje meget ondt. M. B.s Ven og Biograf, Naamann Henrik Prehn (d. 1754), hvis Beretning i »Dsk. Mag.« er Grundlaget for vort Kendskab til M. B.s Liv og Virksomhed, fortæller endog, at Peder Andersen »tracterede« Eleven »ej alene med ilde Ord, men endog paa en værre Maade«. Naar Prehn hævder, at Grunden var at søge i Peder Andersens misundelige Sindelag, tager han afgjort fejl. M. B. røbede ikke, i hvert Fald ikke paa det Tids-punkt, mere end højst beskedne Anlæg for Malerkunsten. Pinen varede til 1694, da Peder Andersen døde. Nu blev M. B. sendt til Udlandet og oppebar i Gage, saa længe han var ude, 100 Rdl. hvert Kvartal. For øvrigt ved vi meget lidt om denne Rejse. Af M. B.s Elfenbensrelieffer fra en betydelig senere Tid ses det, at han er blevet paavirket af Malerier i Modena og Bologna Et og andet tyder paa, at han har lagt Vejen til Rom over Firenze. Rødkridttegningerne i Kobberstiksamlingen fortæller, at han har kopieret Raffael i Vatikanet. Paa Tilbagereisen drog han til Frankrig, men blev 1699 kaldt tilbage til Kbh., antagelig fordi man der hjemme var begyndt at tvivle om hans Flid. Han synes da ogsaa kun at have bragt fire »Støcker« med sig hjem. For dem og »nogle Materialier« betalte Kongen ham 200 Rdl. af sin private Kasse. Helt glad synes Kongen at være blevet, da han

saa, hvor ivrigt B. havde tegnet i Italien. Der kom nu en vanskelig Tid for M. B., der mente at have Grund til at tro, at den nye Konge, Frederik IV., var ham alt andet end velvilligt stemt. Det gik dog over al Forventning godt. Han beholdt de 400 Rdl. om Aaret, som han fik efter Peder Andersens Død. For dem skulde han give Prinserne og Pagerne Undervisning i Tegning; han var nu kgl. Ridsemester. Omtrent paa denne Tid giftede han sig, men Ægteskabet varede kun nogle Maaneder. Det synes, som om B. med sin unge Hustru har begravet al Livslyst. Han var nu en indesluttet, tungsindig og sygelig Mand, meget ensom trods Svogerskabet med ansete københavnske Borgere. Kun i Ny og Næ, sjældnere og sjældnere, fik han kgl. Ordre til at udføre Malerier, bl. a. nogle Dørstykker til Fr.borg, som kom til Udførelse og blev bragt paa Plads, og nogle Plafonder til Frbg., som derimod blev afbestilt. Omkring 1708 greb han atter til Kniven, som han vist ikke havde rørt siden 1690. Men han valgte nu det kostbare Materiale Elfenben og skabte i de følgende tyve Aar den anselige Række Arbejder, der med Rette har gjort ham berømt. 1722 bad M. B. om Orlov for at tage til Pymont og bruge Badene. Kuren hjalp ikke, men paa Rejsen hjem kom han i Forbindelse med Hofferne i Wien, Dresden og Cassel og solgte en Del af sine Relieffer. 1723 vendte han tilbage og fuldførte flere af sine første Arbejder, men efterhaanden svandt hans Interesse for Kunsten og gav Plads for en stærk Tilbøjelighed for religiøse og populært filosofiske Grublerier. Han efterlod sig en Mængde Afhandlinger, der nu findes i Det kgl. Bibliotek i Kbh. og i Videnskabselskabet i Trondhjem. Tre andre Afhandlinger blev trykt i Hamburg 1735. De har kun Interesse som Kuriositeter. Fra 1732 var M. B.s faste Gage ikke 400, men 600 Rdl., en Forhøjelse, han opnaaede ved at skænke Christian VI., der altid var ham meget bevaagen, alle sine Arbejder med Undtagelse af det store Relief »Frederik IV.s Apoteose« og den festlige Pokal »Vandets Element«, som han testamenterede til Kongen. De kom straks til Kunstammeret, hvor de samledes med de mange ældre Relieffer for til sidst efter det saakaldte Kunstmuseums Ophævelse at havne paa Rosenborg. Denne Samling besidder nu, naar man medregner Valbirk-Pokalen og et lille i Træ skaaret Portræt af Christian V., en Gentagelse af det, der sidder inden i Pokalen, 42 Arbejder af Nordens eneste virkelig fremragende Elfenbensskærer, hvis dybe Følelse for Emnet, navnlig hvor dette er af religiøs Karakter, og oprindelig eminent, til sidst noget svækkede Teknik vækker den dybeste Beundring. M. B. er i Danmark

desuden repræsenteret ved et Relief paa Fr.borg. I hans Fædreland findes kun eet af hans Arbejder. I øvrigt er der Arbejder af ham i Nationalmuseet i Stockholm (et), i Hamburgs Kunstindustrimuseum (et), i Landesmuseum i Cassel (tre) og i det kunsthistoriske Museum i Wien (to). I Louvre, Nationalmuseet i München og i Windsor-Samlingen findes Relieffer og Pokaler, der med Urette tillægges M. B. Den berømte Løvenørn-Pokal i Privateje i Danmark er heller ikke hans Arbejde. — Hvad der er blevet tilbage af M. B.s Virksomhed som Maler, er kun lidt. Sit bedste synes han at have ydet i Selvportrættet, der nu hænger paa Rosenborg. Det er et saare tiltalende, personligt præget og dygtigt Arbejde, som giver et fængslende Indtryk af et alvorligt, ensomt og desillusioneret Menneske.

Dsk. Mag., I, 1745, S. 226—43. J. M. Thiele: Kunstakademiet og Hestestatuen paa Amalienborg, 1860. Nyeste Skilderie af Kbh., 1829, Sp. 1057 f. Dsk. Saml., IV, 1868—69, S. 76 f. P. B. Hansen: Illustreret Nyhedsblads Nytaarsgave for 1862. L. Dietrichson: Den norske Elfenbensskjærer Magnus Berg, 1912. Norsk Kunsthistorie, I—II, 1925—27.

Theodor Faaborg.

Berg, Niels Peter Rasmus, f. 1865, Haandværks- og Industrihistoriker. F. 15. Sept. 1865 i Aarhus. Forældre: Eskadronssadelmager Jens Frederik B. (1841—1922) og Nielsmine Eriksen (1836—1903). Gift 6. Maj 1888 i Kbh. (Vartov) med Ane Sophie Jensen, f. 13. Dec. 1865 i Kbh. (Vartov), D. af Detailhandler Anders J. (1825—92) og Ane Pedersen (1821—1907).

B. var i Sadelmagerlære 1879—82, men opgav Professionen og blev 1882 Ekstraassistent i De jysk-fynske Statsbaners Revisionskontor i Aarhus. 1887—99 var han Assistent i Statsbanernes Revision og sammes Tarifikontor i Kbh. Han havde arvet Faderens Interesse for Haandværkets Fortid og studerede særlig Kunsthåndværkets Historie. Derigennem blev han Medarbejder ved »Tidsskrift for Kunstindustri« og kom i Forbindelse saavel med Kunstindustrimuseet, hvor han 1896 blev Assistent, som med Industriforeningen. Gennem ti Aar virkede B. ved Museet, og han ordnede i dette Tidsrum adskillige af dets Provinsudstillinger. — 1899 traadte B. ud af Statsbanernes Tjeneste og overtog efter Jul. Schjøtt Posten som Lavsskriver i Kbh.s Snedkerlaug (indtil 1906) og Stillingen som Sekretær i Industriforeningen. 1900—17 var han Redaktør af »Tidsskrift for Industri« og 1910—17 Kontorchef i Industriforeningen. Inden for denne omfattede han med særlig Interesse Udstillingsarbejdet, Foredragsvirksomheden og Aftenundervisningen for Haandværkere og Industridrivende. Han

var Forretningsfører for Komiteen for udenlandske Udstillinger 1908—20, var Generalkommissær eller Generalsekretær for Danmarks Deltagelse i en Række Udstillinger i Udlandet og repræsenterede Industriforeningen paa flere internationale Kongresser. Siden Teknologisk Instituts Stiftelse 1907 har han her været Lærer i Haandværkeret, Nationaløkonomi og Kunsthaandværkets Historie. — Medens B. var ansat ved Statsbanerne, skrev han i »Nationaløkonomisk Tidsskrift« (1896—98) en Serie Artikler om de danske Jernbaners Historie indtil 1865. Han er Forfatter til en Række haandværks- og industrihistoriske Arbejder, deriblandt »Aarhus Haandværkerforening 1848—1898« (1898), »Snedkerlavet 1554—1904« (1904), »Smedelauget i Kjøbenhavn 1512—1912« (1912), »Det danske Haandværks Historie« (1919), »Købstad og Købstadmand« (1923), »Damehatteindustrien« (1924), »Danmarks Bogbindere gennem 400 Aar« (1926, sammen med Carl P. Nielsen) og »Danmarks Bogtrykkere gennem 450 Aar« (Aarbog for dansk Bogtryk, I, 1929). En livlig Fremstilling paa kulturel Baggrund præger disse Bøger. — R. 1913. — Maleri af Axel P. Jensen (1915).

Medlemsblad for Haandværkerforeningen i Kbh. 15. Juni 1909. Tidsskrift for Industri Sept. 1917.

C. A. Clemmensen.

Berg, Sigurd, 1868—1921, Politiker og Bladmand. F. 3. Juli 1868 paa Bogø, d. 11. Juli 1921 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Lærer, Folketingsmand C. B. (s. d.) og Hustru. Gift 30. Sept. 1898 i Hillerød med Astrid Elna Sørensen, f. 13. Febr. 1877 i Hillerød, D. af Landinspektør Oluf S. (f. 1850) og Bodil Sylvest (f. 1854, efter Ægteskabets Opløsning gift 2° med Amtsvejsinspektør Christen Skibsted Høyer, 1855—1920).

B. voksede op i et Hjem, hvor Politik hørte til det daglige Brød, og hvor mange af Tidens Politikere og fremtrædende Mænd fra forskellige af Aandslivets Omraader færdedes som Husets Venner. Hans Horisont blev derfor videre end de fleste af hans Jævnaaldrendes. I den sidste Del af hans Skolegang i Kbh. indtraf Holstebro-affæren med Faderens paafølgende Domfældelse og Fængsling, og under den da herskende politiske Fanatisme drev en Del af hans Klassekammerater det saa vidt i Insulter mod hans Forældre, at Skolegangen blev ham uudholdelig, og det besluttedes at lade ham dimittere privat. Han blev Student 1886 og Cand. phil. 1887, hvorefter hans egen politiske Interesse og Faderens Tillid førte ham til i Aarene 1887—89 at arbejde som Redaktionssekretær og midlertidigt endog Redaktør ved forskellige B.ske Blåde. Derefter fulgte et Studieophold paa ca. tre Aar ved Kbh.s Universitet, hvor

han navnlig hørte Forelæsninger i Nationaløkonomi og Historie. Studierne afsluttedes dog ikke med nogen Eksamen; dertil lokkede Politik og Bladvirksomhed for stærkt. 1892—95 var B. Medredaktør af »Frederiksborg Amts Avis« og 1895—1905 dens ansvarhavende Redaktør. I disse Aar udvikledes han til praktisk Politiker. Han udførte et betydeligt Agitationsarbejde i Nordsjælland, der efterhaanden bragte alle Amtets Valgkredse med Undtagelse af Hille-rødkredsen over paa Venstres Hænder. Samtidig øvede han som Repræsentant for Udgiverne af de tolv B.ske Blade en betydende politisk Indflydelse, som strakte sig over store Dele af Landet. Den Anseelse, han nød som Bladmand, gav sig ogsaa Udtryk ved, at han 1901—05 var Formand for Foreningen af Venstreblade og i Krigsaarene Formand for den danske Presses Fællesindkøbsforening. En særlig Interesse viste han Kommunalpolitikken, og 1901—05 var han et virksomt og initiativrigt Medlem af Hillerød Byraad. 1901 valgtes han som Venstrereformpartiets Kandidat til Folketingsmand for Frederikssundskredsen, hvilket Mandat han bevarede indtil 1910.

Som Folketingsmand sluttede B. sig nær til J. C. Christensen, blev Medlem af flere vigtige Udvalg og af Forsvarskommissionen af 1901 og endelig Indenrigsminister i det af Christensen dannede Ministerium af 1905. Modstanderne mente, at denne tidlige Op-højelse kun skyldtes Faderens berømte Navn og B.s Stilling som øverste Leder af de B.ske Blade, men det viste sig snart, at han ved sin praktiske Indsigt, særlig i kommunale Forhold, sin Forhandlingsevne og administrative Dygtighed vel var i Stand til at fylde sin Plads. En Række vigtige Love gennemførtes under hans Ledelse, saaledes Loven om den kommunale Valgret (1908), hvorved et af de Programpunkter, hvorfor hans Fader forgæves havde kæmpet, i det væsentlige gennemførtes, og Kvinderne fik Valgret, endvidere Lovene om Arbejdsløshedskasser og Hjælpe-kasser, om Ulykkesforsikring og om Grønlands Styre. Kort før sin Afgang fik B. ved sin Mægling bragt den store Typografstrejke til Ophør og banede herved Vej for Forligsmandsinstitutionen. For Grønlands Styrelse havde B. i hele sin Ministertid vist virksom Interesse, og han var den første danske Minister, som besøgte vor fjerne Koloni (1907). Albertikatastrofen i Sept. 1908 medførte i Okt. s. A. B.s Afgang som Indenrigsminister og senere en Tiltale for Rigsretten, vedtaget med Socialdemokraters, Radikales og Højres Stemmer og resulterende i en Bødestraf for utilstrækkeligt Tilsyn med Den sjællandske Bondestands Sparekasse. En Eftervirkning af Rigsretssagen var B.s Fald i Frederikssundskredsen ved Folke-

tingsvalget i Maj 1910. Fra alle Sider erkendtes det dog, at B. var gaaet moralsk ganske uplettet ud af Rigsretssagen, og han vedblev i den Tid, der hengik inden hans Valgnederlag, at indtage en indflydelsesrig Stilling i Folketinget. Han var Finanslovdorfer 1909—10 og medvirkede kraftigt til Venstregruppernes Sammenlutning til Partiet Venstre 1910.

Ministeriet Berntsen foreslog 1911 at udnævne B. til kgl. Kommissarius for Grønland for fire Aar, men Forslaget herom vandt ikke fornøden Tilslutning i Landstinget. En Tid opholdt B. sig i Berlin for at studere tysk Politik, særlig i Relation til Sønderjylland, paa nært Hold. Inden for Venstre ansaas det for en Selvfølge, at B. atter maatte indtræde i den praktiske Politik. Han stillede sig 1913 ved Folketingsvalget i Frederikssundskredsen, men opnaaede ikke Valg, hvorimod han med stort Flertal valgtes i Skernkredsen 1918 og straks blev Medlem af Partiets Bestyrelse. I Maj 1920 indtraadte han som Indenrigsminister i Ministeriet Neergaard, hvor han, trods svigtende Helbred, i Rigsdagssamlingen 1920—21 udførte et stort og betydende Arbejde, der væsentlig samlede sig om Afviklingen af Krigstidens Kriselovgivning, om dansk Lovgivnings og Administrations Indførelse i Sønderjylland og om vigtige socialpolitiske Lovgivningsarbejder som Invalideforsikring, Arbejdsløshedsforsikring, Hjelpekasser, Lærlingelov m. m. B. fortsatte, trods sin alvorlige Sygdom, sit Arbejde til det sidste og døde uden forudgaaende Sygeleje. — R. 1905. DM. 1907. K.² 1908. K.¹ 1920. — Mindesmærker paa Jægerbakken ved Hille-rød, rejst 1925, og ved Skern, begge af Rasmus Andersen. Portrætteret paa P. Fischers Maleri (1907) af den norske Deputations Modtagelse 1905 og paa H. N. Hansens Genforeningsbillede (1921), begge paa Fr.borg. Træsnit efter Fotografi 1908.

N. Bransager: Den danske Regering og Rigsdag, 1901—03, S. 122—26. Fr.borg Amts Avis 12. Juli 1921. H. Begtrup i Højskolebladet 29. Juli 1921. J. Daugaard-Jensen i Det grønsl. Selsk. Aarsskr. 1920—21, 1922, S. 20 ff.

N. Neergaard.

Berg, Viggo, f. 1873, Sparekassedirektør. F. 16. Jan. 1873 paa Bogø. Broder til Sigurd B. (s. d.). Ugift.

B. tog Præliminæreksamen 1888 og var derefter Bankassistent, 1888—90 i Kolding Folkebank og 1890—93 i Landmandsbanken. Han brød da af for at studere Statsvidenskab, blev Student 1894 fra Mariboers Skole og cand. mag. i Statsvidenskab 1897. Han rejste udenlands 1898 og deltog efter sin Hjemkomst indtil 1902 i de B.ske Blades Administration. 1902 genindtraadte han i Land-

mandsbanken som Fuldmægtig i Sekretariatet, der bl. a. ledede Fondsafdelingen. 1. Nov. 1905 valgtes han til Direktør i Bikuben. Forinden B. — i en Alder af toogtredive Aar — gik ind til den Stilling, hvor hans Livs Arbejde faldt, havde han saaledes erhvervet sig en grundig baade teoretisk og praktisk Uddannelse, der fik stor Betydning for hans Virksomhed i Bikuben. Det gjaldt ikke mindst med Hensyn til Køb og Salg af Obligationer. Forvaltningen af Institutionens store Obligationsbeholdning blev i det hele taget hans særlige Omraade inden for Direktionens Arbejde. Det var en Opgave, der ikke mindst under Krigstidens og Efterkrigstidens urolige økonomiske Forhold stillede store Krav. B. sad paa de her nævnte Omraader inde med sjældne Evner. Han var en af Landets fineste Kendere af det danske Obligationsmarked og den danske Realkredit i det hele taget. Hans Virksomhed blev af stor Betydning for Bikubens økonomiske Stilling. Paa Grund af langvarig Sygdom maatte han 1929 tage sin Afsked. — B. er Formand for Interessentskabet De B.ske Blade, var Formand for den københavnske Kredsforening under Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse og for Foreningen Fremtiden indtil 1929. Paa forskellig Maade har han interesseret sig for Skole-spøremærkesagen. — Maleri af Hugo Larsen 1925.

Studenterne fra 1894, 1922. Bikuben 1907—1932, 1932.

Jens Toftegaard.

Berg Nielsen, Ane Birgitte, f. 1861, Skolekøkkenlærerinde. F. 26. Maj 1861 i Vandborg. Søster til Hagbart B. (s. d.). Gift 7. Aug. 1887 i Kbh. (Cit.) med Snedker Rasmus August Nielsen, f. 27. Aug. 1859 i Hjørring, Søn af Vognmand Niels Christensen (1817—1907) og Ane Olesen (1819—98).

B. B. N. tog Lærerindeeksamen 1882 og virkede først som Lærerinde paa Landet; derefter 1884—1906 ved Kbh.s Kommuneskoler. Hun har særlig arbejdet for de unge Kvinders skolemæssige Uddannelse i Husgerning og har suppleret sin tidligere praktiske Uddannelse i Husgerning og Mejeri paa Statens Lærerhøjskole og ved et treaarigt Studium paa Landbohøjskolen. Gennem Foredrag, Avisartikler og Smaaskrifter har hun virket for Indførelsen af Skolekøkkener i Børneskolen og for en videnskabelig underbygget Husholdningsundervisning for Kvinder, svarende til Landbrugsundervisningen paa Landbohøjskolen. Hun oprettede selv en Husholdningsskole med en Afdeling for Lærerinder 1905. 1907—08 var hun Statskonsulent i Husholdning. Hun har inden for Dansk Kvindesamfund været en betydelig Kraft paa flere Maader. Som

Formand 1892—93 gennemførte hun praktisk Landsorganisationen, men det er fornemmeligt paa Husholdningsomraadet, at hun har indlagt sig Fortjeneste af Kvindesagen. Hun har altid modarbejdet tvungen Husholdningsundervisning ud over Barneskolen, men har samtidig kraftigt krævet Husholdningsarbejdet respekteret som faglært Erhvervsarbejde. Hun fik Dansk Kvindesamfund til at oprette Vandrekursus i Skræddersyning og Madlavning og var Forstander for disse 1903—15. Af Undervisningsministeriets Husholdningskommission 1918 var hun et selvfølgeligt Medlem. — Portrætteret paa Gruppebillede af Marie Luplau: Fra Kvindevalgrets kampens Tid (i Rigsdagen). Tegning af Erick Struckmann (sst.).

Politiken 1. Okt. 1909. Gyrithe Lemche: Dansk Kvindesamfunds Historie gennem 40 Aar, 1912.

Gyrithe Lemche.

Bergen, Arent Berntsen, se Berntsen.

v. Bergen, Daniel, 1724—73, Vicelandsdommer og Samler. F. 3. Aug. 1724 i Odense, d. 5. April 1773 i Kbh. (Trin.), bisat sst. (Helligg.), begr. paa Fyn. Forældre: Justitsraad og Landsdommer paa Fyn Andreas v. B. (1682—1763) og Karen Landorff (1690—1761). Gift 8. Juli 1750 paa Knabstrup med Catharina Marie Castenskiold, f. 1735 paa St. Thomas, d. 9. Dec. 1778 paa Vejstrupgaard, Fyn, D. af Godsejer Johan Lorentz C. til Knabstrup (1705—47) og Jacobe Holten (1705—51).

v. B. blev Student 1740 fra Odense, Kancellisekretær 1743, Assessor auscultans i Højesteret 1744 og Vicelandsdommer paa Fyn 1748. Virkelig Landsdommer blev han dog aldrig, da han 1772 blev forbigaaet som udygtig til at beklæde et virkeligt Landsdommerembede. Allerede som ung var v. B. begyndt at samle paa danske Mønter, Bøger, Manuskripter og Dokumenter, hvoraf han forærede det meste til Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog, som han var Medstifter af. — Justitsraad 1768.

L. Laursen.

Bergendal, Jens Sørensen, 1650—1720, Præst, Digter. Døbt 17. Juli 1650 i Kbh. (Frue), d. 1. Jan. 1720 i Bergen, begr. i Korskirken sst. Forældre: Kapellan ved Frue Kirke i Kbh. Søren Lauridsen B. (ca. 1610—80) og Inger Jensdatter (d. 1706). Gift med Anne Kathrine (Kirstine) Jensdatter Spend (d. 1742), mulig D. af Sognepræst i Herlufmagle Jens Nielsen S. (1632—76) og Barbara Hansdatter Backer (1646—89).

J. S. B. blev Student 1667 fra Kbh.s Skole, Hører ved samme Skole 1671, Sognepræst til Munkebjergby og Bromme ved Sorø 1678, tog Magistergraden 1682 og blev 1706 Sognepræst til Korskirken i Bergen. Hans Forfatterskab, der skriver sig fra Tiden før Forflyttelsen til Norge, bestaar mest af Lejlighedsdigte paa Dansk og Latin samt Oversættelser. Af disse sidstnævnte opnaaede hans Oversættelse af John Haywards »Davids Taare« (en bekendt engelsk Bønnebog, formet som en Udlægning af Davids sjette Salme) en Række Oplag i Tiden 1679—1739. Det eneste Værk, for hvilket J. S. B. er blevet erindret i nyere Tid, er hans »Davids Prophetiske Harpe-Leegs Første Chor« (1695), en Oversættelse af Davids 42 første Salmer paa danske Vers og til Salmebogsmelodier. J. S. B.s samtidige, Jørgen Sorterup, vurderede denne Oversættelse højt og satte den over de andre Oversættelser af Davids Salmer fra det 17. Aarh. Det skal ogsaa indrømmes, at J. S. B. ikke er saa drastisk i sin Udtryksmaade som Elias Naur, hvis samtidige Oversættelse (»Ny Strenge paa Davids Harpe«, 1692—99) han skal have haft til Hensigt at kappes med; men til Gengæld er der ikke den Kraft i hans Vers som i Naurs Barokstil, ej heller er han en digterisk Begavelse af Arrebos Format.

H. F. Rørdam i Kirkehist. Saml., III, 1857—59, S. 579 ff.

R. Paulli (J. Paludan).

Berger, Christian Johan, 1724—89, Læge. F. 14. Aug. 1724 i Wien, d. 2. April 1789 i Kiel, begr. sst. (St. Jürgens Frdh.). Forældre (danskfødte): Hushovmester hos den danske Gesandt i Wien Henrik B. (d. 1728) og Elisabeth Marie Buschen. Gift 3. Dec. 1760 i Kbh. (Vartov) med Laurentia Thestrup, døbt 3. Aug. 1740 i Kbh. (Frue), d. 13. Aug. 1764 sst. (Frue), D. af Professor, Højesteretsassessor Christian T. (1689—1750) og Karen Fogh (1709—47).

Ved Faderens Død blev B. sendt til en evangelisk Opdragelsesanstalt i Pressburg og senere til et Gymnasium i Berlin. 1739 blev han anbragt i Huset hos Kirurgen Professor Neubauer, under hvis Vejledning han begyndte at studere Anatomi og Kirurgi, ligesom han ogsaa søgte Uddannelse hos andre Lærere og i Charité-Hospitalet. 1741 kom han til Kbh., hvor Kirurgerne Wohlert og Simon Crüger med megen Interesse tog sig af den begavede Yngling. Den Uddannelse, han her kunde faa, kunde dog ikke tilfredsstille ham, og 1743—46 foretog han en Studierejse, der fornemmelig gjaldt Strasbourg, hvor der var gunstig Lejlighed til Uddannelse i Lægevidenskabens forskellige Discipliner. Snart blev Fødsels-

hjælpen hans Yndlings- og Hovedfag. Denne Videnskab var netop paa det Tidspunkt ved at udvikle sig til en særlig Disciplin, sideordnet med Medicin og Kirurgi, og Anvendelsen af Fødselstangen ved at blive almindelig kendt. Den berømte Forstander for Strasbourgs Fødselsstiftelse, Fried, fik en ganske særlig Interesse for den lovende Discipel og gav ham rig Lejlighed til at øve sig i Fødselshjælp saavel paa Hospitalet som hos private Klienter. Efter sin Tilbagekomst til Kbh. fortsatte han yderligere sit Studium af Lægevidenskaben, tog 1748 den anatomiske og 1750 den kirurgiske Eksamen og blev derefter hurtig en anset Læge og Fødselshjælper. 1750 blev han Læge ved Vartov, 1755 ved Opfostringshuset, 1758 blev han Professor i Anatomi ved det kgl. Kunstakademi, 1759 Assessor i Jordemoderkommissionen og samtidig Stadsakkuchør. S. A. fik han den medicinske Doktorgrad paa en Afhandling om den normale Fødsels Mekanisme, og 1760 blev han Medlem af Collegium medicum. Efter Udstedelsen af det for Fødselsvidenskabens Udvikling i Danmark betydningsfulde Reskript af 15. Maj 1761, hvorved den kort i Forvejen indrettede Fødselsstiftelse i Frederiks Hospital overdroges til det medicinske Fakultet for tillige at kunne tjene de studerende til Uddannelse i Faget, blev B., der havde haft en Hovedandel i Reskriptets Udstedelse, udnævnt til Professor i Medicin og Fødselshjælp og overtog dermed den lægekyndige Ledelse af Fødselsstiftelsen. Herved kom den rette Mand paa den rette Plads. I den desværre kun alt for korte Tid, knap et Decennium, det blev ham forundt at virke i denne Stilling, skabte han en dansk obstetricisk Skole, for hvis Dygtighed hans to udmærkede Disciple M. Saxtorph og J. Bang afgiver et særlig talende Vidnesbyrd. Ogsaa hans »Spørrmaale over Menneskets Fødsel«, af hvilket der i Universitetsbiblioteket findes et Eksemplar med B.s egenhændige Besvarelser (udg. paa Tysk af E. Ingerslev, 1910), vidner i høj Grad om hans overlegent klare og koncise didaktiske Evne og hans fremskredne, uhildede lagttagelsesstandpunkt. I rent videnskabelig Henseende viste han sig — skønt hans Forfattervirksomhed er meget sparsom — som en Banebryder; han er den første, der fuldt korrekt har fastslaaet og beskrevet et Hovedpunkt i Fødselslæren, den naturlige Fødselsmekanisme ved Fosterets Issestilling — et Punkt, hvorom man før havde meget fejlagtige Begreber. Med fuldeste Berettigelse blev han 1769 Medlem af Videnskabernes Selskab (og omtrent samtidig Æresmedlem af Kunstakademiet). Senere er hans Fortjenester blevet i alt for høj Grad upaaagtede og stillede i Skygge af heldigere Efterfølgere,

og den Fremstilling af Fødselsmekanismen, han gav i sin Inaugural-Dissertation, har hans Discipel M. Saxtorph faaet Hovedæren for. Som praktisk Fødselshjælper havde B. en ganske særlig Betydning derved, at han først bragte den uskadelige Fødselstang i Anvendelse, og M. Saxtorph siger i saa Henseende om sin Lærer, »at hans Færdighed i at anlægge Tangen og Erfarenhed i at træffe Tiden, som til dens rette Brug kræves, lykkedes ham saa vel, at han derved frelste et anseligt Tal af nyfødte Borgeres Liv«. Ogsaa uden for sit Specialfag havde han væsentlig Betydning, saaledes for den af Fakultetet saa forsømte Kirurgi, over hvilken han i flere Aar holdt regelmæssige Forelæsninger, men hans Hovedbetydning ligger dog i Grundlæggelsen af den obstetriciske Videnskab og Undervisningen heri i Danmark.

Til B.s senere alt for ringe Paaagtelse her hjemme har den Omstændighed navnlig bidraget, at han pludselig og paa en skæbnesvanger Maade blev fjernet fra sin vigtige Stilling ved Kbh.s Universitet. Allerede 1768 havde han tilset Dronningen i hendes besværlige Barselseng efter Kronprinsens Fødsel. Ved sin nøje Forbindelse med Struensee kom han siden hurtig til at indtage en meget fremragende Plads, blev 1770 kgl. Livlæge med det særlige Hverv at føre Tilsyn med Kronprinsens Opdragelse, og snart efter Meddirektør for den store Opfostringsanstalt og for Frederiks Hospital. Han var meget virksom ved Struensees Planer om den grundige Universitetsreform, men ved Ministerens paafølgende Fald blev han som formentlig delagtig i nogle af hans hensynsløse Regeringshandlingar arresteret og en Tid behandlet overordentlig strengt i Citadellet. Undersøgelseskommissionen kom vel efterhaanden til Erkendelse af, at han i det væsentlige var uskyldig; under den stærke Stemning mod den faldne Stormand kunde han dog ikke opnaa fuldstændig Frikendelse, men blev ved et kgl. Reskript (af 18. Maj 1772) blot erklæret fri for videre Tiltale og beordret til at tage Ophold i Aalborg med en aarlig Pension. Her blev han snart en meget afholdt Læge, men forlod Byen allerede 1774, idet han da ved sin Svoger Poul Egedes Indflydelse blev udnævnt til Professor i Medicin, Kirurgi og Fødselsvidenskab ved Universitetet i Kiel. Stillingen her har dog ikke tilfredsstillet ham, idet han tog sin Afsked allerede 1779. Til Kiels Universitet testamenterede han 4000 Rdl. og hele sit Bibliotek, og til hans Ære udgav Universitetet et Program og afholdt en Mindefest samt opstillede hans Buste (af Beeken) i sit Bibliotek. En Afstøbning opstilledes senere i Kbh.s Fødselsstiftelse og overgik derfra 1919 til Statens Museum for Kunst. Paa Fødselsstiftelsen findes

endnu en Bronzeafstøbning (fra 1919). Maleri af Georg Fuchs (1775) paa Rigshospitalet, Kopi paa Fødselsstiftelsen. — Etatsraad 1776.

V. Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevæsen, II, 1873, S. 399—402. C. E. Levy i Universitetsprogr. Nov. 1856. E. Ingerslev: Fødselstangen, 1887, S. 56 ff. Jul. Petersen: Den danske Lægevidenskab 1700—1750, 1893, S. 222. Samme i Hist. Tidsskr., 6. Rk., III, 1891—92, S. 339—432. E. Ingerslev: Matthias Saxtorph, 1913. S. A. Gammeltoft i Det medicinske Selskab i Kbh.s Forhandlinger 1925—26, 1926, S. 1—18. E. Ingerslev i Hist. Tidsskr., 8. Rk., II, 1909—10, S. 73—79.

Jul. Petersen (V. Meisen).*

v. Berger, Johan Chilian Just, 1723—91, Læge. F. 8. Dec. 1723 i Celle, d. 16. Marts 1791 i Kbh., begr. sst. (Fred. ty. K.s Kapel). Forældre: Hannoveransk Livmedicus Johann Samuel v. B. (1691—1757, gift 2° med Margrethe Louise v. Ramdohr, 1705—90) og Juliane Clara v. Speyermann (1703—25). Gift 21. Sept. 1751 paa Drüber i Hannover med Sara Margrethe v. Ramdohr, f. ca. 1722, d. 11. Maj 1780 i Kbh. (Fred. ty.), D. af hannoveransk Hof- og Lensraad Georg Wilhelm v. R. til Drüber (1693—1755) og Helene Louise Cramer (1703—93).

v. B. studerede og kreeredes til Dr. med. i Göttingen (1745), rejste derpaa i Holland, England og Frankrig og blev 1751 efter J. H. E. Bernstorffs Initiativ ligesom saa mange andre fremmede Kapaciteter indkaldt til Danmark, hvor han allerede n. A. blev Hofmedicus og 1774 kgl. Livlæge. Han var en velbegavet, lærd og virksom Mand, der ikke alene vandt megen Yndest som Læge, men ogsaa i forskellige Henseender virkede til Lægevidenskabens og Lægekunstens heldige Udvikling i Danmark og havde væsentlig Del i Oprettelsen af flere i saa Henseende vigtige Institutioner, saaledes Botanisk Have, Frederiks Hospital, Koppeindpodningsanstalten, Kirurgisk Akademi, ligesom ogsaa Udarbejdelsen af Farmakopeen af 1772. Han var Medstifter af de aristokratiske Koncerter, Concert noble (V. C. Ravn: Koncerter og musikalske Selskaber i ældre Tid, 1886, S. 73 f., 89). Tode siger om ham, at »han virkede til Fædrelandets Gavn i en større Kreds end nogen Læge før ham«. Hans Helbred var altid svageligt, og i de sidste Aar led han af en Øresygdom med Svimmelhed og tiltagende Døvhed. Ved at læse om en ny, af den preussiske Kirurg Jasser foretaget Operation, en Trepanation af Benet bag Øret, hvorved indgribende Øresygdomme var blevet helbredet, fik han Lyst til selv at underkaste sig en saadan og overtalte sin Kollega A. Kølpin (s. d.) til at foretage den. Operationen medførte imidlertid en Blodforgiftning med Hjernebetændelse og paafølgende Død efter

fjorten Dages Forløb. Dødsfaldet vakte stor Opsigt, og Kølpin blev beskyldt for at have foranlediget det ved tekniske Fejl. Kri- tikken, der dels stammede fra faglige Kredse, dels fra den v. B. nærstaaende Reventlow'ske Familie, fremkaldte et Forsvarsskrift af Kølpin og talrige Indlæg fra andre (til Dels samlede og paa Dansk udgivne af N. Bøtcher, 1792). Tilfældet bevirkede, at denne Operation (Opmejsling af processus mastoideus) kom i Miskredit de næste tredive Aar. En nærmere Undersøgelse af v. B.s Kranium, der blev fundet 1912 og nu opbevares paa Rigshospitalets otolaryngologiske Afdeling, har imidlertid vist, at Operationen ganske vist er foretaget paa et fejlagtigt Grundlag som Følge af Tidens mangelfulde Forudsætninger, men at man ikke kan bebrejde Kølpin noget ved dens tekniske Udførelse. — Virkelig Etatsraad 1768. Konferensraad 1776. — Maleri af Jens Juel (1781) paa Fr.borg. Stik af J. F. Clemens herefter. Tegnet Silhouet. Buste af Giannelli (1791) paa Løvenborg. Medaille af Adzer (1776).

V. Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevæsen, II, 1873, S. 403 f. W. Meyer i Congrès périodique internationale des sciences médicales, 8. session. Compte rendu, IV, 1886, Section d'otologie, S. 56—62. E. Schmiegelow: Medd. fra St. Josefs Hosp. og Rigshospitalets otolaryngologiske Afdelinger 1911, 1913, S. 9—15. L. Bobé: Efterladte Pap. fra den Reventlow'ske Familiekrede, bl. a. III, 1896, S. 62—66, 390; IV, 1900, S. 286, 356; IX, 1922, S. 371 f. Aage Friis: Bernstorff'ske Pap., I—III, 1904—13. Danmarks Adels Aarvog, XXXVI, 1919, S. 469.

V. Meisen (*Jul. Petersen*).

v. Berger, Johan Erik, 1772—1833, Filosof. F. 1. Sept. 1772 i Faaborg, d. 22. Febr. 1833 i Kiel, begr. sst. Forældre: Eskadronchef, senere Generaløjtnant Valentin v. B. (s. d.) og Hustru. Gift 1803 med Komtesse Anna Holck, f. 27. Maj 1778 paa Eckhoff, d. 27. Dec. 1835 i Kiel, D. af Greve Frederik Vilhelm Conrad H. (s. d.) og 2. Hustru.

Efter at være blevet Student 1788 (privat dimitteret) og juridisk Kandidat 1791 foretog v. B. et Par Rejser til Tyskland, hvor han i Göttingen og Jena studerede Historie og Filosofi. Grebet af Kants og Fichtes Tanker og levende interesseret i Tidens politiske Frihedsbevægelse udsendte han et Par Smaaskrifter, bl. a. »Dagens Anliggende. Et Ord til Danmarks selvtænkende Mænd« (1794) og »Om de foregaaende Betingelser til en forbedret Nationalopdragelse« (1795), i hvilke han talte Folkefrihedens og Folkeoplysningens Sag. Efter et nyt Studieophold i Tyskland, hvor han kom under stærk Paavirkning af Schelling og hans Disciple, bl. a. Steffens, blev han, efter Faderens Ønske, ansat som Auskultant i Rentekammeret, men opgav snart denne Stilling og købte (1803) Godset Seekamp

ved Kiel, hvor han og hans Hustru indrettede deres første Hjem. v. B. fortsatte som Godsejer sin litterære Virksomhed og udgav 1808 første (og eneste) Del af »Philosophische Darstellung der Harmonien des Weltalls«, hvori han i begejstrede Ord bekendte sig til Romantikens panteistiske Naturopfattelse. Under Krigen havde v. B. gjort Tjeneste som Kaptajn ved det holstenske Landeværn. Et længe næret Ønske om et Professorat blev opfyldt 1814, da han fik Ansættelse som Professor i Astronomi ved Universitetet i Kiel. Foruden Astronomi docerede han Filosofi, og 1816 blev han tillige Professor i denne Disciplin, som han udelukkende holdt Forelæsninger over efter Reinholds Død (1823). 1817 udkom I. Bd af v. B.s filosofiske Hovedværk: »Allgemeine Grundzüge zur Wissenschaft« (I—IV, 1817—27), der viser stærk Tilslutning til Hegel. Princippet for vore Tankers Udvikling og Sammenhæng er ogsaa Princippet for Tingenes Udvikling og Sammenhæng. Verden er at betragte som et guddommeligt, harmonisk Væsen, der kæmper sig frem til højere Trin, da Verden endnu ikke er den bedste Verden. Moralens Kerne finder v. B. i »Menneskets indre Overensstemmelse med sig selv«, og det højeste Gode bestemmes som den harmoniske Udfoldelse af alle Menneskets Kræfter. v. B. var to Gange Universitetets Rektor og beklædte denne Ærespost ved sin Død. — Etatsraad 1813.

H. Ratjen: Johann Erich von Berger's Leben. Mit Andeutungen und Erinnerungen zu »J. E. v. Berger's Leben« von J. R[ist], 1835. Jens Kragh Høst: Erindringer, 1835, S. 16, 36, 159 f. Heinrich Steffens: Was ich erlebte, V, 1842, S. 272 f. J. G. Rist: Lebenserinnerungen, I, 1880, S. 58 f., 142 ff., 240 f., 460. J. Gehring: Die Religionsphilosophie J. E. von Bergers, 1897. M. Liepmann: Von Kieler Professoren. Briefe, 1916, S. 131 ff. Danmarks Adels Aarbog, XXXVI, 1919, S. 470 f.

S. V. Rasmussen (A. Jantzen).

v. Berger, (Johan Samuel) Valentin, 1739—1813, Officer. Døbt 12. Dec. 1739 i Celle, d. 29. Juli 1813 paa Jægersborg, begr. i Gentoft K. Forældre: Hannoveransk Livmedicus Johann Samuel v. B. (1691—1757, gift 1° 1723 med Juliane Clara v. Speyermann, 1703—25) og Margrethe Louise v. Ramdohr (1705—90). Halvbroder til J. C. J. v. B. (s. d.). Gift 1770 med Anna Elisabeth v. Schilden, f. 25. April 1745 i Hamburg, d. 10. Juli 1787 i Gentoft, D. af Johann Erich v. S. til Haseldorf, Altenkoog og Giestensand (1701—75) og Anna Margaretha Sass.

v. B. var først Løjtnant i hannoveransk, fra 1764 Kaptajn i dansk Tjeneste, blev Eskadronchef 1765 og Fløjadjutant hos Kongen 1766. 1769 gjorde han med kgl. Tilladelse et Felttog med i russisk Tjeneste. 1774 blev han Major, 1779 Oberstløjtnant, 1788 Chef

for Husarregimentet, 1789 Oberst, 1795 Generalmajor. I Efteraaret 1805, da et Korps sammendroges i Holsten i Anledning af de truende Krigsudsigter, fik han, som Kommandør for 2. Rytterbrigade, det Hverv at overbevise Marskal Mortier om Danmarks absolutte Neutralitet. Under denne Kommando paadrog han sig Ansvar for, at Major Flindt paa det blotte Rygte om, at de Franske var rykket over Grænsen, evakuerede Altona og derved foranledigede en kortvarig Panik. Vel skrev Kronprinsen derom til v. B.: »Det havde jeg ikke ventet af Dem«, men i Betragtning af at Instrukserne til v. B. var ret svage, og at en fransk Besættelse af Holsten faktisk var ventet, synes Kronprinsen ikke at have baaret Nag til v. B., der regnedes for en meget dygtig Rytterofficer; han blev Generalløjtnant 1810 og fik 1812 Kommandoen over en Kavaleridivision paa Sjælland. — Naturaliseret som dansk Adel 1776. — Hv. R. 1803. DM. 1813.

Medd. fra Krigsark., II, 1885. F. Engelbrecht: Gardehusarregimentets 150 Aars Jubilæum, 1912. Danmarks Adels Aarbog, XXXVI, 1919, S. 470.

Rockstroh (S. A. Sørensen).

Berggreen, Andreas Peter, 1801—80, Komponist, Sanginspektør, Udgiver. F. 2. Marts 1801 i Kbh. (Nic.), d. 8. Nov. 1880 sst. (Johs.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Kammager Carl Peter B. (1768—1835) og Johanne Dorothea Lyngø (1783—1840). Gift 7. Marts 1828 i Kbh. (Frue) med Dorothea Frederikke Wettergreen, f. 9. Dec. 1803 i Kbh. (Nic.), d. 4. Aug. 1889 paa Frbg., D. af Guldmedemester Gottfred W. (ca. 1773—1847) og Charlotte Frederikke Germansen (ca. 1778—1850).

B.s Morfader Distriktslæge Andreas Lyngø i Hillerød, i hvis Hus B. blev opdraget fra sit 10. Aar, yndede Musik og lod Børnene undervise deri; ogsaa B., der blev sat i Fr.borg lærde Skole, nød godt heraf og deltog ivrigt i det musikalske Liv (ugentlige musikalske Sammenkomster). Tidligt begyndte han at komponere (ældste trykte Romance fra 1817) og tabte samtidig hurtigt Lysten til Læsning; han blev ganske vist Student (Universitetet 1819) og tog Anden Eksamen (1820), hørte juridiske Forelæsninger, men helligede sig fra 1824 Tonekunsten. Der fulgte nu en Række økonomisk vanskelige Aar, hvor B. ernærede sig ved Musikinformationer. Efterhaanden opnaede han megen Anseelse i Kbh., dels som Sanglærer ved forskellige Skoler (bl. a. det betydelige Embede ved Metropolitanskolen, 1843), dels som Organist ved Trinitatis Kirke (fra 1838 til sin Død). Ogsaa hans Kompositioner gjorde Lykke; nogen egentlig Uddannelse paa dette Omraade fik

han aldrig, en Kendsgerning, der satte Spor i hans Stil; Weyse gennemsaar dog en Del Værker af ham og opmuntrede ham til Fortsættelse. Til Ungdomstidens Kompositioner hører (foruden adskillige Romancer) en Del Værker, der har Tilknytning til den akademiske Verden, med hvilken B. fastholdt Forbindelsen Livet igennem. I sin Regenstid virkede han for Korsang blandt Studenterne, ledede Regensens Sangkor, der hyppigt optraadte ved akademiske Højtider, og hvis Musik han dirigerede til 1869; af denne Virksomhed fremspringer Korsatser til Brug herfor (heriblandt »Kong Christian lægger ned sit Sværd«, senere »Hvad er imod Studentens Kaar« og »Hel sjælden rørtes Pen og Bog«) og Mandsange til Studenterforeningens Visebog, samt Kantater: Danske Studenters Velkomsthilsen (1823), Borchs Kollegiums Indvielse (1825), Kongens Fødselsfest (1826), der danner Indledningen til en lang Række af senere Kantater, skrevet i forskellige Anledninger, Prins Ferdinands og Prinsesse Carolines Formæling (1829), Frederik VI.s Død (1840), Gutenbergfesten (1840), Christian VIII.s Død (1848), Oehlenschlägers Død (1850), Frimurerkantater, Universitetshøjtideligheder. 1843 stiftede han Danmarks første folkelige Sangforening, Haandværkersangforeningen, der blev Mønstreret for en Mængde senere Sammenslutninger af samme Art; han ledede dette Kor endnu 1853. Ogsaa Sange for blandet Kor fængslede B., desuden skrev han nogen Kirkemusik, enkelte Duetter, en stor Mængde Romancer og Sange til tyske (Goethe og Uhland) og nordiske Tekster, saaledes bl. a. af Runeberg og Oehlenschläger, med hvem B. havde stiftet Bekendtskab 1821. Fra samme Tid stammer hans Forsøg som dramatisk Komponist (Oehlenschläger'ske Tekster): Operaen »Billedet og Busten« (Det kgl. Teater 1832), samt Scenemusik og Kormusik til »Tordenskjold« (1832), »Dronning Margrethe« (1833) og »Sokrates« (1835); Hovedværket blandt disse, »Billedet og Busten«, blev venligt modtaget, men opnaaede kun fire Opførelser.

Med Aarene havde B. udviklet sig til en fint kultiveret Musiker, hvis teoretiske og historiske Viden var omfattende og kom ham til Hjælp bl. a. i den Virksomhed som Kritiker, han udfoldede i den af ham udgivne »Musikalsk Tidende« (1836) og »Hejmdal« (1845), der skulde raade Bod »paa den herskende Vilkaarlighed i Dommene over musikalske Gjenstande«, og i hvilke B. med megen Grundighed (en Egenskab, der ogsaa udmærker hans forskellige Udgiverarbejder) og ofte i et skarpt Sprog gør op med det københavnske Musikliv. I lange Tider var B. en meget kendt Lærer; betydeligst blandt hans Elever var Heise, der som ung Student

søgte Vejledning hos B., og Gade (1833), paa hvem B. sikkert har haft overordentlig Indflydelse: den folkelige danske Tone, der er karakteristisk for Gades tidligere Arbejder, har B. fremmet. Allerede i sine ganske unge Dage havde B. interesseret sig for folkelig Sang; som Kirkemusiker kom hertil Interessen for Salmerne, og endelig førte Stillingen som Sanglærer — fra 1859 desuden den meget vigtige Stilling som Sanginspektør for hele Landet — en forøget Syslen med Skolesangens enkle Strukturer med sig. B. lededes derved efterhaanden bort fra de større musikalske Former. Foruden Romancerne udgav han en Række flerstemmige »Sange til Skolebrug« (14 Hæfter, 1834—76); for Kirken komponerede han et stort Antal Salmemelodier, af hvilke mange opnaaede stor Yndest i Menighederne; desuden var han Udgiver af »Melodier til Salmebog for Kirke- og Husandagt«, 1853, i hvilke mange af hans egne Melodier indgik, og som fremstod som Resultat af en halv Snes Aars utrætteligt Arbejde med denne højst vanskelige Sag; den suppleredes 1873 med »Melodier til Tillæg til Salmebog for Kirke- og Husandagt« (hvis senere Udgaver Barnekow overtog). Det største Værk, B. udgav, har dog Tilknytning til hans dybe og varme Føling med Folkesangen; foruden de »Fædrelandshistoriske Digte« (1840) publicerede han fra 1842 den for sin Tid imponerende Samling af »Folkesange og Melodier, fædrelandske og fremmede«, omfattende elleve Bind, indeholdende omtrent 2000 Sange (3. Udg. 1869); hertil kom et Hæfte »Danske Hus- og Selskabssange fra tidligere Tid« (1871). Dette enestaaende Værk, i Forbindelse med B.s trofaste Arbejde i Kirkens og Skolens Tjeneste, forskaffede ham mange Æresbevisninger; en Hyldestkoncert arrangeredes 1872, 1876 overrakte der B. en Adresse og en Pengegave, som han bestemte til et Legat (der bærer hans Navn), hvis Renter skulde tilfalde Musikere, der virker for Kirke- og Folkesangen. 1878 promoveredes han som Æresdoktor ved Universitetet. Fra B.s sidste Aar stammer en Udgave af hans samlede Kompositioner (1872—74), desuden Samlingen »Ældre Sangmusik af forskellige Komponister« (1875) og hans Biografi af Weyse (1876).

Den stærke Anerkendelse af B.s Livsarbejde kan virke desorienterende paa vor Tid, der paa saa mange Punkter har taget Afstand fra hans Værker og brudt nye Veje for de kompositoriske og udgivermæssige Omraader, B. beskæftigede sig med. Det maa imidlertid ikke glemmes, at B. selv var Banebryder, og at hans Indsatser kun kan vurderes paa fuldgyldig Maade ved at betragte den Baggrund, han fremstod paa. Til Forstaaelse af hans Indstilling paa Udgivelsernes Felt maa ganske vist ogsaa hans ikke særligt dybt-

gaaende kompositoriske Udvikling tages i Betragtning, fordi den spiller med ind i Salmekomposition og Harmonisering af Kirke- og Folkemelodier. B.s kunstneriske Udgangspunkt er Mozart, Reichardt og Schulz (de Komponister, han udgav i »Ældre Sangmusik« ved sit Livs Afslutning); forbilledlig har ogsaa paa en vis Maade den Zinck'ske Koralstil været. I »Billedet og Busten« er saaledes Eftervirkninger af Weyses Syngespiltone umiskendelig, noget oprindeligt Talent røber det ikke; hvor originale Vendinger har Overherredømmet, skæmmes disse ofte af en vis kunstnerisk Ubehjælpssomhed. Ved B.s Interesse for Folketonen har denne dertil tidligt vundet Indflydelse paa hans Stil, der røber Paa-virkninger fra Almuevise, (misforstaaet) Folkevise og Selskabssang, isprængt Reminiscenser fra den unge Romantiks svulstig folkelige Mandskorsats. B. har til Tider anslaaet en friskfyragtig, djærv Tone, der dukker op igennem hele hans Produktionstid, klæder hans Stil godt og i Virkeligheden præger nogle af hans bedste Kompositioner: foruden de ovennævnte akademiske Sange for Mandskor desuden Middelboes Vise af »Billedet og Busten«, alle fra hans tidligere Aar, samt »Høsten« fra 1844 og »Carl den Femtonde«, 1863. Langt det meste af hans Musik udviser imidlertid en følsom, til Tider sentimental Tone, der kom ind i hans Musik omkring 1834 (Melodierne til Goethes Digte), og som gentagne Gange gør sig stærkt gældende (Runeberg-Digtene); dette Indslag af Overfølsomhed i en Mængde af hans Romancer gemmer f. Eks. Nøglen til Forstaaelsen af den sentimentale Tone (der er fælles for en Række samtidige Musikere) i mange af hans Salmemelodier (»Lyksalig, lyksalig«, »Tænk, naar engang den Taage er forsvunden«, »Jeg lever — og véd, hvorlænge fuldtrøst« o. m. a.).

Stilistisk set stod B. — selv musikalsk usikker — midt i en meget vanskelig Periode, hvor mange forskellige Strømninger brødes; hertil kommer, at det 19. Aarhundredes Midte endnu kun var daarligt oplyst og lidet videnskabeligt skolet paa det musikhistoriske Omraade; Tiden kunde ikke være uheldigere for Udgivelse af Kirke- og Folkesang. Alligevel fik B.s Udgiverarbejde Betydning. Paa Kirkesangens Omraade havde Samtiden Fornemmelsen af, at B. modigt brød baade med Zincks rationalistiske Stivhed og Weyses romantiske Uro ved at omredigere en Række af Salmemelodierne fra disse to Mestres Koralbøger. Det mentes i øvrigt, at B. ved denne Nyredaktion af de gamle Melodier var kommet den endnu ældre Koralstil nærmere (hvilket i og for sig var en Fejltagelse). Til de mange nye Salmetekster skaffede B. desuden nye Melodier (hvorved hver Tekst fik sin selvstændige Melodi —

noget man ikke tidligere havde taget saa højtideligt); dels skrev B. selv disse nye Melodier (et stort Antal Søndags-, Højtids- og Begravelsessalmer), dels fremskaffede han Melodier fra samtidige danske, ansete Komponister. Samtiden ansaa disse nye Salmekompositioner for medvirkende til at bringe »et nyt og friskere Liv« (Ingemann) ind i Kirkesangen, uden at man derfor var faldet til verdslig Romancestil (hvilket dog langt fra holdt Stik). B.s Koralbog fik — med alle sine Misforstaaelser — den ene, overmaade store Betydning, at den frigjorde den danske Koral fra Rationalismens Tryk og derved forberedte den Reform af Salmesangen, som vor Tid er optaget af. Endskønt den vakte betydelig Modstand hos Kirkesangere og Organister og udsattes for heftige Angreb (saaledes især fra grundtvigiansk Side, jfr. bl. a. den bitre Polemik mellem Henrik Rung og B.), indførtes den dog forholdsvis hurtigt de fleste Steder i Landet.

Ogsaa paa Skolesangens Omraade fik B. stor Betydning; foruden ved den nidkære Forvaltning af Embedet som Sanginspektør med den stadige personlige Indgriben i Sangundervisningen Landet over gjorde denne Betydning sig gældende ved Udgivelsen af Sangene til Skolebrug, hvorved der fremskaffedes et haardt tiltrængt Repertoire til de unges Undervisning i Musik. Ejendommeligt er dog Folkesang-Udgavens Stilling. Samlingen er opstaaet paa den Maade, at B. (hvis Sans for folkelig Sang allerede vakte 1817) selv ivrigt noterede sig, hvad han traf paa af Folkevisestof, men ved Indsamlingen fik Hjælp fra adskillige interesserede Mennesker, der indsendte Melodistof baade til ham og Svend Grundtvig. Selv havde B. i den lange Tid, han beskæftigede sig med denne Sag, i en vis Maade faaet sin Kritik skærpet; tidligt var ogsaa hans Interesse for musikhistoriske Forhold levende (hans historiske Indledninger til forskellige af hans Udgivelser bekræfter dette), og han har utvivlsomt haft en ikke ringe Indsigt i Folkevisens Historie. Alligevel er for musikhistorisk Studium Manglerne ved denne Udgave større end Fordelene, selv om Værket blot i Kraft af sin Eksistens maa siges at være enestaaende for sin Tid og medvirkende til, at Sansen for dette Emne skærpedes. Udvalget er meget heterogent: Folkeviser fra Middelalderen staar Side om Side med Almueviser og med Selskabssange fra nyere Tid, hvad der intet kan indvendes imod, men Melodier med gammelt Præg er i mange Tilfælde rettede for at kunne passe ind i det moderne Dur- og Molsystem, medens mange af dem oprindeligt hører hjemme i Middelalderens og Renæssancens Kirketoneartsystem, og Harmoniseringen af Melodierne er sket ud fra B.s egen usikre

Indstilling over for dette Problem. Det er først blevet en senere Tid forbeholdt at gøre Forsøg paa at bringe de ældste Lag af Folkemelodioverleveringen (saavel som Kirkemelodierne) tilbage til deres oprindelige Skikkelse (Laub). Medens denne Samling af Folkemelodier saaledes for de ældre Melodiers Vedkommende videnskabeligt set kun fik ringe Betydning, kan dens æstetiske og stilistiske Indflydelse paa B.s egen Tid paa den anden Side næppe sættes højt nok. En stor »Efterkomposition« opstod, hos B. selv saavel som hos en anelig Række andre danske Komponister; man kan trygt paastaa, at næppe een Komponist fra dengang undgik dens Fortryllelse, og at den danske højromantiske Tonkunst skylder B.s Folkevisesamling selve Kernen i sit Væsen. Tragisk er det blot, at en Periode, hvis Musikere var saa stærkt historisk-folkeligt betonedede i Føle- og Tænkemaade, ikke havde en fyldigere og historisk værdifuldere Kilde at øse af. Tiden selv følte imidlertid ingen Mangler ved dette pompøse Værk; ogsaa fra udenlandsk Side rostes det i høje Toner (Chrysander).

B. har næppe selv, trods megen Virak, følt, hvilken Betydning hans Kirke- og Folkesangssamlinger efterhaanden fik for Samtiden; han klager ofte over manglende Anerkendelse; selv har han til det sidste troet paa sin nationale Mission: at aabne de unges Sind, at skaffe Folket den musikalske Oplevelse, at faa Kirkens Sang levendegjort. Naar den formodede Uvillie hos Omverdenen stemmede op i hans Sind, blev den ellers lunerige B. tungsindig (hvilket fornemmes i en Del af hans Værker) eller irritabel, og han dreves ud i polemiske Sammenstød, der skaffede ham mange reale Fjender, som den i Virkeligheden beskedne og noget naive Mand næppe fortjente. Flere af disse Sammenstød gjaldt Meningsudvekslinger om ældre og nyere Musik; B. stod til det sidste stejlt paa Weyses Grund og var hans tro Forsvarer; en Foretelse som Wagner tog han stærkt Afstand fra. I nogen Grad skyldes maaske hans Musiks Tørhed netop Mangelen paa Evne til at kaste sig ind i de Strømninger, hans eget Slægtled sugedes ud mod; hans Akkompagnementer f. Eks. synes at vidne herom; han er angst for at »knuse« Sangen med den nye Tids Kolorit, bange for, som han selv siger, at det skal blive til »Worte ohne Lieder«.

En Del Breve i Det kgl. Bibliotek. — Tit. Professor 1858. — R. 1854. DM. 1872. — Maleri af Carl Bloch 1854 (testamenteret til Fr.borg). Gipsbuste af Th. Stein paa Fr.borg 1872. Litografi af Em. Bærentzen. Træsnit 1868 og af G. Pauli 1878.

Selvbiografi i Metropolitanskolens Program, 1844. Ill. Tid. 7. Juli 1878 og 3. Marts 1901. Ch. Kjerulf i Nord. Musik-Tid., 1880. Tidsskr. for Kirke-

Skole- og Folkesang, 1881. G. P. Brammer: Ungdomsliv, 1884. C. Skou: A. P. Berggreen, 1895. Th. Laub: Musik og Kirke, 1920. H. Grüner-Nielsen i Aarboeg for Musik, 1923. Breve til og fra B. S. Ingemann, 1879, Nr. 237.

Erik Abrahamsen.

Berggreen, Valdemar Frederik Andreas, 1833—1913, Landinspektør, Kartograf. F. 18. Marts 1833 i Kbh. (Garn.), d. 21. Dec. 1913 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Komponisten A. P. B. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 14. Juni 1861 i Kbh. (Trin.) med Augusta Vilhelmine Theodore Borgen, f. 25. Dec. 1838 paa Christiansø, d. 13. Dec. 1864 paa Frbg., D. af Sognepræst, sidst i Svaneke David B. (1801—45) og Kirstine Caroline Vilhelmine Hammond (1803—64). 2° 2. Juni 1868 i Nakskov med Laura Vilhelmine Augusta Petersen, f. 1. Juni 1845 i Nykøbing S., d. 19. Febr. 1919 i Vordingborg, D. af Sognepræst, senere i Nakskov, Provst Christian Severin P. (1804—82) og Anna Sophie Snitker (1806—66).

1851 tog B. polyteknisk Eksaminandeksamen og Landmaalereksamen og studerede derefter ved Polyteknisk Lærestanstalt, indtil han 1855 blev ansat i Matrikulskontoret, hvor han 1856 udnævntes til Revisor, en Stilling han beklædte til 1898. 1857 tog han Landinspektøreksamen, og ved Siden af sin Stilling i Matrikulskontoret praktiserede han som Landinspektør paa Frbg. og i Kbh.s nærmeste Omegn. Han interesserede sig særligt for kartografiske Arbejder, og i Matrikulskontoret beskæftigede han sig i lang Tid med Minoring af Matrikulskortene i 1:800 over Købstæderne, endvidere udarbejdede han Kortene til Traps »Statistisk-topogr. Beskrivelse af Danmark«, og i Aarene 1886—88 udarbejdede han de saakaldte Karréplaner over Kbh. inden for Voldene, et Værk, der omfatter 112 Planer. Gaderne blev maalt i 1:500 (enkelte i 1:800), og de inden for Gadekarréerne værende Skel og Bygninger indtegnedes efter Stadskonduktørens Kort. — En stor Interesse viede B. Diakonissestiftelsen, hvor han i mange Aar var Medlem af Hovedbestyrelsen, og sammen med sin 2. Hustru grundlagde han den første Menighedspleje, Diakonissestiftelsens Menighedshjælp og Plejeforening for Frbg., hvis Formand han var. Inden for Frimurerordenen indtog han en høj Stilling. — Virkelig Justitsraad 1893. — R. 1892.

Ill. Tid. 22. Marts 1908. Tidsskr. f. Opmaalings- og Matrikulsvæsen, VII, 1916, S. 51 f. 37te Beretning fra Diakonissestiftelsens Menighedspleje og Plejeforening for Frbg., 1914, S. 3 ff. Landinspektørforeningen gennem 50 Aar, 1925, S. 117.

A. Schneider (P. P. Freuchen).

Bergh, Louis Jacob Andreas Cantor, 1834—1910, Overlærer. F. 12. Sept. 1834 i Kbh. (Frue), d. 7. Nov. 1910 sst., begr. sst. (Vestre). Forældre: cand. phil., Fuldmægtig ved Begravelseskontoret Peter Johan Georg B. (1801—78) og Sara Hedeberg (1805—62). Gift 7. Maj 1864 i Karlebo med Charlotte Louise Cæcilie Löchte, f. 13. Juli 1835 i Kollerup, V. Han Herred, d. 3. Marts 1918 paa Fr.borg Slot, D. af Sognepræst, senere i Ingstrup Johan Jacob Kjeld L. (1786—1857) og Andrea Juliane Octavia Bentzon (1797—1880).

B. blev dimitteret fra Ranum Seminarium 1852, Huslærer i Børghlum s. A., Andenlærer ved Nørre Sundby Skole Juli 1855, Andenlærer ved Friskolen i Hjørring Nov. s. A. Med Understøttelse af Kultusministeriet gennemgik han et videnskabeligt og sprogligt Kursus ved Universitetet 1860—63. Han blev Institutbestyrer i Hørsholm 1863, Førstelærer ved Thorshavns Realskole 27. April 1867, fik Bevilling som Translatør og Tolk i Engelsk 1871, blev lønnet Observator ved den i Thorshavn oprettede meteorologiske Station 1872, var Redaktør af »Dimmalætting« 1882—85. 12. Febr. 1886 udnævntes han til Førstelærer og Inspektør ved Borgerskolen i Nykøbing M., men blev efter Ansøgning 6. Maj s. A. fritaget for Kaldet. 1. Sept. 1903 tog han sin Afsked som Førstelærer. Han var storbritannisk Vicekonsul 1893—1905. — B. udgav 1883 »Strømtabel for de færøske Fjorde«, væsentlig udarbejdet paa Grundlag af Peter Samuelsen Lamhauge: »En paalidelig Efterretning om Strømmene etc. paa Færøerne« (1767). Desuden har han i »De danske Atlanterhavsøer«, Afsnit II, 1905, S. 229—310, givet en indgaaende, velskrevet og meget paalidelig Skildring af Befolkning, Samfærdselsmidler og Næringsveje paa Færøerne. — R. 1889. DM. 1903.

Anton Degn.

Bergh, Rudolph Sophus, 1859—1924, Zoolog, Komponist. F. 22. Sept. 1859 i Kbh. (Garn.), d. 8. Dec. 1924 i Davos i Schweiz, Urne paa Gentoftte Kgd. Forældre: Professor Rudolph B. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 28. Dec. 1883 i Kbh. (Holmens) med Emma Rosalie Brandes, f. 14. April 1843 i Kbh. (Mos.), d. 3. Juli 1891 i Graz, D. af Pennefabrikant Jacob B. (1799—1845) og Rebekka Bendix (1807—61). 2° senest 1895 med Elisabeth Henriette Johanna Gyssling, f. 27. Sept. 1855 i Aschaffenburg, d. 26. April 1897 i Kbh., D. af Jernbaneingeniør, senere Regeringsdirektør Franz G. (1823—94) og Hedwig Helene Marie Cramer. 3° 20. Dec. 1898 i Kbh. (b. v.) med Asta Heymann, f. 6. Juli 1872 i Kbh. (Mos.), D. af Grosserer Philip W. H. (s. d.) og Hustru.

Ægteskabet opløst; hun gift 2° 1911 med Museumsdirektør Mario Krohn (s. d.). 4° med Koncertsangerinde Emilie Henriette Franzisca (Fränzi) Tiecke, f. 16. Nov. 1877 i Berlin, D. af Købmand Wilhelm August Rudolph T. og Luise Elise Emma Gehrke.

B., i hvis velhavende og velordnede Barndomshjem Interessen for Videnskab og Kunst, navnlig Musik, altid havde været fremtrædende, blev Student 1876 fra Metropolitanskolen og kunde derefter, økonomisk uafhængig som han var, dyrke sin Yndlingsinteresse Zoologien; 1882 tog han Magisterkonferens og studerede derefter de følgende Aar dels i Würzburg hos Professor C. Semper, dels paa den zoologiske Station i Villefranche sur mer. Det første Sted udførte han bl. a. den Undersøgelse over Hesteglens Udvikling, som, efter hans Hjemkomst, 1885 skaffede ham Doktorgraden. I nogle Aar virkede han dernæst som Privatdocent ved Universitetet, hvorpaa han 1890 ansattes som midlertidig Docent i Histologi og Embryologi, i hvilken Stilling han virkede til 1903. Inden for dette Aaremaal falder utvivlsomt hans lykkeligste Aar; han gik da med Liv og Lyst op i sin Gerning, skrev sine to Universitetslærebøger og udgav et betydeligt Antal videnskabelige Arbejder. Hen imod Aarhundredskiftet indtræder imidlertid et mærkeligt Omslag, idet det fra Moderens Slægt arvede musikalske Anlæg stadig gjorde sig stærkere gældende; Følgen heraf blev en Sindets Splittelse og Uro, som, yderligere forstærket ved Sorger i det private Liv, til Tider gjorde ham ganske uarbejdsdygtig. Forgæves søgte han at falde til Ro, navnlig ved længere Ophold i Napoli paa den zoologiske Station, hvis Forstander, Professor A. Dohrn, var hans gode Ven; det blev ham kun mere og mere klart, at han maatte træffe et afgørende Valg, og 1903 opgav han da, til sin Faders store Misfornøjelse, fuldstændig Videnskaben for fremtidig udelukkende at hellige sig Musikken. Samtidig tog han Ophold i Tyskland, først i Berlin og senere i Nærheden af Bonn; efter Krigen vendte han dog hjem og havde den Glæde ikke blot at opnaa en Lærerstilling ved Musikonservatoriet, men ogsaa, 1922, at blive optaget i dettes Direktion. Hans Virken her blev dog kun kortvarig; en tuberkuløs Lidelse berøvede ham først den ene Fod og tog derefter Sæde i den ene Arm, og under et Kurophold i Schweiz døde han af Lungebetændelse. — Som Universitetslærer høstede B. megen Anerkendelse; han var en begejstret Talsmand for det nye, for Mikroskopien, for Udviklingslæren og for Laboratoriearbejdet, og hans Lærebøger »Forelæsninger over den almindelige Udviklingshistorie« (1887) og »Forelæsninger over

den dyriske Celle» (1892), der begge ogsaa foreligger paa Tysk, er velskrevne og vidner om hans sunde, kritiske Sans. De rent videnskabelige Arbejder er gennemgaaende af mindre Omfang, men fængsler altid ved et vist originalt Præg; betydeligst blandt dem er Disputatsen »Metamorphosen hos Aulastoma gulo« (1885) samt Undersøgelsen over Hundeiglens Udvikling; endvidere forskellige Arbejder over Ormenes og Krebsdyrenes Udvikling, over Blodkarrenes Bygning hos de hvirvelløse Dyr samt over de dengang til Protozoerne henregnede Cilioflagellater eller Peridineer. — Inden for Musikken var B. Elev i Teori af Orla Rosenhoff og i Instrumentation af Eyken i Berlin. Han var stærkt paavirket af Brahms, han har skrevet en Mængde Sange, forskellig Kammermusik og et Par større Korværker; det er næsten altsammen af meget alvorlig Karakter og vidner samtidig om hans høje musikalske Kultur, der gjorde ham til en fortræffelig Lærer paa Konservatoriet og ogsaa har sat sig et Minde i hans Værker: »Musikken i det nittende Aarhundrede« (1919) og »Musikens Historie indtil Beethoven« (udg. efter hans Død 1926). I en lang Række Artikler, mest i »Tilskueren«, ofte af skarp polemisk Karakter, udtalte han sig fordømmende om forskellige nyere Komponister og om moderne Musikforhold i det hele taget. — Medlem af Videnskabernes Selskab 1898. — Maleri af Viggo Johansen (1903). Tegning af P. S. Krøyer.

Universitetsprogr. Nov. 1885, S. 178 f. Mit Hjem, 1913, S. 20 ff. Johs. Jørgensen: Den røde Stjerne, 1916, S. 142—46. J. E. V. Boas i Vidensk. Selskabs Oversigt 1925, S. 77—85. R. H. Stamm i Vid. Medd. fra Dansk naturh. Foren., LXXX, 1925.

R. H. Stamm.

Bergh, Ludvig Sophus Rudolph, 1824—1909, Læge og Zoolog. F. 15. Okt. 1824 i Kbh. (Garn.), d. 20. Juni 1909 sst., Urne paa Gentofte Kgd. Forældre: Kar. Bataillonskirurg, senere Overlæge i Hæren Ludvig Anton Berg (1793—1853) og Anna Sophie Kirstine Pedersen (1798—1861). Gift 16. Okt. 1858 i Dalby paa Fyn med Ane Elisabeth Frederikke Bloch, f. Simonsen (gift 1° 1855 med Læge Christian Frederik Bloch, 1809—57), f. 8. Dec. 1834 i Kbh. (Slotsk.), d. 20. April 1919 sst., D. af Kapelmusikus Hans Sophus S. (1810—57) og Catharina Elisabeth Ryssländer (se Simonsen, C. E.).

B. blev Student 1842 fra v. Westens Institut. Som ældste Søn i en børnerig Militærlægefamilie maatte han for en stor Del selv bekoste sin medicinske Uddannelse, og han underviste næsten hele Studietiden i Zoologi; i det hele taget valgte han fra først af Medicinen

mere som Brødstudium end af Lyst. Han tog Lægeeksamen 1849 og begyndte straks at praktisere i Kbh. Videre Uddannelse modtog han næsten udelukkende paa Almindelig Hospital, hvor han var Kandidat 1850—52, Reservekirurg 1853—55 og Reservelæge ved Afdelingen for Syfilis og Hudsygdomme 1859—61. Under Epidemien 1853 var han Koleralæge; Faderen døde af Koleraen. For Doktorgraden disputerede han 1860 med Afhandlingen »Bidrag til Kundskab om Gonorrhoe hos Mandfolk«. 1863 blev han Overlæge M. Hassings Efterfølger paa Almindelig Hospital, og Afdelingen blev fra nu af næsten udelukkende belagt med prostituerede og Fattiglemmer, idet samtidigt Kbh.s Kommunehospital aabnedes med Engelsted som Overlæge paa Afdelingen for Hud- og Kønssygdomme. 1859—65 var B. Medredaktør af »Hospitalstidende«, og i dette Tidsskrift publicerede han ogsaa senere næsten alle sine medicinske Afhandlinger. Med sin Hospitalsgerning og Virksomhed som Specialist forenede han hele Livet almindelig Lægepraksis, og han var en søgt Huslæge, saaledes at hans Syn paa Lægegerning blev meget alsidigt underbygget. Da hans Indkomster efterhaanden blev gode, foretog han talrige Udenlandsrejser, hvor han særligt studerede Prostitutionsspørgsmaalet, og da Vestre Hospital aabnedes Dec. 1885, var det bygget paa hans Initiativ og efter hans Plan, og det regnedes for førende Prostitutionshospital i Europa med Hensyn til saavel Indretning som human Sygebehandling. Dec. 1903 tog han sin Afsked fra Hospitalet, hvis Navn efter Borgerrepræsentationens Beslutning af 2. Maj 1910 ændredes til Rudolph B.s Hospital. Til dette Hospital testamenterede han ogsaa sit store Bibliotek. Af hans medicinske videnskabelige Produktion kan foruden de udførlige og omhyggelige Aarsberetninger fra de af ham ledede Hospitalsafdelinger, efter 1870 offentliggjorte i »Hospitalstidende«, før den Tid utrykte, nævnes flere Afhandlinger om Fnat, om Tatoveringer hos offentlige Fruentimmer, og om de kvindelige Kønnsorganers topografiske og deskriptive Anatomi, der først afsluttedes 1908 med en Afhandling om Naboregionerne, alle illustrerede af Forfatteren. B. var baade litterært, filosofisk, historisk og politisk interesseret; han var altid frisindet indstillet, om end konservativ af Vaner og Livsførelse, usnobbet af Væsen, noget paradoksal og ironisk i sin Udtryksmaade, undertiden sarkastisk og persiferende, men godlidende for sine Patienter, ogsaa Hospitalspatienterne, hvoraf mange jo var Stakler, og interesseret i sine Elevers Uddannelse. Hans Livsførelse var præget af Orden og Præcision. Hans Hjem var Samlingssted for saavel medicinske som litterære og musikalske Kredse og spillede

en Rolle som radikal Salon i 70'erne og 80'erne. B. var Medredaktør af »Archiv für Dermatologie und Syphilis« fra 1869 og Medlem af talrige udenlandske Selskaber. — Tit. Professor 1881. — R. 1888. DM. 1903. — Bronzebuste af P. S. Krøyer rejst i Gaarden til Rudolph B.s Hospital 1910. Maleri og Kultegning af samme. Litografi efter Fotografi 1868.

J. Bidstrup: *Stamt. over Familien Koefoed*, 1886. C. C. A. Gosch: *Danmarks zool. Litt.*, II—III, 1875—78. G. Brandes: *Saml. Skrifter*, XV, 1905, S. 172—75. Samme i *Politiken* 21. Juni 1909. Rudolph S. Bergh: *Nogle Erindringer om min Fader i Tilskueren*, 1911, I, S. 113—24. Samme i *Mit Hjem*, 1913, S. 20 ff. C. Rasch i *Hospitalstid.*, 5. Rk., II, 1909, med medicinsk Bibliografi. O. Jersild i *Tilskueren* 1925, I, S. 43—51. A. Vayssièrre i *Journal de Conchyliologie*, LVIII, 1910, S. 110—17.

Axel Hansen.

B.s Interesse for *Zoologien*, navnlig *Malakologien*, bragte ham tidlig i Berøring med H. H. Beck; hans medfødte anatomiske Interesse, der sikkert yderligere ansporedes af hans Lærer i Anatomi, Professor I. P. Ibsen, førte dog snart hans Studier i ganske speciel Retning. Hans Undersøgelsesfelt blev *Gastropoderne* og inden for disse navnlig de nøgne, gællebærende *Snegle*, der dengang, ikke mindst paa Grund af *Vanskelighederne* ved Undersøgelsen, var meget mangelfuldt kendte, særlig i anatomisk Henseende. I *Aarenes Løb* publicerede han paa dette Omraade en lang Række smukt illustrerede og med uhyre Nøjagtighed i Enkelthederne udarbejdede *Afhandlinger*, saaledes »Bidrag til en Monographi af *Marseniaderne*« (1853), »Bidrag til en Monographi af *Pleurophylidierne*« (1866), »Bidrag til en Monographi af *Phyllidierne*« (1869) samt endelig hans *Hovedværk* »*Malacologische Untersuchungen*« (1870—1908), der behandler det af den tyske Zoolog C. Sempers paa en Rejse til *Philippinerne* indsamlede rige Materiale. *Kundskaben* om disse *Dyrs Anatomi* og *Systematik* blev herved væsentlig forøget, og samtidig erhvervede han sig i den videnskabelige Verden Navn som en første Rangs Forsker inden for sit Omraade; dette førte igen til, at han stadig til Bearbejdelse modtog *Indsamlinger* fra de store videnskabelige *Togter*. *Omfangsrige Bidrag* fra hans Side findes saaledes i *Beretningerne* fra den engelske »*Challenger*«-*Ekspedition*, fra den danske »*Ingolf*«-*Ekspedition* samt fra en Række andre, saavel indenlandske som udenlandske *Ekspeditioner*. Af andre, ikke malakologiske *Arbejder*, skal her kun nævnes det lille, men betydningsfulde »*Bidrag til Kundskab om Menneskets Fnatmidde*« (1860).

R. H. Stamm.

Bergmann, Johanne Sophie, se Knudsen.

Bergmann, Lorenz Andreas Christian, f. 1875, Missions- og Kirkehistoriker. F. 4. Juli 1875 i Kbh. (Trin.). Forældre: Adjunkt, siden Rektor ved Metropolitanskolen Lorentz Andreas B. (1836—85) og Jenny Hoffmann Bøggild (1845—1914). Gift 1° 8. Juli 1902 i Kbh. (Helligg.) med Johanne Jacobsen, f. 13. Juni 1876 i Kbh. (Holmens), d. 19. Juni 1926 sst., D. af Kaptajn, senere kar. Kommandør Nicolai J. (1834—1904) og Laura Jacobsen (1838—1901). 2° 15. Okt. 1927 i Gentofte med Christiane Johanne Erritzøe, f. 19. Dec. 1900 i Kbh. (Johs.), D. af Speditør Thorvald Ferdinand E. (f. 1872) og Augusta Petrea Bøgsted (f. 1872).

B. blev Student fra Metropolitanskolen 1892, cand. theol. 1899, var Assistent ved Teologisk Laboratorium 1903—16, blev 1918 Lektor og 1923 Docent i Missionshistorie ved Universitetet. Fra 1902 har han tillige virket som Lærer ved N. Zahles Seminarium og fra 1914 ved Statens Lærerhøjskole. Tidligt valgte B. Missionshistorie som sit Speciale, og allerede 1901 udgav han et Programskrift »Missionens Betydning for Kirken og Teologien«, hvori han bl. a. slog til Lyd for Oprettelsen af en særlig akademisk Lærestol i dette Fag. Den store Helhedsfremstilling af Missionens Historie, som han har planlagt, har han endnu ikke faaet fuldført, men Afhandlinger og Anmeldelser (særlig i »Nordisk Missionstidsskrift«) vidner om hans Studier paa dette Omraade. Sine principielle Synspunkter for Fagets Stilling og Behandling har han lagt frem i sin Tiltrædelsesforelæsning »Missionsvidenskaben paa Universitetet« (1918). Som Kirkehistoriker har B. gjort sig bekendt ved sin meget benyttede Lærebog »Kirkehistorie«, I—II (1. Udg. 1908—10, 4. Udg. 1930), der foruden at vidne om betydelig Belæsthed og alsidig Orientering besidder usædvanlige pædagogiske Fortrin. — Efter Haandskrifter har B. 1912—14 udgivet P. Madsens efterladte Dogmatik »Den kristelige Tros-lære«, og han er ogsaa selv optraadt som systematisk Forfatter med Bogen »Den kristelige Lære« (1917, 3. Udg. 1932), der bærer et liberalt Tilsnit. B.s teologiske Ideal er efter hans eget Sigende H. N. Clausens Ord: »Foreningen af den inderlige Kristustro med den frygtløse Kritik over for det kirkelig nedarvede og fastslaaede«. Som Forfatter og Docent er B. den typiske Akademiker: med en stringent Tankegang forbinder han Evne til klar Fremstilling og Nøjagtighed i Enkeltheder, og, skønt en skarp Polemiker, udmærker han sig ved stor Ridderlighed over for Modstandere.

Aarvog for Kbh.s Univ. 1915—20, IV, 1925, S. 113 ff.; 1920—23, III, 1927, S. 97—100.

Bjørn Kornerup.

Bergnehr, Wilhelmine Leocadie Theresia, se Gerlach.

Bergstedt, Harald Alfred, f. 1877, Forfatter. F. 10. Aug. 1877 i Køge. Forældre: Kordegn Hans Joachim Petersen (1826—89) og Maria Dorothea B. (1837—1908). Navneforandring 9. Maj 1908. Gift 1° 12. Aug. 1909 i Skagen med Christiane Iversen, f. 21. Maj 1876 sst., d. 18. Marts 1919 i Sæby, D. af Fisker Andreas I. (1851—1930) og Caroline Thomine Jensen Bagh (f. 1851). 2° 7. Nov. 1919 i Sæby (b. v.) med Helga Hansen, f. 7. Nov. 1900 i Vesterø Havn, Læsø, D. af Murer Henrik H. (f. 1876) og Ingeborg Jensen (f. 1864).

B. blev Student 1896 fra Roskilde, tog Filosofikum 1897 og begyndte paa forskellige Studier uden at tage Embedseksamen, drev Journalistik og blev Lærer i Skanderborg, 1907—14 i Skagen. Han gik derefter helt over til Journalistik og Forfattervirksomhed, var 1915—19 Leder af »Vendsyssel Venstreblad«s Lokalkontor i Sæby og bor fra 1927 i Kbh. som fast Medarbejder ved »Social-Demokraten«. B. har udgivet fire Samlinger »Sange fra Provinsen« (1913, 1915, 1920, 1921) og det fortællende Digt »Hans og Else« (1916). Af hans senere Digte kan nævnes: »Bredere Vinger« (1919), »Sang for alle Vinde« (1927), »Sange fra Babel« (1929) samt det fortællende Digt »To Roser« (1924). Af hans Prosaarbejder er det betydeligste den fantastiske Roman »Alexandersen« (1918); Fortællingerne »Jørgensfesten« (1919), »Galskabens Land« (1925 sammen med Larsen Ledet) og »Berlinerrejsen« (1928) blev, om end ikke litterære Successer, saa dog ivrigt benyttede Diskussionsemner. Af Teaterstykker har B. faaet opført »Fanden i Gammelby« (Aarhus Teater 1917), »Peter Gormsens store Dag« (Aalborg Teater 1917), »Ungdomskilden« (Folketeatret 1922) og »Den blaa Vase« (Det kgl. Teater 1926). Desuden har han udgivet flere Samlinger Komedier, alle beregnet for Dilettantscener. De mest kendte af disse (der næsten alle er Treaktere) er »Den røde Smed« (1929), »Pastor Binnemans Fataliteter« (1929), »Svaneungen« (1930), »Den skrækelige Familie« (1931, sammen med Mikkell Christensen), »Trone og Alter« (1931) og »Lige til Landevejen« (1933, sammen med Oscar Hansen). Paa Friluftscener opførtes »Ebbe Skammelsen«, paa Arbejdernes Teater »Frøken Hulda« (1933). B. har endvidere skrevet en Række Børneviser (»Børnesange«, 1932). De sidste Aar har han i »Social-Demokraten« skrevet en ugentlig »Søndagens Tekst«, hvori han i folkelig Form betragter Tidens aandelige Fænomener.

Siden B. forlod Sæby og tog fast Ophold i Kbh., har han saa at sige helt helliget sig Folkeopdragelse. Han er som Degnesøn

opvokset i den gamle, af Kirken helt igennem prægede Almueskole. Som ung teologisk Student indfangedes han af den nye »brandesia-nistiske« Fritænkning, og det meste af hans Forfatterskab drejer sig væsentligst om dette Problem: den kirkelige Folkekulturs Om-dannelse til en fritænkerisk Folkekultur. I »Hans og Else«, et af B.s betydeligste Arbejder og for visse Partiers Vedkommende højt fremragende, skildres den missionske Folkevækkelse derved, at et Barn under missionsk Pres drives ud i Trods, Kynisme og Mate-rialisme. I »Alexandersen« fremstilles det samlede Livspanorama, set fra neden, set af »Menigmand«, ikke den gamle, gudelige Menigmand, men den desillusionerede, selvtænkende, nøgternt ræsonnerende Menigmand, og i dette Værk lærer man Arten af den B.ske Tankegangs Fred og Ligevægt at kende: Glæden ved at slippe sin snævre Egoisme, ved at lade sig opsuge af og blive borte i Menneskehavet. I »Jørgensfesten« hudflettes Overklassens Udnyttelse af Menigmands Godtroenhed og ikke mindre de gam-meldags Almuefolks Fryd ved at have barokt udmajede Stormænd at tro paa. I »Under Klokketaarnet« (en Samling »Betragtninger«) søger B. at naa til en forsonlig Opfattelse af Kirkens Plads i Histo-rien; saa fordomsfrit det har været ham muligt, studerer han en lokal Missionsvækkelse, dens Forudsætninger og dens Betydning paa dens Hjemegn. I Versdramaet »Dommedags Natten« (1931) har B. fremstillet Gudfadertroen og Dommedagstroen som Kærnen i al Folketro og har vist, at naar Tilliden til Forsynsstyrelsen strander, glider den nødvendig over i Troen paa en social Domme-dag. »Galskabens Land« giver drastiske Billeder af Rusens Verden og indeholder Essensen af B.s Afholdsagitation. Ogsaa »Berliner-rejsen« er et Tendensskrift; den skildrer, hvordan en jævn dansk Familie opnaar Svangerskabsafbrydelse paa en Klinik i Berlin, og vil vise, hvordan det moderne Gennemsnitsmenneske under Arbejdsløshedens og Samfundstrængslens Tryk saa helt har opgivet Troen paa et Forsyns Hjælp, at det endog har taget Bestemmelsen om Livsforplantningen i sin egen Haand.

Det vilde være urimeligt at bedømme de forskellige Dele af B.s Produktion ud fra samme Synspunkter. En Række Digte i de fire Samlinger »Sange fra Provinsen«, navnlig i den første, er ren, udsøgt Lyrik, Synet og Sproget er friskt, oprindeligt, og Følelsen kan finde de fineste, varsomste, helt usanselige Udtryk; i andre Digte opnaar han med de enkleste Midler en kraftig og stundom storladet Skønhedsvirkning. Ved Siden af disse rene og enkle Digte staar satiriske og humoristiske Vers af en egen poetisk Stemning og med tydeligt tegnede Provinsprofiler. Men

efterhaanden som B.s Trang til at indvirke direkte og voldsomt paa de folkelige Masser voksede, er Antallet af de Digte stadig blevet større, hvor han, sikkert med fuld Vidende og Villie, søger det krasse, det zünftige eller endog det platte. »Bredere Vinger« er et Forsøg paa folkelig Udformning af en ny Tids Fritænkning, og i »Sange fra Babel« er Forsøget paa at ræsonnere folkeligt endnu mere rigoristisk gennemført. Det frugtbare i B.s folkelige Indstilling er Bevidstheden om, at alt det, der socialt og intellektuelt sætter Skel mellem Mennesker, er noget meget svagt, noget ganske betydningsløst, naar man erindrer selve Menneskets ynkeligt lille Plads i Universet, vor fælles Afmagt over for alle Tilværelsens haarde Tilskikkelser, Sygdom og Død, vor fælles Armod, naar vi vil prøve at gøre os en Forestilling om det Mysterium, hvori vi er dykket: Livets Oprindelse, Livets Maal, Tilværelsens Mening. Dette har han i »Sange fra Babel« udtrykt i Digte, der er baade krasse og ømme og genkalder Mindet om det mest originale i hans »Sange fra Provinsen«. Psykologisk set er B.s interessanteste Arbejde det fortællende Digt »To Roser«; adskillige Partier er ren Prosa sat paa Vers, men som Helhed løfter Digtet sig til en særegen Poesi, der giver gribende, ja nagende Udtryk for Sygdom, Sorg, Død, legemlig og aandelig Nød, Selvgranskning og Samvitighedskvaler. Det rummer en rig almenmenneskelig Erfaring og en ubønhørlig Selvkritik.

Chr. Rimestad.

B. virkede, medens han boede i Sæby, ivrigt som *Afholdsagitor*, berejste hele Landet som Foredragsholder og paadrog sig et Sagsanlæg som Følge af sin Kritik af Politiets Stilling til Beværterlovens Overholdelse. Han skrev i samme Periode en halv Snes smaa Afholdskomedier til Brug for Dilettanter. En enkelt af disse, »Aabys Rose«, blev udgivet af Danmarks Afholdsforening og fandt ret stor Udbredelse, bl. a. fordi den beskæftigede sig med et dengang aktuelt Spørgsmaal, Kommuneafstemningerne. Efter at han havde bosat sig i Kbh., har han yderligere skrevet en halv Snes Afholdsskuespil og har dannet et Afholdssangkor, Sabroes Minde, der foruden at assistere ved Underholdninger, navnlig i socialdemokratiske Foreninger, ogsaa har virket som Dilettantrup og opført B.s Smaastykker under Forfatterens Ledelse. Af B.s Sange er flere optaget i de forskellige Afholdsselskabers Sangbøger. I »Social-Demokraten« har han skrevet en Række Artikler til Belysning af forskellige Sider af Alkoholspørgsmaalet, ligesom det skyldes ham, at Statsminister Stauning 1929 fremsatte nogle Udtalelser vedrørende Ædruelighedsarbejdet, der fulgtes af en Resolution fra

den socialdemokratiske Kongres 1931, hvori udtales »Sympati for et Oplysningsarbejde angaaende Faren ved Alkoholmisbrug«, Ønske om, at »Regeringen vil fortsætte Forhandlingerne om en planmæssig Indsamling og Offentliggørelse af Oplysninger om Følgerne af saadant Misbrug«, og en Opfordring til Regeringen om at »undersøge Mulighederne for Statens Overtagelse af Spiritusproduktion og -import«. — B. er Medstifter af Socialdemokratisk Afholdssamfund og af Frimændene, en Afholdsforening for Kunstnere, Journalister o. l.

Adolph Hansen.

Bergstrøm, Hjalmar Julius, 1868—1914, Forfatter. F. 1. Aug. 1868 i Kbh. (Trin.), d. 27. Marts 1914 sst., begr. sst. (Vestre). Forældre: Maskinnaadler, senere Museumsbetjent August B. (1843—1916) og Juliane Caroline Bjerregaard (ca. 1843—1910). Gift 16. Okt. 1896 i Kbh. (Pauls) med Herdis Bon, f. 17. Nov. 1874 i Øster Marie, Søster til Forfatteren Fridtjof B. (s. d.).

Slægten er svensk. Faderen var en fra Sverige indflyttet Haandværker. B. blev Student 1887 fra Hauchs Skole, cand. mag. 1893. Han virkede som Lærer ved de Brockske Handelsskoler, indtil han 1905 tog sin Afsked for helt at ofre sig for sit Forfatterskab. 1899—1900 og 1905—07 foretog han større Rejser til Italien og Paris (en Samling italienske Rejsebreve er efter hans Død udgivet under Titelen »Muntre Gader«, 1915). B.s Forfatterskab begynder med nogle Nutidsfortællinger, »Vendepunkter« (1894), »Brogede Billeder« (1897) og »Brændte Skibe« (1898), hvortil kommer den yndefulde Fortælling fra Italien »Der Kong David blev gammel« (1900). Overgangen til sit dramatiske Forfatterskab gjorde han med Skuespillet »Idas Bryllup« (1901), der dog først 1912 opførtes paa Folketeatret. Sin egentlige Debut som Dramatiker fik B. med »Møntergade 39« (1903, Folketeatret), en realistisk Lokal-komedie, der ligger i Fortsættelse af det Henrik Hertz'ske borgerlige Skuespil. Efter at have lært sig dramatisk Teknik i Ibsens strenge Skole skrev B. de to Skuespil, der betegner hans Indsats som dansk Dramatiker, »Lynggaard & Co.« (1905, Folketeatret), et Billede af et Middelstandshjem, hvori Virkningerne af en Arbejdsstrid skaber den dramatiske Konflikt, og Ægteskabsdramaet »Karen Bornemann« (1907, Folketeatret) om Kvindens Ret til selv at bestemme, om hun vil være Moder. Den for sin Tid modige Behandling af Problemet fremkaldte et Censorforbud, der gav Stødet til en heftig Avispolemik (Georg Brandes, Høffding, Valdemar Vedel), som blev imødegaaet i et Fejdeskrift »Karens Garde. I Anledning af det Karen Bornemannske Oprør« af A. Schack

(1907). Med »Det gyldne Skind« (1908), der tager sit Motiv fra Thorvaldsens Liv, gik B. over til Det kgl. Teater, som ligeledes opførte Enakteren »Dame-Te« (1910). Senere kom »Med i Dansen« (1911, Folketeatret), det stort anlagte Læsedrama »Vejen til Gud« (1912) og et Par Dramatiseringer, af J. Anker Larsens »Sortepeer« (1913, Folketeatret) og Henrik Pontoppidans »Lille Rødhætte« (»Thora v. Deken«, 1914, Dagmar-teatret). Efter B.s Død er blevet opført endnu to Skuespil af ham, det satiriske Lystspil »Hvad man taler om« (Dagmar-teatret, utrykt) og »Prøvens Dag« (1915, Det kgl. Teater). Kærnen i B.s Væsen er en haardnakket Ærligheds-trang. Hans Menneskeskildring er usentimental, med en besk Humor, der kan give Plads for et eget dæmpet Lune. — *Herdis B.* er efter sin Mands Død fremtraadt som dramatisk Forfatter. Hun debuterede med »Drengene fra Amerika« (1918), der med Held blev spillet paa Folketeatret. Siden er fulgt »Danser De?« (1920, Folketeatret), »I rette Øjeblik« (1921, sammen med Karin Michaëlis, Det kgl. Teater), »Konen, der lærte at gyse« (1923, Folketeatret) og »De kære Børn« (1927, Det kgl. Teater) samt endelig »Fru Herthas Æble« (1931, Det kgl. Teaters nye Scene). Ingen af hendes Skuespil foreligger i Trykken.

Politiken 29. Marts 1914.

Oluf Friis.

Bergsøe, københavnsk Borgerslægt, der muligvis har Navn efter Barsø i Løjt Sogn ved Aabenraa. Slægten føres tilbage til Andreas (Anders) Nielsen Bersøe (ca. 1690—1757), der ligesom hans Søn og en af hans Sønnesønner var kgl. Flaademaler, dog uden Bestalling. Hans Sønnesøn Johannes (Hans el. Johan Frederik) B. (1760—1818) er Stamfader til den nulevende Slægt. Han var Læge i Kbh. og havde en stor optisk Instrumentsamling, der gik tabt ved Bombardementet. Efter dette var han Astronomen Prof. Thomas Bugge (s. d.) behjælpelig med Opstillingen af de astronomiske Instrumenter. Han beskæftigede sig ogsaa med Fysik og Farmakologi og udgav en Mængde Bøger. Han havde fire Børn, bl. hvilke Statistikeren, nedenn. Adolph Frederik B. (1806—54) og Administrator ved Porcellænsfabrikken Carl Wilhelm B. (1800—61). Blandt sidstn.s Børn var Sognepræst i Sdr. Tranders Sophus Andreas B. (1838—96), der bl. a. havde Sønnerne Overpostinspektør Jørgen B. (1866—1928) og Frihavnsdirektør Johan Frederik B. (1875—1931). Administratoren var endvidere Fader til Digteren og Zoologen, nedenn. Jørgen Vilhelm B. (1835—1911), hvis eneste Søn er nedenn. Kemiker og Metallurg Paul Vilhelm Peter B. (f. 1872).

Th. Hauch-Fausbøll og S. Nygård: Patriciske Slægter, V, 1930, S. 9—26.

Albert Fabritius.

Bergsøe, Adolph Frederik, 1806—54, Statistiker. F. 7. Jan. 1806 i Kbh. (Frue), d. 16. Jan. 1854 sst. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Læge Johannes (Hans el. Johan Frederik) B. (1760—1818) og Ellen Mule Monrad (1767—1817). Gift 24. Dec. 1841 i Kbh. (Helligg.) med Christiane Marie Seidelin, f. 18. Nov. 1815 i Kbh. (Frue), d. 31. Dec. 1891 sst. (gift 2° 1858 med Overlærer Ludvig Ferdinand Olesen, 1816—71), D. af senere Universitetsbogtrykker og Oberstløjtnant Andreas S. (1777—1840, gift 1° 1806 med Jacobine Margrethe Cathrine Andrée, 1776—1812) og Marie Elisabeth Clausen (1792—1851).

B. blev Student 1825 fra Metropolitanskolen, tog 1829 juridisk Eksamen, blev n. A. Volontør i Rentekammeret og 1832 Kopist i Landsoverrettens Justitskontor, men studerede samtidig Statsøkonomi og vandt 1836 Videnskabernes Selskabs Pris for en Skildring af Grev Chr. D. F. Reventlows Virksomhed (udgivet i to Bind 1837). Med offentlig Understøttelse opholdt han sig 1837—40 i Udlandet for yderligere at uddybe sine økonomiske og statistiske Studier og holdt efter sin Hjemkomst som Privatdocent Forelæsninger ved Universitetet i Statsøkonomi. 1845 udnævntes han til Lektor og 1848 til Professor. 1845 blev han tillige Assistent ved Kommissionen for det statistiske Tabelværk og fra 1. Januar 1850 Chef for det statistiske Bureau. 1853 valgtes han til Landstingsmand for 9. Kreds. — B. har udfoldet en omfattende litterær Virksomhed. Foruden flere æstetiske Forsøg, deriblandt en Novelle, »Den hjerteløse Skjønne«, bearbejdet efter Balzac (1834) og Bogen »Hvormed skal jeg more mig« (1842, et omarbejdet Uddrag af »The boy's own book«) har han udgivet ikke faa statsøkonomiske og statistiske Afhandlinger. Blandt disse skal fremhæves dels »Motiveret Udkast til en Creditforening for danske Grundbesiddere« (1839), der fik Betydning for den senere Udformning af Kreditforeningsinstitutionen her i Landet, dels »Om Laugsvæsen og Næringsfrihed« (1840) og »Den danske Forst- og Jagt-Lovgivning« (1842). Hans Studier over Grev Reventlow gav ham et nøje Indblik i Landets økonomiske Udviklingshistorie, særlig Landboforholdene i det 18. Aarh.s Slutning, og disse Undersøgelser kom ham i høj Grad til gode ved Udarbejdelsen af hans Hovedværk »Den danske Stats Statistik«, I—IV (1844—53). Dette for sin Tid betydelige Arbejde indeholdt en vældig Stofmængde, samlet med stor Flid og Samvittighedsfuldhed, og gav en indgaaende Skildring af Landets økonomiske Forhold ved det 19. Aarh.s Midte tillige med en Gennemgang af hele den historiske Udvikling. Det fremkom paa en Tid, da alle økonomiske Forhold var i Støbeskeen,

og fik derfor ikke den Betydning, det i og for sig havde Krav paa, men det vil dog altid staa som et Kildeskrift for senere Forskere med Hensyn til de økonomiske Tilstande før 50'ernes afgørende Gennembrud. I sin Egenskab af Chef for Statistisk Bureau har han redigeret »Statistisk Tabelværk«, Ny Række, I—VII (1850—53) og »Meddelelser fra Bureauet«, 1. Samling (1852). Som Professor stod han vel som Tilhænger af den herskende liberale National-økonomi, men var dog mindre præget af dennes økonomiske Teorier end de fleste af hans samtidige. Han kom dog ikke til at øve stor Indflydelse, hvad der vel nok i nogen Grad skyldtes hans ejendommelige, kantede Personlighed. Som Landstingsmand blev hans Virksomhed uden Spor, idet han kun faa Maaneder efter Valget døde for egen Haand.

Nationaløkonomisk Forenings Festskrift, 1897, S. 20 f.

H. Westergaard (P. Grønvold).*

Bergsøe, Paul Vilhelm Peter, f. 1872, Kemiker, Metallurg. F. 22. Dec. 1872 i Kbh. (Johs.). Forældre: Forfatteren Vilhelm B. (s. d.) og Hustru. Gift 29. Aug. 1901 i Mariager med Margrethe Agnes Hansen, f. 24. Aug. 1880 i Præstø, D. af Herredsfuldægtig, senere -foged Gustav Theodor H. (1847—1908) og Agnes Frederikke Christiane Mogensen (1855—1915).

B. tog polyteknisk Adgangseksamen 1894 og blev 1899 cand. polyt. som Fabrikeningenør. Han hørte til den Kreds af unge Kemikere, som omkring Aarhundredskiftet arbejdede med Løsningen af forskellige nye tekniske Opgaver. B. arbejdede paa Tilskyndelse af G. A. Hagemann særlig med Udvinning af Tin af Hvidblikaffald og fandt en rationel Metode hertil. 1902 fik han, der 1900—01 havde været ansat ved Akts. Internationalt Tændstik-kompagni, Ansættelse ved Akts. Dansk elektrokemisk Fabrik, som arbejdede efter hans Metoder og Patenter. 1906 overtog han selv Virksomheden i eget Navn og har drevet den siden. B., der er den første, som har indført Metalhyttedrift i Danmark, fremstiller navnlig Tin, Bly, Antimon og Sølv og har endvidere optaget Fremstillingen af Hvidmetallegeringer til Lejemetal og til Maskinsats i Sættemaskiner. Under Verdenskrigen fremstillede han ogsaa Shrapnelkugler til Staten. B. har udtaget en Række Patenter, f. Eks. Nr. 3411-1900 Fremstilling af Tændstikker, 3968-1901 Udvinning af Tin af tinholdigt Materiale, 4113-1901 Hovedløse Tændstikker, 8049-1905 Fyldemasse til Dissousgasbeholdere, 17640-1913 Udvinning af ædle Metaller af fotografiske Bade. Han har deltaget en Del i Foreningslivet og var 1917—26 Medlem af Dansk Ingeniør-

forenings Bestyrelse, de sidste tre Aar som Næstformand. Han medvirkede ved Filmatiseringen af Faderens Roman »Fra Piazza del Popolo« og udgav 1932 en Roman »Stjernens Skygge«. — R. 1924. — Maleri af Fl. Bergsøe. Bronzestue af Svend Jespersen (1932).

Poul Vinding.

Bergsøe, Jørgen Vilhelm, 1835—1911, Forfatter, Zoolog. F. 8. Febr. 1835 i Kbh. (Trin.), d. 26. Jan. 1911 sst., begr. sst. (Vestre). Forældre: Administrator ved den kgl. Porcellænsfabrik Carl Wilhelm B. (1800—61) og Lovise Sophie Bech (1810—45). Gift 14. Febr. 1872 i Kbh. (Johs.) med Margrethe Kirstine Smidth, f. 9. Dec. 1844 i Stubbekøbing, d. 28. Juli 1922 paa Montebello ved Helsingør, D. af Premierløjtnant, senere Kommandør Peder Hersleb Classen S. (1809—69) og Noline Benzon (1818—87).

B.s første Barndomshjem var den gamle kgl. Porcellænsfabrik paa Købmagergade, senere kom han i Huset hos Martin Hammerich paa Christianshavn. Fra hans Skole blev han dimitteret 1854, og her underviste han i sin Studentertid en Overgang i Naturhistorie. Han vilde først studere Medicin, men kastede sig snart med Begejstring over Zoologien, sluttede sig med en Partigængers Lidenskab til J. C. Schiødtte og tog Magistergraden med Entomologi som Hovedfag 1860. Men hans Øjne var ikke stærke, og den stadige Brug af Mikroskopet viste sig at være skadelig for hans Syn. I Foraaret 1861, under et Ophold i Hellebæk, fik han en alvorlig Øjenbetændelse, og det var nærmest i Haabet om Helbredelse for dens Følger, at han samme Efteraar begav sig til Italien. Rejsen gav store Resultater baade for hans Sundhed og videnskabelige Uddannelse og lagde Grunden til hans Fortrolighed med italiensk Natur og Folkeliv. Han vendte hjem over Paris i Efteraaret 1863 og tog n. A. Doktorgraden. Men nu fulgte en ulykkelig Tid. Hans Sygdom brød ud igen, en Tid var han næsten blind, og en pinefuld Gigtlidelse sluttede sig til. Først 1875 fik han Synet igen efter en Operation. Det er i denne Periode, hans betydeligste digteriske Forfatterskab falder, frem for alt de store Romaner, som for det meste blev nedskrevet efter hans Diktat. Stødet til B.s Fiktionsværker gav Goldschmidt ham under deres samtidige Ophold i Rom 1862.

Med »Fra Piazza del Popolo, Livsbilleder samlede i Rom« (1867, Prologen dateret Maj 1866, Undertitlen senere ændret til »Novelle-Cyklus«) udgav han den vistnok mest læste danske Roman (ogsaa udbredt gennem Oversættelser i Sverige og Tyskland). Den sindrige Komposition af syv Historier med et vist Fællesskab i

Intrigen minder om Goldschmidts »En Majfest« og »Fortællinger og Skildringer«, hvorfra B. ogsaa har den kunstfærdige Modstilling af dansk og romersk Milieu. Kunstnerkredsen er den samme, Goldschmidt har skildret i »Hvorledes man lever i Rom« og »Hvorledes man fortæller i Rom«. Talrige Enkeltheder i Personskildring og Handling stammer fra »En Jøde« og »Arvingen«. Ogsaa fremmed Underholdningslitteratur ligger bag ved Bogen, saaledes »Greven af Monte-Christo« (den unge Ædling blandt Banditterne, der dog allerede optræder i »Improvisatoren«, Skindøds-Beretningen); endvidere den sociale Roman som Sues »Evide Jøde« eller »Paris' Mysterier«; muligt har ogsaa Skildringen af de fattige eller af den unge Helts ensomme Liv i Hugos »De Elendige« spillet med ind. Fælles med denne Art Roman har B.s Vanskeligheden ved at holde Karaktererne fast fra deres første Stadium, til de efter et snedigt Forsvindingsnummer dukker op igen. Den næste Roman, »Fra den gamle Fabrik« (1869), forfattet i Italien, er i Interiør og Handling, til Dels ogsaa i Personskildring stærkt afhængig af Goldschmidts »Fra min Onkels Hus«, »Arvingen« og »Ravnen«; ogsaa Goldschmidts Nemesis-Ideer træder frem i denne smukke og vel-fortalte Bog; tillige optræder nu Dickens som B.s Læremester. Endnu er den goldschmidtske Skole mærkbar i den italienske Roman »Nemesis«, der først udkom 1911 efter B.s Død (Fortsættelsen fattes), hvilende paa den religionsfilosofiske Tanke om Nemesis-Troen som Grundlag for al højere Religion og Ideen om Tab af Kærlighedslykke paa Grund af et urent Forhold til Kvinden. Med »Bruden fra Rørvig« (1872) (sml. »Guds Engel fra Rørvig« og »Ekkoet«) forsvinder Goldschmidts Spor af B.s Produktion.

Som Elev af den danske Kunstprosas Fornyer har B. sine utvivlsomme Fortrin; vel naaede han ham langt fra i Karakterernes Dybde og Sprogets Skønhed, men han havde noget af hans Stemningsmagt og føjede hertil af sit eget en ualmindelig Fantaskraft. Det er ved disse Bøger, han indtager en betydelig Plads i den danske Efterromantiks Historie. Hvad han ellers har digtet, er af ringere Værd: Brev-Romanen »I Sabinerbjergene« (1871), Fortællingen »Falskmøntneren« (1900), nogle Bind danske og italienske Smaafortællinger »Gjengangerfortællinger« (1872), »Italienske Noveller« (1874 og siden), nogle Hundrede Digte af udpræget elegisk Karakter (»I Ny og Næ« 1867, »Hjemvee« 1872, »Blomstervignetter« 1873, »Oktobernatten« 1892 om Christiansborgs Brand). I de litterære Stridigheder efter 1871 tog B. Plads paa højre Fløj; han skrev bl. a. imod Drachmanns »Rimbrev til Esrom Sø« i »Ude og

Hjemme« 24. Febr. 1878 sit »Svar fra Esrom Sø til Holger Drachmann« sst. 3. Marts s. A. og 1894 en meget omstændelig versificeret, aristofanisk Komædie »Sandhedens Mænd«, der med stor Iver polemiserer mod alt det nye Liv efter det »moderne Gennembrud« fra Hørup og Georg Brandes til »Taarndigtere af nyeste Skole«.

Ved Siden af sit digteriske Forfatterskab har B. et ret omfattende som Oplysningsskribent med livligt skrevne, illustrerede Værker. De vigtigste er »Rom under Pius den Niende« (1877), »Fra Mark og Skov« (2 Bd., 1881), »Danske Medailler og Jetons fra 1789—1891« (1893). Endelig har han udgivet sine Erindringer i en Række Bind med Titlerne »De forbistrede Dreng« (1898), »Krigen og Koleræen« (1900), »Studenterleben og Studieliv« (1903), »Under Palmer og Pinier« (1905), »Eventyr i Udlandet« (1905), »Henrik Ibsen paa Ischia og »Fra Piazza del Popolo« (1907). Det er et fængslende fortalt Memoireværk, men som personalhistorisk Kildeskrift ikke anset, da den fantasirige B., der i sine Fortællinger plejede at omdigte Tænkt og Oplevet, var meget modtagelig for Hukommelsesforskydninger. B. udgav selv sine »Poetiske Skrifter« i syv Bd. 1905—07, efter hans Død udkom »Romaner og Fortællinger« i 6 Bd. 1913—14. — Maleri af P. S. Krøyer 1872. Blyantskitse af samme. Gipsbuste af V. Bissen paa Fr.borg 1908. Medaille af S. Lindahl 1894. Bronzeplatte af samme 1905. Træsniit bl. a. fra 1872, af H. P. Hansen fra 1880, 83 og 86 og af H. C. Olsen efter Fotografi 1905.

Ovenn. Erindringer. C. C. A. Gosch: Udsigt over Danmarks zoologiske Litteratur, II—III, 1875—78. Samme: J. C. Schiødte, II, 1899; III, 1905, Registret.

Paul V. Rubow.

— B. begyndte sine *zoologiske Studier* straks efter, at han var blevet Student. Fra 1854 deltog han i Schiødtes entomologiske Øvelser og sluttede sig fra den Tid nær til denne Mand. 1858 udgav han sit første videnskabelige Arbejde, »Om de i de danske Løv- og Naaleskove forekommende Arter af Tomiciner« (i Vid. Medd. naturhist. Foren., 1858, S. 181 f.), men allerede forinden (1855) havde han ved sin Afhandling om Termitterne (i Tidsskr. f. popul. Fremst. af Naturvidensk.) begyndt sin fortjenstfulde Virksomhed som populær naturhistorisk Skribent. Hans Arbejde over »Oldenborrens Naturhistorie« (1862) og navnlig hans senere lille Skrift om Midlerne til at indskrænke dette Insekts skadelige Optræden gav Stødet til omfattende Foranstaltninger i saa Henseende fra Statens Side. 1861—63 opholdt han sig i Italien bl. a.

for at studere de sydeuropæiske Edderkopper og Tusindben. Frugten af denne Rejse blev et interessant Arbejde over den italienske Tarantel og Tarantismens Historie i Middelalderen (1865) samt hans Doktordisputats, der omhandler Sværdfiskens mærkelige Sidelinieparasit, *Philichthys Xiphie* (1864), hvis Plads blandt Krebsdyrene blev slaaet fast ved hans Undersøgelser. 1866 udgav han i Forening med Meinert en Monografi over Danmarks Tusindben, men Fortsættelsen af dette Arbejde blev for B.s Vedkommende forhindret ved den Øjensygdom, der tvang ham til for lange Tider at afbryde al videnskabelig Virksomhed. Senere syslede han med populære zoologiske Arbejder, blandt hvilke hans store Værk »Fra Mark og Skov« (2 Bd., 1881, i senere Udgave gennemgribende omarbejdet af naturvidenskabelige Fagmænd) indtager en fremragende Plads, og udgav en Række mindre Arbejder om Oldenborrens Udryddelse og om Oldenborreskade.

Jonas Collin (R. H. Stamm).*

Berildsen, Niels, d. ca. 1547. Foged, Lensmand. D. ca. 1547. Forældre: Borgmester i Assens Berild Pedersen (af lavadelig Slægt) (d. ca. 1515) og en Søster til Provst Hans Hansen i Assens. Gift med Anne Olufsdatter, d. efter 1549.

N. B. betegnes som »Klerk af Odense Stift«, da hans nedenn. Broder, Hr. Peder B. 1525 afstod Assens og Kerndrup (Kærum) Kirker til ham. Han tog sig dog lidet eller intet af Præsteembedet, som han lod besørge af en anden, men oppebar selv Indtægterne og gav sig for øvrigt af med verdslige Forretninger. Navnlig var han i en Række Aar Eske Billes Foged paa Gaarden Vallen i Halland. Han havde et skarpt Blik for økonomiske og politiske Sager og synes med megen Iver og Dygtighed at have varetaget sin Herres Interesser. Ved Reformationens Gennemførelse 1536 maatte han vel afstaa Sognekaldet i Assens; men han blev ikke brødløs, thi vistnok ved Eske Billes Indflydelse blev han Befalingsmand over Lyse Kloster i Bergens Stift og fik det siden som Pantelen af Kronen. Denne Forlening handlede han imidlertid ikke godt med, og da han var død, fik hans Arvinger en Retssag paa Halsen, fordi N. B. skulde have forkommet Inventariet, Jordebogen, Klæder og Klenodier paa Lyse Kloster.

Saml. t. Fyens Hist. og Top., I, 1861, S. 189, 215 ff., 242 ff. H. F. Rørdam: Monum. hist. Dan., 1. Rk., I, 1873, S. 251 ff., 458, 734 ff. L. S. Vedel Simonsen: De danske Ruder, I, 1845, S. 226 ff. Diplomatarium Norvegicum, XV, 1900, S. 656, 664. W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, I, 1888—93, S. 672 f.

Bjørn Kornerup (H. F. Rørdam).

Berildsen, Peder, d. 1537, Provst. Ældre Broder til Niels B. (s. d.).

P. B. blev 1510 immatrikuleret ved Kbh.s Universitet og studerede 1512 i Köln, hvor han rimeligvis ogsaa har erhvervet Magistergraden. 1514 nævnes han som Sognepræst i Assens og Kerndrup (Kærum), idet han paa dette Tidspunkt mod en aarlig Pension afstod disse Kirker til sin Morbroder, Provsten i Tofte (Assens) Provsti Hans Hansen. 1517 nævner han sig som Klerk af Odense Stift, pavelig Notar og Sekretær hos Biskop Lage Urne i Roskilde. 1522 var han i en Sendelse til Rom og Spanien, og n. A. forekommer han som Kannik i Kbh.s Kollegiatkapitel. Da Hans Hansen havde fulgt Christian II. i Udlændigheden, fik P. B., der vistnok for at redde sit Udkomme havde sluttet sig til det sejrende Parti, 1525 Forlening paa dennes Præbende, Assens Provsti og Thorø, hvorpaa han paa ny afstod Assens og Kerndrup Kirker, nu til sin Broder Niels B. Thorø afgav han 1531 til en anden Broder, Hans B. til Nakke. P. B. synes at have været en praktisk og dygtig Mand med udpræget Sans for Værdien af jordisk Gods.

Saml. t. Fyens Hist. og Top., I, 1861, S. 189, 212, 235—38. Kirkehist. Saml., 2. Rk., III, 1864—66, S. 291; 5. Rk., II, 1903—05, S. 608. H. F. Rørdam: Monumenta hist. Dan., 2. Rk., II, 1887, S. 499, 542—46. Program for Odense Katedralskole, 1866, S. 62. Personalh. Tidsskr., 8. Rk., II, 1923, S. 96. Acta pontificum Danica, VI, 1915, S. 100.

Bjørn Kornerup.

Bering, Jens Andersen, 1812—72, Lærer. F. 7. Marts 1812 i Rostved, Torsager Sogn, d. 29. Nov. 1872 i Skibby, Horns Herred, begr. sst. Forældre: Lærer, senere i Maarup ved Kolind Rasmus Andersen (ca. 1789—1851) og Maren Laursdatter (1779—1862). Var døbt Jens Biering Rasmussen og kaldtes 1831 J. Bering Andersen. Gift 5. Jan. 1841 i Aarhus med Dorothea Magdalene Lassen, f. 8. Juni 1820 i Kbh. (Trin.), d. 22. Sept. 1904 i Taarbæk, D. af Styrmand Frederik L. og Johanne Olsen (ca. 1787—1868).

B. tog Skolelærereksamen 1831 i Lyngby og var, efter to Aars Huslærervirksomhed, Lærer i Stautrup til 1840, i Viby til 1855 — begge Steder ved Aarhus — og i Skibby, Horns Herred, til sin Død. Han var fra 1836 en af Førerne for den Bevægelse blandt Lærerne, der ved Petitioner til Stænderne og ved Forhandlinger i Pressen og paa Skolemøder søgte at fremkalde en Reform af Almueskolevæsenet med Understregning af Skolens Forbindelse med Stat og Kirke. Paavirket af Schneekloth (s. d.) fremhævede han en Tid, som ved et Skolemøde i Aarhus 1847, Skolens folkelige Grundlag og Forbindelse med Hjemmene; men han indtog dog

snart igen sit tidligere Standpunkt og var siden lige saa konservativ i sine Anskuelser om Undervisning og Skolestyre, som han var radikal i Kravet om Forbedring af Lærerstandens Stilling. Ved hans Død udtaltes det, at han var ingen Ven af Friskolen, og at han flere Gange fremkom med bitre Udfald mod Højskolen. — Foruden talrige Bladartikler og mindre Pjecer forfattede B. 1859 en almindelig Beskrivelse over Landsbyskolens Embeder i Danmark med Personalia om alle da ansatte Lærere samt 1862 »Den christelige Almueskole i Danmark og dens Reformbevægelse før og nu«.

Joak. Larsen: Bidrag til den danske Folkeskoles Historie 1818—98, 1899, S. 73. K. P. Kristensen: De alm. jydsk Skolemøder 1847—1917, 1917. J. Bering: Den christelige Almueskole, 1862.

Chr. Buur (Joakim Larsen).

Bering, Vitus, 1617—75, Digter, Historiograf. F. 6. Okt. 1617 i Viborg, d. 20. Maj 1675 i Kbh., begr. sst. (Frue K.). Forældre: Borgmester i Viborg Peder Pedersen B. og Maren Vitusdatter Brun (ca. 1590—1626). Gift 1° 13. Juni 1652 i Kbh. (Frue) med Anne Nielsdatter, f. 24. Juni 1630 i Kbh., d. 25. Aug. 1657 sst., D. af Professor, Dr. Niels Pedersen Aurilesius (s. d.) og Hustru. 2° 15. Sept. 1663 i Kbh. med Gertrud Jørgensdatter, f. 25. April 1648 i Kbh., d. 17. April 1678, begr. i Kbh. (Frue K.), D. af Renteskriver Jørgen Hansen (s. d.) og Hustru.

V. B. blev Student fra Viborg 1635 efter i sin Opvækst at have nydt Undervisning af den fortrinlige Skolemand Mag. Niels Jensen Aars. Hans Privatpræceptor var Jesper Brochmand, der fik ham meget kær og siden ved flere Lejligheder støttede ham ved sin Anbefaling. Det var som elegant latinsk Digter, at V. B. henledte Opmærksomheden paa sig. Med kgl. Stipendium rejste han 1639 til Holland og Frankrig, men hjemkaldtes 1641 for at overtage Pladsen som Hovmester for den skaanske Magnat Tage Thotts Søn Ove; i denne Egenskab kom han paa en syvaarig Udenlandsrejse til Holland, Frankrig, Italien og Tyskland og forøgede stadig sin Berømmelse som Latinpoet. Efter Hjemkomsten blev han derfor designeret til Professor poeseos, tog 1649 Magistergraden og tiltraadte 1650 Professoratet, der synes at være oprettet specielt for ham, da Universitetet ikke tidligere havde haft nogen særlig Professor i Poesi. Endnu s. A. blev han imidlertid Professor i Historie ved Sorø Akademi og kgl. Historiograf, et Embede, hvortil kun hans fuldkomne Beherskelse af Latinen gav ham Adkomst. Allerede i Slutningen af 1651 fik han Tilladelse til at opgive Professoratet for helt at hellige sig Historiografembedet. Hans Vel-

ynder Tage Thott anviste ham Bolig paa sit Herresæde Skabersø i Skaane, og Kongen sørgede ikke blot for hans anstændige Udkomme, men skænkede ham endog 1655 den gamle Ærkebisperesidens Lundegaard. Skaanes Afstaaelse ved Roskildefreden 1658 gjorde V. B. til svensk Undersaat. Da Karl Gustaf kort efter Freden traf ham paa Lundegaard, tilbød han ham Stillingen som svensk Historiograf; Tilbudet var fristende, navnlig da B. ved at blive i den danske Konges Tjeneste stod i Fare for at miste Lundegaard, men paa den anden Side veg han tilbage for Tanken om mulig at skulle bruge sine Evner til at skildre sit Fædrelands Ydmygelse. Da det imidlertid efter Freden 1660 lykkedes ham at faa Biskop Vinstrup i Lund til at købe Lundegaard, betænkte han sig ikke paa at sige Skaane Farvel, skønt Karl Gustaf 1658 havde tillagt ham et Kanonikat og et Vikariat i Lund. I Danmark modtoges han med Glæde, og han fik straks Plads i den nye Forvaltning, der skulde afløse den ældre Regeringsform, idet han nemlig allerede 1660 blev Medlem af Skatkammerkollegiet og nogen Tid efter tillige Assessor i Højesteret. Ved Siden heraf beholdt han Embedet som Historiograf og producerede desuden flittigt latinsk Lejlighedsposi. Christian V., hos hvem V. B. var i lige saa høj Yndest som hos Frederik III., forærede »vores danske Virgilius« en Landejendom, vistnok Farumgaard, 1675; men faa Maaneder efter døde han.

Der var stillet B. forskellige historiske Opgaver, en almindelig Danmarkshistorie, Christian IV.s Historie og en Skildring af den nyeste Tids Begivenheder saasom Københavns Belejring og Enevældens Indførelse. Af dette udkom dog intet i B.s Levetid. Kun eet betydeligere Skrift fik han selv udgivet, nemlig et politisk Indlæg mod England »Orosij Annilonis dissertatio de bello Dano-Anglico« (1667), et Forsvar for den danske Konges Politik. Efter B.s Død udkom »Obsidio Hafniensis« (1676), en noget vidtløftig Skildring af Kbh.s Belejring, samt efter mange Fataliteter endelig ogsaa hans Hovedværk »Florus Danicus« (1698), en Danmarkshistorie paa Latin, rækkende til 1448. Set fra et historisk Synspunkt er dette Værk af lige saa ringe Værd som dets store Forbillede, den for sin blomstrende Retorik bekendte romerske Historieskriver Lucius Annæus Florus, thi det er kun en stilistisk Omskrivning af allerede foreliggende Bearbejdelser uden noget Grundlag af selvstændig Forskning. Men Datiden anlagde en anden Vurdering, som bedst karakteriseres gennem en gammel anonym Optegnelse, hvori det hedder: »Den latinske Stil, som denne Bog er skreven paa, haver fast ikke Lige; thi den er saa herlig og

højtrabende, at den fast kan byde alle gamle Skribenter Trods«. Det er Latinitetens Barokstil, som han mestrer, og hvori hans Tid fandt Behag, paa samme Maade som det 16. Aarh.s Humanister havde forelsket sig i Saxos Valerius Maximus-Latin. De faa danske Digte, der haves af B., viser ogsaa hans Paavirkning fra Barokken, nærmest paa Overgangen mellem Bording og Kingo, der begge var hans personlige Venner. — Maleri af Abr. Wuchters paa Fr.borg. Stik derefter 1675.

H. F. Rørdam i Hist. Tidsskr., 5. Rk., I, 1879, S. 1—115, 639—48; VI, 1886—87, S. 851—58.

R. Paulli (H. F. Rørdam).

Bering, Vitus Jonassen, 1681—1741, Søfarer. F. Sommeren 1681 i Horsens, d. 19. Dec. 1741 paa Bering Øen, begr. sst. Forældre: Visiterer Jonas Svendsen (Halmstad) og Anne Pedersdatter B. Gift med Anna Matvejevna.

V. B., der antog Familienavnet efter Moderens Slægt (fra Landsbyen Bjerring i Middelsom Herred), var opkaldt efter sin Grandonkel, kgl. Historiograf Vitus B. (s. d.). Ganske ung gik han til Søs og deltog bl. a. i et Togt til Indien; hjemvendt fra dette traf han 1703 i Amsterdam den i Stavanger fødte russiske Viceadmiral Cornelius Cruys, en af den russiske Flaades Skabere, og traadte som Følge af dette Bekendtskab umiddelbart derefter som Underløjtnant ind i den russiske Marine. 1707 udnævntes han til Løjtnant og kæmpede med Ære i den store nordiske Krig, avancerede 1710 til Kaptajnløjtnant, 1715 til Kaptajn af 4., 1717 af 3. og 1720 af 2. Rang, men følte sig forbigaaet ved Fredslutningen og var traadt uden for Nummer, da han 1724 forfremmedes til Kaptajn af 1. Rang og kort efter stilledes i Spidsen for den saakaldte første kamchadalske Ekspedition.

Man havde i det 17. Aarh. nærmet sig de nordlige Farvande mellem Asien og Amerika ad to Veje, dels langs Fastlandenes Kyster fra Syd, dels tværs gennem Sibirien; men det nordlige Stillehav fra en Linie trukket mellem det nordlige Japan og det sydlige Oregon var endnu ukendt. Tsar Peter den Store var stærkt interesseret i at udvide Kendskabet til de fjerne Dele af sine Besiddelser og havde allerede 1719 udsendt to Officerer med det Formaal at bestemme Asiens og Amerikas Udstrækning, uden at dette Foretagende dog havde ført til noget Resultat. Det Sømandsskab og Mod, V. B. ved tidligere Lejligheder havde udvist, i Forbindelse med hans personlige Kendskab til Indien, var uden Tvivl Aarsagen til, at han nu blev udset til Leder af en ny Ekspedition med samme Opgave. I Begyndelsen af 1725 brød Ekspedi-

tionen op. Foruden V. B. talte den 33 Mand, deriblandt som næstkommanderende en anden Dansker, Morten Spangberg (s. d.). Først to Aar efter var den efter overordentlige Anstrengelser gennem Rusland og Sibirien over Tobolsk, Jenisejsk og Jakutsk naaet til Okhotsk. Her byggedes en Galease, med hvilken man i Sommerens Løb sejlede til Bolsheretsk paa Kamchatkas sydvestlige Kyst, hvorfra der fortsattes over Land til et Fort ved Kamchatka Flodens Munding paa Østkysten. Her paa selve Tærskelen til det ukendte maatte der atter tages fat paa Skibsbyggeriet; men omsider 13. Juli 1728 kunde V. B. hejse Sejl paa sit nye Fartøj »Gavriil« og staa nordpaa langs Kysten. 11. Aug. saas en Ø, som opkaldtes efter St. Laurentius (nuv. St. Lawrence Island), og ligeledes opdagedes Diomedé Island; men i øvrigt vilde Uheldet, at Vejret i disse Dage var usigtbart, saaledes at den amerikanske Kyst forblev uset. 15. Aug. paa 67° 18' n. Br., da Skibet allerede var kommet et godt Stykke ud i Ishavet, besluttede V. B. at vende om, eftersom Kysten ikke syntes at fortsættes længere mod Nord, og han derfor maatte betragte sin Opgave som løst, mens han paa den anden Side ikke turde risikere en Overvintring i disse Egne. 2. Sept. løb »Gavriil« ind i Kamchatka Flodens Munding, hvor man tilbragte Vinteren. Forskellige Iagttagelser førte her V. B. til den rigtige Opfattelse, at der maatte ligge et skovklædt Land i ikke alt for stor Afstand mod Øst, og den næste Sommer gjorde han et Forsøg paa at naa det, men blev af stormfuldt Vejr tvunget til at vende om. Han rundede da Kamchatkas Sydspids og var 1730 tilbage i St. Petersborg.

Det er hævdet, at Kosakken Dezhnev allerede 1648 er sejlet gennem Bering Strædet fra Kolyma til Anadyr. Selv om dette er rigtigt (det er i nyeste Tid blevet stærkt betvivlet), vidste man i hvert Fald intet derom paa V. B.s Tid, og først V. B. havde Forstaaelsen af at have paavist, at Asien ikke var landfast med Amerika, som det bl. a. fremgaar af en Korrespondance til Kbh.s »Nye Tidender« (20. April 1730) fra B. selv eller hans nærmeste Kreds. Denne Opfattelse vakte imidlertid betydelig Modstand i Ruslands videnskabelige Verden, og skal man være meget nøjeregnende, for saa vidt med Rette som Strækningen fra Kolymas Munding til Kap Dezhnev endnu ikke var kortlagt. Desuden havde man fra ældre Kortværker arvet Forestillingen om forskellige legendariske Lande mellem Asien og Amerika, og Troen paa deres Eksistens vilde man nødvendig opgive. Under Indflydelse af denne Misstemning indgav V. B. kun to Maaneder efter sin Hjemkomst et Udkast til en ny Ekspedition af mægtigt Omfang: Kortlægning af hele

Sibiriens Nordkyst mellem Ob og Lena, Opsøgen og Kortlægning af Amerikas Nordvestkyst og Kortlægning af Amur-Landet og Japan. Under den følgende Behandling i Admiralitetet og Akademiet svulmede Planen op til det største geografiske Foretagende, der nogen Sinde er paatænkt: en fuldstændig Kortlægning af Kysten fra Arkhangelsk til Japan og Mexico og en geografisk-historisk Undersøgelse af hele Nordasien. Hertil føjede Regeringen en Række rent administrative Opgaver, og Ansvar for alle Foretagender Øst for Ural læssedes paa V. B.s Skuldre, uden at der samtidig gaves ham fornøden Myndighed.

I Begyndelsen af 1733 afrejste denne »store nordiske Ekspedition« og arbejdede sig i Løbet af de følgende Aar gennem Sibirien. Vanskelighederne var overordentlig store, de lokale Myndigheder i højeste Grad vrangvillige og fjendtligt stemte, og Udgifterne steg til uhyre Summer. Om de sibiriske Undersøgelser skal her kun anføres, at V. B. havde betroet Kortlægningen Øst for Lena til Danskeren Peter Lassenius, som imidlertid omkom med de fleste af sine Folk. Den vigtige Opgave at forbinde Kortlægningen af Asiens Omrids fra Nord med Kortlægningen fra Syd løstes 1738—39 af Morten Spangberg, som undersøgte Kurilerne og det nordlige Japan. V. B. selv brød op fra Okhotsk 1740, men maatte yderligere tage en Overvintring paa Kamchatkas Østkyst, hvor han lagde Grunden til Halvøens nuværende Hovedstad, Petropavlovsk. Uheld med Proviantforsyningen indtraf i Vinterens Løb, og han saa sig derfor tvunget til at opgive sin oprindelige Plan om en toaarig Færd med Overvintring paa Amerikas Kyst. Da han 1741 lagde ud, havde han knap Proviant for et halvt Aar. I Rejsen deltog den kendte tyske Naturforsker G. W. Steller. V. B., der nu var udnævnt til Kommandør, førte selv det ene af de to i Okhotsk nybyggede Skibe, »St. Pëtr«, mens det andet, »St. Pavel«, stod under Kommando af Kaptajnløjtnant Chirikov. Klog af den Kritik, som han havde været udsat for ved sin Hjemkomst, og som ogsaa Spangberg havde mødt efter sin japanske Rejse, gjorde V. B. først et Forsøg paa at finde en af de legendariske Øer i det nordlige Stillehav, det saakaldte Gama Land, og dette betød en skæbnesvanger Forsinkelse. Snart derefter tabte Skibene hinanden af Syne. Chirikov naaede 15. Juli en af Smaaøerne ud for Prince of Wales Island paa Amerikas Kyst, fulgte denne nordover langs Alaskas Sydkyst og Aleuterne og naaede i Oktober tilbage til Kamchatka. V. B. opdagede 16. Juli en forreven Fjældkyst, bag hvilken en sneklædt Vulkan hævede sig. Det var, som det siden viste sig, en af Nordamerikas højeste Toppe, der nu fik Navn efter

St. Elias. Steller gik i Land paa en lille Ø, der maa være den nuværende Kayak Island, hvor han bl. a. traf Spor efter menneskelig Bebyggelse, men ingen af de indfødte selv. Allerede næste Dag maatte V. B. give Ordre til at begynde Hjemrejsen. Proviantspørgsmaalet var yderst alvorligt, Skørbugen havde meldt sig blandt Mandskabet, og da V. B. efter sin Instruks var berettiget til at gentage Togtet n. A., havde han ingen Grund til nu at sætte alt paa eet Kort. Under Tilbagerejsen greb Skørbugen mer og mer om sig. V. B. selv blev haardt angrebet og utjenstdygtig, og da man 5. Nov. opdagede en Klippekyt, i hvilken man mente at genkende Kamchatka, sattes Skibet paa Land. I Virkeligheden var man landet paa en ukendt og ubeboet Ø, der nu er opkaldt efter V. B. De skibbrudnes Tilstand var forfærdelig, og efterhaanden bortrev Sygdommen næsten Halvdelen af dem; Resten, 46 Mand, reddede sig næste Sommer til Kamchatka. V. B. selv bukkede under for sine Lidelser 19. Dec. (8. Dec. gl. Stil). Paa det Sted, hvor hans Grav menes at være, er der siden rejst et simpelt Trækors. Et tarveligt Mindesmærke findes i Petropavlovsk.

Ligesom V. B. muligvis ikke er den første, der gennemsejlede Bering Strædet, er han paa en Maade heller ikke Alaskas Opdager, idet en Russer, Gvozdev, allerede 1732 var ankret op ud for dets Kyst, men uden at gaa i Land og uden at hverken han eller andre forstod denne Opdagelses Betydning. Ogsaa her staar V. B. derfor som den egentlige Opdager. Hans geografiske Betydning var i det hele taget meget stor: ved Afslutningen af den store nordiske Ekspedition var Asiens Nordkyst kortlagt fra Hvidehavet til Kolyma og Amerikas Kyst kendt fra Cape Addington til Bering Øen. Selv var han en fremragende Observator; hans Stedbestemmelser er nøjagtige, især i Kamchatka, hvor han kunde støtte sig til Iagttagelsen af et Par Maaneformørkelser. Den store Søfarer James Cook yder ham da ogsaa den største Anerkendelse. For Rusland kom hans Rejser til at spille en afgørende Rolle; ikke blot gav disse videnskabelige Foretagender af første Rang Landet Plads mellem Europas Kulturnationer, men tillige var de Indledningen til, at det kunde udvide sit Herredømme til Amerikas Fastland og hævde sig der i over 100 Aar. Desværre eksisterer der fra V. B.s egen Haand kun en ganske kort Beretning om den første Ekspedition. Personlig var han en Mand med sejt Energi og rolig Natur, men langt fra blottet for Lune. Steller, som ingenlunde er ham særlig venlig stemt, finder som hans eneste Fejl egentlig kun en alt for stor Hensyntagen til sine underordnede. V. B. har skænket et Legat til fattige i Horsens.

P. Lauridsen: Vitus J. Bering og de russiske Opdagelsesrejser, 1885. F. A. Golder (Udg.): Bering's Voyages, I—II (Amer. Geogr. Soc. Research Ser. Nr. 1—2, 1922—25). L. S. Berg: Otkrytie Kamčatki i kamčatskie ekspeditsij Beringa (Biblioteka putestestvija, 3. Rk., IV, 1924). Th. Hauch-Fausbøll i Berl. Tid. 19. April 1931.

Kaj Birket-Smith.

Bering Liisberg, se Liisberg.

Beringskjold, Magnus Bering, 1721—1804, politisk Eventyrer og Statsfange. Hed egentlig Mogens Blach Ditlevsen Bering. Døbt 31. Aug. 1721 i Randers, d. 7. April 1804 i Stavanger, begr. i Domkirken sst. Forældre: Købmand Ditlev Ottesen Bering (ca. 1686—1732) og Ingeborg Mogensdatter Blach. Gift 1749 i Mecklenburg med Maren Kirstine v. Cappelen, f. 27. Aug. 1724, begr. 23. Juni 1783 i Næstved (Mortens K.), D. af Kaptajn, senere Oberstløjtnant Thomas v. C. (ca. 1699—1738) og Karen Hald (ca. 1700—70).

B. blev dimitteret fra Horsens 1740, drev som Student Smugleri og Handel, flakkede senere om i Udlandet, fik 1756 Titel af holstengottorpsk Hofraad, blev 1758 adlet af Kejser Frants I. med Navnet M. Bering v. B., har efter eget Sigende deltaget i den preussiske Syvaarskrig og virkede i hvert Fald som en Slags diplomatisk Agent for den danske Regering i Rusland under Forhandlingerne om det holstenske Mageskifte. 1762 kom han hjem til Danmark, hvor han optraadte som Godskøber i stor Stil; 1767 købte han Søbygaard og Kolbygaard, som solgtes igen 1770, da han ikke betalte dem, og ved det møenske Krongods' Bortsalg 1769 erhvervede han selvanden Nygaard, som han efter sin Hustrus Navn omdøbte til Marienborg. Han fik som Godsejer et meget ilde Ry, han var trætkekær til alle Sider og en Bondeplager. Da han ikke kunde betale Købesummen for Marienborg, vilde Struensee have Købet betragtet som ugyldigt; men Kancelliet gennemførte en mere lovformelig Fremgangsmaade, skønt B.s Optræden under Sagen var meget voldsom (Luxdorph noterer 9. April 1771: »Grov Besøgelse af B.«, 17. Maj: »B. beegnede mig med brutalité i Kancelliet«). Herefter var det, at B. i Samarbejde med Rantzau-Ascheberg blev Anstifter af den Sømmensværgelse, hvori det efterhaanden paa en Maade, der ikke kan klargøres i det enkelte, lykkedes at inddrage Eickstedt, Høegh-Guldberg, Köller, Juliane Marie og Arveprins Frederik, og hvis Resultat blev Struensees Fald Natten mellem 16. og 17. Jan. 1772. — B. blev af de nye Magthavere gjort til baade Kammerherre (1772) og Statspensionist (med en aarlig Pension af 2000 Rdl.), men vilde dog i Længden heller ikke finde sig i dem. Han fandt Anledning til at være lige

saa obsternasig mod Guldbergs »Skolemesterregering« som mod Struensees »Doktorregering«; han har med nogen Grund kunnet føle sig forholdsvis ringe belønnet for sin politiske Indsats, og endda blev det samtidig (endnu i Jan. 1772) bestemt, at han skulde tage Ophold med sin Familie i Vordingborg (hvor han dog ikke blev længe); man havde brugt ham, og nu vilde man helst have ham paa fornøden Afstand. B., der et Par Aar opholdt sig i Sverige under falsk Navn, vedblev at ulejlige Myndighederne med indviklede Sager og Processer; dog toges han, efter at have ydmyget sig, 1775 saa vidt til Naade, at han atter kunde komme til Kbh. Han kunde imidlertid ikke holde sig i Ro; han gjorde Forsøg paa nye Konspirationer for at faa ogsaa den nye Regering styrtet, og han var uforsigtig nok til at udtrykke sit personlige Had til Guldberg i Breve. Til sidst blev han angivet som Højforræder af sin yngste Søn og dennes Hustru, og 6. Juni 1781 arresteredes han i Næstved (han boede ved denne Tid paa Rønnebæksholm, som han havde købt 1777). Guldberg ønskede saa lidt som i sin Tid Struensee at gaa frem efter Lovens Former mod den uregerlige Mand; en nedsat Kommission instrueredes om hans Farlighed og skønnede derefter, at der var »en vis Formodning om, at Angivelserne mod B. var sande«; en kgl. Kabinetsordre af 26. Marts 1783 afgjorde hans Skæbne ved den Bestemmelse, at han skulde miste sin Kammerherrenøgle og hensættes i sikker Forvaring. Efter at have siddet fire Aar i Kastellet førtes han 1785 til Bergenhus Fæstning, hvor han sad fængslet i elleve Aar under lempelige Former. Ogsaa som Statsfange generede B. de Folk, han kom nær, Fangevogtere saavel som Medfanger. Sine sidste Aar kunde han leve frit i Stavanger, men under Pligt til ikke at forlade Byen. — B. var medvirkende ved en af de store Hændelser i Danmarks Historie; men hans hele Karakter hindrede, at der kunde falde nogen Glans over hans Navn derved; »en B. som Kammerherre, hvor er det ydmygende for de Danske«, skrev A. P. Bernstorff i Jan. 1772; det var sikkert Samtidens almindelige Skøn, at B. var bedre paa sin Plads i et Statsfængsel end som Intrigant inden for Hof og Diplomati eller som brutal og trættekær Administrator af sine Ejendomme. — Maleri paa Lundbygaard.

Joh. Grundtvig i Hist. Tidsskr., 5. Rk., I, 1879. Edv. Holm: Danmark-Norges Hist., IV, 1902; V, 1906. Aug. Fjelstrup: Statsfangen M. B., 1913. Luxdorfs Dagbøger. Udg. af E. Nystrøm, 1915—30. Aage Friis: Bernstorffske Papirer, I, 1904; III, 1913. Alb. Fabritius: Familien Wellmanns Stamt., 1927, S. 46—49.

Hans Jensen.

Berkentin, se Berckentin.

Berlin, Johan Daniel, 1714—87, Musiker, Musikteoretiker, Arkitekt, Meteorolog. F. 6. Maj 1714 i Memel, d. 4. Nov. 1787 i Trondhjem, begr. sst. Forældre: Stadsmusikant Johan Heinrich B. og Maria Elisabeth Falkenhagen. Gift ca. 1733 i Kbh.(?) med Karen Dorothea Sophie Friis, f. ca. 1710, d. 8. Juni 1782 i Trondhjem.

B. kom 1730 i Lære hos Stadsmusikant Andreas Berg i Kbh., paa hvis Anbefaling han 1737 blev Stadsmusikant i Trondhjem, 1741 desuden Domorganist; 1763 udnævntes han til »Ober-Brandmester« og 1778 til Brandinspektør. B. var en højt kultiveret Musiker, der stod i Forbindelse med flere af Samtidens mest kendte Teoretikere. Foruden enkelte Kompositioner skrev han en Musikkens Elementarlære (»Musicaliske Elementer«, 1744), den første Musikkære paa Dansk, samt en »Anledning til Tonemetrien« (1765), i hvilken B. tager Stilling til Spørgsmaalet om den ligesvævende Temperatur. Som Udgangspunkt for sine Beregninger benyttede B. et af ham selv konstrueret Monochord, hvis Konstruktion udviser et interessant Forsøg paa sikker Reproduktion af en eksperimentalt anlagt Skala. Ogsaa af det praktiske Musikliv indlagde B. sig stor Fortjeneste, han nød Ry som Orgelspiller og roses for sit Arbejde for at hæve Musiklivet i Trondhjem, bl. a. stiftede han 1786 Trondhjems musikalske Selskab. Han var Medlem af Videnskabselskabet, for hvilket han skrev Lejlighedsmusik, og som hædrede hans Minde ved en Sørgekantate. — Som Arkitekt udførte B. 1776 Tegninger til en ny Katedralskole i Trondhjem, men de blev forkastet af Bygningsdirektionen i Kbh., hvorefter Harsdorff udarbejdede Tegninger. — B. havde betydelige Kundskaber i Matematik, Fysik og Meteorologi og var en meget benyttet Landmaaler. — Portrætmedaillon paa Træ i Norske Videnskaberne Selskab i Trondhjem. Mindejeton herefter 1932.

P. F. Suhms saml. Skr., X, 1793, S. 38. Fr. W. Marpurg: Hist.-krit. Beyträge zur Aufnahme der Musik, II, 1756, S. 563—66. Det Trondhiemske Selskabs Skrifter, III, 1765. Joh. E. Brodahl: Trondhjems Domkirkes Organister i Trondhjemske Samlinger, Ny Rk., I, Hft. 2, 1923—25. S. Schmidt-Nielsen: Johan Daniel Berlin i Kgl. Norske Videnskabers Selskabs Forhandlinger, V, 1932, S. 25*—36* (med Bibliografi).

Erik Abrahamsen.

Berlin, Knud Kugleberg, f. 1864, Retslærd. F. 7. Juni 1864 i Kbh. (Helligg.). Forældre: Muremester Frederik Vilhelm Rudolf B. (1821—93) og Gunder Marie Helene Klingenberg (1824—92). Gift 1° 14. Okt. 1900 i Kbh. (Garn.) med Agnes Birgitte Reinhardine Marie Nielsen, f. 1. Nov. 1874 i Kbh. (Helligg.), d. 21. Dec. 1913 paa Kommunehospitalet sst., D. af Fæstemand,

senere Forretningsfører Carl Nicolai Johan N. (1835—95) og Reinhardine Antoinette Nicoline Jensen (1848—83). 2° 17. Okt. 1914 med Anna Augusta Regina Ringsted, f. Bisholt, f. 7. Aug. 1873 paa Frbg. (gift 1° 1900 med Sagfører Marius Valdemar Nicolai R., Navneforandring 1897 fra Jensen, 1876—1909), D. af Værtshusholder, senere Bud Niels Andersen (1840—1913) og Ane Sophie Jørgensen (1843—1912); Navneforandring 7. Juli 1898.

B. blev Student 1883 fra Haderslev Læreres Skole, efter en kortvarig æstetisk-filosofisk Periode med litterære og journalistiske Udslag — »Hamletskikkelserne i den russiske Litteratur« (Ny Jord, I, 1888), Oversættelser af Digte af Adam Mickiewicz, Alexis Tolstoj og Lermontov (Ny Jord, I og III, 1888—89), Fortællinger og Skitser af Leo Tolstoj (1889) o. a. — cand. jur. 1890, 1891—93 Sekretær (Assistent) i Finansministeriet, modtog 1892 Universitetets Guldmedaille for en Afhandling om de statsretlige Betingelser for Traktaters gyldige Afslutning efter Danmarks og andre Landes konstitutionelle Forfatninger, blev efter et Aars Ophold i Udlandet — Berlin, Paris — 1895 ansat i Rigsdagen, 1898 Protokolsekretær i Folketinget, Dr. jur. 1906 med Afhandlingen »Opløsningsretten overfor lovgivende Forsamlinger. En sammenlignende retshistorisk og dogmatisk Undersøgelse«, Docent i islandsk Ret ved Kbh.s Universitet 1910, Prof. ekstraord. 1911, ord. 1919.

Det var den offentlige Ret, der blev B.s Lærefag ved Universitetet og allerede som Følge heraf den, hvormod hans frodige og frugtbare videnskabelige Forfattervirksomhed koncentrerede sig. Allerede tidlig havde han fattet Interesse for det islandske Spørgsmaal og i talrige Bladartikler og Tidsskriftafhandlinger taget Stilling dertil med skarp polemisk Front mod de islandske politisk-statsretlige Særkrav. Han var Sekretær i den dansk-islandske Kommission af 30. Juli 1907 og offentliggjorde i dennes Betænkning af 1908 »Om Islands statsretlige Stilling indtil 1851 (Forfatningsstridens Begyndelse)« og »Islændernes gamle Overenskomst af 1262 og Islands Stilling derefter«, hvilke bl. a. efterfulgtes af »Islands statsretlige Stilling efter Fristatstidens Ophør. Første Afdeling. Islands Underkastelse under Norges Krone« (1909, oversat paa Tysk 1910), »Til Islands tidligere statsretlige Stilling« (Tidsskrift for Retsvidenskab, XXIV, 1911), hvori han tog til Genmæle mod B. M. Olsens Kritik af nysnævnte Skrift, og »Det norske og danske Rigsraads Stilling til Island. Et Bidrag til Belysning af Islands statsretlige Stilling indtil Enevældens Indførelse« (1911); da den dansk-island-

ske Forfatningskonflikt var bragt til Afslutning ved Forbundsloven af 1918, behandlede B. denne bl. a. i »Den dansk-islandske Forbundslov af 30. November 1918« (1920, 2. Udg. 1924). Som den samme Rigstankens Talsmand optraadte B. over for den af det færøske Selvstyreparti førte Politik — »Det færøske Spørgsmaal« i »Den ny Tid« (VI, 1923) o. a. — og i Grønlandstivsten mellem Danmark og Norge, hvor han, der bl. a. i »Tidsskrift for Retsvidenskab« (XLII, 1929, og XLIV, 1931) havde gennemkritiseret Islænderen Jón Dúasons Paastande om Grønlands statsretlige Stilling i Middelalderen, i sin Bog »Danmarks Ret til Grønland« (1932, tysk og engelsk Udg. 1932, fransk 1933) gav en Udredning af Grønlands, Islands og Færøernes Stilling til Norge og Danmark før og nu; som den danske Regerings Tillidsmand var han ogsaa 1932 Medlem af den danske Delegation ved den faste Domstol for mellemfolkelig Retspleje i Haag.

Af mere positiv-dogmatisk Art er en anden Gruppe af B.s Skrifter. Foruden Indberetningen til Indenrigsministeriet »Om Valg eller Stemmepligt« (1910), Oversigten »Evropæiske lovgivende Forsamlinger, deres Sammensætning og Kamrenes særlige Myndighedsomraade« (1910), »Den danske Statsforfatningsret« (I, 1916, 3. Udg. 1930; II, 1. Hæfte, 1918, 2. Udg. 1924. Ny Udg. 1. Halvbind 1933), »Udsigt over Forfatningsudviklingen i forskellige fremmede Lande« (1927, 2. Udg. 1931) en lang Række Afhandlinger i »Ugeskrift for Retsvæsen«, »Tidsskrift for Retsvidenskab«, »Juridisk Tidsskrift«, »Statsvetenskaplig tidsskrift«, »Tilskueren«, »Gads danske Magasin«, »Atlanten«, »Det nye Nord«, af hvilket han var Redaktør for Danmark 1919, o. m. a. Baade i B.s Afhandlinger og endnu mere i hans talrige Bidrag til Bladlitteraturen — »Dannebrog«, »København«, »Politiken«, »Berlingske Tidende«, »Nationaltidende« o. a. — har han løftet Sværdet til Angreb eller Forsvar i aktuelle statslige eller politiske Spørgsmaal. Som aktiv Politiker er B. ikke optraadt, men han har bl. a. som Formand for Dansk Skatteborgerforening 1924—30 og som Medlem af Bestyrelsen for forskellige Foreninger, saaledes f. Eks. De danske Atlanterhavsoer (1917), Det ny Grønland (1927) aldrig lagt Skjul paa sine Anskuelse, men stedse tonet rent Flag fra et rigsbevarende Stade. 1925 udnævnte den finske Regering ham til Medlem af det finsk-norske staaende Forligsnævn. 1923 havde han afgivet en Betænkning »Avis sur la question de la Carélie Orientale« (Helsingfors 1923). — R. 1921. DM. 1931. K.² 1933. — Buste af Gustafsson 1926.

Frantz Dahl i Berl. Tid. 7. Juni 1924.

Frantz Dahl.

Berling, nordtysk Slægt, der vistnok kan føres tilbage til Frantz Jürghen B. (d. 1589), Slots- og Bondefoged i Witzeze i Lauenburg. Han paastaas at være Søn af kejserlig Ritmester Frantz Christopher v. B. (d. 1532), der atter skulde være Søn af en vis Heiner v. B. (d. 1504), »miles« paa Alstorf og Emmingen, men Beviserne herfor og for Tilknytningen til forskellige tyske Adels-slægter med lignende Navne synes at mangle. — Frantz Jürghen B. (d. 1589) skal være Fader til den Bondefoged og Førster Frantz Erdman B., over hvem der 1618 (el. 1628) opsattes et Epitafium i Witzeze, som 1725 renoveredes af hans Oldebarn, ridende Førster i Mecklenburg Melchior Christian B. Slægten, der i Danmark i udpræget Grad har været knyttet til Bogtrykkeri- og Bladvirksomhed, kom her til Landet 1731 med Melchior Christian B.s Søn nedenn. Bogtrykker Ernst Heinrich B. (1708—50). Denne havde i sit Ægteskab med Cecilie Christine Godiche — af den bekendte Bogtrykkerslægt, med hvilken Familien B. længe bevarede Forbindelsen — fem Børn, af hvilke Sønnen Georg Christopher B. (1737—78) fortsatte Bogtrykkervirksomheden og desuden var Brygger. Han var Fader til Bogtrykker Carl Christian B. (1777—1824), hvis Søn var nedenn. Kammerherre Johan Carl Ernst B. (1812—71). — En yngre Broder til ovenn. Ernst Heinrich B., Carl Gustav B. (d. 1789), nedsatte sig som Bogtrykker i Lund og er Stamfader til en svensk Gren af Slægten.

C. Nyrop: Til den danske Bogtrykkerslægt Berlings Historie (Skandinav. Bogtrykker-Tidende, II, 1871, S. 113—18, 129—34, 145—49, 165—68). Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 28 f. (W. Schäfer u. Emil Jonas:) Historische Beweisführung, dass die Berlinge ein altadliches Geschlecht nordischer Abkunft sind, 1858. H. Ferd. Gerhard: Das Herrengeschlecht der Berlings, i Lauenburgische Heimat, II, 1926, S. 10—13, 35—43.

Albert Fabritius.

Berling, Johan Carl Ernst, 1812—71, Bogtrykker og Avisudgiver, Hofembedsmand. F. 30. Aug. 1812 i Kbh. (Helligg.), d. 30. Marts 1871 i Ismailia i Ægypten, bisat paa sin Ejendom Ordruphøj ved Kbh. Forældre: Bogtrykker Carl Christian B. (1777—1824) og Sophie Hedevig Glasing (1792—1859). Gift 18. Okt. 1854 i Kbh. (Frelser) med Polly Marie Knudine Haderup, f. 14. Febr. 1825 paa Leegaardslyst i Skanderup Sogn, d. 30. Jan. 1895 paa Ordruphøj, D. af Toldinspektør i Vordingborg, Krigsraad Carl Erhardt H. (ca. 1795—1834) og Juliane Christine Holck (1796—1850).

B. fik sin typografiske Uddannelse i det af hans Oldefader grundlagte Trykkeri, som paa det Tidspunkt ejedes af hans Fader og dennes Broder. Den engang saa ansete Forretning var efter-

haanden stagneret, Forlagsvirksomheden var saa godt som ophørt, og Trykkeriet næsten kun beskæftiget med Fremstillingen af Firmaets privilegerede Avis, »Den B.ske Tidende«. Efter Faderens og Onkelens Død styrede hans Moder Forretningen gennem flere Aar, i hvilke den yderligere gik tilbage, men 1836 overtog B. den og indledede dermed en ny Blomstringsperiode for det gamle Firma. For at studere Bogtrykfagets nyeste Fremskridt foretog han 1837 en Rejse gennem Tyskland, Frankrig og England og vendte hjem ikke blot med nye Erfaringer, men ogsaa med nyt, moderne Materiel. S. A. fik han Bevilling til at anlægge et Skriftstøberi og n. A. Eneret paa Congreventryk (en da nylig opfundet engelsk Farvetryksteknik); desuden oprettede han en Stereotyperingsanstalt og et litografisk Etablissement. Sin største Interesse viede han dog det egentlige Bogtryk. I 40'erne regnedes det B.ske Trykkeri for det fineste i Kbh., og mange gode Arbejder udgik i denne Periode derfra. Til de bedste hører Holberg-Samfundets Udgave af Holbergs Komedier (1840—54) og N. L. Westergaards »Radices linguæ Sanscritæ« (1841), hvortil Sanskrittyperne var skaaret og støbt i Firmaets eget Skriftstøberi. Ogsaa Avisen blev moderniseret og gik stærkt frem, hvorimod Bestræbelserne for at genskabe et Bogforlag ikke helt gav det ventede Resultat. Efter Frederik VII.s Tronbestigelse 1848 gled B. mere og mere bort fra Forretningens Ledelse, idet han knyttedes som Hofembedsmand til den nye Konge.

C. Nyrop i Skand. Bogtrykker-Tid., II, 1871, S. 145—49. E. Selmar: Det Berlingske Bogtrykkeri i Kbh., 1916, S. 17—22.

Lauritz Nielsen.

Et Ungdomsvenskab med Frederik VII. fra den Tid, denne som Prins opholdt sig i Fredericia, drog ved Tronskiftet 1848 B. ind i den ham hidtil ganske fremmede Hofkreds. Han blev Kongens Privatsekretær, og allerede 31. Dec. 1848 udnævntes han til den ret vigtige Post som Generalkasserer for Civillisten og fik Titel af Etatsraad. I de følgende Aar avancerede han hurtigt til en Række vigtige Hofcharger, blev 1849 Kammerherre, 1851 Rejsemarskal og 1857 Generalintendant for Civillisten. Efter Kongens Ægteskab med Grevinde Danner 1850 var Baandet knyttet yderligere fast, idet B. havde staaet i Forhold til daværende Jfr. Louise Rasmussen, men var veget Pladsen for Prinsen og vedblevet at staa i intimt Venskabsforhold til dem begge. B. gjorde ved sit Forretningstalant saavel Kongen som Grevinden betydelige Tjenester og røgtede sine Embeder med Dygtighed, men blev ved sin borgerlige Fremtoning og sin nære Forbindelse med Grevinde

Danner en Torn i Øjet paa Hofkredsen og betragtedes med Mistillid af de forskellige Regeringer, baade af konservativ og national-liberal Støbning, som frygtede hans og Grevindens politiske Indflydelse hos Kongen og ansaa deres fremtrædende Stilling ved Hoffet som en Hindring for en nærmere Forbindelse mellem det danske og fremmede Hoffer og for et taaleligt Forhold til det ledende holstenske Aristokrati. B., der i sin egen og, som han mente, ogsaa i Kongens Interesse paa enhver Maade søgte at styrke Grevinde Danners Stilling, traadte derfor fra første Færd i nær Forbindelse med det eneste Parti, som havde billiget Kongens Ægteskab og betragtede det som en Garanti for den frie Forfatnings og den almindelige Stemmerets Opretholdelse, nemlig de af Tscherning, J. A. Hansen og Balth. Christensen ledede Bondevenner. Det var særlig den sidstnævnte, som røgtede den intime Forbindelse med B., der strakte sig lige til 1860. Der er ingen Tvivl om, at saavel B. som Grevinden gennem denne Forbindelse blev oprigtige Venner af den frie Forfatnings Opretholdelse og over for Kongen modvirkede de aristokratiske og absolutistiske Tendenser, der i 50'ernes første Halvdel under Indflydelse af den herskende europæiske Strømning gjorde sig gældende inden for Regeringskredsene og undertiden truede med at faa Tag i Frederik VII. selv. Det tør ligeledes med Sikkerhed antages, at B. sammen med Scheele har medvirket til Ministeriet Ørsteds Fald.

Under de stedse mere nationalliberalt farvede Ministerier i 50'ernes anden Halvdel blev de ledende Ministres Forhold til B. og Grevinden efterhaanden stærkt spændt og kom 1858—59 til Bristepunktet, da Kongen imod Ministeriets Ønske udnævnte B. til Stk. af Dbg., og Grevinden paa forskellig Maade søgte at skaffe sig en mere officiel Stilling ved Hoffet. Hertil kom, at B. til Tider gav sig Blottelser, som kunde udnyttes af hans Modstandere, saaledes da han, der var en stadig Mellemand mellem Frederik VII. og daværende Kronprinsregent Carl i Frimurersager, anklagede nogle højtstaaende svenske Frimurere for at være delagtige i Skandskrifter mod Grevinden og derved paadrog sig den svenske Kronprins' Mishag. Generaladjudanten Hegermann-Lindenchrone maatte sendes til Stockholm for at udjævne Sagen og benyttede efter Ministeriets Tilskyndelse Lejligheden til at afkræve B. et Løfte om at ville trække sig tilbage fra sine Hofstillinger. Løftet afgaves, men det trak i Langdrag med dets Opfyldelse, og imidlertid indtraf en ny »Affære«, idet B. paa Glücksborg skaffede sig Adgang til at gøre sig bekendt med en Del afsendte Telegrammer, hvorfor Finansminister Fenger ind-

stillede til Kongen at sætte ham under Tiltale for Krænkelser af Telegrafhemmeligheden. Ministeriet insisterede nu stærkt paa B.s Fjernelse, medens man fra den modsatte Side mente, at dets Aktion var af rent politisk-antidemokratisk Natur. Enhver, skrev Amtmand Rotwitt, den senere Konsejlspræsident, der ser Kongens daglige Liv, »maa kunne indse, at uden B. og Grevinden — og at den sidste ej kan holdes, naar B. ryger, tror jeg sikkert — er Kongen snart *perdu* og en Abdikation eller et Medregentskab nødvendigt«. Ministeriet satte imidlertid haardt mod haardt, og da Kongen ikke vilde gaa ind paa B.s Fjernelse, indgav det sin Demission, og Ministeriet Rotwitt udnævntes 2. Dec. 1859. De voldsomme Bevægelser i Hovedstaden bragte dog B., hvis Helbred desuden var blevet svækket, til 30. Dec. at nedlægge sine aktive Hofstillinger og rejse til Udlandet. — Etatsraad 1848. Kammerherre 1849. — R. 1848. DM. 1849. K. 1851. S.K. 1858. — Mausoleum paa Ordruphøj. — Malerier af A. Schiøtt 1850 og (paa Jægerspris) af J. V. Gertner 1855, litograferet 1856 af L. A. Kornerup. Buste af H. V. Bissen. Træsnit 1871.

N. Neergaard: Under Junigrundloven, 1892—1916, passim, særlig II, S. 330—45. Andreas Frederik Kriegers Dagbøger 1848—1880, udg. af Elise Koppel, Aage Friis og P. Munch, I—V, 1920—23, passim.

N. Neergaard.

Berling, Ernst Heinrich, 1708—50, Bogtrykker og Avisudgiver. F. 22. Marts 1708 i Mecklenburg el. Lauenburg, d. 16. Okt. 1750 i Kbh., begr. sst. (Petri). Forældre: Forstbetjent, senere Skovrider Melchior Christian B. (d. 1735) og Catharina Henni(n)gs. Gift 21. Dec. 1732 i Kbh. (Petri) med Cecilie Christine Godiche, f. 1713 i Kbh., d. 2. Juni 1750 sst. (Petri), D. af Bogtrykker Jørgen Mathiesen Godiche (d. 1717) og Marie Cathrine Meyer (d. 1741, gift 2° 1720 med Bogtrykker Johan Jørgen Høpfner, s. d.).

B. stod i Lære i sin Fætter Pfeiffers Trykkeri i Lauenburg, blev Svend 1727 og arbejdede derefter bl. a. i Hamburg, hvorfra han 1731 rejste til Kbh. efter Anmodning af den derboende Bogtrykker J. J. Høpfner, i hvis Trykkeri han fik Ansættelse. Allerede 1733 nedsatte han sig som selvstændig Bogtrykker i Kbh. Han ydede gennem sin Virksomhed en betydningsfuld Indsats i det danske Bogtryks kunstneriske Udvikling; til de smukkeste af hans Bøger hører Thurahs »Den danske Vitruvius« (1746—49) og »Hafnia hodierna« (1748). 1747 blev han udnævnt til Hofbogtrykker og fik s. A. Eneretsbevilling som Skriftstøber. I Tilslutning til sin Bogtrykkervirksomhed optraadte B. i stor Stil som Forlægger og

Avisudgiver. Han afkøbte 1748 Enken efter Bogtrykker J. Wielandt Udgivelsesretten til de Aviser, hun havde overtaget efter sin Mand, og erhvervede samtidig Eneretten til at benytte de kongelige Brevposter. N. A. begyndte han derefter Udgivelsen af »Kiøbenhavnske danske Post-Tidender«, Forløberen for den endnu udkommende »B.ske Tidende«, og viste sig ogsaa herved foretagsom og idérig. Efter hans Død overgik Trykkeriet og Avisudgivelsen til hans Sønner og har helt op til Nutiden været i Slægtens Eje.

C. Nyrop i Skand. Bogtrykker-Tid., II, 1871, S. 113—18. Samme i Bogvennen 1897, S. 1—5. E. Selmar: Det Berlingske Bogtrykkeri i Kbh., 1916, S. 1—11. F. J. West og W. Norvin: Berlingske Tidende, I, 1924.

Lauritz Nielsen (P. Stolpe).

Bernardi, Bartolomeo, d. 1732, Musiker, Violonist og Komponist. Begr. 23. Maj 1732 i Kbh. (Trin.).

B., der var academico filarmonico fra Bologna, synes i adskillige Aar at have ført en ret omflakkende Tilværelse ved forskellige Fyrstehoffer Nord for Alperne. 1702 kom han som ca. 40-aarig i dansk Tjeneste med en Gage paa 600 Rdl. Frederik IV. havde netop bygget et prægtigt Operahus, og enhver dygtig Instrumentist og Sanger blev derfor modtaget med aabne Arme. Som Komponist debuterede B. 26. Aug. 1703 ved en Fest paa Kbh.s Slot med Operaen »Il Gige fortunata« (»Den lykkelige Mads«), der gjorde stor Lykke, ikke mindst paa Grund af de mange og hurtige Dekorationsforandringer. Dette Værk efterfulgtes af flere Lejlighedskompositioner, som B. skrev i sin Egenskab af Overleder af Hofmusikken. — Skønt B. var blevet vel modtaget i den danske Residensby, længtes han dog efter Italien, hvor hans Hustru og Børn levede, og 1705 forlod han da ogsaa Landet. Da han uden videre blev borte, resolverede Kongen, at hans Gage skulde stryges af Hofbudgettet, »weil er wohl schwerlich wird wiederkommen«. Efter at Frederik IV. for anden Gang havde besøgt Italien, dukker den italienske Musiker atter op ved det danske Hof. I Begyndelsen af det andet Tiaar af 18. Aarh. kan det saaledes fastslaaes, at B., der nu kaldes »kongelig Directeur over Musiken«, sammen med den yndede Hofsanger Theodorus Meyer stod i Spidsen for en Hofopera, der dog kun synes at have haft en kort Levetid. B., der fra 1723 kaldtes kgl. Kapelmester, ledede fra nu af Hofmusikken til sin Død. — Der er ingen Tvivl om, at B. har været en meget produktiv Komponist, men langt de fleste af hans Værker synes nu at være gaaet tabt. I Amsterdam fik han udgivet sit Op. 3 »Dodici sonate a violino solo col basso continuo«, paa hvis Titelblad han kalder

sig »Academico filarmonico, compositore e sonatore di violino di S. M. il Re di Danemarcha«. Over hans Kompositioner fældede J. A. Scheibe en haard Dom. Den tyske Komponist og Musikskribent, der i længere Tid var Kapelmester ved det danske Hof, fandt, at B.s Musik fattedes baade Smag, Sammenhæng, Fornuft, Melodi og Harmoni.

V. C. Ravn: Koncerter og musikalske Selskaber i ældre Tid, 1886. C. Thrane: Fra Hofviolonernes Tid, 1908.

Torben Krogh.

Berner, Alexander, 1706—85, Rentekammerdeputeret. F. 29. Nov. 1706 i Kbh., d. 8. Aug. 1785 sst., begr. sst. (Nic. K.). Forældre: Hoftrumpeter Hans Henrik B. (d. 1723) og Eva-Dorthea Jagenreuter (1670—1732). Gift 1° 29. Juni 1734 i Kbh. (Frels.) med Mette Henrika Møller, døbt 3. Nov. 1703 i Kbh. (Frels.), d. senest 1743, D. af Revisor i Generalpostamtet Oluf Anthonij M. og Birte Knudsdatter. 2° 11. Dec. 1744 i Kbh. (Nic.) med Christiane Frederikke Schultz, f. 1725 i Kbh., d. 25. Aug. 1792 sst. (Frue), D. af Major Andreas S. (d. 1736, gift 1° med Anna Maria Tilsen, ca. 1699—1720) og Elisabeth Anna Marie Jessen (1706—84, gift 2° 1752 med Sognepræst Peter Lotharius Mohr v. Waldt, 1696—1757).

B. tilbragte en Del af sin Barndom og Ungdom hos Morbroderen Proviantforvalter Alexander Jagenreuter paa Christiansø og fik omkr. 1724 Ansættelse som Skriverkarl i Rentekammeret, hvor han 1736 avancerede til Fuldmægtig. 1742 blev han Kancellist i Kammerkancelliet, 1749 Kammersekretær og s. A. udnævnt til Kammerraad. 1759 Justitsraad, 1760 Kommitteret, 1767 Etatsraad og 1773 Deputeret i Rentekammeret, s. A. Konferensraad. B. ramtes ved Juletid 1772 af et apoplektisk Tilfælde, der vel svækkede ham noget, men han passede dog sin Tjeneste (de danske Forretninger) til sin Død. — B. blev 5. April 1780 ophøjet i Adelsstanden. Hans Sønnensøns Søn, Kammerherre Gustav Alexander B., der 1880 ophøjedes i friherrelig Stand med Navnet B. Schilden Holsten, er Bedstefader til nedenn. Baron Hans B.-S.-H. — Maleri i England.

Albert Fabritius.

Berner, Christian Frederik (Frederiig), 1773—1827, Kancellideputeret. F. 27. Juni 1773 i Trankebar, d. 7. Maj 1827 i Kbh. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Pakhusmester, senere Resident i Patna Jørgen Henrik B. (ca. 1751—90) og Marie Ulrica Schouw (ca. 1752—1820). Gift Dec. 1806 med Christine Margarethe Reiersen, døbt 19. April 1785 i Vordingborg, d. 10. Maj

1850 i Randers, D. af Amtsforvalter Hans Henrik Peter R. (1750—1805) og Birgitte Christine Bernth (1766—1828, gift 2° 1810 med Major, senere Oberst Christian Frederik Grüner, 1771—1846, han gift 2° med Christiane Hornsyld, d. 1861).

B. blev Student 1790 fra Fr.borg, juridisk Kandidat 1797, opholdt sig derefter fire Aar i Udlandet, blev 1801 Auskultant i Højesteret, 1803 Assessor i Danske Kancelli, 1804 tillige Departementssekretær og Kontorchef sst., 1810 Chef for 5. Departement og 1813 tillige 5. Deputeret, 1816 4. Deputeret og Chef for 3. Departement. 1821 blev han entlediget paa Grund af Svagelighed. Han offentliggjorde i »Borgervennen« enkelte Artikler og Oversættelser. — Virk. Justitsraad 1805. Virk. Etatsraad 1813. — Stik af Chrétien i Paris.

G. Kringsbach (Pool Bagge).*

Berner, Freund Jakob **Gottlob**, 1823—1914, Teaterembedsmand. F. 14. Dec. 1823 i Svaneke, d. 22. Jan. 1914 i Kbh., begr. sst (Ass.). Forældre: Byfoged Jørgen Henrik B. (1784—1833) og Johanne Constantine Stage (1796—1880). Gift 12. Nov. 1852 i Kbh. (Slotsk.) med Emma Lucine Gudmann, f. Modeweg (gift 1° 1844 med Grosserer William Henrik G., 1820—50), f. 27. Maj 1824 i Kbh. (Trin.), d. 20. Maj 1871 sst. (Frue), D. af Fabrikejer Joh. Carl M. (s. d.) og 1. Hustru.

Efter Skolegang i Efterslægtsselskabets Realskole blev B. 1839 — paa Foranledning af sin Slægtning, Instruktør Stage — Volontør paa Teaterkontoret, hvor han arbejdede, indtil han som Fuldmægtig 1849 blev J. L. Heibergs Sekretær. 1857 overtog han Teatrets Bogholderi, men 1859 blev han atter Sekretær samt Regissør for Skuespillet og Operaen. 5. Okt. 1866 konstitueredes han som Intendant under Departementschef Linde som Teatrets Chef, og denne Styreform varede otte Sæsoner, i hvilke B.s store administrative Dygtighed især udfoldede sig. 1867 blev han Medlem af en Kommission, som bl. a. skulde tage Opførelsen af en ny Teaterbygning under Overvejelse, men da Loven herom var vedtaget, vilde Ministeriet ikke følge B.s Advarsler med Hensyn til det urigtige i at forcere Bygningens Fuldendelse, hvorfor han 1874 tog et Aars Permission og rejste til Syden. Da han kom tilbage, begrænsedes hans Magtomraade; 1876 afgik han som Intendant, og da Kammerherre Fallesen havde regeret et Aar, fik B. sin Afsked med Pension (30. Juni 1877), idet den nye Chef indrømmede, at B.s Advarsler mod Bygningens Ibrugtagen havde vist sig at være berettigede. I sit lange Otium var B. i nogle Aar Medlem af Teaterkommissionen af 1893.

Under B.s Teaterledelse ansattes Fru Heiberg som Sceneinstruktør, Henrik Ibsens og Richard Wagners Værker indførtes, og Brødrene Poulsen debuterede. Han var en bureaukratisk Embedsmand med stor Arbejdskraft og indgaaende Kendskab til alle Administrationens Enkeltheder, men savnede æstetisk Dannelse. Ved et gennemført Sparesystem, der ofte vakte Personalets Vrede, lykkedes det ham at samle en Reservefond paa 300 000 Kr. For saa vidt var hans Indsats enestaaende i Teatrets Historie, men hans Økonomi lod sig ikke praktisere under de større Forhold, som den nye Bygning medførte. — Breve til B. i det kgl. Bibliotek. — Kammerassessor 1852. Justitsraad 1861. Etatsraad 1897. — R. 1865. DM. 1893. — Træsnit 1896.

Robert Neiiendam: Det kgl. Teaters Historie, I—II, 1921—22.

Robert Neiiendam.

Berner-Schilden-Holsten, Hans Heinrich Adam, Lensbaron, f. 1881, Godsejer, Personalhistoriker. F. 18. Juli 1881 paa Holstenshuus. Forældre: Baron, senere Kammerherre, Hofjægermester, Lensbaron Adam Christopher B.-S.-H til Baroniet Holstenshuus og Fideikommissgodset Clausholm (det v. Schilden-jyske Fideikommiss) (1855—1927) og Louise Ella Augusta Fanny Caroline Quaade (f. 1856). Gift 3. Dec. 1904 i Kbh. (Fred.) med Komtesse Minna Sophie Louise Knuth, f. 26. Juni 1882 paa Østergaard ved Mern, D. af Kammerherre, Hofjægermester, Greve Christopher Adam Valdemar K. til Lilliendal (s. d.) og Hustru.

B.-S.-H. blev Student 1899 fra Østersøgades Gymnasium og cand. phil. 1900. Han blev tidlig indfanget af genealogiske og personalhistoriske Undersøgelser, samtidig med at han uddannede sig med sin kommende Virksomhed som Lensbesidder for Øje. Han overtog 1911 Administrationen af Langesø, af hvilket Gods han 1923 blev Ejer og samtidig Medejer af Holstenshuus. 1929 blev han tillige Eneejer af Godset Clausholm ved Randers, som han fra 1925 havde besiddet i Forbindelse med sine Brødre. 1927 blev han ved Faderens Død Lensbaron. — B.-S.-H. repræsenterer den danske Adel i Genealogernes og Personalhistorikernes Kreds. Han er baade Samler og Forsker; særlig har han grundigt studeret sine Ejendommers og sin Slægts Historie. Han er tillige en af vore faa Heraldikere. Han har taget virksom Del i Arbejdet inden for Historisk Samfund for Odense og Assens Amter, hvis Næstformand han er, og i hvis Tidsskrift han har skrevet nogle Afhandlinger. Han er Formand for Foreningen til Udgivelse af »Danmarks Adels Aarbog« og Medlem af Bestyrelsen for Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistorie. 1906—16 udgav han »Danske Herre-

gaardes Ejere» (et genealogisk overskueligt Arbejde over danske Majoratsejere), 1911 »Dronning Anna Sophie paa Clausholm«, og 1918—23 var han Medlem af Redaktionen af »Danske Herregaarde ved Aar 1920«. Ogsaa i sine Standsfællers Kreds har han været blandt de ledende; han sidder saaledes i Bestyrelsen for Foreningen af Skov- og Landejendomsbesiddere i Danmark og for Majoratsforeningen. 1921—29 var han Formand for Vigerslev Sogneraad. — Hofjægermester 1913. — Barneportræt af C. Wentorf (1888) og Maleri af F. Moritz (1920), begge paa Langesø.

Th. Hauch-Fausbøll.

Bernhard, ca. 1020, Biskop i Skaane. B. var en af de Bisper, som Knud (I.) den Store førte med sig fra England til Danmark; B. skikkede han til Skaane, Gerbrand til Sjælland og Reginbert til Fyn. Paa samme Vis havde Svend (I.) Tveskæg i sin Tid gjort Gotebald fra England til Biskop og Lærer i Skaane. Disse Mænd fra den engelske Kirke, som vel egentlig, efter deres Navne at dømme, stammede fra Fastlandet, fik sammen med andre Gejstlige fra Kong Knuds store vestlige Rige en betydelig Indflydelse under den danske Kirkes tidligste Udvikling — gamle Levn i Kultus og Sprog vidner derom. Men om den enkelte Personligheds Virken ved vi naturligvis intet. Biskop B. mindedes i Lund Domkirkes Necrologium under 21. Aug. sammen med Biskop Gotebald og Henrik fra det 11. Aarh.s Midte, »som var vor Kirkes første Biskop«. Man læser i disse Necrologiets Ord, at Gotebald og B. i Lundetraditionen stod som Missionsbisper uden fast Bispeæde.

Adam af Bremen, udg. af B. Schmeidler, 1917, II, Cap. 55. Necrologium Lundense, udg. af L. Weibull, 1923, S. 88. Joh. Steenstrup: Normannerne, III, 1882, S. 339.

Ellen Jørgensen.

Bernhard, Hertug af Pløn, 1639—76, Officer. F. 31. Jan. 1639, d. 13. Jan. 1676 paa Søbygaard paa Ærø. Forældre: Joachim Ernst, regerende Hertug af Holsten-Pløn (1595—1671) og Dorothea Augusta af Gottorp (1602—82). Ugift.

Hertug B. tjente som Officer i en Række europæiske Hære og søgte ved Udbruddet af Krigen mellem Danmark og Sverige 1675 ind i den danske Hær, hvor han 20. Aug. s. A. blev Chef for et nyoprettet Regiment, der efter ham kaldtes det plønseke. Okt. s. A. blev han Generalmajor. Han deltog i Belejringen af Wismar i Slutningen af 1675, men døde kort efter af Feber. — Efter Faderen havde han arvet Slægtens eneste slesvigske Len, Søbygaard paa Ærø.

A. D. Jørgensen (Rockstroh).*

Bernhard, Carl, se Saint Aubain.

Bernhoft, Herman Anker, f. 1869, Diplomat. F. 1. Okt. 1869 i Barcelona. Forældre: Svensk og norsk Generalkonsul Herman Severin B. (1824—94) og Stephanie Petrea Ankerita Heegaard (f. 1847). Ugift.

Efter at være blevet Student 1888 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn studerede B. Jura ved Kbh.s Universitet og tog juridisk Embedseksamen 1894. Hans Interesser førte ham tidligt ind paa det folkeretlige og statsretlige Omraade. 1889 erhvervede han dansk Indfødsret og indtraadte 1896 i Udenrigsministeriets Tjeneste, hvor han blev Assistent s. A., Fuldmægtig 1899 og Kontorchef 1908 i det da nylig omorganiserede Handels- og Konsulatsdepartement. 1907—08 deltog han sammen med General-tolddirektør M. Rubin som Delegeret i de dansk-tyske Handels-traktatforhandlinger i Berlin. Straks derefter udsendtes han som Gesandt i Wien (1908—10), tillige akkrediteret i Rom, var hjemme nogle Aar som Departementschef i Udenrigsministeriets 1. Departement, det politiske, og udsendtes atter i Okt. 1913 som Gesandt i Paris, tillige akkrediteret i Madrid og Lissabon. I Paris varetog han Danmarks Interesser i henved tyve ofte vanskelige Aar, under hele Verdenskrigen og de næsten lige saa enerverende og vanskelige Efterkrigsaar, omfattende Fredskonferencen i Versailles og de dermed følgende Forhandlinger om Nordslesvigs Genforening med Danmark. April 1932 vendte B. tilbage til Centraladministrationen, idet han overtog den fornemste Post inden for den danske diplomatiske Karriere, Direktørstillingen i Udenrigsministeriet.

Med sin praktiske handelspolitiske Uddannelse forener B. omfattende Viden ogsaa paa det teoretiske Omraade og har taget Del i Arbejdet med mange traktatretlige og internationale Sager. Han var saaledes som Departementschef Formand baade i Kommissionen til Forberedelse af Deltagelsen i næste Haagkonference og i Udvalget til Revision af Danmarks Handelstraktater. Senere præsiderede han som Formand ved den internationale Ålands-konference Okt. 1921 i Genève, deltog som Danmarks 1. Delegerede i de internationale økonomiske Konferencer i Genova April—Maj 1922 og i Haag Juni—Juli s. A. og var Formand for den danske Delegation i Haag ved Grønland-Processen 1932—33. — R. 1904. DM. 1911. K.² 1914. K.¹ 1919. F.M.G. 1920. S.K. 1929. — Maleri af Jacques Emile Blanche 1929, tilhørende det danske Gesandtskab i Paris.

E. B.: Stamt. over Slægten Bernhoft, 1885, S. 102. H. S. B.: Mine Livs-erindringer, 1888. P. J. Schmidt: Slægten Feilberg, 1890, S. 30. Nationaltid. 7. Sept. 1914.

Fr. de Fontenay.

Berns, Albert Baltser, 1602—52, Købmand. F. 20. Jan. 1602 i Kbh., d. 20. Aug. 1652 paa Wandsbeck, begr. sst. Forældre: Købmand Baltser B. fra Frisland (d. 1605) og Nille Johansdatter (d. 1633, gift 2° med Købmand Claus Condevin, d. 1619, 3° med Købmand Boldevin Blankfort, d. 1634). Gift med Anna Margrethe Marselis, D. af Købmand, kgl. dansk Faktor og Kommissær i Hamburg Gabriel M. d. Ældre (d. 1643) og Anne Lermite.

B. havde i alt Fald før 1634 nedsat sig i Hamburg, og hans Ægteskab bragte ham i Forbindelse med den danske Regering; Svigerfaderens Stilling i dansk Tjeneste gik over paa ham, og medens han først alene og senere i Kompagni med sin Svoger Leonhard Marselis drev en betydelig Forretning paa Holland og Østersøen, kom han efterhaanden i den største og for begge Parter betydningsfuldeste Forbindelse med det danske Hof. Han besøgte Pengeomsætningen i Hamburg, laante Kongen kontante Summer, paatænkte 1639 at oprette et ostindisk Kompagni i Glückstadt, som skulde forenes med det i Kbh., og paatog sig 1642 at hente Salt fra Spanien til Danmark. Af størst Vigighed blev dog hans og hans Firmas Virksomhed som Leverandør til den danske Regering, især da han hørte til de af Corfits Ulfeldt begunstigede. Han leverede Kramvarer, Juveler og Sølvtoj til Hoffet, Tømmer til Flaaden, Klæder til Soldaterne, Krudt, Salpeter, Bly og Kanoner til Tøjhuset; selv oprettede han et Skibsbyggeri i Neustadt, hvor han byggede Orlogsskibe for den danske Regering. For egen Regning opførte han 1643 et Tøjhus og i Forening dermed et Kanonstøberi i Glückstadt; til Tøjhusets Underhold fik han aarlig 3000 Rdl. udbetalt af den danske Regering. Under Krigen med Sverige 1643—45 udviste han stor Iver, men led et betydeligt Tab ved, at Skibsbyggeriet i Neustadt blev beskadiget af de Svenske. Som Erstatning herfor fik han af Kongen Ret til at købe Godset Wandsbeck af Grev Christian Pentz og hans Hustru, saaledes at Kongen og Rigsraadet skulde udstede et Gældsbrief for Købesummen; B. fik ogsaa Wandsbeck 1645, men maatte dog senere efter sin egen Paastand betale saa meget derfor, at der ikke blev Tale om nogen Erstatning. Under de danske Finansers slette Tilstand voksede i det hele B.s ubetalte Krav paa Regeringen; han vedblev, efter at Værftet i Neustadt var blevet istandsat, at levere Skibe, men Afregningerne blev stadig vanskeligere, og Husets egen Kredit synes paa denne Tid at være blevet stærkt rystet. Ved den store Udlægning af Krongods til den danske Regerings Kreditorer 1651 fik B. og Leonhard Marselis overdraget Lunde Hovedgaard paa Mors og Bustrup Hovedgaard i Salling

for 53 980 Rdl. Efter B.s Død fortsattes Forretningen af hans Arvinger, imellem hvilke var hans Svigersøn, den senere som dansk Generalpostmester og Admiralitetsraad kendte Poul Klingenberg. Den ved Corfits Ulfeldts Fald nedsatte Revisionskommission havde adskilligt at udsætte paa de Priser, der var betalt for B.s Leverancer, men Husets Forbindelse med den danske Regering afbrødes dog ikke af den Grund.

Zeitschr. f. hamburg. Gesch., III, 1851, S. 380—84. Personalh. Tidsskr., I, 1880, S. 207. Christian IV.s egenh. Breve, udg. ved C. F. Bricka og J. A. Fridericia, II—VII, 1878—91. O. Nielsen: Kbh. i Aarene 1536—1660, 1885. Zeitschr. d. Gesellsch. f. Schlesw.-Holst. Gesch., XXXVI, 1906, S. 235 f. Aarbøger udg. af Hist. Samf. f. Aarhus Stift, VIII, 1915, S. 155—61. Hamburgische Deutsche Leichengedichte (Quart), II, Nr. 16 i Hamburgs Kommerzbibliothek.

J. A. Fridericia (L. Laursen)*.

Bernsteen, Simon Carl Gustav, 1850—1920, Bogtrykker. F. 15. Febr. 1850 i Kbh. (Trin.), d. 13. Nov. 1920 i Vanløse, begr. i Rødovre. Forældre: Blikkenslager Carl Frederik B. (1819—58) og Hansine Marie Bolette Meisling (1823—78). Gift 11. Juli 1877 i Kbh. (Stefans) med Anna Petra Dorothea Hansen, f. 6. Febr. 1854 i Kbh. (Trin.), D. af Stenhugger Jens H. og Birgitte Cecilie Juliane Tofte (ca. 1812—95).

Efter Faderens tidlige Død blev B. Elev paa Opfostringshuset og derfra sat i Handskemagerlære. Efter at være blevet Svend arbejdede han som Handskemager i otte Aar, dels her hjemme og dels i Udlandet, men forlod under en Arbejdsløshedsperiode 1877 Faget og fik Ansættelse i Culmsees Papirposefabrik og Trykkeri. Herved kom han ind paa Bogtrykkervirksomheden, og efter at han ved faglærte Venners Hjælp havde skaffet sig den fornødne tekniske Færdighed, aabnede han 1882 et lille Bogtrykkeri i Kbh. Gennem den 1888 stiftede Forening for Boghaandværk fik han Interesse for smukt trykte Bøger, og da han paa en Legatrejse 1895 havde lært den berømte engelske Bogkunstner William Morris og dennes Virksomhed at kende, førtes han selv ind paa Fremstillingen af kunstnerisk Bogtryk. Han sluttede sig til Morris' Opfattelse, at man burde reformere Bogtrykket ved at vende tilbage til tidligere Tidens Stilformer og Fremstillingsmetoder, bl. a. gennem Anvendelsen af Haandpresse, og trods de yderst beskedne Forhold, hvorunder han gennem hele sin Virksomhed arbejdede, blev han paa dette Omraade Banebryder her hjemme. Han formaaede at knytte fremragende Kunstnere som Thorv. Bindsbøll, Joak. Skovgaard o. fl. til sig som Medarbejdere, og ved at indlede et saadant kunstnerisk og haandværksmæssigt Samarbejde bidrog han

til, at der ogsaa her i Landet skabtes en Modvægt mod den fabrikmæssige Stilløshed, som i Almindelighed præger den nyere Tids Bogtryk. Til de betydeligste af B.s Arbejder hører »En skøn Historie om tvende Købmænd« (1896), som er dekoreret af Bindsbøll, Laubs og Orlis »Danske Folkeviser med gamle Melodier« (1903), hvortil Skovgaard har tegnet Noder i gammeldags Stil, og hvorpaa B. arbejdede i fem Aar, Uffe Birkedals »William Morris og hans Betydning« (1908) og Michelangelos Digte i Oversættelse af Johs. Dam (1912). — Barneportræt af ukendt ca. 1856. Silhouet af Hans Tegner ca. 1893. Maleri af P. Nordstrøm 1910.

H. Brøchner i Bogens Verden, II, 1919, S. 3—13 (heri Fortegnelse over B.s Tryk). G. Nygaard i Skønvirke, V, 1919, S. 177—80. E. Selmar i Nord. boktryckarekonst, XXI, 1920, S. 132 ff. Samme i Boktryckeri-kalendern 1921, S. 225—31, og: Simon Bernsteen, 1932.

Lauritz Nielsen.

Bernstorff, mecklenburgsk Uradelsslægt, hvis Navn første Gang forekommer 1300 med Johannes dictus de Berndesdorpe; den ubrudte Stamrække tager sin Begyndelse med Hermann Bernstorp paa Teschow (nævnes mellem 1430 og 1446), hvis Efterkommer i lige Linie var Joachim B. (1582—1620 el. 1623), med hvis Sønner Slægten deler sig i to Grene. Den ældste Søn, Domherre i Ratzeburg Andreas B. (1604—55), havde ni Børn, blandt hvilke Sønnen Andreas Gottlieb B. (1649—1726), der 1677 blev hannoveransk Gehejmerraad og 1689 Premierminister; han ophøjedes 8. Okt. 1716 sammen med sin Fætters Søn, Svigersønnen Joachim Engelche B. i rigsfriherrelig Stand; han havde fem Sønner, som alle døde før han selv, og fire Døtre, af hvilke en var gift med Joachim Engelche B.; denne tiltraadte 1726 det af hans Svigerfader 1720 stiftede B.-Gartowske Fideikommiss. Joachim B.s yngre Søn, Joachim B. (1609—82) havde tre Sønner, Eggert Detlev B. (1644—1709), der var i dansk Tjeneste og døde som Generalmajor — han havde kun to Døtre —, biskoppelig eutinsk Kammerjunker Andreas B. (1646—93) og Drost i Ratzeburg Joachim Ernst B. (1648—1705) paa Rütingen. Af disse var Kammerjunker Andreas B. Bedstefader til mecklenburgsk Oberschenk Barthold Friedrich B. (1730—75) paa Scharbow, hvis Søn, dansk Kammerherre, Major Andreas Hartvig Barthold Friedrich B. (1763—1837), var Fader til nedenn. Oberstløjtnant Andreas B. (1811—64). Drosten Joachim Ernst B. var Fader til ovenn. hannoveransk Kammerherre og Envoyé Friherre Joachim Engelche B. (1678—1737), der havde to Sønner Andreas Gottlieb B. (1708—68) og nedenn. Statsminister Johan Hartvig Ernst B.

(1712—72). Brødrene ophøjedes 14. Dec. 1767 i dansk Grevestand med Rang som Lensgrever. Med Grev Andreas Gottlieb B.s Sønner deler Grenen sig i Linien til Wotersen, hvis Stamfader er nedenn. Statsmand Andreas Peter B. (1735—97), og Linien til Gartow, der begynder med hannoveransk Gehejmeraad Joachim Bechtold B. (1734—1807), denne Linie blomstrer endnu i Tyskland. Andreas Peter B. havde tretten Børn, bl. hvilke de nedenn. Statsmænd Grev Christian Günther B. (1769—1835) og Grev Joachim Frederik B. (1771—1835); endvidere Grev Johan (Hans) Hartvig Ernst B. (1767—91) til Wotersen, der var Fader til Grev Andreas Ernst Heinrich Erich B. (1791—1837). Denne — der 1828 fik personligt Patent paa Navnet B.-Gyldensteen — havde Sønnerne Grev Johan (Hans) Hartvig Ernst B. (1815—98), der 1873 fik Bevilling paa Navnet B.-Gyldensteen for mandlig Descendens, som tiltraadte Grevskabet, og Grev Frederik Emil Herman (1818—94), der 1861 fik Bevilling paa Navnet B.-Mylius. Andreas Peter B. havde endnu Sønnerne Grev Frederik B. (1773—1838) til Stintenburg, der er Stamfader til Linien Dreilützow-Stintenburg, og Grev Magnus Carl B. (1781—1836), fra hvem Linien B.-B. nedstammer.

Karl Hopf: Historisch-genealogischer Atlas, Abt. I, Deutschland, II, 1861, S. 37—40. Gräfl. Taschenbuch, 1932, S. 72—83. Danmarks Adels Aarbog, XL, 1923, S. 52—62. Louis Bobé: Efterl. Pap. fra den Reventlowske Familie-kreds, II, 1896, Tavlen. Aage Friis: Bernstorffske Pap., II, 1907, Tavle I—III.

Albert Fabritius.

Bernstorff, Andreas, 1811—64, Officer. F. 21. Okt. 1811 paa Grünhorst ved Sehested, d. 19. April 1864 paa Pastorallazaretet, Broager, begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Major, senere Kammerherre og Overlandsekretær Andreas Hartvig Barthold Friedrich B. (1763—1837) og Hedevig Sophie Sperling (1778—1837). Gift 18. April 1843 i Kbh. (Garn.) med Anna Wilhelmine Sperling, f. 25. Febr. 1812 i Kbh. (Garn.), d. 27. Jan. 1885 paa St. Hans Hospital, D. af Ritmester, senere Kammerherre og Oberstløjtnant Ditlef Adolph Magnus Ulrich S. (1786—1832) og Jacobine Saabye (1793—1842).

B. blev Kadet i Artilleriinstitutionen 1827 og Stykjunker 1830; s. A. ophævedes Institutionen, og B. overgik til Landkadetkorpset. 1831 blev han Sekondløjtnant, 1836 Premierløjtnant og kom ved Hæromordningen 1842 til 1. Bataillon som Adjudant hos Olaf Rye. Marts 1848 blev han Adjudant ved 2. Infanteribrigade, Maj s. A. Kaptajn II og deltog som Kompagnichef i Fægtningerne 5. Juni 1848 og 6. April 1849 i Sundeved. 1850 ansattes han som

Stabschef ved 4. Infanteribrigade og fik i Fægtningen ved Helligbæk den 24., Slaget ved Isted den 25. Juli og Rekognosceringen ved Stentenmühle den 8. Aug. Lejlighed til at vise Dygtighed og Koldblodighed. Efteraaret 1851 blev han som kar. Major næstkommanderende for 3. Bataillon (Pretz) af det da oprettede Holstenske Kontingent. 1852 indlemmedes Bataillonnen i den danske Hær som 17. Infanteribataillon og forlagdes til Kbh., 1853 blev B. virkelig Major, overtog 1857 »indtil videre« Kommandoen over Bataillonnen og udnævntes 1858 til Oberstløjtnant og virkelig Bataillonskommandør. 22. Dec. 1863 blev han kar. Oberst, og som Kommandør for 17. Infanteriregiment rykkede han i Felten. Fra 29. Marts til 1. April og fra 5. til 18. s. M. fungerede B. yderligere som Kommandør for 5. Infanteribrigade, og i dette Tidsrum maatte han næsten uafbrudt gøre Tjeneste paa Sundevedsiden. Under sit dristige Forsøg 18. April paa at generobre Skanse VII blev han haardt saaret, faldt i preussisk Fangenskab og døde Dagen efter. B. mindedes af sine underordnede med den største Højagtelse og Hengivenhed. »Han var en Foresat, som man kun med Respekt henvendte sig til, faamælt, alvorlig; en fortræffelig Soldat og fortræffelig Foresat«. — R. 1848. DM. 1851. — Litografi. Træsnit af H. P. Hansen 1888 og, efter Tegning af H. Olrik, 1864. Endvidere paa Bladene af faldne 1864.

Dansk militairt Tidsskr., 1865, S. 247—51. A. F. Hansen: Mindeskrift over de i 1864 faldne Officerer, 1909. Bidrag til 17. Bataillons Hist., 1907, S. 47, 54 f., 58, 60.

Rockstroh (P. N. Nieuwenhuis).

Bernstorff, Andreas Peter, Greve, 1735—97, Statsmand. F. 28. Aug. 1735 i Hannover, d. 21. Juni 1797 i Kbh., begr. i Dreilützow. Forældre: Godsejer, Krigs-, Land- og Statsraad i Lüneburg, hannoveransk Kammerherre, Rigsfriherre, fra 1767 dansk Greve Andreas Gottlieb B. (1708—68) og Friherreinde Dorothea Wilhelmine v. Weitersheim (1699—1763). Gift 1° 3. Dec. 1762 i Kbh. (Slotsk.) med Komtesse Henriette Frederikke Stolberg, døbt 12. Jan. 1747 i Hamburg, d. 4. Aug. 1782 paa Dreilützow, D. af Rigsgreve, Overhof- og Jægermester Christian Günther S. (s. d.) og Hustru. 2° 8. Aug. 1783 paa Dreilützow med Komtesse Augusta Louise Stolberg, f. 7. Jan. 1753 i Bramsted, d. 30. Juni 1835 i Kiel, Søster til 1. Hustru.

B. var Søn af en velstaaende Godsejer, der væsentlig varetog Driften af sine egne — og Broderens — udstrakte Ejendomme, men desuden ud fra gammeldags stændersk-patriarkalske Anskuelser tog Del i Hannovers og Mecklenburgs offentlige Anliggender.

Der gaar adskillige Traade mellem Faderens og Slægtens Opfattelse af Adelens Forhold til Stænder- og Fyrstemagt og Sønnens senere Holdning over for Hertugdømmernes Ridderskab. Lige saa sikkert er det, at Faderens Følelse af en Adelsmands og Gods ejers Forpligtelse til hæderlig Livsvandel og forsvarlig Husholdning og til human Behandling af sine Bønder har givet Sønnen varige Indtryk. Barndomshjemmet var stærkt religiøst og navnlig Modernen paavirket af Pietismen. Livet mellem Tidsalderens Mennesker og en yngre Generations forskelligartede Indstilling øvede i de følgende Aar mangfoldig Paavirkning paa B.s Tankegang, men rokkede aldrig hans ortodokse Tro. Forældrene nærrede den dybeste Kærlighed til deres Børn og tog sig med Iver af deres Opdragelse, men krævede samtidig en Lydighed, der udelukkede et nærmere Forhold. B. kunde i sin Barndom være flygtig og løssluppen, paastaaelig og vise Hang til Fantasterier. Selvtugt og haardt Arbejde afværgede Farerne for en uheldig Udvikling, men forhindrede ikke, at disse Anlæg i Manddomsaarene kunde give sig Udslag i selvgod Dømmelyst og paa Slutningen af hans Livsbane gøre ham til et Bytte for Tidsalderens Mysticisme. Vaagnende politisk og historisk Interesse blev næret ved Slægtens Fortællinger om Bedstefaderens hannoveranske Livsgering og Onkelens straalende Karriere i Danmark.

B.s Uddannelse var Tidens sædvanlige for unge Adelsmænd og fulgte samme Baner som Faderens og Farbroderen J. H. E. B.s: Efter Barndomsaarenes Hjemmeundervisning Studier i Universitetsbyer (1752—55) og derefter langvarige Udenlandsrejser (1755—57). I Leipzig fik han sin Gang i C. F. Gellerts Hus, hørte i Göttingen Forelæsninger hos Mænd som Putter og Achenwall og stiftede i Genève Bekendtskab bl. a. med Necker. I de tyske Byer førte han et muntert Samliv med jævnaldrende borgerlige og adelige Kammerater, men erhvervede ogsaa et grundigt Kendskab til den nye tyske Litteratur. Navnlig i Genève plejede han Omgang med lærde Mænd og fik Lejlighed til at læse Hovedværkerne i Samtidens politiske og filosofiske franske Litteratur. Overalt paa de følgende Udenlandsrejser, i Italien, Wien og Tyskland, i Paris og i England stiftede han Bekendtskab med Tidens fremragende Mænd og satte sig ind i de forskellige Landes økonomiske og politiske Forhold. I Rom blev han taget under Vingerne af den franske Gesandt, Hertugen af Choiseul, og røgtede sit første Hverv i Danmarks Tjeneste ved at forelægge Jardins Tegninger til Frederikskirken for italienske Arkitekter. Opholdet i Wien og Paris midt under Syvaarskrigen gav ham levende

Indtryk af europæisk Storpolitik og Smag for fransk selskabelig Kultur. Opholdet i England øvede ingen Indflydelse paa hans politiske Anskuelse, men forøgede til Gengæld hans Sympati for engelsk Mentalitet og Samfundsliv. Navnlig det engelske Landbrug vakte hans levende Interesse. Karakteristisk nok voldte det ham jævnlig Vanskelighed — trods Onkelens skarpe Advarsler — at lægge Skjul paa sine engelsk-hannoveranske Sympatier og sin Misfornøjelse med Franskmandenes tyske Politik og Sejre.

Allerede under Opholdet i Genève var det blevet besluttet, at B. skulde træde i dansk Statstjeneste, og 1755 var han blevet udnævnt til Kammerjunker. Efter Ankomsten til Kbh. 25. April 1758 gjorde han ogsaa lidt Hofstjeneste og fik 1760 Kammerherrenøglen. Hans egentlige Gerning laa dog paa andre Omraader. I nogen Tid arbejdede han som Volontør i Tyske Kancellis indenrigske Afdeling og blev derefter Sekretær i den udenrigske, men gled efterhaanden ud af denne Virksomhed og forlod den fuldstændig 1768. Under den store Krise 1761—62 fik han dog betroet den vigtige, men haabløse diplomatiske Opgave at vinde Frankrigs Støtte til en fredelig Løsning af det gottorpske Spørgsmaal. I Aarene 1760—70 havde han sin væsentligste Gerning inden for Erhvervs- og Finansstyrelsen. Marts 1760 udnævntes han til Deputeret i det nyoprettede Generaltoldkammer, blev April s. A. Deputeret i Økonomi- og Kommercekollegiet og Febr. 1765 Deputeret for Finanserne. Som Følge af Embeds- og Personforandringerne efter Christian VII.s Tronbestigelse blev han Aug. 1766 (indtil Febr. 1768) og atter 1770 Medlem af Overskattedirektionen, Dec. 1767 af Statsbalancekommissionen og overtog Febr. 1768 — i Stedet for Embedet som Deputeret i Rentekammeret — Stillingen som 1. Deputeret i Generaltoldkammeret og 2. Deputeret i Økonomi- og Kommercekollegiet. 6. Okt. 1770, faa Uger efter Onkelens Fald, blev han med Ventepenge afskediget fra alle Embeder og Hverv.

I disse Aar var B. den flittige og samvittighedsfulde Embedsmand. Paa den almindelige Politik øvede han ingen Indflydelse, og i de forskellige Kollegier, hvor han havde Sæde, var det sikkert hans ældre og mere erfarne Kolleger, som var de bestemmende. Om han har haft større Andel i de Tilløb til Reformen, der fandt Sted efter 1766, faar staa hen, indtil deres Karakter og Betydning er blevet nærmere undersøgt. Nævnes kan det, at vel det største Lovgivningsarbejde, som fandt Sted inden for B.s Ressort, Toldloven af 1768, holdt fast ved den tilvante Beskyttelse og var ensidig til Industriens Fordel. Kun paa et enkelt Omraade, i Landbo-

sagen, fik B. Lejlighed til at gøre en Indsats, der havde Bud til Fremtiden. Som Bestyrer af Onkelens nordsjællandske Gods har han rimeligvis taget Initiativet til og gennemført den Landbo-reform, der afskaffede Hoveriet og Fællesskabet og gav Bønderne Arvefæste paa deres Gaarde. Sikkert er det, at han i høj Grad sympatiserede med de planlagte Forandringer paa Antvorskov og Vordingborg Krongodser.

Efter Afskedigelsen tog B. Ophold i Hamburg og paa sit mecklenburgske Gods Dreilützow. Breve, navnlig til Onkelen, aander Vrede mod de ledende Personligheder, navnlig Struensee, Rantzau-Ascheberg og Dronningen, Sorg over de Ulykker, der ramte hans Venner og tidligere Kolleger, og Harme over den store Omvæltning. Det vidner dog samtidig om hans Fordomsfrihed, at han lejlighedsvis kunde udtale sin Sympati med adskillige Foranstaltninger — f. Eks. Hoverianordningen af 1771 — og undrende spørge sig selv, hvilke dygtige Mænd der bistod Struensee ved Valg af Personer og gav ham Oplysninger om Departementernes indre Forhold. Saa lidt som Onkelen har B. søgt at konspirere med Struensees Modstandere eller forberede hans Fald. Da Omvæltningen var en Kendsgerning, havde han vanskeligt ved at forsone sig med dens Ophavsmænd og ventede utaalmodig, at Onkelen skulde blive kaldt tilbage. For sit eget Vedkommende havde han dog ringe Lyst til paa ny at træde i dansk Statstjeneste og tjene en Konge, til hvem han ikke længere kunde nære nogen Tillid, og en Nation, der betragtede ham som en fremmed. Først da Rantzau-Ascheberg havde udspillet sin Rolle og v. der Osten mistet sin Indflydelse, da Schack-Rathlou var vundet frem i Betydning og H. C. Schimmelmann vendt tilbage, følte han, at Stillingen var blevet en anden. Da Opfordringen forelaa til at vende tilbage, tøvede han ikke længer, og allerede 3. Dec. 1772 var han tilbage i Kbh.

I Overensstemmelse med den trufne Beslutning fik B. Sæde i Finansstyrelsen, blev 14. Dec. Deputeret i Finanskollegiet — og Direktør for Fonden ad usus publicos — og efter dettes Omordning 14. Jan. 1773 dets Førstedeputerede og desuden Førstedeputeret i Rentekammeret og i Økonomi- og Kommercekollegiet samt Deputeret i Bjergværksdirektoriet og Medlem af Overskattedirektionen. Skønt H. C. Schimmelmann paa disse Omraader var den ledende Mand, fik B. i den korte Tid, han virkede i disse Stillinger, Lejlighed til at øve Indflydelse paa Statens Overtagelse af Kurantbanken og Tallotteriet og deler derfor ogsaa Ansvaret for en Foranstaltning, hvis Misligheder snart skulde vise sig. Kun en

kort Tid kom han til at arbejde med Statens økonomiske og finansielle Anliggender. Da v. der Osten var afskediget, og Schack-Rathlou vægrede sig ved at beholde Ledelsen af Udenrigsstyrelsen, havde Hoffet ingen anden Udvej end 24. April 1773 at udnævne ham til Chef for det udenrigske Departement og give ham Sæde i Gehejmestatsraadet. 6. Maj fratraadte han sine øvrige Stillinger og bevarede alene Pladsen i Overskattedirektionen. Da han yderligere 12. Juli 1773 blev udnævnt til Direktør i Tyske Kancelli, havde han saaledes arvet Onkelens Plads i den danske Statsstyrelse. Det viste sig hurtigt, at han dermed havde opnaaet en Stilling, som svarede til hans Evner.

En Skildring af B.s udenrigspolitiske Indsats bliver i Virkeligheden en Fremstilling af Danmarks Historie i de paagældende Aar. Ved Afslutningen af den gottorpske Mageskiftetraktat (1767 og 1773) havde et halvt Aarhundredes danske Udenrigspolitik naaet sit eftertragtede Maal. Det blev derefter B.s Opgave at bevare den territoriale Ordning i Norden og Nordeuropa og samtidig skabe de bedst mulige Vilkaar for Landets Handel og Skibsfart. De europæiske Fastlandskonflikter, den preussisk-østrigske Modsætning og de russiske Udvidelseslyster mod Tyrkiet i Syd, Polen i Midteuropa og Sverige i Nord rejste en Række farlige Problemer, som krævede en forsigtig og dog aktiv udenrigspolitisk Ledelse. Samtidig voldte de store Søkrige, den nordamerikanske Uafhængighedskamp og Krigen mellem England og Frankrig en Række handelspolitiske Vanskeligheder. Forbundstraktaterne med Rusland af 1769 og 1773 blev Grundlaget for B.s samlede Ledelse af Udenrigspolitikken. Bestemmelserne om Danmarks Optræden over for Sverige og Bestræbelserne for at hemme denne Stats Magt-udfoldelse ved at sørge for Opretholdelsen af dens Forfatning er utiltalende for en moderne Betragtning, men svarede til den danske Stats Interesser. Forbindelsen med Rusland kunde til Tider medføre en ubehagelig Afhængighed, men gav Staten Tryghed og forøget Autoritet ved Afgørelsen af handelspolitiske Mellemværender. I Gennemførelsen af sin Politik var B. paa een Gang smidig og fast, dristig og forsigtig. I sine Anskuelser kunde han være doktrinær, i deres Hævdelse paastaaelig; for de reale Magtforhold havde han altid den fineste Følelse, for Statens Svagheder en nøje Forstaaelse. Hans Selvstændighed formindskede Ulemperne ved det russiske Forbund og tog Brodden af dets farlige Bestemmelser.

I Aarene 1774—80 var det Forholdet til Sverige og Preussen og de handelspolitiske Modsætninger, som traadte i Forgrunden. B. anerkendte Gustaf III.s Begavelse, men havde samtidig et skarpt

Blik for Manglerne ved hans Karakter og Svagheden ved hans Stilling. Han delte den danske Regerings nedarvede Mistænksomhed over for Sverige, men ansaa »den evindelige Ængstelse« for unyttigt Selvplageri og var tilfreds, naar den svenske Konge var afskaaret fra at indlade sig paa Eventyr. Sammen med Katharina II. understøttede han Oppositionen mod Gustaf III., men var glad over, at den russiske Kejserinde ikke gjorde Alvor af sine Trusler om væbnet Indskriden. For Forholdet til Preussen spillede det en Rolle, at Frederik II. Aarene igennem plejede en fortrolig Brevveksling med Juliane Marie. Medens B. nærrede sin Slægts Uvillie mod Preusserkongen, fulgte hans Magtudvidelser med Frygt og var ængstelig for, at Danmark skulde udnyttes i hans Spil over for Østrig og tjene hans Interesser i Rusland, betragtede Enkedronningen og Guldberg Preussen som en vigtig Støtte for dansk Politik. Modsætningen skærpedes ved den forskelligartede Indstilling over for England. B. nærrede fra Ungdommen Sympati for denne Magt, drog Konsekvenserne af dens Betydning for Landets Erhvervsliv og frygtede Følgerne af dens Nederlag over for Frankrig og de amerikanske Kolonier. Hoffet ønskede Samvirken med Rusland og Preussen og frygtede ikke, at denne Politik skulde faa en Brod mod England. B. vilde ogsaa gerne samvirke med Rusland, men ønskede samtidig at naa til en Forstaaelse med Storbritannien. Misfornøjelsen med hans passive Holdning over for Sverige og Rivninger med den engelske Regering om Arven efter Caroline Mathilde fremkaldte en Konflikt 1775, som endte med B.s Sejr og sikrede hans Indflydelse. Uden væsentlig Modstand fra Hoffets Side kunde han i de følgende Aar sætte igennem, at Danmark under den bayerske Arvefølgekrig (1778—79) bevarede en mod Preussen velvillig Neutralitet og under den nordamerikanske Frihedskrig gennemførte en handelspolitisk Neutralitet. I Folkerettens Udvikling har B. gjort Epoke ved sit Forslag (28. Sept. 1778) om et dansk-russisk Neutralitetsforbund til Hævdelse af neutrale Søretsprincipper (frit Skib giver fri Ladning etc.). Politisk led han for saa vidt Nederlag, som Rusland afslug at medvirke ved Gennemførelsen af hans Yndlingstanke — en dansk-russisk defensiv Alliance med England — og i Foraaret 1780 fremsatte sit eget Forslag om et nordisk Neutralitetsforbund, bygget paa B.s Principper, men omfattende ogsaa Sverige og med Brodden rettet mod England. Efter en haard Kamp med Hoffet og et hemmeligt Intrigespil, under hvilket Guldberg bag B.s Ryg korresponderede med den danske Chargé d'affaires, P. C. Schumacher, i St. Petersborg — afsluttedes Neutralitetsforbundet 9. Juli 1780.

Det var B.s Fortjeneste — men blev udnyttet til at fremkalde hans Fald — at han ved den samtidige Særkonvention med England af 4. Juli 1780 opnaede en Fortolkning af Begrebet Krigskontrabande, der løste et væsentligt Stridsspørgsmaal og var gunstigt for Landets Handel.

Som Leder af Hertugdømmernes Anliggender fik B. i disse Aar som sin væsentligste Opgave i nøje Samvirken med Ditlev Reventlow at gennemføre Mageskiftets Bestemmelser og svække Uvillien mod dets Afslutning i Dele af Ridderskabet, hos den gottorpske Embedsstand og i Borgerskabet i Kiel. Det forøgede for saa vidt hans Muligheder for at gennemføre denne Politik, at hans Udnævnelse til Direktør for Tyske Kancelli var blevet fremtvunget af Hertugdømmernes Aristokrati — støttet af den russiske Repræsentant Caspar von Saldern — der frygtede Hoffets danske og borgerlig-bureaukratiske Tendenser og derfor krævede en tysk adelig Chef i Spidsen for Hertugdømmernes øverste Myndighed. Til Gengæld bragte denne Udnævnelse ham i Modsætning til Hoffet og blev alene gennemført efter en skarp Meningsudveksling med Arveprins Frederik og ved et Kompromis, som medførte Indrømmelser til Hoffets Mistænksomhed. B. var klar over de to Hertugdømmers forskellige statsretlige Stilling — og tog derfor ogsaa Initiativet til Forlovelsen mellem Prinsesse Louise Augusta og Christian Frederik af Augustenborg — men havde ingen Forstaaelse af deres nationale Forhold, betragtede Slesvig og Holsten som en Enhed og blev Repræsentanten for den administrative Slesvigholstenisme. Han var ivrig for at hjælpe Universitetet i Kiel paa Fode og gennemførte ogsaa forskellige Smaareformer, men havde intet af den oplyste Enevældes Trang til at rydde op i gamle Rettigheder og Privilegier. Da der 1774 i visse adelige Kredse blev fremsat Ønsker om Indflydelse paa Afgørelsen af Ridderskabets Anliggender og maaske ogsaa paa Hertugdømmernes almindelige Lovgivning, var B. en bestemt Modstander af slige Planer, der i den københavnske Regering vilde være blevet opfattet som Angreb paa Enevælden, men har samtidig medvirket ved Opretelsen af den saakaldte »fortwährende Deputation«. Sikkert nok har hans Styrelse virket beroligende og dæmpet Uvillien mod Mageskiftet. Den følgende Tids Begivenheder viser dog, at det ikke var lykkedes ham at kvæle Oppositionsaanden. Ud fra vort Kendskab til Hertugdømmernes senere Historie bliver det et Spørgsmaal, om det ikke havde været heldigere, om B. i sin egen Tids Aand havde følt sig i noget højere Grad som Statsmagtens Repræsentant. Det blev ikke til Gavn for Helstaten, at Korps-

aanden i det slesvigholstenske Ridderskab var blevet styrket og fik sit Organ.

Mange Forhold bidrog til at gøre B. til en ensom Mand inden for den øverste Statsstyrelse. Til Modsætningen i de udenrigspolitiske Spørgsmaal kom den forskellige Indstilling over for Hertugdømmernes førende Overklasse. Afgørende blev dog Uenigheden om de grundlæggende Styrelsesprincipper. Hoffet krævede Adgang til gennem Kabinetsordrer at træffe Afgørelser ikke alene i Person- og Naadebevisningsager, men ogsaa i vigtige Regeringsanliggender, og ansaa denne Magt for det nødvendige Udtryk for den kongelige Enevælde og dens Initiativ. B. og hans Slægt var derimod Tilhængere af et Konseil- og Kollegiestyre og betragtede det som Været mod Despoti og Vilkaarlighed. Hoffet ønskede at fremdrage det borgerlige Bureaukrati paa Adelens Bekostning og krævede større Plads for det danske Befolkningselement, medens B. i begge Henseender opfattede dets Tendenser som Udslag af national Snæverhed og Bornethed. I Spørgsmaalct om Indfødsretloven tilspidsedes Konflikten. Lad være, at B. havde Ret i sin Vrede over, at en saa vigtig Foranstaltning blev gennemført ad uregelmæssig Vej uden om Konseillet, og med Grund kunde hævde, at den danske Stat havde Brug for alle dygtige Folk, hvor de end stammede fra. Sikkert er det, at Lovens Hævdelse af de indfødte Statsborgeres Rettigheder var en nødvendig national Reaktion mod Fortidens kosmopolitiske Betragtningmaade. I sin Kamp mod Kabinetsordrerne vandt B. for saa vidt Sejrr, som det lykkedes ham at holde dem borte fra sine Ressorts; i Hævdelsen af sine almindelige Styrelsesprincipper led han derimod Nederlag og følte, at hans Røst »brødes som Vand mod Klippen«. Personlige Modsætninger kom til. Forstaaeligt, men i Længden uholdbart var det, at B. næsten aldrig talte om Statsager med Enkedronningen, jævnlig havde skarpe Sammenstød med Arveprinsen og behandlede Guldberg med en fornem Kølighed, der maatte virke forstemmende paa den indflydelsesrige Yndling. Rimeligvis har det yderligere fjernet ham fra Hoffet og dets Kred, at han det mest mulige undgik dets Selskabelighed, og at hans Familie og nærmeste Paarørende, undertiden paa taktløs Maade, gav Udtryk for deres Misfornøjelse med Tingenes Gang og de ledende Personligheders Optræden.

13. Nov. 1780 afskedigedes B. fra alle sine Stillinger, forlod Kbh. og tog Ophold paa sine Godser i Holsten og Mecklenburg. Den formelle Anledning var Afslutningen af Konventionen med England og Frygten for Ruslands Misfornøjelse med denne Traktat.

6. Juni 1788—28. Nov. 1789 — efter Schack-Rathlous Afgang — var han tillige midlertidig Præsident for Danske Kancelli.

Havde B., saa længe Onkelen levede, været Embedsmanden og efter Struenseetiden den ypperlige Fagminister, udviklede han sig efter 1784 til den store Statsmand. Da hans Historie i disse Aar endnu er uskrevet, er det vanskeligt i alle Enkeltheder at udrede og maale hans Indflydelse paa Landets almindelige Politik. Alligevel kan man fastslaa, at han — om ikke af Navn, saa af Gavn — har indtaget Pladsen som Førsteminister. For Opretholdelsen af Statsraads- og Kollegiestyret var han den sikre Garant. Navnlig i Aarene nærmest efter Regeringsskiftet var der inden for Regeringskredsen adskillige Modsætninger, som 1788 tilspidsedes i Kampen om Stavnsbaandsløsningen og til B.s Beklagelse medførte Schack-Rathlous Afgang. Ogsaa i Tiden derefter gik der Rygter om Rivninger mellem de styrende. Mere og mere viste det sig dog, at der alene var Tale om Smaakrusninger uden større Betydning, at Samarbejdet mellem Statens ledende Mænd formede sig endog usædvanlig harmonisk, og at alle — ogsaa Kronprinsen — stiltiende bøjede sig for B.s Autoritet og erkendte hans Overlegenhed. Begivenhederne efter 1797 lægger for Dagen, at først hans Bortgang virkede opløsende paa Statsmandskredsen og muliggjorde Udviklingen af dybere personlige og saglige Modsætninger. Naar Eftertiden har været tilbøjelig til ogsaa at give B. Hovedparten af Æren for det store Reformværk, er det for saa vidt rigtigt, som han fra første Færd forstod, at Staten trængte til dybtgaaende Forandringer, og paa alle Omraader og ud fra dyb personlig Overbevisning har fremmet Gennemførelsen af de forskellige Love og Foranstaltninger. Nogen Initiativets Mand har han dog næppe været. I Landbosagen blev det Christian Reventlow og Colbjørnsen, som førte an, og inden for Finansstyrelsen Ernst Schimmelmann. For Livegenskabets Ophævelse i Hertugdømmerne maa han dele Æren med den sidstnævnte, og i Negerhandelens Ophævelse har han næppe anden Del, end at han har givet Forslaget sin Tilslutning og ydet det sin Støtte. Derimod er det hans Fortjeneste og et Vidnesbyrd om hans Fordomsfrihed, at han afværgede alvorligere Indgreb mod den fri Drøftelse af offentlige Anliggender. Først i hans sidste Aar spores der Tegn paa en Svingning.

Til Mindet om B.s politiske Indsats er tillige knyttet Erindringer om en af de menneskelige mest tiltalende Skikkelser i vor Historie. Navnlig fra hans yngre Aar lyder der Klager over Hensynsløshed i Domme og Utaalsomhed i Meninger. Denne Svaghed forlod ham aldrig helt, men fik i Aarenes Løb sin Modvægt i en stadig

rigere Forstaaelse af Mennesker og Overbærenhed med deres Svagheder. Trods mange og haarde Sygdomsanfald bevarede han ikke blot en forbavsende Arbejdsevne, men tillige en urokkelig Ro og Sindsligevægt. Baade i Palæet i Kbh. og om Sommeren paa Bernstorff førte han en Stormands kostbare Liv — i Slutningen af 80'erne var over 50 Personer knyttet til hans Hus — optraadte altid med den fornemme Ministers formelle Værdighed, men undgik saa vidt muligt at spille Tiden med ørkesløs Selskabelighed. Hans Samliv med Familien var præget af større Varme og Fortrolighed, end det var almindeligt i Datiden. Han var altid dybt religiøs og havde f. Eks. vanskeligt ved at forsone sig med Zoëgas Overgang til Katolicismen, var kun i ringe Grad paavirket af Rationalismen, men til Gengæld paa sine ældre Dage bjergtagen af Tidens Mysticisme, delte sin Kreds' Begejstring for Lavater og deltog i Carl af Hessens Aandemanerier. 14. Nov. 1788 blev han valgt til Præsident for Videnskabernes Selskab, holdt ved sin Indtræden en Tale, hvori han »i meget naadige Udtryk« overværede samtlige Medlemmer sit Venskab og sin Høiagtelse«, overværede ogsaa deres Møder, men fik ingen større Betydning for Selskabet. Han læste meget, men havde — som det var en nødvendig Følge af hans Forudsætninger — ingen Forbindelse med det nationale Aandsliv. Han beherskede det danske Sprog, men benyttede det aldrig i sine skriftlige Arbejder. Samtiden og Eftertiden har ikke uden Grund haft svært ved at forsone sig med hans Tyskhed og kan heller ikke frikende ham for en overdreven Følelse for Adelskabets Betydning. Først i det sidste Afsnit af sit Liv forstod han, at »Aarhundredets Aand« gik imod den strenge Standsadskillelse, og drog ogsaa Konsekvenser deraf, men frigjorde sig dog aldrig helt for Overbevisningen om Adelsens Fortrinsret til de højeste Statsembeder og de største Udmærkelser. Trods ubestridelig Iver for at fremdrage dygtige Embedsmænd kan han ikke frikendes for jævnlig uden tilstrækkelig saglig Motivering at have faaet Slægtninge og Kredsens Klienter anbragt i gode Stillinger.

Ogsaa i Aarene efter 1784 er det i første Række Ledelsen af Statens Udenrigspolitik, som bliver bestemmende for Vurderingen af B.s Indsats. Paa dette Omraade traf han alle Afgørelser. Baade Kronprinsen og hans Kolleger i Statsraadet bøjede sig villigt for hans Opfattelse og rettede sig efter hans Anvisninger. I Hovedsagen fulgte han samme Linier som i Aarene inden 1780. Hans Sikkerhed var alene blevet større, hans Virtuositet mangfoldigere.

Forholdet til Sverige voldte store Vanskeligheder. Gustaf III.s Angreb paa Rusland 1788 stillede det dansk-russiske Forbund paa

en kraftig Belastningsprøve. Selvfølgelig lod B. sig ikke daare af den svenske Konges Forsøg paa at vinde Danmarks Støtte, afviste koldblodigt hans dumdristige Overrumplingsforsøg — under det pludselige Besøg i Kbh. i Efteraaret 1787 —, men fik det ikke gjort indlysende for ham, at Venskabet med Rusland vedblivende var Hovedpillen i den danske Udenrigspolitik. Da Fredsbruddet var en Kendsgerning, blev det B.s Opgave at modstaa Ruslands Opfordringer til kraftig Bistand og om muligt forhindre en Krig, som vilde ødelægge Statens Finanser og standse det store Reformarbejde. Alt for vel forstod han, at de engelsk-russiske Modsætninger i givet Tilfælde vilde virke til Sveriges Fordel og udsætte Danmark for Storbritanniens Vrede. I det hele og store lykkedes hans Politik. Danmark handlede alene som Hjælpemagt og nøjedes med at udruste Flaaden og lade et Hærkorps rykke over den norske Grænse ind i de svenske Naboprovinser. Da den engelske Gesandt i Kbh. Hugh Elliot fremtvang Afslutningen af en Vaabenstilstand, og de danske Tropper maatte gaa tilbage over Grænsen, lykkedes det B. at dæmpe Ruslands Forbitrelse og afbøde dets Krav om fortsat Medvirken. Uheldigere var det, at Begivenhedernes Gang alligevel ophidsede Stemningen i Sverige mod Danmark og det danske Folk.

Med endnu større Behændighed lykkedes det B. under de franske Revolutionskrige at bevare Statens Neutralitet og sikre Skibsfarten. Gang efter Gang modstod han Opfordringer til at deltage i den fælles Kamp mod Frankrig. B. havde ingen Sympati for Revolutionens Mænd og Begivenheder, men delte heller ikke Frygten for dens Ideers almindelige Sejrgang. Det danske Folk — mente han — var et altfor godhjertet Folk, som villigt fulgte sin Regering og i Hovedsagen var tilfredsstillet ved dens Reformarbejde. Af en Indblanding i Frankrigs indre Anliggender var han en afgjort Modstander og betragtede slige Forholdsregler som en delvis Følge af Staternes egoistiske Magtstræb. Det er i alle Fyrsters Interesse, hævdede han, at enhver Nation kan give sig sin Forfatning og styre sig selv, uden at andre Magter blander sig i dens Afgørelse. Tyve Aar tidligere havde B. over for Sverige forfægtet modsatte Synspunkter. Omslaget var ikke alene en Følge af politiske Overvejelser, men er tillige Udtryk for hans Udvikling i det mellem-liggende Tidsrum. At Rusland og England gentagne Gange viste deres Misfornøjelse med denne Politik — og en russisk Eskadre endog 1793 demonstrerede i danske Farvande — formaaede ikke at rokke hans Beslutninger. Med samme Fasthed værnede han Landets økonomiske Interesser. Omstændighedernes Magt kunde

tvinge ham til at finde sig i adskillige Overgreb, men forandrede ikke hans principielle Fastholden ved Standpunktet fra 1780. Folkeretten er uforanderlig, forkyndte han 1793, dens Sætninger afhænger ikke af Omstændighederne. De norske Havne, erklærede han, vilde staa aabne for begge de krigsførende Parters Skibe. Maaske er det det største Vidnesbyrd om B.s politiske Fordomsfrihed, at han i 90'ernes Midte overvandt Mistilliden til Sverige, støttede de svage Tilløb til nordisk Fællesfølelse og ved Konventionen af 27. Marts 1794 lagde Grunden til en handelspolitisk Samvirken. Bestandig holdt han en Linie lige langt fra udfordrende Rethaveri og ængstelig Eftergivenhed. Overbevist om, at England ikke vilde respektere en almindelig Konvojering af Handelsskibe, undgik han at træffe en Beslutning, som maatte føre til alvorlige Forviklinger, og udsatte Gang paa Gang at gribe til Repressalier, som nødvendigvis havde rejst Konflikten. Naar Resultaterne godkendte hans Politik, var det vel i Hovedsagen en Følge af den almindelige politiske Udvikling, men dog ogsaa en velfortjent Belønning for hans ejendommelige Blanding af Fasthed og Smidighed.

B. er ved Siden af Farbroderen den betydeligste af den Række udenlandske Adelsmænd, som i 17. og 18. Aarh. vandrede ind i Danmark og opnaaede høje Embedsstillinger. Hans Historie giver ikke alene Billedet af en stadig rigere Udfoldelse af medfødte Evner og Vækst i menneskelig Forstaaelse og Fordomsfrihed, men aabner tillige Forstaaelsen for, til hvilken Grad en oprindelig fremmed kunde udvikle sig fra den flittige og samvittighedsfulde Fyrstetjener til den store Statsmand, der følte sig som eet med det Land og Rige, han havde viet sine Kræfter. Det viser dog Begrænsningen i den Samfølelse, der havde til Huse i hans Slægt og var en Følge af dens Forudsætninger, at hans Søn og Efterfølger, Christian B., efter en mangeaarig Virksomhed i dansk Statstjeneste var i Stand til at bryde ud og optage en ny Gerning i en anden Stat.

Mangfoldige Træk vidner om B.s enestaaende Position i det danske Folk og i dets Regering. Skoler og Legater kom til at bære hans Navn, 1794 lod københavnske Borgere præge en Medaille til hans Ære med Omskriften »Uden Misvisning«, og samtidig var der Tanker fremme om at rejse et Mindesmærke til hans Ære. Da der efter Slotsbranden gennemførtes en storstilet Indsamling til Opførelsen af en ny Kongebolig og til Dækning af Udgifterne ved Flaaderustninger, havde han med Rette kunnet tilskrive sig en stor Part af Fortjenesten for den Stemningsbølge, der gik igennem Befolkningen. Efter hans Død viste Sorgen — baade i

Kongehus og Regering, i ledende Kredse og i Folkets brede Lag — at man fra alle Sider anerkendte hans Livsgerning for Konge og Rige. Paa Baggrund af den følgende Tids Ulykker tegner hans Skikkelse sig endnu lysere, og hans Navn er for bestandig knyttet sammen med Erindringen om vel den lykkeligste Tid i det danske Folks Historie.

Kammerjunker 1755. Kammerherre 1760. Gehejmerraad 1769. — L'union parfaite 1765. Hv. R. 1766. Bl. R. 1776.

Mindestøtte af Andreas Paulsen i Bernstorff Slotspark 1904. Mindesten ved Mallehøje Østergaard. — Malerier paa Fr.borg af Jens Juel ca. 1770 og senere. Miniature af Corn. Høyer sst. Rødkridtstegninger (1781) af Paul Ipsen sst. Marmorbuste af N. Dajon sst. Buste af Thorvaldsen sst., paa Thorvaldsens Museum og i Rigsarkivet. Buste paa Bernstorff. Stik af Clemens efter Juels Maleri og af Lahde 1797. Silhouet stukket af Lahde 1793. Medailler af D. J. Adzer 1793 (stukket af A. Flint), Jacobson 1795 og Loos 1796 og 97.

Edv. Holm: Danmark-Norges Historie 1720—1814, IV—VI, 1902—09. R. Nyerup: Bernstorff's Eftermæle, I—II, 1799—1800. C. U. D. Eggers: Denkværdigheden aus dem Leben des Grafen v. Bernstorff, 1800. Aage Friis: Bernstorfferne og Danmark, I—II, 1903—19. Samme: Andreas Peter Bernstorff og Ove Høegh Guldberg, 1899. Samme i Festskr. til Edv. Holm i Hist. Tidsskr., 8. Rk., IV, 1912—13, Tillæg S. 98—114. Samme: Bernstorffske Papirer, I og III, 1904, 1913. Selvbibliografi 1735—57. Udg. af L. Bobé i Museum, 1893, II, S. 321 ff. L. Bobé: Efterl. Papirer fra den Reventlow'ske Familiekreds, I—X, 1895—1932, passim. Otto Brandt: Geistesleben und Politik in Schleswig-Holstein um die Wende des 18. Jahrh., 1925. Samme: Caspar v. Saldern, 1932. Th. Thaulow: J. O. Schack Rathlou, 1932.

Axel Linvald.

Bernstorff, Christian Günther, Greve, 1769—1835, Statsminister. F. 3. April 1769 i Kbh. (Slotsk.), d. 28. Marts 1835 i Berlin, begr. sst. (Trefoldigheds Kgd.). Forældre: Statsminister, Greve A. P. B. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 21. Aug. 1806 paa Emkendorf med Grevinde Elisabeth Augusta Louise v. Dernath, f. 27. Jan. 1789 i Kbh. (Petri), d. 1. Nov. 1867 i Nizza, D. af Gesandt, Gehejmekonferensraad Magnus v. D. (s. d.) og Hustru.

B. skal i sin Ungdom have drømt om en militær Karriere, men fulgte de B.ske Traditioner, traadte ind i Udenrigsstyrelsen og blev saa at sige opdraget til Faderens Efterfølger. 29. Aug. 1788 fik han Kronprinsens Tilladelse til at arbejde i det udenrigske Departement, udnævntes 28. Aug. 1789 til Legationssekretær i Berlin, blev allerede 6. Marts 1791 Chargé d'affaires og

derefter 9. Dec. Gesandt. 29. Aug. 1794 blev han udnævnt til Gesandt i Stockholm og varetog denne Post fra Maj 1795 — med en Afbrydelse i Sommeren 1796 —, indtil han 28. Maj 1797 blev kaldt tilbage for under Faderens Sygdom at deltage i Ledelsen af Udenrigsdepartementet. Da A. P. B. var gaaet bort, blev han 5. Juli 1797 med Titel af Statssekretær udnævnt til Udenrigsminister, refererede ogsaa Departementets Anliggender i Gehejme-statsraadet, men blev først 21. Maj 1803 optaget i denne Forsamling. Fra 30. Maj 1800 var han tillige Medlem af den afrikanske Konsulatsdirektion.

Om B.s Karakter lyder mange Lovord. Fra alle Sider, fra Medlemmer af Slægt- og Vennekredsen saavel som fra fremmede Gesandter, foreligger Udtalelser, som fremhæver hans elskværdige og fine Omgangsform, hans Loyalitet, Retsindighed og ubestridelige Dygtighed. Som Personlighed svarede han dog ikke til Faderens Maal. Han var velbegavet, skrev gode Betænkninger og fældede træffende Domme. Gennemgaar man i Sammenhæng hans udenrigspolitiske Virksomhed, giver den Indtrykket af, at han jævnlig har haft dybere Forstaaelse af den politiske Situation, end han havde Kraft til at give virksomt Udtryk. Delvis havde det maaske sin Forklaring i svigtende Helbred, delvis skyldtes det hans Passivitet. For hans Indflydelse paa Sagernes Gang blev det i flere Henseender skæbnesvangert, at han allerede fra 1800, da Broderen J. F. B. (s. d.) blev udnævnt til Direktør i Udenrigsdepartementet, overlod ham Behandlingen af alle Anliggender, som ikke havde principiel Betydning. Da han fra Sommeren 1805 sammen med Kronprinsen tog Ophold ved Rigets Sydgrænse, gled Forhandlingerne med de fremmede Gesandter ligeledes over til J. F. B. Af Samtiden berettes det, at han var personlig afholdt af Kronprinsen; sikkert er det, at det i de afgørende Øjeblikke blev dennes kraftigere Personlighed, som gjorde Udslaget. Adskillige Brevudtalelser lægger for Dagen, at hans ældre Kolleger havde svært ved at se bort fra Aldersforskellen og følte sig ilde berørt, naar han gjorde selvstændige Anskuelse gældende. Bruddet inden for Regeringen 1802 og Cai Reventlows Afgang har yderligere bidraget til at opløse Statsmandskredsens faste Sammenhold. I hvert Fald følte Chr. Reventlow, at hans Optræden vakte baade C. G. og J. F. B.s Misbilligelse, og klagede over, at deres Venskab var i Opløsning.

Til B.s Ledelse af dansk Udenrigspolitik vil for bestandig være knyttet Erindringen om Begivenhederne 1801 og Fredsbruddet 1807. Da de første løb af uden større Ulykker og endda skænkede

Nationen et af dens smukkeste historiske Minder, har man længe været tilbøjelig til med Overbærenhed at se bort fra de aabenbare Misgreb, som medførte det krigerske Sammenstød. Til Gengæld har man ofte i overdreven Grad givet B. Ansvar for en Politik, som 1807 bragte Hovedstaden i Fjendevold og blev Indledningen til den Række Ulykker, som 1814 afsluttedes med Norges Tab.

I Hovedsagen fulgte B. Faderens Politik og handlede bestandig ud fra Principperne af 1780. Ganske vist nærrede han i 1790'ernes Slutning Betæneligheder ved Konvojsystemets Genoptagelse og fremsatte ogsaa Indvendinger mod Schimmelmanss og Kommercekollegiets rent erhvervsmæssige Betragtninger. Desværre førte han dem frem med ringe Kraft og fandt sig bl. a. i, at det ved Nytaars-tid 1799 uden om den ansvarlige Udenrigsminister blev besluttet at lade Krigsskibe afgaa til de ostindiske Etablissementer og derfra hjemføre Ostindiefarerne. Følgerne er velkendte: van Dockums Sammenstød med engelske Krigsskibe i Middelhavet og Kaptajn Krabbes Kamp i Kanalen. Sikkert nok førte B. de følgende Forhandlinger med Fasthed og Behændighed, men deler med den øvrige Regering Ansvar for, at man ikke efter Afslutningen af Konventionen 29. Aug. 1800 var blevet klar over, at ethvert yderligere Skridt maatte fremkalde den endelige Konflikt. Neutralitetsforbundet 16. Dec. 1800 var et Fejlgreb og stridende mod den nylig afsluttede Traktat med England, gjorde Danmark til en Brik i Kejser Pauls udfordrende Politik og til Bytte for Storbritanniens maalbevidste Handlekraft. Da Slaget paa Reden var udkæmpet, var det til Gengæld B.s Fortjeneste, at han sammen med Kronprins Frederik bevarede Roen og ikke lod sig skræmme ved Udsigten til en Genoptagelse af Fjendtlighederne. Allerede 2. April skal han fem Timer igennem have forfægtet sit Standpunkt med en saadan Kraft over for sine mere forsagte Ministerkolleger, at han af deres Paarørende blev stemplet som haardnakket og egensindig. Saa skarpe var Modsætningerne — fortælles det i samtidige Breve —, at B. og Ernst Schimmelman 5. April ikke kunde tale sammen og alene gennem Charlotte Schimmelmanss Indgriben blev i Stand til atter at optage Samarbejdet. Naar Resultatet blev saa forholdsvis gunstigt, var det først og fremmest en Følge af den forandrede politiske Stilling — efter Mordet paa Kejser Paul —, men skyldtes dog ogsaa Regeringens Besindighed. Derimod var B.s Forsøg paa ved en Rejse til England i Juni 1801 at opnaa Indrømmelser til Fordel for Danmarks almindelige søretlige Opfattelse paa Forhaand dømt til at mislykkes.

Regeringens og B.s Neutralitetspolitik under de følgende Aars

mange Storkrige svarede til Statens Interesser og var i det hele afpasset efter Magtforholdenes Udvikling. Regeringen var i og for sig tilbøjelig til at gaa sammen med Frankrigs Modstandere, men krævede med Rette Garantier for tilstrækkelig Understøttelse. Naar den alligevel ikke formaaede at bibringe England Tillid til denne Grundstemning, hang det for en stor Del sammen med B.s (og hans Broders) Tilbøjelighed til under de mangfoldige handelspolitiske Forhandlinger at skyde de principielle Søretsprincipper i Forgrunden i Stedet for gennem venskabelige Forhandlinger at opnaa praktiske Lempelser. Da Frygten for Frankrig og Troen paa, at der derfra truede de største Farer, tilmed bevirkede, at Regeringen over for denne Magt holdt sig forsigtig tilbage, fik den danske Politik et engelskfjendtligt Præg, fremkaldte en stigende Irritation og vakte Mistillid til Danmarks Hensigter. Skønt der er Tegn paa, at B. ikke var helt blind for de uheldige Følger af Broderens stridbare Forhandlingsform, har han næppe nogen Sinde gjort Forsøg paa at lægge en Dæmper paa dennes skarpe Udtalelser. Som bekendt aabenbarede den uheldige Følge af Styrelsesordningen sig paa skæbnesvanger Maade i de kritiske Augustdage 1807.

Som Udenrigsminister og eneste Medlem af Statsraadet, der opholdt sig hos Kronprinsen i Kiel, medvirkede B. 1806 paa nærmeste Hold i Drøftelsen og Udarbejdelsen af Patentet om Holstens Indlemmelse. Kronprinsen ønskede at faa udtrykkelig fastslaet, at Kongeloven gjaldt i Holsten, og at dermed ogsaa Arveretten var overført paa Kongeslægtens Kvindelinie. »Mig synes saadant ikke blot betænkeligt, men ogsaa i Henseende til det foreliggende Formaal fuldstændig overflødig«, skriver B. til Broderen. Han benægtede ikke ligefrem Rigtigheden af Kronprinsens Opfattelse, men fandt dens Formulering betænkelig, ikke mindst af Hensyn til Rusland og Sverige. Han opnaaede ogsaa den væsentlige Indrømmelse, at Arvefølgen ikke blev udtrykkelig omtalt, og at hver af Parterne saaledes kunde hævde sin særlige Fortolkning af den valgte Ordlyd. Under den følgende diplomatiske Forhandling med Rusland og Sverige lykkedes det de to Brødre B. at undgaa enhver bindende Udtalelse og saaledes overlade det til Fremtiden, hvorvidt Agnaternes Arveret til Holsten var ophævet eller fortsat havde Gyldighed.

I Krigsaarene efter 1807 ledede B. dansk Udenrigspolitik i saa nøje Forstaaelse med Frederik VI., at det er vanskeligt at udrede hans personlige Andel. Af B.s diplomatiske Aktstykker og samtidige Breve fremgaaer det, at han vel har næret mangfoldig Uvillie

mod Napoleons Gerninger og Magt, men samtidig delte Kongens fanatiske Forbitrelse mod England. Efter alt at dømme har han næret visse Betæneligheder ved Fredsbruddet med Sverige og Ængstelse for Frederik VI.s vidtspændende Erobringslyster. Tilstedeværelsen af Bernadottes franske Hærkorps indgød ham ikke mindre Frygt end de nærliggende Muligheder for Ruslands forøgede Indflydelse i Nordeuropa. At han næppe nogen Sinde har gjort sig til Talsmand for en Ændring i den politiske Kurs, udelukker ikke, at han efterhaanden følte sig utilfreds med Forholdenes Udvikling. Da han 28. April 1810 efter eget Ønske fratraadte sine Stillinger, var Helbredshensyn den officielle Begrundelse. Muligvis har det tillige øvet Indflydelse, at Udenrigsministeriet efter Kongens Befaling i de samme Dage havde maattet tildele Familiens Kending og Ven, den danske Chargé d'affaires i Hamburg J. G. Rist en muligvis ufortjent Irettesættelse og ved samme Lejlighed havde paadraget sig Kongens Misfornøjelse. Om almindelige politiske Modsætninger — i den ydre eller den indre Politik — har spillet en Rolle, maa det blive Fremtidens Opgave at oplyse. Samtidige Breve fortæller alene, at B. aldrig havde beklædt sit Embede »con amore«, og taler gaadefulde Ord om, at »das Mass der Duldung« omsider var i den Grad fyldt, at den sidste Draabe bragte det til at flyde over. Hvorom alting er, vakte B.s — og Broderens samtidige — Afgang Sorg i Familiekredsen og alvorligt Ubehag hos Kongen, men førte dog ikke til noget Brud.

Allerede 4. Maj 1811 genindtraadte B. efter egen Ansøgning i den danske Statstjeneste og overtog i Juni 1812 den vigtige Gesandtpost i Wien. Mange forskellige Grunde, skriver han, fremkaldte denne Beslutning, de usikre Forhold, som gjorde Godsindtægter tvivlsomme, tillige med Ønsket om i den store Verdensby at finde bedre Lejlighed til at pleje sit Helbred og opdrage sine Børn. Først og fremmest, tilføjer han, har det dog været ham en Tilfredsstillelse at give Kongen Vidnesbyrd om, at han hverken af Egenkærlighed eller personlige Grunde havde opgivet sin Ministerstilling og intet hellere ønskede end under andre Omstændigheder at tjene Kongen og sit Land. Som Udsending i Wien kom han hurtigt i udmærket Forhold til Metternich og havde vel sin Andel i Østrigs velmente, men haabløse Bestræbelser for i Krigsperiodens sidste Aar at skaffe Danmark bedre Fredsvilkaar. I Kejser Franz' Følge var han til Stede ved Afslutningen af den første Parisfred og deltog ligeledes i Koalitionsfyrsternes sidste Tog til den franske Hovedstad. Sammen med Broderen repræsenterede han Danmark

paa Wienkongressen og fortsatte derefter som Gesandt indtil 30. Okt. 1816, da han efter eget Ønske blev forflyttet til Berlin.

Saa anset var hans Stilling i det europæiske Diplomati og ved det preussiske Hof, at Frederik Wilhelm III. 1818 overdrog ham Embedet som Udenrigsminister. I et vemodigt Brev til Chr. Ditlev Reventlow gav han Udtryk for sine Følelser ved Afskeden fra det »tabte Fædreland« og forklarede Grundene til sin Beslutning. Først paa sine sidste Dage, 1834, gæstede han endnu en Gang Kbh. og opfriskede gamle Minder. Som preussisk Minister blev han Reaktionens haandgangne Mand og Modstander af enhver Liberalisme. Kun i liden Grad evnede han at hævde Preussens Magtstilling og over for Østrig og Rusland gennemføre en selvstændig Politik.

Kammerherre 1791. Gehejmekonferensraad 1810. — Hv. R. 1801. DM. 1808. R.E. 1808. — Pastel af Darbes paa Fr.borg. Litografier af Cæcilie Brandt og F. Krüger. Stik af Rosmäsler 1832.

Edv. Holm: Danmark-Norges udenrigske Historie 1791—1807, 1875. Axel Linvald: Kronprins Frederik og hans Regering 1797—1807, I, 1923. Aage Friis: Holstens Indlemmelse i Danmark i Aaret 1806, i Hist. Tidsskr., 7. Rk., VI, 1905. Allg. Deutsche Biographie, II, 1875, S. 494—99. K. A. Varnhagen von Ense: Denkwürdigkeiten und vermischte Schriften, I, 1837, S. 358 ff. Gräfin Elise v. Bernstorff, geb. Gräfin v. Dernath. Ein Bild aus der Zeit 1789—1835. Aus ihren Aufzeichnungen hersg. v. Elise v. d. Busche-Kessel, I—II, 1896.

Axel Linvald.

Bernstorff, Joachim Frederik, Greve, 1771—1835, Direktør i Udenrigsministeriet, Gesandt. F. 5. Okt. 1771 paa Dreilützow, d. 26. Okt. 1835 i Cismar, begr. sst. Broder til C. G. B. (s. d.). Gift 9. Maj 1795 paa Bernstorff (Fred. ty.) med Sophia Henriette Elisabeth Blücher, f. 15. Maj 1770, d. 29. Jan. 1807 paa Bernstorff, D. af Amtmand Gustav Gotthard B. (s. d.) og Hustru.

B.s. Løbebane er nært knyttet til den ældre Broder C. G. B.s. Ligesom denne kom han tidlig ind i Diplomatiets, indtog høje Stillinger, men naaede aldrig frem i første Række og fik ingen Sinde Lejlighed til i større Udstrækning at give Prøve paa selvstændig Dygtighed. 16. Aug. 1793 blev han Sekretær i det udenrigske Departement, ledsagede 1795 Carl v. Baudissin — der skulde lykønske Kongen i Anledning af hans Forlovelse — til Stockholm, men fratraadte Stillingen 27. April 1798, da han paa Grund af sin Hustrus svagelige Helbred maatte forlade Kbh. En kort Tid, 14. Marts—8. Aug. 1800, var han Deputeret i Tyske Kancelli, men fik s. A. fra 1. Aug. sin betydningsfuldeste Gerning som Direktør i det udenrigske Departement. Oprindeligt var det

Ordnungen, at alle politiske Sager paahvilede Chefen, medens B. alene varetog Behandlingen af Anliggender vedrørende Enkeltmand, derunder de stadig vigtigere Opbringelsessager. Under C. G. B.s langvarige Fraværelser, Juni—Okt. 1803 og Maj—Sept. 1804, og navnlig efter at han i Sommeren 1805 var fulgt med Kronprinsen til Hertugdømmerne, fik Direktøren tillige overdraget at føre de mundtlige Forhandlinger med de fremmede Gesandter. Paa Grund af Slægtskabet med Udenrigsministeren og Fortroligheden mellem Brødrene gav Forretningsordningen ham adskillig Indflydelse og bevirkede — som Følge af C. G. B.s Tilbøjelighed til kun at meddele almindelige Direktiver — at han ogsaa fik Lejlighed til at gøre sine personlige Anskuelser gældende. Ved Afgørelsen af Spørgsmaalet om Holstens Indlemmelse 1806 spillede han en Rolle, men traadte navnlig i Forgrunden under de diplomatiske Forhandlinger i Aarene op imod 1807 og i selve dette Aar. Rime­ligvis blev det ikke uden Betydning for Begivenhedernes Udvikling, at han som Regeringens Ordfører over for den engelske Gesandt øvede en bestemmende Indflydelse paa dennes Opfattelse af Danmarks Politik. For den øjensynlige Irritation, som i Aarene 1806—07 kom til at præge de dansk-engelske Forhandlinger, bærer B. utvivlsomt sit store Ansvar. Brødrenes Korrespondance og de engelske Gesandtberetninger lægger for Dagen, at Drøftelsen jævnlig er udartet til det rene Mundhuggeri. Paa Forhandlingernes sidste Stadium tilfaldt det B. at give den engelske Udsending Jackson det endelige Afslag paa Englands Fordringer.

26. April 1810 fulgte B. Broderen og tog sin Afsked — man formodede i Samtiden, fordi han ikke fik Tilbud om Udenrigs­ministerstillingen — men brød dog ikke Forbindelsen med Regeringen og fik i April 1813 den haabløse Opgave som Udsending i London at opnaa Fred med England. Sammen med C. G. B. repræsenterede han derefter Danmark paa Wienkongressen og var 11. Okt. 1816—13. Marts 1835 — han fratraadte dog først i Juni — Gesandt i Wien. Ingen større Begivenheder er fra denne Tid knyttet til hans Navn. — Kammerherre 1797. — S.K. 1808. DM. 1826. — Silhouettegning paa Fr.borg.

Edv. Holm: Danmark-Norges udenrigske Historie 1791—1807, 1875. Axel Linvald: Kronprins Frederik og hans Regering 1797—1807, I, 1923.

Axel Linvald.

Bernstorff, Johan Hartvig Ernst, Greve, 1712—72, Statsmand. F. 13. Maj 1712 i Hannover, d. 18. Febr. 1772 i Hamburg, begr. i Siebeneichen K. i Lauenburg. Forældre: Hannoveransk Kammer-

herre og Envoyé Rigsfriherre Joachim Engelche B. til Gartow m. m. (1678—1737) og Charlotte Sophie Bernstorff (1682—1732). Gift 27. Dec. 1751 paa Fuirendal med Charitas Emilie v. Buchwald, f. 3. Marts 1733, d. 26. Maj 1820 i Weimar, D. af Gehejme-raad Friederich v. B. til Borstel og Trøjborg (d. 1761) og Henrikke Emilie v. Holstein (1714—74).

B.s Fader synes ikke at have været nogen fremragende Mand. Hans Morfader, den betydelige hannoveranske Statsmand, Kong Georg I. af Englands Minister, har været det egentlige Forbillede i Slægten for en Løbebane ud over det almindelige. Det var ogsaa ham, der gennem et Familiestatut havde givet de Regler, hvorefter saavel B. som hans lidt ældre Broder, Andreas Gottlieb, blev opdraget. Opdragelsen var fælles for de to, men sigtede mod forskellige Formaal: den ældre Broder skulde forberedes til at overtage det Fideikommis, som var Familiens Hovedbesiddelse (Gartow), den yngre til at overgaa i en Statstjeneste (B.s Fædrenevne blev Fideikommissgodserne Wedendorff i Mecklenburg og Wotersen i Lauenburg; 1740 købte han Stintenburg i Lauenburg). Først havde Brødrene en udmærket Hovmester i Hjemmet, Johan Georg Keyssler, en Polyhistor med meget omfattende Kundskaber og med Evne til at interessere sine Elever for historisk-politisk og geografisk Kundskab. Med Keyssler som Mentor drog de to Brødre i Efteraaret 1727 til Tübingen, hvor de studerede dels ved Universitetet, dels ved et adeligt Akademi for Uddannelse af vor-dende Statsmænd. Deres Studier har særlig omfattet juridiske og historiske Discipliner og varede til Sept. 1729. Derefter drog de unge Brødre, stadig med den dygtige Kayssler som Ledsager, paa en lang Rejse, der skulde skaffe dem praktiske Indtryk fra Livet og Verden til Supplering af de akademiske Studier. Rejsen gik gennem Sydtyskland, Schweiz, Italien, Østrig, paa ny over Sydtyskland og Lothringen til Frankrig med fire Maaneders Ophold i Paris og videre til England, derfra over Holland tilbage til Tyskland, hvor man endnu besøgte mange Byer og smaa Fyrstehoffer inden Hjemkomsten til Hjemmet paa Gartow, der fandt Sted i Nov. 1731. Paa denne store, sikkert nok for B. meget udbytterige Rejse havde man overalt søgt Oplysninger om de forskellige Landes politiske og militære Forhold, om Hofferne og de ledende Personligheder, om Næringsvejene og den hele økonomiske Tilstand. Det maa herved huskes, at meget af den Statskundskab, der i senere Tider blev let tilgængelig gennem Haandbøger, dengang maatte søges ved Granskninger paa de paagældende Steder og til Dels hos Mænd, der kun tilfredsstillede Videbegærligheden hos Folk,

som mødte hos dem med en særlig anbefaling. Overalt havde B. haft Lejlighed til at sætte sig ind i Forholdene, han havde stiftet nyttige Bekendtskaber og havde kunnet færdes ikke blot ved flere Smaahoffer, men ogsaa ved det østrigske og navnlig (som ung Hannoveraner) ved det engelske Hof.

Hjemkommen til Gartow kunde B. betragte sig som færdiguddannet efter Tidens bedste og fineste Skik for unge Adelsmænd, altsaa som fuldt kvalificeret til at overtage en Stilling som Stats-tjener. Det afgørende var ikke, hvilken Stats Tjeneste det skulde være; Internationalisme prægede B.s Tankegang som overhovedet hans Samtid. Sit eget Fædreland vragede han, fordi Forholdene i selve Hannover var ham for smaa, en hannoveransk Statsmands Stilling i London for vanskelig. Det blev derfor bestemt, at han skulde gaa til Danmark. Der bestod en gammel Forbindelse mellem hans Familie og de to danske Ministre Plessen, og paa sine Rejser var han kommet i Forbindelse med den danske Gesandt i Wien Berckentin og det danske Kongehus' nære Slægtning Grev Anton af Aldenburg. Efter at Chr. Ludvig Plessen havde opnaaet Tilsagn hos Christian VI. om at tage B. i sin Tjeneste, kom denne i Marts 1732 til Kbh. 21. April s. A. blev han Kammerjunker og kort efter ulønnet Volontør i tyske Kancelli. Allerede 4. Maj 1733 udnævntes han derefter — 21 Aar gammel! — til Danmarks ekstraordinære Gesandt ved det kursachsiske Hof i Dresden. Han fik her en god Lejlighed til at komme ind i den store Politik, var i øvrigt misfornøjet baade med den Løn, man gav ham, og den Titulatur (blot som Etatsraad!), hvormed man endnu lod ham nøjes. Han tænkte paa at vende Danmark Ryggen, men et Besøg i Kbh. (i Efteraaret 1736), hvor Christian VI. modtog ham venligt, virkede forsonende, og 15. April 1737 udnævntes han til dansk Gesandt ved Forbundsdagen i Regensburg, en Udnævnelse, han maatte opfatte som et Tillidsvotum, om end han ikke satte særlig Pris paa den.

B. var allerede nu den fuldt modne Diplomat, der i sine Indberetninger viste en fremragende Evne til Overblik og frugtbare Kombinationer; han ser ustandselig en Sag i dens Sammenhæng med den større Helhed, han slaar sig ikke til Taals med den nødvendige og praktiske Orientering, men trænger dybere ind i Forholdene og benytter enhver Lejlighed til at udvide sine Kundskaber. Det er hele smaa Afhandlinger, han sender hjem til sin Chef; han lægger Vægt paa at udrede de historiske Forhold, der ligger til Grund for den omhandlede aktuelle Situation. I et elegant Fransk forstod han at fremstille en Sag fra alle dens Sider,

nøjedes ikke med at referere Modpartens Grunde, men gendrev dem; han vilde ikke blot oplyse sin Minister, men virkelig vejlede han. Han stod allerede i Regensburg-Perioden som den dygtigste Diplomat i dansk Tjeneste, selv om de Sager, han havde med at gøre, ikke hørte til de mest betydningsfulde. Af særlig Vigtighed var Forhandlinger, som det blev ham overdraget at føre med sit eget Fædreland, Hannover, og hvorved det lykkedes ham at hidføre et diplomatisk Forlig mellem Christian VI. og Georg II. (dels om et Rangspørgsmaal vedrørende deres Stilling som tyske Rigsfyrster, dels om Besiddelsen af et Grænseomraade, Godset Steinhorst).

Da der 1740 var Tale om at gøre B. til Gesandt i Stockholm, ønskede han ikke at komme til »dette barbariske Land«, hvorimod han meget gerne vilde være Gesandt i Wien. Efter at han 1741—42 havde repræsenteret Danmark ved det tyske Kejservalg med Ophold dels i Offenbach, dels i Frankfurt, udnævntes han i April 1742 til Gesandt hos den nyudnævnte Kejser Karl VII., hvis Sæde ikke blev Wien, men Frankfurt. Da der nu blev Tale om at forflytte B. til St. Petersborg, frabad han sig dette af Helbredshensyn, idet han navnlig mente, at hans Mave ikke kunde taale Drikkeriet ved det russiske Hof. I Okt. 1743 blev det til hans store Tilfredshed bestemt, at han skulde være Danmarks Gesandt i Paris, en Stilling af særlig Vigtighed paa Grund af det daværende Forbundsforhold mellem Danmark og Frankrig.

I Frankrigs Hovedstad opholdt B. sig fra 1744 til 1750, en Tid, der blev af stor Betydning for hans aandelige og verdensmandsmæssige Udvikling. I de parisiske Saloner blomstrede Europas højeste selskabelige Kultur. B. havde her en sjælden Lejlighed til at omgaas interessante Personligheder, saaledes den senere Udenrigsminister Choiseul, med hvem han sluttede et værdifuldt Venskab. Til hans Omgangskreds hørte ogsaa elegante og fornemme Damer som Marskalinden af Belle Isle, med hvem han plejede fortroligt Venskab, og Madame de Pompadour, Ludvig XV.s Mætresse. B. drev overhovedet i Paris en vidtstrakt Selskabelighed, der ødelagde hans Økonomi; han var en Grandseigneur, der aldrig lærte at indrette sig sparsommeligt. Hvor meget han end gik op i Pariserlivet, tilegnede han sig dog ikke den Livsanskuelse, der satte Præg paa dets ledende Kredse, hverken Letfærdigheden i det fornemme Selskabs Tankegang og Livsvaner eller den Vantro, som fremtraadte i Filosoffernes Lærdomme. Han var og blev en nordtysk Herremand med moralsk betonet Opfattelse af alle Livsforhold. Da han skulde til at søge sig en Hustru,

skrev han: »Det er kun den unge Dames Karakter, der er afgørende for mig.« Han stod som streng Lutheraner over for alle religiøse Trosspørgsmaal, og heller ikke, hvor det gjaldt almindelige politiske Anskuelser, fraveg han det nedarvede og traditionelle. B. var paa ingen Maade nogen nyskabende Aand, men Danmark havde i ham en Diplomat i europæisk Format, en virkelig Udenrigspolitiker. En betydningsfuld Indsats gjorde han ved Fornyelsen af Forbundet mellem Danmark og Frankrig i April 1746.

Efter Udenrigsminister Schulins Død 1750 var Tanken straks henvendt paa B. som naturlig Afløser. Allerede under Ministerens Sygdom var han blevet kaldt til Kbh., men han stillede sig straks tøvende over for Ophøjelsen, da han først ved Prins Frederik af Wales' Død 1751 kunde føle sig løst fra enhver Forpligtelse til eventuelt at modtage en ledende Ministerpost i Fødelandet Hannover. 14. Maj 1751 udnævntes B. til Medlem af Statsraadet, 1. Okt. tiltraadte han Ledelsen af tyske Kancelli og dermed af Udenrigsstyrelsen. 1752 blev han tillige Deputeret i General-Landøkonomi- og Kommercekollegiet, hvoraf han udtraadte 1767. 1756 blev han Direktør for Øresunds Toldkammer. Den danske Regering, hvorfra B. i mange Aar skulde blive Medlem, var en udpræget Ministerregering. Kongen selv, den svage og degenere-rede Frederik V., betød ikke noget; som den udprægede Fyrstetjener har B. naturligvis vist ham den fornødne Ærbødighed og omtalte ham selv i private Breve med uhyre Højagtelse. Den mægtigste Mand i Regeringen var Overhofmarskal A. G. Moltke (s. d.), der som Kongens fortrolige Yndling sad inde med den virkelige Kongemagt. At B. kunde hævde sig i sin Stilling, har som nødvendig Forudsætning haft den nære Forstaaelse og det gode Samarbejde med Moltke.

B. var maaske i Virkeligheden næsten for betydelig en Diplomat til Stillingen som dansk Udenrigsminister, for saa vidt som det Overblik, han besad over europæiske Statsforhold, kunde friste ham til diplomatiske Manøvrer og Spekulationer, der egentlig laa uden for en lille Magts Forudsætninger. Han har dog til fulde forstaaet, at den dansk-norske Stat var bedst tjent med at føre en udpræget Fredspolitik, og det stemte ogsaa med hans hele Livsanskuelse saaledes at fortsætte Traditionen fra Christian VI.s og Schulins Tid.

I et fortroligt Brev har B. engang udtalt: »En Krig, som begyndes uden retfærdig Grund, ja jeg vil sige mere, uden Nødvendighed, forekommer mig at være den frygteligste af alle Beslutninger, som Mennesker kan tage.« Denne Betragtning, har en Skildrer af B.s

Udenrigsstyrelse (P. Vedel) fremhævet, viser allerede, hvor højt B. stod over sin Samtid. Midt i et Aarhundrede, der var begyndt med den spanske Arvefølgekrig og skulde fortsættes med flere lignende Krige, og medens den franske Minister Choiseul, »Oplysningens Ven«, kaldte Krigen »Kongernes Spil«, stillede B. sig paa Folkenes og Menneskelighedens Standpunkt og fordømte Krigen som ugudelig, barbarisk og, som han paa andre Steder tilføjer, upolitisk, fordi hvad der vindes ved Vold og mod Befolkningens egen Villie, ogsaa kun kan bevares med Vaaben og hævdes ved Tvang.

B.s Politik var afgjort fredelig. I Tilfælde af en almindelig europæisk Krig var det hans bestemte Agt at bevare Danmarks Neutralitet, at bidrage, hvad han formaaede, til, at Freden snarest muligt kunde genoprettes, og indtil da at rette sine Bestræbelser paa, at vore Grænselande ikke blev Krigens Skueplads, og at ikke blot dansk Territorium, men ogsaa dansk Skibsfart og Handel beskyttedes mod Overlast af de krigsførende. Men truedes Landets Eksistens, var han fuldt beredt paa at vove det yderste for at forsvare det.

Dette var altsaa den negative Del af B.s Program: ingen Krig, naar den med Ære kunde undgaas. Den positive var udadtil at forøge Statens Anseelse, indadtil at samle Landet inden for dets naturlige Grænser. Det første Formaal var ikke en Forfængelighedssag, men Udtryk for en velovervejede Politik. Det var ikke hans Mening, at den dansk-norske Stat skulde gøre sig selv til et stumt Medlem af det europæiske Statssamfund, ene beskæftiget med materielle Interesser. Om Staten end hverken vilde eller kunde vinde Fordel ved Vaaben, tvivlede han dog ikke om, at den skulde kunne naa Fremgang ved moralske Midler, og efter hans Opfattelse har en lille Stat ikke mindre end en stor sin Opgave at løse til Gavn for sig selv og for Verden. Men dertil behøvedes den Tillid og Anseelse — »Reputation« — for Landet, der kunde tilvejebringes ved Hjælp af et dygtigt og virksomt Diplomati, som altid var rede til at udfolde Klogskab og Forhandlingsevne. »Reputationen er«, siger han, »for en stor Herre og for et Rige, hvad Kreditten er for en Købmand og hans Kontor; derved udretter han ofte mere end ved sine Kræfter og med rede Penge, og uden den kan han ikke bestaa«. — Det andet Formaal gik ud paa at forene Landet Nord for Elben under Kongens umiddelbare Myndighed og navnlig at udslette de sidste Spor af de fordærlige Delinger af Hertugdømmerne, som tidligere Konger havde foretaget.

Det sidste Problem havde nu i længere Tid taget Form i det vanskelige Spørgsmaal om Mellemværendet mellem Danmark og den holsten-gottorpske Hertugfamilie. Der maatte herom optages Forhandlinger med de hertugelige Rettigheders Indehaver, Carl Peter Ulrik, der til alt Uheld tillige var Ruslands Storfyrsttronfølger. Det drejede sig først og fremmest om at faa ham til at anerkende den Inddragelse af den gottorpske Del af Slesvig, der havde fundet Sted 1721, men dernæst ogsaa om at opnaa en Afstaaelse fra hans Side af de gottorpske Besiddelser i Holsten. Denne vigtige Sag optog stærkt B.s Opmærksomhed, men hans Bestræbelser for at opnaa en fredelig diplomatisk Løsning stødte stadig paa den Hindring, at den russiske Tronarving i Forholdet til Danmark blot følte sig som den lille krænkede og hævnlystne Holstenerhertug og derfor var afvisende over for ethvert Forlig.

Derimod lykkedes det B. paa udmærket Maade at opretholde Danmarks Neutralitet under den preussiske Syvaarskrig, der udbrød 1756. B. viste stor Forsigtighed over for de krigsførende Magter og absolut Uvillie mod Danmarks Inddragelse i Krigen. 12. Juli 1756 sluttede de skandinaviske Lande et Neutralitetsforbund til Værn for deres Handel og til Opretholdelse af Freden paa Østersøen. Forbundet kom dog ikke til at bringe store Resultater. Som det har været det almindelige i Søkrige, var det Englænderne, der lagde den neutrale Skibsfart de største Hindringer i Vejen, men B. vilde ikke være med til at gøre virkelig Modstand mod de engelske Overgreb. Han frygtede for, at Danmark derigennem skulde blive inddraget i Krigen, og med al sin Omhu for Landets »Reputation« vilde han strække sig meget vidt for at bevare Neutraliteten. Han elskede ganske vist hverken Preussen eller dets Konge og saa med statsmandsmæssigt Klarsyn, hvilken Fare denne Militærmagt i Tysklands Midte betød for sine Omgivelser. Men medens Sverige sluttede sig til Preussens og Englands Modstandere, fandt B. ingen Grund hertil for Danmarks Vedkommende. »Striden ovre i Amerika«, udtalte han, »er os ganske uvedkommende. Kongen af Preussen har ikke gjort Danmark noget ondt. Med hvilken Ret vil vi da kunne tage Del i en Krig, som ikke vedkommer os, og hvorfor skulde vi gribe til Vaaben mod en Fyrste, der ikke har angrebet os?«

Danmarks neutrale Stilling gav B. en Lejlighed til paa een Gang at optræde som diplomatisk Voldgiftsmand og at række sit Fødeland, Hannover, en hjælpende Haand. I Juli 1757 fandt der et Sammenstød Sted i Vesttyskland mellem en fransk Hær under Hertugen af Richelieu og en hannoveransk-vesttysk Hær under

Anførsel af Hertugen af Cumberland. Franskmændene sejrede, og der var Udsigt til, at de ganske skulde overvælde Hannover, da den danske Regering — altsaa B. — efter Opfordring fra begge Parter paatog sig Rollen som Mægler. Herved tilvejebragtes 10. Sept. 1757 Konventionen i Kloster-Zeven, der dog paa Grund af Forholdene ikke skulde blive ført ud i Livet. Udbyttet af B.s Neutralitetspolitik, der med Rette er blevet kaldt forbilledlig for al senere dansk Neutralitetspolitik, blev den Fordel, den bragte Danmark gennem Opretholdelsen af Landets Handel og Skibsfart paa de store Have. Særlige Muligheder udnyttedes i Middelhavslandene, hvor B. betryggede den danske Skibsfart ved en Række Traktater med nordafrikanske og sydeuropæiske Magter.

Det syntes, som om hele B.s diplomatiske Værk skulde bryde sammen og Landet trods alle Fredsbestræbelser blive indviklet i en ødelæggende Krig, da den gottorpske Fjende 1762 besteg Ruslands Trone som Tsar Peter III. Han trak sig øjeblikkelig ud af Krigen mod Preussen og vendte sine Vaaben mod Danmark. At B.s Holdning under disse Forhold har været præget af Sorg og Forfærdelse, er der intet at sige til; hans Forfærdelse var dog ikke saa stor, at han førte Danmark ind i noget Forsøg paa at købe sig Fred ved ydmygende Indrømmelser. Da Krigsfaren lykkelig var drevet over ved Peter III.s pludselige Død, indlagde han sig Fortjeneste ved at gennemføre den nødvendige Orientering af Danmarks Udenrigspolitik i Retning af Rusland; 11. Marts 1765 sluttedes det Forbund mellem Danmark og Rusland, der blev Indledningen til den endelige Løsning af det gottorpske Spørgsmaal ved Mageskifte af den hertugelige Del af Holsten med Oldenburg.

Samtidig med sin Ledelse af Udenrigspolitikken øvede B. som ledende Mand i Kommercekollegiet en omfattende Virksomhed over for Erhvervslivet. Metoden var her den merkantilistiske: dels ved Forbud, dels ved Begunstigelser paa alle Maader at fremme den industrielle Produktion. B. kom herved til at sidde til Doms over mangfoldige »Projekter«, der fra Ind- og Udland strømmede til Kollegiekontorerne i Kbh., og han dømte tit forkert. Det viste sig utvivlsomt i denne Stilling, at B. trods sine store diplomatiske Evner var en maadelig Menneskekender. Da han 1767 traadte tilbage fra sin Virksomhed i Kommercekollegiet, mente han dog selv at kunne fastslaa, at en Fabrikvirksomhed var opløstret i Landet. B.s Styrke var næppe heller nogen udpræget Selvkritik, og han holdt af at fremhæve det rene ved sine Hensigter, det fortjenstfulde ved sine Gerninger.

B. var interesseret i alt Skønvirke, en Velynder af fransk Kunstfærdighed, en ivrig Befordrer af Rokokoens Stil og Smag. Som privat Bygherre lod han opføre et Palæ i Bredgade umiddelbart ved Amalienborg (»Kong Georgs Palæ«) og (ved den franske Arkitekt Jardin) et lille Slot ved Dyrehaven, Bernstorff, hvortil knyttedes et storslaaet Haveanlæg. Til Bernstorff Slot hørte fra 1764 de tre Bondebyer Gentofte, Ordrup og Vangede, som Kongen overdrog ham mod en Afgift. Tilskyndet af sin Nevø, A. P. B., med Torkel Baden (s. d.) som Godsforvalter og under nyttig Bistand af den oplyste Bonde Hans Jensen Bjerregaard (s. d.), gennemførte B. for denne Besiddelse en dybtgaaende Landboreform, ikke blot Afløsning af Hoveri og Fæsteforhold, men ogsaa Udskiftning. Saaledes blev B. en Foregangsmand for de store Landboreformer, skønt der ikke foreligger noget om, at han har taget særlig aktiv Del i det begyndende Reformarbejde inden for Regeringen.

Frederik V.s Død 1766 og Christian VII.s Tronbestigelse blev det uheldige Vendepunkt i B.s Løbebane. Han bevarede foreløbig sin Ministerpost, men under helt forandrede Forhold. I det enkelte er ganske vist ikke hans Liv og Virksomhed udforsket for de Aar, der herefter fulgte, saaledes som for de foregaaende; men det er givet, at som de andre af Frederik V.s Mænd levede B. nu bestandig paa en Vulkan. »Vi lever«, skriver han i Jan. 1767, »midt i Forstyrrelser, Intriger og Uvished og som en Følge deraf i Sorg og Bekymring.« Christian VII. ejede ingen som helst Pietet over for sin Faders Raadgivere, men glædede sig tværtimod i hjertelig Ondskab, naar det kunde lykkes ham at ydmyge dem. Nye personlige Kræfter gjorde sig gældende inden for Hoffets Kreds, nye politiske Tanker og Bestræbelser ligeledes. B. og hans Kolleger »gik Tidsaanden imøde, men nærrede ingen Trang til at optræde som dens Repræsentanter« (A. Linvald). Det saa dog til at begynde med ud, som om B. skulde bevare Overtaget over sine Modstandere. 1767 fjernedes tre af hans mægtigste personlige Modstandere fra Kbh.: den preussiske Gesandt Borcke (hvis Herre, Frederik den Store, altid saa med fjendtlige Øjne paa den dygtige danske Udenrigsminister), Marskal Saint-Germain og Flaadens Oversekretær Fr. Danneskiold-Samsøe. 1768—69 kunde B. ledsage Kongen paa hans store Udenlandsrejse; men idet denne Rejse blev grundlæggende for Struensees Magtstilling, kom den tillige til at afgøre B.s Skæbne.

Det var ikke svært at finde Stof til Angreb paa B., og det frembød sig ikke blot i Kommercekollegiets Administration. Der kunde

mod hans Udenrigspolitik indvendes, at den bragte Danmark i for stor Afhængighed af Rusland. At det 13. Dec. 1769 lykkedes B. at faa afsluttet en ny, meget vidtgaende Forbundstraktat med Rusland, kunde synes at pege i den Retning. Først og fremmest har B. naturligvis været betragtet som en Hindring for den Kabinetsstyrelse, der var ved at udvikle sig; hans Fald kom til at betyde Struensees endelige Overtagelse af Magten. Ud fra Hensynet til Rusland advarede B. i Juli 1770 forgæves Kongen imod at kalde Rantzau-Ascheberg (s. d.) til Kbh. Til Gengæld har denne Mand, der var hans forbitrede personlige Fjende, vistnok deltaget i det Møde hos Kongen, hvor B.s Afskedigelse nogen Tid efter blev besluttet. Ved en Skrivelse af 15. Sept. 1770 »fritog« Christian VII. B. for hans Embeder med Undtagelse af Posten i selve Statsraadet; da B. straks derpaa bad om sin fulde Afsked, blev den ham uden Tøven bevilget tillige med en Pension paa 6000 Rdl. Han opholdt sig derefter dels paa Hustruens Slægtsgods Borstel i Holsten, dels i Hamburg; herfra fulgte han — som det fremgaar af hans efterladte Breve — den følgende Tids Begivenheder i Danmark med deltagende Interesse; sin personlige Trøst har han søgt i Religionen og i Overbevisningen om vel forrettet Tjeneste over for sine Konger og deres Lande.

Det Eftermæle, B. skulde faa i dansk Historieskrivning, blev i det hele meget gunstigt. I Samtiden var han ikke saa populær; han forbandt med sin utvivlsomme Retsindighed og fremragende Dygtighed en iøjnefaldende Selvhævdelse, og der var et tydeligt Skel mellem den Kreds, han interesserede sig for, og den udenfor placerede. Naar han vedblev at være en Mand af tysk Sprog og Kultur (om end naturligvis med Kendskab til Dansk, som han dog aldrig skriftligt betjente sig af), naar han fremdeles maa siges at have ydet en kraftig Beskyttelse til tysk Aandsliv i Danmark, saaledes som det bl. a. repræsenteredes af en Skikkelse som Klopstock, kan dette naturligvis ikke bedømmes ud fra en senere Tids nationale Indstilling. Det var ikke nogen national Modsætning, der skilte B. fra dem, der tog Magten efter ham, men snarere en social. Stærkere, end det i Virkeligheden stemte med den danske Enevældes Væsen, holdt B. paa Fødselsadelens Fortrin; det faldt ham ikke ind at udnævne nogen borgerlig født Mand til Gesandt, og efter sit Fald beklager han dybt Tilbagegangen i Adelens Indflydelse. Han skulde ikke opleve at se sit Værk videreført af Søstersønnen A. P. B., hvis første Gerning blev at fuldbyrde det gottorpske Mageskifte. Ud fra Datidens Forudsætninger maatte det ses som en ubetinget Fordel, at det danske Monarki saaledes

fik afrundet sine Grænser mod Syd, nationale Betænkeligheder kunde der ikke være, men det dansk-russiske Samarbejde, der herigennem paa afgørende Maade blev befæstet for lange Tider, havde utvivlsomt sine Skyggesider. Overhovedet kan B.s Udenrigspolitik, hans Hovedindsats i den dansk-norske Stats Tjeneste, naturligvis kritiseres fra mere end eet Synspunkt; ved sit maaltbevidste Arbejde for den lille Magts Neutralitet under den store europæiske Krig har han dog skabt et Forbillede for alle senere Tider.

Kammerjunker 1732. Etatsraad 1733. Kammerherre 1736. Gehejmerraad 1749. Greve 1767. — Hv. R. 1746. L'union parfaite 1752. Bl. R. s. A.

Æresstøtte af Wiedewelt paa Gentoft Bakke 1783. Mindestøtte af samme paa Jægerspris 1778. — Malerier af L. Toqué (Wotersen, Fr.borg, Vranja ved Sofia) og P. Als (Fr.borg, Gl. Køgegaard, Brahetrolleborg). Marmorbuste af Wiedewelt (Fr.borg). Stik af J. C. Schlottbeck efter et af Tocqués Malerier. To Medailler af D. J. Adzer 1772.

P. Vedel: Den ældre Grev Bernstorffs Ministerium, 1882. Correspondance ministerielle du comte J. H. E. Bernstorff 1751—70, publ. par P. Vedel, 2 Bd., 1882. E. Holm: Danmark-Norges Historie, III—IV, 1897—1902. Aage Friis: Bernstorfferne og Danmark, I—II, 1903—19. Samme: Bernstorffske Papirer, I—III, 1904—13.

Hans Jensen.

Berntsen, Aage, f. 1885, Læge og Forfatter. F. 16. Maj 1885 paa Særslev Højskole. Forældre: Politikeren Klaus B. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 14. Juli 1928 i Kbh. (Garn.) med Irene Müller, f. 22. April 1906 paa Frbg., D. af Civilingeniør, senere Direktør for Det danske Gaskompagni i Odense Carl Johan M. (f. 1871) og Christiane (Jane) Ulrikke Bonne (f. 1876).

B. blev Student 1903 fra Borgerdydskolen i Kbh., cand. med. 1911, var Chef for den danske Ambulance i Paris 1918—19, Reservekirurg ved Rigshospitalet 1921—23, blev Korpslæge i Hæren 1922, Overlæge 1925, praktiserer fra 1927 i Kbh. som Specialist i ortopædiske og kirurgiske Sygdomme og er Poliklinikchef ved Samfundet og Hjemmet for vanføre. Han blev Dr. med. 1925 med Afhandlingen »Om Varicer paa Underextremiteterne«. Han har udgivet Digtsamlingerne »Digte« (1908), »Fiol og Sækkepibe« (1910), »Klinten og Hveden« (1914), »Ungkarlens Visebog« (1923) og »Den kostelige Gave« (1929) samt Prosaarbejdet »En Daars Visdom, Coldevins Bog« (1927). B.s Lyrik udmærker sig ved en fast og klar Form, et Foredrag, der skyer det overdrevne og deklamatoriske; i sin Aversion mod al Retorik er han udpræget

dansk. Han forstaaer at forene polisk Humor med en Følelse, der sjældent træder helt frem i Lyset, men virker som en varm Understrøm. Hans fortællende Digte er pointerede med Sans for det prægnante; men det ypperligste har han naaet i visse Digte, hvor han har faaet Anvendelse for sin kraftigt maleriske Evne, der med faa Strøg faar et Helhedsbillede frem, og for en Følelse af en egen mandig Inderlighed og Styrke. — Maleri af Edv. Saltoft ca. 1925.

Chr. Rimestad.

Berntsen, Anton Bernhard, f. 1873, Forfatter, Harmoniumfabrikant. F. 26. Aug. 1873 paa Assendrup Mark i Engum Sogn. Forældre: Skrædder, Husmand og Landsbyspillemand Bernt Laursen (1821—1905) og Ane Nielsdatter (1827—1912). Gift 12. Febr. 1909 i Kolding med Amalie Anna Marie Jensen, f. 19. Okt. 1877 i Kolding, D. af Købmand Iver Madsen J. (1848—1901) og Louise Anna Margrethe Hansen (1850—1932).

B. kom 1888 i Snedkerlære i Vejle og slog sig efter udstaaet Læretid paa Instrumentmageriet. Han arbejdede i fem Aar hos Joh. P. Andresen & Co. i Ringkøbing og begyndte derefter selvstændig Virksomhed i Vejle; i Aarenes Løb har han bygget ca. 3700 Harmoniums. Han debuterede som Forfatter 1914, idet Evald Tang Kristensen »tvang« ham til at udgive en Digtsamling, »Noget«. Siden har han udgivet flere Digtsamlinger, hvoriblandt maa fremhæves »Gjemm-Ævvel« (1922), »Megstur« (1925) og »Bindingsværk« (1927). De fleste af disse Digte er skrevet paa hans Hjemegns Dialekt og kommer den jyske Almues daglige Leve- og Tænkemaade saa nær ind paa Livet, at de bedste af dem næppe staaer tilbage for Aakjærs Sange i Intimitet. Især Digtene i »Gjemm-Ævvel« har erobret sig Folkeyndest; et Digt som det om den københavnske Dr. phil., der kommer til et jysk Bondemilieu for at feriere, giver Udtryk for det rige Fond af skæmtsomt Lune, som den jyske Folkekarakter rummer. B. har ogsaa optraadt som Prosaforfatter og skrevet nogle smaa Historier, bl. a. »Niels Væwvers Rejjs« (1918), »Småfolks Fånøwels« (1920) og »Skowwer« (1923), der viser, at hans Kendskab til den jyske Almue naar ind til de fjerneste Kroge af dens af Lune og Følsomhed dybt sammensatte Væsen. I en større Fortælling, »Paa Nebo Bjerg« (1928), har han i selvbiografisk Ramme skildret sine Oplevelser i det pietistiske Milieu, han voksede op i. — Maleri af Gerda Schrader (1928) i B.s Eje.

Peder Hesselaa: Vor Tids Digttere, 1926, S. 169—73.

Peder Hesselaa.

Berntsen (med Tilnavnet Bergen), **Arent**, 1610—80, økonomisk-statistisk Forfatter. F. 12. Maj 1610 i Bergen, d. 29. Dec. 1680 i Kbh., begr. sst. (Nic. K.). Forældre: Kyper Bernt Andersen og Maren Jensdatter. Gift 1° 1639 med Karen Arentsdatter, d. 1. Sept. 1652 i Kbh., begr. sst. (Nic. K.). 2° 1653 med Mette Lavridsdatter, begr. 5. Aug. 1696 i Kbh. (Nic. K.).

A. B. begyndte sin Løbebane som Skriver hos Axel Juul til Volstrup og dennes Svigerfader Kansler Chr. Friis til Kragerup. Rimeligvis gennem Kansleren er han kommet i Kongens Tjeneste, thi 1637 optræder han som Foged paa Varberg Slot i Halland under Lensmanden Iver Krabbe. For en borgerlig født Mand var det en anset og indflydelsesrig Stilling, og A. B. viste sig allerede da som en driftig og foretagsom Natur. 1640 fik han kgl. Bevilling paa Anlæg af et Teglværk ved Varberg, der bl. a. skulde levere Sten til Slottet, og 1642 Livsbrev paa en Gaard i Nærheden. Imidlertid udbrød Krigen, der endte med Freden i Brømsebro, og B. maatte med Hustru og Børn i Jan. 1644 skyndsomst forlade Halland. Han slog sig ned i Kbh., tjente Penge paa Proviantering under Krigen og var allerede saa velhavende, at han kunde yde Kongen Forstrækningslaan. 1647 beskikkede Magistraten ham til Raadstueskriver, og med denne Stilling i Ryggen fortsatte han sin private Virksomhed. B. tog atter Teglværket op og fik 1650 kgl. Bevilling paa et Værk i Brønshøj, hvor han havde en Gaard. S. A. begyndte han Opkøb af Byggegrunde i Hovedstadens daværende Udkant, Adelgade- og Borgergade-Kvarteret, og rejste her en Række Huse, hvortil han selv leverede Sten. B. var blevet Byggespekulant. Rimeligvis lod han ogsaa opføre de to Gaarde ved Hallandsaas, hvor det senere Erichsens Palæ (nu Handelsbanken) fik sin Plads, og boede selv i den ene til sin Død. Under Belejringen var han med til at udruste Kapere, bl. a. den bekendte »Højenhald«, for paa den Maade at bringe Forsyninger til den indesluttede By, og vedblivende ydede han Kongen Forstrækningslaan, for hvilke han en Tid lang havde det meste af Brønshøj og Husum Byer i Pant, men alligevel led han store Tab. Fra 1670 var han Raadmand i Kbh.

Det er dog ikke denne Vindskibelighed, der har bevaret B.s Navn til Eftertiden — det er hans vidt bekendte og stærkt benyttede Skrift »Danmarks og Norges frugtbar Herlighed«, hvoraf der i Aarene 1650—55 udkom fire »Bøger«, som samledes under et fælles Titelblad (med Aarstal 1656) og dediceredes Frederik III. Det var anlagt allerede i hans Ungdom, mens han stod i Axel Juuls Tjeneste. Skønt kaotisk og vanskeligt at finde frem i inde-

holder dette 1000 Sider store Værk en Vrimmel af Oplysninger, som man forgæves søger andet Steds, og er en enestaaende Kilde til Udredning af Datidens Landboforhold, Skattevæsen, Mønt, Maal og Vægt etc. B. har heri nedlagt hele sin praktiske Indsigt paa det statistisk-økonomiske Omraade. — Stik af Simon de Pas paa Titelbladet til ovenn. Bog.

O. Nielsen i Personalh. Tidsskr., 2. Rk., II, 1887, S. 257—79. Samme: Kbh.s Hist. og Beskr., V, 1889, S. 44¹ f.

Eiler Nystrom.

Berntsen, Klaus, 1844—1927, Politiker og Skolemand. F. 12. Juni 1844 i Eskilstrup, Søllinge Sogn, Fyn, d. 27. Marts 1927 i Kbh., begr. i Højby, Fyn. Forældre: Gaardejer Espen B. (1784—1855, gift 1° 1819 med Gjertrud Marie Kruse, f. Andersdatter, ca. 1763—1834, Enke efter Gaardejer Hans Frederik K., 1756—1817) og Christiane Christensdatter (1809—1900). Gift 1° 31. Juli 1869 i Ryslinge med Abelone Petersen, f. 31. Juli 1847 i Lørup, Ryslinge Sogn, d. 19. Jan. 1872 i Højby, D. af Gaardejer Peder Pedersen (1792—1876, gift 1° med Maren Jespersdatter, ca. 1800—35) og Ane Marie Clausdatter (1814—88). 2° 8. Aug. 1881 i Kbh. (Jac.) med Anny Christine Mathilde Octavia Thomsen, f. 11. Okt. 1864 i Kbh. (Garn.), d. 16. Marts 1902 sst., D. af Vognmand, senere Grosserer Ole Christian T. (1823—94) og Anny Milia Octavia Thomson (1830—1911).

Det var under B.s Opvækst baade hans og hans Moders Tanke, at han skulde gaa Lærervejen, idet hans ældste Broder var bestemt til at overtage Gaarden. Han og hans nærmeste Slægt var Sognebaandsløser til Vilh. Birkedal i Ryslinge og delte dennes grundtvigske Syn baade i kirkelig og folkelig Henseende. Det faldt da naturligt, at han i Vinteren 1859—60 blev Elev paa den af Birkedals Medhjælper Pastor Schjørring oprettede Højskole i Sødinge ved Ringe. Han kom her under stærk Paavirkning navnlig af Friskolelærerne Kr. Appel i Ryslinge og Morten Eskesen i Rudme, der ogsaa gav ham privat Undervisning. Selv nærede han et stærkt Ønske om at blive Præst, men Hjemmets Kaar var for beskedne, til at Midlerne dertil kunde afses. Moderens Ønske var, at han skulde søge Optagelse paa et Seminarium, men Appelle mente, at han burde blive Friskolelærer og fortsætte sin Uddannelse paa Christen Kolds Højskole og Friskole i Dalby. B. var ikke Eksamensmenneske, saa Appels Raad stemte bedst med hans personlige Tilbøjelighed. Det Aar, han tilbragte i Dalby, blev bestemmende for hans Udvikling i den følgende Tid. Han traadte i et nært personligt Forhold til Kold, betragtede ham som sin

»Lærefader« og blev helt op til sin høje Alderdom ikke træt af at forkynde hans Skoletanker og holde Mindet om hans ejendommelige Personlighed levende. Et Vidnesbyrd om Kolds Tillid til ham var, at han i Nov. 1861 anmodede B., som dengang kun var knapt atten Aar gammel, om at overtage Ledelsen af Friskolen i Højby, hvor et Lærerskifte var blevet nødvendigt. B. modtog Tilbudet, og Gerningen lykkedes ham saa vel, at Børnetallet i syv Aar steg fra ti til 80, medens Statsskolen paa det nærmeste affolkedes. Vilkaarene var i de første Aar, indtil en Skolebygning kunde rejses, saare ringe. Skolen havde intet eget Lokale, men gik, ligesom Læreren, paa Omgang hos Forældrekredsens Familier, og Lønnen var kun 75 Kr. halvaarlig. Dertil kom en stærk Modstand fra de endnu meget konservative Bønders Side, der endog gik saa vidt, at man udelukkede de Forældre, der havde Børn i Friskolen, af Bylavet, og stadige Chikanerier fra de gejstlige Myndigheders Side. Men den unge Friskolelærer overvandt det altsammen ved sit frejdige Humør, sine fortrinlige Lærergaver og sin Evne til at vinde baade Børnenes og Forældrenes Hjerter. Og dog var der allerede i hine Aar meget andet end Lærergerningen, der optog hans Tid. Fra 1870 valgtes han i en Aarrække til Formand for Højby Sogneraad, og fra 1866 kastede han sig ind i Skyttesagen, som han mere end nogen anden bidrog til at gøre til en Folkesag paa Fyn. Dertil kom hans voksende Deltagelse i politiske og folkelige Møder og den muntre Guerillakrig, han paa forskellige Omraader førte med de Embedsmænd, der endnu hængte for meget i de bureaukratiske Traditioner og vilde sætte en Pind for de nyopdukkende demokratiske Bevægelser. 1869 stillede B. sig som »national Venstremand« til Folketingsvalget i Kertemindekredsen; han valgtes ikke, men fra denne Tid kastede han sig sammen med to andre unge Mænd, hans Venner Anders Tange og Hans Madsen, kraftigt ind i Agitationen for det 1870 stiftede Forenede Venstre. Særlig B.s agitatoriske Evner skyldtes det, at de fynske Valgkredse, der endnu 1870 ganske overvejende havde været i Hænderne paa Højre og Mellempartiet, i Løbet af faa Aar for største Delen erobredes af Venstre. B. stillede sig paa ny forgæves i Kertemindekredsen ved Folketingsvalget 1872, men valgtes 20. Maj 1873 ved et Omvalg til Folketingsmand for Bogensekredsen, hvor han genvalgtes, til han 1884 frivillig trak sig tilbage.

Paa Rigsdagen spillede B. i den første Periode af sin parlamentariske Virksomhed ingen fremtrædende Rolle. Han var en trofast Partimand inden for Det forenede Venstres Rækker, hvor han nærmest sluttede sig til Bojsen og fulgte ham under de forskellige

Partideler 1875 og 1877. Hans realistiske Sans stillede ham altid i Række med dem, der tilstræbte praktiske Resultater af Lovgivningsarbejdet og foretrak under den politiske Kamp at gaa Forhandlingsvejen fremfor at anvende de mere aggressive Metoder. For de yngre Folketingsmænd var 70'erne og 80'erne ikke nogen gunstig Periode. De politiske Ordførerskaber tilfaldt alene de ældre Førere, og paa samme Maade gik det med de større Opgaver inden for den praktiske Lovgivningsvirksomhed, der jo i øvrigt stod i Stampe lange Perioder igennem. Det var heller ikke ofte, B. talte i Tinget; dog førte hans varme Interesse for Forsvarssagen ham til i Rigsdagssamlingen 1879—80 at tage virkningsfuld Del i Behandlingen af Hær- og Flaadelovene, ligesom han 1880 var en af dem, der tog Initiativ til Loven om Oprettelse af Husmandskreditforeningerne. Efter Lovens Gennemførelse tog han virksom Del i Organisationen af Østifternes Husmandskreditforening, i hvilken han blev Revisor og mange Aar senere (1897) Direktør. Da »Visnepolitikken« i 80'ernes Begyndelse inaugureredes, fulgte B. med, men uden Begejstring, og da han 1881 havde ombyttet sin Stilling som Friskolelærer i Højby med den som Forstander for den nyoprettede Højskole i Særslev ved Bogense, var det uden megen Overvindelse, han besluttede sig til ikke at stille sig til Genvalg i Bogensekredsen 1884.

Men hørtes B.s Røst i hine Aar ikke hyppigt paa Tinge, lod han den saa meget oftere og virkningsfuldere lyde ude i Landet ved de politiske Møder, Skytte- og Skolemøderne og som folkelig Foredragsholder paa Højskolerne og andetsteds. Det var ikke uden Grund, at Førerne i stigende Grad tog hans fremragende agitatoriske Talent i Brug, ikke blot paa Fyn, men over det ganske Land, thi næst Berg kunde ingen som han vinde en folkelig Forsamlings Øre, enten det gjaldt Angreb eller Forsvar, og som egentlig Folketaler har han vel ikke haft sin Lige i Evnen til ved Alvor og Skæmt at rive sine Tilhørere med sig. Samtidig gjorde han paa Fyn et betydeligt Arbejde for at uddybe og befæste det kommunale Selvstyre. Han viste sig som Sogneraadsformand i Højby og 1886—1904 i Særslev og som Medlem af Odense Amtsråd 1881—87 og 1898—1908 som en dygtig og initiativrig Kommunalmand. Fra 1874 havde han endvidere begyndt et Arbejde for at gøre den almindelige Befolkning mere interesseret i Valgene saavel til Amtsråd som til Sogneraad, hvad der havde til Følge, at Venstremænd efterhaanden i stort Tal rykkede ind i de fynske kommunale Raad. Han fik oprettet Sogneraadsforeninger baade i Odense og Assens Amter, der virkede ikke blot for Valgene, men ogsaa blev et Organ for

Drøftelse af kommunale Spørgsmaal i Almindelighed. En af de Ting, der her laa B. mest paa Sinde, var at udvide de frie Fattiggassers Virksomhed ved Tilskud af de kommunale Midler, saaledes at saa mange som muligt kunde blive fri for at komme under Fattigvæsenet, og at sørge for en humanere Behandling af de Børn, der var under offentlig Forsorg; han blev med dette sidste Formaal for Øje Medstifter af Plejehjemsforeningen for Fyns Stift. Han var 1892—1920 Formand for Odense Amts Sogneraadforening og fra 1915 for de samvirkende danske Sogneraadforeninger. — Hans Arbejde for Skytteforeningssagen paa Fyn er tidligere omtalt; efterhaanden udvidedes det ogsaa over de øvrige Landsdele, og 1910—22 var han Formand for de danske Skytteforeninger. — Ogsaa for Anlægget af Privatbaner paa Fyn var B. meget virksom; i en Aarrække var han Medlem af Bestyrelsen for Bogensebanen og senere dens Formand, og da de danske Privatbaner dannede en Fællesorganisation, blev han Medlem af dens Bestyrelse. — 1872 havde han været Medstifter af »Fyns Tidende«, og 1887 oprettede han »Assens Amtsavis«. Ogsaa i Ledelsen af Friskolebevægelsen vedblev B. at være virksom og var bl. a. 1893—95 Redaktør af »Friskolens Tidende«. — 1873 og 1883 udgav han to Samlinger »Folkeæventyr for Skolen og Hjemmet«.

Da 1886 Assenskredsen var blevet ledig ved Jørgen Pedersens Valg til Landstingsmand, modtog B. den Kandidatur, som her blev ham tilbudt, valgtes med Lethed og repræsenterede Kredsen indtil 1926, da han efter eget Ønske fratraadte paa Grund af Alder. Situationen paa Rigsdagen forekom ham nu mindre haabløs, efter at Venstre principielt havde erklæret sig for Forhandlingspolitikken. 1889 foregik der den Ændring i hans personlige Forhold, at han — væsentlig af Hensyn til sin Hustrus Helbredstilstand — opgav Højskolen i Særslev og flyttede til Kbh. for at overtage Stillingen som Kontorchef i den nyoprettede Østifternes Brandforsikring for mindre Landbygninger, hvis Formand var N. J. Larsen. — I B.s anden Rigsdagsperiode blev der betydelig mere Anvendelse for hans Evner end i den første. Særlig efter den afgørende Spaltning 1890 mellem den Bojsenske og den Berg-Hørupske Gruppe spillede B. en betydelig Rolle inden for den førstnævnte, deltog hyppigt i Forhandlingerne og blev som Ordfører eller Udvalgsformand Hovedmanden for flere vigtige Loves Gennemførelse, bl. a. Lovene om frivillig Afløsning af Tienden og om Statsbanedriftens Ordning. Ogsaa under Forhandlingerne 1893—94 om det politiske Forlig spillede B. en betydende Rolle. Under den voldsomme Kamp, som i disse Aar førtes paa talløse

Møder Landet rundt, baade om Lovgivningsarbejdet 1890—94 og om selve Forliget, var B. Hovedmanden paa den Bojsen'ske Side. Han holdt sig ikke til Defensiven, men førte med Styrke og godt Humør Krigen over i Fjendens Land, fuldt overbevist som han var om Forligspolitikens Berettigelse. Ogsaa da Venstrebefolkningens Flertal vendte sig fra denne Politik og dens Mænd, holdt han Modet oppe og sled sig med sin gode Samvittighed og sit fynske Lune i Behold gennem de saare trange Tider, der fulgte, i Forvisningen om, at Oprejsningens Time engang vilde slaa. Ledig laa han heller ikke paa Rigsdagen, idet han livligt deltog i Forhandlingerne og Udvalgsarbejdet under de Kaar, som nu engang er et Mindretal beskaaret. Han var i denne Periode ogsaa Medlem af to betydende Kommissioner, Teaterkommissionen og den store Forsvarskommission af 1902.

Efter N. Neergaards Udnævnelse i Sommeren 1908 til Finansminister i det rekonstruerede Ministerium J. C. Christensen skete der en Tilnærmelse mellem Venstrereformpartiet og Det forhandlende Venstres Valgruppe, og da Rigsdagen efter Albertiaffæren traadte sammen, valgtes B. af Folketinget til 1. Viceformand, og ved Ministeriet Neergaards Dannelse 12. Okt. udnævntes han til Indenrigsminister. Han var bl. a. ved sin mangeaarige kommunale Virksomhed i Besiddelse af udstrakt Kendskab til de Sager, der hører under dette Ministeriums Forretningsomraade, og hans Administration vandt i det hele Anerkendelse, navnlig ved den dygtige Maade, hvorpaa han gennemførte Den sjællandske Bondestands Sparekasses og Haandværkerbankens Rekonstruktion. Efter hans Afgang som Minister tilbød den rekonstruerede Sparekasses Bestyrelse ham Stillingen som Direktør, hvilken han dog afslog. Da Ministeriet Neergaard i Aug. 1909 var faldet paa Forsvars-sagen, tilbød Kongen B. at danne det nye Ministerium. Med Frederik VIII. havde B. fra hans Kronprinstid staaet i personlig Forbindelse og nød i særlig Grad hans Tillid. B. mente imidlertid ligesom det øvrige Venstre, at Grev Holstein-Ledreborg vilde være den rette Mand, og afslog Kaldelsen. I Grev Holsteins Ministerium fortsatte B. som Indenrigsminister og afgik sammen med det øvrige Ministerium i Okt. 1909. Kong Frederik havde ogsaa denne Gang opfordret ham til at danne Ministerium, men B. mente, at det nye Ministerium burde tages ud af det Flertal, som havde fældet det gamle. Først efter at Valgene i Maj 1910 havde givet de Venstregrupper, der senere dannede Partiet Venstre, Halvdelen af Stemmerne i Folketinget, og Rigsretssagen var afgjort, fulgte B. Kongens fornyede Opfordring og dannede 5. Juli 1910 et Mini-

sterium, i hvilket samtlige de Venstregrupper, der havde vundet Valgsejren, var repræsenterede, og i hvilket han selv overtog Forsvarsministeriet. Hans Hovedopgave her var at gennemføre den i 1909 vedtagne Hærordning, særlig Omordningen af Garnisonsforholdene. En særlig Vægt lagde han under sin Administration paa at forbedre de menige Soldaters Kaar og sikre en human Behandling af dem fra de overordnedes Side. Spørgsmaalet om Fredericia Garnisons Nedlæggelse og om Anvendelsen af frivilligt indsamlede Midler til Styrkelse af Forsvaret medførte Rivninger med nogle af Hærens Generaler, under hvilke B. dog ved Kongens Støtte hævdede sin Stilling. Ministeriets to Hovedopgaver var i øvrigt Tilvejebringelse af Balance i Statshusholdningen og Gennemførelsen af en Grundlovsændring, der gav den almindelige Stemmeret Magten ogsaa i Landstinget. Det var for B., hvis politiske Vækkelse netop faldt under Forfatningskampen i 60'erne, en dyb Tilfredsstillelse at blive den, der som Konsejlspræsident førte dette Forslag frem og fik Tilslutning til det i Folketinget fra alle Partier med Undtagelse af Højre. I Landstinget stødte Forslaget dog paa skarp Modstand ikke blot fra Højres, men ogsaa fra de Frikonservatives Side, og dets Behandling standsedes med Vedtagelsen af en Dagsorden. Samtidig viste der sig inden for Venstre hos J. C. Christensen o. a. nogen Modstand over for visse Enkeltheder i Forslaget, navnlig Landstingets Sammensætning ved Valg af de kommunale Raad. Disse Divergenser udjævnedes dog siden, og ved det ordinære Folketingsvalg i Foraaret 1913 sejrede Grundlovsforslaget stort, samtidig med at Flertallet gik over til de Radikale og Socialdemokraterne. Disse opfordrede B. til at fortsætte, indtil Grundlovsforslaget var ført igennem, og B. havde personlig ikke været uvillig til at imødekomme dette Ønske, men da det under Valgkampagnen fra Ministeriets Side var blevet udtalt, at Tabet af dets Flertal i Folketinget vilde have dets Afgang til Følge, og Venstre ønskede dette Standpunkt fastholdt, sluttede ogsaa han sig dertil. Ministeriet B. afløstes da 21. Juni 1913 af Ministeriet Zahle, men B. vedblev som Ordfører for Folketingets Grundlovsudvalg og senere for Fællesudvalget at arbejde videre for Sagen, indtil den 1915 blev ført til Sejr. Under Verdenskrigen vedblev B. at staa som en af sit Partis ledende Mænd, og 5. Maj 1920 indtraadte han som Forsvarsminister i det andet Ministerium Neergaard. I Anledning af Genforeningen havde B. s. A. den Tilfredsstillelse som Aldersformand at byde de sønderjyske Folketingsmænd velkommen i en stemningsfuld Tale og som Formand for de danske Sogneraadforeninger ved Møder

i de fire sønderjyske Amter at sætte Sogneraadsmemberne ind i den danske Kommunallovgivning og faa dem indorganiserede i den danske Sogneraadssammenslutning. N. A. rejste han som Formand for de danske Skytteforeninger denne Bevægelse paa ny i Sønderjylland. — Som Forsvarsminister gennemførte han 78 Aar gammel trods alvorlig Sygdom Forsvarslovene af 1922. S. A. afgik han ved Ministeriets Rekonstruktion i Okt. som Forsvarsminister og udnævntes til Minister uden Portefeuille, hvilken Stilling han bevarede indtil Ministeriets Afgang 1924. — I Sept. 1925 havde B. som den eneste af alle siden 1849 siddet 50 Aar i Rigsdagen, og det var et tro Udtryk for den Højagtelse, man fra alle Sider nærede for ham, at alle Rigsdagens Partier sluttede sig sammen om at fejre denne sjældne Festdag. — R. 1892. DM. 1907. K.¹ 1911. S.K. 1920. — Malerier af V. C. Henriques 1923, H. Vedel ca. 1925 og N. V. Dorph (i Rigsdagen) 1926. Portrætteret paa H. Vedels Grundlovsbillede 1918, Oscar Matthiesens Billede af den grundlovgivende Rigsdag 1923 (begge i Rigsdagen) og paa H. N. Hansens Genforeningsbillede 1921 (paa Fr.borg). Tegning af J. Glob paa Fr.borg 1916 (Litografi derefter 1919). Buste af Elo 1922, opstillet i Bronze paa Sørslev Højskole 1931. Udkast til Statue af samme ca. 1924. Træsnit 1883 og 1887. — Mindesmærke i Eskilstrup 1915 (af H. P. Hansen), Mindepark i Højby s. A.

Kl. Berntsen: Erindringer, I—III, 1921—25. Erik Henrichsen: Mændene fra Forfatningskampen, I, 1913. N. P. Bransager og Palle Rosenkrantz: Den danske Regering og Rigsdag, 1901—03, S. 126—31.

N. Neergaard.

Berregaard, Villum, 1717—69, Justitiarius i Højesteret. F. 2. Jan. 1717 paa Antvorskov, d. 1. Dec. 1769 i Kbh. (Holmens), begr. i Thisted K. Forældre: Justitsraad, senere Konferensraad Christian Frederik B. (1683—1750) til Kølbygaard, Borreby m. m. og Jytte Worm (1685—1741). Gift 25. Nov. 1749 i Slagelse med Rigsgrevinde Beate Antonia Augusta af Reuss-Lobenstein, f. 6. April 1723 i Halle, d. 19. Nov. 1797 i Slagelse, D. af Heinrich XXIII. af Reuss-Lobenstein (1680—1723) og Rigsfriherreinde Beate Henriette v. Söhlenthal (1696—1757).

B. blev 1736 Hofjunker og s. A. Kommitteret i Kammerkollegiet, 1741 Amtmand i Korsør og Antvorskov Amter, 1751 Deputeret i Admiralitets- og Kommissariatskollegiet, 1753 tillige Assessor i Højesteret og 1759 Direktør for de fattiges Væsen. 1763 blev han Deputeret i Økonomi- og Kommercekollegiet, 1767 1. Kommissarius i Ekstraskattekommissionen. 1769 udnævntes han til Justitiarius i Højesteret. Han opførte 1766 Kølbygaards nu nedrevne

Hovedbygning. — Virkelig Justitsraad 1739. Etatsraad 1745. Konferensraad 1749. Kammerherre s. A. Gehejmerraad 1767. — Hv. R. 1763. L'Union parfaite 1761. — Maleri af G. Fuchs 1769 i Familieeje.

Th. Hauch-Fausbøll i Berl. Tid. 30. Jan. 1931.

L. Laursen.

Bertelsen, Aage, f. 1873, Maler. F. 28. Sept. 1873 i Næstved. Forældre: Kunstmaler, Tegnelærer Rudolf Vilhelm Valdemar B. (1828—1921) og Agnes Mette Lundstein (1845—1928). Gift 3. Aug. 1909 i Kbh. (Jac.) med Karen Dorothea Schmidt, f. 17. Maj 1880 i Flensborg, D. af Bankbogholder Johannes Matthias S. (1846—1909) og Johanne Hansen (1848—1932).

B. lærte fra ganske ung at tegne og male af Faderen (som havde Afgang fra Akademiet og udstillede paa Charlottenborg) og af L. A. Ring, var tillige Elev paa Zahrtmanns Malerskole 1891—96, samtidig med at han 1894—97 var ved Landvæsenet. Han har foretaget adskillige Rejser til Tyskland, Frankrig, Italien, Norge og Sverige. 1897 rejste han for første Gang til Italien (Firenze, Siena) sammen med Zahrtmann, som fulgte hans Udvikling med største Interesse. Paa senere Italienrejser med Akademi-stipendier gjorde han Ophold i Venezia, Rom, Napoli og var 1913 to Maaneder i Civita d'Antino. 1906—08 deltog han i Danmark-Ekspeditionen til Grønland. Hans Malerier og Tegninger fra Polaregnene udstilledes 1908 i Kbh., Aarhus og Odense, n. A. i Berlin og andre tyske Byer og 1910 i Royal Geographical Society i London. B. udstillede paa Charlottenborg 1899—1903, men gik 1904 over til Den frie Udstilling, havde Udstilling i Kunstforeningen 1910. B. har udført Interiører og Portrætter (Debutarbejdet af Moderen, senere Faderen og Herman A. Kähler), men er først og fremmest Landskabsmaler. Mest kendte er hans Skovbilleder fra det tidlige Foraar med de endnu bladløse Træer, som viser hans følsomme og indtrængende Naturopfattelse. Adskillige af hans Arbejder er i offentligt Eje, i Museerne i Randers, i Ribe og i Rønne; i Udlandet i Royal Geographical Society i London. For Kähler i Næstved har han udført en Del keramiske Arbejder. — F.M.S. 1908. — Malerier af L. A. Ring 1890 og 1895, L. Find ca. 1890, Paul Christiansen 1894 (overmalet), Gunnar Sadolin s. A., Kai Nielsen 1912, Gerh. Blom 1927 og Johs. Ottesen ca. 1928. Portrætteret af Peter Hansen paa Bal i en Provinsby (1894) og Gruppebillede af Sig. Wandel (1904). Tegninger af L. Find paa Fr.borg (1902).

Merete Bodelsen.

Bertelsen, Cathrine, se Frydendal.

Bertelsen, Hans Henrik August, 1874—1933, Skolemand, Filolog. F. 12. Maj 1874 i Lyngby ved Grenaa, d. 2. Febr. 1933 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Seminarielærer, senere Inspektør ved Skolevæsenet i Aarhus, Eksaminator og Censor ved Skolelærer-eksamen, Justitsraad Hans Christian Valdemar Gustav B. (1836—1914) og Anna Cathrine Kehlet (1841—1912). Gift 20. Dec. 1902 i Kbh. (Trin.) med mag. art. Sophia Yhlen Olsen, f. 24. Okt. 1876 i Philadelphia, U. S. A., D. af Ingeniør Tinius O. (1845—1932) og Charlotte Yhlen (1839—1920).

B. blev Student 1891 fra Aarhus og tog 1898 Skoleembeds-eksamen (Dansk, Historie, Latin). Han var derefter dels Lærer ved københavnske Latinskoler og Statens Lærerhøjskole, dels Assistent ved Universitetsbiblioteket (1899—1901), indtil han 1903 ansattes som Timelærer ved sin gamle Skole i Aarhus, hvorfra han 1905 forflyttedes som Adjunkt til Metropolitanskolen. 1912 blev han Rektor for Roskilde Katedralskole og 1918 Undervisningsinspektør for Gymnasieskolerne, en Stilling, som han beklædte til 1927, da han af Helbredshensyn tog sin Afsked. B. var som Lærer kendt for sin klare Fremstilling og sin paa een Gang venlige og køligt fornemme Form, og disse Egenskaber i Forbindelse med fremragende administrative Evner kvalificerede ham i høj Grad til at løse den tunge Opgave, der stilledes ham som Undervisningsinspektør, da han i en meget vanskelig Tid overtog dette Embede: Gennemførelse af Lovene af 1918 og 1919 om Skoleovertagelserne og de sønderjyske Skolers Oprettelse, hvorved Antallet af Statens Gymnasieskoler steg fra 13 i 1917 til 33 i 1920; Administrationen af Lønningsloven af Sept. 1919, hvorved Stillingen som Undervisningsinspektør i øvrigt gik over fra at være en honorarlønnet Post til at være et kgl. Embede; Deltagelse i den 1919 nedsatte store Skolekommissions Arbejde. B. opfyldte i fuldt Maal de Forventninger, som Skolerne havde stillet til ham, da han i Aarene før 1918 var Professor Tuxens (s. d.) Medhjælper ved Undervisningsinspektionen. Ved hans Afsked 1927 udtaltes det, at han i sin niaarige Embedstid havde sat sit Præg paa den danske Gymnasieskole, et Præg, som den længe vil bære. Som Følge af sit Embede eller i Forbindelse dermed var B. Formand for Censorerne til Afholdelse af Studentereksamen for Privatister og Formand for Censorerne ved Skoleembedseksamen under det filosofiske Fakultet. Det sidste Hverv motiveredes vel snarest af hans videnskabelige Arbejde, idet han under hele sin Virksomhed som Lærer og Administrator dyrkede sin Videnskab som nordisk Filolog. — Allerede som Student vandt han 1897 Universitetets Guldmedaille for en

Afhandling om Eddadigtenes Oprindelse og Alder; 1902 forsvarede han en Doktordisputats om Didrik af Berns Sagas oprindelige Skikkelse og gav 1905—11 en kritisk Udgave af denne Saga. I øvrigt har navnlig dansk Grammatik og dansk Retskrivning haft hans Interesse. I Aarene 1915 til 1929 besørgede han saaledes for Det danske Sprog- og Litteraturselskab en seks Binds Udgave af danske Grammatikere i 17. og 18. Aarh., og 1926 skrev han om den danske Grammatiker og Fonetiker Jens Pedersen Høysgaard. Særlig Betydning for Skolen har hans Retskrivningsvejledning, optaget i Retskrivningsordbogen, der udgives af Undervisningsministeriets Retskrivningsudvalg, som B. var Formand for 1920—30. I Spørgsmaalet om en Reform af vor Retskrivning tog B. Del bl. a. ved Udsendelse af Pjecerne »Fællesnavne og Egennavne« (1911) og »Små og store bogstaver« (1911). Endelig udgav han flere, meget benyttede Skolebøger, f. Eks. Læsebøger i Oldnordisk og dansk Sproghistorie. — Med megen Energi og fremragende Begavelse gennemførte han i næsten tredive Aar sit dobbelte Arbejde som Skolemand og nordisk Filolog. — R. 1919. DM. 1923. K.² 1927. — Maleri af Julius Paulsen (1927).

Universitetsprogr. Nov. 1902, S. 106 f. Gymnasieskolen, Sept. 1927. E. Kaper i Berl. Tid. 2. Febr. 1933. Th. Hauch-Fausbøll sst. 4. Febr. s. A.

Chr. Buur.

Bertelsen (Bartholin), **Iver**, d. 1583, Præst. F. i Middelfart, d. 28. Sept. 1583 i Ringsted, begr. sst. Faderen var Fisker. Gift 25. Juli 1573 med Else Mule (gift 2° 1591 med Professor Niels Krag, s. d.), d. 25. Jan. 1605, begr. i Odense (Frue), D. af Hans M. til Nislevgaard (d. 1602) og Mette Marcusdatter Kotte (d. 1613).

1556 nævnes I. B. som residerende Kapellan i Kolding. Som saadan opnaaede han Understøttelse til en Studierejse af Christian III., hvorpaa han s. A. drog til Wittenberg. Her tog han 1557 Magistergraden og blev stærkt paavirket af den filippistiske Retning. Efter sin Hjemkomst blev han optaget i Huset hos Niels Hemmingsen, ved hvis Hjælp han 1559 blev Professor i Retorik ved Kbh.s Universitet. Som den vanskelige Natur han var, kom han dog snart i Strid med sine Kolleger, hvorfor han 1563 maatte opgive sin Stilling og atter drog til Wittenberg. Kort efter fik han dog igen betroet en ringere Lærerpst ved Universitetet, men blev allerede 1565 Sognepræst i Stege. I dette Embede kom han paa Kant med Fogeden paa Stegehus, der anklagede ham for paa egen Haand at have forandret Daabsritualet ved at udelade Eksorcismen og for ligeledes egenmægtigt at have opløst Forbin-

delsen med sin Trolovede, en Borgerdatter fra Ribe. Dette medførte, at han 1567 blev dømt fra sit Kald og hensat i Fængsel i Sorø Kloster. Skønt han her levede under kummerlige Omstændigheder, tabte han dog ikke sin Aandskraft. Han udarbejdede et dygtigt Forsvar for sit Forhold til Udeladelsen af Eksorcismen, som han betragtede som en papistisk Skik, der ikke havde Hjemmel i Skriften. Han er den første her hjemme, der klart og konsekvent har behandlet dette Spørgsmaal, men hans Opfattelse heraf førte ham ind i en skarp Brevveksling med Niels Hemmingsen, under hvilken han fandt Lejlighed til paa en saarende, personlig Maade at angribe sin gamle Lærer. — Da imidlertid Frederik II. engang kom paa Besøg i Sorø, lykkedes det I. B. i den Grad at vinde Kongen for sig, at han ikke blot blev frigivet, men kort efter (1571) udnævnt til Abbed i Ringsted Kloster. N. A. blev han Forstander for Sorø Kloster, hvorfra han 1580 i samme Stilling flyttedes tilbage til Ringsted. Han var desuden aflagt med et Kanonikat i Aarhus. I. B. var en skarpttænkende, velbegavet Mand, der ogsaa udmærkede sig ved historiske Interesser. Det var ham, der i Sorø fandt det siden af A. S. Vedel udgivne Haandskrift til Adam af Bremens Historieværk, og selv udarbejdede han et Slægtsregister over Skjalm Hvides Æt og en rimet dansk Kongekronike bestemt til at tjene som Tekst til de Kongebilleder, Frederik II. lod indvæve i Tapeterne paa Kronborg. Han har ogsaa indlagt sig Fortjeneste ved Restaureringen af de gamle Kongegrave i Ringsted Kirke. — Epitafium sst.

Dän. Bibl., IV, 1743, S. 57 ff. H. F. Rørdam: Kbh.s Univ. Hist. 1537—1621, II, 1869—72, S. 507—28, 756. Kirkehist. Saml., 2. Rk., I, 1857—59, S. 19—30, 473; III, 1864—66, S. 535—67; IV, 1867—68, S. 278; 3. Rk., III, 1881—82, S. 217 f., 344. H. F. Rørdam: Mon. hist. Dan., II, 1875, S. 631—35. Samme: Klavs Christoffersen Lyskanders Levned, 1868, S. 242 f. J. B. Løffler: Gravmonumenterne i Ringsted Kirke, 1891, S. 18 f. J. Paludan: Renaissancebevægelsen i Danmarks Literatur, 1887, S. 196—99. Bjørn Kornerup: Biskop Hans Poulsen Resen, I, 1928, S. 273. Kancelliets Brevbøger 1571—88, udg. af L. Laursen, 1898—1906, passim.

Bjørn Kornerup.

Bertelsen, Morten, se Barthold.

Bertelsen, Niels Peder John, f. 1869, Beregner. F. 17. Aug. 1869 i Sønderballe, Ho Sogn. Forældre: tidligere Skibsfører, Husmand, Sogneraadsformand Poul Friis B. (1835—1907) og Mariane Nielsen (1835—1913). Ugift.

B.s Fader havde stor Interesse for Regning og elementær Matematik, til Dels erhvervet paa Navigationsskolen og ved Skibsfører-virksomhed. Ogsaa B.s Lærer i Ho, N. A. Hansen, interesserede

sig levende for disse Fag. Derigennem udvikledes B.s usædvanlige Anlæg for Talregning tidlig, saa han allerede i Konfirmationsalderen havde gennemgaaet Regnebøger langt over det sædvanlige paa dette Trin. 1884 fik han Plads som Bydreng paa Damkiers Hotel i Varde, og derfra bredte Opmærksomheden for hans ejendommelige Begavelse sig til videre Kredse. Handelsagent Søren Sand tilbød ham frit Ophold i Kbh. under videre Studier, og B. kom saaledes 1885 til Hovedstaden. Her kom han ved Ritmester G. Døckers Mellekomst i Forbindelse med en Række fremstaaende Mænd, blandt hvilke især Astronomen Professor T. N. Thiele repræsenterede den sagkyndige Forstaaelse af, at disse sjældne Evner burde videreudvikles og forbindes med Uddannelse i Matematik og almindelig Fag. Støttet af disse Mænd tog B. Præliminæreksamen 1888, Adgangseksamen til Polyteknisk Læreanstalt 1889. S. A. blev han assisterende Beregner i Landmandsbanken, i hvilken Stilling han blev til 1924. 1897—1907 var han Kontrabogholder i Livsforsikringsselskabet Hafnia og opnaaede derved praktisk Kendskab til Livsforsikringsmatematikken. Siden 1907 har han været knyttet til Arbejdsgivernes Ulykkesforsikring, nemlig 1907—17 som Kontroludvalgsmedlem og Beregner og, efter at Selskabet 1917 var blevet omorganiseret, som Beregner alene. 1895—1911 var han Kasserer i Matematisk Forening. Siden 1926 er han Censor i matematisk Forsikringsvidenskab ved Universitetet. — B.s sjældne Evner for Talregning har ikke alene faaet Virkefelt inden for det praktiske Liv, men ogsaa, i Forbindelse med hans matematiske Indsigt, paa det videnskabelige Omraade. Paa Foranledning af Dr. J. P. Gram har B. udført Kontrolberegninger af Faktortavler («Acta mathematica», 1893). Desuden har han skrevet en Række Afhandlinger, særlig om Rentesregning, Iagttagelseslære og Talteori. Under Professor Thieles Ledelse har han deltaget i betydelige Regnearbejder, f. Eks. vedrørende Tregemeproblemet.

Poul Heegaard.

Berthelsen, Jens Peter, f. 1854, Fægtelærer. F. 15. Dec. 1854 i Sigerslevøster ved Frederikssund. Forældre: Gaardejer Berthel Nielsen (1823—96) og Karen Olsdatter (1832—99). Gift 27. Okt. 1878 i St. Jørgensbjerg med Anna Marie Jensen, f. 6. Sept. 1855 i Kbh. (Fødsst.), D. af Arbejder i Officersskolens Laboratorium Bendt J. (1827—90) og Anna Sophie Hansen (1833—1913).

B. gennemgik Hærens Elevskole 1870—73, hvorefter han avancerede til Stabssergent 1895, blev Løjtnant og Kompagnichef i Forstærkningen 1904 og Kaptajn 1910. Han gjorde som Officer

praktisk Tjeneste en Maaned hvert Aar og var til uafbrudt frivillig Tjeneste i Sikringsstyrken 1914—19. Ved Afgangen fra Hærens Gymnastikskole 1878 bestod han som Nr. eet af tolv Elever. Han var Lærer paa Hærens Elevskole 1881—86. B. er en udmærket solid Fægter, oprindelig af den ældre danske Skole, som han ved en Række Studierejser til Paris 1889, 1892, 1900 og 1911 omformede til den moderne franske Stil. Han indførte her til Landet den moderne Sabelfægtning og var i mange Aar den ubestridte Mester baade paa Fleuret, Kaarde og Sabel. Han deltog i Nordiska Spelen i Stockholm 1901 og fik 2. Præmie for højre og 5. Præmie for venstre Haands Fægtning. — For Kbh.s Fægteklub har B. været Lærer siden dens Begyndelse 1884 og for Kbh.s Dame-Fægteklub, siden han selv stiftede den 1898. Hans Fægtesal besøgtes aarlig af et Par Hundrede Elever, indtil han afstod den 1921. Sammen med A. Clod-Hansen har B. udgivet »Fægtekunsten« (2. Udg. 1911). — DM. 1899. R. 1909. — Buste af Viggo Chr. Hansen ca. 1920.

Fr. Knudsen.

Berthelsen, Jørgen, 1851—1922, Politiker. F. 23. Jan. 1851 i Lindholm ved Nørre Sundby, d. 4. Jan. 1922 i Aalborg, begr. sst. Forældre: Husmand Berthel Nielsen (f. 1813) og Inger Marie Jørgensen (1819—55). Gift 2. Dec. 1873 i Aalborg med Jensine Kathrine Christiansdatter, f. 16. Juni 1850 i Hasseris, d. 9. Aug. 1896 i Aalborg, D. af Soldat Christian Hansen Borrisskou og Christiane Christiansdatter.

Da Forældrene havde det ret smaat, kom B. allerede i seks Aars Alderen ud at tjene som Hyrde og var ved Landbruget til 1872, da han blev Karl paa Aalborg Glasværk. Efter senere at have været Havnearbejder i Aalborg begyndte han en Kartoffelhandel; 1880 købte han en Vognmandsforretning og gik derpaa over til Entreprenørvirksomhed, særlig ved Kommunens Arbejder, hvilken efterhaanden bragte ham Velstand. Hans varme Interesse for at højne Arbejdernes Kaar i økonomisk og kulturel Henseende bragte ham tidligt ind i Bestyrelsen for Arbejderforeningen af 1865 (Formand 1881—89), og den medførte tillige, at han kom paa Tanken om Anlæg af Arbejderhaver for at skaffe Arbejderne nyttig og sund Fritidssysse. »Kolonihave«-Ideen var ikke ny her i Landet, idet der ca. 1830 var oprettet Arbejderhaver i en Række Købstæder, men Bevægelsen var atter døet hen, og da B. undfangede Tanken, var den sikkert uden Forbindelse med Fortidens »Frihaver«, ligesom Planen ogsaa hvilede paa et andet Grundlag. 1884 lejede B. syv Tdr. Land af Aalborg Kommune og udstykkede

85 Smaahaver, som for en ringe Afgift udlejedes til Arbejdere, og 1886 fordobledes Antallet, hvorefter Sagen snart gik sin Sejrs-gang over hele Landet og til Udlandet. 1916 oprettedes Landsforeningen Kolonihaveforbundet med B. som Præsident. — 1894 valgtes B. som Venstres Kandidat ind i Byraadet, hvor han havde Sæde til 1906. Han gjorde sig straks gældende ved sin tekniske Indsigt og Erfaring og fik stor Andel i Aalborgs Udvikling omkring 1900: Omlægning af Aaløbene, Jernbaneanlæg, nye Færdselsaarer m. v. 1894 opgav B. sin private Virksomhed og helligede sig de offentlige Anliggender, der i rigt Maal betroedes ham. 1898—1906 var han Medlem af Landstinget for 7. Kreds (Venstrereformpartiet), blev 1907 kongevalgt og 1918 landstingsvalgt Medlem. Under Grundlovsforhandlingerne 1913—14 stod han uden for Venstres Valggruppe; 1907—12 og 1915—18 var han Sekretær i Tinget og fra 1908 Medlem af Finansudvalget. Ogsaa i Rigsdagen gjorde han sig stærkt gældende paa tekniske Omraader. Han var Formand for Jernbaneraadet og Regeringens Repræsentant i Direktionen for Aalborg-Hadsundbanen, endvidere Formand for Centraldirektionen for de forenede nordjyske Privatbaner. B.s Selvhjulpethed havde bibragt hans offentlige Fremtræden en Fasthed og Myndighed, der kunde virke æggende paa Modstandere, men han var en retlinet Mand og over for Smaafolk meget hjælpsom og varmtfølede. Til Kolonihavesagen har han skænket 68 000 Kr. — R. 1905. DM. 1920. — Bronzestatue af A. J. Bundgaard rejst 1923 af Kolonihaveforbundet paa Skovbakken i Aalborg. Bronze-statuetten af samme 1921 (paa Fr.borg). Portrætteret paa Oscar Matthiesens Maleri af den grundlovgivende Rigsdag (1923) i Rigsdagen. Maleri af samme sst.

N. P. Bransager og Palle Rosenkrantz: Den danske Regering og Rigsdag, 1901—03, S. 682—86. Johs. Tholle i Fra Himmerland og Kjær Herred, 1929, S. 453 ff. Jul. Eilersgaard: Arbejderhaverne og deres Fader, 1905.

C. Klitgaard.

Berthelsen, Berthel Palle, 1857—1920, Officer. F. 26. Jan. 1857 i Aarhus, d. 8. Marts 1920 paa Frbg., begr. i Kbh. (Garn.). Forældre: Købmand Jens B. (1831—98) og Marie Kirstine Palle-sen (1830—1907). Gift 1° 2. Maj 1882 i Aarhus med Olida Sophia Baadsgaard, f. 23. April 1858 i Aarhus, d. 6. Marts 1918 paa Frbg., D. af Købmand Niels Jensen B. (1829—95) og Mariane Aagesen (1834—1907). 2° 3. Dec. 1918 (b. v.) med Ella Fridericia (gift 2° 1932 med Folketingsmand Holger Andersen, s. d.), f. 8. Dec. 1888 i Kbh. (Mos.), D. af Grosserer Holger Emanuel Martin Lorentz F. (1853—1902) og Augusta Melchior (1859—1918).

B. blev Sekondløjtnant 1878, Premierløjtnant 1880, Adjutant ved 1. Generalkommando 1885 og ved et ret opsigtvækkende Springavancement Kaptajn 1889. Han stod ved Generalstaben 1897—1901 og blev derefter Oberstløjtnant og Bataillonschef, 1903 Chef for Generalstabens taktiske Afdeling og tillige Sekretær i Generalkommissionen. Under General Kühnells Sygdom 1905—06 udrettede han et stort Arbejde i Forsvarskommissionen, hvor der blev rig Brug for hans Forhandlingsevne, der støttedes af hans friske og ligefremme Form. Han blev Oberst 1906, Generalmajor 1909, var Chef for Generalstaben 1912—17. Som Overkommandoens Stabschef under Verdenskrigen havde han den Opgave at stille Forslag til de militære Sikringsforanstaltninger. Hans gode Villie og Initiativ anerkendtes, men det ansvarsfulde Arbejde sled paa hans Helbred, og da han 1917 blev kommanderende General i 2. Generalkommando, var hans Arbejdskraft svækket, og n. A. tog han sin Afsked. 1896—1902 var han Chef for Akademisk Skyttekorps og i mange Aar Medlem af de frivillige Korps' Bestyrelse. — R. 1898. DM. 1904. K.² 1910. K.¹ 1916. *Rockstroh.*

Berthelsen, Sophus Marius, 1864—1930, Socialpolitiker, Skribent. F. 30. Jan. 1864 i Randers, d. 17. Jan. 1930 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Værtshusholder, Husejer Christopher B. (1827—1915, gift 2° med Christiane Bjergby, d. 1866, 3° med Karen Jensine Olsen, d. 1918) og Sophie Bjergby (1828—64). Gift 1° 11. Nov. 1888 i Aarhus med Marcusine Nicoline Kirstine Jørgensen, f. 27. Marts 1858 i Randers, d. 21. Sept. 1922 paa Frbg., D. af Skomagermester Søren Andreas J. og Emilie Marie Schultz Mortensen (1827—68). 2° 31. Maj 1925 i Nøddebo med Elisabeth (Betty) Russell Klingberg, f. 26. Nov. 1871 i Tirstrup, D. af Dyrslæge Christian K. (1840—1926) og Henriette Vilhelmine Dorothea Russell (1840—1910).

B. blev exam. jur. 1883 og Sagfører 1898. I et længere Tidsrum (1890—1915) var han Godsforvalter ved forskellige vestsjællandske Godser, bl. a. Nørager, og boede da den meste Tid i Høng. Han blev i denne Periode tillige Formand for Høng-Tølløse Banens Direktion (1901) og Medlem af Jernbaneekspropriations-Kommissionen (1905) m. m., hvorved han kom til at arbejde med praktiske Jordvurderingsforhold, hvad der siden skulde faa stor Betydning for ham. — Hans Interesse for offentlige Problemer, særlig Jordspørgsmaalet i alle dets Faser, blev tidlig vakt. Vel var han ikke blandt de første, der (omkring 1890) rejste Fanen her hjemme for Henry Georges Ideer; men særlig gennem Landinspektør Weite-

meyer blev han i Slutningen af 90'erne draget med ind i Bevægelsen, der hurtigt kom til at faa central Betydning for hans hele Syn og offentlige Virksomhed. B. følte sig særlig tiltrukket af Arbejdet paa Grænseomraadet af det sociale og det juridiske. Et Udvalg af Afhandlinger inden for dette Omraade udgav han (1912) under Titlen »Ret og Skel«. Samlede større litterære Arbejder var i øvrigt ikke hans egentlige Felt. Hans store agitatoriske Evner, hans Lyst til at kaste sig ud i Striden om brændende Spørgsmaal (og til at gøre dem brændende, selv om de ikke paa Forhaand føltes saa) førte ham ind paa den økonomisk-politiske Arena. Her pløjede han ny Grund med sin store Lærefaders, Henry Georges Plovspand. Da kort efter Systemskiftet den nye Ejendoms-Skattelovgivning forberedtes (hvorved de gamle Hartkornsskatters Princip om Skyld efter Jordværdi blev tilsidesat), kastede han sig med uhyre Energi imod Overmagten. Vel lykkedes det ham naturligvis ikke at forhindre denne Lovgivning; men hans Kritik var dog saa skarp og saa vel underbygget, at selv hans Modstandere maatte anerkende den. Og Ejendomsskylden blev da ogsaa en Række Aar senere delvis ændret til Grundskyld, hvorved Princippet om »lige Skat paa lige Jord« genindførtes i dansk Lovgivning.

Navnlig fik B.s Arbejde dog Betydning gennem hans Indflydelse paa den nyopstaaede Husmandsbevægelse. Han var en af de første, der indsaa dens socialpolitiske Betydning og forstod Husmandens vaagnende Krav, og han evnede at udforme disse til et social-økonomisk Program. Med Rette kaldtes han Fader til »Køge-resolutionen«, der vedtoges 1902 som Program-Udtalelse for den da nystiftede sjællandske Landsorganisation af Husmandsforeninger og var det første Udtryk fra en større økonomisk Organisation for Kravet om Grundskyld og fuld Frihandel som Grundvold for en gennemtrængende Socialreform med Smaabruget som bærende Hovedmur.

Utallige er de Pjecer, Avisartikler og Taler, hvormed B. i disse Aar kastede sig ind i den økonomisk-politiske Kamp. Men hans Hovedindsats i denne Henseende var dog Tidsskriftet »Ret«, som han udgav (og væsentlig selv skrev) i Aarene 1904—20. Han udøvede herigennem en ikke ringe Indflydelse paa politisk tænkende Mennesker her i Landet. Ogsaa som Medlem af Overskyldraadet (hvortil han i Kraft af sit Arbejde og sin Indsigt var selvskreven) og inden for den kommunale Skattekommission (1910—13) saavel som i det radikale Venstre gjorde han sig gældende, mere dog som den altidaarvaagne Kritiker og Ivrrer end som Fører og Samler. For den danske Henry George-Bevægelse fik han afgørende Betyd-

ning. Han var iblandt den lille Kreds af Mænd, der 1902 tog Initiativet til Oprettelsen af Henry George-Foreningen; han var dens mest aktive indre Drivkraft. I de senere Aar lige til sin Død var han Redaktør af dens Tidsskrift »Grundskyld«. — 1917 flyttede B. til Frbg., hvor han boede til sin Død. I Høng, paa en offentlig Plads, han i sin Tid havde taget Initiativet til at faa anlagt, rejstes 1931 til hans Ære en Mindebænk, tegnet af Arkitekt P.V. Jensen Klint.

Grundskyld, VII, 1930, S. 15—20, 42 ff., 53.

Jakob E. Lange.

v. Bertouch, Ernst Albrecht, 1745—1815, Amtmand, genealogisk Samler. F. 16. Dec. 1745 i Frederikshald, d. 17. Dec. 1815 i Tønder, begr. i Højer. Forældre: Major, senere Oberst og Kammerherre Carl Rudolph v. B. (1709—65) og Ulrikke Catharina Frederikke de Witt (1721—75). Gift 28. Nov. 1783 i Kbh. (Holmens) med Marie Madelaine le Sage de Fontenay, f. 10. Aug. 1760 sst. (Fransk Ref.), d. 31. Aug. 1827 i Slesvig, D. af Kontreadmiral Antoine Nicolas le S. d. F. (s. d.) og Hustru.

v. B. indtraadte 1755 i Hoftjeneste som Page hos Kongen, blev Hofjunker 1765, Kammerjunker hos Dronning Caroline Mathilde 1768 og tog s. A. juridisk Embedseksamen. Efter Auskultant-tjeneste i Højesteret og Rentekammeret sendtes han 1772 til Stockholm som Legationssekretær, udnævntes 1774 til Kammerherre og gik 1777 til Warszawa som Ministerresident ved det polske Hof, fra hvilken Stilling han rappelleredes 1780. Paa Grund af private Forhold — et mislykket Giftermaalsprojekt — havde han allerede forladt Polen Aaret før. Han indtraadte nu — fra 1781 — som Deputeret i det nyoprettede Kommissariatskollegium for Flaaden, overgik 1784 i det forenede Admiralitets- og Kommissariatskollegium, blev 1785 sendt i diplomatisk Ærinde til Stockholm og udnævntes endelig 1789 til Amtmand over Tønder Amt, hvilket Embede han, der fra 1811 tillige var Overdirektør i Staden Tønder, beklædte til sin Død. B. udviste stor Dygtighed og Aandsnærværelse paa disse Poster under Krigen 1814. — Han vandt et kendt Navn som flittig genealogisk Samler. I Aarene 1780—89 virkede han som Forstander for Det kongelige genealogisk-heraldiske Selskab, hvis Arkiv — nu i Rigsarkivet — tæller en Række Manuskripter fra hans Haand, omhandlende danske Adelslægter, og yderligere et betydeligt Antal Breve til ham fra Adels Medlemmer. — Gehejmekonferensraad 1813. — K. 1815. — Gravmæle paa Højer Kgd. — Akvarel i Familieej.

Koncept til Autobiografi i Rigsarkivet. Danmarks Adels Aarbog, III, 1886, S. 73; VIII, 1891, S. 477.

Poul Bredo Grandjean.

Bertram-Larsen, Julius, f. 1854, Taarnurfabrikant. F. 4. Sept. 1854 i Køge. Forældre: Taarnurfabrikant Johannes Bertram Larsen (1823—77) og Juliane Emilie Thygesen (1820—1901). Navneforandring 21. Jan. 1919. Gift 4. Sept. 1880 i Næsby ved Sorø med Anna Andrea Gormsen, f. 7. April 1859 i Assens, D. af Snedkermester Carl Find G. (1829—1900) og Severine (Semine) Petrea Holm (1828—1918).

B.-L. uddannedes hos Faderen og blev Urmagersvend 1872. Efter Faderens Død bestyrede han hans Forretning i Køge — grundlagt af Bedstefaderen 1827 —, som han overtog efter Moderen 1880 og flyttede til Kbh. B.-L. fattede tidlig Interesse for Studiet af Taarnure, gamle Kunsture og Sangværker og erhvervede efterhaanden et enestaaende Kendskab til Frembringelser af denne Art. Med Støtte fra Legater og private Velyndere, bl. a. Brygger J. C. Jacobsen, foretog han flere Udenlandsrejser for at dygtiggøre sig. En Række betydningsfulde og anselige Arbejder tilfaldt ham i Aarenes Løb. Han har bl. a. udført Klokkespillet til Fr.borg Slotskirke, har forfærdiget Taarnure til Aarhus Domkirke, St. Knuds Kirke i Odense, Domkirken i Kbh., Jesuskirken i Valby og flere Kirker og Slotte. Ikke mindst er hans Kendskab til Fortidens Arbejder taget i Brug. Han har faaet Gang i adskillige gamle Værker, som i Tidens Løb var gaaet i Staa, og hvis mekaniske Indretning var gaaet i Glemme. Nævnes kan Isaak Habrechts astronomiske Ur paa Rosenborg, Kæmpeurværket i Vor Frelzers Kirke paa Christianshavn, Klokkespillet paa Ledreborg, Planetariet paa Rundetaarn, Per Døver og Kirsten Kimer i Roskilde Domkirke og fremfor alt det 500 Aar gamle astronomiske Ur i Lunds Domkirke (fuldført 1923 efter 16 Aars Arbejde). Senest har B.-L. syslet med Planerne til et stort Ur med Klokkespil og mekaniske Figurer til Kbh.s Raadhus, et Projekt, der dog stadig venter paa Virkeliggørelsen. B.-L., der i sin Virksomhed ofte er blevet bistaaget af fremragende Kunstnere og Videnskabsmænd, har baade hjemme og i Udlandet vundet megen Anerkendelse; bl. a. er han Æresmedlem af Sveriges Urmakare Förbund. — R. 1927. — Tegning af Anders Olsson ca. 1923.

Nationaltid. 3. Sept. 1929.

Georg Nygaard.

Beseler, Wilhelm Hartwig, 1806—84, slesvigholstensk Politiker. F. 2. Marts 1806 paa Marienhausen i Oldenburg, d. 2. Sept. 1884 i Bonn, begr. i Mildsted i Slesvig. Forældre: Digeinspektør Kay Hartwig B. (1767—1818) og Sophie Magdalene Jahn (1768—1820). Gift 25. Okt. 1833 i Slesvig med Friederike

Marie Claudine Christiansen, f. 1. Sept. 1810 i Slesvig, d. 18. Febr. 1900 i Bonn, D. af Herredsfoged Johann Friedrich C. (1776—1849) og Friedrike Elisabeth Kloss (1782—1857).

B. kom med sine Forældre til Rödemis 1808. 1824 blev han Student fra Slesvig Domscole, studerede Jura i Kiel og Heidelberg og tog 1828 juridisk Eksamen (Gottorp). S. A. fik han Bestalling som Underretsadvokat og bosatte sig i Slesvig By, 1832 blev han Over- og Landretsadvokat. B., der havde været knyttet til Heidelbergs Burschenschaft, sluttede sig til Uwe Jens Lornsen, da denne i Nov. 1830 kom til Slesvig. Han tog, som den første, Lornsen i Forsvar i det anonyme Skrift »Beleuchtung der Broschüre »Einige Worte über die Schrift des Kanzleirats Lornsen«, der var rettet mod Landraad Rumohr. Hans daværende politiske Meninger faldt i det væsentlige sammen med Lornsens. 1837 tilkendegav han paa ny sit liberale Sindelag ved at virke for Indsamlingen til de syv afsatte Göttingenprofessorer. Olshausens Forslag 1840, at Holstens Liberale kun skulde virke for at skaffe Holsten en Forfatning (Nyholstenismen) æggede B. til den skarpeste Modsigelse. Medens det var Olshausens Tanke, at Slesvigs Indtræden i det tyske Forbund var Betingelsen for, at det ogsaa kunde faa en Forfatning fælles med Holsten, hævdede B., at naar Hertugdømmerne i Fællesskab havde faaet en Forfatning, vilde den naturlige Følge blive, at Slesvig traadte ind i det tyske Forbund. Først da B. saa, at Forfatningssagen ikke skred frem, krævede han Slesvigs Indtræden i Forbundet (1842). Som Lornsen erkendte B. efterhaanden, at der i Kendskab til Hertugdømmernes Historie laa et politisk Agitationsmiddel. Derfor foranstaltede han 1841 en Prisopgave om den bedste »Slesvig-Holstens« Historie. Prisen blev vundet af Advokat J. Bremer (s. d.). S. A. valgtes B. af Tønder Købstad til Medlem af den slesvigske Stænderforsamling, hvor han beholdt sin Plads til 1848. Ved sin klare og saglige Fremstilling og sin Evne til at ramme Kærnen i en Sag blev han en Forgrundsfigur i Stænderforsamlingen. B. støttede de liberale Krav bl. a. om Stændermødernes Offentlighed, Adskillelse af Hertugdømmernes Finanser fra Kongerigets og Forening af Hertugdømmernes Finanser. Ved 1842 at tale mod Oprettelsen af en Filial af den danske Nationalbank i Slesvig og ved at støtte Forslaget om Fjernelse af Ordene »Dansk Ejendom« fra Hertugdømmernes Skibe, udæskede han Stændernes danske Medlemmer. I sit Syn paa Slesvigs nationale Forhold gik han ud fra, at Landet var et tysk Hertugdømme, som ved den stadige Forbindelse med Holsten var blevet knyttet til Tyskland. Nordslesvigernes danske Nationalitet kunde ikke

ændre Landets statslige Fysiognomi. Det vilde være ugørligt at gennemføre dansk Retsprog, naar der var tyske Love. Hiort Lorenzens danske Tale 11. Nov. 1842 foranledigede B. til at foreslaa Haderslev Amt indlemmet i Kongeriget, mod at Sild og Før indlemmedes i Slesvig. I Diskussionen om dansk Sprogs Anvendelse i Slesvigs Stænder hævdede B. Umuligheden af at have to Forretningssprog; de Deputerede, der ikke var Tysk mægtige, skulde udelukkes. Som Leder af Mødet i Neumünster Juli 1846 foranledigede B. Forsamlingens Protestadresse mod det aabne Brev af 11. Juli 1846. Fra da af var det B.s Maal at krydse Kongens Planer. 21. Okt. 1846 valgtes han til Præsident for Slesvigs Stænder. Han baade tillod og støttede Andragender om en fuldstændig Adskillelse af Hertugdømmernes Forvaltning, Finanser og Militærmagt fra Kongerigets, om Tilbagetagelse af det aabne Brev, om Carl Moltkes Afsked og om Slesvigs Indtrædelse i det tyske Forbund. Forslagene gav Anledning til skarpe Sammenstød mellem B. og den kgl. Kommissarius Amtmand v. Scheel, og 14. Dec. 1846 opløstes Forsamlingen. 1847 søgte Regeringen at hindre B.s Genvalg til Stænderne med den Begrundelse, at hans Valg var uforeneligt med hans Advokatur. Det foranledigede Magistratsraad Raumer, Dinkelsbühl, til at foranstalte en tysk Nationalsubskription. »B.fonden«s Midler gjorde B. saa uafhængig, at han kunde nedlægge sin Advokatur og derefter modtage Valget til Stænderne. 29. Jan. 1848 valgtes han paa ny i Tønder med 46 af 52 Stemmer. 1847 blev han Medarbejder ved de sydtyske Liberales Blad »Deutsche Zeitung«.

Forfatningsreskriptet af 28. Jan. 1848 tilfredsstillede ikke B., og han stemte mod Valget af »de erfarne Mænd«. Han valgtes til Leder af Borgerforsamlingen i Kiel 15. Marts og blev sammen med Fr. Reventlow-Preetz og Bargum Medlem af det Udvalg, Forsamlingen nedsatte. Saaledes var han fra første Færd med i Bevægelsen 1848. Efter Casinoministeriets Dannelse drøftede B. sammen med Wilhelm Ahlmann (s. d.) den provisoriske Regerings Dannelse (23. Marts). Foruden af B. kom den til at bestaa af F. Reventlow, Bargum og M. T. Schmidt samt Prinsen af Nør. Den sidste tog B. kun ugerne med. B. førte Forsædet i Regeringen, indtil den traadte tilbage 19. Okt. 1848. — I Okt. 1848 kom B. til Frankfurt som Medlem af den tyske Nationalforsamling; han valgtes til Forsamlingens Næstformand og tilhørte Partigruppen »Augsburger Hof«, der var imod al Partikularisme og ønskede stærkere Sammenknytning af Enkeltstaterne. 26. Marts 1849 valgte den tyske Centralmagt B. og Fr. Reventlow til Statholdere i Hertugdømmerne. Preussen overtog imidlertid snart baade Krigsførelsen og Forhand-

lingerne med Danmark, saa Statholderskabet blev kun en Administrationskommission. B. søgte at frigøre sig for Preussens Indflydelse, men da han, selv efter Nederlagene og Preussens Fredsslutning, vilde fortsætte Kampen, kom det til Brud med Reventlow. Landsforsamlingen støttede Reventlow, og i Jan. 1851 udtraadte B. Han, der efter Freden undtoges fra Amnesti, rejste til Braunschweig. I nogle Aar virkede han som Skribent for den slesvigholstenske Sag, 1858 flyttede han til Heidelberg, og 1861 blev han Kurator for Universitetet i Bonn. 1867 søgte han forgæves i Tønder at blive valgt til den nordtyske Rigsdag. B.s betydeligste politiske Gerning faldt i 40'erne, hvor han i Stænderne var Lornsens Arvtager, men han manglede som Statholder Smidighed til at bøjede de forskellige Anskuelse under sin Villie. — Maleri af Adele Preyer (1875); Kopi heraf af Begas. Marmorbuste af Küppers (1883). Bronzestue paa Reventlow-Beseler-Mindesmærket af Paul Peterich i Slesvig (1890). Gipsrelief af Harro Magnussen (1892). Litografier af Schertle (1849), af L. Blank (s. A.) og af W. Heuer paa Gruppebilledet af den provisoriske Regering.

Gertrud Schweickhardt: Wilhelm Beseler als Politiker, 1927 (Quell. u. Forsch. zur Gesch. Schl.-Holst., XII). Otto Beseler: Wilhelm Hartwig Beseler, 1914. H. Hagenah i Nordelbingen, II, 1923, S. 153—59.

Svend Larsen (H. R. Hiort-Lorenzen).

Besemacher, Peter, 1634—1709, Søofficer. Skal være f. 1634 i Schiedam i Holland, hvorfor dog intet Bevis har kunnet skaffes, d. 4. Juni 1709. Var gift 1690 og havde fire Børn.

B. tjente i den hollandske Flaade fra 1651 og deltog i mange Søslag; han var ogsaa med i den hollandske Flaade, der 1658 undsatte Kbh., og tjente sig op til Kvartermester. 1676 blev han antaget til Kaptajn i Maanedstjeneste i den danske Flaade. Ved Hidkomsten fik han Kommandørs Bestalling og var 1677 og 1678 Chef for Niels Juels Flagskib »Christianus Quintus« og udmærkede sig i Slaget i Køge Bugt, hvorfor han belønnedes af Kongen med dennes Portræt i en Guld kæde. 1679 var han først Chef for Orlogsskibet »Guldenlew« paa Konvojer og derefter for »Mars« i Østersøflaaden og deltog under Admiral Span 20. Juli i en Affære med Svenskerne ud for Kalmarsund. Ved Krigens Slutning blev han Kaptajn af 1. Grad i Aarstjeneste og forfremmedes 1683 til Kommandør, var 1700 Chef for »Prins Friderich« i Gyldenløves Flaade og blev efter endt Togt afskediget med fuld Gage i Pension. Kort efter sin Afgang blev B. tiltalt for ulovlig Omgang med Mandskabets BESPISNING paa det lige afsluttede Togt og dømt til en Bøde

paa 100 Rdl. til Søkvæsthuset. Niels Juel omtaler ham som en i alle Maader dygtig og paalidelig Officer; Admiral Span, hvis Bedømmelser altid er meget rammende, udtaler om ham: »Er en Hollænder og en Suspect i Regard af hans Landsmænd, thi han communicerer dem Alt, hvis han veed om Flaadens Tilstand«.

Tidsskr. for Søvæsen 1861, S. 169 f. J. H. Lützwow: Samling af hist. Efterretn. om danske Søe-Officierer, 1788, S. 54—58.

Th. Topsøe-Jensen.

Beske, se Bieske.

Besthorn, Rasmus Olsen, 1847—1921, Journalist og Orientalist. F. 29. Okt. 1847 i Hillerød, d. 20. Aug. 1921 i Charlottenlund, begr. paa Frbg. (Solbjerg). Forældre: Tjenestekarl, senere Landhøker Jakob Olsen og Johanne Pedersdatter. Antaget som Barn af Skomagermester, senere Værtshusholder i Kbh. August Wilhelm B. (1819—79, gift 2° med Augusta Marie Andersen, ca. 1836—85) og Ane Kirstine Olsen (ca. 1815—68). Navneforandring 30. Dec. 1905. Gift 20. Dec. 1881 i Kbh. (Johs.) med Amalie Emilie Marie v. Würden, f. 5. Febr. 1851 i Frederiksværk, d. 29. Okt. 1917 i Charlottenlund, D. af Assistent ved, senere Bestyrer af Geværfabrikken Martin Frederik v. W. (1798—1887) og Anna Amalie Petrine Møller (1818—79).

B. blev Student 1867 fra det v. Westenske Institut. Han maatte af økonomiske Grunde allerede 1869 søge journalistisk Beskæftigelse, dog uden derved helt at afbryde sine historiske og sproglige Studier, særlig over den spansk-arabiske Middelalder, som han allerede i sin Skoletid havde interesseret sig for. Men først som ti Aars Student fik han det fornødne Otium til afsluttende Eksamenslæsning og blev 1880 cand. philol. B. genoptog nu sine Yndlingsstudier, navnlig studerede han Arabisk i flere Semestre hos Professor v. Mehren og opnaede 1884 Accessit for en af Universitetet udsat Prisopgave: »At undersøge Oprindelsen til det af arabiske Forfattere fulgte almindelige System for den arabiske Grammatiks Behandling og fremstille dettes videre Udvikling«. I Foraaret 1885 foretog han med Understøttelse fra Universitetet en Rejse til Paris, hvor han i Nationalbibliotekets arabiske Manuskripter samlede Materiale til en Biografi af den spansk-arabiske Digter Ibn-Zaidûn og Udgivelsen af hans Rimbrev til Ibn-Djahvar. I Maj 1889 forsvarede B. sin Doktorafhandling herom (»Ibn-Zaiduni vitam scripsit epistolamque ejus ad Ibn-Dschahvarum scriptam nunc primum edidit R. O. Besthorn«). — Samtidig med en omfattende journalistisk Virksomhed, 1881—1918 som udenrigs-

politisk Medarbejder ved »Nationaltidende«, fra 1918 ved »Berlingske Tidende«, formaaede B. længe at bevare og udnytte sine orientalske Interesser. Dog søgte han forgæves ved v. Mehrens Afgang 1898 Professoratet ved Kbh.s Universitet i semitisk-østerlandsk Filologi. — Sammen med J. L. Heiberg har B. udgivet og oversat til Latin de første fire Bøger af Al-Hadjdjâdjs arabiske Oversættelse af Euklids Elementer (Pars I—III, 1, Hauniæ 1893—1910) efter den for Matematikkens Historie betydningsfulde »Codex Leidensis 399,1«. Fremdeles udførte han sammen med A. A. Bjørnbo Forarbejderne til de af den schweiziske Professor H. Suter 1914 (i Vidsk. Selsk. Skr. Hist. og filosof. Afdel., 7. Rk., III, 1, 1914) udgivne »Astronomische Tafeln des Muhammed Ibn Mûsâ al-Kwârizmî« efter Athelhard af Bath's latinske Oversættelse, et for Astronomiens Historie særdeles vigtigt Værk. Endelig har han i »Verdenskulturen« (Bd. III, 1907) givet en kortfattet Skildring af »Arabisk Kultur i Middelalderen«.

En Frugt af B.s journalistiske Virksomhed er Bøgerne »Alexander III. og Nikolaus II.« (1895), »Den store Krigs Mænd« (1916), »Aarsagerne til Verdenskrigen« (1918) og »Verdenskrigen og dens nærmeste Forudsætninger« (i Gyldendals Verdenshistorie, VI, 1921). Desuden har han til »Tilskueren«, »Gads Magasin« og »Ringeren« leveret en lang Række instruktive, livligt skrevne udenrigspolitiske Oversigtsartikler. Som udenrigspolitisk Kronikør var B. skattet i vide Kredse. Han udformede sin egen, stærkt personligt prægede, meget livfulde, undertiden lidt søgte Stil, der imidlertid dækkede over en omfattende Viden og Erfaring paa det udenrigspolitiske Omraade, særlig om alt vedrørende Tyskland og den almindelige europæiske Storpolitik. — Maleri og Tegning af Emil Krause 1917. Bronzebuste af A. Schierbeck 1915.

Selvbiografi i Universitetsprogr. Nov. 1889, S. 188 ff. Aarvog for Kbh.s Universitet 1897—98, 1899, S. 652, 654. Nationaltid. 28. Okt. 1917. H. Falkenfleth i Journalisten Nr. 9—11, s. A.

Fr. de Fontenay.

Bestle, Georg Christian, 1855—1933, Vinhandler, Grosserer. F. 18. Marts 1855 i Kbh. (Helligg.), d. 6. Maj 1933 sst., begr. sst. (Vestre). Forældre: Vinhandler Christopher Wilhelm Friderich B. (1822—92) og Trine Marie Engelsen (1832—99). Gift 1° 14. Maj 1880 i Kbh. (Helligg.) med Caroline Sophie Hassert, f. 6. Jan. 1852 i Kbh. (Garn.), d. 3. Febr. 1916 sst., D. af Grosserer Herman Ferdinand H. (ca. 1808—82) og Caroline Amalie Svendsen (1812—87). 2^e 2. Nov. 1916 i Kbh. (Helligg.) med Selma Anna Elisabeth Blau-müller, f. Fleisner, Enke efter Sognepræst Edvard Blau-müller (s. d.).

B. kom 1870 i Vinhandlerlære i Faderens Firma, en Forretning, som denne havde overtaget 1853, men som gennem forskellige tidligere Ejere kan føres tilbage til 1730. Efter udstaaet Læretid blev B. Svend, hvorpaa han drog udenlands og opholdt sig i længere Tid i Bordeaux; da han 1882 løste Borgerskab som Vinhandler i Kbh. samtidig med Overtagelsen af en mindre Vinhandel i Nørrevoldgade, var han en paa det faglige Omraade særdeles kyndig Mand. 1886 købte han yderligere Gottlieb Bonnesens Forretning i Skindergade 47, og til denne Bopæl flyttede han samtidig sin tidligere Forretning. Udstillingsaaret 1888 blev for B. det store Gennembrudsjaar; tidlig og silde var han paa Færde for at erhverve sig Kunder, og med de her opnaaede Resultater som Udgangspunkt lykkedes det ham i Løbet af en forholdsvis kort Tid at bringe sin Forretning op til en saadan Størrelse, at den gennem en længere Aarrække var Danmarks største Vinhandel. Overalt i Landet fandt han Afsætning for sine Produkter og havde til dette Formaal en fortrinlig Støtte i sin Rejsende og senere Prokurist Hans Christian Rodian (1854—1919). B.s ledende Princip, naar han skulde finde nye Afsætningsomraader for sine Vine, var at faa disse indført paa Byens bedste Hotel. Derigennem udbredtes Kendskabet til hans Varer, og Købmændene blev hans Kunder, og i Samklang med dette Forretningssynspunkt blev B. da ogsaa flere Steder stor Hotelejer. Allerede i Begyndelsen af 1892 havde han løst Borgerskab som Grosserer som Følge af Overtagelsen af Enerepræsentationen for nogle Bordeauxhuse, og lidt senere i s. A. overtog han desuden sin Faders Forretning og flyttede denne fra dens gamle Domicil, Hjørnet af Amagertorv og Klosterstræde, til Skindergade 47, men denne sidste Forretningsovertagelse har næppe betydet meget for Firmaet Georg B. Gennem sit første Ægteskab fik B. i en ung Alder Disposition over en efter den Tids Forhold anselig Kapital. 1918 solgte han sin Forretning, som gik over til Akts. Georg B.

Ud over sin Forretning havde B. stor Interesse for gamle Bygninger, og gennem en lang Aarrække var han Medlem af og senere Formand for Foreningen til gamle Bygningers Bevaring. 1907 købte han Lindegaarden i Kalundborg og skænkede den 1911 til Nationalmuseet. Efter sin Fader havde han overtaget Stillingen som Medlem af Kirkeinspektionen for Helligaandskirken og ydede paa forskellige Maader rundhaandet Støtte til denne Bygnings indre Udsmykning. Som Medlem af Bestyrelsen for Aktieselskabet til Oprettelsen af billige Pantelaanerkontorer i Kbh. medvirkede han ved Selskabets Ophævelse 1924 i høj Grad til, at dets Kapitalformue

overgik til Understøttelsesfondet af 1924. — Etatsraad 1900. — R. 1893. DM. 1904. K.² 1911. K.¹ 1930. — Malerier af B. Kronstrand (ca. 1920), Sig. Wandel (ca. 1911) og Elisabeth Wandel.

Th. Hauch-Fausbøll: B.s Slægt i Berl. Tid. 9. Maj 1933.

Jens Vestberg.

Betzonich, Axel Emil, 1851—99, Forfatter. F. 14. Dec. 1851 i Kbh. (Fødsst.), d. 17. Maj 1899 paa Frbg., begr. i Kbh. (Garn.). Forældre: Lejetjener, senere Marskandiser Carl Ludvig Julius B. (1827—70) og Oline Andrea Olsen (f. 1828). Brodersøn af G. E. B. (s. d.). Ugift.

B. gik tre Aar paa Elevskolen paa Frbg. Slot og blev derefter Skuespiller, bl. a. paa Folketeatret (1876—78) under Robert Watt, hvor han viste sig brugbar i alle mulige Rollefag, men aldrig rigtig slog igennem. Han dukkede saa op som Medarbejder ved Vilh. Møllers »Nutiden« og ved »København« i dets litterære Glansperiode i Begyndelsen af 90'erne og gjorde sig bemærket ved sine humoristiske, fordringsløse Smaafortællinger. I sine sidste Aar var han knyttet til »Dannebrog«. Sin borgerlige Livsstilling havde han i Statsbanernes statistiske Kontor. Fra hans Haand foreligger i Bogform en Række Københavnerfortællinger, der især skildrer Hovedstadens lidt forhutede Eksistenser, alle dem, som paa en eller anden Maade er kommet paa Livets forkerte Side, Forstædernes og Fælledens frie Fugle: »Juleaften paa Kvisten« (1884), »Skibbrudne Folk« (1888), »Under aaben Himmel« (1891), »Myrrha« (1892), »Peter Jensen. Et Afsnit af en Udviklingshistorie« (1893), og »Don Juans Efteraar« (1895). B. slog dog først rigtig igennem som Forfatter med sine smaa Skuespil »Stor i Skrøbelighed« (1897) og »Guldkareten« (1898), der begge opførtes paa Det kgl. Teater. Folketeatret havde antaget en Farce af ham: »Hummerdaasen«, og Dagmar-teatret et Skuespil eller Drama: »Karons Baad«, da hans pludselige Død afbrød hans Forfatterskab.

Ill. Tid. 28. Maj 1899.

Oluf Friis.

Betzonich, Georg Emil, 1829—1901, Forfatter. F. 10. Juli 1829 i Kbh. (Petri), d. 8. April 1901 paa Frbg., begr. i Kbh. (Garn.). Forældre: Væver Joseph Sebastian B. (1791—1860) og Ane Christine Lund (1793—1867). Gift 26. Juli 1855 i Kronborg Slotskirke med Christiansine (Signe) Nicoline Møller, f. 30. Juli 1833 i Kbh. (Trin.), d. 7. Febr. 1923 paa Frbg., D. af Snedkersvend, senere -mester Johan Christian M. (1796—1881) og Cathrine Nicoline Nielsen (d. senest 1879).

Slægten stammer fra Ungarn. Faderen var indvandret til Danmark fra Graz i Steiermark. Efter at have gennemgaaet Artilleriskolen blev B. 1848 Bombardér og kom straks med i Krigen. Han deltog bl. a. i Fredericia-Slaget, hvor en Broder til ham faldt. Ved Hjemkomsten udnævntes han til Sergent og Furér og laa syv Aar i Garnison paa Kronborg. Han var atter med i 1864 og forfremmedes til Stabssergent. 1885 tog han sin Afsked for at tiltræde Pladsen som Assistent ved det militære Klædeoplag. — B. har udgivet en Række større og mindre Fortællinger: »Dansk Soldaterliv« (1860), hvortil Goldschmidt havde fundet Titlen, »Varulven« (1861), der først stod trykt i Goldschmidts »Hjemme og Ude«, »En Kjærligheds-Historie« (1862), »Fortællinger« (1866), »Tre Fortællinger« (1870), »Soldaterhistorier« (1871) og »Indenfor Voldene« (1876), endvidere en Samling Digte »Fra et Ungkarleliv« (1871). Paa Dagmarteatret fik han med stort Held opført Krigsskuespillet »Landsoldaten« (1887) i Bearbejdelse ved Vilh. Østergaard. Hans Forfatterskab er helt bestemt af hans Livsstilling og hans folkelige, patriotiske Sindelag. — Krigsassessor 1885. — DM. 1864. — Buste i Ler af Johanne Pedersen-Dan. Træsnit 1876.

Underofficersbladet 1. Maj 1901. Vilh. Østergaard: »Landsoldaten« og Forfatterretten, 1911.

Oluf Friis.

Beuchel, Robert Julius Bernhard, 1840—96, Bogbinder. F. 23. Marts 1840 i Leipzig (Nic.), d. 20. Juni 1896 i Kbh., begr. paa Frbg. (Solbjerg). Forældre: Skræddermester Johann Gottlieb B. og Friederike Wilhelmine Jänichen. Gift 19. Okt. 1867 paa Frbg. med Frances (Fanny) Elizabeth Frænckel, f. 16. Dec. 1846 i Pernambuco, d. 8. Febr. 1928 paa Frbg., D. af Købmand Philip Nathan (1817—ca. 66) og Elyde Hyden (Hydden) (f. 1815).

B. kom 1860 til Kbh. fra Leipzig, hvor han havde lært Bogbinderi. Han var indkaldt af daværende Universitetsbogbinder Clément, der i Midten af 50'erne indførte Forgyldepresen i sin Virksomhed, men ikke her i Landet kunde finde øvede Folk i den Teknik, som Forgyltning i Presse kræver. B. var en meget dygtig Arbejder, ikke alene ved Pressen, men ogsaa som Haandforgylter. Da Krigen 1864 udbrød, foranledigede Forholdene, at B. maatte rejse tilbage til Tyskland. Han kom igen efter Krigens Afslutning og blev hos Clément, indtil han 13. April 1873 løste Borgerbrev og s. A. oprettede sit eget Bogbinderi. Hos Clément havde han udført næsten alle de i den Tid forefaldende større Arbejder; bl. a. var Størsteparten af Dekorationerne paa de Bøger, der 1866 skænkedes Prinsesse Dagmar som Bryllups-

gave, trykt af ham. B. arbejdede sit Værksted op til at blive et af Byens største. 1882 fik han Indfødsret. Hans Enke fortsatte Forretningen til sin Død. Det danske Kunstindustrimuseum ejer et Bind udført af B.

Carl P. Nielsen og R. Berg: Danmarks Bogbindere gennem 400 Aar, 1926, S. 162. Emil Hannover i Aarbog for Bogvenner, 1921, S. 12 ff. F. Henriksen i Bogvennen, 1896, S. 40 f.

Edward C. J. Wolf.

v. Beulwitz, Christoph Ernst, 1695—1757, Gehejmeraad. F. 14. Febr. 1695 paa Löhma i Württemberg, d. 17. April 1757 i Glückstadt, begr. i Sorø. Forældre: Gottfried Christian v. B. til Löhma og Weitisberge (d. 1726) og Catharina Magdalene v. Reitzenstein (1658—ca. 1720, gift 1° med Adam Friedrich Thoss v. Erlbach til Prex, d. 1688). Gift 1° 9. Juni 1733 paa Schwieberdingen i Württemberg med Bibiane Henriette v. Wallbrunn, f. 16. Febr. 1705 paa Schwieberdingen, d. 16. Aug. 1735 i Stuttgart, D. af Gehejmeraad og Præsident Johann Christoph v. W. (1661—1729) og Eberhardine Henriette v. Stockheim (1670—1745). 2° 30. Juli 1743 paa Fr.borg (Slotsk.) med Sophie Hedevig v. Warnstedt, f. 8. Maj 1707, d. 9. Aug. 1768 i Sorø, D. af senere Amtmand i Antvorskov og Etatsraad Christian Hans v. W. (1675—1742) og Friherreinde Louise Hedevig Diede zum Fürstenstein (d. 1733).

B. studerede 1712—15 i Jena og havde derefter forskellige Hofstillinger i Nassau-Saarbrücken og i Württemberg, hvor han var Hofmester først hos Enkehertuginde og senere hos Arveprinsen til 1732, da han blev Regeringsraads-Præsident og »Lehnsprobst«. 1737 blev han virkelig Gehejmeraad. — 1738 kom han til Danmark for at overtage Stillingen som Hofmester hos Kronprins Frederik og blev s. A. Deputeret i General-Landøkonomi- og Kommercekollegiet. 1743 blev han Amtmand og Skoleforstander i Sorø, indgav som saadan 1745 et udførligt Forslag til Genoprettelse af et ridderligt Akademi i Sorø, men fik allerede s. A. Embedet som Overlanddrost i Oldenburg og Delmenhorst. 1752 afløste han Grev Lynar som Amtmand over Steinburg Amt og Kansler ved Regerings- og Justitskancelliet i Glückstadt. — Konferensraad 1738. Gehejmeraad 1745. — Hv. R. 1738. L'union parfaite 1747. — Maleri paa Fr.borg og paa Brahetrolleborg (af P. Als 1752).

L. Bobé: Efterl. Pap. fra den Reventlow'ske Familiekrede, I, 1895, S. 277 f. Dsk. Mag., 6. Rk., III, 1923, S. 225, 257—75. Sorø, II, 1931, S. 93—98. Fürstlich Württembergisches Dienerbuch, 1877, S. 56.

Poul Bagge (G. Kringelbach).

Beyer (Bajer), Præste- og Landmandsslægt, der føres tilbage til Herredsfoged i Hassing og Refs Herreder Valentin Hermansen B. (1659—1722), som skal have været Søn af en Pastor Herman B. paa Møen. Om denne er identisk med den i Borre Sogn nævnte Pastor Herman Hansen Steen (B.) (d. 1655), er dog ret tvivlsomt. Valentin Hermansen B.s Søn Provst i Tybjerg Herred Peder Grove B. (1707—90) var gift tre Gange og skal have haft 21 Børn — bl. disse nedenn. Topograf Seyer Mahling B. (1741—1840) og Grosserer og Sukkerraffinadør Andreas Frederik B. (1765—1847), der 1803 købte Frederiksgaard i Brønshøj Sogn. Denne havde fjorten Børn, hvoriblandt nedenn. Forfatterinde Sille Henrikke Christine B. (1803—61) og Sognepræst Alfred B. (1807—81) — hvis Søn ovenfor omtalte Politiker Fredrik Bajer ændrede sit Navns Stavemaade — samt Landmanden Andreas Frederik B. (1811—1900), hvis Søn er nedenn. Storsire Paul Herman Petrus B. (1849—1924). — Den nedenn. hertugelige Sekretær Jørgen B. (1522—87) tilhører en tysk borgerlig Slægt.

Sille Beyer: Erindringer vedkommende Slægterne B. og Høst, 1862, Tavle I. Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, S. 29 ff. *Albert Fabritius.*

Beyer, Absalon Pedersen, se Pedersen.

Beyer, Jørgen (Georg, Jorg), 1522—87, hertugelig Sekretær. F. 1522 i Gera i Sachsen, d. 30. April 1587 i Flensborg, begr. sst. (Marie K.), S. af Borgmester i Gera Georg B. Gift 2° vistnok 20. Aug. 1553 i Flensborg med Magdalene, d. 19. Juli 1598, D. af Borgmester i Flensborg Carsten Rickertsen (d. 1546) og Maria Frees (d. 1570) (eller: gift 1° 1553 med ukendt, 2° 1555 med nævnte Magdalene).

J. B., der var Sekretær hos Hertug Hans den Ældre fra 1547 til Hertugens Død 1580, er navnlig kendt som Medforfatter (sammen med Kansleren, Dr. jur. Hieronymus Oelgard) af Hans den Ældres 1572 udstedte Landret for Nordstrand. Denne Lov, der var udarbejdet paa Grundlag af ældre Statutter og Vedtægter og med Benyttelse af Landretten for Ditmarsken, blev senere udbredt til de tønderke Marskherreder og gjaldt med visse Ændringer til Slutningen af 19. Aarh. — Portræt af J. B. med Familie paa Epitafium i Marie Kirke i Flensborg (1591).

Johs. Møller: Cimbria literata, II, 1744, S. 61. Dänische Bibliothek, V, 1744, S. 486. H. Sejdlin: Diplomatium Flensborgense, II, 1873, S. 573 f., 633 f. Kirkehist. Saml., 3. Rk., I, 1874—77. Zeitschr. d. Gesellsch. f. Schlesw.-holst.-lauenb. Gesch., XVI, 1886; XVII, 1887; XXVI, 1896; LI, 1922. C. L. E. v. Stemmann: Gesch. des öffentl. u. Privatrechts des Herzogthums Schleswig, II, 1866, S. 162 f. L. Laursen: Danmark-Norges Traktater 1523—1750, II, 1912.

Poul Bagge (H. F. Rørdam).

Beyer, Paul Herman Petrus, 1849—1924, Læge, Odd Fellow. F. 24. Nov. 1849 paa Mulebjerggaard (nu Birkelund), Hvedstrup Sogn, d. 4. Nov. 1924 i Kbh., Urne paa Vestre Kgd. Forældre: Proprietær Andreas Frederik B. (1811—1900) og Edle Christine August (1807—62). Gift 8. Okt. 1903 i Kbh. (Frederiks) med Ella Louise David, f. 7. Nov. 1882 i Roskilde, D. af Overingeniør Johannes Hage Christian D. (1837—90) og Magdalene Juliane Hagen (1840—1901).

B. blev Student 1869 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn, cand. med. 1878, var Reservelæge i Flaaden 1879—80, i Hæren 1884—86 og Læge ved de kommunale Vaccinationsanstalter 1889, 1891 og 1894. Han havde forskellige forretningsmæssige Tillidshverv og var Direktør i Forsikringselskabet Haand i Haand. 1898 var han Højres Kandidat ved Folketingsvalget i Kbh.s 3. Kreds. Sit største og betydningsfuldeste Arbejde udførte han dog inden for Odd-Fellow Ordenen. 13. Marts 1884 indviedes han i Loge Nr. 3 Nordstjernen under Odd-Fellow Ordenen i Danmark. 1889 valgtes han til Stormester for Ordenen og endelig ved den Danske Storloges Ophøjelse til uafhængig 1892 til Storsire. Gennem B.s 35-aarige Virksomhed i Ordenen fik hans menneskekærlige og nationale Egenskaber deres smukkeste Udvikling. Under hans Ledelse oprettedes forskellige Hjem for de uden for Ægteskab fødte Børn for i deres første Leveaar at give dem en Modstandskraft for Livet; han fik oprettet et Spedalskhedshospital paa Island 1897 og havde den Glæde, at denne frygtelige Sygdom allerede ved hans Død var saa godt som udryddet deroppe og i alle Tilfælde isoleret paa Hospitalet; endelig oprettedes et Spedalskhedshospital paa St. Croix i det daværende Dansk Vestindien (1903), og da Øerne blev solgte 1916, sørgede B. for, at det danske Flag vedblev at vaje over Hospitalet. — R. 1892. DM. 1901. K.² 1909. — Maleri af H. Vedel 1911 i Odd-Fellow Palæet. Bronzebuste af Fru Finne Berg ca. 1913 sst. og af Agnes Lunn ca. 1922 i Haand i Haand.

Chr. Skeel.

Beyer, Seyer Mahling, 1741—1840, Præst, topografisk Forfatter. F. 11. Aug. 1741 i Glumsø, d. 30. Maj 1840 i Egeslevmagle, begr. sst. Forældre: Sognepræst, senere Magister og Provst Peder Grove Valentinsen B. (1707—90, gift 2° 1745 med Ane Christine Clausen, 1725—82, 3° 1784 med Agnete Augusta Henrichsen, 1740—84) og Anna Margrethe Fogh (1708—45). Gift 1° 5. Okt. 1770 i Kbh. (Helligg.) med Vilhelmine Augusta Hopmann, døbt 2. Sept. 1745 i Kbh. (Nic.), d. 11. Febr. 1783 i Bringstrup, D. af Fuld-

mægtig hos Grev Reventlow, senere Skræddermester Levin H. (d. tidligst 1783) og Regine Møller (d. tidligst 1762). 2^c 26. Nov. 1783 i Bringstrup med Frederikke Louise Fugl, f. 23. Nov. 1741 i Roskilde, d. 4. Aug. 1810 i Egeslevmagle, D. af Justitsraad, Amtsforvalter Rasmus F. (ca. 1702—61) og Inger Nielsdatter Fogh (1701—83).

B. blev Student 1761 fra Slagelse, tog 1763 teologisk Attestats og kaldedes 1768 til Sognepræst for Bringstrup og Sigersted. Her virkede han til 1788, da han forflyttedes til Egeslevmagle, hvor han 1798 tillige blev Provst for Vester Flakkebjerg Herred. Han forblev i sit Embede til sit fireoghalvfemsindstyvende Aar; ved sin Afgang ønskede han selv at udvælge sin Eftermand, og da Kancelliet gjorde Indvendinger, skrev B. selv til Kongen: »... Jeg vil ikke have med H. Maj.s Kancellie at gjøre; jeg henvender mig til D. Maj. selv...« og undertegnede sig som »ældste Præst i H. Maj.s Riiger og Lande«. Tilladelsen blev givet; en Datterdatters Mand fik Kaldet, og B. kunde da blive i sin gamle Præstegaard til sin Død. — B. udgav et Par Lejlighedsskrifter, saaledes en Anvisning paa at standse Landbetleriet (1787) og »Frimodig Tak til Gud og Kongen for den velgiørende Forordning af 28de Mai 1831 om Provindsialstændernes Indretning« (1837). Værdifuldere er hans to Topografier, »En geogr.-hist., oeconom., phys.-antiquar. Beskrivelse over Bringstrup og Sigersted Sogne« (1791) med et værdifuldt Kort over Egnen, gode Oplysninger om Bøndernes Forhold, en Liste over Urter og deres Anvendelse, en fantasifuld Beskrivelse af Oldtidsminderne m. m. og til sidst en »tragisk Fortælling om Kong Siger«, samt »En antiquar. og statist. Topographie over Egitzlefmagle Sogn og V. Flakkeberg Herreds Pastorater med toe gamle store Herregaarde Borrebye og Basnæ« (1820). I Fortalen til den sidste Bog opfordrer B. til at skrive Topografier; karakteristisk er hans Undskyldning for at have medtaget »fabuleuse og underlige Tildragelser, Anecdoter efter de Tiders Overtroe, Lettroenhed og Tænkemaade, for at ligne disse med vore nu, Gud være lovet, bedre og mere oplyste Tider«. — R. 1815. DM. 1835. — Litografi efter Tegning af W. Marstrand (1834). Tegning af samme i Kobberstiksamlingen.

S. Beyer: Erindringer vedk. Slægterne Beyer og Høst, 1862. Hist. Tidsskr., IV, 1843, S. 359 f. Slægten Marstrand, 1915, S. 27 f.

Albert Thomsen (A. Jantzen).

Beyer, Sille Henrikke Christine, 1803—61, Forfatterinde. F. 25. Aug. 1803 i Kbh. (Frels.), d. 10. Sept. 1861 paa Frederiksgaard

ved Kbh., begr. i Brønshøj. Forældre: Grosserer og Sukkerraffinadør Andreas Frederik B. (1765—1847) og Elise Høst (1775—1851). Ugift.

Faderen var teologisk Kandidat og skulde have været Præst, men kastede sig over Forretninger og var lige til Kriseaarene 1817 ff. meget velhavende, med flere Skibe og Tømmerplads. 1803 købte han Frederiksgaard ved Kbh. Her voksede S. B. op midt i en stor Søkendeflok i et harmonisk og lykkeligt Hjem. 1823—33 var hun i Huset hos Etatsraad Fr. Stouds Enke, noget senere en Tid hos Stiftsprovst E. C. Tryde; ellers levede hun paa Fædrengaarden, der fra 1851 var hendes og Søstrenes Ejendom. — I Litteraturen træder hun frem i 30'erne som den væsentligste Bidragyder til de af Molbech 1835—39 udgivne »Julegaver for Børn«, som hun selv fortsatte med Aargangen 1841. Heri er fromme og letløbende Julevers og velfortalte belærende Historier om artige og uartige Børn og Grimm'ske Eventyr oversatte i en sober Stil. Mere kendt er S. B. blevet som Dramatiker. Hendes originale Forsøg, den dramatiske Idyl »Et Hiem« (1837) og Syngestykket »Flugt og Fare« (1852) med Musik af Rung er stærkt prægede af Hertz, et vel tilrettelagt Konversationsstykke det ene, en Folkevisepastiche det andet. Med Heiberg kom hun i Forbindelse ved en Oversættelse 1838 af Calderons »Livet en Drøm«. Det var ogsaa i hans Aand, hun oversatte og bearbejdede Shakespeares »As you like it« (»Livet i Skoven«, 1850) og »Twelfth Night« (»Viola«, 1850), »Love's Labour's Lost« (»Lovbud og Lovbrud«, 1853) m. fl. En senere Tid har ikke godkendt hendes »Forbedringer«, for saa vidt som de er Udtryk for en dameagtig æstetisk Moral. Men de vidner om et praktisk dramaturgisk Greb og en klog Udnyttelse af Tidens sceniske Kræfter, særlig Fru Heiberg. — Litografi efter Daguerreotypi 1863.

S. Beyer: Erindringer vedk. Slægterne Beyer og Høst, 1862. Paul V. Rubow: Shakespeare paa Dansk, 1932, S. 27—31.

Georg Christensen (Sophus Bauditz).

v. Bibow (Bibou), Siegfried, 1639—77, Officer. F. i Juni 1639 i Mecklenburg, d. 26. Juni 1677 i Malmø, begr. i Westenbrügge ved Kröpelin. Forældre: Heidenreich v. B. til Westenbrügge (d. 1674) og Sophia v. Oertzen (1613—73). Vistnok ugift.

S. v. B. skal have studeret i Oldenburg. Han er formentlig identisk med den Siebrod Biebou, der allerede 1657 var Gefreiterkorporal (Officersaspirant) i U. F. Gyldenløves geworbne Infanteriregiment (senere Livgarden til Fods) i Glückstadt, som deltog i Felttoget

i Elbegnene under Anders Bille og senere i Kbh.s Forsvar 1658—60. 1662 var han Løjtnant i Dronningens Livregiment paa Kronborg. Han har derefter deltaget i Krigen mod Tyrkerne i Ungarn m. m. og er formentlig rykket ud med det lille Troppekorps, der 1664 blev afgivet til Rigsarmeen til denne Krig. — Da Skaanske Krig udbrød 1675, var han i kurbayersk Tjeneste og ansøgte i Okt. om Kommandoen over Dronningens Livregiment efter Eiler Holck. Det fik han dog ikke, men blev 19. Nov. s. A. Chef for det nyudskrevne, endnu ikke organiserede 2. Fyenske nationale Infanteriregiment. Ved Felthæren i Mecklenburg deltog han i Indtagelsen af Wismar, hvor han ved Hovedstormen førte en af Angrebskolonnerne og erobrede Fæstningens Kastel. 8. Jan. 1676 fik han Instruks m. m. som Kommandant i Nyborg, hvortil han ankom i Begyndelsen af Febr. Efter ivrigt Arbejde paa at gøre sit Regiment, hvoraf Halvdelen fra det foregaaende Efteraar var i Garnison i Kbh., nogenlunde feltdygtigt afgik han med den anden Halvdel i April til Kbh. Med sit Regiment deltog han i Landgangen i Skaane og Angrebet paa Landskrona, hvor han to Gange blev saaret. Ved Niels Rosenkrantz' Død foran Fæstningen fik han 31. Juli Kommandoen over Livgarden til Fods. Med denne deltog han i Slaget ved Lund 4. Dec., hvor han vel kastede sine Modstandere i Slaglinien ganske over Ende, men fortsatte Forfølgelsen af dem saa langt, at der kom Brud paa den danske Slaglinie. Regimentet kom herved selv i meget vanskelige Fægtningsforhold, blev angrebet fra alle Sider og led store Tab under den paafølgende Tilbagegang. Efter en Standsning og Kamp paa Valkärra Kirkegaard naaede S. v. B. med det stærkt reducerede Regiment tilbage til den øvrige Hær i Landskrona. For sit tapre Forhold i Slaget, hvor han atter blev saaret, forfremmedes han straks til Generalmajor. Samtidig blev han Kommandant i Landskrona, hvor han forblev det meste af Vinteren og udviklede en betydelig Virksomhed i og uden for Fæstningen. I Foraaret 1677 var han i Kbh. en nidkær Bisidder i Undersøgelseskommissionerne over Anders Sandberg og Oberst Cicignon for deres Forhold i Slaget ved Lund. I Felttoget 1677 deltog S. v. B. i Angrebet paa det stærkt befæstede Malmø fra 8. Juni og skulde føre en Attake mod et fremskudt Værk foran den østre Stadport. Det lykkedes ham 22. Juni i Spidsen for en Afdeling frivillige af sine to Regimenter at sætte sig fast paa Esplanaden over for det nævnte Værk og derefter at »indlogere« sig paa Brystværnet af den dækkede Vej og dér anlægge et Batteri til Brecheskydning som Forberedelse til Hovedstormen; men Svenskerne hævdede Besiddelsen af selve Værket.

Imidlertid var den svenske Hovedflaade løbet i Søen, og det hed sig, at den medførte Tropper til Landgang paa Sjælland. For hurtig at faa Tropper fri til mulig nødvendig Sikring af Sjælland bestemte man sig i et Krigsraad til at afkorte Angrebet paa Malmø og forsøge en Hovedstorm frem over de endnu saa godt som uskadede Grave, Mure, Palisader og Volde, og Stormen ansattes til Natten til 26. Juni. S. v. B. skulde føre en af de tre Stormkolonner og angribe Stadporten. Kort efter Midnat angreb Kolonnerne samtidig paa givet Signal. Det lykkedes S. v. B. at passere den forreste, brede Grav og at komme ind i Forværket, der flere Gange erobredes og tabtes, men omsider forblev i Angriberens Besiddelse. Herefter passerede Kolonnen den anden Grav, stormede Hovedvolden og stod nu inde i selve Fæstningen. Den havde lidt betydelige Tab, men Forsvarerne var begyndt at tabe Modet. S. v. B.s Reserver søgte at følge efter, men Forsvarerne sønderskød Stormbroerne, og det var ikke lykkedes de to andre Kolonner at trænge ind. S. v. B.s Styrke blev ganske isoleret, og en Del af den havde spredt sig for at plyndre, saaledes som Skik og Brug var. Forsvarerne, der skønnede, at her var det afgørende Punkt, trængte nu fra alle Sider ind paa Kolonnen, der siges at være blevet nedhugget til sidste Mand. S. v. B. selv kæmpede i forreste Række, blev dødelig saaret og udaandede efter et Par Timers Forløb. Belejringen blev straks hævet.

Ligprogram af A. Varenius, Rostock, 1678. K. C. Rockstroh: Fortællinger af 2. Bataillons Hist., 1907, S. 30 f.

Rockstroh (P. F. Rist).

Bidstrup, Julius, 1848—1910, Genealog. F. 1. Juli 1848 paa Store Lærkegaard i Olsker Sogn, d. 20. Okt. 1910 paa Frbg., begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Gaardejer Jens B. (1811—92) og Karen Marie Kofoed (1808—91). Gift 31. Okt. 1873 i Kbh. (Johs.) med Thora Christine Kristoffersen, f. 24. Juni 1842 i Helsingør (Olai), d. 23. Maj 1904 i Kbh., D. af Brygger, Brændevinsbrænder og Færgemand Johannes K. (1772—1852) og Christiane Salomonson (1804—73).

B. kom i sit attende Aar til Kbh. for at studere, opgav dette og ernærede sig derefter som Lærer i Privatskoler. Han drev samtidig genealogisk-personalhistoriske Studier, hvilket førte til, at han fra Nytaar 1886 ansattes som Skriver i det daværende Kongerigets Arkiv, fra 1889 Rigsarkivets 2. Afdeling, hvor han blev Registratør 1907. B. har udgivet Stamtavler over Familierne Müller, Madvig og Sode (1884), Koefoed (1886), Koefoed fra Koefoedgaard (1887), Boesen (1887), Paulsen (1888) samt over Familierne Hauberg og

Arboe (først udk. 1911), hvortil kommer Bidrag i »Musæum«, »Fra Arkiv og Museum«, »Sønderjyske Aarbøger« og »Personalhistorisk Tidsskrift« (Dødsfald i Danmark 1901—09). Han hører til det første Kuld af danske Genealoger, hvis Arbejder hviler paa virkelig systematisk Gennemgang af arkivalske Kilder, og maa navnlig fremhæves som bornholmske Slægters omhyggelige og kyndige Forsker. Som Arkivmand har han indlagt sig Fortjeneste ved Udarbejdelse af Lister over danske Retsbetjente og Magistratspersoner. Disse Lister samt hans genealogisk-personalhistoriske Samlinger findes i Rigsarkivet.

Ovenn. Stamtavler over Familierne Hauberg og Arboe, 1911, Forord. Berlingske Tid. 24. Okt. 1910.

Poul Bredo Grandjean.

Bidstrup, Mathias Andreas, 1852—1929, Arkitekt. F. 25. Marts 1852 i Rønne, d. 25. Jan. 1929 sst., begr. sst. Forældre: Skibstørrer Jørgen Bernhard B. (1825—57) og Marie Hansine Sonne (1829—88). Gift 17. April 1878 i Rønne med Cecilie (Michelle) Margrethe Bidstrup, f. 26. April 1845 i Rønne, D. af Snedkermester Hans Peter B. (1817—76) og Karen Elisabeth Ipsen (1815—77).

B. gik i Tømrerlære i Rønne og blev Svend 1870. Han blev dimitteret til Akademiet fra C. V. Nielsens Tegneskole, men besøgte kun Akademiet et Kvartal 1876. Han havde derimod lært en Del ved at arbejde hos Herholdt og betragtede sig som hans Elev. 1876 vendte han tilbage til sin Fødeby, hvor hele hans Livsværk er udført. B. har bygget Helligaandskirken i Rønne og Kirkerne i Vester Marie, Rø og Gudhjem. For Nationalmuseet har han restaureret Rundkirkerne Ny Lars, Øster Lars og Nyker samt Bodilskirke og flere andre Kirker paa Bornholm. Endvidere har han bygget Posthuset i Rønne og mange andre offentlige og private Bygninger paa Bornholm. Han havde mange offentlige Tillidshverv, var saaledes 1882—86 Medlem af Rønne Byraad; seksogfyrreretyve Aar var han Forstander for Rønne tekniske Skole (1881—1927). Fra 1907 var han Formand for Bornholms Museum, som han 1893 havde været med til at stifte. — Tit. Professor 1892. — R. 1912. — Malerier i Bornholms Museum og Rønne tekniske Skole, begge af Bertel Hansen-Svanke (ca. 1923).

Arkitekten, Ugehæfte, XXXI, 1929, S. 28. Bornholms Avis 26. og 29. Jan. 1929. Jul. Bidstrup: Stamt. over Familien Koefoed, 1886, S. 127 f.

Fr. Weilbach.

Bie, Hans Jacob Anker, 1821—1904, Brygger. F. 3. Aug. 1821 i Udbyneder, d. 17. April 1904 i Hobro, begr. sst. Forældre:

Sognepræst Jacob B. (1776—1862) og Anna Kirstine Welling (1787—1858). Gift 15. Nov. 1859 i Randers med Petrea Severine Christiane Trane, f. 23. Juli 1841 i Randers, d. 14. Marts 1924 i Kbh., D. af Manufakturhandler, Kaptajn, senere Gaardejer Ove Frederik Christian T. (1811—67) og Marie Borup (1817—82).

B.s Navn er knyttet til Bajersk- og Hvidtølbryggeriet i Hobro, der er et af Provinsens ældste Bryggerier. Han lagde Grunden hertil 1846, da han af sine to ældre Brødre købte en Ejendom paa Hovedgaden i Hobro, hvor der dengang i Gaarden dreves et lille Hvidtølbryggeri. 1876 optoges endvidere Fabrikation af Bajerskøl, og Bryggeriet blev — med Bibeholdelse af den oprindelige Beliggenhed — Genstand for betydelige Udvidelser og Ombygninger, hvorunder det langsomt og sikkert arbejdedes frem til en landskendt Position. Hans Sønner *Jacob Anker B.* (f. 1861) og *Ove B.* (f. 1863), der henholdsvis 1884 og 1887 var blevet knyttet til Bryggeriet, førte efter hans Død dette videre (under Firmanavn H. J. B.s Bryggeri) og indlemmede 1913 Hobro Mineralvandsfabrik i Virksomheden. 1877 var B. Medstifter af Hobro Handelsstandsforening og blev dens første Formand. Ved sin Fratræden 1903 udnævntes han til Æresmedlem. Endvidere var han 1851—83 Medlem af Byraadet, fra 1862 Medlem af Direktionen for Sparekassen for Hobro og Omegn, fra 1887 dens Formand og i mange Aar til sin Død Formand for Købmændenes Hjælpekasse. Til Trods for stedse voksende Arbejde i Bryggeriet varetog B. sine mange Hverv med Punktighed og Interesse og vandt ved sin retlinede Færd Standsfællers og Bysbørns Agtelse og Tillid. — Kgl. Agent 1873. Justitsraad 1892. — R. 1901. — Portrætmedaille 1921 af Gunnar Jensen. Litografi af Harald Jensen 1904.

K. J. Kristensen: Hobro Handelsstandsforening 1877—7. Marts—1927. Et Tilbageblik, 1927, S. 12, 16. Arkiv f. Genealogi og Heraldik, II, 1908, S. 66.

P. Koch Jensen.

Bie, Jacob Christian, 1738—98, Skribent. Døbt 11. Juli 1738 i Trondhjem (Frue), d. 1798 i Frederiksnagore (Serampur), begr. sst. Forældre: Købmand og Stadskaptajn i Trondhjem Otto Lauritzen B. (1707—75) og Gertrud Larsdatter Ross (1701—84). Gift 7. Aug. 1761 i Trondhjem med Mette Margrethe Lemmel, døbt 23. Okt. 1732 i Trondhjem, d. 26. Maj 1790 i Trankebar.

B. blev Student 1757 fra Trondhjem, studerede en kort Tid i Kbh., men vendte allerede 1758 tilbage til sin Fødeby, hvor han i en Aarrække ernærede sig som Lejlighedsdigter. 1765 flyttede han til Kbh., hvor han straks begyndte en ny digterisk Virksomhed

og s. A. bl. a. udgav et Bind »Originale Danske Moralske Fabler i bunden Stiil«, hvis oppositionelle Aand foranledigede Myndighedernes Indskriden mod Forfatteren. Bogen blev konfiskeret, og B. dømtes 3. Okt. 1765 til at hensættes paa Christiansø, en Straf, som han imidlertid unddrog sig ved Flugt; n. A. blev han benaadet og fortsatte nu sin digteriske Produktion, baade med Lejlighedsvers, med en Samling »Moralske Tanker i bunden Stiil« (1766) og med et nyt Bind »Originale Danske Moralske Fabler« (1767), der ligesom den første Samling viser, at han ikke savnede et vist versifikatorisk Talent. 1768 fik B. Bevilling som Prokurator, men modtog efter kgl. Befaling allerede samme Efteraar paa Grund af sin respektløse Tone og Optræden en Reprimande af Kbh.s Magistrat. — For en Mand af B.s Temperament maatte Struensees Ophævelse af Censuren (14. Sept. 1770) være en kærkommen Lejlighed til at udfolde sig, og han blev da ogsaa den, der aabnede Trykkefriheds-Skrifternes uoverskuelige Række med en Pjece »Philopatris' trende Anmærkninger« (dateret 23. Nov. 1770; »Første Fortsættelse« 1771), som kritiserede forskellige offentlige Forhold, bl. a. Gejstlighedens Lønninger; den vakte straks stor Sensation og fremkaldte en Polemik, der for en væsentlig Del beherskede Trykkefrihedslitteraturen i det første Aars Tid. Desuden udgav han 1771 flere andre politiske Smaaskrifter i oppositionel Aand, men mistede s. A. sin Frihed, idet en gammel Sag mod ham blev paadømt. Han havde 1769 i Hvidovre Kirke, hvor han skulde prædike paa Degnets Vegne, vakt Latter og Forargelse, efter Sigende ved bl. a. at bede for forskellige af Kbh.s offentlige Piger med Navns Nævne, og denne Sag fandt 1771 sin Afslutning ved Højesteret, hvor han dømtes i Rasphuset paa seks Aar. Imidlertid var en endnu alvorligere Sag mod ham kommet op, idet han 1771 havde udfærdiget og solgt et falsk Privilegium, paa hvilket han havde efterskrevet Kongens Navn; 1772 fradømtes han desaaarsag Haand, Ære og Boslod, en Straf, der dog formildedes til livsvarigt Rasphusarbejde. I Fængselet fortsatte han sine poetiske Arbejder; tidligere havde han skrevet et Syngestykke »Emilia« og et Hyrdestykke »Phyllis« (begge fra 1771); nu forsøgte han sig med en Treakts-Tragedie, »Irmene og Solyman« (1773), men intet af hans dramatiske Værker har Værdi. Desuden udsendte han fra sit Fængsel forskellige versificerede Bønskrifter og Klagedigte, af hvilke to, »Bies Tanker i de møiefulde Stunde til hans fraværende Melicerte« (1773) og »Frieheds Tab beskrevet i en Klage-Sang« (1774) er af en vis gribende Virkning. Skønt et kgl. Reskript 13. Okt. 1775 tillod, at han blev løsladt og sendt til Guinea, forhindrede

Kancelliet dog i flere Aar hans Frigivelse, og først efter en kgl. Kabinettsordre 20. Okt. 1777 blev han 9. Dec. s. A. fra Børnehuset bragt om Bord paa et Skib, der skulde føre ham til Dansk Ostindien, hvor han ankom den følgende Sommer. Hans Broder Ole B. (s. d.), der var Chef i Frederiksnagore (det nuværende Serampur), havde erklæret sig villig til at modtage ham, og skaffede ham i de første Aar Beskæftigelse af forskellig Art i Kolonien. 1781 blev han Kadet og derpaa Fændrik i engelsk Tjeneste, men fik Afsked 1785 »i Europa«, uden at man ved noget nærmere om hans Rejse hertil. Siden levede han i Serampur, hvor han paa Grund af sin Opførsel som »et slet og nedrigt Menneske« blev en Plage for hele Kolonien, ikke mindst for Broderen, der havde taget sig af ham.

H. Stampe: Erklæringer, V, 1797, S. 546 ff. Edv. Holm: Trykkefrihedstidens Historie, 1885, S. 28, 39. L. Koch i Hist. Tidsskr., 6. Rk., II, 1889—90, S. 84 f.; 8. Rk., IV, 1912—13, S. 211 ff. Poul Rasmussen i Personalh. Tidsskr., 3. Rk., V, 1896, S. 58. Edv. Holm: Danmark-Norges Historie, IV, 2, 1902, S. 280 ff. samt Henvisninger S. 21. Luxdorps Dagbøger, udg. ved E. Nystrøm, I, 1915—30, S. 256 f., 284, 415, 430 f. Francis Bull i Norsk biogr. leksikon, I, 1923.

R. Paulli.

Bie, Lorentz August, 1815—91, Officer. F. 24. Nov. 1815 i Fredericia, d. 9. April 1891 i Kbh., begr. sst. (Garn.). Forældre: Oberst Lorenz Peter B. (1773—1836) og Inger Sophie Magdalene Wedseltoft (1794—1844). Gift 30. Okt. 1840 i Fredericia (Trin.) med Caroline Elberg, f. 12. Dec. 1814 i Kolding, d. 27. Okt. 1895 i Hellerup, D. af Købmand Nicolaus E. (1782—1817) og Amalie Henriette Wesenberg (1779—1847).

B. blev Landkadet 1831, Sekondløjtnant 1834, Premierløjtnant 1841 og deltog i Treaarskrigen ved 12. Bataillon. I Slaget ved Slesvig blev han saaret og fremhævedes i Rapporten. 1849 var han Kaptajn og Kompagnichef og fremhævedes for Konduite og Tapperhed i Læssøes Rapport over Slaget ved Kolding. Under Slaget ved Isted blev han atter saaret. — Fra Jan. 1864 var han Bataillonskommandør ved 12. Regiment (Slesvigere), fra Marts som Major, djærv og brav, elsket og respekteret for sit Retsind og sin Omhu for alt og alle, der var betroet i hans Varetægt. Som Chef for 15. Regiment deltog han i Dybbøls Forsvar. Han blev Oberstløjtnant 1866, Oberst 1867. Da han 1879 blev Generalmajor i Kbh., havde han i 37 Aar hørt til Fredericia Garnison, hvor han betragtedes med sjælden Veneration som en smuk Personifikation af den bedste danske Soldatertype fra vor nationale Vækkelsestid i 1848. Han afgik 1885. — R. 1848. DM. 1862.

K.² 1874. K.¹ 1881. — Pastel af ukendt (ca. 1845). Blyantstegning (1864) af C. O. Carlsson. Træsnit (1885) af A. Bork.

Militær Tid. 1891, S. 147—50. Bidrag til 15. Bataillons Hist., 1928, S. 309 ff. H. Boeck: 12. Bataillons Hist., 1929.

Rockstroh (P. N. Nieuwenhuis).

Bie, Ole, 1733—1805, Embedsmand og Storhandlende. F. 7. Febr. 1733 i Trondhjem, d. 18. Maj 1805 i Frederiksnagore (Serampur), begr. sst. Broder til Jacob Christian B. (s. d.). Gift i Trankebar med Wendela Elisabeth Panck (gift 1° 1745 med H. C. Brochmand, Ægteskabet opløst), d. 1783, D. af Guvernør i Trankebar Poul Krisk P. (1690—1747) og Karen Werming (d. 1768).

B. blev 1756 antaget i Asiatick Kompagnis Tjeneste som Assistent i Trankebar; han kom dertil n. A. og avancerede hurtigt til Overassistent, Konsumptieskriver og 1760 til Sekretær hos Guvernøren. 1762 forsattes han til Frederiksnagore (Serampur) i Bengalen, hvor han kom til at tilbringe største Parten af sin Virketid. Paa en Rejse til Malabarkysten som Superkargo paa »Grev Moltke« mistede han al sin Ejendom ved Skibets Brand, men blev trøstet med Sekretærposten i Trankebar. 1772 sendtes han som Kommissær og Interimsopperhoved til Frederiksnagore og ordnede de forviklede Forhold der. N. A. var han paa Gesandtskabsrejse til Naboben af Carnatic, den berømte Muhammed Ali, og straks efter til Nabobens Søn, der havde erobret Tanjore, Nabolandet til Trankebar. Kompagniet havde megen Gavn af B. og ansatte ham som Opperhoved i Bengalen, hvor han ved Kronens Overtagelse af Kolonierne 1778 fik Posten som kgl. Chef med Titel af Oberstløjtnant. Efter Tidens Skik drev han Storhandel ved Siden af sin Embedsvirksomhed og havde i Begyndelsen af 80'erne flere store Skibe (bl. a. »Biekuben«) i Fart paa Hjemlandet. 1782 forpagtede han af Englænderne Tolden paa Huglifloden for 7000 Rupier, men da dette ikke faldt sammen med de danske Interesser, blev han draget til Ansvar, maatte opgive Chefsposten og rejste til Danmark. Hjemme optog han et Laan paa 30 000 Rdl. mod Pant i Skibe og Ejendomme. Sagen mod B. blev hævet, og 1788 blev han genindsat i Embedet. Han gjorde endnu 1797—98 en Rejse hjem og var persona grata i de højeste Kredse. Hjemme kaldtes han den bengalske Nabob. I Indien virkede han dygtigt i sit Embede. Grundlæggerne af den berømte Missionsvirksomhed i Bengalen fandt under B.s Styre Tilflugt og Støtte i Serampur, hvor den endnu har sit Sæde (Serampur College). B.s gode Forhold til Englænderne forskaffede Kolonien gunstige Vilkaar under den

engelske Besættelse 1801—02. Kongen lønnede ham gentagne Gange med Gratifikationer og forfremmede ham til Oberst. B.s Grav blev i Begyndelsen af dette Aarhundrede paa Missionens Foranstaltning prydet med et Monument.

Kay Larsen: De dansk-ostindiske Koloniers Hist., II, 1908, S. 45, 49—57. Samme: Dansk-ostindiske Personalialia og Data i Rigsarkivet. *Kay Larsen.*

Bie, Valdemar, f. 1872, Læge. F. 14. Febr. 1872 i Hobro. Forældre: Brygger, senere Justitsraad H. J. B. (s. d.) og Hustru. Gift 10. Maj 1905 i Hillerød med Karen Dorothea Rasmussen, f. 22. Dec. 1874 i Kbh. (Johs.), D. af Købmand Niels R. (1821—89) og Ellen Sophie Knudsen (1840—1918).

B. blev Student 1889 fra Aalborg og medicinsk Kandidat 1896, hvorefter han knyttedes til Finsens Lysinstitut kort efter dettes Begyndelse. Han arbejdede her især med Studier af Lysets Indvirkning paa Bakterier, hvorom ogsaa hans Disputats (1903) handlede. Efter en grundig Hospitalsuddannelse, under hvilken han 1903—07 var Reservelæge ved Blegdamshospitalet, 1907—11 ved Frederiks Hospital og Rigshospitalets medicinske Afdeling B. (Faber), blev han Leder af sidstnævnte Hospitals medicinske Poliklinik til 1915. I denne Periode, i hvilken han ogsaa gjorde flere Studierejser til Udlandet, studerede han særligt Blod- og Hjertesygdomme. 1915 blev han Overlæge ved Blegdamshospitalet og 1916 tillige Universitetsprofessor. Som Overlæge har B. viet Terapien en utrættelig Interesse, og det er lykkedes ham ved at sætte Difteriserum-Doser op til en Højde, man tidligere vilde betragte som eventyrlig, at bedre Patienternes Udsigter meget betydeligt, ligesom hans Behandling af tyfoid Feber med uspecifik Proteinterapi og hans Diæt ved den skarlatinøse Nyrebetændelse betegner vigtige Fremskridt. Ogsaa uden for den egentlige Lægegerning har B. været meget virksom, var 1918—20 Formand for Kbh.s Lægeforening samt 1911—22 og atter fra 1924 Redaktør af »Ugeskrift for Læger«. — R. 1922. DM. 1931. — Buste af Gustafsson ca. 1925. Portrætmedaille af Gunnar Jensen 1932.

Arkiv f. Genealogi og Heraldik, II. Hefte, 1908, S. 66. Universitetsprogr. Nov. 1903, S. 116 f. Berl. Tid. 13. Febr. 1932.

Fr. Lützhøft.

Biehl, Charlotta Dorothea, 1731—88, Forfatterinde. F. 2. Juni 1731 i Kbh., d. 17. Maj 1788 sst., begr. sst. (Petri K.). Forældre: Informator, senere Sekretær ved Det kgl. Akademi og Inspektør ved Charlottenborg Christian Æmilius B. (1708—77) og Sophie Hedevig Brøer (1713—62). Ugift.

C. D. B. eller Dorthé B., som hun privat kaldtes af sin Samtid, var et tidlig udviklet Barn og i Besiddelse af stor Lærenemhed. Morfaderen, Præsident i Borgretten og Slotsfoged paa Kbh.s Slot Hans Brøer, i hvis Hus hun tilbragte sin første Barndom, forsynede hende med Bøger, men efter hans Død 1739 forbød hendes Fader hende paa det strengeste at røre en Bog. Alligevel lykkedes det hende i Smug under store Vanskeligheder at tilfredsstille sin fanatiske Læselyst, og hun lærte sig bl. a. Fransk og Italiensk paa egen Haand. Samlivet med Faderen var meget lidt harmonisk, men hun blev hos ham og styrede Huset for ham, da han var blevet Enkemand. Efter hans Død levede hun i trange Kaar, pint af økonomiske Genvordigheder. Af Kærlighed til en Søofficer, Peder Ramshart, som hun ikke maatte faa for sine Forældre, afviste hun i sin Ungdom forskellige Friere; som 37-aarig traf hun Foranstaltninger til at ægte Miniaturmaleren Niels Peter Norman, men Forbindelsen hævedes, uden at man bestemt kender Grunden dertil. Hendes oprindelige Skønhed skæmmedes med Aarene stærkt af en overordentlig Korpulence.

Lige fra sin Barndom havde C. D. B. haft Forbindelse med den fornemme Verden, og da hun havde en levende Teatersans, som allerede var blevet vakt ved de franske Skuespil paa Charlottenborg 1750, faldt det i hendes Lod sammen med den teaterinteresserede Grev Conrad Danneskiold-Laurwigen 1760 at arrangere de første Privatteaterforestillinger i Kbh.; herigennem førtes hun ind paa Oversætterbanen. Til Brug for Det kgl. Teater oversatte hun i Aarene fra 1762 en lang Række Skuespil og Operatekster fra Fransk, Tysk og Italiensk. Et Par gode Venners Opfordring gav hende 1764 Lyst til ogsaa at forsøge sig som selvstændig dramatisk Forfatter. I Løbet af 14 Dage skrev hun da »Den kierlige Mand«, der blev opført og trykt s. A. Det var den første originale danske Komædie, der var kommet frem siden Holbergs Død, den gjorde stor Lykke, og Stykkerne fulgte nu Slag i Slag. Foruden Syngespil og Prologer bestaar C. D. B.s Produktion mest af borgerlige, moraliserende Komædier i Destouches' og Gondonis Manér, som dengang var paa Mode; de faldt i Tidens Smag, oversattes ogsaa til Tysk, men blev i senere Tider Genstand for almindelig Ringeagt. Imidlertid er de ingenlunde uden Interesse. »Haarkløveren« (1765) har saaledes sproghistorisk Betydning ved sin Satire over ordrlige Nydannelser, »Den listige Optrækkerske« (1765) er en effektiv Skildring efter levende Model, »Den forølskede Ven« (1765) rummer en ypperlig Bifigur, den tiaarige Lise med en selvfølende Ungmøs raske Replik; mindre betydelige

er »Den kiærlige Daatter« (1766), som prisbelønnedes af Selskabet for de skønne Videnskaber, og »Den Ædelmodige« (1767); »Den alt for lønlige Beiler« (1772) er den af Komediernes, der er mest i Slægt med Holberg; i Tragedien »Euphemia« (1775) gør nyere europæiske Strømninger, bl. a. Lessings Indflydelse, sig gældende, og endelig i Komedien »Den tavse Pige« (1783) mærkes det, at Forfatterinden er kommet under Paavirkning af spansk Litteratur.

Da den spanske Minister Manuel Delítalá, hvem C. D. B. traf 1775, hørte, at »Don Quixote« ikke var oversat paa Dansk, tilbød han at lære hende Sproget med dette Arbejde for Øje, og Frugten heraf blev hendes Cervantes-Oversættelser »Don Quixote« (I—IV, 1776—77) og »Lærerige Fortællinger« (I—II, 1780—81). »Don Quixote«-Oversættelsen er C. D. B.s litterære Hovedværk. Den bevidste sproglige Arkaisering ved Optagelse af Holbergske Vendinger giver Teksten en flatterende Iklædning. Bogen er ikke blot er monumentalt Prosaværk rent historisk set, men har tillige bevaret sin Livskraft og Brugbarhed helt op i vore Dage (revideret Udgave ved F. L. Liebenberg, I—II, 1865—69. Bearbejdet Udgave ved Tom Smidth, I—II, 1926). Af ringere Betydning er hendes følgende, originale Prosa-Arbejder »Moralske Fortællinger« (I—IV, 1781—82), paavirket af Marmontels »Contes moraux«, og »Brevveksling imellem fortrolige Venner« (I—III, 1783), en vidtspunden Brevroman, tildels efter Richardsons og Gellerts Mønster. Af »Moralske Fortællinger« vakte »Den falske Ven« Sensation, da den indeholdt et nærgaaende Portræt af Teaterchefen H. W. v. Warnstedt (s. d.), som C. D. B. ansaa for sin Fjende, og det Bind, hvori denne Fortælling stod, blev revet bort. Ellers havde hun ikke stort pekuniært Udbytte af sin litterære Virksomhed, men fik fra 1772 en offentlig Understøttelse paa 200 Rdl.

1771 gjorde C. D. B. et betydningsfuldt Bekendtskab, nemlig med Johan v. Bülow (s. d.), der dengang endnu kun var ung Garderløjtnant. Hun kom hurtigt til at nære en ubegrænset, sværmerisk Hengivenhed for ham, og han gav Stødet til, at hun ogsaa slog ind paa historisk Forfatterskab, idet han, i rigtig Vurdering af hendes gode Hukommelse og ypperlige Fremstillingsevne, anmodede hende om at nedskrive, hvad hun vidste om sin egen og den nærmest foregaaende Tids Historie. Hun affattede da en Række livfuldt skrevne og fængslende Breve, ikke bestemt til Offentliggørelse, men kun for Vennen, og omfattende de danske Konger fra Frederik IV. til Christian VII. I disse Breve, der først udgaves 1865 af J. H. Bang (Hist. Tidsskr., 3. Rk., IV), mærker man ofte den drevne Teaterskribent; de er for en stor Del

anekdotisk fortalt, men rummer foruden anskuelige Situationsbilleder ogsaa adskillige sammenhængende Personkarakteristikker, der er meget virkningsfuldt sat op. Skønt C. D. B. ikke gaar af Vejen for at behandle alle Slags politiske Forhold og f. Eks. ogsaa ræsonnerer over økonomiske Spørgsmaal, er det dog væsentlig Hofhistorie, hun skriver, og med Forkærlighed dvæler hun, navnlig for Frederik IV.s og Frederik V.s Vedkommende, ved alt hvad der angaar ægteskabelige og erotiske Affærer. Det er derfor ikke uforstaaeligt, at Brevene fik Ry som chronique scandaleuse; men naar C. Paludan-Müller pure affejer dem med de bekendte Ord »denne Slots-Sladdertaskes Anekdotiskriveri«, er det i høj Grad overilet. Særlig har L. Bobé ved sine kommenterede Udgaver af de værdifuldeste Partier af Brevene (»Interiører fra Frederik V.s Hof«, 1909; »Interiører fra Christian VII.s Hof«, 2. Udg., 1919) godtgjort, hvor velunderrettet hun ofte har været i Kraft af sine fortrinlige Forbindelser; Brevene om hendes Samtids Historie er derfor en Kilde, man altid maa regne med. En Særstilling indtager Brevet om Statskuppet 1784, en hel Afhandling (udg. 1867 af E. Holm i Hist. Tidsskr., 3. Rk., V), som er nedskrevet kort Tid efter Begivenhederne, og hvortil Bülow, der selv havde været Deltager deri, med Kronprins Frederiks Billigelse forsynede hende med en Række Akter, foruden at han mundtlig meddelte hende, hvad han selv vidste derom. Det sidste, Bülow fik hende til at nedskrive, var hendes Selvbiografi »Mit ubetydelige Levnetsløb« (1787, udg. 1909 af L. Bobé som Særtryk af »Interiører fra Frederik V.s Hof«), der giver et godt Billede af hendes selvfuldende, temperamentfyldte Personlighed med dens ægte kvindelige Blanding af Lidenskabelighed og Nøgtternhed, Entusiasme og Verdensklogskab. Det er den eneste udførlige kvindelige Autobiografi, vi har fra det 18. Aarh., ligesom C. D. B. i det hele taget maa regnes for dette Aarhundredes betydeligste danske Forfatterinde. — Papirer i Rigsarkivet, Det kgl. Bibliotek, Sorø Akademis Bibliotek, Landsarkivet i Odense og paa Sanderumgaard. — Maleri (af tvivlsom Ægthed) i Akademiska Föreningen i Lund. Miniaturer af Corn. Høyer paa Fr.borg og Sanderumgaard. Stik af Clemens efter Miniaturmaleri af W. A. Müller.

· Ovenn. Selvbiografi. H. V. Lund i Vor Ungdom, 1885, S. 258 ff. F. Rønning: Rationalismens Tidsalder, I—II, 1886—90 (Registeret i III, 2, 1899, S. 434). P. Hansen: Den danske Skueplads, I, 1889—91, S. 259—63, 295. Fr. Olsen i Personalh. Tidsskr., 5. Rk., VI, 1909, S. 97 f. L. Bobé: Fra Renaissance til Empire, 1916, S. 79—95, og samme Forfatters ovf. nævnte Udgaver. L. Magon: Ein Jahrhundert geistiger und literarischer Beziehungen zwischen Deutschland und Skandinavien, I, 1926, Registeret S. 551. K. F. Plesner i

Edda, XXVII, 1927, S. 427—46. Paul V. Rubow: Litterære Studier, 1928, S. 206 f. Vilh. Andersen: Den danske Litteratur i det 18. Aarh., 1933, S. 473, 500 f., 572—79, 590—93, 682.

R. Paulli.

Bielefeldt, Carl Friederich, 1752—1825, Officer. F. 1. Febr. 1752 i Rendsborg, d. 23. Marts 1825 i Kbh., begr. sst. (Garn.). Forældre: Løjtnant, senere Oberst Sigismund Jacob B. (1711—76) og Maria Sophia v. Maas (1717—78). Gift 4. Okt. 1782 paa Bonne Esperance ved Charlottenlund (Fr. ty.) med Margrethe Jensenius, døbt 22. Febr. 1758 i Kbh. (Fred. Hosp.), d. 30. Okt. 1827 sst. (Trin.), D. af Livmedicus Carl J. (s. d.) og Hustru.

B., der allerede 1757 var bleven indskrevet ved Artilleriet, fik 1764 Patent som Sekondløjtnant ved dets Omorganisation, blev Premierløjtnant 1773, kar. Kaptajn 1774, Kompagnichef 1776. 1788 blev han som Kommandør for et Batteri sendt til Norge for at deltage i Felttoget mod Sverige; Dec. s. A. blev han kar. Major i det norske Artilleri, 1790 virkelig Major paa Akershus og »skal indtil videre beholde sit ridende Batteri«, 1796 Oberstløjtnant, 1801 3. Deputeret i det norske Generalkommissariats Kollegium og 1803 kar. Oberst. Under sit Ophold i Norge førte B., der havde faaet en betydelig Formue med sin Hustru og var en livlig, selskabeligt anlagt Mand, et meget stort Hus og kappedes med Bernt Anker i storstilet Gæstfrihed. 1805 blev B. Kommandør for det danske Artilleri, 1806 Chef for Artillerikorpsen og opholdt sig som saadan ved Tropperne i Holsten. Maj 1807 blev han kar. Generalmajor, og i Begyndelsen af Aug., da Kronprinsen efter sin Samtale med den engelske Udsending Jackson forlod Kiel og gjorde en kort Rejse til Kbh., beordredes B. dertil som næstkommanderende og ankom 13. s. M. Tre Dage efter Kbh.s Kapitulation (7. Sept.) maatte B. paa Grund af General Peymanns Sygdom overtage Overkommandoens Detail — »alle de løbende Forretninger« skriver Peymann til Kronprinsen — selv var B. paa dette Tidspunkt endnu stærkt lidende efter et Fald med Hesten, hvilket Uheld var sket faa Dage efter hans Ankomst til Kbh. 6. Nov. ankom Kronprinsen til Hovedstaden, og allerede n. D. nedsatte han en Overkrigskommission over Peymann og B. m. fl. af de under Belejringen kommanderende Officerer, der straks fik Husarrest. 20. Aug. 1808 fremlagde Krigsfiskalen sit Anklageskrift, og s. D. indsattes B. i Arrest i Kastellet. Ved Dommen 16. Nov. 1808 dømtes B. efter den 68. og 70. Krigsartikel til at have Ære og Liv forbrudt og til Konfiskation af hans Gods, fordi han som en »second kommanderende« var delagtig i Peymanns Brøde. Dommen blev

18. Jan. 1809 formildet derhen, at der meddeltes B. Afsked uden Tilladelse til at bære Uniform, og han skulde opholde sig inden for Kastellets Volde. Allerede 28. s. M. blev han dog løsladt og fik senere baade Pension og Charge tilbage, saa at han 1815 som General blev indbudt til at overvære Frederik VI.s Kroning.

Medd. fra Krigsark., I—III, 1883—88. J. T. Ræder: Danm.s Krigs- og Politiske Hist. 1807—09, I, 1845, passim. C. B. Dunker: Gamle Dage. Ny Udg. ved V. Ullmann og K. Steffens, 1909.

P. C. Bang (Rockstroh).*

Bielefeldt, Viggo Emil, 1851—1909, Koncertsanger og Komponist. F. 16. Okt. 1851 i Kbh. (Petri), d. 17. Dec. 1909 paa Kommunehospitalet sst., begr. i Hellerup. Forældre: Bagermester og Melhandler Heinrich Hellmuth B. fra Mecklenburg (ca. 1802—59) og Charlotte Pauline (Lynca) Christensen (ca. 1812—79). Gift 16. April 1877 i Kbh. (Holmens) med Elise Amalie Friis, f. 3. Nov. 1854 i Kbh. (Helligg.), d. 6. April 1930 sst., D. af Dyrslæge i Kbh., siden Distriktsdyrlæge i Frederikshavn Diderik Johannes Frisenberg F. (ca. 1814—88) og Henriette Emilie Hvalsø (ca. 1822—1903).

B. udgik 1869 fra Det kgl. danske Musikkonservatorium. Hans Uddannelse var saare alsidig, foruden Teori og Komposition, hvori ingen ringere end Gade og Hartmann var hans Lærere, fik han Undervisning i Violin, Klaver og Sang, paa hvilket sidste Felt han kom til at gøre sit Livs største Indsats. Hans Lærer paa dette Omraade var den solide Musiker Carl Helsted. Sine første Triumfer fejrede B. i Gades navnkundige Musikforening, hvor han med sin lyriske Tenorbaryton kastede Glans over forskellige mindre Partier i de romantiske Korværker, som dengang var Foreningens højt yndede Speciale; men sit egentlige Gennembrud fik han først, da han ved en Kapelsoiré 1872 debuterede som Romancesanger. Han blev den romantiske danske Romances Fortolker par excellence.

Ved Siden af denne Virksomhed udførte B. et omfangsrigt Musikerarbejde, hvis Hovedfelter blev Pædagogikken og hans for sin Tid betydningsfulde Arbejde som Kirkemusiker. B. var igennem en Aarrække en højt skattet Sanglærer og fungerede i denne Egenskab ved Institutioner som Hornemanns Musikinstitut, Det kgl. danske Musikkonservatorium, i hvis Bestyrelse han indtraadte, og Det kgl. Teaters Elevskole. I sin Egenskab af Kirkemusiker virkede han 1880—87 som Kantor ved Trinitatis Kirke, fra 1887 ved Holmens Kirke, hvor han en Tid ogsaa var ansat som Organist. Hans Indstilling over for Kirkemusikken var — som naturligt er — rendyrket romantisk, hvad man klart ser af hans endnu ret brugte

Koralbog, »Melodier til Psalmebogen« (1900), som trods sit brogede Indhold og sin stærkt romanceprægede Melodibearbejdelse vidner om en vis musikermæssig Kunnen, om end dette Værk, der en Tid var uhyre udbredt, naturnødvendig maatte blive haardt angrebet gennem Th. Laubs nye og strenge Krav til Kirkemusikkens Stilrenhed. — Tit. Professor 1900. — R. 1892. DM. 1905. — Mindesten paa Graven rejst af Musikvenner.

J. Fabricius i Ill. Tid. 28. Febr. 1897. G. Hetsch sst. 26. Dec. 1909. Nationaltid. 18. Dec. 1909. Politiken 19. Dec. s. A.. G. Hetsch: Det kgl. danske Musikonservatorium 1867—1917, 1917, S. 49, 74—77.

Torben Krogh.

Bielke (Bjelke), Navnet paa flere dansk-norske og svenske Adelsætter. Den danske Slægt B. med de to blaa Bjælker i Sølv stammer muligvis fra Skaane, hvor en til Hvide'rne knyttet Slægt B. førte et af blaat og Sølv fem Gange tværdelt Skjold. De danske B.s Stamfader Joseph Andersen i Gyllarp levede 1459 og førte netop den skaanske Slægts Vaaben. Han havde fem Børn, blandt hvilke Tilluf Josephsen (—1500—), hvis Søn Jens Tillufsen (d. 1559) ved sit Ægteskab med Lucie Nielsdatter Gyldenløve erhvervede Østraat; blandt deres Børn var Ove B. (1552—1603) og Otte Jensen B. (—1600—) til Helle, Lade og Tøndel, hvis Sønnesøn var nedenn. Christian B. (1645—94) til Kærbygaard. Ove B. var Fader til Jens B. (1580—1659) til Østraat, fra hvem den yngre Slægt nedstammer. Han, der var Norges største Godsejer, ledede Bondehæren under Krigen mod Sverige (1611) og blev 1614 Norges Kansler. Han havde fjorten Børn, blandt hvilke Ove B. (1611—74), der fulgte Faderen som Kansler i Norge — han overtog Østraat, hvor han (1655—58) opførte en ny Hovedbygning —, nedenn. Rigsadmiral Henrik B. (1615—83) til Østraat m. m. og nedenn. Generalløjtnant, Statholder Jørgen B. (1621—96). Rigsadmiralen var Fader til de nedenn. Oberst Christoffer B. (1654—1704) til Østraat og Brigadér Christian Frederik Christian B. (1670—1709) til Næsbyholm og Bavelse; sidstnævntes Sønnesønner var de nedenn. Hofmarskal, Amtmand Henrik Christoffer Frederik B. (1739—89) og Gehejmekonferensraad Johan Rudolph B. (1746—1813); af disse var Henrik C. F. B. Bedstefader til nedenn. Diplomat Holger Frederik Rudolph B. (1810—55).

Danmarks Adels Aarbog, IV, 1887, S. 60—72; V, 1888, S. 449; VIII, 1891, S. 480 f.; X, 1893, S. 533; XIV, 1897, S. 486 f.; XVIII, 1901, S. 536 f.; XXIII, 1906, S. 483.

Albert Fabritius.

Bielke, Christian, 1645—94, Søofficer. F. 8. Febr. 1645 paa Saxlund i Norge, d. 13. Jan. 1694 i Kbh., begr. i Roskilde Domkirke. Forældre: Oberstløjtnant Hans B. til Saxlund og Østbygaard (d. ca. 1663) og Anna Olufsdatter Rytter (d. tidligst 1685). Gift 1° 1675 med Judithe Cathrine Skade, f. 4. Juni 1649, d. 5. Aug. 1678, D. af Rigsraad Ove S. til Kærbygaard (1609—64) og Augusta Margrethe Levinsdatter Marschalck (1617—54). 2° 26. Juli 1680 med Marie Sophie Bielke, f. 4. el. 8. Jan. 1657 paa Møllerup i Skaane, d. 1. Febr. 1686 i Kbh. (gift 1° 1678 med Claus Krabbe til Torstedlund, 1648—78), D. af Rigsadmiral Henrik B. (s. d.) og Hustru. 3° 13. Juli 1687 med Vibeke Juel, f. 1672, d. 1735 paa Eriksholm (gift 2° 1701 med Generalløjtnant Gregers Juel, s. d.), D. af Generaladmiralløjtnant Niels J. (s. d.) og Hustru.

C. B. blev 1666 Løjtnant efter Aaret i Forvejen at have været i Holland og 1668 Kaptajn. 1669—72 var han Chef for Skibet »Havhesten« til Trankebar og Java og bragte Gaver til Kongen af Bantam fra den danske Konge, 1675 Chef for Orlogsskibet »Christianus Quartus« under Cort Adeler, blev n. A. Schoutbynacht og atter Chef for samme Skib, med hvilket han deltog i Gotlands Erobring under Niels Juel, paa hvis Vegne han afsluttede Konventionen om Gotlands og Visbys Overgivelse med Øens Højstbefalende, Grev Oxenstjerna, og 1. Juni i Slaget ved Øland. For sit gode Forhold ved disse Lejligheder forfremmedes han til Viceadmiral. 1677 var han om Bord i »Churprintzen« i Flaaden under Niels Juel og deltog i Søslagene ved Møen 1. Juni, hvor han erobrede det svenske Orlogsskib »Kalmar Kastel«, og 1. Juli i Køge Bugt, hvor han tog »Julius Cæsar«. 1678 var han med samme Skib under Niels Juel og deltog i Landgangen paa Rügen; ved sin Hjemkomst blev han Medlem af Admiralitetskollegiet og n. A. Chef for en selvstændig Eskadre først i Østersøen og siden paa Blokade af Elben for at opbringe hamburgske Skibe. 1683 blev han Admiral; 1689 førte han Avantgarden i Niels Juels Flaade. Han var Ejer af Kærbygaard, Basnæs og Edelgave. — Hv. R. 1684. — Maleri af J. Coning paa Fr.borg.

Archiv for Søvæsen 1828, S. 107f. J. H. Lützow: Samling af hist. Efterretn. om danske Søe-Officierer, 1788. Danmarks Adels Aarbog, IV, 1887, S. 65.

C. *With-Seidelin* (*Th. Topsøe-Jensen**).

Bielke, Christian Frederik Christian, 1670—1709, Officer. F. 8. Maj 1670, d. 14. Sept. 1709 i Quaregnon, begr. i Næsby K. Forældre: Admiral Henrik B. (s. d.) og Hustru. Gift 23. Juni 1697 med Anna Christine Knuth, f. ca. 1678, d. 10. Dec. 1723 (gift

2° 1714 med Gehejmeraad, Overhofmester Frederik Walter, 1649—1718), D. af Amtmand Eggert Christoffer K. (s. d.) og Hustru.

C. F. B. stod 1688 som Fændrik i Livgarden til Fods og 1690 som Sekondløjtnant ved Gardebataillon en i engelsk Sold i Irland. S. A. blev han Premierløjtnant og 1691 Kaptajn. 1693—94 var han ansat i Royal Danois, blev saaret i Slaget ved Neerwinden. Sept. 1694 vendte han sammen med Christian Gyldenløve hjem til Danmark og blev s. A. Major og Chef for en Bataillon i Oldenburg. N. A. deltog han som Volontær i de allieredes Hær i Belejringen af Namur. 1696 blev han kar., n. A. virkelig Oberstløjtnant, 1701 Oberst og Chef for det ved Landmilitsens Oprettelse dannede fynske Infanteriregiment, 1706 Chef for Prins Christians Regiment og 1708 Chef for den Bataillon af Prins Carls Regiment, der var i engelsk-hollandsk Sold i Brabant. Samtidig udnævntes han til Brigadér ved Auxiliærtropperne. Juni 1709 deltog han i Indtagelsen af Tournay og saaredes 11. Sept. s. A. saa haardt i Slaget ved Malplaquet, at han døde tre Dage efter. — Han havde arvet Fædrenegodset Næsbyholm, men solgte det 1709 til Frederik IV., der slog det sammen med Bavelse til det kortvarige Grevskab Frederiksholm.

A. Tuxen: Bidrag til den store nord. Krigs Hist., I, 1900. K. C. Rockstroh: Udviklingen af den nat. Hær i Danmark, I, 1909. A. Tuxen: Royal Danois i Milit. Tidsskr., XVII, 1888. Danmarks Adels Aarbog, IV, 1887, S. 69; XIV, 1897, S. 487.

P. F. Rist (Rockstroh).*

Bielke, Christoffer, 1654—1704, Officer. F. 1654, d. 13. Aug. 1704 ved Höchstädt i Bayern, begr. ved Bleinem sst. Forældre: Rigsadmiral Henrik B. (s. d.) og Hustru. Gift 26. Dec. 1684 i Kbh. med Grevinde Louise Charlotte af Aldenburg, f. 3. Febr. 1664, d. 12. Maj 1732 i Hamburg (gift 2° 1722 med Generalløjtnant, Gehejmeraad, Rigs greve Gerhard v. Dernath, 1668—1740), D. af Grev Anton af A. (1633—80, s. d.) og 1. Hustru.

C. B. blev Nov. 1677 Kornet i Livgarden til Hest og n. A. Ritmester i sjællandske nationale Rytterregiment, 1683 Generaladjutant hos Feltmarskal Roy de Rochefoucauld, der kommanderede den danske Hær i Holsten 1683—84, og Nov. 1684 udnævntes han til Oberst i Rytteriet. Da Drabantgarden 1686 formeredes som Kompagni, blev C. B., der Aaret forud var blevet ansat deri som Hauptmand, Chef for Kompagniet. I de nærmest følgende Aar færdedes han meget i Udlandet, men stod paa samme Tid som Chef for 2. søndenfjeldske Regiment i Norge. En Tid ledsgede han Chr. Gyldenløve, der gjorde Volontærtjeneste i den

franske Hær, og benyttedes tillige af den danske Regering ved repræsentative Sendelser til fremmede Hoffer. Hjemvendt til Danmark udnævntes han til Chef for Prins Christians Regiment og i Nov. 1699 til Brigadér. To Aar senere blev han Medlem af Auxiliærtroppernes Generalstab og faldt i Slaget ved Höchstädt. Han var Ejer af Østraat, som han solgte 1686.

Danmarks Adels Aarvog, IV, 1887, S. 68. *P. F. Rist (Rockstroh*)*.

Bielke, Henrik, 1615—83, Rigsadmiral. F. 13. Jan. 1615 paa Elingaard, Smaalenene, Norge, d. 16. Marts 1683 i Kbh., begr. i Næsby K. Forældre: norsk Kansler Jens B. (1580—1659) og Sophie Brockenhuus (1587—1656). Gift 20. Dec. 1649 i Kbh. med Edel Christoffersdatter Ulfeldt, f. 15. Marts 1630, d. 10. Jan. 1676 i Kbh. (Holmens), D. af Christoffer U. til Svenstorp (1583—1653) og Maren Urup.

H. B. gik først i Sorø Skole, sendtes derefter til Udlandet og blev 1633 indskrevet i Padova Universitets Matrikel, men da militær Virksomhed tiltrak ham mere end Studier, søgte han Tjeneste hos Prins Frederik Henrik af Oranien og nævnes 1640 som dennes Hofjunker. Trods sin Fraværelse fra Danmark havde han dog ogsaa Titel af Christian IV.s Hofjunker og fik 1641 Bestalling af ham som Major. Okt. 1643 fik han det Hverv at ligge i Slotsloven paa Bahuus i Lensmandens Fraværelse og blev s. A. Lensmand over Ide og Marker Skibreder, men det var dog først ved Efterretningen om Torstensons Indfald i Holsten, at han søgte sin Afsked hos Prinsen af Oranien. Det lykkedes ham at hverve en Del Folk, og han afrejste til Danmark i Febr. 1644. I Marts sendtes han til Norge med Bestalling som Oberst og Ordre til at stille sig under Statholderen Hannibal Sehesteds Kommando. Han blev Chef baade for det akershusiske Regiment Landfolk og for Hannibal Sehesteds hvervede Livregiment og deltog med Hæder i Kampene mod de Svenske; 1645 maatte han dog opgive Belejringen af Vänersborg efter at have stormet forgæves tre Gange. Hannibal Sehested søgte stadig at knytte ham nøjere til sig; det lykkedes ham vel ikke at faa Oluf Parsberg fjernet som Lensmand paa Bahuus og H. B. indsat i hans Sted, men H. B. fik dog i Foraaret 1645 Kommandoen over Fæstningen og Lenet i Parsbergs Fraværelse, og i Aug. blev han Sehesteds næstkommanderende i Norge.

Efter Freden ønskede H. B. atter at gaa til Udlandet; der blev 1646 gjort Afregning med ham for hans hidtidige Tjeneste, og han rejste med kongelig Tilladelse først til Holland, hvor han nogle Uger opvartede Corfits Ulfeldt, som opholdt sig der som dansk

Gesandt, og siden til den kejserlige Feltmarskal Melander i Westfalen, hos hvem han en Tid var som frivillig. 1648 var han atter hjemme i Danmark og blev s. A. forlenet med Island, hvorhen han dog kun kom ved enkelte Lejligheder; i Nov. blev han slaaet til Ridder. Han havde ogsaa været til Stede ved Frederik III.s Hylding i Kristiania i Aug.; det kom her til et Sammenstød mellem ham og Hannibal Sehested; en Duel mellem dem forhindredes kun ved Kongens Mellekomst. Dog synes Hannibal Sehested ogsaa efter denne Strid at have interesseret sig for H. B.; det var imod hans Ønske, at Rigsraadet 1650 satte igennem, at H. B. mistede den ham tidligere tilstaaede maanedlige Pension.

H. B. forlod nu sin hidtidige Løbebane til Lands og blev Sø-officer. Allerede i Aug. 1653 træffes han som Chef for en Eskadre, som under Krigen mellem Nederlandene og England skulde krydse i Sundet, og som i Sept. fik Ordre til at konvojere en Del hollandske Koffardiskibe til Skagen. 1654 sendtes han til Island for at vaage over Fiskeriet der. I Febr. 1657, da det saa ud til Krig, bestemtes det, at han skulde kommandere Flaaden den forestaaende Sommer; han udnævntes til Rigens Viceadmiral og blev nogen Tid efter Medlem af Admiralitetet. Under Krigen tilfaldt der ham forskellige ansvarsfulde Hverv. I Slutningen af Juni stak han i Søen med Hovedflaaden; Kongen var med om Bord, og Hensigten var at forhindre Karl Gustaf i at gaa til Søs fra Preussen, men da Flaaden kom for Danzig, viste det sig, at den svenske Konge allerede var paa March gennem Pommern. Flaaden vendte derfor om, landsatte Frederik III. i Skaane og forblev selv i Østersøen. Rügen og de nærmest liggende Øer brandskattedes; til en alvorlig Landgang savnedes der dog tilstrækkelige Tropper. Imidlertid var den svenske Hovedflaade under Admiral Clas Bielkenstierna løbet ud; H. B. trak sig derfor nordpaa, forstærkede sig med en Del Skibe under Niels Juel og mødte Fjenden 13. Sept. ved Falsterbo. Efter en haardnakket Kamp søgte den svenske Flaade ind til Wismar; den danske gik til Kbh. for at reparere, men stak kort efter atter i Søen. Det viste sig umuligt at indespærre Svenskerne i Wismar, og H. B. krydsede omkring, indtil Vinteren nødte ham til at søge Havn. Krigen afbrødes snart efter ved Freden i Roskilde; da de to nordiske Konger i de første Dage af Marts 1658 mødtes paa Fr.borg Slot, ledsagede H. B. sammen med Ove Juul Karl Gustaf derhen. I Aug. udbrød dog Krigen paa ny, og Kbh. blev inde-sluttet. Da i Okt. den nederlandske Hjelpeflaade nærmede sig Sundet, fik H. B. Ordre til at sejle ud for at møde den. Han deltog dog paa Grund af Modvind ikke i den Kamp, ved hvilken Hol-

lænderne slog sig igennem den svenske Flaade, men opererede i den følgende Tid i Sundet for at forhindre denne fra at løbe ud fra Landskrona; det lykkedes imidlertid ikke at spærre denne Havn fuldstændig. I Foraaret 1659, da den svenske Flaade opererede i den vestlige Del af Østersøen, sejlede H. B. og Niels Juel i Forening med den hollandske Flaade under Obdam ud imod den. Ved Rødsand Syd for Falster mødtes de stridende Parter 30. April; efter en haard Kamp maatte den svenske Flaade fortrække ad Wismar til. Hvis Hollænderne havde understøttet H. B. tilstrækkelig, vilde det næppe være lykkedes Fjenden at slippe bort, og denne Omstændighed efterlod en stærk Bitterhed mod Hollænderne hos H. B., der var overbevist om, at det var deres Hensigt at ødelægge baade Danmark og Sverige. Ud paa Efteraaret var H. B. med til at landsætte den Troppestykke paa Fyn, som hjalp til Sejren ved Nyborg 14. Nov.

H. B.s politiske Stilling antog i disse og de følgende Aar en ejendommelig dobbeltartet Karakter; nøje Tilslutning til Kongen og talrige Gunstbevisninger fra dennes Side forenedes med Sympati med Kongehusets Modstandere. Han og hans Hustru fik 1659 Løfte om Onsø Len kvit og frit for deres Levetid efter hans Faders Død, han blev i Foraaret 1660 Rigsraad og skal paa Rigsdagen s. A. have støttet Forandringen i Forfatningen; i det Udvalg af Rigsraader og Stænderdeputerede, som efter Arveregeringens Overdragelse til Kongen forhandlede 14. Okt. om den nye Tilstands Ordning, og som besluttede Haandfæstningens Kassation, skal han endog, i det mindste efter Slanges Beretning, i bestemte Ord have sluttet sig til Biskop Hans Svanes absolutistiske Tale. Ved Ove Gjeddes Død i Dec. 1660 blev han Præsident for Admiralitetet og udnævntes 1662 til Rigsadmiral. Han blev tillige Medlem af Statskollegiet og af Højesteret; 1665 betegnede Rygtet ham som udset til Premierminister, og Hannibal Sehested omtaler ham som elsket af Kongen og Hoffet. Et ganske andet Indtryk af hans Stilling faar man derimod af adskillige andre Omstændigheder. Saaledes havde han 1658 i Samtaler med Karl Gustaf efter Roskildefreden udtalt sig med stor Bitterhed om Frederik III. og Sophie Amalie; han nærmede sig samtidig til Corfits Ulfeldt og Leonora Christine og forblev en trofast Ven af disse, selv under deres Modgang. Han advarede Ulfeldt mod hans Fjender og brevslede stadig med ham. Ulfeldt nævnede ham endog over for Kurfyrsten af Brandenburg som en af de Adelsmænd, der ikke vilde modsætte sig Kurfyrstens eventuelle Forsøg paa at bemægtige sig Danmark. Dette var sikkert aldeles grundløst, og Beskyldningen

fik ingen umiddelbare Følger for H. B., men 1670 hører man ham omtalt som hørende til det Ulfeldt'ske Parti og som mistænkt for at stræbe efter de gamle Privilegiens Generhvervelse. Fuldstændig sikker var hans Stilling saaledes næppe; men det er sandsynligt, at det dobbeltsidige i hans Forhold mindre maa tilskrives Beregning end den Tilbøjelighed til Høflighed og til ikke at sige nogen imod, som Samtiden tillagde ham.

Han blev 1668 Meddirektør for Saltkompagniet, var 1670 Medlem af en Kommission til Hærens Ordning og vedblev at staa i Spidsen for Søværnet; han deltog stadig i Admiralitetets Arbejder og fik 1673, da den kollegiale Styrelse af Søetaten skødes noget tilbage, Direktionen og den øverste Kommando over den. Griffenfeld synes dog i de sidste Dage af sit Ministerium at have paatænkt hans Afskedigelse. Under den skaanske Krig førte han ingen Kommando, men ledede Administrationen i Kbh.; ligesom under den sidste Krig skjulte han ikke sin uvenlige Stemning mod de med Danmark forbundne Hollændere. Paa Grund af sin Alder fritoges han 1679 for stadig at møde i Admiralitetet. Han ejede betydelige Godser rundt om, saaledes Østraat og Elingaard i Norge og Næsbyholm, Bavelse, Edelgave og Tersløsegaard paa Sjælland. — Bl. R. 1667. — Flere Portrætter paa Fr.borg, der delvis stammer fra Østraat. Malerier paa Rosenholm og Gaunø. Træsnit af C. L. Sandberg.

Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist., II, 1834, S. 518—25. Chr. Bruun: Curt Sivertsen Adelaer, 1871, S. 180—86. Danmarks Adels Aarvog, IV, 1887, S. 67.

J. A. Fridericia (L. Laursen).*

Bielke, Henrik Christoffer Frederik, 1739—89, Hofmarskal, Teaterdirektør, Amtmand. F. 10. Febr. 1739, d. 20. Jan. 1789 i Tønder, begr. i Slesvig. Forældre: Major, senere Oberst og Hofmester paa Glücksborg Christian Henrik Christoffer Frederik B. (1705—79) og Anne Emerencia Vilhelmine Ahlefeldt (1709—88). Gift 26. Maj 1772 i Kbh. (Slotsk.) med Helene Margrethe (Magdalene) Storm, døbt 6. Dec. 1755 i Oslo, d. 21. Okt. 1808 i Slesvig, D. af Major, senere Stiftamtmand Caspar Herman S. (1718—77, gift 2° 1767 med Margrethe Stockfleth, f. v. Heinen (1730—1805, gift 1° 1749 med Stiftamtmand Christian S., 1715—50, han gift 1° 1739 med Adolphine Christine Rostgaard, 1706—40) og Ide Sophie v. Mangelsen (1736—66).

B. blev 1757 Fændrik ved Livregimentet Dragoner og s. A. Hofjunker. 1760 avancerede han til Kammerjunker hos Dronning Juliane Marie, Jan. 1771 blev han Marskal hos Arveprins Frederik,

fra April s. A. var han Hofmarskal hos Kongen og fik i denne Egenskab Tilsyn med den danske Skueplads. Han var en af de faa, som bevarede sin Stilling efter Hofrevolutionen 17. Jan. 1772; han overtog dertil Enevold Brandts Embede som »Directeur des spectacles«, 3: Chef for den franske Komædie og den italienske Opera paa Hofteatret ved Christiansborg. Hans Teatervirksomhed blev dog meget kortvarig. Lederen af den danske Skueplads, Kapelmester Sarti, sattes af B. under en Art Administration, og han modarbejdede Scenens Anvendelse til ækvilibristiske Kunster, som Generalløjtnant Køller-Banner protegerede, fordi de underholdt den sindssyge Christian VII. 6. Maj 1772 blev B. Medlem af en Kommission til Teaterforholdenes Indskrænkning; den overtog straks Det kgl. Teaters Administration og gennemførte Bestemmelser, som fik Betydning i Fremtiden, men da B. allerede 9. Juli s. A. fratraadte og udnævntes til Amtmand i Tønder, afbrødes hans Arbejde for Skuepladsens Trivsel. Edv. Holm skildrer ham som en skikkelig, ubetydelig Mand, som i politisk Henseende stod i Forbindelse med Grev Rantzau-Ascheberg og derfor fik Afsked fra sin Hofstilling samtidig med Grevens politiske Fald. — Kammerherre 1772. — Hv. R. 1777. — Maleri af C. A. Lorentzen (1789) paa Fr.borg.

E. S. F. Reverdil: Struensee og Hoffet i Kbh. 1760—1772. Overs. af L. Moltke, 1859, S. 143, 223, 337. Th. Overskou: Den danske Skueplads, II—III, 1856—60. Danmarks Adels Aarvog, IV, 1887, S. 69. Edv. Holm: Danmark-Norges Hist., IV, 2, 1902; V, 1, 1906.

Robert Neiiendam.

Bielke, Jørgen, 1621—96, Officer, Rigsraad. F. 2. Juni 1621 paa Elingaard, Smaalenene, Norge, d. 17. Febr. 1696 paa Avnsøgaard ved Jyderup, begr. i Kbh. (Trin. K.). Broder til Rigsadmiral Henrik B. (s. d.). Gift 18. Juni 1661 med Magdalene Sibylle Gersdorff, f. 19. Febr. 1643, d. 5. Okt. 1685 paa »Ny Amager« (Frbg.), D. af Rigshofmester Joachim G. (s. d.) og Hustru.

J. B. voksede op i et formuende Hjem og blev i tyve Aars Alderen sendt til Udlandet for at tilegne sig Tidens kavallermæssige Færdigheder. 1641 lod han sig indskrive ved Universitetet i Leyden, 1642 i Orléans. I Jan. 1644 var han igen i Holland for at hverve Befalingsmænd til den norske Hær. Efter Hjemkomsten blev han, skønt han ikke ses at have faaet egentlig soldatermæssig Uddannelse, Kaptajn ved Akershusiske Regiment og deltog i forskellige Ekspeditioner, hvorom han beretter uhyre udførligt i sin Selvbibliografi. Efter Krigen 1643—45 drog han igen til Udlandet og fik Lejlighed til at følge en kejserlig Hærafdeling ved Slutningen af

Trediveaarskrigen. Nytaar 1649 fik han Majorsbestalling til Fods, fulgte s. A. med paa Corfits Ulfeldts Ambassade til Holland, blev Kammerjunker og fik i 50'erne forskellige norske Len, men synes mest at have opholdt sig i Kbh. 1651 var han Medlem af Kommissionen til Undersøgelse af Hannibal Sehesteds Embedsførelse i Norge. Ved Udsigten til Krig med England 1654 fik han Kommandoen over Søbefæstningen ved Kristianssand.

Ved Krigsudbruddet 1657 blev J. B. Generalkrigskommissær, Leder af den militære Administration nordenfjelds og organiserede et lille Korps, som han fulgte paa et Tog ind i Jæmtland, hvor en Skanse indtoges. Under den kortvarige Fred 1658 rejste J. B. til Kbh., hvor han antagelig har givet en Fremstilling af sin Virksomhed i Norge, der har gjort Indtryk, thi han fik Patent som General-løjtnant over den norske »Milits« — som han selv udtrykker sig »under hans May.ts egen Commendo«, hvad der vel skal betyde: uafhængig af Statholderen. Endnu inden Karl Gustafs Fredsbrud vendte J. B. tilbage til Norge, hvor han i Samarbejde med Statholderen fik sendt et lille Troppekorps op til Tilbageerobring af det til Sverige afstaaede Trondhjem Len, hvad der lykkedes hurtigt, da den svenske Besætning var meget svag. Medens J. B. var beskæftiget med andre Organiseringsarbejder, foretog Svenskerne med et svagt Korps det første Forsøg mod Halden (Frederikssten), men blev afvist efter en ubetydelig Fægtning. I Okt. s. A. førte J. B. selv et lille Korps nogle Mil ind i det nylig til Sverige afstaaede Bahus Len, men gik i Dec. efter nogle Smaafægtninger tilbage over den norske Grænse. I Begyndelsen af 1659 rykkede Svenskerne for anden Gang mod Halden, men blev efter nogen Kamp, hvor J. B. var til Stede, atter afvist, hvorefter en almindelig Stilstand indtraadte. Paa Ordre fra Kbh. om »en bastant Diversion imod Fjenden til forestaaende Vinter at foretage« rykkede J. B. i Okt. med ca. 4000 Mand i to Kolonner og støttet af Skærgaardsflotillen atter, over Vettelandsbro og Kvistrum, ind i Bahus Len og naede uden synderlig Modstand frem til Egnen om Uddevalla, hvor han blev i nogen Tid. Efter en uheldig Fægtning Nord for Uddevalla gik han tilbage og rykkede Juledag ind i Halden. Straks efter rykkede Svenskerne for tredie Gang mod Halden. Da de kun raadede over ubetydelige Angrebsmidler, gik de efter seks Ugers Forløb og en ubetydelig Fægtning med J. B.s Korps, der var rykket frem fra Glommen, atter tilbage til Sverige, og hermed ophørte den egentlige krigerske Virksomhed her. Denne havde vel kun været forholdsvis ubetydelig; men J. B., der skyndte sig til Kbh., mener selv, at han havde reddet Norge for Kongehuset.

Straks efter Regeringsforandringen 1660 blev J. B. udnævnt til Rigsraad, Medlem af Krigskollegiet og af Højesteret og naaede hermed, fyrretyve Aar gammel, Toppunktet af sin Løbebane. Det kan ikke antages, at Feltherre Schack og de andre Herrer i Krigskollegiet, navnlig Hans og Frederik Ahlefeldt, Trampe o. s. v., der alle var virkelige Krigsmænd, har anset J. B. for andet end Amatør som Soldat, og han maa nærmest opfattes som Repræsentant for særlige norske Anliggender ligesom Oberst Thuresen for Kbh.s Borgerskab. J. B. havde i Aarenes Løb først søgt at læne sig til Hannibal Sehested, dernæst til Corfits Ulfeldt for saa gennem sin Svigerfader, der var meget velset i Kongehuset, at indynde sig hos dette. Hvis han herefter har søgt at indynde sig hos den barske Feltherre Schack, er han blevet haardt skuffet, thi Forholdet til denne var og forblev meget køligt. Det skyldtes uden Tvivl Schacks Indflydelse, at Claus Ahlefeldt blev kommanderende General i Norge og ved Avancement hurtigt passede J. B. Og 1662 beredte Hannibal Sehested J. B. en stor Skuffelse ved at »persvadere« ham til at give Bratsberg Len tilbage til Kongen mod Løfte om et lige saa indbringende i Danmark; men han maatte vente to Aar, inden han fik Kalundborg Len, der desuden var stærkt beskaaret efter Svenskekrigen. Ved Hustruens bekendte Forhold til Griffenfeld fik J. B. imidlertid en mægtig Støtte i denne, og det synes endog, at Griffenfeld har tænkt sig J. B. som Arvtager til Schacks Stilling, Magdalene Sibylle som Overhofmesterinde.

Som Medlem af Krigskollegiet var J. B. 1670 Medforslagsstiller angaaende den fremtidige Værneforfatning for Danmark og Norge, hvorved han særlig udtaler sig om norske Forhold. Han har imidlertid ikke villet nøjes med ved denne og andre Lejligheder at optræde i Fællesskab med andre, men søgte ved særlige, vidt-svævende Forslag, dels anonymt, dels under Navn, at træde i direkte Forhandling med den unge Konge, hvad der dog ganske mislykkedes for ham. Et saadant privat Forslag om Hærens Ordning fra 1670, nogle Maaneder efter Krigskollegiets officielle, blev paa det ubarmhertigste nedsablet af Otto Powisch, den tidligere Generalkrigskommissær for Danmark, senere Præsæs i Højesteret. At J. B. ikke blev anvendt i Felthæren i Skaanske Krig, viser, at hans Samtid kendte ham bedre end Eftertiden og har set, at hverken hans Karakteregenskaber eller hans ubetydelige militære Fortid gjorde ham egnet til Fører. Forskellige Udtalelser af ham under denne Krig viser dog, at han ikke havde opgivet Haabet om virkelige Kommandoverv; men Feltherre Schack døde først i Foraaret 1676, og omtrent samtidig blev Griffenfeld styrtet.

Griffenfelds Fald blev et haardt Slag for J. B. Om det er rigtigt, at J. B. kraftigt har forsvaret Griffenfeld over for Christian V. personlig, maa, med Kendskab til J. B.s svage Karakter, betvivles. Dog kan hans energiske Hustru muligvis have stivet ham af dertil. Hun fik straks Tilhold om at holde sig borte fra Kbh., og med et betydningsløst Hverv blev J. B. selv sendt bort fra sin Stilling som Statholder paa Sjælland m. m. til Jylland, hvorfra han først efter Griffenfelds Domfældelse kaldtes tilbage. Det har heddet sig, at hans Hustrus Tilbagevenden til Ny Amager, det nuværende Frbg., i Maj 1677 foranledigede en Ordre til J. B. om at tage Ophold i sit Len; men allerede i April skriver J. B. selv at have modtaget en saadan Ordre, og denne gentoges i Maj. Det maa saaledes antages, at J. B. selv var til Besvær i Kbh. Han havde imidlertid ondt ved at holde sig borte fra Hovedstaden. Han plagedes bestandig af Pengesorger, skønt han paa forskellig Maade havde betydelige Indtægter. Det gik endog saa vidt, at han 1676 til sig selv uden Bemyndigelse »optog« 2500 Rdl. af Lenets Indkomster, hvilken Sum Generalkommissariatet trods J. B.s Klager lod inddrive ved militær Eksekution. Han paaberaabte sig stadig, »hvad for tro og stor Tjeneste for det kgl. Arvehus« han havde udvist, og »i forrige Krigstider til Norges Riges Defension og Fjendens største Afbræk« havde vist sin Troskab. Han har uden Tvivl i mange Aar anset sig for for lidt paaskønnet. Den Mistanke, der 1663 faldt paa ham for Forbindelse med Corfits Ulfeldt, skønnes dog ubegrundet.

Hans Stilling som Statholder paa Sjælland m. m. 1675—79 var reelt af ringe Betydning, da alle vigtige Beslutninger i Krigstiden blev taget af Kongen sammen med Felthærens Generalitet eller særlige Kommissioner, medens Generalkommissariatet suverænt raadede over samtlige Pengemidler og stadig vendte det døde Øre til J. B.s Tryglerier om Penge. Et Forsøg af ham i Krigens første Aar paa ved et Møde i Kbh. at organisere Byernes Væbning indbragte ham straks et Paalæg fra Hovedkvarteret om fremtidig ikke at foretage noget af den Slags uden foregaaende Forhandling med Schack og den kommanderende Generalmajor paa Sjælland. Hans økonomiske Forhold blev stedse mere fortvivlede; han maatte efterhaanden skille sig af med sine mange Godser i Danmark og Norge og beholdt kun Avnsøgaard tilbage. — Hv. R. 1671.

Generallieutenant Jørgen Bjelkes Selvbiografi (gaar kun til 1670), udg. af J. A. Fridericia med Indledning, 1890. Nye dsk. Mag., II, 1806, S. 129—42. C. O. Munthe: Frederikshalds og Frederiksstens Hist. indtil 1720, 1906. K. C. Rockstroh: Udviklingen af den nat. Hær i Danmark, II, 1916. Danmarks Adels Aarbog, IV, 1887, S. 71.

Rockstroh.

Bielke, Johan Rudolph, 1746—1813, Amtmand. F. 8. Aug. 1746 i Kiel, d. 28. Nov. 1813 i Næstved, begr. i Næsby. Broder til Henrik B. (1739—89, s. d.). Gift 29. Juni 1777 paa Løvenborg med Frederikke Anna Øllegaard Numsen, f. 6. el. 7. Sept. 1732 paa Sneumgaard, d. 24. Maj 1809 i Næstved, D. af Generalløjtnant, senere Feltmarskal Michael N. (s. d.) og Hustru.

B. blev 1756 Kornet reformé ved det sjællandske Rytterregiment, 1761 Sekondløjtnant ved jyske Kyradsérregiment, kar. Premierløjtnant, 1764 Kornet ved Hestgarden, 1769 dimitteret med Majors Karakter og udnævnt til Kammerjunker hos Dronning Sophie Magdalene, 1773 Kammerherre. 1776 forlod han Hoftjenesten og blev Amtmand i Vordingborg og Tryggevalde Amter; 1803 blev han tillige Amtmand over Møens Amt, og de tre Amter forenedes nu til eet under Navnet Præstø Amt. For hans Optræden under den engelske Invasion 1807 rettedes der Anker imod ham, der førte til hans Suspension Dec. s. A., men siden viste sig uberettigede. 1808 tog han sin Afsked. 1783—1803 var han Kurator for Gisselfeld Kloster. 1812 oprettede han det B.ske Fideikommis. — Gehejmekonferensraad 1808. — Hv. R. 1782. — Tegnet Silhouet paa Fr.borg.

J. D. T. Manthey: Ridderes Levnetsløb 1809—17, 1818, S. 78 f. Danmarks Adels Aarvog, IV, 1887, S. 71. G. Hornemann i Fra Arkiv og Museum, I, 1902, S. 476—506.

L. Laursen.

Bielke, Holger Frederik Rudolph, 1810—55, Diplomat. F. 12. Juli 1810 i Bergen, d. 26. Juli 1855 i Padova, begr. i Venezia (prot. Kgd. paa San Christoforo). Forældre: Premierløjtnant, senere Kommandør og Kammerherre Johan Christian August B. (1781—1846) og Frederikke Sophie Henriette Reedtz-Thott (1783—1865). Gift 18. Okt. 1852 paa Orebygaard med Baronesse Christine Marie Rosenørn-Lehn, f. 11. Dec. 1822 paa Orebygaard, d. 10. Febr. 1862 i Wiesbaden, D. af Lensbaron Henrich Christian R.-L. (1782—1847) og Christiane Henriette v. Barner til Guldborgland (1788—1860, gift 1° 1804 med Lensbaron, Kammerherre Otto Ditlev Kaas-Lehn til Nedergaard, 1772—1811).

B. dimitteredes 1827 fra Borgerdydskolen i Kbh., tog juridisk Embedseksamen 1833, ansattes s. A. som Volontær i Bureauet for udenlandske Betalinger og virkede 1837—44 som Fuldmægtig i dette. 1847 traadte han i Diplomatiets Tjeneste som Legationssekretær i London indtil Juli 1850. Derpaa overtog han Posten som Chargé d'Affaires i Berlin og undertegnede 6. Sept. s. A. den Protokol, der i Berlin optoges over de mellem Danmark og en Del

tyske Stater udvekslede Ratifikationer til den i Berlin 2. Juli 1850 mellem Danmark og Preussen paa det tyske Forbunds Vegne sluttede Fredstraktat. Da Føreren for den antiøstrigske Politik, General Radowitz, blev preussisk Udenrigsminister i Slutningen af Sept. 1850, anbefalede han over for B. blandt andre Løsninger Stridens Afgørelse ved Slesvigs Deling efter Nationaliteterne og Danmarks Tilslutning til et tysk Forbund under preussisk Ledelse. Men B. følte sig lige saa lidt som den danske Regering tiltalt af disse Tanker. — B. udnævntes til Gesandt i Berlin i Dec. 1851, altsaa paa det Tidspunkt, da Danmark med det preussiske og det østrigske Kabinet, hovedsagelig gennem de ekstraordinært udsendte Gesandter Bernh. E. Bülow og Chr. H. Bille (s. d.) førte de diplomatiske Underhandlinger, der til Resultat fik Kundgørelsen af 28. Jan. 1852 om det danske Monarkis forfatningsmæssige Organisation. 1. Juni 1854 fik B. som Følge af svækket Helbred Orlov paa ubestemt Tid. — Kammerjunker 1835. Kammerherre 1850. — R. 1849. DM. 1851. — Akvarel (1853), vistnok af tysk Maler, paa Rössjöholm. Maleri fra 1825 paa Gaunø. Litografi efter Fotografi (1856).

Danmarks Adels Aarbog, IV, 1887, S. 70.

Alex. Thorsøe (Fr. de Fontenay).*

Bierfreund, Lorenz Christian Petersen, 1817—91, Bankdirektør. F. 2. Dec. 1817 i Kbh. (Cit.), d. 27. Juni 1891 i Odense, begr. sst. Forældre: Kaptajn ved Kastelsjægerne, senere Borgmester i Holbæk og Nyborg Frederik Ludvig B. (1782—1873) og Georgine Wilhelmine Eisen (1788—1860). Gift 20. Okt. 1848 i Nyborg med Hendrine Rasmine Cathrine Jensen, f. 15. Nov. 1824 i Nyborg, d. 8. Jan. 1915 i Odense, D. af Købmand Peter Eiler J. (1791—1861) og Cecilie Kirstine Rasmussen (1802—36).

Straks efter sin Konfirmation blev B. sendt til Søs, men da dette Liv ikke tiltalte ham, blev han sat i Handelslære i Holbæk og fik efter endt Læretid Ansættelse først i Altona og senere i Hull. 1843 etablerede han sig som Købmand i Nyborg, men Begivenheder, hvorover han ikke selv var Herre, tvang ham 1845 til at give op, og han kunde ved Akkorden kun give sine Kreditorer omkring 50 pCt.; tolv Aar senere havde han dog frivilligt tilbagebetalt enhver sit. Ulykken knækkede ikke B.s kraftfulde og foretagssomme Personlighed. I Foraaret 1846 mødte han ikke blot som den første blandt tre fynske Erhvervsfolk frem med sin Plan om Oprettelsen af et selvstændigt Pengeinstitut i Odense, efter at Nationalbanken havde afvist de fynske Ønsker om Oprettelsen

af en Nationalbankfilial for Landsdelen, men han blev den Mand, der blev de tre forskellige Planers Sammensmelter og dermed den egentlige Drivkraft ved Tankens Realisation. Da Fyens Disconto Kasse 1846 begyndte sin Virksomhed, stod B. som Bankens første Bogholder og avancerede herfra til Direktør 1858 og administrerende Direktør 1860, et Hverv, han beklædte til sin Død. Baade som Bogholder og senere som Direktør var B. den alt dominerende Faktor i Disconto Kassen, og hans gode Hoved i Forbindelse med hans kraftige Initiativ tilførte i Løbet af en forholdsvis kort Aar-række Banken en stor Kundekreds og en levende Forretning. Hans Vovemod og Ihærdighed bragte imidlertid ogsaa Banken ud i Risici, som ingenlunde altid var saa lette at afvikle, og som nogle Gange kom til at koste den store Penge. Men det bør i denne Forbindelse stadig fremholdes, at det var B., der skabte det Liv i og omkring Banken, som en senere Generations Bankledere, der var mere forsigtige end B., i høj Grad har draget Fordel af.

B.s store Virkestrang fandt ikke alene Næring i Banken. Paa mangfoldige andre Omraader greb han ind i Tidens Spørgsmaal og satte i Kraft af sin alsidige Begavelse sit Præg paa adskillige Forhold. Som Formand for Odense Handelsforening har han Krav paa en ikke ringe Del af Æren for, at Foreningen gik saa stærkt ind for Odense Kanals Uddybning med den efterfølgende Etablering af en regelmæssig Dampskibsfart paa England, endvidere havde han alt tidligere været Sjælen i den Bevægelse, som skaffede Odense Nyborg—Strib Banen (1865), længe før det efter den oprindelige Plan for den jysk-fynske Stambane var paatænkt. Det var fra Odense Handelsforening, at Stødet (1878) udgik til Etablering af en ugentlig københavnsk Smørnotering og (1883) til den Samvirken mellem Handelsforeningerne i Provinserne og Grosserer-Societetets Komite, som finder sit Udtryk i Handelsmøderne. B. stod endvidere i Spidsen for den fynske Industriudstilling 1858, som i Forbindelse med det samtidig afholdte Industrimøde blev Anledning til Opretelsen af Fyns Industriforening, hvor B. ogsaa blev Formand. Endelig skal nævnes, at B. 1860—72 var et meget virksomt Medlem af Odense Byraad. — Træsnit 1874.

Jul. Schovelin: Fyens Disconto Kasse 1846—1921, 1921. Odense Bys Hist., udg. af H. St. Holbeck, 1926, S. 297—300. *Jens Vestberg (C. Salmonsen).*

Bierfreund, Lorentz Christian Theodor, 1855—1906, Litteratur- og Kunsthistoriker. F. 17. Maj 1855 i Odense, d. 16. Maj 1906 paa Skodsborg Sanatorium, begr. i Odense. Forældre: Bankdirektør Lorentz B. (s. d.) og Hustru. Ugift.

Efter at have taget Præliminæreksamen 1871 fra Schneekloths Skole gik B. over i praktisk Virksomhed, idet han blev uddannet i Provinsen som Maskinkonstruktør og senere arbejdede som saadan i Amerika 1876—78. Hans stærke kulturhistoriske og litterære Interesser førte ham dog snart ind paa den akademiske Løbebane; han blev Student 1880 (privat dimitteret), tog Magisterkonferens i engelsk Sprog og Litteratur 1890 og erhvervede 1891 den filosofiske Doktorgrad for Afhandlingen »Palemon og Arcite«, en kritisk Undersøgelse af det Shakespeare tillagte Skuespil »Two noble Kinsmen«. 1892 udgav han sit stort anlagte Arbejde »Kulturbærere«, i hvilket han i lettilgængelig Form giver en Fremstilling af Forrenæssancen i den europæiske Poesi med Dante, Petrarca, Boccaccio og Chaucer som Hovedfigurer. Hertil sluttede sig den 1898 udkomne litterære Monografi »Shakespeare og hans Kunst«, der fortrinsvis havde sat sig til Opgave at klarlægge Shakespeares autentiske Oeuvre og delvis var polemisk rettet mod Georg Brandes' tre Aar ældre Skrift om samme Emne. B., der i nogle Aar var Lærer ved De Brock'ske Handelsskoler, kæmpede med Sygdom og smaa Kaar; for at vinde Midler til at gennemføre sit kunst- og kulturhistoriske Forfatterskab skrev han 1893—98 fire Romaner, af hvilke den betydeligste er den selvbiografiske Skildring »Ira« (1897). Den Hovedopgave, han havde sat sig: at give en samlet Fremstilling af Michelangelos Personlighed og Kunst, naaede han ikke at fuldføre; sine Forstudier dertil over florentinsk Quattrocento udnyttede han 1901 i »Florens. Monumenter og Mennesker« og 1903—04 i »Florens. Billedkunst« (2 Bd.). Et lidet betydeligt Arbejde om Rembrandt havde han offentliggjort 1900. I B.s mere litterært omskrivende end æstetisk og stilhistorisk indtrængende kunstvidenskabelige Produktion er hans Mangel paa Skoling særdeles følelig og hans formelle Kultur og personlige Indstilling over for Kunstværker ofte usikker. Sikkert har dog hans kulturhistoriske Skrifter, der er stærkt præget af hans Skønhedsglæde og levende Humanisme, haft ikke ringe Betydning som folkeopdragende Læsning.

Selvbiografi i Universitetets Progr. 1891. Georg Brandes: Saml. Skrifter. Danmark, 2. Udg., III, 1919, S. 300—05. Vald. Vedel i Tilskueren 1906, S. 504—10.

Christian Elling.

Biering, Christian Gormsen, 1731—76, Forfatter. F. 19. Nov. 1731 i Hjallese, Fyn, d. 28. Dec. 1776 i Odense, begr. i Graabrødre K. sst. Forældre: Skoleholder i Hjallese, senere Klokker og Kateket i Rudkøbing Gorm Jørgensen B. (f. ca. 1696) og Anne Marie

Nielsdatter Møller. Gift 20. Maj 1768 i Kbh. (Petri) med Margretha Catharina Adrian, døbt 11. Nov. 1744 i Kbh. (Petri), d. 18. Juni 1795 i Ribe (gift 2° 1779 med Ritmester, senere Generalmajor Liebert Hieronymus Dorrien, 1742—1814), D. af Hofkobbersmedemester og Vicebranddirektør Isaac A. (1715—77) og Dorothea Catharine Diederichsen (1720—68).

B. blev Student fra Odense Gymnasium 1754 og »conditionerede« derpaa i ti Aar, idet han paa Grund af Fattigdom maatte opgive Studeringerne og »applicere« sig til Pennen. 1764 kom han i Tjeneste hos den bekendte Agent Holck ved Adressekontoret i Kbh., hvor han i syv Aar var Bogholder, Fuldmægtig og Korrektør ved Bogtrykkeriet. 8. Febr. 1771 fik han og Hustru Bevilling paa at oprette et Adressekontor og Bogtrykkeri i Odense, og fra Nytaar 1772 begyndte han Udgivelsen af »Fyens Stiftstidende« under Navnet: »Kongelig privilegerede Odense Adresse-Contoires Efterretninger«, hvortil knyttede sig en Boghandel. Disse Virksomheder kom i god Gang og fortsattes af Enken efter hans Død, til hun 1779 forinden sit nye Ægteskab overdrog Forretningen til Professor Peter v. Westen. Fra 1759 til sin Død havde B. udfoldet en meget frugtbar Forfattervirksomhed. Moralske og muntre Rimerier, Hyrdestykker og Fabler, religiøst grebne »Tanker« og Oder til Jomfruerne, til Ungkarlene, til Kæresten tilvirkede han efter Samtidens bedste Mønstre og havde, medens han endnu var i Kbh., alene eller sammen med andre udgivet underholdende Tidsskrifter. Hans »Tanke-Ring«, en Samling blandede Lejligheds poesier, trykt 1769, naaede endog at blive oplagt paa ny 1774, samtidig med at der udkom et 2. Bd. Som landøkonomisk Forfatter gjorde B. sig bekendt ved Prisskriftet »Formenende Aarsager til de danske Kiøbstæders nærværende slette Tilstand« (1773), for hvilket han fik Landhusholdningsselskabets større Sølvmedaille og blev korresponderende Medlem af dette. Han døde agtet af Medborgerne for sin Flid, Duelighed og sine »prisværdige« Skrifter.

I. Barfod: Den falsterske Geistlighed, I, 1851, Stamtavlen S. I. Odense Adresse-Contoires Efterretninger, 1777, Nr. 1—3. Saml. t. Fyens Hist. og Topografi, V, 1871, S. 234—37. L. Chr. Nielsen: Fra Johan Snell til vore Dage, I, 1908, S. 92—97.

Hans Knudsen (A. Jantzen).

Biering, Christian Henrik, 1729—1804, Præst og Forfatter. F. 26. Aug. 1729 i Korup ved Odense, d. 8. Sept. 1804 i Moseby Præstegaard, Aastrup Sogn, Falster, begr. i Aastrup. Forældre: Degn Niels Jørgensen B. (ca. 1692—1778) og Else Bosdatter (d. 1733). Fætter til C. G. B. (s. d.). Gift 1° 19. Juni 1761 i Kbh.

(Hellig.) med Anne Marie Schrøder, f. 19. April 1737 i Ærøskøbing, d. 24. Sept. 1767 i Moseby, D. af Skipper, senere Postmester i Rudkøbing Rasmus Peter S. (1713—86, gift 2° med Abigael Luja v. Haven, ca. 1743—70, 3° 1770 med Kirstine Basse) og Kirsten Bager (1699—1769). 2° 14. Febr. 1770 i Stubbekøbing med Elisabeth Jæger, f. 11. Nov. 1746 i (Munke)bjergby, d. 16. Febr. 1809 paa Næsgaard, D. af Sognepræst Adolph J. (1702—56) og Jørgine Eegh (ca. 1713—93).

B. dimitteredes 1749 fra Odense Gymnasium, tog Attestats 1752, blev Hører ved Odense Skole 1759 og n. A. Sognepræst i Aastrup, hvor han endte sine Dage. 1773 fik han Magistergraden. Allerede i sit femtende Aar havde han faaet danske og latinske Vers trykt, og han viste sig stadig som en flittig og ret paaskønnet Poet i begge Sprog. Han oversatte Horats' Breve og forfattede moralske Fabler; mest dyrkede han Lejlighedspoesien: Hyldest- og Sørgedigte, Betragtninger over Lissabons Ødelæggelse 1755, over Landhusholdningsselskabet, over den Verdensfred, man ventede i 1801, o. s. v. Han skrev Dansk som den Ven og Beundrer af C. F. Wadskiær, han var; i Latin fulgte han heldigere Mønstre; Digterevne viste han intetsteds, men flersidet kulturel Interesse og Almensans. I hans Embedsvirksomhed heftede man sig først ved hans Selvhævdelse og skarpe Tunge, og han havde adskillige Processer. En meget omtalt Proces med otte falsterske Møllere, der følte sig fornærmede ved den haarde og taktløse Maade, hvorpaa han fra Prædikestolen havde omtalt deres Stand for at drille en Møller i Sognet, endte med, at han (1767) fik Bøde ved Højesteret. Efterhaanden vandt han dog megen Anseelse som Præst. I kirkelig Henseende var han konservativ, paa praktiske Omraader Fremskridtsmand. Han kritiserede Stavnsbaand og Hoveri; han gav Bønderne Eksempel og Opmuntring med Hensyn til Avlens Forbedring, og, hvad der var usædvanligt blandt hans Kaldsfæller, han gennemførte en fuldstændig Udskiftning mellem Præstegaards- og Bondejorden. Nogle Viser, han lavede til Bondefester, friskere end hans trykte Digte, bevaredes længe i mundtlig Erindring paa Falster. — To Malerier af fransk Maler i Familieje.

O. Malling: Store og gode Handler, 1810, S. 407. Nyerup og Rahbek: Bidrag til den danske Digttekunsts Historie, IV, 1808, S. 457—60. Samme: Udsigt over den danske Digttekunst under Frederik V., 1819, S. 90—93. I. Barfod: Den falsterske Geistlighed, I, 1849, S. 147 ff. og Stamtavlen, S. II. S. Birket-Smith: Til Belysning af litt. Personer og Forhold, 1884, S. 348 ff. Axel Kielland: Slægten Kielland, 1897, S. 48. Afskrifter af B.s Møllerprædiken i Det kgl. Bibliotek og Sorø Akademis Bibliotek.

Paul Læssøe Müller.

Biering, Erik Andreas Mathias, f. 1876, Forretningsmand og Diplomat. F. 23. Dec. 1876 i Svindinge, Fyn. Forældre: Sognepræst Frederik Ferdinand B. (1813—79, gift 1° 1845 med Anne Serine Bertine Bech, 1812—58) og Hansine Marie Caroline Clausen (1830—1912, gift 1° 1853 med Forpagter paa Mullerup Hans Dons, 1823—54). Sønesøn af Christian Henrik B. (s. d.). Gift 11. Okt. 1904 i Baku med Sigrid Sjöwall, f. 15. Jan. 1883 sst., D. af Ingeniør, Afdelingschef ved Nobels Fabrikker Per S. (f. 1856) og Hanna Eklund (1856—1921).

Efter 1893 at have taget Præliminæreksamen fra Svendborg Realskole gennemgik B. sædvanlig Handelsuddannelse i Danmark og Tyskland og aftjente sin Værnepligt som Sekondløjtnant 1899. 1901 grundlagde han i Baku Firmaet E. F. Biering & Co. og oparbejdede dette til en stor teknisk Kommissions- og Agenturforretning, samtidig med at han med megen Energi og Dygtighed tog Initiativet til og blev den ledende Aand i flere betydningsfulde Foretagender. Saaledes blev han 1906 Indehaver af en Fabrik og Entreprenørforretning for Naftaboringer, 1907 Indehaver af Telefonkoncessionen for Baku med Naftadistrikter, foruden at han ogsaa var Formand i Bestyrelsen for Handels- og Industrielskabet Orient og Banke-Fiskeriselskabet samt Medlem af Bankraadet for Baku Handelsbank. — Allerede tidlig begyndte Udenrigsministeriet at drage Nytte af B.s merkantile Dygtighed og udmærkede Position som stor Forretningsmand i Kaukasuslandene. 1904 udnævntes han til dansk Vicekonsul i Baku og 1908 til dansk Konsul for Kaukasusdistriktet, samtidig med at han fra 1905 var norsk Vicekonsul i Baku. Da det ved den store Omorganisation og Udvidelse af Udenrigsministeriet 1920—21 var Tanken ogsaa at rekrutere Udenrigstjenesten med Mænd fra det praktiske Handelsliv, faldt Valget naturligt paa B., der baade besad Forretningsmandens og den honorære Konsuls mangeaarige Erfaring. 1921 udnævntes han til udsendt Konsul i Kovno, Litauen, 1923 til Generalkonsul og 1925 til Chargé d'Affaires ad interim sst. 1930 udsendtes han som Gesandt til Belgrad, tillige akkrediteret i Bukarest og Sofia. — R. 1910. DM. 1924. — Maleri af M. Peschcke-Køedt 1929.

Frode Jürgensen og Poul Hennings: Biogr. Slægtregister over Familierne Sangaard m. fl., 1910, S. 144.

Fr. de Fontenay.

Biermann, Conrad, se Ehrenschild.

Bieske, Knud, 1576—1612, Professor. F. 1576 i Kerteminde, d. 29. Juli 1612 i Kbh., begr. sst. (Frue K.). Forældre: Jens B. og Karen Knudsdatter. Ugift.

K. B. gik først i Skole i sin Fødeby og kom derpaa i Odense Skole, hvorfra han sendtes til Universitetet 1597. Han fandt en Velynder i den lærde Holger Rosenkrantz, hos hvem han opholdt sig paa Rosenholm, og efter at han i nogen Tid havde været Hører ved Sorø Skole, blev han paa denne Mands Anbefaling Hovmester for to unge Adelsmænd, Christen Thomesen Sehested og Peder Lange, der skulde rejse i Udlandet. I Efteraaret 1603 kom de til Wittenberg, hvor de studerede i tre Aar. Da Chr. Thomesen kaldtes hjem, rejste K. B. tilbage med ham. 1607 tog han Magistergraden og udnævntes s. A. til Rektor ved Odense Skole. 1608 kaldtes han til Professor pædagogicus ved Kbh.s Universitet, 1610 blev han akademisk Notar og s. A. rykkede han op i det græske Professorat, men maatte allerede en Maaned efter for en Tid opgive sine Forretninger for at genvinde sit Helbred. Han roses som en flittig Lærer og en dygtig Teolog. Aaret før sin Død havde han holdt en Tale »De officiis studiosorum regiae academiae Hafniensis«, som udkom 1612 og tidligere med Urette har gaaet under H. P. Resens Navn, fordi Indledningen er af ham. K. B. hørte til Holger Rosenkrantz' kæreste Disciple, og ved Universitetet synes han at have været ret nær knyttet til Resen.

E. Vinding: Regia Academia Hauniensis, 1665, S. 229—32. J. C. Bloch: Den Fyenske Geistligheds Hist., I, 1787, S. 351—55. H. F. Rørdam: Kbh.s Universitets Hist. 1537—1621, III, 1873—75, S. 634—39; IV, 1868—74, S. 620 ff. Kirkehist. Saml., 3. Rk., V, 1884—86, S. 729 ff. J. Oskar Andersen: Holger Rosenkrantz den Lærde, 1896, S. 116, 120 f., 403. Bjørn Kornerup: Biskop H. P. Resen, I, 1928, S. 301, 310, 403.

Bjørn Kornerup (S. M. Gjellerup).

Billmann, Einar Christian Saxtorph, f. 1873, Kemiker. F. 10. Maj 1873 paa Frbg. Forældre: Korpsdyrlæge, senere Stabsdyrlæge S. B. (s. d.) og Hustru. Gift 18. Juli 1899 i Nykøbing M. med Valborg Gyring (Nielsen), f. 22. Juli 1871 i Nykøbing M., D. af By- og Herredsfuldægtig, senere Kreditforeningsdirektør og Etatsraad Hans Nielsen (1842—1916) og Cecilie Marie Aastrup (1840—1913).

B. blev Student 1891 fra Efterslægtsselskabets Skole, tog Botanicum 1892, polyteknisk Adgangseksamen 1893, blev mag. scient. 1897 og Dr. phil. 1904. Han var Assistent ved Polyteknisk Læreanstalts kemiske Laboratorium 1898—1907 og er Professor i Kemi ved Universitetet (som saadan ogsaa Lærer i Kemi ved Polyteknisk Læreanstalt) og Bestyrer af Universitetets kemiske Laboratorium fra 1907, var Lærer i Kemi ved Officerskolen 1902—19, Universitetets Rektor 1921—22. — 1899 fik B. Universitetets Guldmedaille

for et Arbejde om Akrylsyrens Fremstilling. 1905 studerede han organisk Kemi hos Emil Fischer i Berlin. Blandt hans vigtigste Arbejder maa foruden Disputatsen »Studier over organiske Svovlforbindelser« nævnes en Række Afhandlinger om organiske Kviksølvforbindelser (1900—17), nogle Arbejder over Kanelsyre og Allokannelsyre (1909—11), der bidrog væsentligt til Opklaring af de indviklede Isomeri- og Polymorfforhold ved disse Forbindelser, Bidrag til Forstaaelsen af Problemet »Den Waldenske Omlejring« (1912) og endelig en Række Arbejder over organiske Forbindelsers Iltnings- og Reduktionspotentialer, hvis første Led var en Afhandling i Universitetets Festskrift Nov. 1920 »Om Kinhydroners Brintning«. Disse sidste Arbejder, der ligger paa Grænseomraadet mellem den organiske og den fysiske Kemi, har faaet stor praktisk Betydning, idet B. viste, at »Kinhydronelektroden« i mange Tilfælde hurtigere og lettere end Brintelektroden tillader at bestemme Brintionkoncentrationen i Opløsninger eller Opslemninger, hvilket f. Eks. har simplificeret den systematiske Undersøgelse af Jordbundens Surhedsgrad. De fleste af B.s Arbejder er offentliggjort i udenlandske Fagtidsskrifter. — Kort Tid efter B.s Overtagelse af Professoratet nyordnedes den kemiske Undervisning ved Universitetet og Polyteknisk Lærestanstalt, og Faget Organisk Kemi tilfaldt da ham sammen med den elementære Undervisning i Kemi for Universitetsstuderende. Han har gennemgribende fornyet Laboratorieundervisningen paa begge disse Omraader, for den uorganiske Kemis Vedkommende bistaaet af Niels Bjerrum, og han har ved Udgivelsen af en Række Lærebøger (»Lærebog i organisk Kemi«, 1909, 5. Udg. 1933; »Kemiens Begyndelsesgrunde«, 1912, 4. Udg. 1932; »Lærebog i uorganisk Kemi«, 1914, 4. Udg. 1932; »Forelæsninger over organisk Kemi«, 1925) bidraget meget til at vække Interessen for det kemiske, specielt det organisk-kemiske, Studium. — B. er fra 1911 Medlem af Konsistorium, fra 1928 af dets Forretningsudvalg, fra 1912 er han Medlem af Universitetets Stipendiebestyrelse, fra 1922 Efor for Borchs Kollegium. — B. har fra 1920 været Formand for Danske kemiske Foreningers Fællesraad for internationalt Samarbejde, der stiftedes dette Aar for at muliggøre Danmarks Tilslutning til den af de Allierede efter Krigen (1919—20) stiftede Union internationale de la Chimie Pure et Appliquée. Han blev 1920 indvalgt i Bestyrelsesraadet for Unionen, var 1922—25 Vicepræsident og er fra 1928 dens Præsident. Under hans Præsidium er det lykkedes at gøre Unionen, hvis Navn nu er Union internationale de Chimie, virkelig international, idet Centralmagterne er optaget i den. 1930—32 var B. udenlandsk Medlem

af Bestyrelsen for Deutsche chemische Gesellschaft. Han er Medlem af Det kgl. danske Videnskabernes Selskab og af en Række udenlandske videnskabelige Selskaber. — R. 1918. DM. 1922. K.² 1931. — Studie af Aksel Jørgensen paa Studentergaarden.

Universitetsprogr. Nov. 1904, S. 127 f.

Stig Veibel.

Biilmann, Holger Herman, f. 1877, Forstmand. F. 3. Juli 1877 i Grevinge. Forældre: Lærer Lauritz Bang B. (1847—87) og Ferdinandine (Dina) Theodora Krause (f. 1849). Gift 8. Maj 1908 i Grevinge med Marie Røder, f. 9. Sept. 1882 i Kbh. (Johs.), D. af Prokurist Thorvald Emil Adolf R. (1845—1905, gift 2° med Ludovica Charlotte Cathrine Zuschlag, 1853—1929) og Karen Kirstine Ørum (1844—86).

B. blev Forstkandidat 1900 og var derefter Assistent paa Petersgaard 1900—02. Efter en Studierejse i Rusland og Østersøstaterne (Træindustri og Eksportforhold) udførte han Planlægningsarbejder 1902—07 særlig paa Frijsenborg og Tranekær, blev Dec. 1907 Assistent ved Statsskovene, men udtraadte igen af Statstjenesten allerede i Maj 1908 for at blive Skovrider ved Stamhuset Benzons og fra Nov. 1911 tillige for Mejlgaard Distrikt. Fra Nov. 1919 er han Skovrider for Frijsenborg Skovbrugs sydlige Del. 1920—26 var han Medlem af Kommissionen for Skovfogedelevs Uddannelse. 1930 redigerede ham sammen med O. Fabricius og P. H. Larsen 2. Udg. af den af Landbrugsministeriet autoriserede Lærebog for Skovfogedelever, hvori han selv gennemførte Moderniseringen af det i 1. Udg. (1908) af P. Wegge forfattede Afsnit om Arbejdslæren. B. har desuden forfattet talrige mindre Afhandlinger i faglige Tidsskrifter. Han er Medlem af Dansk Skovforenings Repræsentantskab, Handelsudvalg, Teknisk Udvalg og Vurderings- og Tilsynskommission (Skovprioritering), Formand for Danske Forstkandidaters Forening fra 1924. — B. har haft betydelig Indflydelse paa dansk Skovbrugs praktiske Udvikling navnlig med Hensyn til Organisationen af Skovbrugets Handelsforhold (er saaledes fra 1916 Formand for Nordjysk Salgskreds, endvidere Bestyrelsesmedlem i Skovbrugets Støttefond for Handel med Bøgetræ). Som en stærkt søgt Lærer for skovbrugsstuderende under den praktiske Uddannelse har han i høj Grad præget mange yngre Skovbrugeres Syn paa dansk Skovbrug.

A. Howard Grøn.

Biilmann, Holger Frederik Sylvester, 1835—1914, Veterinær. F. 12. Febr. 1835 i Kbh. (Trin.), d. 18. Dec. 1914 paa Frbg., begr. sst. (Solbjerg). Forældre: Toldassistent, Krigsraad Johan Jacobi

B. (1792—1842) og Marie Vilhelmine Saxtorph (1799—1874). Gift 14. Dec. 1867 i Vejen med Petrea Atka Castberg, f. 6. Aug. 1840 i Kbh. (Frue), d. 17. Juni 1923 paa Frbg., D. af cand. theol. Frederik C. (1812—41) og Institutbestyrerinde Caroline Amalie Breest (ca. 1809—58).

Som ganske ung lærte B. i nogle Aar Landvæsen, men opgav det 1853 og begyndte Veterinærstudiet, tog Dyr lægeeksamen 1857 og praktiserede derefter i nogle Aar i Høve ved Nykøbing S., indtil han 1863 blev Assistent i stationær Klinik paa Veterinærskolen. S. A. gik han ind i Hæren og deltog i Krigen 1864, hvor han først var Chef for et stort Sygehestedepot i Slesvig og senere Marts—Okt. var ansat ved Oberst Hirsch's Brigade. 1867 udnævntes han til Korpsdyrlæge ved 1. Artilleriregiment i Kbh., blev 1888 Overdyrlæge og 1895 Stabsdyrlæge og Chef for Hærens Dyr lægekorps, en Stilling, han virkede i til 1905. Selv om B. saaledes i sin Gerning i fremtrædende Grad var Militærdyrlæge, var han dog ret stærkt knyttet til Veterinær- og Landbohøjskolen, hvor han efter Professor Prosch's Død var konstitueret som Lektor i Husdyrbrugfagene 1885—88. Senere holdt han i Aarene 1894—96 specielle Husdyrbrugsforelæsninger ved Skolen. B.s Interesse for Hippologi gjorde ham ogsaa til en afholdt Lærer i Hestens Røgt og Bygningslære dels ved Rideskolen (1883—95), dels paa Lyngby Landbrugsskole. 1898—1906 var han Medlem af det veterinære Sundhedsraad. B. var litterært interesseret, han oversatte Wrangels »Haandbog for Hestevenner« og udgav sammen med H. Goldschmidt »Hestens Bygningslære« (Særtryk af »Landmandsbogen«, II, 1895), men selvstændig videnskabelig produktiv var han ikke. Til Landbrugstidsskrifter skrev han nogle mindre Artikler. — R. 1888. DM. 1897. K.² 1905.

St. Friis i Maanedsskr. f. Dyr læger, XXVI, 1914—15, S. 497 ff. Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908, 1908. F. E. Hundrup: Stammt. over Chr. Saxtorphs Descendenter, 1869.

Hj. Friis.

Bild, fynsk Uradelsslægt, som rimeligvis er af samme Oprindelse som Slægten Strangesen, der fører det samme tværdelte Skjold, om end med andre Farver, og som sikkert ogsaa som denne staar i nær Forbindelse med Slægten Frost. Slægten forekommer i sidste Halvdel af 15. Aarh. med flere Brødre, der formodes at være Sønner af Peder Ottesen Strangesen; blandt disse var Jep B. til Ravnholt, der i sit Ægteskab med Kirsten Skinkel var Fader til nedenn. Rigsraad Niels B. (d. 1540) til Ravnholt. Denne var Fader til de nedenn. Rigsraad, Admiral Evert B. (d. 1567) til

Ravnholt og Peder B. (d. ca. 1565) til Sonnerup. Af disse var Evert B. i sit Ægteskab med Slægtbogsforfatterinden Vibeke Podebusk Fader til de nedenn. Preben B. (1556—1602) til Aggersborggaard m. m., og Niels B. (1553—1622) til Ravnholt, der var Slægtens sidste Mand. — Nedenn. Drost Niels Olufsen B. (ca. 1300) fører ikke blot det tværdelte Skjold, men forekommer oftere med Navne som Biler, Bille eller Bilre; hans Tilknytning til den nævnte Slægt er det dog ikke lykkedes at paavise, om end den vel maa regnes for temmelig sikker.

Danmarks Adels Aarvog, V, 1888, S. 58—61, 65 f., 70—73; VIII, 1891, S. 485; XIV, 1897, S. 488 f.; XXIII, 1906, S. 485. *Albert Fabritius.*

Bild, Evert, d. 1567, til Ravnholt, Rigsraad og Admiral. D. 1. Aug. 1567 i Kastrup, begr. i Kbh. (Frue K.) eller i Herrested. Forældre: Rigsraad Niels B. til Ravnholt (s. d.) og Hustru. Gift 7. Juni 1549 paa Kbh.s Slot med Vibeke Podebusk, d. 16. April 1596 paa Aggersborggaard, D. af Rigsraad Claus P. til Kørup (s. d.) og Hustru.

E. B. var 1548—53 Lensmand paa Aakær og blev 1553 Befalingsmand paa Stenviksholm Slot (Trondhjems Len). Her kom han snart i et skarpt Modsætningsforhold til Superintendenten Hans Gaas (s. d.), og Lensmandens haardhændede Skatteopkrævninger vakte en Uvillie hos Bønderne, der synes at have paavirket deres Holdning over for Svenskerne under Syaarskrigen. Da svenske Tropper i Efteraaret 1563 indtog Jämtland, lykkedes det hurtigt E. B. at fordrive dem, men i Febr. 1564 vendte Svenskerne under Claude Collart tilbage, erobrede Jämtland og tvang i Marts E. B. til at overgive Stenviksholm, s. D. som Trondhjem faldt. E. B. drog paa sit eget Skib til Bergen, hvervede Tropper og kom tilbage til Trondhjem samtidig med en Undsætningsekspedition under Erik Munk, som Lensmanden paa Bergenhus havde afsendt. Trondhjem og Stenviksholm blev atter indtaget, Claude Collart maatte overgive sig og førtes til Danmark. Nogen Mistillid til E. B.s militære Dygtighed synes disse Begivenheder ikke at have vakt. Han maatte ganske vist 1564 afgive Trondhjems Len, men s. A. blev han Løjtnant over de danske Knægte under Oberst Frands Brockenhuus, n. A. under Svogeren Mourids Podebusk; i Slaget ved Axtorna blev han saaret. Fra Sommeren 1566 kaldes han Admiral, og i Foraaret 1567 blev han udnævnt til øverste Admiral, med Bopæl i Kbh. for at have Tilsyn med Orlogsskibene. Marts s. A. blev han Rigsraad. Han døde, kort før han skulde løbe ud i Østersøen mod den svenske Flaade. — 1566 blev han forlenet

med Odensegaard, 1567 med Stege og Møen. Fra 1559 havde han Faderens Pantelen Herrested Birk, som hans Enke 1580 tilmageskiftede sig; hun nævnes ogsaa som Ejer af Aggersborggaard og den nu forsvundne Lindholm i Herrested Sogn. Hun er Forfatter til en Slægtbog og nogle Optegnelser om historiske Begivenheder 1464—1573.

Danmarks Adels Aarvog, V, 1888, S. 70. H. D. Lind: Fra Kong Frederik den Andens Tid, 1902, S. 125—36, 248. Y. Nielsen i Norges Hist., IV, 1, 1909. H. F. Rørdam: Historieskrivningen og Historieskriverne i Danmark og Norge siden Reformationen, I, 1867, S. 125.

Povl Bagge.

Bild, Niels, d. 1540, til Ravnholt, Rigsraad. D. 1. Juni 1540 paa Ravnholt, begr. i Herrested K. Forældre: Jep B. til Ravnholt og Kirsten Johansdatter Skinkel. Gift med Beate Eggertsdatter Ulfeldt, d. 27. Marts 1555 paa Nyborg Slot, D. af Eggert Andersen U. til Kragerup (d. ca. 1505) og Karine Pedersdatter.

N. B. blev af Prins Christian (II.) 1506 indsat som Lensmand paa Bahuus, hvor han deltog i Kampene med Svenskerne og Lybækkerne og bl. a. 1507 erobrede et Skib fra Rostock med Gods tilhørende Borgerne i Lødøse. Bisp Karl af Hamar sad fængslet paa Bahuus i hans Tid. 1514—17 var han Lensmand paa Nyborg. 1523 forekommer han første Gang som Rigsraad og er rimeligvis udnævnt ved den store Udvidelse af Raadet, som Frederik I. foretog s. A. 1534 var han Medforsegler af den fynske Adels Hyldingsbrev til Christian II. — N. B. samlede Slægtsgaarden Ravnholt i Herrested Sogn ved at udkøbe de øvrige Parthavere. Han var forlenet med Herrested Birk, som han 1531 fik i Pant; ved hans Død overgik det til Enken. — Ligsten med Portræt i Herrested K.

Danmarks Adels Aarvog, V, 1888, S. 70; VIII, 1891, S. 485. C. F. Allen: De tre nordiske Rigers Hist., I, 1864, S. 448, 452. Aktstykker til Nordens Hist. i Grevefejdens Tid, II, 1853, S. 33. Historisk Tidsskr., 4. Rk., IV, 1873—74, S. 426, 435.

Møllerup (Povl Bagge).*

Bild, Niels, 1553—1622, til Ravnholt, Lensmand. F. 1553, d. 6. Febr. 1622, begr. i Herrested K. Forældre: Rigsraad og Admiral Evert B. (s. d.) og Hustru. Gift 26. Aug. 1582 i Odense med Margrethe Urne, f. 23. Nov. 1547 paa Rygaard, d. 4. Febr. 1620 i Odense, D. af Christoffer U. til Rygaard (s. d.) og Hustru.

N. B. var nogle Aar Hofsinde og blev derefter Lensmand, paa Bergenhus 1586—89, Visborg 1591—95 og Laholm 1595—97. Siden levede han paa sine fynske Gaarde, optaget af Godserhvervelser og Mageskifter. Foruden Ravnholt, hvis Nyopførelse han paabegyndte, synes han at have ejet den nu forsvundne Hoved-

gaard Lindholm i Herrested Sogn, med sin Hustru fik han Rygaard og Part i Løgismose, og 1588 købte han Ferreslevgaard i Rolsted Sogn. — Med N. B. uddøde Slægten B. paa Mandssiden. — Portrætteret med Familie paa Sandstensepitafium i Herrested K. (1594).

Danmarks Adels Aarvog, V, 1888, S. 70 f.; VIII, 1891, S. 485. Samlinger til Fyens Hist. og Topografi, VI, 1873. Danske Herregaarde ved 1920, II, 1923, S. 248.

Povl Bagge (Thiset).

Bild, Niels Olufsen, ca. 1300, Drost. Trods den fremtrædende Rolle, denne Stormand har spillet i dansk Politik, ved man meget lidt om hans private og personlige Forhold; saaledes kendes hverken hans Forældre eller hans Hustru. Selv maa han efter sit Vaaben at dømme have tilhørt Slægten B. og nævnes da ogsaa i samtidige Dokumenter jævnligt med Tilnavne som Biler, Bille, Bilre o. l. Han vides at have ejet Hovedgaarden Elkær i Vendsyssel, som han tillige med noget Strøgods sst. afhændede til Kongen.

Muligvis er N. O. identisk med den Nicholaus Biil, der 1288 sammen med flere fynske adelige grundlagde et Kapel i Graabrødrekirken i Svendborg. Sikkert er det, at han i Aarene 1297—1300 jævnlig forekommer som Drost. Fra det følgende Tiaar høres der ikke meget om ham; 1302 nævnes han uden nogen Embedstitel, 1306 som Kammermester. I den sidste halve Snæs Aar af Erik (VI.) Mændveds Regering træder han derimod stærkt i Forgrunden; og meget taler for at tillægge ham en væsentlig Del af Ansvar for Kongens dristige og fejlslagne Forsøg paa at genoptage Valdemar (II.) Sejrs nordtyske Storpolitik. Militært udmærkede han sig i øvrigt ikke. Senest fra 1309 var han Kongens Hovedsmand paa Slottet Danskeborg ved Rostock, men 1311 fordrev Byens Borgere ham derfra; lige saa uheldig var han to Aar senere over for de oprørske Bønder i Nørrejylland, som ved Kolding tilføjede ham et afgørende Nederlag. Kongens Tillid til ham var dog urokket; ikke blot nævnes han blandt de fornemste Dommere ved de strenge Domme over Bønderne, da Oprøret var kuet, men 1313—18 forekommer han atter jævnlige som Drost; i de samme Aar nævnes han mærkeligt nok ogsaa af og til som Marsk. Samtidig finansierede han ved meget betydelige Laan Kongens kostbare Krigspolitik. Til Gengæld fik han betydelige Forleneringer; 1313 fik han saaledes Landet Wustrow i Mecklenburg som arveligt Len, og 1317 var han atter Lensmand paa Danskeborg.

Hans Stilling som Statens største Kreditor var imidlertid ingenlunde ufarlig; og efter at han i Foraaret 1318 med Indtagelsen af

Hertug Christoffers Slotte Laholm og Falkenberg havde udført sin eneste paaviselige krigerske Bedrift, kom det endnu s. A. til et Brud mellem ham og Kongen. Han maatte nedlægge sit Embede, men beholdt mod Kongens Villie de Borge, han havde i Forlening. Meget hurtigt mægledes dog et for N. O. næppe ugunstigt Forlig; ganske vist fraskrev han sig mod Erstatning alt sit Gods i Danmark og Tyskland, men Erik Mændved vedgik at skylde ham 694 Mark Sølv, 907 Mark og 6 Øre danske og 37 376 Mark slaviske Penge, og som Sikkerhed for dette uhyre Tilgodehavende fik han Pantebrev paa Warnemünde, Stege og Glambeck. Forliget paalagde den danske Konge for store Forpligtelser til at være rigtig holdbart; og det forbedrede ikke N. O.s Stilling, at hans gamle Fjende Hertug Christoffer n. A. besteg sin Broders Trone; fra den almindelige Tilgivelse, som Christoffer II. ved sin Haandfæsning maatte love sine tidligere Modstandere, undtoges N. O. udtrykkeligt. Han tog derfor fast Ophold i Nordtyskland, hvor han imidlertid i Kraft af sine omfattende Pante- og Godsbesiddelser og sine mange Forbindelser i Danmark indtog en saadan Magtstilling, at man i dansk Politik fremdeles maatte regne med ham. Snart fandt han ogsaa Lejlighed til ligefrem Indblanding. Officielt stod han nu i Vasalforhold til Hertug Henrik af Mecklenburg, og da denne 1321 paa Bahus sluttede et mod Danmark rettet Forbund med den svenske Enkehertuginde Ingeborg, var N. O. en af hans Medlovere. N. A. gjorde han sammen med Enkehertugindens Yndling, Hr. Knud Porse, aabenlyst Indfald i Skaane, hvorfra de dog atter fordreves. Snart efter maa N. O. være død, da hans Navn ikke forekommer mere.

Danmarks Adels Aarbog, V, 1888, S. 72 f. Mecklenburgisches Urkundenbuch, V—VI, 1869—70.

Henry Bruun (Thiset).

Bild, Peder, d. ca. 1565, til Sonnerup, Lensmand. D. ca. 1565. Forældre: Niels B. til Ravnholt (s. d.) og Hustru. Gift med Dorthe Christoffersdatter Ravensberg, D. af Christoffer Jepsen R. (s. d.) og Hustru.

P. B. var et Par Aar Hofsinde, 1554—57 Lensmand paa Riberhus, 1557—59 paa Odensegaard; 1559 blev han forlenet med Bratsberg, Skien Syssel og Gimsø Kloster i Norge. 20. Febr. 1566 omtales han som død, men Dødsfaldet var maaske allerede indtruffet, da Mogens Pedersen Galt 8. April 1564 overtog hans norske Len.

Danmarks Adels Aarbog, V, 1888, S. 71 f. Norske Rigs Registranter, I, 1861, S. 256 f., 404, 494.

Møllerup (Povl Bagge).*

Bild, Preben, 1556—1602, til Aggersborggaard, Lindholm, Lundgaard og Taarupgaard, Lensmand. F. 22. Febr. 1556 paa Stenviksholm, d. 19. Juni 1602 paa Lundenæs. Forældre: Rigsraad og Admiral Evert B. (s. d.) og Hustru. Gift 25. Febr. 1593 paa Kbh.s Slot med Anne Kaas, D. af Erik K. til Lindbjerggaard (d. 1578) og Kirsten Pedersdatter Galt (1536—1616).

P. B. blev efter Faderens Død opdraget hos sin Morbroder, Mourids Podebusk til Kørup, som 1571 sendte ham til Hoffet, hvor han tjente til 1578, da han drog udenlands og efter at have deltaget i den nederlandske Krig opholdt sig i tre Aar ved Kurfyrsten af Sachsens Hof. Ved sin Hjemkomst blev han Hofsinde. 1588 blev han forlenet med Nordfjord Len i Norge, n. A. med Lister, som han beholdt til sin Død. 1590—93 var han Hofmarskal hos Christian IV., var derefter Lensmand paa Vinstrup 1593—97, paa Hindsgavl 1597—1602 og paa Lundenæs 1602. — Den ene Baldakinbærer paa Stikket over Frederik II.s Begravelse er benævnt P. B., men Fremstillingen har næppe Portrætkarakter.

C. F. Bricka og S. M. Gjellerup: Den danske Adel i det 16. og 17. Aarh., I, 1874—75, S. 397—409. Danmarks Adels Aarbog, V, 1888, S. 71; XVIII, 1901, S. 539.

Thiset (Povl Bagge).*

Bilde, se Bille.

Bildsøe, Jens Arnold Diderich Jensen, f. 1849, Søofficer, Ekspeditionsleder. F. 24. Juli 1849 i Flensborg. Forældre: Købmand og Fabrikejer Hans Jensen (1816—76) og Johanne Magdalene Ahlers (1811—81). Navneforandring 25. Nov. 1911. Gift 1° 31. Marts 1887 i Gerslev med Manna Helene Grove, f. 5. Juni 1861 i Kbh. (Holmens), d. 26. Juli 1903 sst., D. af Fyrinspektør C. F. G. (s. d.) og Hustru. 2° 18. Maj 1904 i Kristiania med Frederikke Magdalene (Magda) Bendz Kielland, f. 2. Aug. 1880 i Kristiania, D. af Løjtnant, Kartograf Jacob K. (1850—88) og Wennicke Kirstine Grove (1856—1920).

B. blev 1871 Sekondløjtnant i Flaaden, 1873 Premierløjtnant og 1886 Kaptajn, afgik som saadan 1892 og blev 1901 kar. Kommandør. 1881—83 ledede han den militære Opmaaling i de danske Farvande, blev 1887 Kontorchef i Marineministeriet og 1889 Navigationsdirektør, tog sin Afsked som saadan 1921. — 1877 deltog B. i den af K. J. V. Steenstrup ledede Ekspedition til Frederikshaabs Distrikt og paabegyndte her Opmaalingen og Kortlægningen af den ca. 800 km lange Strækning af Grønlands Vestkyst fra 61 $\frac{1}{3}$ ° til 68 $\frac{1}{3}$ ° n. Br., hvor store Dele af Yderkysten kun var mangelfuldt kendt og Inderlandet, Fjordene og Indlandsisranden saa godt som ukendt. Yderdistriktet opmaales, og frem-

trædende Punkter paa Landet bestemtes, medens derimod Isvanskeligheder og usædvanlig urolige Vejrforhold dette Aar hindrede Ekspeditionen i at trænge ind i Indlandet. 1878 fortsattes Arbejdet under B.s Ledelse, og Kysten kortlagdes fra Ameralikfjorden til Tiningnertôq Syd for Frederikshaabs Isblink, ligesom der foretoges Undersøgelser af forskellige af »Vesterbygden« Ruin-grupper. Fra 14. Juli til 5. Aug. foretog B. med Trækslæder en Vandring ind over Indlandsisen i Frederikshaabs Distrikt. Turen besværliggjordes overordentlig meget ved dybe Bræspalter og Smeltevandselve, men det lykkedes desuagtet at naa de siden efter Lederen opkaldte »Jensens Nunatakker«, ca. 70 km fra Isranden; den største naaede Højde over Havet var 1543 m. Denne i den nyeste Tid første Indtrængen i Grønlands Indre blev af Betydning for den senere Indlandsisforskning saavel ved de foretagne Moræneundersøgelser, Opmaalinger og Tegninger af Isen som ved sin banebrydende Karakter. — 1879 ledede B. derefter en Ekspedition til Nordgrønland og opmaalte og kortlagde Kyststrækningen fra Kangâtsiaq til Holsteinsborg ($68\frac{1}{3}^{\circ}$ — 67°). Efter en længere Pause foretog han paa ny 1884 og 1885 Ekspeditioner til Grønland; paa den første af disse maatte han paa Grund af Dødsfald selv tillige varetage Hvervet som Ekspeditionens Botaniker. Paa disse to Ekspeditioner opmaalte Kysten mellem Godthaab og Holsteinsborg. Der foretoges korte Ekskursioner ind paa Indlandsisen forskellige Steder med Undersøgelse af Nunatakkernes Vegetation, ligesom B. identificerede Itivdleq-Fjorden og Fjældet Qâqatsiaq med Halls »Christian IV.s Fjord« og »Mount Cunningham«. Desuden undersøgte en Række af »Vesterbygden« Ruin-grupper i Godthaabs Fjordkompleks og Ameralik. Ekspeditionerne hjembragte mineralogiske og botaniske Samlinger.

Sine Iagttagelser paa disse Ekspeditioner har B. offentliggjort i »Meddelelser om Grønland« og i et lille Skrift om Indlandsisen (1888). Desforuden har han udgivet »Lærebog i Navigation« (I—II, 1903—04, 2. Udg. 1914—19), »Kortfattet Navigationslære« (1908, 4. Udg. 1929), »Grundrids af Læren om Ebbe og Flod« (1899), »Danske Søfartslove i Uddrag« (1908, 3. Udg. 1927) samt »Nautisk Almanak« siden 1891. — B. er fra 1914 Medlem af Geografisk Selskabs Bestyrelse og var 1921—26 Medlem af Kommissionen for Navigationseksamen. — R. 1880. DM. 1894. K.² 1921.

J. A. D. Jensen: Om Indlandsisen i Grønland, 1888. Rejseberetninger i Meddelelser om Grønland, I, 1879; II, 1881; VIII, 1883—89. Thorvald Kornerup: Oversigt over Meddelelser om Grønland 1876—1926, 1926.

H. Ostermann.

Rettelser og Tilføjelser til 1. Bind.

- S. 6: L. 15 f. o.: 1880, læs: 1886.
- 47: - 12 f. o.: E e, læs: Eje.
 - 57: - 21 f. o.: 86, læs 68.
 - 57: - 22 f. o.: 1786, læs: 1789. — 1787 udgaar.
 - 74: - 10 f. o.: Peder Hansen, læs: Peder Hansen A.
 - 78: - 6 f. o.: Gift, læs: Gift 18. Febr. 1781 i Kapstaden.
 - 79: - 20 f. o.: Tilføjes: Portrætteret af Erik Henningsen paa Gruppebilledet Frikvarter 1886 (Efterslægtens Skole).
 - 79: - 10 f. n.: Tilføjes: , D. af Silke- og Klædekræmmer Aron P. (1767—1831) og Sophie Amalie Warburg (1785—1869).
 - 89: - 12 f. o.: Husarkasernes, læs: Infanteri- og Ingeniørkasernes.
 - 92: - 20 f. n.: (II), læs: (III).
 - 96: - 11 f. n.: Forhold, læs: Vagthold.
 - 107: - 15 f. n.: 1894, læs: 1895.
 - 116: - 15 f. n.: og 7. Rk., IV, læs: og Finne-Grønn i 7. Rk., IV.
 - 123: - 15 f. o.: efter Baker tilføjes: d. ca. 1890.
 - 129: - 20 f. o.: (Garn.), læs: (Fred. ty.).
 - 148: - 16 f. o.: og Wilhelmine, læs: og Ane Elisabeth Wilhelmine.
 - 149: - 6 f. n.: Tilføjes: Portrætteret af Erik Henningsen paa Gruppebilledet Frikvarter 1886 (Efterslægtens Skole).
 - 170: - 17 f. n.: (d. 1626), læs: (1587—1626).
 - 180: - 17 f. o.: i udgaar.
 - 197: - 7 f. o.: Efter Ridderkorset tilføjes: 1850 blev han kar. Kaptajn, 1852 Kaptajn.
 - 211: - 6 f. o.: Jep, læs: Jakob (Jep).
 - 226: - 16 f. n.: Brummund, læs: Brumund.
 - 240: - 15 f. o.: P. G., læs: G. P.
 - 286: - 17 f. o.: Frigast, læs: Frigaard.
 - 310: - 5 f. o.: Aarhundrede, læs: Hundredaar.
 - 318: - 20 f. o.: Aarh., læs: Hundredaar.
 - 323: - 13 f. o.: Efter —88 tilføjes: , gift 1° med Anine Petrea Johanne Christensen, 1829—53.
 - 341: - 4 f. n.: 1846, læs: 1847.
 - 342: - 5 f. o.: Tilføjes: Buster af Durham (1847) og Stramboe (1864), begge i Odense. Tegninger af Ernst Meyer (1841) og Chr. Hansen (1841), begge i Kobberstiksamlingen.
 - 353: - 12 f. n.: Wøldike, læs: Wøldike.

- S. 362: L. 7 f. n.: 1512, læs: 1502.
- 375: - 6 f. o.: Martha Carlsen (d. 1911), læs: Martha Elisabeth Ingeborg Carlsen (ca. 1855—1911).
 - 469: - 14—15 f. n.: Træsnit 1894 udgaar.
 - 478: - 12 f. o.: Weidenhaupt, læs: C. F. Stanley.
 - 494: - 13 f. o.: 1903, læs: 1908.
 - 501: - 1 f. o.: 1496, læs: 1498.
 - 525: - 12 f. o.: Gift 1° 1668, læs: Gift 1° 11. Nov. 1668.
 - 525: - 16 f. o.: Gertrud Iserberg var efter Ligstenen f. 2. Nov. 1654 og d. 3. Juni.
 - 525: - 18 f. o.: 1692, læs: 18. April 1692.
 - 583: - 2 f. o.: d. 1687, læs: begr. 7. Juni 1687.
 - 593: - 19 f. n.: Punktum efter juris udgaar.
 - 609: - 12 f. n.: Jacob Baden blev ekstraordinær Professor ved Universitetet 1774.
 - 623: - 11 f. o.: Svend Olufsen Bagges Fader var Oluf Olufsen B. (ca. 1706—75), der var Sønnens Forgænger som Arkivar i Landetatens Generalkrigskommissariat.
 - 624: - 6 f. n.: (d. 1800), læs: (1733 el. 4—1801). — 1748, læs: 1755.
-

